

DANSK
BIOGRAFISK LEXIKON,

TILLIGE OMFATTENDE

NORGE FOR TIDSRUMMET 1537—1814.

UDGIVET

AF

C. F. BRICKA.

II. BIND.

BECCAU—BRANDIS.

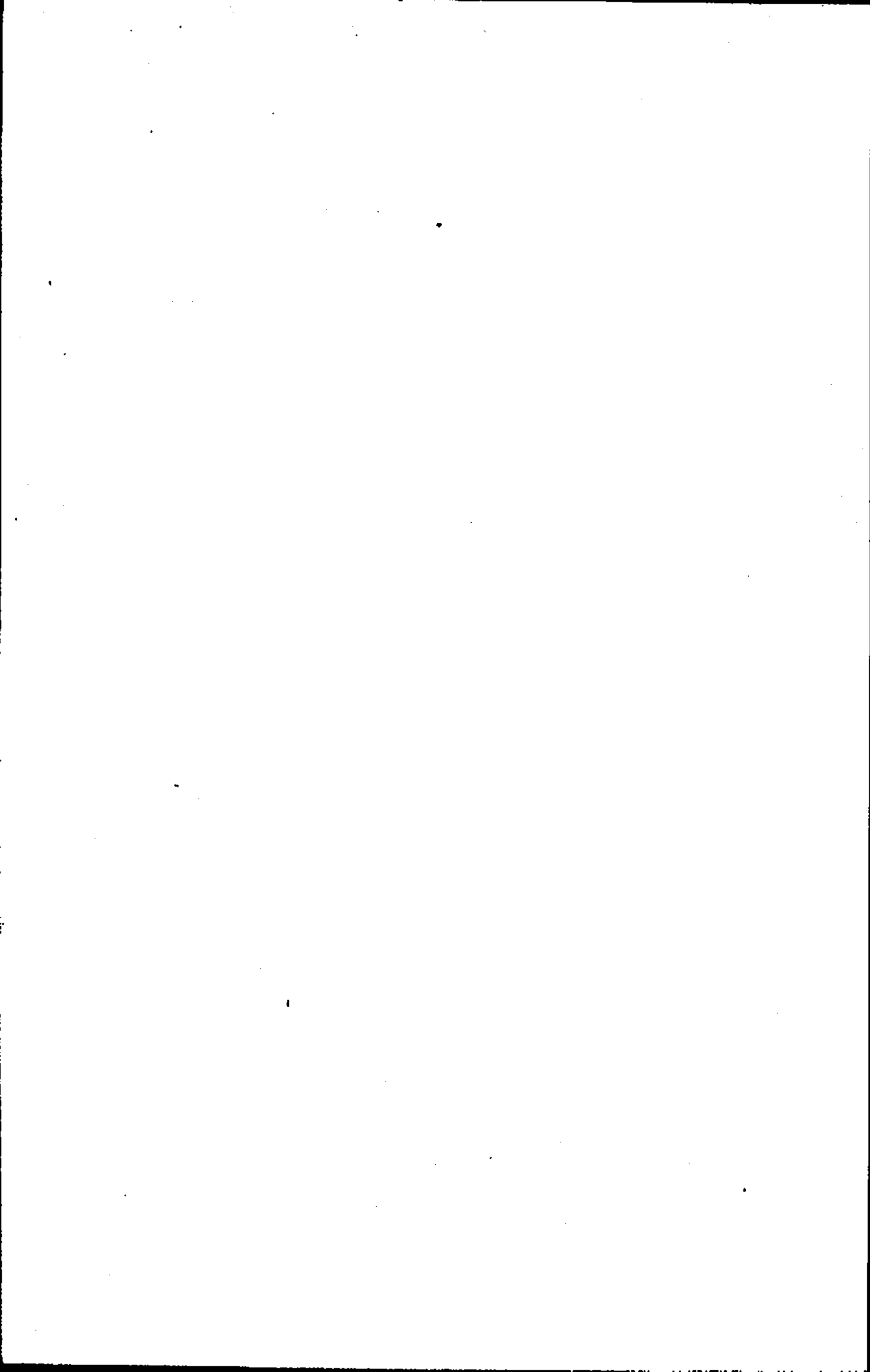

KJØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

GRÆBES BOGTRYKKERI.

1888.

Beccau, Christian Ulrik, 1809—67, Forfatter; Søn af en Kirurg og Barber i Frederiksstad, født 20. Marts 1809. Cand. jur. fra Kiel og fra 1838 Underretssagfører i Husum. Han deltog med Iver i Oprøret 1848 og forlod 1850 Sønderjylland; efter et Aars Ophold i Holsten blev det ham tilladt at vende tilbage. Død 3. Okt. 1867. Forfatter af Afhandlinger om Husums ældre Historie og kommunale Forfatning (1854); har ligeledes skrevet Bladartikler og Digte.

Alberti, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. *A. D. Jørgensen.*

Bech, jvfr. Beck.

Bech, August Villads, 1815—77, Godsejer. B. var født 21. Juli 1815 i Kjøbenhavn og Søn af Grosserer Jørgen Peter B. og Ellen Sophie Magdalene f. Meyer. Efter at have uddannet sig ved Landvæsenet, dels i Fædrelandet, dels i Meklenborg, købte han 1840 Fredsholm paa Laaland, som han igjen afhændede 1847, da han Aaret forud havde tilkjøbt sig Valbygaard og Gods ved Slagelse; denne Ejendom satte han i en fortrinlig Stand ved at indføre de nyeste Forbedringer i Behandlingen af Jorden og Produkterne, ligesom han anvendte stor Omhu paa Besætningen af Kvæg og Faar. Med Hensyn til Bøndergodset imødekom han Tidens Fordringer ved at afhænde største Delen deraf, dels til Arvefæste, dels til Selvejendom. 1856 tilkjøbte han Brorupgaard, der dreves efter samme Principper som Valbygaard og ligesom denne forsynedes med nye og anselige Bygninger. B. nærede stor Interesse for Skovkultur og Plantning og plantede betydeligt saa vel paa Valbygaard som paa en jysk Hedeejendom, han væsentlig af Interesse for Hedekulturen havde købt. Han beklædte mange offentlige Hverv, men deltog ikke i det politiske Liv, der ikke ret

tiltalte ham. B., der 1859 var bleven Jægermester, udnævntes 1868 til Hofjægermester og døde 28. Maj 1877. Han havde 30. Marts 1842 ægtet Margrethe Christine Rothe, f. 7. Juni 1823 † 22. Marts 1886, Datter af Kontreadmiral, Kammerherre Carl Adolph R.

Erslew, Forf. Lex.

G. L. Wad.

Bech, Bernhard Henrik, 1748—97, Skuespiller. B., som i 1768 dimitteredes fra Roskilde lærde Skole til Universitetet, blev engageret ved det kgl. Theater, nærmest for at afløse Londeman, og optraadte første Gang 27. Nov. 1769 som Henrik i «Den honette Ambition». Hans Organ var tykt og ildeklingende, og han udmærkede sig ved en massiv Komik, der nok kunde fornøje Galleriet, men ikke behagede de ægte Kjendere af Komedien. Mangelen paa nogen bedre gjorde imidlertid, at B. fik et temmelig betydeligt Repertoire, særlig i de Holbergske Komedier, hvis fleste Henrik'er han har spillet, og efterhaanden lagde han ogsaa en Del af sine Unoder af, men blev dog aldrig nogen betydelig Kunstner ved den danske Scene. B. savnede hverken Begavelse eller Kundskaber, men var meget indbildsk og ufordragelig og laa derfor i idelige Klammerier med Direktionen og sine Kolleger. Rosenstand Goiske behandlede ham meget ublidt i sin «Dramatiske Journal», hvilket foranledigede B. til i flere Piecer at drage skarpt til Felts mod den unge Kritiker, og derfor var det ogsaa med oprigtig Glæde, at han overtog og spillede en af Rollerne i Efterspillet «Den dramatiske Journal eller Kritik over Tronsfølgen i Sidon», hvorved Bredal vilde tage Hævn over Rosenstand Goiske. Foruden et Utal af Prologer og Epiloger har B. til det kgl. Theater skrevet 6 Lystspil, af hvilke Enaktsstykkerne «Det unge Menneske efter Moden» og «Ja eller Nej» vare i Besiddelse af enkelte gode komiske Motiver og derfor gjorde en Del Lykke. B., som var gift med Anna Sophie Busch, optraadte sidste Gang 26. Okt. 1797 som David i «Den døve Elsker» og døde allerede 7. Nov. s. A.

E. Collin, Holbergske Skuespillere S. 68. Nyerup, Lit. Lex. *Edgar Collin.*

Bech, Ellen Kirstine, kaldet Eline, 1782—1857, Skuespillerinde. Jomfru E. B., en Datter af ovenanførte Skuespiller Bernh. Henr. B., blev født i Kjøbenhavn 16. Sept. 1782 og var endnu ikke konfirmeret, da hun 13. Maj 1797 debuterede paa det kgl. Theater som Gurli i «Indianerne i England». Hun gjorde strax Lykke ved sin indtagende Personlighed og sit friske, livlige Væsen, og der betroedes hende snart et ikke ringe Repertoire i Elskerinddefaget,

hvor hun behagede ved sit lige saa gratiøse som naturlige og elskværdige Spil. Blandt hendes bedste Roller i saa Henseende nævnes Rosina i Beaumarchais' «Barberen i Sevilla» og blandt hendes Syngeroller, thi hun var ogsaa i Besiddelse af en smuk Sangstemme, Lise i «De tre Forpagtere». Da hun med stor Virkning havde spillet Ida Münster i «Herman v. Unna», fik man Øjnene op for, at der tillige i det alvorlige Rollefag var en stor Virkekreds for hende, men Scenen høstede dog ikke længe Gavn af hende, i det hun trak sig tilbage til Privatlivet for 22. Jan. 1805 at ægte senere Justitsraad, Herredsfoged i Odense Herred Chr. Andr. Falbe († 1838). Hun var en af de første, der af Theaterkassen fik en Dusør for ulasteligt Lævned, og optraadte sidste Gang 24. Maj 1802 som Hildegard i «Johanna Montfaucon» (ikke, som af Overskou anført, 6. Marts s. A. som Hanne i «Sølvbrylluppet»). Hun døde 4. Marts 1857 i Kjøbenhavn. *Edgar Collin.*

Bech, Frederik Julius, 1758—1822, Biskop, fødtes i Middelfart 8. Avg. 1758. Faderen: Byfoged Thomas B. († 1759), Moderen: Else Margrethe f. From († 1771). Han var den yngste af 19 Søskende. Han dimitteredes 1780 fra Odense Skole og tog de 2 første Examina med Berømmelse. 1783 tog han Exam. theol., drog saa til Norge og blev Huslærer hos Generalvejmaster Krogh til Munkvold ved Throndhjem. 2 Aar efter fik han en Post som Lærer ved den nyoprettede Realskole i Throndhjem. Her udfoldede han som en ivrig Tilhænger af den filantropiske Skole megen Virksomhed. 1787 blev han Præst ved Hospitalet og Tugthuset, hvor han forblev, til han 1794 forflyttedes til Ørlandets Sognekald. 1798 vendte han tilbage til Throndhjem som resid. Kapellan til Domkirken og blev her nu til 1803, da han fik Skogns Sognekald, hvor han kun forblev 1 Aar, da han 1804 blev udnævnt til Stiftsprovst og Sognepræst til St. Knuds Kirke i Odense. Han havde allerede 1803 været nævnet paa Indstillingslisten til Throndhjems Bispestol og blev nu 12. Juli 1805 udnævnt til Biskop i Akershus, efter at han Aaret i Forvejen var bleven Dr. theol. i Kiel for en Disputats, «Jesu Dom over Miraklers Værd».

Det maa siges, at B. i sine Ungdomsaar i Throndhjem altid stræbte fremad, og tillige, at han udrettede adskilligt godt, til Dels med smaa Midler. Han vedblev den hele Tid, han var Hospitalspræst, at læse i Realskolen, oprettede 1799 en Enkekasse, især for Haandværkere, 1800 et Læseselskab og gav samme Aar

Stødet til Oprettelsen af et Skolelærerseminarium, der ellers fik en kort Levetid. 1803 stiftede han en Søndagsskole for Haandværkere og underviste selv baade her og i Seminariet. Ogsaa det Aar, han var i Skogn, gjorde han Foranstaltninger til Skolevæsenets Forbedring, som han maatte rejse fra. — Den Virksomhedsaand, der havde betegnet ham som Præst, forlod ham ikke som Biskop. Det mærkedes snart ved hans Tiltræden, at den gamle orthodoxe Roligheds Tid var forbi, at der skulde røres op i mange Ting og handles. Det var navnlig Skole- og Fattigvæsenet, det gjaldt. Hvor det kunde lade sig gjøre, var B. ude med Forsøg paa Oprettelse af Skoler og Arbejdshuse samt en bedre Ordning af Fattigvæsenet i det hele. Han var en myndig Mand og holdt sig vel ikke altid inden for Grænserne over for sine Præster. Han troede saaledes at kunne paalægge dem at uddanne Skolelærere, noget som i andre Stifter med Held var forsøgt paa Frivillighedens Vej. Af B.s Foranstaltninger mislykkedes vist nok en Del, men adskillige af dem fik en længere Varighed, og det maa saaledes optegnes til hans Ros, at han 2 Aar efter sin Tiltræden fik i Stand faste Almueskoler i Christiania samt en Ordning af det meget udviklede Fattigvæsen i Aker, der fik en berømmende Omtale af Claus Pavels, en Mand, der ellers ikke satte ham højt. Det er ovenfor anført, at B. tidlig sluttede sig til den filantropiske Skole, og det skal her tilføjes, at han som Theolog tilhørte den rationalistiske. Efter Samtidens Vidnesbyrd ansaas han ikke for nogen fremragende Taler. Han havde Lyst til at være med, hvor der var noget at udrette for Fædrelandet, og han blev ogsaa stadig benyttet. Han var saaledes fra 1807 Vicepræsens i det topografiske Selskab i Christiania og i «det kgl. Selskab for Norges Vel» fra dets Oprettelse (1809), hvorved han var meget virksom. Da det norske Universitet var stiftet, blev han Medlem af den — 29. Nov. 1811 — nedsatte kgl. Kommission til dets Indretning. 1816 var han med at grundlægge det norske Bibelselskab, hvis Formand han var til sin Død.

Med sin høje Embedsstilling, sin ikke ringe Dygtighed og sin betydelige Ærgjerrighed kunde B. ikke blive uberørt af Begivenhederne i 1814. Han sluttede sig nær til Christian Frederik, for hvem han holdt en begejstret Tale 18. Sept. 1813, ligesom han efter Kielerfreden støttede ham i hans Plan at lade sig udraabe til souveræn Konge i Kraft af sin Arveret. I det betydningsfulde Møde af Norges første Mænd, Prinsen i Anledning af Rigets og sin egen Stilling havde sammenkaldt paa Ejdsvold 16. Febr. 1814,

kom han dog snart paa andre Tanker. Prinsen havde liden Tillid til ham, sagde om ham, at han «skifter Mening, som man skifter Linned», og foretrak aabenbart hans Kollega P. O. Bugge. Christian Frederik stod ikke alene med sin strænge Dom, og bekjendt er Grev Schmettaus Ytring om disse to Bisper: «Den ene taler ingen vel om, og den anden taler vel om ingen». Prinsen havde tiltænkt Bugge den første Plads i den kirkelige Administration, men kunde ikke forbigaa B., der saaledes blev Formand i den fra 2. Marts 1814 til 2. Marts 1815 virkende Oplysningskomité. Hvad Carl Johan havde hørt om B.s Forhold, forbitrede ham i den Grad, at han tænkte paa hans Afsættelse, medens han endnu stod i Landet under Vaaben. B. har naturligvis kjendt til dette og søgte strax efter Konventionen til Moss (14. Avg. 1814) at komme paa en god Fod med Svenskerne. Allerede 4. Sept. havde han en Samtale med en af Kommissærerne om den almindelige Enthusiasme, der havde revet ham med, — at han nu saa, hvad Udgang Sagerne vilde faa, at han vilde træde frem og arbejde for Carl Johan officielt, naar det blev befalet. Det kom ham her til gode, at han ikke havde været Medlem af Rigsforsamlingen paa Ejdsvold. Paa det overordentlige Storting talte han med Eftertryk for Unionen 20. Okt. 1814 og optraadte i det hele som Svenskernes Advokat. Han blev som Følge heraf yderst upopulær, og hans Stilling blev ikke bedre ved den Afhængighed, hvori han kom til Carl Johan paa Grund af sin bestandige Pengetrang. Han havde ventet at blive Medlem af det første Statsraad efter Foreningen, og det var ham en haard Skuffelse, at N. Treschow blev ham foretrukken. Han fik dog snart Vidnesbyrd om sin Konges Naade, da han endnu 1814 blev Prokansler for Universitetet og 1815 Kommandør (Storkors) af Nordstjærnen. Efter i et Hyrdebrev (13. Dec. 1814) at have udtalt sig paa en meget forstandig Maade for sine Præster om Rigets forandrede Stilling trak han sig ud af Politikken og drev sin biskoppelige Gjerning med usvækket Iver, saa længe Kræfterne tillode det. Det tilfaldt ham at krone Carl Johan 7. Sept. 1818, og de 2 første Bisper, der ere udnævnte i Norge efter 1814 — Pavels og Neumann —, har han indviet. Han har udgivet temmelig mange Taler og en Del Smaaskrifter, væsentlig af pædagogisk Art. I de sidste Leveaar svækkedes hans Syn, og han blev til sidst næsten blind. Mænd, der kjendte ham, have fortalt, at det myndige Væsen, der før saa tit havde virket frastødende, nu var borte, og han døde som den milde og sagtmodige Mand

20. Dec. 1822. Han blev 4. Juli 1787 gift med Catharina Charlotte Outbør, som da var Gouvernante paa Munkvold. Hun var født 1765 i Kjøbenhavn af reformerte Forældre, men gik paa sit Fødested over til den lutherske Kirke 1786. Hun døde i Bergen 31. Dec. 1828. Af deres 9 Børn overlevede 2 Sønner og 2 Døtre Forældrene. Gjennem de 2 sidste er Slægten forplantet.

Halvorsen, Norsk Forf. Lex.

D. Thrap.

Bech, Herman, 1789—1842, Toldkammerdeputeret, en Søn af Etatsraad, Borgmester i Kjøbenhavn Peder B. (f. 1757 † 1818) og Susanne Theodora f. Gotlieb, fødtes paa Arnakke ved Holbæk 17. Okt. 1789, blev 1807 Student fra Kjøbenhavns Frue Skole, 1811 juridisk Kandidat, foretog s. A. en Studierejse til Tyskland, blev 1812 Avskultant i det vestindisk-guineiske Rente- og Generaltoldkammer, 1813 Assessor sammesteds, 1816 Kammersekretær, 1817 Kammerraad, 1822 Justitsraad, 1823 surnumerær Kommitteret i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet, 1825 virkelig Kommitteret sammesteds, 1828 Etatsraad, 1834 Deputeret i det ovennævnte Kollegium, 1835 tillige Administrator for Frederiksværk og Gods, 1836 tilforordnet den kgl. Kommissarius ved den nørrejske Stænderforsamling for som særlig sagkyndig at give Oplysninger om de Told- og Konsumtionsvæsenet vedrørende Sager, 1838 Medlem af Kommissionen angaaende Landbrænderierne, 1841 Konferensraad og døde i Kjøbenhavn 13. Juni 1842. Ved sin store administrative Dygtighed, sin utrættelige Arbejdsomhed, sin rene Karakter og sin varme Interesse for de mange, hvis Vel og Ve for en væsentlig Del afgang af ham, var han en Pryd for Centraladministrationen. De danske Toldembedsmænd hædrede hans Minde ved at sætte et Monument, prydet med Bissens Basrelief «Kvinderne ved Graven Paaskemorgen», paa hans Grav paa Assistens Kirkegaard, og i Kjøbenhavns Sparekasse, ved hvis Stiftelse han var overordentlig virksom, blev senere hans Portræt, malet af Bendz, ophængt i en Kopi af Vermehren ved Siden af Collins. — Han ægtede 29. April 1814 Marie Amalie Callisen (f. 31. Dec. 1788 † 20. Dec. 1878), en Datter af Lægen Konferensraad Henrich C. (f. 1740 † 1824) og Marie Amalie f. Walker.

G. Kringelbach.

Bech, Joachim Vilhelm, 1770—1812, Præst, blev født 30. Juni 1770 paa Hevringholm ved Randers, hvor Faderen var Gartner. 17 Aar gammel begyndte han at studere og dimitteredes 1793 fra Randers Skole. Efter at have taget Attestats 1797 gik han som

Missionær til Finnmarken (til 1800), var derefter Skibspræst i 5 Aar og blev saa Præst paa Anholt. Under hans Embedsvirksomhed her indtraf Krigen med England. Øen blev besat af Fjenden 1810; og da den engelske Chef forlangte, at B. fra Prædikestolen skulde bede for Kongen af England, vægrede han sig haardnakket derved, hvorfor der tilføjedes ham de største Krænkelser. Hans Hus blev ham frataget og indrettet til Kaserne, og han selv gjentagne Gange truet paa Livet, endog i Kirken. Dog først da han med Hustru og Børn var udsat for at omkomme af Sult, forlod han Øen, hvor han var i høj Grad elsket af Menigheden. Til Belønning for sin udviste Troskab modtog han Ridderkorset; men hans Helbred var nedbrudt som Følge af de udstaaede Lidelser, og han døde allerede 24. Febr. 1812. Han efterlod som Enke Elisabeth f. Jørgensen fra Kjøbenhavn.

Manthey, Ridderes Levnetsløb 1809—17 S. 60 f. Erlandsen, Geistligheden i Tromsø Stift S. 181 f. *A. Jantsen.*

Bechgaard, Julius, f. 1843, Komponist. B., som er født i Kjøbenhavn 19. Dec. 1843, rejste i 1859 til Konservatoriet i Leipzig, hvor han i 2 Aar nød Undervisning i Musik, der efter hans Hjemkomst 1861 fortsattes under Gebauers Vejledning; paa hans videre musikalske Udvikling har Gade øvet den væsentlige Indflydelse. Som Komponist debuterede han med et Hæfte firstemmige Sange, Op. 1, hvori den almenyndede «Hvile» (1866); derefter fulgte forskellige Hæfter Klaver- og Sangkompositioner, der udmærkede sig ved deres smukke og klare Form og skaffede den unge, beskedne Komponist et yndet Navn. I 1868—70 var han Organist ved den katolske St. Ansgar Kirke i Kjøbenhavn, gjorde derpaa i 1872—73 for det Anckerske Stipendium en Rejse i Tyskland og Italien og besøgte senere Paris. Fra den kgl. Hofmusikhandels Oprettelse i 1879, til hvilken han medvirkede, var han dennes musikalske Konsulent indtil 1886. Hans første større Arbejde var «Sømandsliv», Sangkreds af C. Andersen, Op. 9 (opført i Musikforeningen 1872 og ofte senere); derefter fulgte samme Digtets Sangkreds «Paa Valpladsen», Op. 12 (opført i Musikforeningen 1880), en Koncertouverture i E-Mol, Op. 13 (opført i Tivoli 1878) og «Poésies musicales», Op. 15, en Samling af 27 noble og kunstnerisk udarbejdede Klavernumre. Desuden har han udgivet adskillige mindre Sager for Sang og Klaver. En i 1883 komponeret Symfoni i D-Dur venter paa Opførelse. Samme Aar blev «Strandby Folk» af H.

Drachmann spillet paa det kgl. Theater med B.s dertil komponerede fine, diskrete og dog udtryksfulde Mellemaktsmusik. I 1884 ægtede

han¹ Dora Christofa Petersen, Datter af Dampmøller Carl Valdemar P.

H. W. Schytte, Musiklex.

G. St. Bricka.

Bechmann, Hans Gram, 1759—1836, Præst, er født i Byrum paa Læsø (døbt 17. Jan. 1759). Faderen, Morten B., var Sognepræst; Historikeren Hans Gram havde holdt ham i Skole i Kjøbenhavn, og da han giftede sig, sagde han til ham: «Naar I nu faa flere Sønner, end I véd Navn til, saa giv en af dem mit Navn»; Moderen hed Louise Lucie f. Kirkemoe. Han dimitteredes fra Kjøbenhavns Frue Skole 1780, tog, efter i flere Aar at have været Huslærer, theologisk Embedsexamen 1793 og blev 1795 Præst i Hvirring og Hornborg i Aarhus Stift. Her døde 1809 hans første Kone, Amalie Elisabeth f. Brasch, en Datter af Renteskriver Jens Nic. B., og ved sit andet Giftermaal (1812) med Charlotte Nicoline Bjørn, f. Qvotrup (f. 1778 † 1827), Enke efter Proprietær B., blev han Ejer af Hovedgaarden Rask, hvorfor han 1811 tog sin Afsked og fik efter Ansøgning Titel af Konsistorialraad. Da de daarlige Tider gjorde ham det vanskeligt at leve af Gaarden, søgte han atter Præstekald og kaldtes 1819 til Raarup i Aarhus Stift, hvor han døde 31. Dec. 1836. Allerede medens han var i Hvirring, havde de opvakte der paa Egnen begyndt at slutte sig til ham, uagtet de ikke vare helt tilfredse med hans Prædiken. Dette blev endnu mere Tilfældet, efter at han var kommet til Raarup. Striden drejede sig især om Balles Lærebog, som de opvakte ikke vilde lade deres Børn lære, og som Følge deraf kunde de ikke blive konfirmerede. B. tog da i Vinteren 1819—20 en Del af disse Børn baade fra sit eget og Nabosognene til Konfirmation, hvilket opvakte Uvilje baade hos de andre Præster og den gejstlige Øvrighed. Men Kancelliet, der gjerne vilde have en Ende paa Stridighederne, billigede 1821 B.s Fremgangsmaade. Da Striden senere fornyedes, skaffede Biskop T. Müller 1835 B. en temmelig stræng Irettesættelse fra Kancelliet, fordi han ogsaa havde antaget Konfirmanter fra Sogne, der laa i Ribe Stift, og Biskoppen paastod, at de Børn, han konfirmerede, ikke i mindste Maade læste Balles Lærebog. — B. var ingenlunde enig med de saakaldte Sværmere eller stærke Jyder; men han har vistnok haft et rigtigt Blik for, at deres Meninger ikke retfærdiggjorde den Strænghed, hvormed de

efterat hans første
Egteskab var op-
løst

bleve behandlede, og at hele Striden ved nogen Eftergivenhed fra Præsternes Side ikke vilde have faaet den Betydning, den nu fik. B. udgav 1792 et Digt, «Evigheden», i 6 Sange; det viser, at han fastholder de kristelige Forestillinger, medens han deler sin Tids Tilbøjelighed til at gjøre det konkrete abstrakt.

Erslew, Forf. Lex. L. Koch, Den danske Kirkes Hist. 1801—17 S. 283 ff. 1817—54 S. 221 f. L. Koch.

v. Bechtolsheim, Ludvig Frederik, 1736—1813, Officer, Søn af sachsen-gothaisk Oberstlieutenant Ludvig Frederik Baron af Mauchenheim, kaldet v. Bechtolsheim, og Augusta Cathrine f. v. Leitsch, er født 8. Marts 1736 i Gotha og kom med sit 17. Aar i dansk Tjeneste som Sekondlieutenant ved Kongens Livregiment til Fods. Allerede 4 Aar efter var han Kapitajn og Kompagnichef i holstenske gevorbne Infanteriregiment. Fra hans Kapitajnstid ved Regimentet, hvor han blev Major 1768, karakteriseres han som en Mand med meget slebne Manerer, ret forstandig og vittig, men tillige forfængelig og indbildsk, der af og til trænger til at tøjles. Han anvendtes i denne Periode efter en udstrakt Maalestok som Hververofficer, navnlig i de mellem- og sydtyske Lande. 1774 udnævntes han til Kammerherre og naturaliseredes 1777 som dansk Adelsmand. Trods disse Gunstbevisninger og hans hurtige Avancement synes han dog ikke at have følt sig paaskjønnet nok, thi sidstnævnte Aar ansøger han om «en convenable Civilbetjening» og et dertil passende Tillæg, hvilken Ansøgning dog afslaaes. 1781 blev han, overgaaet til fynske Infanteriregiment, Oberstlieutenant, 1789 Oberst og i Slutningen af dette Aar forsat til Dronningens Livregiment, hvis Chef han blev Aaret efter. 1798 avancerede han til Generalmajor, 1810 til Generallieutenant. Med Regimentschefsposten var forbunden Stillingen som Kommandant i Glückstadt, og da Nordtyskland og Holsten efter Napoleons Tilbagetog fra Rusland blev en af de store Krigsskuepladser, var den 77aarige Olding kaldet til at spille en Rolle, hvorfra dog Døden befriede ham 18. Sept. 1813, just da Marechal Davout havde indtaget sin berømte Defensivstilling ved Nedreelben. — B. blev hvid Ridder 1803, og 1798 var der tildelt ham den pfalziske hvide Løveorden. 7. Juli 1774 giftede han sig med sin Søsterdatter Augusta Wilhelmine Baronesse v. Keller, f. 1754 † 26. Jan. 1816, Søster til weimarsk Statsminister Grev Keller.

S. A. Sørensen.

Beck, jvfr. Bech.

Beck, Andreas Frederik, 1816—61, Theolog og Publicist. Han blev født i Skarum paa Mors 11. Marts 1816. Inden hans Fødsel døde hans Fader, A. F. Bech, Sognepræst i Alsted og Bjærgby, og da hans Moder, Christine f. Petersen, senere ægtede hans Farbroder, Urtekræmmer i Kjøbenhavn C. W. Bech, kom han tidlig til Hovedstaden. Efter at have nydt Undervisning i den københavnske Borgerdydskole blev han Student i 1834, og han kastede sig strax med stor Iver over Studiet af de østerlandske Sprog. Allerede 1838 blev han theologisk Kandidat, og Aaret efter modtog han fra Kiel, for en Afhandling om den hebraiske Poesi, den filosofiske Doktorgrad. Næste Aar igjen erhvervede han i Kjøbenhavn den theologiske Licentiatgrad ved en Afhandling om det 53. Kapitel i Profeten Jesaja, og en kort Tid holdt han som Privatdocent Forelæsninger paa Universitetet.

B. var en af de faa danske, der bleve dybt grebne af den religionsfilosofiske Bevægelse, som D. F. Strauss havde fremkaldt, og han vedblev til sin Dødsdag at være Tilhænger af den tübingske Skole. I en Afhandling om «Begrebet Mythus eller den religiøse Aands Form» (1842) udtalte han sin religionsfilosofiske Grundanskuelse, og i forskjellige Bidrag til Zellers «Theologische Jahrbücher» røbede han sin Tilslutning til den kritiske Skole. Men som flere af de tyske Straussianere vilde han alligevel ikke opgive Udsigten til at træde i Kirkens eller den theologiske Videnskabs Tjeneste. Han mente nemlig, «at det skulde være muligt selv i det mest populære Sprog at fastholde det almene i en vis Skikkelse uden idelig at rekurrere til de krasse Resultater, som den kirkelige Tradition og Dogmatikken opstiller som Surrogat for Livets Tomhed og Usselhed». Og for saa vidt som Menigheden vilde opfatte Forkyndelsen efter sine egne Forestillinger, var det efter hans Mening kun en Stadfæstelse paa den Sandhed, at en saadan Misforstaaelse «altid i højere eller ringere Grad maa finde Sted, naar en Mand af højere Dannelse taler om aandelige Gjenstande til fuldkommen ukultivred». Da imidlertid hverken Biskop Mynster eller det theologiske Fakultet fandt en saadan Opfattelse af den kristelige Prædiken tilstedelig, maatte B. opgive Haabet om Ansættelse i den danske Kirke, og efter at dette var blevet ham klart, kastede han sig med Iver ind i historiske og politiske Studier. Kampen med Theologerne havde affødt en stor Bitterhed i hans Sind (jvfr. hans Skildring af sine Oplevelser i «Theologiske Tilstande i Danmark i 1842—46», Kbh. 1847), og Forbindelsen med hans religiøse Me-

ningsfæller i Tyskland havde næret hans Kosmopolitisme. Hans Bitterhed og hans Uvilje over for det nationale Parti kom stærkt til Orde i forskellige Bladartikler. Oprindeligt skrev han i «Fædrelandet», senere gik han over til «Kjøbenhavnsposten», men da den blev Reaktionens Organ, fandt han en Tid et Fristed blandt «Dagbladets» Medarbejdere, og han viste som saadan sine Gaver til journalistisk Polemik ved forskellige Artikler mod Grundtvig og Bondevennerne. Hensynsløse og for den danske Nationalfølelse saarende Korrespondancer, som han samtidig sendte til tyske Blade, lukkede imidlertid til sidst ogsaa «Dagbladets» Spalter for ham, og han kæmpede i den følgende Tid lige til sin Død (23. Avg. 1861) en haard, men modig Kamp mod Sygdom og Nød. Hans mange Bladartikler vise hans Skarphed i Tanken, og et sarkastisk Lune oplivede ofte hans tunge Stil; men Læserne af hans journalistiske Frembringelser have unægtelig ogsaa Grund til at beklage, «at Raahed ikke altid afslibes af Studier».

Forhandl. ved Universitetsfesten i Anledn. af Salv. og Kroningen 1840. Erslew, Forf. Lex. Fædrelandet 1861, Nr. 198. Dagbladet 1861, Nr. 198.

Fr. Nielsen.

Beck, Christian Frederik, 1742—1813, Officer, Søn af dansk Major Johan Thomas B (f. i Bremen 1691, indvandret 1708, † i Kjøbenhavn 1747) og Sophie Hedevig f. Bülow (f. 1712 † 1775), er født 1742 og blev i sit 18. Aar Sekondlieutenant i falsterske Regiment, hvor han 1763 faar det Lov at være en meget haabefuld Officer. Ved Hofrevolutionen 17. Jan. 1772, hvor falsterske Regiment under Oberst Køller spillede en Hovedrolle, var B., da Premierlieutenant, en af de betroede Officerer, Køller indviede i Foretagendet, og hørte til Eskorten, der ledsagede og tillige skulde holde Øje med Rantzau-Ascheberg, da denne arresterede Dronning Caroline Mathilde. Fra B.s egen Haand haves en af de nøjagtigste og bedste Beretninger om denne mærkelige Nats Begivenheder, nedskreven paa Tysk Dagen efter. Hvad han imidlertid ikke fortalte, men hvad der fra anden Side lægges ham stærkt til Last, er, at han ved denne Lejlighed skal have vist sig i høj Grad raa og uforskammet mod Dronningen og oprirret hende saaledes, at hun i sin Forbitrelse til sidst for løs paa ham og ruskede ham i Haartotten. Ogsaa senere, da han havde Vagt ved den fangne Struensee, dadles han for at have pint og plaget denne ved unødigt og raffineret Grusomhed, og ere end disse Beskyldninger noget farvede og overdrevne, staar han dog næppe uplettet fra Hjærtets og

Karakterens Side. Men de nye Magthavere paaskjønnede hans Iver. Som alle andre Officerer, der havde været «brugte» ved denne Lejlighed, avancerede han strax «et Pas», altsaa til Kapitajn, ved Slutningen af Aaret belønnedes han med en Kompagnichespøst i Livgarden til Fods, 1777 naturaliseredes han som dansk Adelsmand, og 1781 udtalte en kongelig Kabinetsordre følgende: «Da vi altid pleje at vise mod vores Livvagt for den kostbare Tjeneste den Naade, at Officererne nyde nogen hastigere Befordring, saa udnævne vi herved Kapitajn Beck til Major af Infanteriet.» 1790 blev han Oberstlieutenant og i denne Egenskab 1796 forsat fra Garden til sjællandske Infanteriregiment, hvor han 1803 blev Oberst. 1805 udnævntes han til Chef for norske Livregiment, deltog i Kjøbenhavns Forsvar 1807, men blev tiltalt for ikke at have vist tilbørlig Konduite under et af Udfaldene, arresteret og idømt 2 Maaneders Fæstningsstraf, der dog eftergaves ham paa Grund af hans lange Varetægtsfængsel. Hans militære Anseelse synes imidlertid ved den ham overgaaede Dom at have faaet et Knæk, han blev vel efter sin Tur 1808 Generalmajor, men 28. Juni 1810 afskedigedes han af Tjenesten, i det der samtidig tillagdes ham Karakter af Generallieutenant. — B. ægtede 28. Juni 1782 Ingeborg Astrup, Datter af Justitsraad A. til Eskildstrup, der medbragte ham nogen Formue, saa at han i pekuniær Henseende var vel stillet. Han døde 19. Maj 1813.

Hist. Tidsskr. 3. R. IV og VI.

S. A. Sorensen.

Beck, Hans, 1752—1823, Officer, er født 8. Marts 1752, Søn af Sergeant i Artilleriet Hans B. (f. paa Bornholm 1708 † 1800). De unge Artilleriofficerer toge sig af ham, han blev da 1766 Volontær, 1769 Underofficer og Kadet, 1773 Sekondlieutenant med Anciennitet af 1772, 1776 Premierlieutenant, 1788 Stabskapitajn, 1794 Kompagnichef, 1801 kar., 1802 virkelig Major, 1805 Oberstlieutenant og Chef for danske Artilleribrigade; som saadan var han i Kjøbenhavn under Belejringen 1807. I 1809 blev han Oberst og Chef for Artillerikorpsset, 1812 Generalmajor. 1822 højtideligholdtes hans 50 Aars Officersjubilæum med stor Deltagelse ved en Fest paa Skydebanen. Han blev i den Anledning Kommandør af Danebrog. Død 23. April 1823. B. var en meget dygtig Artilleriofficer, var ogsaa bleven benyttet som Lærer i Artilleri, men har navnlig indlagt sig Fortjeneste ved som Chef at udvirke Underofficerslevskolens Oprettelse. -- 1784 gift med Maria Margretha

Bildschou, døbt 2. Dec. 1763 † 18. Juli 1799, Datter af Thehandler Ole B.

Thaarup, Fædrenelandsk Nekrolog 1821—26.

P. C. Bang.

Beck, Hans Charles Johannes, f. 1817, Officer. Ch. B. er født 1. Okt. 1817 paa St. Croix, hvor hans Fader, Artillerikapitajn Hans Peter Gustav B., var Fortchef. Efter dennes Død i 1822 kom han med Moderen, Gertrude Cathrine f. Smith, til Kjøbenhavn og blev Landkadet 1831. I 1838 udnævntes han til Sekondlieutenant ved 2. Livregiment med Aldersorden fra 1837, hvorefter han 1839—44 gennemgik den kgl. militære Højskole, hvorfra han afgik som Generalstabsaspirant og gjorde Tjeneste ved de forskjellige Vaaben. I 1848, da han var Premierlieutenant, blev han Adjudant ved 1. Infanteribrigade og deltog som saadan i Slaget ved Slesvig og i Overfaldet paa Steppinge, hvorefter han forfremmedes til Kapitajn og fik Ridderkorset. I 1849 forsattes B. til Generalstaben og blev Souschef ved Ryes Korps, hvormed han deltog i Slaget ved Kolding, Træfningerne ved Dons-Almind, Vejle og Aarhus under Tilbagetoget gennem Nørrejylland, hvoraf B. i 1863 gav en interessant Fremstilling (i hvilken Anledning han benaadedes med Fortjenstmedaillen i Guld). Da en Del af Korpset som Brigade afsendtes fra Helgenæs til Fredericia, blev B. Stabschef ved denne og deltog, først under Generalmajor Rye, efter dennes Fald under Oberstlieutenant Irminger, i Slaget 6. Juli, hvorefter han ansattes som Souschef ved Generalkommandoen i Jylland hos General Moltke, med hvem han som Souschef ved 1. Division deltog i Kampene ved Helligbæk og ved Isted. Efter Fredslutningen var han først Stabschef ved Kommandanturen i Slesvig, senere Souschef ved Generalkommandoen i Nørrejylland og endelig fra 1852 Stabschef ved Generalkommandoen over Holsten og Lauenborg. I 1857 forfremmedes B. til Major i Generalstaben, gjorde en længere Rejse gennem Evropa og blev derefter Chef for Generalstabens taktiske Afdeling, hvorfra han i 1863 forsattes til 1. Division som Stabschef. I Dec. s. A. udnævntes han til Oberstlieutenant i Infanteriet og Chef for 1. Regiment, hvormed han deltog i Kampene foran Danevirke og senere i Fægtingen ved Sankelmark, hvor han lagde stort personligt Mod for Dagen, saaledes at han benaadedes med Kommandørkorset af Danebrog. Atter ved Vejle var Regimentet i Ilden, hvorefter det kom til Mors. Senere ledede han en Bevægelse fremad fra Aalborg, som endte med den paa Grund af Bagladegeværets enorme Virkning

berømte Fægtning ved Lundby. I Slutningen af Felttoget blev B. Brigadechef, men overtog efter Fredslutningen Kommandoen over 21. Bataillon. Udnævnt til Oberst i 1865, blev han Chef for 28. Bataillon, men maatte i 1873 paa Grund af Svagelighed ansøge om Afsked fra Hæren, hvilken han erholdt tillige med Kommandørkorset af 1. Grad. B., som i 1852 blev gift med Elisabeth Louise Charlotte Juel, Datter af Generalmajor Hans Adolph J., valgtes i 1858 og i 1861 til Medlem af Folketinget for Frederiksborg Amts 2. Valgkreds. *Han døde 8 Januar 1890.*

Danmarks anden Kamp for Slesvig. Nationaltid. Nr. 4162, Tillæg.

P. N. Nieuwenhuis.

Beck, Hans Johannes Christian, f. 1861, Danser. Hans B. er født 31. Maj 1861 i Haderslev, hvor hans Fader, Nis Hansen B., var Danselærer. Moderens Navn var Christine f. Juhl. Lidt over 8 Aar gammel kom B. paa det kgl. Theaters Danseskole og udviklede under Brodersens Ledelse sine udmærkede Anlæg for Dans. Kun 10 Aar gammel betraadte han Scenen som Nybodersdrenge Søren i Folkekomedien «Capriciosa», anvendtes i flere Aar i Ballettens Tjeneste og viste sig første Gang som Solodanser 28. Nov. 1879 i en Pas de deux af «Den stumme i Portici». B., der som Danser indtager et meget fremragende Standpunkt, har i Balletten udført ikke faa mimiske Partier, bl. a. Alonzo i «Torcadoren», Gennaro i «Napoli» og Alexis i «Konservatoriet». Han blev gift 17. Juni 1886 med Astrid Dorthea Regitze Petersen, Datter af Skræddermester i Kjøbenhavn Joh. Did. P.

Edgar Collin.

Beck, Henrich Henrichsen, 1799—1863, Zoolog, født i Aalborg, hvor Faderen var Handelsgartner. I 1818 dimitteredes han fra sin Fødeby's Skole og tog derefter fat paa naturvidenskabelige Studier, navnlig Botanik og Zoologi. For Besvarelsen af en Prisopgave (en systematisk Fortegnelse over Danmarks Sommerfugle) vandt han i 1823 Universitetets Guldmedaille. Fra Göttingen erholdt han Diplom som Dr. phil., fik derefter Ansættelse som Inspektør ved daværende Prins Christians (Chr. VIII) partikulære Konkyliékabinet og som Assistent ved det kgl. naturhistoriske Musæums 4. Afdeling, hvorfra han entledigedes i Okt. 1849. I 1831 blev han Assistent ved Universitetsmusæets zoologiske Afdeling (entled. 1845) og i 1840 Inspektør ved Christian VIII's private zoologiske Samling (entled. 1848). Han var gift med Biskop P. Krog Meyers Datter Elisa, der døde 3. Maj 1881. Af Rejser i

Udlandet foretog han kun en enkelt (1835—36), paa hvilken han besøgte Tyskland, Holland, Frankrig og England. Sine sidste Leveaar tilbragte han i Sorø, hvor han døde 1863.

B. var en begavet og kundskabsrig Mand, men hans videnskabelige Virksomhed har kun efterladt faa Spor i Litteraturen. Han havde, navnlig paa Malakologiens Omraade, et skarpt Blik for Formerne og deres indbyrdes systematiske Stilling, men han manglede Udholdenhed til at fuldføre sine Undersøgelser. Derfor foreligger der kun saa faa afsluttede Arbejder fra hans Haand, medens flere af hans efterladte Manuskripter, trods deres fragmentariske Beskaffenhed, vidne om hans ikke almindelige Evner. Hans mest bekjendte Arbejde er det ufuldførte Katalog over Christian VIII's Konkyliesamling: «Index molluscorum præsentis ævi musei principis augustissimi Christiani Frederici», Fasc. 1—2 (1837). Det dertil hørende Billedværk, «Museum Regis Christiani VIII», udkom aldrig, og kun 12 Tavler gjordes færdige. I udenlandske Tidsskrifter findes enkelte mindre Notitser af ham, og af et større Arbejde, «Gæa Danica», fuldførtes kun 3 Tavler. — Han var Broder til den ansete Handelsgartner Jens Peter Michael B. († 1842).

Gosch, Danmarks zoolog. Lit. Erslew, Forf. Lex.

Jonas Collin.

Beck, Herman Julius, —1858, Gartner, var først Elev hos den særlig som dygtig Køkkengartner bekjendte F. Døllner paa Vallø og dernæst under Wolff i Frederiksberg Slotshave, hvorfra han i 1829 omtrent i 19 Aars Alderen tog Gartnerexamen. Julius B. blev ansat som Medhjælper i Haverne ved Rosenborg, hvor han rykkede op til at faa kongelig Bestalling som «Undergartner», i hvilken Stilling han virkede til sin Død 9. Avg. 1858, efter dog fra Sept. 1848 indtil 1. Jan. 1850 at have været midlertidig Bestyrer af Haverne efter Slotsgartner J. P. Petersens Bortgang. B. var i Besiddelse af en ualmindelig Indsigt i Frugt- og Urte drivning, som navnlig skyldtes en skarp Iagttagelsesevne, klar Hukommelse og fuldstændig Opgaaen i den ham paahvilende Embedsgjerning. Videnskabelig Kundskab havde han ikke, men agtede den hos andre og tilskyndede til at erhverve den. Som stræng, men velvillig praktisk Vejleder har han øvet gavnlig Indflydelse paa mange af dem, som i hans Tid fik deres Uddannelse i Rosenborg Haver, og til selve disses i flere Retninger høje Standpunkt bidrog han væsentlig. Han levede ugift.

Tyge Rothe.

Beck, Johan Vilhelm, f. 1829, Præst. Vilh. B. er født 30. Dec. 1829 og døbt 1. Juni 1830 i Ørslev ved Slagelse, hvor hans Fader, Johan Philip Hunæus B., var Sognepræst. Hans Moder hed Angélique Sophie Margrethe f. Rømer. Hans Fader, som nærmest tilhørte den gamle, rationalistiske Retning, var en hæderlig og alvorlig Mand, der opdrog sine Børn strængt, men ikke førte dem frem til positiv Kristendom. Heller ikke i Skolen modtog Sønnen nogen Paavirkning i denne Retning. Da han blev Student (1849, fra Slagelse Skole) var han derfor, som han selv har udtrykt sig, «en vantro Spotter over for al levende Kristendom». Han studerede Theologi, fordi hans Fader ønskede det, og fordi han ikke havde Lyst til noget andet Studium. Det var gennem Læsning i den hellige Skrift, at han førtes ind i en dybere Forstaaelse; den «greb» ham, saa «han maatte give den Ret». Martensens Forelæsninger over Dogmatik og Ethik lærte ham at tænke over sin Kristendom; Clausens «aandelige Ordenssans» udviklede hans Tænkning i logisk Retning, hvorimod hans Skriftfortolkning frastødte ham. Jan. 1855 blev han Kandidat nogle Uger efter, at S. Kierkegaards første Artikel om Mynster og Martensen havde staaet i «Fædrelandet».

Kort efter sin Examen blev B. Lærer ved Borgerskolen i Kalundborg; under hans «ensomme Liv» her skete — efter hans eget Vidnesbyrd — hans «egentlige Vækkelse» gennem stærk Paavirkning af Kierkegaards «Øjeblikke»; han følte sig i høj Grad «tiltalt» af de stærke Udtalelser mod Præsterne og havde selv fattet den Beslutning ikke at ville være Præst. Hans Fader, som fra 1840 havde været Præst i Ubby ved Kalundborg, blev imidlertid i Julen 1855 ramt af et apoplektisk Anfald, og «under stor Sjælenød» gik B. da ind paa at blive hans Kapellan (1856—65). Om sine første Præsteaar har han selv meddelt følgende: «I 3 Aar svingede jeg Lovens Svøbe over de døde Mennesker til stor Vækkelse. En Begivenhed i 1859, som tilhører Privatlivet, og ved hvilken jeg opdagede, at min Vilje var lamslaaet, og at jeg selv intet formaaede, men maatte have alt af Naade, bevirkede min Omvendelse, saa at jeg greb Naadens Evangelium som Grundlag for mit Liv og min Virken.» Noget senere kom han i Berøring med den grundtvigske Retning og følte sig tiltrukket af dens Friskhed og Livlighed, hvorimod dens Læres Opfattelse af Skriften og af Loven frastødte ham; gennemgaaende maa han under sin lange og omfattende Virksomhed betegnes som Grundtvigianismens udprægede Modsætning. Det blev en hel anden, i

lige Grad betydningsfuld og indflydelsesrig Retning i vor Folkekirke, til hvilken han fuldt ud sluttede sig, og for hvilken han nu i henvend en Menneskealder har staaet som den anerkjendte Fører. Denne Retning er «den indre Mission». Det er ikke Stedet her at udvikle, hvad der er denne Retnings Væsen og særlige Bestræbelser, ej heller hvad Betydning den i vort Aarhundrede har faaet over hele den protestantiske Kristenhed. Her skal det kun bemærkes, at den hos os er begyndt som en Lægmandsbevægelse, hvis Formaal var Evangeliets Forkyndelse ved rejsende Prædikanter. I Ordrup ved Ringsted stiftedes der 1853 en «Forening for indre Mission» for at kunne virkeliggjøre de to Opgaver: at udsende en rejsende, fast lønnet Missionær og at udgive et Blad, der kunde samle Bevægelsens Tilhængere om sig. Der hvilede dog i Begyndelsen megen Vaklen og Usikkerhed over denne Virksomhed, der næppe vilde have undgaaet det sektereriske Væsen, hvis ikke dygtige og nidkjære Præster havde sluttet sig til den og efterhaanden havde faaet Ledelsen i deres Haand. Ingen har dog saaledes knyttet sit Navn til denne Bevægelse og givet den hele Gjerning sit Præg som V. B. Paa et Møde i Stenlille 13. Sept. 1861 indtraadte han (og hans Ven Johannes Clausen) i Bestyrelsen for Foreningen, der fuldstændig omorganiseredes; den antager nu Navnet «Kirkelig Forening for indre Mission i Danmark», og det bestemmes, at i det mindste én Præst skal være Medlem af dens Bestyrelse. Fra dette Tidspunkt af er den nævnte Vaklen og Usikkerhed forsvunden, og «Indre Mission» har i de 26 Aar, der ere gaaede siden den Tid, staaet som en fast ordnet og dygtig ledet Virksomhed inden for vor Folkekirke, og den har i mange Maader været et Salt i denne af overordentlig Betydning. De i 1886 offentliggjorte Beretninger udvise, at Missionen i 1885 havde 62 Udsendinger i sin Tjeneste; disse, der alle ere Lægmand, arbejde med Ordets Forkyndelse i Møder og Forsamlinger, ved Søndagskoler, Husbesøg o. s. fr. Missionen besidder over 40 Forsamlingshuse, spredte over hele Landet, og der opføres stadig nye. Dels af de nævnte Arbejdere, dels af de mange Præster, som have sluttet sig til Missionen, er der under dennes Mærke i 1885 afholdt o. 6800 Møder, ved hvilke Guds Ord i den ene eller anden Skikkelse er blevet forkyndt, ligesom der ogsaa bestandig sælges en stor Mængde religiøse Skrifter. «Den indre Missions Tidende», der 1861 kun havde knap 150 Abonnenter, har nu 14000. Regnskabet for 1884/85 udviser en Indtægt af o. 86000 Kr.

I hele denne betydelige og vidt forgrenede Virksomhed har B. været Sjælen og Drivkraften gennem de svundne Aar, dels som Medlem af og Formand for Bestyrelsen, dels som Redaktør (fra 1. Jan. 1862) af Tidenden, dels endelig som den utrættelige Forkynder af Ordet baade i sine egne Menigheder — som han i ingen Henseende forsømmer — og, ved sine stadige Rejser, over det hele Land, hvor han prædiker i Kirker og Forsamlingshuse, i Skove og i Haver med en ejendommelig Djærvhed og en uopslidelig Friskhed og for store, stadig voxende Tilhørerkredse. Ingen dansk Præst har arbejdet saa meget som han med Ordets Forkyndelse og for de store Massers Vækkelse, og kun faa have set saa rige Frugter af deres Virksomhed. Til disse kan det ogsaa regnes, at der fra 1865 af i Hovedstaden bestaar en «Kirkelig Forening for indre Mission i Kjøbenhavn», i hvis Oprettelse B., sammen med Præsterne Blædel og Frimodt, havde en betydelig Andel; da den kjøbenhavnske Mission arbejder under Forhold, der ere meget forskellige fra dem, der findes uden for Hovedstaden, staar den imidlertid, som en særegen Form af indre Mission her i Landet, under sin selvstændige Bestyrelse.

Efter sin Faders Død i 1865 blev B. Sognepræst i Ørum og Ginnerup ved Grenaa; i 1874 forflyttedes han til sit Fødested Ørslev og Solbjærg. I 1882 blev han Medlem af Bestyrelsen for «det danske Missionselskab».

Foruden talrige Prædikener og Artikler i «Indre Missions Tidende» har han udgivet mange særskilt trykte Prædikener og desuden følgende større Samlinger: 1. «14 Prædikener, Erindring fra en Missionsrejse i Fyn og Jylland» (1867), hvilken Bog er oversat paa Svensk. 2. «Nyt og gammelt», en Postille (1869); denne Bog, hvis 3 første Oplag tilsammen have udgjort 12000 Expl., udkommer nu i 4. Oplag. 3. «Fra Livets Kilde», en ny Postille (1881); denne Samling af stenograferede Prædikener var en Gave til ham fra Venner i Anledning af hans 25aarige Jubilæum; den udkom i 10000 Expl. og oversættes nu paa Tysk. 4. «Paa Livets Vej», en Postille over de nye Texter (1885); ogsaa denne Samling er udgivet efter stenograferede Prædikener i et Oplag paa 10000 Expl. Til en saa omfattende Virksomhed med den trykte Prædiken kan der hos os ikke opvises noget Sidestykke; ogsaa denne Side af hans Livs Arbejde har haft og har sin store Betydning for Menigheden.

14. Marts 1860 ægtede B. sit Søkendebarn Nina Charlotte

Staffeldt, en Datter af Domæneinspektør Chr. S. i Drage ved Itzehoe og Charlotte Caroline Marie f. Rømer. Han har i hende ikke blot en trofast og kjærlig Hustru, men en i alle Henseender uvurderlig Medhjælp i sit Livs Virksomhed. Naar hans Præstegaard altid paa en sjælden og virkningsfuld Maade har udmærket sig ved udstrakt Gjæstfrihed og været et Samlingspunkt for troende Kristne fra nær og fjærn, saa har hans Hustru særlig heraf sin store Fortjeneste. Af 10 Børn leve 5 Sønner og 1 Datter. † 30-9-1901

Wiberg, Alm. Præstehist. III, 689. Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 615 f. Nutiden 1884, S. 389 f. *V. Schousboe.*

Beck, Jochum, —1572, af en sjællandsk Adelsslægt, hvis Stamsæde var Førslev i Flakkebjærg Herred, hvilken Gaard ogsaa J. B. ejede. Hans Fader var Lasse B. til Førslev, Moderen Margrethe Pedersdatter Ravensberg. Efter at have studeret (han blev 1518 immatrikuleret ved Kjøbenhavns Universitet) er han formentlig strax indtraadt i Kongens Tjeneste som Sekretær og er til Løn bleven forlenet med et Kannikedømme i Roskilde. 1539 nævnes han første Gang som Rentemester, og da han s. A. blev forlenet med Risby Birk og et Vikarie i Kalundborg, har han formentlig ogsaa først i dette Aar erholdt denne ansvarsfulde Stilling, som han beklædte i en lang Række af Aar, til 1569. I dette Tidsrum havde han flere andre Forleninger, nemlig Gavnø Kloster 1544—47, Everdrup og Vendslev 1558—72, Djurlev 1563—72 samt Munkeliv Kloster i Norge 1568—72, thi han var en meget brugbar og dygtig Mand, hvis Navn man atter og atter støder paa i Dattidens Regeringsakter. Han døde 25. Jan. 1572. I Aaret 1522 havde han ægtet sin Frænke Anne Jacobsdatter Ravensberg til Beldringe, der døde Aaret efter sin Ægtefælle 23. Juni og blev begravet hos ham i Førslev Kirke. Fra dem nedstammer den hele Adelsslægt Beck, som nu er uddød i Danmark, men blomstrer i Sverige i grevelig og friherrelig Stand under Navnet B.-Friis.

Danmarks Adels Aarvog 1886, S. 53.

Thiset.

Beck, Jochum, o. 1602—82. J. B. til Gladsaxe og Bosø Kloster, Søn af Jacob B., blev 1622 indskrevet ved Universitetet i Leiden, var 1627—28 Hofjunker, 1632—34 Lensmand paa Kjøbenhavns Slot, havde 1634—39 Bøvling Len, 1639—42 Christiansstad Len, 1640—49 Silkeborg Len. Han giftede sig 1629 med Else Grubbe (f. 1613 † 1631), Datter af Sivert G. til Hofdal og Torup; efter hendes Død

ægtede han (1633) Else Friis (f. 1615 † 1696), Datter af Kansler Christian F. til Kragerup. Han ansaas en Tid for en af Danmarks rigeste Adelsmænd. Hans talrige Godser, som han havde erhvervet ved Arv, ved Giftermaal og ved Kjøb, ansloges til 3000 Tdr. Hartkorn. Denne store Rigdom gik imidlertid fuldstændig tabt ved den uheldige Drift af en Industri, som han selv havde sat i Gang paa en af sine Ejendomme. Det var nemlig ham, som begyndte den Aluntilvirkning, der endnu den Dag i Dag finder Sted paa Andrarum, og som til sine Tider har givet et meget betydeligt Udbytte. J. B. havde selv fundet Alunskiferen og (allerede 1637) faaet Privilegium paa at tilvirke den, men de Summer, som udkrævedes, først til at sætte Driften i Gang og siden til at holde den gaaende, vare saa uhyre store, at han for at skaffe dem til Veje efterhaanden nødtes til at sælge eller pantsætte næsten alle sine Godser (til Corfits Ulfeldt solgte han saaledes Torup 1647 og Bosø Kloster 1658), og da han desuagtet vedblev at synke dybere og dybere i Gjæld, saa han sig tvungen til at optage en Del af sine Kreditorer som Medinteressenter i Driften, hvorved han aabnede en vid Mark for den ublueste Udplyndring, der ogsaa fortsattes efter hans Død lige over for hans Arvinger (af hvilke Sønnen Lave B. var gift med Corfits Ulfeldts og Leonora Christinas Datter Leonora Sophie Ulfeldt). Som et Vidnesbyrd om, hvor medtaget J. B.s en Gang saa store Formue var, da han døde (1682), kan anføres, at hans Lig i 2 Aar maatte henstaa ubegravet, fordi man savnede Penge til at lade det komme i Jorden paa standsmæssig Maade.

Skånska Herregårdar, især under Christinehof, Torup og Bosjökloster. S. Birket Smith, Leonora Christina på Maribo Kloster S. 26 f. 30. Danmarks Adels Aarbog 1886, S. 54. *S. Birket Smith.*

Beck, Lave, o. 1530—1607, var en Søn af den foran nævnte Jochum B. til Førslev og angives at være født 1530, en Angivelse, hvis Rigtighed dog turde være tvivlsom, eftersom han alt 1542 blev immatrikuleret ved Universitetet i Wittenberg. 1563 var han forlenet med et Kannikedømme i Roskilde, og under den paafølgende Krig med Sverige tjente han dels som Proviantmester og dels til Søs. Efter 1571 at være bleven Landsdommer i Sjælland forlenedes han det følgende Aar med Roskildegård, som han dog kun beholdt et Aars Tid, men atter fik paa ny 1577 og da beholdt til 1587. Landsdommerembedet fratraadte han 1584, men blev dog atter 1591 beskikket dertil og samtidig forlenet med Ringsted Kloster, hvilket Len han beholdt, til han 1605 paa Grund af sin

høje Alder tog sin Afsked som Landsdommer. Foruden Førslev og Beldringe, som han arvede efter sine Forældre, ejede Lave B. Olstrup i Sjælland og Havrelykke paa Laaland. Efter at hans første Hustru, Kirsten Christoffersdatter Huitfeldt, var død 24. Juli 1563, kun 19 Aar gammel, havde han ægtet Agate Sivertsdatter Grubbe, f. 1533 † 5. Jan. 1623; af begge Ægteskaber var der Børn. L. B., der døde 16. Juni 1607, skal have været en særdeles velbegavet Mand, der bl. a. sysselsatte sig med Kobberstikkerkunsten.

Danmarks Adels Aarbog 1886, S. 53.

Thiset.

Beck, Lave, 1614—59, til Førslev og Herlufstrup i Sjælland, var en Søn af den nedennævnte Sivert B. Efter at have studeret udenlands, bl. a. ved Universiteterne i Leiden og Leipzig, kom han i Aaret 1640 tilbage til sit Fødeland og tog Aaret efter Tjeneste som Sekretær i Kancelliet, men forblev kun et Par Aar her, i det han allerede 1646 udnævntes til Landsdommer paa Laaland og Falster. 1649 blev han Landkommissær i Sjælland. Efter Fredslutningen 1658 var han en af de Kommissærer, som beskikkedes til at ledsage den svenske Hær ud af Riget; allerede det følgende Aar døde han. Hans Enke, Margrethe Jørgensdatter Grubbe, f. 3. Juni 1620 † 18. April 1696, hvem han havde ægtet 9. Maj 1647, og som skjænkede ham 8 Børn, blev efter hans Død gift med Rentemester Sten Hohendorff til Rønneholm.

Danmarks Adels Aarbog 1886, S. 56.

Thiset.

Beck, Sivert, 1566—1623, ejede Førslev, Vibygaard og Taagerød i Sjælland og var en Søn af ovfr. omtalte Lave B. († 1607) til Førslev og dennes anden Hustru. Han blev født paa Roskilde Bispegaard 18. Okt. 1566. Efter i 8 Aar at have opholdt sig i Udlandet, til Dels i Selskab med sit Søkendebarn Sivert Grubbe, og bl. a. at have studeret ved Universiteterne i Wittenberg, Leipzig og Jena kom han i Aaret 1588 tilbage til sit Fødeland og tog Aaret efter Tjeneste i Kancelliet. 1596 blev han udnævnt til Rentemester og fik et Prælatur i Aarhus Domkirke i Forlening, og hertil søjedes 3 Aar efter Giske Len i Norge. 5. Sept. 1602 ægtede han Lisbet Steensdatter Bille, et godt Parti, thi hun tilførte ham Herlufstrup i Sjælland og Næsbyholm og Vandaas i Skaane foruden et Par mindre Gaarde sammesteds. Ægteskabet velsignedes med 8 Børn. S. B. døde i Kjøbenhavn 2. Jan. 1623. Hans Enke, der var født paa Herrisvad Kloster i Skaane 14. April 1576, overlevede

ham i mange Aar og døde først 11. Febr. 1656 paa Taagerød; hun blev begravet hos sin Husbond i Førslev Kirke.

Thom. Cortsen Wegener, Ligprædiken over S. B. Danmarks Adels Aarbog 1886, S. 56. *Thiset.*

Beck, Sten, 1604—48, var en Søn af ovennævnte Sivert B. og arvede efter sine Forældre Hovedgaardene Førslev, Vibygaard og Taagerød i Sjælland og Vandaas i Skaane; desuden ejede han Vraa i Jylland, som han giftede sig til. Han tog 1627 Tjeneste ved Hove som Kammerjunker og blev allerede Aaret efter, kun 24 Aar gammel, udnævnt til den i hans Slægt nu næsten arvelige Bestilling som Rentemester og forlenet med et Kannikedømme i Lund. 1633 forlenedes han med Bakke Kloster i Norge, som han 1641 ombyttede med Herrisvad Kloster i Skaane, hvilket han beholdt til sin Død i Okt. 1648. Med sin Hustru, Ide Johansdatter Lindenov, der overlevede ham til 1674, havde han en Søn og to Døtre.

Danmarks Adels Aarbog 1886, S. 56.

Thiset.

Becker, Gottfried, 1681—1750, Apotheker. Han fødtes i Kjøbenhavn 24. Jan. 1681, Søn af nedennævnte Hofapotheker Johan Gottfried B. i dennes andet Ægteskab. Efter at være oplært hos sin Fader uddannede han sig 1702—5 i Udlandet, overtog 1708 sin Faders Apothek, blev 1709 Feltapotheker, fulgte som saadan Hæren til Skaane, senere til Pommern og var tilstede 1712 i Slaget ved Gadebusch med sit Feltapothek, som ved sin smukke og hensigtsmæssige Indretning vandt Kongens Bifald; s. A. udnævntes han til kgl. Hofapotheker. Ildebranden 1728 lagde B.s Apothek i Aske, hvorefter han opbyggede det særdeles smukt og godt indrettet; foruden sin Apothekernæring drev han Handel med forskellige grove Varer efter en stor Maalestok; 1749 fik han Kammerassessors Titel og døde 19. Febr. 1750. B. giftede sig to Gange, nemlig 1. 6. Maj 1712 med Cathrine Schupp, f. 10. Avg. 1693 † 30. Juni 1713, Datter af Kjøbmand og Raadmand Christian S. i Kjøbenhavn, og 2. 14. Okt. 1714 med Johanna Heinricca Nørck, f. 28. Okt. 1694 † 31. Jan. 1765, Datter af Kjøbmand Johan Heinrich N. i Kjøbenhavn.

Burman Becker, Geschlechts-Register der Familie Becker, 1875, S. 16 ff. Samme, Erindringer om Gottfried B., 1868. *G. L. Wad.*

Becker, Gottfried, 1767—1845, Apotheker. B. var født 9. Febr. 1767 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Professor Johan Gottfried B. (Søn af ovennævnte Gottfried B.), var Hofapotheker; hans Moder var Anna Christine f. Torm. Han blev Student 1786, tog Aaret efter farmaceutisk Examen og tiltraadte nu en lang Udenlandsrejse, paa hvilken han, især i Berlin og Paris, uddannede sig i Naturvidenskaberne og specielt i Kemi under Datidens berømteste Videnskabsmænd. 1791 kom han hjem, overtog efter sin afdøde Fader Hofapotheket og blev 1792 Hof- og Rejseapotheker. Det følgende Aar holdt han Forelæsninger over Kemi, i hvilken Videnskab han 1795 blev extraordinær Professor ved Universitetet, som han dog forlod 1806; 1799 havde han faaet Sæde i Collegium medicum. B. var en meget virksom Mand, der med den største Interesse omfattede alle Slags nye Opfindelser og Indretninger paa Teknikkens og Industriens Omraade, og var Tid efter anden Medlem af mange forskellige Kommissioner, hvor der var Brug for hans kemiske Indsigt; selv anlagde han en Farvefabrik, der dog nedlagdes som Følge af den ved Krigen 1807 lidte Skade. I 1813 fik han Danebrogsordenen, 1829 Justitsraads Titel og 1842 Étatsraads Titel ved sit 50 Aars Jubilæum som Hofapotheker; det følgende Aar overdrog han sin Søn J. G. Burman Becker (se d. Art.) Apotheket og døde 21. Juni 1845. 20. April 1794 havde han ægtet Nicollette Adriane Burman, f. i Amsterdam 28. Avg. 1774 † 13. Marts 1824, hvis Fader, Dr. med. Nicolaus Laurentius B., af en berømt lærd Slægt, var Professor i Botanik i Amsterdam.

Burman Becker, Geschlechts-Register der Familie Becker, 1875, S. 27 ff.

G. L. Wad.

Becker, Jacob Gottfried, 1638—1707, Apotheker. Han var født 24. Juli 1638 i Husum, ved hvis lærde Skole hans Fader, Mag. Gottfried B., var Rektor; Moderen hed Elisabeth Ehrenreich. Efter at være uddannet som Apotheker, dels i Kjøbenhavn, dels i Udlandet, købte han 1664 Apotheket i Odense og erhvervede s. A. Privilegiet; fra 1667—82 var han Raadmand. B. var en meget virksom Mand, der drev stor Studehandel paa Hamborg og Holland og efterhaanden tilforhandlede sig baade Kjøbstadejendomme og Bøndergods; men ved disse forskelligartede Transaktioner vare hans Pengesager blevne saa forviklede, at han var Ruin nær; imidlertid rejste han sig dog igjen, og Kjøb og Salg af Jordegods spille endnu i hans senere Aar en stor Rolle. Sit Apothek overdrog han 1700 til sin Svingersøn og blev boende i Odense, hvor

han døde 29. Maj 1707. B. var 3 Gange gift: 1. 1667 med Cathrine Heerfordt, † 7. Jan. 1672, Datter af Hofapotheker Christoffer H. i Kjøbenhavn; 2. 15. Okt. 1673 med Kirstine Ram, f. 9. Sept. 1655 † 7. Okt. 1686, Datter af Provinsialmedikus i Fyn, Dr. Stephan R.; 3. 20. Maj 1692 med Susanne Hahne, Datter af Raadmand Herman H.; hun var Enke efter Assessor Peder Winding til Lammehave, hvilket Gods hun bragte B., der solgte det 1696; hun døde i Marts 1701.

Burman Becker, *Geschlechts-Register der Familie Becker*, 1875, S. 9 ff. Samme, *En Borger i Odense*, 1880. *G. L. Wad.*

Becker, Johan Gottfried, 1639—1711, Apotheker. Han var født 9. Okt. 1639 i Husum og Broder til forannævnte Jacob Gottfried B. Efter at have besøgt Latinskolen sendtes han 1655 i Lære hos en Apotheker i Flensborg. Efter en 6aarig Læretid begav han sig paa en lang Udenlandsrejse, som med en kort Afbrydelse varede i 18 Aar; dels anvendte han Tiden til at se sig om, dels til at uddanne sig i sit Fag. Han stiftede Bekjendtskab med Guldmageren Borri, paa hvis Anbefaling Frederik III 1668 kaldte ham fra Wien, hvor han arbejdede i et Apothek, til Kjøbenhavn og udnævnte ham til Hof- og Rejseapotheker; 1669—70 indrettede han med kgl. Bevilling det Apothek paa Kjøbmagergade, som under Navn af Elefantapotheket i over 170 Aar dreves af hans Slægt. B. ægtede 1671 Sophie Iversdatter, f. 8. Juli 1656, Datter af Raadmand og Amtsskriver Iver Nielsen i Nysted; ved Operahusets Brand 19. April 1689 omkom hun med 2 Døtre. 1. Maj 1694 ægtede B. Helene Margrethe Munk, Datter af Brygger og islandsk Kjøbmand Erik M. i Kjøbenhavn. — B. var en dygtig Kemiker og blev som saadan ved forskjellige Lejligheder brugt af Regeringen; til Litteraturen har han kun leveret et Par Smaaskrifter. I 1708 overdrog han sin Søn Gottfried (se ovfr.) Bestyrelsen af Apotheket og døde efter længere Tids Svagelighed 17. Maj 1711. Hans Enke ægtede 1713 Etatsraad Hans Seidelin til Hagedstedgaard.

Burman Becker, *Geschlechts-Register der Familie Becker*, 1875, S. 11 ff. Samme, *J. G. Beckers Levnet*, 1864. *G. L. Wad.*

Becker, Johan Heinrich, 1715—61, Læge, blev født i Aurich i Ostfriesland, Hannover, 18. Dec. 1715, tog i 1736 den medicinske Doktorgrad i Halle med en Dissertation «de natura corporis humani», fik i 1739 Tilladelse til at praktisere som Læge i Kjøbenhavn og konkurrerede s. A. til den efter Johannes de Buchwald

ledige Professorpost i Medicin. Han opnaaede imidlertid ikke at blive ansat i denne Stilling, men blev udnævnt til Professor philosophiæ extraord. og ansattes i 1740 ved Oprettelsen af Collegium medicum som dettes Sekretær. I 1742 blev han udnævnt til Bergmedikus paa Kongsberg, blev i 1757 ved Oprettelsen af Bergseminariet tillige Lektor herved i Mineralogi og Kemi og fik i 1760 Titel af Bergraad. Han døde paa Kongsberg 21. Febr. 1761. — Han skal have været særdeles kyndig i de nævnte Fag og have indlagt sig ikke ringe Fortjeneste som Docent ved Seminariet. Foruden den nævnte Dissertation har han udgivet et Par Disputationer og et Par Jubeltaler ved Frederik V's Salvingsfest.

Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevesen II, 327.

F. C. Kiær.

Becker, Knud Ahasverus, 1681—1738, Godsejer. B. var Søn af Færgemand Ahasverus B. ved Hvalpsund, Lovns Sogn, hvor han fødtes 7. Sept. 1681. Som Dreng kom han i Tjeneste hos Landstingshører Peder Bering i Viborg, af hvem B., der var «ikke lidet skalkagtig», ikke lærte noget godt. Efter at have færdedes mellem forskellige Folk kom han, henimod 30 Aar gammel, i Frederik IV's Tjeneste og styrede i en lang Aarrække som Anna Sophie Reventlows Ridefoged Vallø Gods. 1718 fik han Titel af Vice-Landsdommer over Laaland og Falster, hvortil der først 1734 knyttedes Funktion som Landsdommer. Som Godsinspektør laa B. jævnlig i Strid med Kjøge By og havde et slet Rygte for sin Haardhed mod Bønderne, og denne hans Strænghed blev ikke bedre, efter at han 1729 havde købt Bækkeskov Gaard og Gods i Sydsjælland; han ydede her Bevis for den Sætning, at Herremænd af lav Herkomst ofte ere de ubarmhjærtigste Herrer mod deres Bønder. Hans Hovbønder sammenrottede sig derfor om at myrde ham ved given Lejlighed, og da han 12. Avg. 1738 var reden ud til dem i Enghaven ved Gaarden og der irettesatte og slog en af dem med sit Spanskrør og tog til Pistolen, kastede de sig efter Aftale over ham og myrdede ham med Høtyve, River o. lign. Forbryderne straffedes paa Livet. B.s Enke, Helene Marie f. Brummond, f. 1706, Datter af Hofskrædder, Kommerceraad B., ægtede siden Etatsraad Hans Folsach til Gjessinggaard og døde 22. Nov. 1769. Endnu paavises ved Bækkeskov Stedet, hvor B. myrdedes, og i Almuens Mund lever Sagnet endnu om den haarde Bondeplager.

Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. II, 58 f. Petersen, Vallø og Omegn S. 132 ff. Jensen, Snesere Sogn S. 35 ff.

G. L. Wad.

Becker, Peter Willemoës, 1808—77, Præst og Historiker, er født i Kjøbenhavn 21. Sept. 1808; hans Forældre vare Justitsraad Erik B., Kontorchef i det norske Revisionskontor, senere Kasserer ved Kjøbenhavns Kæmnerkontor, og Catharina Sophia Wilhelmina f. Willemoës (Søster til den bekjendte Peter Willemoës). Han blev Student 1825 fra Frederiksborg Skole, tog theologisk Examen 1830, blev samme Aar Alumnus paa Borchs Kollegium, Aaret efter Lærer i Historie ved Landkadetakademiet, disputerede 1835 for Magistergraden, foretog fra 1836—38 en Rejse til Sverige, Nordtyskland, Holland, England, Skotland, Frankrig, blev 1838 valgt til Medlem af det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, blev 22. Okt. 1839 udnævnt til Sognepræst til Kjølge i Sjælland, udnævntes 22. Okt. 1850 til Provst for Hammer og Tybjerg Herreder, udnævntes 12. Sept. 1859 til Sognepræst til Soderup og Eskildstrup i Sjælland, entlediget i Naade og med Pension 21. Maj 1875, død i Kjøbenhavn 5. April 1877. Han ægtede 26. Avg. 1840 Elisabeth Anna Margrethe Begtrup, f. i Kjøbenhavn 3. Sept. 1811, Datter af Professor i Landøkonomi ved Universitetet Gregers Otto Bruun B. og Christiane Marie f. Møller.

B.s historiske Interesse og litterære Sans traadte frem allerede tidlig; i Aaret 1828 vandt han Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af Opgaven: en fysisk, politisk og moralsk Beskrivelse af Vendsyssel mod Slutningen af det 11. Aarhundrede. Afhandlingen blev paa Dansk trykt i «Nordisk Tidsskrift» IV. Som Alumnus paa Borchs Kollegium skrev han to Disputatser, 1830: «Commen-tatio de Sophia, Henrici Burwini III, domini Rostochiensis uxore», 1831: «De Jo. Pauli Resenii versione Danica sacræ scripturæ». Af større Betydning er hans Disputats for Magistergraden 1835: «De rebus inter Joannem et Christianum II, Danicæ reges, ac Ludovicum XII et Jacobum IV, Gallicæ Scotiæque reges, a. 1511—14 actis». Paa sin Udenlandsrejse havde han det Formaal at samle Bidrag fra fremmede Arkiver til Danmarks Historie i anden Halvdel af det 17. Aarhundrede, og Frugten af disse Efterforskninger blev hans: «Samlinger til Danmarks Historie under Kong Frederik III's Regering» (fra fremmede Gesandters Indberetninger), som udkom i 2 Bind, 1847—57. B. havde samlet betydelige Bidrag af samme Karakter til Danmarks Historie under Christian V, men de forgik tillige med hans af o. 6000 Bind bestaaende Bogsamling i en ulykkelig Ildsvaade, ved hvilken Kjølge Præstegaard 2. Jan. 1859 nedbrændte. Opholdet i England affødte to store, indholdsrige

Afhandlinger: «Universiteterne i Oxford og Cambridge», trykt i Tidsskriftet «For Litteratur og Kritik» IV (1846), og «Brudstykker om de kirkelige Forhold i England», trykt i «Nyt theologisk Tidsskrift» I (1849); begge Afhandlinger ere tillige med den antikvariske Beskrivelse af Vendsyssel optagne i 1. Del af den Samling af sine «Historiske Afhandlinger», som B. udgav 1874; i den 2. Del af disse, som udkom 1875, findes et Udvalg af hans andre mindre Arbejder, der vise, i hvor forskellige Retninger hans Studier gik; men han har desuden i Tidsskrifter og Rækker (f. Ex. «Danske Magasin») udgivet en Del Bidrag til Danmarks Historie og mindre Afhandlinger, som ikke ere samlede.

B. var Præstemand og Historiker, han delte sig mellem sit Embede og Videnskaben og var en nidkær Arbejder i begges Tjeneste. Hans Grundlag var den gamle Tid, Bevægelsen fra 1848 og de følgende Aar paavirkede ham hverken i politisk eller i kirkelig Henseende, han var Medlem af den 1853 nedsatte Kommission til Kirkeforfatningens Ordning. Begavet med en ualmindelig Hukommelse, udrustet med en Viden, der var erhvervet ved en omfattende Læsning, i Besiddelse af et historisk Blik paa Tidernes Begivenheder og Personer og i Stand til med et sjældent Liv at fortælle og skildre var han en interessant Personlighed. Men han havde Vanskelighed ved at samle sig for længere Tid om et og samme større Æmne, hans litterære Virksomhed fik derfor en vel spredt og noget usammenhængende Karakter, hvortil dog hans Stilling som Landsbypræst ikke lidet bidrog, kun nu og da kunde han benytte Hovedstadens videnskabelige Anstalter. Følgen heraf blev, at f. Ex. et af hans Arbejder, som i lang Tid havde beskæftiget ham, ikke blev fuldendt, nemlig hans bredt anlagte Studie om Katholikernes Forsøg paa at trænge ind i Danmark efter Reformationen (Materialet brændte 1859, men var blevet samlet paa ny), medens et andet kun naaede til en Samling af Materiale, nemlig Frederik III's Historie.

Erslew, Forf. Lex. Burman Becker, Geschlechts-Register der Familie Becker, 1875, S. 35 f. Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 472 f. Chr. Bruun.

Becker, Tyge Alexander, 1812—69, historisk og belletristisk Forfatter, fødtes 17. Maj 1812 paa Herregaarden Tirsbæk, som den Gang ejedes af hans Forældre, Generalkrigskommissær Carl F. B. (fra Altona, † 1858 i Kjøbenhavn) og Helene f. de Thygesøn († 1839, forhen gift med Generaladjutant, Kammerherre Fr. Blücher).

1830 dimitteredes B. fra Herlufsholm til Universitetet, hvor Studenterlivet og forskjelligartet historisk Læsning snart toge Kraften fra et paabegyndt juridisk Studium. Med Aaret 1840 overtog han Redaktionen af Dagbladet «Dagen», men kun et halvt Aar varede denne Virksomhed. Noget livskraftigere viste sig det af ham grundlagte Maanedsskrift «Orion» (4 smaa Bind, 1839—41), fortsat med Kvartalskriftet «Orion» (2 Bind, 1843—51), et historisk Tidsskrift, som endnu citeres paa Grund af dets Meddelelser om danske Adelsmænd og Herregaarde, hvori dog Forfatterens utilstrækkelige Forberedelse kjendelig røber sig. Det videnskabelige Stempel søgte han vel at erhverve sig ved en Magisterkonferens i Historie 1842 og ved en videnskabelig Udenlandsrejse 1843—44; men at han fremdeles vedblev at regnes for en Mand uden for Lavet, ses bl. a. af den næsten fuldstændige Mangel paa videnskabelige Medarbejdere i hans Tidsskrift.

Men «en Videnskabsmand uden for Lavet» var netop en særlig Specialitet for Kong Christian VIII, og B. fik tidlig Anledning til at prise den kongelige Naade. Fyldigst udtalte den sig 1845 i Oprettelsen af det «genealogisk-historiske Arkiv» ved Ordenskapitlet og B.s Udnævnelse til Chef derfor. Meningen dermed var ved Afleveringer fra private og offentlige Samlinger og Institutioner at tilvejebringe et ordnet Materiale til let Benyttelse for historiske Forskere; men Ophavsmandens frejdige Forventninger om store Bidrag fra Herregaardes og lignende Arkiver viste sig saa temmelig illusoriske. Den hele Indretning faldt da ogsaa som et selvfølgeligt Offer for den nye Ordning, Aaret 1848 medførte. Ogsaa paa anden Maade greb 1848 bestemmende ind i B.s Liv, da han, der 1847 havde opnaaet Titel af Professor, følte sig saa stærkt revet med af den nationale Begejstring, at han, den ret velstillede Embedsmand, meldte sig som frivillig til Hæren. Han opnaaede Ansættelse som Reservelieutenant; men 1849 fandt ham dog paa ny i det Embede, hvorover Damoklessværdet hang, og som virkelig inddrog ved Aarets Udgang.

Selv ansattes nu B. som «extraordinær Medarbejder» i Gehejmearkivet, i hvilken Stilling han forblev lige til sin Død. Hans Hovedopgave var her Registrering af Arkivets «topografiske Samling paa Papir», som besørgeles med stor Omhu og Udførlighed. Og ligesom dette Arbejde faldt sammen med hans Tilbøjelighed, saaledes færdedes han i Lokalet og mellem Kollegerne som den, der havde fundet sig sin rette Plads. Hans venskabelige og spøgefulde

Maade at være paa fandt god Anklang, og hans egen Produktion vandt i videnskabelig Værdi, som det kan kjendes paa Rækken af hans Herregaardsbeskrivelser («Prospekter af danske Herregaarde» I—VII af Becker og F. Richardt, 1844—54, fortsat i B.s Sted af C. E. Secher, VIII—XX). 1851 valgtes han til Sekretær i «Danske Selskab» og har som saadan givet en ikke ringe Mængde Meddelelser i Tidsskriftet «Danske Magasin». Paa et andet Hovedværk, Selskabet begyndte at udgive i hans Tid, «Ældste danske Arkivregistraturer», figurerer hans Navn som Udgiver, men da Arbejdet alene tilfaldt hans Kollega, C. Plesner, er det ogsaa denne, hvem Æren derfor bør tilkomme.

Efterhaanden opgav B. mere og mere sin historiske Forfattervirksomhed, om end hans maaske smukkeste Arbejde, «Herluf Trolle og Birgitte Gøie», først fremkom i 1865 i Anledning af 300 Aars Jubelfesten paa Herlufsholm. Historien var ham dog nærmest en smuk Underholdning, der satte Fantasien i livlig Bevægelse. Med fuld Ret kastede han sig derfor over den populariserende Historieskrivning, og ganske naturlig endte han paa en vis Maade som Forfatter af historiske Romaner. Den lille Række af disse («Claus Limbek», 1855, 2. Opl. 1866, «En Familiehistorie», 1857, «Englænderne paa Gyllingnæs», 1857, «Bondekrigen», 1858, 2. Opl. 1887, «To Fortællinger fra Enevældens Barndom», 1863, og «Vandrefalken», 1863) hører visselig ikke til Mesterværkerne, men vandt sig talrige Læsere og deriblandt saa troskyldige, at en af de nye Sagnsamlinger optager et Uddrag af en saadan Digtning blandt Folkets saakaldte historiske Minder. At dette har kunnet ske, forstaas saa meget lettere, som det alt for let hændtes B. at pryde sine digteriske Værker med historiske Exkurser og at pynte sine historiske Arbejder med luftige Hypoteser. I dette gjensidige Overgreb mellem Videnskab og fantastisk Leg med historiske Æmner skinner Forfatterens ejendommelige Sangvinitet igjennem, der paa én Gang udgjorde hans Styrke og hans Svaghed. Derfra hidrørte denne vindende Personlighed og denne Gave til at opildnes af Momentets Stemning, men derfra ogsaa Mangelen paa skarp Begrebsbestemmelse og det alt for lette Mod til at binde an med Opgaver, som ikke kunde forliges med hans Evner.

Men selv vandrede han sin Livsbane som oftest og helst i god Forstaaelse med sig selv og med al Verden. En god Ven, en tjenstvillig Mand, en flink Kollega, en fornøjelig Omgangsfælle var han til det sidste. Efter en langvarig Sygdom (Ansigtskræft),

der krævede gjentagne smertelige Operationer, døde han ugift 9. Nov. 1869.

Leth og Wad, Dimitterede fra Herlufsholm. T. A. Beckers haandskrevne Samlinger paa det kgl. Bibliothek (Ny kgl. Saml.). *Fr. Krarup.*

Burman Becker, Johan Gottfried, 1802—80, historisk Samler. Han fødtes i Kjøbenhavn 26. April 1802 og var Søn af ovfr. anførte Hofapotheker Gottfried B. († 1845). Navnet Burman antog han 1825 efter sin Morbroders Ønske. Efter at være bleven Student (1821) og have taget anden Examen studerede han Farmaci, til Dels under sin Faders Vejledning, og tog Examen 1825. Aaret efter tiltraadte han for yderligere at uddanne sig en Udenlandsrejse, paa hvilken han især studerede sit Fag i Paris, London og Berlin, i det han dog ogsaa satte sig ind i de dermed beslægtede Videnskaber, f. Ex. Mineralogien, og greb Lejligheden til at gjøre sig bekjendt med forskellige Fabriker og Bjærgværker; ogsaa Apothekerforholdene i Udlandet satte han sig nøje ind i. I Efteraaret 1828 kom han tilbage og blev nu antagen af sin Fader til Medbestyrer af Hofapotheket. 1829 erhvervede han Doktorgraden ved Universitetet i Jena for en til dette indsendt kemisk Afhandling. Han giftede sig derefter 24. Nov. 1830 med Anna Margrethe Baden, f. 28. Jan. 1809, Datter af Professor Torkel B., og, efter at hun var død 30. Dec. 1832, ægtede han 8. Nov. 1835 hendes Søster Jacobe Baden, f. 29. Nov. 1810 † 10. Marts 1874. Fra Nytaar 1844 udnævntes han til kgl. Hof- og Rejseapotheker og drev nu Apotheket alene, men efter sin Faders Død afhændede han det 1845; den stigende Konkurrence, de stærkt formindskede Leverancer til Hoffet og endelig B.s Lyst til Uafhængighed foranledigede ham til dette Skridt. Han kunde nu med saa meget desto større Iver lægge sig efter den Videnskab, som alt i en Aarrække havde været hans Tilbøjelighed, nemlig Historien, og da især Studiet af Danmarks Fortid og Minderne derom. Allerede i 1830—32 havde han udgivet 3 Hæfter «Efterretninger om de gamle Borge i Danmark og Hertugdømmerne» og derved givet Stødet til Undersøgelsen af de fra Fortiden levnedede Ruiner og Herregaarde; paa dette Felt udvidede han stedse sine Kundskaber, og hans Undersøgelser omfattede efterhaanden alle Mindesmærker, som han paa sine mangfoldige Fodrejser aftegnede; de heraf fremgaaede Samlinger ere særlig værdifulde derved, at meget af det, han paa denne Maade gjorde til Antikvarernes Eje, nu er forsvundet. Ved Siden heraf

sysselsatte han sig med Opgaver vedkommende Personal- og Kulturhistorien, væsentlig fra Tiden efter Reformationen, og leverede saaledes forskellige Bidrag til Apothekervæsenets Historie. Hans levende Familieinteresse affødte flere Skrifter om den Beckerske og med denne beslægtede Familier, deriblandt nogle Levnedsbeskrivelser af hans Forfædre. B., der i det hele var hjælpsom mod andre, viste denne Tjenstagtighed ikke mindst over for dem, der dyrkede hans Yndlingsstudier, og flere yngre have ham meget at takke for i saa Henseende. Den kraftfulde Olding, der endnu i 1875 kunde foretage den sidste af sine mange Udenlandsrejser, begyndte i Sommeren 1880 at skrante, og 6. Okt. s. A. bortkaldtes han. — Hans Søn, *Gottfried B. B.*, f. 19. Dec. 1831, har arvet sin Faders historiske Interesser og i sin Stilling som Fuldmægtig i Kultusministeriet indlagt sig Fortjenester af de historiske Mindesmærkers Bevaring og Fredning; han har udgivet «Helgen-skrinene i St. Knuds Kirke i Odense» (1886). *Han døde 7 Marts 1894.*

Burman Becker, Geschlechts-Register der Familie Becker, 1875, S. 37 ff.
Archiv for Pharmaci og teknisk Chemi, 1882. *G. L. Wad.*

Beckman, Henrik, 1761—1830, Præst, blev født 9. Okt. 1761 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Justitsraad Johan Diderich B., var Raadmand; hans Moder, Elisabeth f. Dürkop, Datter af Præsten ved St. Petri Kirke, døde kort efter hans Fødsel. 11 Aar gammel sattes han i Herlufsholms Skole og dimitteredes der fra 1778. Han var bekjendt som en ferm Student og stiftede ved sine litterær-historiske Interesser Bekjendtskab med R. Nyerup og O. Worm. 1782 tog han filologisk Examen og blev Alumn paa Borchs Kollegium. Her udarbejdede han Kommunitetets Historie («Communitatis regiae Havniensis historia», 1785). Den er skrevet paa Latin i annalistisk Form og affattet med stor Flid og Nøjagtighed (jvfr. Hist. Tidssk. 3. R. III, 409). Samtidig var han en ivrig Medarbejder ved 3. Del af J. Worms «Lexikon over lærde Mænd». «Han er den», siger Worm, «som jeg først og fremfor alle bør yde min skyldigste Taksigelse, da han med største Beredvillighed og utrættet Flid har gjort sig en Fornøjelse af at samle alle mulige Tillæg og Forbedringer til dette Værks Fuldkommenhed.» Da han imidlertid paatænkte at blive Præst, forberedte han sig med mindst mulige Pensum i kort Tid til theologisk Attestats, underkastede sig denne i Slutningen af 1786, og et Par Maaneder efter sad han som Præst i Boslunde ved Skjelskør og virkede her til sin Død, 11. Dec. 1830.

Han var en dygtig Embedsmand, men myndig og stridbar; i Aarhundredets Begyndelse maatte han gjøre Opbud (jvfr. Kirkehist. Saml. I, 538). Han efterlod en sjælden fuldstændig Samling af akademiske Lejlighedsskrifter, navnlig indeholdende danske lærdes Biografer. Hans Hustru, Pauline Marie Gustave f. Engmann, overlevede ham kun 9 Maaneder.

Litt. Tid. 1831, Nr. 1. Erslew, Forf. Lex.

A. Jantzen.

Beeken, Hartmann, 1743—81, Billedhugger, var Skomager Johan Peter B.s og Barbara Marie f. Bangs tredje Barn og blev døbt i Helliggejstes Kirke 1. Okt. 1743. Han lærte formodentlig Kunsten hos le Clerc og fik i 1765 Akademiets store Guldmedaille. Fra 1768—77 var han i Udlandet, først nogen Tid i Paris, derpaa i Rom, og blev efter sin Hjemkomst agreeret af Akademiet. Det var trange Tider for Kunstnerne, særlig for Billedhuggerne, og B. maatte snart for at leve og for at understøtte sin fattige Familie give sig til at tegne Portrætter med Sølvstift; ventelig var det ogsaa Trang og Slid for det daglige Udkomme, der hindrede ham i at udføre den Opgave til Medlemsstykke, der var bleven stillet ham af Akademiet, saa at han, skjønt agreeret, aldrig opnaaede at blive Medlem af dette, en Ære, han til visse nok havde fortjent. Af Arbejder fra hans Haand kan nævnes Buster af Luxdorph, Wiedewelt og Johannes Ewald, af Hertug Ferdinand af Brunsvig, Akademiets Æresmedlem, og af Frederik VI som Barn (Rosenborg). Hans sidste Arbejde var den nu i botanisk Have staaende Buste af Frederik V, som han ikke naaede at faa fuldendt; den blev efter B.s Død fuldført af Wiedewelt, som ogsaa har gjort Marmorfodstykket, hvorpaa den staar. Den ringe Medbør, der blev B. til Del, og hans trange Kaar synes at have gjort hans Sind mørkt og tungt, hans bratte og sørgelige Død (17. Juni 1781) vakte stor Beklagelse, navnlig blandt Kunstnerne; Akademiet kjøbte senere hans efterladte Tegninger.

Weilbach, Konstnerlex. Meier, Wiedewelt. Nationaltid. 24. Jan. 1887.

F. J. Meier.

Beeken, Jens Lorentz, 1786—1841, Boghandler. Han er født 7. Okt. 1786 i Kjøbenhavn; hans Forældre vare Hofskomager Friederich Wilhelm B. og dennes Hustru «Madam Hurop, f. Sommerfeldt». Han oplærtes som Bogtrykker, men 1806 etablerede han sig som Boghandler, og 1811 blev han Hofboghandler. Han var

en driftig Mand, der forlagde saa vel andres som egne Skrifter, f. Ex. det af ham selv redigerede Ugeblad «Statsvennen» (1821—25). Ved Siden heraf rejste han efter den Tids Forhold meget. 1820 foretog han en Rejse i Sverige og 1824 i Nordtyskland; til den sidste nød han Understøttelse af Gehejmekonferensraad J. Bülow, ja 1825 foretog han en Indenlandsrejse med Understøttelse fra «høje vedkommende». Sine Rejser beskrev han som Regel i udførlige Bøger, som baade læstes og recenseredes. Han døde 20. Nov. 1841. 1807 havde han ægtet Johanne Ingeborg Nehrmann, Datter af Tøjfabrikant N.

Erslew, Forf. Lex. C. Nyrop, Den danske Boghandels Hist. II, 157. 179.

C. Nyrop.

Been, Hans, 1646—1708, Magister, var født i Christianssand, blev 1667 Student fra Helsingørs Skole, tog 1669 theologisk Attestats, Aaret efter den filosofiske Bakkalavrgrad og 1700 Magistergraden. Han omtales som en gammel Filosof, der først i lang Tid laa paa Regensen og siden lige til sin Død (1708) paa Valkendorfs Kollegium, medens han samtidig i mange Aar var Dekan i Kommunitet. Han var en af sin Tids mest øvede Disputatorer. «En fast utrolig Mængde Disputatser» bevarede længe Mindet om den gamle Studiosus perpetuus, hvis hele Liv var saa rent og ubesmittet, at ingen Dadel kunde knytte sig dertil, medens han samtidig var den mest karakteristiske Repræsentant for den Tids akademiske Væsen. Blandt hans Disputatser fremhæver N. M. Petersen «Utraque fortuna moderate ferenda» (1693), der er «vel spækket med danske Vers», og «De voce danica Dannemand» (1704).

Ny kirkehist. Saml. IV, 775 f. Petersen, Den dsk. Lit. Hist. III, 141. 505.

H. F. Rørdam.

Beenfeldt, Christopher Poul, —1750, Officer. Den fra Kronborgs Overgivelse bekendte, ndfr. nævnte Poul B., der blev barnløs 1675, kaldte sine tvende Brodersønner Claus B. og Christopher Poul B. til sig og efterlod dem sin Formue, da han døde 1676. Brødrene, der vare Sønner af Oberst i hollandsk Tjeneste Joachim B. og Magdalene Reventlow fra Lybek, gik begge i dansk Krigstjeneste. C. P. B., der ved sin Tapperhed tjente sig op fra simpel Rytter, blev Lieutenant i 2. jyske nationale Regiment 1700. Med denne Afdeling deltog han med de danske Hjælpetropper i den spanske Arvefølgekrig i Holland og Flandern, indtil han 1706 som Ritmester blev forsat til 4. jyske Rytterregiment, som han nu

fulgte i Krigen, og hvorved han 1711 blev Major. Et langt Sygeleje afbrød hans Krigerbane efter et haardt Saar i Hovedet, som han fik ved Malplaquet. Da hans Regiment ved Hjemkomsten fra Flandern 1714 blev opløst, kom han til Livregiment Ryttere, ved hvilken Afdeling han avancerede, til han endelig 1732 blev Regimentschef og Oberst for 2. søndenfjældske Dragonregiment, der laa i Frederiksstad i Norge. Aaret efter fik han Brigadérs Karakter, 1740 blev han Generalmajor, 1747 Ridder af Danebrog og 1749 Kommandant i Frederikssten og fik Generallieutenants Karakter. Han døde som saadan 5. Nov. 1750 i en meget høj Alder, Familieoptegnelser angive endogsaa, at han var født 1647. Han var ugift og efterlod største Delen af sin til Dels i Krigen erhvervede store Formue til sin Brodersøn, ndfr. nævnte Herman Frederik B.

P. F. Rist.

Beenfeldt, Frederik Ludvig Christian, 1741—1801, Gods-ejer, var Søn af ndfr. nævnte Generallieutenant Herman Frederik B. Han blev 1749 Premierlieutenant ved et jysk Kavalleriregiment, 1759 Ritmester, 1768 Sekondmajor, 1774 Kammerherre, 1775 Premiermajor, 1779 Oberstlieutenant og o. 1789 Landstaldmester. 1765 ægtede han Elisabeth Cathrine de Lichtenberg (f. 1743 † 1807), en Datter af Etatsraad Gerhard de L. Med hende fik han Serridslevgaard (ved Horsens), hvor han opførte en ny Hovedbygning. Mest bekjendt har han gjort sig som Fører for de jyske Jorddrotter under deres Kamp mod Landboreformerne i Slutningen af det 18. Aarhundrede. Da Kronprins Frederik i Avg. 1790 efter sin Formæling opholdt sig paa Louisenlund ved Slesvig, overbragte B. og en anden jysk Godsejer, Kammerherre Lüttichau til Aakjær, en Adresse, underskreven med 103 jyske Godsejeres Navne, hvori der nedlagdes en skarp Protest mod de nye Reformers som stridende mod Landets sande Vel og Jordegodsejernes lovlige Rettigheder. Efter at Adressen var oplæst, var det, at Kronprinsen udtalte de bekjendte Ord: «Jeg vil, at Folket skal vorde frit, men ingen Proprietær fornærmes i sine Rettigheder.» Selve Adressens Indhold gav Anledning til en skarp Kritik fra Venner af Reformerne, og der blev rejst Tvivl om Underskrifternes Ægthed. Der blev nedsat en Kommission til at undersøge dette Spørgsmaal, og Resultatet af dennes Virksomhed var, at begge Overbringere af Adressen fandtes skyldige og blev dømte for at have skrevet Navne paa Adressen uden tilstrækkelig Fuldmagt. Lüttichau unddrog sig Straffen ved at rejse ud af Riget,

Underskrifterne var alle øgte paa den tyske Adresse, men ikke paa den af Beenfeldt skrevne danske Adresse; mod Lüttichau anlagdes der Sag af Lts. Golljansen og Højesteret. morificerede disse og idømte L. en Bøde. Beenfeldt maatte betale 2000 Rdl. i Bøde for sin Opførsel.

hvorimod B. ansøgte om Benaadning og slap med en Bøde, hvorefter han sad rolig paa sin Gaard indtil sin Død. I den Drøftelse for og imod, som gik forud for Reformerne, tog B. Del med et Skrift: «Samtale mellem trende danske Jordegodsejere angaaende nogle af de nye Skrifter i Landbosagen» (1787), hvori han lader 3 Godsejere, en fra ^{Sjælland} Laaland, en fra Jylland og en fra Fyn, udtale sig om de paa Dagsordenen staaende Spørgsmaal: Landbosagen i Almindelighed, Vornedrettighed og Fødestavn, Hoveri, Selvejerbønder, Tiender, Øxenhandel m. m. Han viser sig her som en Mand, der ingenlunde mangler Blik for Landets Brøst og heller ikke er uvillig stemt over for alle Reformer, men han er bange for det nye og især for Virkningen af den Frihed, man vil give Bonden. Det er af den allerhøjeste Vigtighed for Riget, siger han, at Bondestanden ophjælpes, men Hovedgrunden til dens og Landets Elendighed er den Fattigdom, som Bønderne ere komne i paa Grund af Misvæxt, høje Skatter til Staten og «adskillige Steder» ilde Behandling af Godsejerne. Hjælp Bonden af med Fattigdommen, saa ere baade han og Landet hjulpne. Stavnsbaandets Løsning, Friheden og alt det andet, der tales om, nytte intet, men sætte Samfundet i Fare. — I Anledning af Sagen mod Lüttichau og B. for falske Underskrifter skrev sidstnævnte et Forsvarsskrift, der oprindeligt udkom paa Tysk i «Altonaer Merkur», men senere udkom paa Dansk (1792). -- B. døde i ^{Aug.} (Sept) 1801 som den sidste Mand af Slægten.

Nyerup, Lit. Lex.

J. P. Petersen.

Beenfeldt, Herman Frederik, 1688—1761, Officer, var en Søn af ovfr. nævnte Christopher Poul B.s Broder Claus B. og Anna Cathrine v. Hatten. I Følge Slægtens Skik tjente han sig op fra simpel Soldat og deltog med de danske Hjælpetropper i Kampene i Flandern og Holland. Gjentagne Gange blev han haardt saaret, saaledes baade ved Höchstedt og Ramillies, hvor han fik to Heste skudt under sig. Han var den Gang Adjudant hos Brigadér Utterwig, der faldt i Slaget. 1709 blev han atter saaret ved Malplaquet, 5 Beenfeldter siges den Dag at have ligget saarede paa Valpladsen. 1712 blev han Ritmester ved sjællandske nationale Dragonregiment, og samtidig med at have Eskadron ved dette Regiment var han Generaladjutantlieutenant hos Generalmajor Bendix Brockdorff. Han deltog med megen Udmærkelse i Krigene i Meklenborg og Pommern og skal især ved Stralsund 1715 have

haft Lejlighed til at lægge sin Dygtighed for Dagen. Ved Fredens Slutning 1720 blev han Major og steg i den paafølgende mere fredelige Tid efterhaanden i Vejret. 1729 blev han Oberstlieutenant, 1735 Oberst og 1749 Chef for 5. jyske Rytterregiment, til han 1751 blev Generalmajor i Rytteriet. 1758 blev han udnævnt til Generallieutenant, kort efter at han s. A. var blevet Ridder af Danebrog. Aaret efter fik han sin Afsked og blev s. A. optaget i den danske Adel. Han blev gift 1721 med Marie Elisabeth Pogrell (f. 1687 † 1734, Datter af Oberst Henning Mathias P. og Dorthe v. Ahnen), der efter sin Farbroder arvede Lammehave i Fyn; efter hendes Død blev Gaarden i B.s Eje. Han giftede sig igjen 1735 med Baronesse Ide Dorothea Gyldenkrone (f. 1713 † 1745), Datter af Jørgen G. og Viveke f. Gersdorf. Han døde i Okt. 1761 i Jylland og blev begravet i Herringe Kirke paa Fyn. *P. F. Rist.*

Beenfeldt, Poul, 1610—76, Officer. Faderen, Sigismund B., beklædte ved sin Død 1620 en høj Officersstilling i Østerrig, men var for øvrigt en Elsasser og stammede fra den lille Fæstning Bentfeld, efter hvilken han tog Familienavn; Moderen var fra Hannover og hed Ulrikka v. Wangenheim. Sønnen Poul kom under Christian IV's Deltagelse i Tredivaarskrigen som ungt Menneske ind i den danske Hær og tjente sig her op fra neden. 1644 ved Svenskekrigens Udbrud var han avanceret til Kapitajn og førte Kompagni i det nordjyske Regiment til Fods — Marsken Anders Billes Livregiment, der kommanderedes af Frederik Rantzau —, og Aaret efter blev han Oberstvagtmester. S. A. giftede han sig med Margrethe Fischer, f. 1620 † 1681, der vist hørte til den jyske Slægt Fischer, som paa den Tid bl. a. ejede Allinggaard ved Viborg, og med hvem han upaatvivlelig har faaet en Del Formue. Han var i hvert Tilfælde allerede den Gang saa vel stillet, at han kunde gjøre Udlæg for Kongen og staa i Forskud for en betydelig Sum til sit Mandskabs Underhold. Han havde Sæde i den store Krigskommission, der skulde undersøge og paakjende Generalmajor Frederik Bauers Forhold under Krigen, og var den yngste af de 19 i Sagen voterende Assessorer. Ved Reduktionen 1651 blev han stillet til Raadighed som Oberstlieutenant og var nu ude af aktiv Tjeneste indtil 1657, i hvilket Krigsaar han paa ny deltog i Kampen paa Halvøen. Det følgende Aar, da det gamle jyske Regiment, der var blevet oprevet som alle de andre, der hørte til Anders Billes ulykkelige Hær, efter Svenskernes Rømning af

Jylland skulde gjenoprettes, blev B. i Maj 1658 udnævnt til Oberst og Chef for Regimentet.

B. var nu naaet frem til en anset Stilling og havde Ord for at være en mere end almindelig kyndig Officer, men — under et tilfældigt Ophold i Kjøbenhavn, just da Efterretningen om Carl Gustavs Landgang indtraf — valgt til Kommandant paa Kronborg forskjertsede han med ét sin Fremtid og Anseelse, i det han paa en for ham og Landet beskæmmende Maade efter kun 3 Ugers Belejring overgav det stolte Slot til den svenske Rigsadmiral. En Krigsretsdom, som han dog sikrede sig imod ved Flugt til Lybek, dømte ham og hans næstkommanderende, Oberstlieutenant Carl Brunow, til Døden, men senere blev han paa Hans Schacks Forbøn benaadet og fik Tilladelse til at vende tilbage til Danmark. I 1666 under Rustningerne mod England paatænkte man endog paa ny at tage ham til Tjeneste. Han havde 2 Sønner, Claus og Poul, begge Officerer i dansk Tjeneste, men mistede dem begge 1675 — den ældste faldt for Wismar som Ritmester —, og han indkaldte da Børnene af sin Broder Joachim B. til at tage Arv efter sig. Disse Broderbørn forplantede Slægten her i Danmark (s. ovfr. S. 33). I St. Nicolai Kirke i Kolding lod B. indrette en Familiebegravelse og stiftede et Legat i den Anledning. Han døde 1676.

S. A. Sørensen.

Beengjærd, s. Berengaria.

Beermann, Friedrich Heinrich Andreas, f. 1814, Forstmand. Søn af Førsteren Carl Heinrich Christian B. og Eleonore Marie Elisabeth f. Seeger, født 26. Jan. 1814 i Lassahn i Lauenborg. Lærte Skovbrug hos sin Fader og senere 3 Aar i Harzen, tog Forstexamen i Clausthal og var en kort Tid ansat i Bøhmen, men da der var indrettet en Forstexamen i Kjøbenhavn, begav han sig her til og tog Examen 1837. De følgende Aar var han beskæftiget paa forskjellige Maader i Rentekammeret, ved Forstundervisningen, i det praktiske Skovbrug og skrev desuden nogle forstlige Afhandlinger. 1851 blev han Skovrider paa Flensborg Distrikt og 1860 Overførster for den nyoprettede slesvigske Inspektion. I denne vanskelige og meget omfattende Virksomhed udfoldede han stor Dygtighed og blev efter Opfordring fra den danske Regering i sin Stilling indtil 1867, da han fik sin Afsked paa Edsspørgsmaalet. Samme Aar blev han Skovrider paa Ods Herreds

Distrikt. B. er gift med Caroline Louise Kayser, Datter af Førster Carl Wilhelm K. i Clausthal. *Han døde 16 Dec. 1895.*

Erslew, Forf. Lex. A. Oppermann, Bidrag t. d. danske Skovbrugs Hist., 1887.

A. Oppermann.

Begtrup, Gregers Otto Bruun, 1769—1841, Landøkonom, den eneste ved Københavns Universitet ansatte Professor i Landøkonomi. Han var født 6. Okt. 1769 i Vistofte ved Æbeltoft, hvor Faderen, Mag. Erik Gjørup B. (f. 1713 † 1786), var Præst, Provst i Mols Herred samt Stiftsbotanikus i Aarhus Stift; Moderen var Christina Augusta f. Bruun (f. 1717 † 1787). B. blev 5 Aar gammel antagen som Søn af sin Svoger, Rektor Tauber i Horsens, men kom snart med denne til Odense, fra hvis lærde Skole han 1787 blev Student, hvorefter han 1791 tog theologisk Attestats. Som Hovmester for Stamherren til Giesegaard, Grev K. B. Schack, rejste han 1793 til Kiel, hvor han nærmest studerede Theologi, Filosofi og Historie, men ogsaa hørte Professorerne Weber og Moldenhawer «formedelst deres Anvendning af Botanikken paa Landøkonomien og Frugthavers Kultur»; ligeledes rejste han en Del omkring i Holsten og Slesvig. Disputerede i Kiel 1795 for Doktorgraden med en religionsfilosofisk Afhandling. Fik s. A. det Rosenkrantz'ske Stipendium for Theologer (120 Rdl. om Aaret) og rejste til Jena og Göttingen, men bestemte sig 1796 til at kaste sig over Landøkonomien og dens Grundvidenskaber, drog langs Rhinen til Schweits, der fra til Paris, hvor han blev i 9 Maaneder, saa i 1797 gjennem Belgien og Holland til England, hvor han rejste meget omkring, benyttede Bibliothekerne osv.; nogle Maaneder var han i Huset hos en Landmand i Sussex. Han havde under Rejsen stadig det theologiske Stipendium, desuden en aarlig Pension af Grev Schack til Giesegaard og til Englandsrejsen 300 Rdl. af «Fonden ad usus publicos».

1. Maj 1798 begyndte han som Privatdocent ved Københavns Universitet Forelæsninger over Landøkonomi. Hans Standpunkt var: «Den videnskabelige Landmand skylder Agerdyrkningen sin forbedrede Dyrkningsmaade, fra ham skal den vente sin videre Kultur, og ej fra den, som har tilbragt sit hele Liv bag Ploven. Den sidste ledes blot ved Exempler og Erfaring, den første ved Grundsætninger.» B., som i 1799 havde giftet sig med Christiane Christine Møller, en Bryggerdatter (f. 1772), blev 1801 Professor extraordinarius, og der tillagdes ham «af Hs. Maj.s Kasse» 600 Rdl.

i aarlig Løn foruden Beløb til derfor at foretage «Indenlandsrejser til nyttige Efterretnings Indsamling om Agerdyrkningen og dens Tilstand». Han androg om Regeringens Understøttelse til at «fremme de økonomiske Videnskaber blandt de theologiske Kandidater», og det resolveredes virkelig, at der ved Besættelsen af theologiske og juridiske Embeder paa Landet skulde tages særligt Hensyn til de Attester, «han maatte meddele de ansøgende Kandidater om de Fremskridt, de have gjort i Landøkonomiens Studium». Ikke desto mindre havde B. kun meget faa, til Tider slet ingen Tilhørere, og dog vare hans Æmner vel valgte, ligesom Foredragene ogsaa synes at have været godt anlagte. Grunden til det daarlige Resultat, han naaede, kan have ligget i hans store Bredde saa vel som i, at han lige fra første Færd var bleven til Latter i den theologiske Verden ved at skrive om Kants Filosofi, som han aabenbart aldeles ikke havde fordøjet. I det hele har B. været en Særling — han kom slet ikke sammen med de Professorer, hvis Fag vare beslægtede med hans eget —, og dertil var han i de senere Aar meget tunghør, om ikke helt døv. Men Grunden til, at han ikke slog igjennem, kan ogsaa for en Del have ligget i den Tids fuldstændige Mangel paa landøkonomisk Undervisningsmateriel, Forsøgsmark osv. samt i Konkurrencen med den ganske anderledes livlige Olufsen, som (1803—26) holdt landøkonomiske Forelæsninger for det Classenske Fideikommiss' Regning, ja endog efter at være bleven Professor i Statsøkonomi ved Universitetet i et enkelt Semester læste over selve B.s Fag. B. udgav en Del af sine Forelæsninger, saaledes «Bemærkninger om det engelske Landbrug, samlede paa en Rejse i England i Aaret 1797» (1800), oversat paa Tysk (1801) og Svensk (1805), «Beskrivelse over Hovedgaardene i Sjælland, saa vel komplette som ukomplette, med deres tilhørende Tiender og Bøndergods» (1801), «Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Sjælland og Møen» (1803), «— i Fyn, Langeland, Ærø, Laaland og Falster» (1806), «— i Nørrejylland» (1808—12). Ogsaa i økonomiske og æsthetiske periodiske Skrifter skrev han en Del saa vel om Danmark som om Udlandet og vedrørende dels Landbrug, dels Industri, og i 1817—22 udgav han, dels sammen med Inspektør F. W. Trojel og Konsistorialassessor C. N. Krarup, dels alene «Den økonomiske Korrespondent. Et Blad til Landboeres Nytte.» Han var en i det hele grundig, men ogsaa yderlig bred Forfatter.

B. døde 13. Maj 1841 uden at give Anledning til Omtale i den landøkonomiske Presse; i Dagspressen omtalte kun «Dagen»

ham. Nogen stor Mand var B. vistnok ikke; til at bryde Banen for det landøkonomiske Studium havde han ikke Magt; men der var i hans hele Betragtningensmaade noget solidt og grundigt, som gjør et godt Indtryk.

Erslew, Forf. Lex. Nationaltid. 3. og 10. Nov. 1882.

J. Uldall.

Behagen, Gysbert, Handelsmand, 1725—1783, Søn af Anthony B. (f. 1687 † 1727) og Petronelle Elisabeth f. Mestecker (f. 1703 † 1778), blev født i Hamborg 8. Marts 1725. Da han var 9 Aar gammel, giftede hans Moder sig anden Gang med Chefen for et af Danmarks største Handelshuse, Etatsraad Joost v. Hemert. Det faldt derefter naturligt, at B. blev opdraget til Handelen, hvortil han sikkert har medbragt gode Evner, som han udviklede ved ihærdig Virksomhed i Stiffaderens omfattende Forretning, hvor han blev Kompagnon. Man nærede ogsaa den Tillid til hans Handelsdygtighed, at man paa en Generalforsamling 1761 udnævnte ham til «handelskyndig Hovedparticipant» og 1769 til Direktør i det den Gang mægtige asiatiske Kompagni. Da Oktroien 1772 skulde fornyes, ytrede der sig dog en Del Misfornøjelse med Direktionen. Kompagniet beskyldtes for at have ligget i Dvale i de sidste Aar, og en ny Direktion valgtes. Samtidig udspandt sig heraf en hel Pennesfejde mellem Datidens betydeligste Handelsmænd, hvori ogsaa B. deltog. — B., der var bleven Agent 1760 og Grosserer i Kjøbenhavn s. A., havde ogsaa ved samme Tid fungeret i Kurantbankens Tjeneste, hvor han o. 1765 blev Bankokommissarius. 1764 fik han Privilegium paa at anlægge et Sukkerraffinaderi i sin Gaard paa Christianshavn. — 1755 var han bleven gift med Elisabeth Wasserfall (f. 1731 † 1797), med hvem han havde flere Børn. 1776 blev han Etatsraad, og 1782 optoges han i den danske Adelsstand med Tilladelse til fremdeles at føre det fra hans Forfædre arvede Vaaben. Han døde 17. Dec. 1783.

G. L. Grove.

Behr, Joachim Ehrenreich, —1768, Amtmand. Han var Søn af Marskal hos Prins Carl, Georg Christopher B., blev Hofjunker 1735, Kammerjunker 1741, Kammerherre 1752, Amtmand i Aabenraa og Løgum Kloster 1756, Ridder af Danebrog 1767. Han døde 1768. Han var gift med Margrethe Hedvig v. Lützow.

Adresseavisen 1768 Nr. 151.

P. Brock.

Behrend, Carl Jacob, 1803—46, Bogtrykker, født 23. Okt. 1803 i Kjøbenhavn, er Søn af den i Datidens Kjøbenhavn bekjendte Agent og Stadsmægler Israel Joachim B. († 1821) og Jeannette f.

Hirsch. Efter at han i det Brünnichske Officin var oplært til Typograf, rejste han, efter forud at have ladet sig døbe (1820), 17 Aar gammel til Udlandet, besøgte Tyskland og Frankrig og opnaaede, da han i 1826 vendte tilbage, et Bogtrykkeri-Privilegium. Han oprettede nu et efter fransk Mønster ordnet ypperligt Bogtrykkeri i Kjøbenhavn, men strakte sig herved videre, end hans pekuniære Evner tillode, og faa Aar efter (1831) solgte hans Kreditorer Bogtrykkeriet, der gik til Norge. 29. Sept. 1827 havde han i Berlin ægtet Caroline Vilhelmine Bremer, Datter af en derværende Typograf, og for at ernære en hurtig voxende Familie blev den dygtige Bogtrykker nu tvungen ind paa at trykke og udgive selvforfattede Smaaskrifter og Gadeviser. Han blev en næsten epokegjørende «Poet i Aabenraa», hvor han boede fra 1839. I Vejviseren læses ved hans Navn «har Forlag af Viser og besørger Lejlighedsdigte». Men ogsaa i disse Aar viste han sin Interesse for Bogtrykkerkunsten. I det Røre, som Hurtigpressens Indførelse vakte, søgte han at organisere de kjøbenhavnske Bogtrykkersvendes Forhold imod denne Presses, som han troede, uheldige Indflydelse; i en Ansøgning af 1835 til Statsminister Stemann kalder han sig «Bestyrer af de kjøbenhavnske Bogtrykkersvendes Nutids-Forehavender». Ved Bogtrykkerkunstens 400 Aars Jubilæum i 1840 udarbejdede og udgav han en Anvisning til at sætte Sanskrit. I Sætning af østerlandske Sprog var han særdeles dygtig. 11. Sept. 1846 døde han under et apoplektisk Anfald; hans Enke overlevede ham til 31. Juli 1872.

Flyveposten 1846, Nr. 219. 221 (herefter i J. Davidsen, Fra det gl. Kongens Kjøbenhavn II, 176 ff.). Skand. Bogtr. Tid. 1871, S. 21 f. 1872, S. 168 ff.

C. Nyrop.

Behrend, Peter Ludvig, 1825—83, Overretsassessor, en Søn af Mægler Christian Vilhelm B. († 30. Marts 1843) og Kirstine f. Meyer († 2. Sept. 1870), fødtes 30. Juli 1825 i Kjøbenhavn, blev 1842 Student fra v. Westenske Institut og 1848 juridisk Kandidat, var fra 1849—55 Fuldmægtig hos forskellige Højesteretsadvokater, fra 1855—60 Avditor i Armeen og konstitueredes i samme Tidsrum gjentagne Gange i civile Dommerembeder, blev 1860 Assessor i Kriminalretten, i hvilken Stilling han hurtig vandt et anset Navn som en ualmindelig dygtig Forhørsdommer; ved kgl. Kommissorier blev det derfor ogsaa i den følgende Tid jævnlig overdraget ham at foretage betydeligere kriminelle Undersøgelser uden for Kjøbenhavn. 1872 blev han Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten i Kjøbenhavn, 1874 tillige Næstformand i Sø- og Handels-

retten, en Stilling, som han dog paa Grund af sin svækkede Helbred allerede opgav 1877. Af samme Grund frabad han sig i 1876 efter kun 6 Aars Virksomhed Gjenvalg som Medlem af Kjøbenhavns Borgerrepræsentation, en Stilling, som han omfattede med stor Interesse, og i hvilken han gjorde fortrinlig Fyldest. Han døde 21. Nov. 1883 i Kjøbenhavn. 19. Maj 1860 ægtede han Elisabeth Marie Amalie Ravn (f. 2. Avg. 1838), en Datter af Fyrbøder i Krigsministeriet Chr. Henr. R. († 1858) og Mette Marie f. Hansen († 1841). *G. Kringelbach.*

Behrmann, Hans Heinrich, o. 1769—1836, Historiker, født o. 1769 (ikke 1776) i Garstedt i det pinnebergske, Faderen Gaardejer, studerede paa Gymnasiet i Altona, senere 3 Aar i Jena, kom 1802 til Kjøbenhavn som Lærer ved Christianis Institut, havde tidlig, paavirket af Tidens Ideer, fattet Interesse for Christian II's Personlighed og besluttede, utilfreds med de tidligere tørre Fremstillinger og ikke tiltalt af Riegels' Overfladiskhed, selv at skrive Kongens Historie; hans «Geschichte Christian II, 1. Theil» udkom i Kjøbenhavn 1805, det første alvorlige Forsøg paa at skrive en kritisk Historie af Kongens Regering, uafhængig af Huitfeldts og Svanings Ensidighed. Dog havde B. den Gang ikke haft Lejlighed til at benytte ret mange utrykte Kilder, men havde flittig benyttet alt trykt, ogsaa Tidens egne Stridsskrifter. Han fortsatte derfor Studiet af Kongens Historie med flittig Benyttelse af de kjøbenhavnske Arkiver, havde imidlertid giftet sig (23. Juli 1805 med Catharine Munch, † før 1836) og blev 1806, da den nye Skolereform med Faglærere i Steden for Klasselærere skulde gennemføres, udnævnt til Adjunkt i Roskilde med Historie og Tysk som Fag (1810 titulær Overlærer). Holstenerens Myndighed faldt ikke i den gamle svage-lige Rektor Taubers Smag, men, for meget Historiker til at indskrænke sig til tør Examenslæsning, vandt hans livlige Undervisning hans Lærlingers Interesse. Under stor legemlig Svaghed og Nærings-sorg udfoldede han i disse Aar stor Virksomhed, dels ved Skolebøger («Haandbog i den tyske Litteratur» 1808, 2. Opl. 1820), dels ved en Mængde Artikler i danske og tyske Tidsskrifter, især til Christian II's Historie. 1812 udkom «Christian II's Fængsels- og Befrielseshistorie», endnu til Dels Hovedværket til dette Afsnit af Kongens Historie. Allerede 1814 maatte han paa Grund af Svagelighed søge Dispensation og blev 1815 Arkivar i det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli. I Mellemtiden var udkommet «Ros-

kilde Domkirkes og dens Monumenters Historie» og samme Aar (1815) endelig hans Hovedværk: «Kong Christian II's Historie», i 2 Dele, hvorved der med Benyttelse af en stor Mængde utrykte Kilder var lagt Grunden for en retfærdigere Bedømmelse af Kongens Færd, skrevet i absolutistisk-demokratisk Aand, ofte panegyrisk-rosende, altid undskyldende. Om dette Værk end nu maa siges til Dels at være antikveret ved Allens store Værk, er det dog endnu uundværligt for enhver Historiker, der vil behandle Tidens Historie, især 2. Del, der indeholder et betydeligt Kildemateriale. Blandt andet har B. ogsaa Fortjenesten af at have paavist, hvor man skulde søge Christian II's forsvundne, senere gjenfundne udenlandske Arkiv, hvilket han imidlertid ikke selv fik Lejlighed til at benytte. 1817 Kancelliraad, 1829 entlediget paa Grund af Svagelighed, tilbragte han derpaa sin Tid under fortsat litterær Virksomhed dels i Kjøbenhavn, dels atter et Aars Tid i Roskilde («Beskrivelse af Roskilde», Kbh. 1832), til sidst i Altona, hvor den flittige Mand døde af Vattersot i sit 67. Aar 23. Okt. 1836. — En Søn, *Heinrich Christian B.*, jur. Kand., f. 1806, † 1850 under Krigen som Reserve-intendant, optraadte som historisk Forfatter.

Erslew, Forf. Lex. Alberti, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. Bloch, Roskilde Domscoles Hist. II, 20. Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 672. Alton. Merkur 1836, Nr. 172. *A. Heise.*

Beich, Laurits, —1729, Præst, var fra Laaland og Søn af Just B. I 25 Aar, til sin Død, var han Sognepræst i Stiftsbjærgby i Sjælland. Han er Forfatter af en Mængde Salmer og asketiske Skrifter, hvoraf flere have opnaaet adskillige Oplag og haft betydelig Udbredelse. En enkelt af Salmerne («Bedre kan jeg ikke fare») er optaget i Landstads Salmebog. I øvrigt røbe de alle en stærk Efterklang af Kingo. Hans Passionssalmer «Rosen iblandt Torne» (1723 og oftere) siges vel paa Titelbladet at være «samlede» af L. B., men i Dedikationen til Prins Carl og Prinsesse Sophie Hedevig nævnede B. sig dog som den, Salmerne «ere udgangne fra». Naar derfor den jødiske Konvertit F. C. Fromm i en Udgave uden Aar, men som rimeligvis er fra Midten af Halvtredserne, kalder sig «Forfatter» af disse Salmer, da bliver dette vel en Gaade, men ikke noget Bevis for at frakjende B., hvis øvrige religiøse Digte de i høj Grad ligne, Forfatterskabet (Bibl. Dan. I, 342).

Nyerup, Lit. Lex.

A. Jantzen.

Beichmann, Waldemar Nicolai Bryggemann, 1783—1862, Officer. B. blev født 22. Jan. 1783 paa Hedemarken i Norge (døbt

i Vange Kirke 28. s. M.) og var Søn af den i 1811 som Oberst afskedigede Oberstlieutenant ved søndenfjældske Dragonregiment Christian Frederik B. og Helle Sophie f. Lund. Han beskikkedes til virkelig Kadet ved Landkadetkompagniet i 1797 og afgik fra dette som Officer til danske Livregiment 1. Jan. 1804 med Sekondlieutenants Karakter fra 10. Juni 1803. I 1804 ansattes han med sin havende Anciennitet som virkelig Sekondlieutenant i Ingeniørkorpset, blev 1806 Premierlieutenant og virkede som saadan under Kjøbenhavns Belejring 1807. 1809 udnævntes han til Stabskapitajn og var dernæst i en lang Aarrække, fra 1810 til 1841, ansat som Ingeniør ved Nyborg og Korsør Fæstninger, i hvilket Tidsrum han efterhaanden forfremmedes til virkelig Kapitajn 1810, karakt. Major 1828, virkelig Major 1834, karakt. Oberstlieutenant uden Anciennitet 1835, Oberstlieutenants Anciennitet 1840 og virkelig Oberstlieutenant 1841. Ved sin Afrejse fra Nyborg s. A. blev han Æresborger i bemeldte By. Fra 1841 var han dirigerende Stabsofficer ved Fæstnings- og Bygningstjenesten i Kjøbenhavns Fæstning og Citadellet Frederikshavn; han fik Aaret efter Obersts Karakter og afskedigedes 31. Okt. 1848 som Generalmajor. Han døde i Kjøbenhavn 20. Avg. 1862. — B. var gift med Margrethe Elisabeth Lund (f. 13. Jan. 1790 † 23. Juli 1833), Datter af kgl. Handelsinspektør for de søndre Kolonier i Grønland Andreas Molbech L. og Sophia Amalia f. Westfalen, og havde i sit Ægteskab 7 Børn, som alle døde før Faderen.

V. E. Tychsen.

Bekker, Carl Henrik, 1834—87, Advokat, Politiker. En Degnesøn fra Gammel Haderslev, født 28. Marts 1834. Han tog slesvigsk dansk-juridisk Embedsexamen i Flensborg 1861 og var derefter Sekretær paa Gottorp Amtshus indtil Krigens Udbrud 1864. Deltog i Krigen som frivillig Officersaspirant. 1866 nedsatte han sig som Advokat og Notar i Aabenraa og virkede her til sin Død som Talsmand for den danske Befolknings Interesser. Død efter flere Aars smertefuld Sygdom 7. Maj 1887 i Flensborg.

Danmark, ill. Kalender for 1888.

A. D. Jørgensen.

Beldenak, Jens, s. Andersen (I, 242).

Below, Henrik, 1540—1606, var Ætling af en gammel meklenborgsk Adelsslægt og blev født paa Godset Klincken 6. Dec. 1540 af Forældrene Claus B. til Klincken og Dorothea Golitz. Han blev opdraget i sit Fædrenehjem, til han var 9 Aar gammel,

da han blev sat i Skole i Güstrow. Her forblev han dog kun et Aars Tid, men sendtes saa af Faderen til Universitetet i Rostock. Efter at have studeret her i 3 Aar maatte han afbryde sine Studier, da hans Fader, som sad med en meget talrig Børneflokk, ikke længere formaaede at bære Udgifterne ved hans Ophold ved Universitetet. Af Naturen var han imidlertid saa rigt begavet, at han siden paa egen Haand kunde fortsætte sine Studier og navnlig erhverve sig stor Færdighed i at tale og skrive Latin. Da han var 15 Aar gammel, sendtes han til Hertug Albrecht af Preussen, som 1557 gjorde ham væragsig, hvorefter han tog Tjeneste blandt Hertugens Landsknægte; men da den franske Konge det følgende Aar hvervede Ryttere i Preussen i Anledning af Krigen med Spanien, lod han sig ogsaa hverve og gjorde den Sommers Felttog med; om Vinteren drog han hjem til sin Fædrenegaard, hvor han blev til 1564, da han blev antagen som Hofsinde hos Hertug Johan Albrecht af Meklenborg; dog tog han allerede 2 Aar efter Orlov og gik i kejserlig Tjeneste og deltog under Grev Günther af Schwarzburg i Krigen i Ungarn mod Tyrkerne. Der fra vendte han tilbage til Hertug Johan Albrecht, som 1568 gjorde ham til sin Hofmarskal og Hofraad, i hvilken Stilling han blev brugt til adskillige diplomatiske Sendelser. Ved en saadan Lejlighed kom han 1573 til Danmark, hvor han vandt Kong Frederik II's Gunst i saa høj en Grad, at han, efter at have taget sin Afsked hos Hertugen, 1575 drog til Danmark. Her fik han strax Ansættelse som Hofsinde, og inden Aaret var omme, gjorde Kongen ham til sin Hofmarskal. Han satte sig nu ganske fast i Kongens Gunst, saa at han ikke blot 1577 fik en Forlening i Skaane (Ønnestad og Strø), men 2 Aar efter kongeligt Gavebrev paa Spøttrup Gaard og Gods i Salling, og da han samtidig tog sin Afsked fra Hove, blev han forlenet med Koldinghus. Allerede 1581, altsaa efter kun 6 Aars Ophold her i Landet, optoges han i Rigens Raad, og da han havde trolovet sig med en af Dronningens Jomfruer, Lisbet Lauridsdatter Skram til Hastrup (f. 11. Jan. 1563), gav Kongen ham et nyt Bevis paa sin Yndest ved at gjøre hans Bryllup paa Koldinghus 10. Febr. 1583. 1584 ombyttede han Kolding Len med Skivehus, som han beholdt til 1592, da han blev Lensmand paa Hald, 1596 forflyttedes han her fra til Tranekjær og Aaret efter til Kalø, som han beholdt til sin Død. I alle disse Aar blev han jævnlig brugt som Gesandt til fremmede Hoffer, til Skotland, England, Meklenborg, Sachsen osv. 13. Nov. 1600 havde han den

Sorg at miste sin Hustru, der havde skjænket ham 4 Sønner og 3 Døtre. Selv døde H. B. paa Spøttrup 7. Dec. 1606 og ligger begravet i Rødning Kirke.

N. L. Arctander, Ligprædiken over H. B. Danmarks Adels Aarvog 1888, S. 36 f. *Thiset.*

Below, Marie, 1586—1651. Denne lærde og fromme Adelsfrue var født 25. Dec. 1586 paa Spøttrup i Salling, Datter af ovfr. nævnte Rigsraad Henrik B. og Fru Lisbet Skram, en ved Aand og Guds frygt udmærket Kvinde. Begavet med et hurtigt Nemme og med en brændende Lyst til Læsning og Studering erhvervede Datteren sig allerede i en ung Alder en boglig Dannelse, som var ganske ualmindelig. Latin læste og skrev hun med Sikkerhed; i Græsk var hun ikke ukyndig; det franske Sprog, hvori Kundskaben den Gang var lige saa sjælden blandt Kvinder, som den nu er almindelig, lærte hun sig selv. I sit 14. Aar mistede hun sin Moder og kom nu til sin Mormoder, Fru Maren Bille, sal. Laurids Skrams til Hastrup. Kun 18½ Aar gammel blev hun 1605 gift med den 47aarige Rigsraad Christian Holck til Bustrup, en af de mere fremragende Adelsmænd i sin Tid. Hun var hans anden Hustru. I deres 36aarige Ægteskab fødte hun ham 8 Børn, af hvilke de 6 døde før Faderen († 1641) og de to sidste i voxen Alder før Moderen, saa hun til sidst blev ene tilbage. Disse og og andre Sorger, særlig de store Tab, Familien led ved Fjendernes Plyndringer, først i den kejserlige Krig (1627—28) og siden ved Svenskernes Oversvømmelse af Jylland (1644), bar hun med Taalmodighed, i det hun trøstede sig ved sine Studeringer, særlig af Bibelen, med hvilken hun var i høj Grad fortrolig, og de latinske Klassikere. Hun døde paa Lisbjærggaard ved Aarhus 9. Sept. 1651.

Schönaus, Saml. af danske lærde Fruentimmer S. 27 ff. Kirkehist. Saml. 3 R. V, 718. Rørdam, Kbhvns Universitets Hist. 1537—1621 III, 481 ff.

H. F. Rørdam.

Bendeke, Claus, 1763—1828, Overrets-Justitiarius, Søn af Sørenskriver, Kancelliraad Andr. B. (f. 1710 † 1780 ell. 1781) og Amalia Margrethe Rosenkrantz f. Lerche, født i Vangs Præstegjeld paa Hedemarken 3. Dec. 1763, var først Handelsinspektør i Grønland og havde Titel af Kammerraad. 22. Dec. 1804 blev han udnævnt til Amtmand over Hedemarkens Amt. Ved Resolution af 26. Okt. 1813 truedes han med at blive removeret fra denne Stilling, hvis han ikke inden 6 Maaneder bragte al sin Forsømmelse i Orden,

hvilket formodentlig er sket, da Truselen ikke udførtes. 1814 mødte han paa Rigsforsamlingen paa Ejdsvold som 1. Repræsentant for Hedemarkens Amt. 1816 udnævntes han til Assessor i Christianssands Stiftsoverret, hvor han 1823 blev Justitiarius. Han døde i Christianssand 28. (29.?) Maj 1828. — B. var gift med Magdalena Catharina Pihl, Datter af Provst Abraham P., Sognepræst til Vang. Hun døde 1843.

Moe, Eidsvolds-Repræsentanter S. 22 f. Langes haandskr. Saml. i det norske Rigsarkiv.

Yngvar Nielsen.

Bendix, Victor Emanuel, f. 1851, Komponist og Pianist. Victor B., den yngste af 3 i den danske Musikverden bekjendte Brødre, er født i Kjøbenhavn 17. Maj 1851, Søn af Grosserer Emanuel B. og Ida Caroline f. Magnus. Allerede som Dreng forsøgte han sig i større Kompositioner, kom senere paa Kjøbenhavns Musikkonservatorium og uddannede sig især under Aug. Winding til en dygtig Pianist. I Forening med Ax. Liebmann stiftede han i 1872 Korforeningen (atter opløst ved I.s Død 1876), var derefter i 2 Aar Solorepetitor ved det kgl. Theater og har senere i en Aarrække medvirket ved Indstuderingen af større Korværker i Musikforeningen, ligesom han jævnlig har optraadt ved Koncerter som Kammermusikspiller. Flere større Kompositioner af ham, nærmest sluttende sig til den nyere tyske Skole, ere udførte i Musikforeningen, Koncertforeningen og Kapelsoiréerne: Davids 33. Salme for Kor og Orkester, Op. 7 (1874), en Klavertrio i A-Dur, Op. 11 (1877), en Suite for Orkester, Op. 15 (1881), «Fjældstigning», Symfoni i C-Dur, Op. 16 (1882), en Klaverkoncert i G-Mol, Op. 17 (1884) og en Lystspilouverture, Op. 19 (1886), af disse «Fjældstigning» og Trioen tillige i Tyskland, hvor han, efter i 1882 at have faaet det Anckerske Legat, opholdt sig i længere Tid. Davids Salme, «Fjældstigning» og Klaverkoncerten ere udkomne i Tryk; desuden har han udgivet 4 Hæfter Sangkompositioner for 1 Stemme og 5 Hæfter Klaverkompositioner for 2 og 4 Hænder. I 1879 ægtede han Rigmor Stampe, Datter af Baron Henrik S. til Stampenborg. — *Otto Julius Emanuel B.*, fornævntes Broder, er født 26. Juli 1845 og uddannede sig under Chr. Schiemann til en dygtig Oboist, i hvilken Egenskab han 1868 fik Ansættelse i det kgl. Kapel. Tillige havde han med Flid dyrket Klaveret og blev, efter at have studeret i Udlandet, navnlig under Liszt (1872 og 1874), en meget dygtig Pianist, der ofte optraadte som Koncertspiller. I 1880 drog han til Nord-

amerika, hvor han har virket som Koncertspiller og som Lærer ved Konservatoriet i Boston. — *Fritz Emil B.*, Broder til de 2 foregaaende, er født 12. Jan. 1847. Han dyrkede under sin Skolegang Violoncellen under F. Rauchs Vejledning, tog, efter at være bleven Student i 1864, Undervisning af Fr. Neruda og drog i 1866 til Dresden for at uddanne sig under Fr. Grützmacher. I 6 Aar opholdt han sig i Tyskland, havde forskellige Ansættelser i Meiningen og Kassel og optraadte som Kammermusikspiller og Solist i disse og flere andre Byer. Efter sin Hjemkomst i 1871 blev han ansat som Violoncellist i det kgl. Kapel og har tillige jævnlig optraadt som Koncertspiller. Et lille 1 Akts Lystspil af ham, «Efter Prøven», opførtes i 1884 paa det kgl. Theater.

H. W. Schytte, Musiklex.

G. St. Bricka.

Bendixen, Jacob, 1774—1849, Regnelærer. Født 28. Maj 1774 i Bomsted, Bredsted Amt, Søn af Skolelærer Bendix Carstensen. Efter at være uddannet paa Seminariet i Kiel blev han 1798 Hjælpe-lærer og 1806 «Skrivemester» (Førstelærer) ved St. Nicolai Skole i Flensborg. Nedlagde 1846 sit Embede og døde 17. Juli 1849. Han udgav fra 1804 af forskellige Regnebøger, som holdt sig i almindelig Brug i Hertugdømmerne i henved 50 Aar. To Gange gift.

Litbker u. Schröder, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. Alberti, dito. Schleswig-Holst. Schulblatt IX (1849) S. 417 ff.

A. D. Jorgensen.

Bendixen, Jacob Friedrich Martini, 1805—79, Rektor. B. blev født 18. Jan. 1805 i Flensborg; hans Fader var ovfr. nævnte Jacob B., Moderen hed Catharina Marie f. Kuss. Han studerede Theologi og Filosofi i Kiel og Berlin, tog 1832 theologisk Examen paa Gottorp, blev 1833 Privatdocent i Kiel, 1835 Kollaborator i Flensborg, 1838 Rektor i Husum, 1844 Professor og 2. Lærer ved Gymnasiet i Altona, 1850 Direktor sammesteds, 1853 Rektor i Pløen, tog sin Afsked 1869, døde 27. Nov. 1879. Han var en anset Skolemand med alsidig Dannelse. Foruden Programmer af filologisk Indhold, Digte og mange Bidrag i Tidsskrifter har han skrevet en satirisk Kritik af Forchhammers «revolutionärer Sokrates und die gesetzlichen Athener» (Husum 1839) og udgivet (1857) og oversat (1850—53) Hroswithas Komedier.

Alberti, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex.

S. B. Thrige.

Bendsen, Bende (Bendt), 1787—1875, frisisk Lingvist, Søn af en Bonde i Risum i Slesvig, født 10. Dec. 1787. Han udmærkede sig allerede i Landsbyskolen og besluttede at hellige sig til Lærer-

virksomheden. Han blev ogsaa tidlig Underlærer i Klixbüll (Klægsbøl) og kom i 1807 paa Seminariet i Kiel, som han dog, uvist af hvad Grund, forlod Aaret efter. Han blev nu Huslærer i Odense i 3 Aar. I 1812 oprettede han en privat Skole i Ærøskjøbing, hvor han levede næsten uafbrudt i 63 Aar. Han var to Gange gift og havde en Søn, som døde før ham. Allerede i Odense fik han Smag for den Gang moderne Syslen med dyrisk Magnetisme og rejste jævnlig omkring i Landet som Magnetisør; han har ogsaa offentliggjort en Mængde Afhandlinger og Smaaskrifter om Magnetisme (se Erslew, Forf. Lex.). Han beskæftigede sig ogsaa med Oldgranskning og har skrevet om Ærøs Oldtidsminder («Berichte der Kieler ant. Ges.» I og IV). Hans største Fortjeneste er dog hans Arbejde om det frisiske Sprog. Allerede i 1824 havde han indsendt en Afhandling om det nordfrisisk Sprog til Videnskabernes Selskab i Kjøbenhavn (Manuskri. findes paa Universitetsbibl.), hvorfor han fik udbetalt et Honorar; men uagtet den blev undersøgt og rosende bedømt af flere, til Dels berømte Videnskabsmænd som Rask («Frisisk Sproglære» S. 23), Engelstoft, Molbech, ja endog af Jacob Grimm, forblev den dog utrykt, indtil han i en ældre Alder (1852) fik den Idé at sende det omarbejdede Manuskript til Prof. de Vries i Leiden, som selv besørgede det udgivet under det hollandske Videnskabernes Selskabs Auspicier; det udkom i Leiden 1860 under Titel: «Die nordfriesische Sprache nach der Moringer Mundart, zur Vergleichung mit den verwandten Sprachen». Desuden har B. skrevet nogle tyske og frisiske Digte, som dog for det meste ere utrykte. Han døde 88 Aar gammel paa Fattiggaarden i Ærøskjøbing 17. Dec. 1875.

Zeitschr. der Gesellsch. für Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch. VII, 333 ff.

C. A. Nissen.

Bendtsen, Bendt, 1763—1830, Rektor, fødtes 3. Febr. 1763 i Frederiksborg, ved hvis Latinskole hans Fader, Mag. Poul B. (f. 1723 † 1789), da var Konrektor og senere blev Rektor; hans Moder hed Anna Gjertrud f. Simonsen. Undervist først i Hjemmet og siden (fra 1774) i Skolen kom han 1780 til Universitetet, hvor han tog Artium med Udmærkelse og i de næste 5 Aar sine øvrige Examina med Laud. (store Filologicum 1782, theologisk Attestats 1785). I Begyndelsen af 1786 kom han ind paa Borchs Kollegium og skrev der sin første Disputats; i Marts 1787 drog han med Rejsestipendium til det da meget berømte og af mange fremmede besøgte Universitet i Göttingen, hvor han blev til Okt. 1789. Væsentlig drev han

theologiske Studier, og hans Disputats for den filosofiske Doktorgrad, som han forsvarede i Sept. 1789 med megen Ros, behandlede et bibelkritisk Æmne; men han hørte dog ogsaa flittig Filologen Heynes og andres Forelæsninger. Efter sin Faders Død i Okt. 1789 ilede han hjem, søgte og fik hans Plads og var saa Rektor i Frederiksborg til sin Død, 16. Dec. 1830; Professortitelen erholdt han 1811, og 1823 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab. 20. Sept. 1792 ægtede han Anna Henriette Dorothea Goos (f. 2. Maj 1773 † 11. Jan. 1840), Datter af Slotsforvalteren A. J. G.; af deres mange Børn blev Sønnen C. H. A. B. efter Faderens Død Rektor i Ribe. — B. var Skolemand med Liv og Sjæl og vandt (ved Siden af Oluf Worm i Horsens) et anset Navn som Rektor og Lærer, saa at hans Skole blomstrede stærkt, navnlig i de første 20 Aar. Hans mere end almindelig frie Blik viser sig i, at han optog Tysk og Fransk som Undervisningsfag, endnu før det blev lovbefalet ved Skolereformen 1806, og at han anbefalede Kommissionen, som forberedte denne, ogsaa at optage Svensk, Naturhistorie og især Gymnastik. Foruden Fransk, hvori han udgav en lille Syntax 1810, underviste han selv væsentlig i de gamle Sprog i øverste Klasse, og hans Disciple rose meget hans omhyggelige og baade intellektuelt og moralsk lærerige Gjennemgang af de foresatte Pensa heri, hvorimod de anke over, at hans Overhøring var noget mangelfuld. Han var af et overmaade mildt og kjærligt Sind, og de Disciple, som vilde fremad og viste Lyst og Anlæg til Selvvirksomhed, var han altid beredt til at hjælpe paa enhver Maade. Paa den anden Side gjorde hans bløde Karakter hans Skolestyrelse noget svag, saa at der herskede forskjellig Uorden blandt Lærerpersonalet og Eleverne. Som Videnskabsmand udrettede han ikke meget, i det han selv manglede en strængt videnskabelig Skole, ikke var noget fremragende Geni og desuden var aldeles optaget af sin Lærergjerning og ikke fri for økonomisk Tryk; dog har han i Tiden 1808—19 i Tilknytning til Begivenheder i Skolen eller i den ydre Verden skrevet en Række Skoleprogrammer med Monografier over filologiske Æmner, som fortjene at paaagtes for den deri fremtrædende Kundskabsrigdom og klare Fremstilling.

Danske Samlinger V. Madvigs Livserindringer S. 58 ff. Progr. fra Frederiksborg Skole 1874. Erslew, Forf. Lex. *M. Cl. Gertz.*

Bendz, Carl Ludvig, 1797—1843, Officer og Matematiker. B., Søn af Borgmester i Odense Lauritz Martin B. og Regine

Christence f. Bang, altsaa Broder til Anatomen, Lægen og Maleren, der alle nævnes ndfr., er født 4. Jan. 1797 i Odense. Han blev 1809 Artillerikadet, 1813 Sekondlieutenant, 1820 Premierlieutenant og 1829 Kapitajn. Han fulgte med de danske Kontingenter ned i Tyskland efter Kielerfreden og Napoleons Tilbagekomst fra Elba. Derefter laa han i Garnison i Rensborg, hvor han særlig gav sig af med Brovæsenet. For at studere dette, af hvis Udvikling i vor Armé han ogsaa senere har Fortjenester, var han i 1828—29 i Paris og Strasburg. Umiddelbart efter sin Hjemkomst sendtes han atter til Frankrig for at gjøre sig bekjendt med det militære Undervisningsvæsen, særlig med Ecole polytechnique. Han havde derefter en meget væsentlig Andel i Organisationen af vor efter det nævnte Mønster indrettede militære Højskole (1830), hvis første Lærer han var i Matematik og Mekanik.

Grundlaget for hans Forelæsninger meddeltes, efterhaanden som de skrede frem, i lithografiske Aftryk og ere 1838 trykte som Manuskript i «Ledetraad ved Undervisningen i den matematiske Analyse og rationelle Mekanik». Om end dette Arbejde paa Titelen siges at være udarbejdet efter forskjellige Forfattere, vidner det dog om B.s store Dygtighed og Begavelse og vistnok om en ikke ringe Grad af Selvstændighed. Saaledes overraskes man ved i et Arbejde fra 1838 at træffe Mekanikken inddelt efter Ampères i 1834 fremsatte Forslag, i det en abstrakt Bevægelseslære gaar forud for Statik og Dynamik. B. skal have været en fortrinlig og vækkende Lærer, især for dem, der havde Anlæg for Matematik. Selv besad han en beundringsværdig Hurtighed og Sikkerhed i Tilegnelsen, men følte ingen Drift til Produktion. I 1834 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab.

B. ægtede i 1829 sin Kusine Augusta Wilhelmine Jacobsen, Datter af Skibsmægler J. A. J. i Kjøbenhavn; hun overlevede ham († 1844). Han var en Ven af Matematikeren v. Schmidten og af den senere Politiker Tscherning. Han døde 7. Okt. 1843.

Videnskabernes Selskabs Oversigt 1844, S. 42 ff. Erslew, Forf. Lex.

H. G. Zeuthen.

Bendz, Henrik Carl Bang, 1806—82, Anatom. B. blev født 15. Febr. 1806 i Odense som yngste Broder til den foregaaende og de to følgende. Han blev Student fra Odense 1824, tog kirurgisk Examen 1830 og medicinsk Examen samme Efteraar. Det følgende Aar var han en Tid lang Hjælpelæge i Store Heddinge under en tyføs Koldfeber-epidemi, fungerede i øvrigt som Bataillonskirurg ved

2. Livregiment i Kjøbenhavn, indtil han i Dec. 1831 blev ansat som Reservelæge ved St. Hans Hospital paa Bistrupgaard paa det Tidspunkt, da man, for at tilvejebringe en grundig Afskaffelse af den gamle inhumane Behandling af de sindssyge, paa en Gang afskedigede hele Lægepersonalet der nede. Her virkede han i henved 6 Aar, dog med Afbrydelse af en toaarig Udenlandsrejse, indtil han 1837 blev kaldet til Lærer i Anatomi og Fysiologi ved Veterinærskolen. Efter Flytningen til Veterinær- og Landbohøjskolen 1858 var han tillige i nogle Aar Lærer i Zoologi. I 1869—70 og en Del af 1872 var han konst. Direktør for denne Anstalt.

Under hele sit lægevidenskabelige Studium havde B. følt sig mest tiltrukket af Naturvidenskaberne og især da af Anatomien og Fysiologien. De udmærkede Lærere i Naturvidenskaberne, som Universitetet den Gang besad, drog han fuld Nytte af, og i det han allerede den Gang følte, at Menneskets Anatomi og Fysiologi kun rigtig kunne forstås ved Sammenligning med Dyrenes, begyndte han tidlig paa komparativ-anatomiske Studier, hvorved han knyttedes nøje til den berømte Zootom Ludvig Jacobson. Efter hans Tilskyndelse indsendte B. 1831 en anatomisk Monografi over den almindelige Havesnegl (*Helix nemoralis*) til Videnskabernes Selskab, som herfor skjænkede ham sin Sølvmedaille. Derpaa kastede han sig over Studiet af Nervesystemet hos Hvirveldyrene. Frugterne heraf bleve for en Del nedlagte i hans Dissertationer for Licentiat- og Doktorgraden 1833 og 1836, 2 omhyggelige anatomiske Undersøgelser over nogle af Hjærnerverne hos Mennesket og Hvirveldyr («de anastomosi Jacobsonii et ganglio Arnoldi» og «de connexu inter nervum vagum et access. Willisii»).

Under den med offentlig Understøttelse foretagne Udenlandsrejse (1833—35) var det ogsaa især komparativ Anatomi, han studerede i Berlin og Paris. Men denne Rejse, under hvilken han tillige besøgte Østerrig og Schweits og opholdt sig flere Maaneder i Italien, blev ogsaa af stor almindelig Betydning for ham ved at styrke hans Sans for Naturiagttagelse, samtidig med at hans Skjønhedssans udvikledes ved Betragtningen af Sydens herlige Kunstværker.

Det var selvfølgelig hans varme Interesse for Naturvidenskaberne og især den komparative Anatomi, der bevægede ham til at modtage en Lærerstilling ved Veterinærskolen, et Skridt, der sikkert ikke kostede saa lidt Overvindelse. Alt, hvad der hørte til Dyr lægevæsenet, betragtedes nemlig den Gang endnu mere end nu som værende af en betydelig lavere Art end de tilsvarende

Discipliner i den menneskelige Medicin, og den danske Veterinærskole var tilmed den Gang i en kjendelig Forfaldsperiode. Desto mere var der at udrette for en energisk og talentfuld Mand som han, og B. kunde i sit Livs Aften med berettiget Stolthed se tilbage paa Resultatet af sit Arbejde. Hans Betydning for Skolen og for Dyrlægstanden har været meget stor. Faa have været saa højt skattede som Lærere og færre vistnok med mere Grund. Han var som skabt til denne Virksomhed. Hans Fremstilling var klar, elegant og anskuelig, og han besad en næsten enestaaende Evne til at støtte den ved under Foredraget at henkaste fortrinlige Afbildninger paa Tavlen. Men hans Foredrag var tillige i ualmindelig Grad fængslende og rev Tilhørerne med sig, fordi han selv var i højeste Grad opfyldt af Kjærlighed til sit Æmne, af Glæde, ja Begejstring over dets Skjønhed. Dette stod i nøje Sammenhæng med hans hele Naturopfattelse. Han havde altid Blikket særlig opladt for den fysiologiske Betydning af enhver given Legemsform og forfaldt derfor ikke som mange af Datidens Anotomer til en tør, rent deskriptiv Fremstilling, men fik altid Plads til at fremhæve den nøje Forbindelse mellem Legemsdelenes Form og deres Funktion. De talrige Ændringer, som det samme Organ undergaar hos de forskjellige Husdyr, indbøde særlig til en saadan Fremstilling og bidroge til at give den Liv og Anskuelighed.

Ogsaa uden for sit eget Fag virkede han stadig for at bringe Skolen og Dyrlegevæsenet fremad. Oprettelsen af det veterinære Sundhedsraad og flere andre nyttige Foranstaltninger vare saaledes hans Værk, og gjennem «Tidsskrift for Veterinærer», som han stiftede 1851 sammen med Bagge, har han i en lang Aarrække virket meget for at berige Dyrlægernes Kundskaber. — Men ogsaa for langt videre Kredse, nemlig for hele Landbostanden, har hans Virksomhed haft Betydning ved den væsentlige Andel, han har haft i Oprettelsen af en højere Undervisningsanstalt for de Landbruget vedrørende Fag. Opfyldt, som han var, af Naturvidenskabernes Aand ønskede han, at Kundskab til Naturens Husholdning skulde trænge saa dybt ned i Folket som muligt. «Der er intet Foretagende, ingen Levevej», skriver han i 1852, «som gaar ud paa at behandle Gjenstande eller Frembringelser af Naturen, uden at de kunne hente Oplysninger fra en eller anden Gren af Naturvidenskaberne, en Sandhed, der har en desto dybere Betydning, som det langt overvejende Flertal af Folket direkte lever af sin Virken med Naturgjenstande Men desuden fordrer Nutiden

til almindelig Dannelse en vis Indsigt i de almindeligste Naturlove og de vigtigste Naturgjenstande, ikke alene for at man som Menneske kan forstaa den Natur, hvori man lever, men ogsaa fordi denne Kundskab danner Aanden og vækker Selvtænkningen paa en ejendommelig Maade og aabner Øjet for en Verden, hvis Omfang og Rigdom overgaar alt, hvad der kan bydes det ad anden Tænkningens Vej.» — Der havde den Gang allerede længe været følt Trang til Indretningen af en højere naturvidenskabelig Undervisning for Landbrugere, men der var hidtil kun gjort alt for lidet; vel var der ved Polyteknisk Lærestanstalt ansat en Docent i Landøkonomi (B. S. Jørgensen), men det herved tilvejebragte Kursus kunde kun omfatte nogle Sider af de for Landmanden vigtige Fag, medens han for alt, hvad der vedrørte Husdyrholdet, var henvist til at søge privat Vejledning ved Veterinærskolen. B. fik nu den Tanke at benytte den Løjlighed, som den i høj Grad paatrængende Udvidelse og Omdannelse af Veterinærskolen frembød, til at forbinde denne Anstalt med Undervisningsanstalter for de nærbeslægtede Fag, som alle dreje sig om Anvendelse af Naturvidenskaberne i Jordbrugets Tjeneste. Sine Tanker i den Retning fremsatte han i nogle Artikler i «Fædrelandet» 1852 og 1853. Hans første Plan var dog langt mere omfattende, saaledes at den første Artikel handlede om Oprettelsen af et naturvidenskabeligt Universitet, i det han tænkte at forene den ovennævnte Undervisningsanstalt med det naturvidenskabelige og medicinske Fakultet ved Universitetet, med Polyteknisk Lærestanstalt, den militære Højskole, Navigations-skolen og en Undervisningsanstalt for Farmaceuter. Denne Plan vandt, som man kunde vente, ingen Tilslutning, men derimod gav den Plan, han næste Aar fremsatte, om at forene med Veterinærskolen en Undervisningsanstalt for Landbrugere, Havebrugere, Forstmænd og Landmaalere Stødet til, at der af Indenrigsministeriet i 1854 blev nedsat en Kommission med daværende Professor F. Fenger som Formand og i øvrigt bestaaende af B., Prosch, B. S. Jørgensen og Wegge til at drøfte og gjøre Forslag om «Veterinærskolens Udvidelse til en Anstalt, hvorved samtlige de Veterinær- og Landbovæsenet vedkommende Discipliner foredroges». Denne Kommissions Betænkning blev forelagt Rigsdagen, hvorefter Loven af 8. Marts 1856 om Oprettelsen af Veterinær- og Landbohøjskolen udgik. — Landbohøjskolens Oprettelse var B. en overordentlig Glæde; han elskede denne Anstalt og omfattede alt, hvad der vedrørte den, med den største Interesse. Hvor var han glad,

naar han viste en sin store, smukke Dissektionssal og det smukke anatomiske Musæum!

B. var en overordentlig flottig Mand, og hans litterære Virksomhed er forholdsvis meget betydelig. I 1846—47 udgav han et stort Værk (646 S. med 7 Tavler), «Haandbog i den almindelige Anatomi med Hensyn til Mennesket og Husdyrene» 3: Læren om Vævenes mikroskopiske Bygning; dette Værk var bygget paa selvstændige, grundige Undersøgelser og gav en fortrinlig Fremstilling af Datidens histologiske Anskuelser. I 1850 udgav han det første Hæfte af et stort Værk, «Icones anatomicæ vulgarium Danicorum mammalium domesticorum», der skulde indeholde Afbildninger med Textforklaring af de danske Huspattedyr. Dette Hæfte omhandlede kun Knoglerne og indeholdt en Mængde fortrinlige Afbildninger, men Værket var anlagt efter en alt for kostbar Plan og blev ikke fortsat.

Hans Hovedværk, hvori han har nedlagt Resultatet af største Delen af sit Livs Arbejde, er hans «Haandbog i den fysiologiske Anatomi af de almindelige danske Huspattedyr», udgivet i 4 tykke Bind 1853—76. Dette betydelige, i mange Henseender udmærkede Værk er helt igjennem bygget paa hans egne anatomiske Undersøgelser og vil som saadant til alle Tider bevare stor Værdi, om det end maa siges at være anlagt efter en med Hensyn til dets praktiske Anvendelse alt for stor Plan. I saa Henseende er det ogsaa til stor Skade, at Bogen ikke er forsynet med Afbildninger. Hans mindre Lærebog i Anatomi og Fysiologi, særlig beregnet til Brug for Landmænd, «Kort Fremstilling af de almindeligste danske Huspattedyrs Bygning og Liv» (306 S.), er udkommen i 4 Udgaver (1858—81) og forsynet med mange overmaade smukke Afbildninger efter Forfatterens Tegninger. Denne Bog er oversat paa Tysk.

Naar B.s Navn langt fra var saa bekjendt i Udlandets videnskabelige Verden, som det fortjente, laa det vistnok for en stor Del deri, at han hele sit Liv igjennem havde arbejdet med den Plan for Øje at skabe et stort Værk, der omfattede Husdyrenes hele Anatomi og Fysiologi, og derved blev hindret i at fordybe sig i Specialstudier, hvorved man har mere Udsigt til at gjøre saadanne Opdagelser, der vække Opsigt. De talrige smaa Forskninger, hvis Resultater nedlægges i en Haandbog, have langt mindre Udsigt til at skaffe videnskabelig Berømmelse, — især da, naar Haandbogen ikke er skreven paa en af de store Nationers Sprog. Vare B.s Arbejder i sin Tid blevne oversatte paa Tysk, er

der næppe Tvivl om, at de vilde have vundet almindelig Anerkjendelse og Udbredelse.

Ydre Anerkjendelse savnede han ikke. Allerede 1840 blev han optagen i Videnskabernes Selskab og senere i flere indenlandske og ogsaa udenlandske Selskaber; han blev Professor, Etatsraad og ved sin Afskedigelse 1880 Konferencsraad, fik Fortjenstmedailler fra Sverige og Rusland for sine «*Icones anatomicæ*», fik flere Ordensdekorationer og blev ved Universitetets Firehundredaarsfest Æresdoktor i det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet. Ved sit 25 Aars Jubilæum 1862 hædredes han af Medlærere og Elever ved en smuk Fest og en Hædersgave, og efter hans Afgang fra Højskolen indsamlede hans gamle Elever en Sum, for hvilken en af Peters udført Marmorbuste af ham blev anskaffet og efter hans Død opstillet paa Landbohøjskolen.

B. beholdt en udmærket Helbred og en usædvanlig Arbejds- evne lige til sine sidste Aar, da han begyndte at lide af Stær, som til sidst gjorde ham helt blind. Han døde 8. Sept. 1882 af Følgerne af et apoplektisk Tilfælde, som var indtraadt 14 Maaneder forud. B. ægtede 1838 Henrise Necoline Drebolt, som overlevede ham et Par Aar. Hun var Datter af Malermester, senere Told-assistent D. i Kjøbenhavn.

Levnedsbeskrivelser af de ved Kbhvns Universitets Firehundredaarsfest promov. Doktorer S. 7 ff. Illustr. Tid. 1882, Nr. 1200. Tidsskrift for Veter. 1882, S. 220 ff. Erslew, Forf. Lex. *B. Bang.*

Bendz, Jacob Christian, 1802—58, Læge, Broder til de to foregaaende og den efterfølgende, blev født i Odense 20. Marts 1802, dimitteredes fra den derværende Skole 1819 og tog kirurgisk Examen 1825. 1827—29 studerede han i Udlandet, og derefter var han i nogle Aar Reservekirurg ved Akademiet og ved Frederiks Hospital samt Læge ved den militære Højskole. 1833 blev han Regimentskirurg. Hans levende Interesse og Begavelse for Kirurgien gav sig tidlig Udtryk i Litteraturen, saaledes i Afhandlinger i «*Journal for Medicin og Kirurgi*», hvoraf han i nogen Tid (1833) var Medredaktør, og i hans Doktordisputats (1836). Han var ogsaa (1832) en af de «*tre Læger*», der rejste en meget skarp og nærgaaende Kritik mod Professor Gundelach Møller i Anledning af dennes «*Aarbog for det kgl. Frederiks Hospital*», og det stridbare Sind, han her gav Beviser paa, forlod ham heller ikke i hans senere praktiske og litterære Virken. 1838 fik han den officielle videnskabelige Anerkjendelse at blive titulær Professor, og 1843

blev han Overlæge i Armeen. Ogsaa som praktisk Militærlæge kom han hurtig til at indtage en fremragende Plads, var virksomt Medlem af en 1847 nedsat Kommission til en bedre Organisation af Armeens Sundhedsvæsen og blev ved Krigens Udbrud næste Aar Korpsstabslæge. Med Opbydelse af alle sine Kræfter søgte han at udfylde denne saa vigtige og ansvarsfulde Post, men Opgavens store Vanskeligheder i Forbindelse med en vis urolig og mindre vel overvejet Færd, som han af og til gjorde sig skyldig i, voldte en Del Utilfredshed med hans Administration, navnlig fra de underordnede Lægers Side, medens han derimod hos de øverste Myndigheder fandt Medhold og fuldstændig blev frifunden for de Beskyldninger for Malkonduite, der navnlig efter Slaget ved Fredericia rettedes mod ham; han vedblev at beklæde sin overordnede Post til Krigens Slutning. 1848—53 var han Medudgiver af «Hospitals-Meddelelser». Da den ondartede ægyptiske Øjensygdom i 1853 begyndte at brede sig i Garnisonerne, tog han med sin sædvanlige Energi fat paa Bekæmpelsen deraf; han arbejdede ikke alene rent praktisk derpaa, men fordybede sig tillige i videnskabelige ofthalmologiske Studier, ligesom han ogsaa med Iver deltog i den store ofthalmologiske Kongres i Brüssel 1857 og nød den Udmærkelse at blive en af dennes Vicepræsidenter. Men ogsaa hans Virken paa dette betydningsfulde Felt blev vanskeliggjort ved en af forskellige af hans Kolleger rejst skarp Kritik af hans hele Standpunkt og Færd, der vistnok frembød Blottelser ved den Ensidighed og hensynsløse Heflighed, som i tiltagende Grad kom til Syne hos ham, og som navnlig prægede hans næsten lige til hans Død (12. Sept. 1858) energisk og utrættelig fortsatte litterære Kamp for hans Opfattelse af Sygdommen. — Hans Hustru var Christiane Sophie f. Waagepetersen, Datter af Etatsraad, Hofvinhandler W.

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 4. Udg. Hospit.-Tidende I, 81 ff. Tidsskrift f. Krigsvæsen 1858, S. 310 ff.

Jul. Petersen.

Bendz, Vilhelm Ferdinand, 1804—32, Maler. V. B., en Broder til de tre foregaaende, var født i Odense 20. Marts 1804. Da han havde mere Lyst til Tegning end til Studeringer, blev han taget ud af Odense lærde Skole og sendt til Kjøbenhavn, hvor han under C. F. Hansens Vejledning skulde være uddannet til Bygmester, men han foretrak at gaa paa Tegneskolen for Malere. Det var dog først, da han i C. V. Eckersbergs Malerstue fik Penselen i Haanden, at hans Talent kom til Udbrud. En Konkurrence om

Guldmedaillen (1825) lykkedes ikke, og han besluttede nu at hellige sig Portræt- og Genremaleriet, der laa hans Natur nærmere, thi hvor kraftig hans Talent end udviklede sig i Retning af Finhed i Tegning og ualmindelig Sans for Farvevirkningen og den maleriske Anordning, synes han, trods sin livfulde Natur, at have savnet Opfindelsesevne eller Anlæg for at give en Handling, en «Fortælling» i sine Billeder. Hans første Arbejder, Portræt af Pastor Hornsyld (1825), «Modelskolen paa Kunstakademiet», «En ung Kunstner (Blunck) betragtede en Skitse i et Spejl» og endelig det største af dem, «En Billedhugger (Medaillør C. Christensen), der arbejder efter den levende Model», de 3 sidstnævnte i den kgl. Malerisamling, ere umiddelbare Virkelighedsbilleder, de 2 sidste ligefrem Portrætter, forestillende vedkommende i deres daglige Virksomhed. Hans udprægede Sans for Farven førte ham til en vis Forkjærlighed for det kunstige Lys, og af de faa Billeder, som ere offentlig tilgængelige, gjengive de 2 Lampebelysning, «Modelskolen» og det fra Rejsen hjemsendte «Fincks Kaffehus». Efter at han havde malet en Del Portrætter, som oftest i Legemsstørrelse, eller omhyggelig sammenstillede Portrætgrupper, anbefalede Akademiet ham nemlig saa varmt til at rejse med kgl. Understøttelse, at han i 1831 opnaede en saadan og kunde ile til Rejsens første Maal, München, hvor han opholdt sig et helt Aar. Afskeden fra Hjemmet og hans forlovede, Marie Raffenberg, en Søster til afd. Etatsraad R., dæmpede et Øjeblik hans sprudlende Livslyst, men den blussede snart op igjen i det friske Samliv med muntre Kunstfæller i München, og de Breve, han skrev til Hjemmet, strømmede over af livlig Meddelsomhed. Hovedfrugten af hans Virksomhed der er hans sidste større Arbejde, «Kunstnernes Bord i det Finckske Kaffehus». Det er en stor Samling heldig grupperede og vel trufne Portrætter af samtidige Kunstnere i en med megen Skjønhedssans og Virkning gjennemført Aftenbelysning (udst. 1834, Thorvaldsens Mus.). Om Efteraaret rejste han over Tyrol til Italien; i Venedig følte han sig syg, men rejste dog videre med Vennen Blunck, som han traf der. I de første Dage af Nov. kom han til Vicenza og døde der 14. Nov. 1832, endnu ikke fyldt 29 Aar. Kunstakademiet havde Grund til at beklage det uerstættelige Tab, den danske Kunst havde lidt ved hans Død, thi hans faa Billeder, skjønt for en Del «Ungdomsarbejder», bare et saa levende Præg af sund Naturopfattelse, af Blik for Farvens ejendommelige Liv, for Reflexernes Spil, at enhver Gjengivelse, i sin simple Portrætlighed, blev til ægte Kunst under

hans Haand, og de have udøvet og udøve stadig ikke ringe Indflydelse paa den unge, som med Begejstring for sit Kald kaster Blikket tilbage paa Forgængerens Studier.

Danske Samlinger 2. R. I, 313 ff. Weilbach, Konstnerlex. Gæa 1845, S. 341. *Ph. Weilbach.*

Benedicht, Laurens, —1573—, Bogtrykker. Naar og hvor han er født, vides ikke, og første Gang, hans Navn forekommer, er formentlig paa en lille Bønnebog fra 1552, prentet i Kjøbenhavn af L. B. Han synes at have erhvervet sig den i 1559 afdøde kjøbenhavnske Bogtrykker Hans Vingaards Bogtrykkeri, thi paa en af B. i 1561 trykt Bog hedder det, at den er trykt i Hans Vingaards Arvingers Officin; en anden Bog fra samme Aar giver den Oplysning, at den er prentet af L. B. «udi det nye Klosterstræde», hvor Hans Vingaards Bogtrykkeri var. Det er i det hele en stor Række Skrifter, der ere udgaaede fra B.s Presser, og han er bleven kaldt «den dygtigste Bogtrykker, Kjøbenhavn havde i det 16. Aarhundrede». I flere af hans Bøger findes efter Datidens Forhold ganske dygtige Træsnit, og hans Bogtrykkeri synes i det hele at have været godt forsynet, kun havde det, mærkelig nok, ikke hebraiske Typer. Af de hos ham trykte Bøger forlagde han en Del selv, saaledes baade Salmebøger og Folkebøger om f. Ex. Persenøber, Griseldis osv. 1564 blev han til Fremme for sin Virksomhed fritagen for al Byens Skat, Sise og Tynge, og 1565 fik han et mærkeligt Privilegium, hvorefter han «alene og ingen anden maa og skal fri, ubehindret prente alle de Bøger, latine, danske og tyske, som her udi Riget udgaar og prentes skulle». En saadan Eneret kom dog ikke i Virkeligheden til at existere, hvad bl. a. kan ses deraf, at han ikke er den eneste, der trykker for Universitetet. Han trykker for det 1563—73 og derefter ogsaa i 1584, men i Mellemtiden træffes andre Bogtrykkere. Af hans Fortale til Joh. Spangenberg's «Ægteskabs Ordens Spejl og Regel» (1601) ses det, at han paa sine gamle Dage opholdt sig i Roskilde, hvor han havde et Vikarie, og af Fortalen til en af den flittige Præst og Litterat Rasm. Hansen Reravius i 1569 udgiven Bog ses det, at han og B. vare Svogre, han takker sin Svoger for beviste Velgjerninger. Det er blevet udtalt som en Formodning, at den her omhandlede L. B. maatte deles i en ældre († o. 1580) og en yngre, men en saadan Deling er i og for sig næppe nødvendig, én Mand kan godt virke som Bogtrykker i 50 Aar. L. B. har formentlig haft en Søn Benedict

Laurensen (Benedictus Laurentii), der nævnes som Bogtrykker i Kjøbenhavn fra 1590 til 1610.

C. Nyrop, Den danske Boghandels Hist. I, 118 ff. 126. Rørdam, Kbhvns Universitets Hist. 1537—1621 II, 240 f. 677 ff. IV, 207 ff. *C. Nyrop.*

Benedict, —1086, uægte Søn af Svend Estridsen. B. sluttede sig nøje til sin Broder Kong Knud og indtog en høj Plads i hans Hird. Ligesom han var ved Kongens Side, da denne straffede Blod-Egil, saaledes stod han ham djærvt bi under Forhandlingerne med de oprørske jyske Bønder. Til sidst led han ogsaa Døden ved sin Broders Side under Kampen 10. Juli 1086. Kongen var med sine Mænd fra Kongsgaarden i Odense tyet ind i Albani Kirke; den stærktbyggede B. stillede sig op midt i Kordøren og forsvarede tappert Indgangen. Længe holdt han og hans Fæller Stand, men da blev Kong Knud ramt af et gennem Vinduet kastet Spyd; han omfavnede og kyssede sin Broder og afventede Døden liggende foran Alteret. B. kastede nu sit Skjold, greb Sværdet med begge Hænder og banede sig Vej til Kirkedøren, hvor Bønderne overvældede ham og senere lemlæstede Liget. Enkelte nyere Forfattere have antaget, at B. af Folket er bleven æret som Helgen, og at et sølvbeslaget Skrin, der er bevaret i St. Knuds Kirke sammen med St. Knuds Helgenskrin, skulde indeholde hans Skelet. Den første Antagelse er dog næppe rigtig; med Hensyn til det nævnte Skrin hævde andre Forfattere, at det indeholder Levninger af St. Alban, Odense Bys tidligste Skytshelgen.

Suhm, Hist. af Danmark IV. Helgenskrinene i St. Knuds Kirke i Odense, 1886. Aarbøger f. nord. Oldkyndighed 1886—87.

Johannes C. H. R. Steenstrup.

Benkestok, Thrond, —1558. Han er formentlig født i 1490-Aarene og var Søn af Thord Throndsen B., der i Anetavler skrives til Haraldsejd (i Skjolds Sogn i Ryfylke); hans Moder kaldes snart Sigrid Urup og snart Anna Fleming, begge Dele vistnok urigtig. Meløen i Rødø Sogn (Helgeland) var hans Arvegod, hvorom han dog i lang Tid laa i Strid med Fru Ingerd Ottesdatter (Rømer) og hendes Svigersøn, Hr. Vincents Lunge, og i hvilken Anledning det formodentlig var, at han 1538 fik et kongeligt Protektorium; han ejede desuden Mel i Kvind Herred (Hardanger), Jordanger i Hafslo i Sogn samt formentlig en Del af Hananger i Vanse paa Lister, hvori dog hans Slægtning, Jomfru Magdalene Olafsdatter Bagge til Hatteberg, synes at have ejet det meste,

hvilket hun siden skjænkede til T. B.s Datter Adelus, men hvorom han 1547 synes at have haft Trætte med Hr. Gude Galde. 1523 skal han allerede have faaet Lerdals og 4 andre Skibreder i Sogn i Forlening, i alle Fald havde han dem 1525—29; 1541 fik han Brev paa Melø Kapel med dets Gods og Rente og 1547 paa Søndmøre Len, som han beholdt til sin Død. Under Kong Christian II's Ophold i Norge 1531 bemægtigede Ærkebiskop Olaf af Thronhjem sig noget af hans Gods, hvorfor han endnu flere Aar senere ikke havde faaet Erstatning. 1535 var han dog blandt de 7 Væbnere, der tillige med flere i Thronhjem dømte Hr. Niels Lykke med Liv og Gods i Ærkebispens Hænder i Anledning af hans Forhold til sin afdøde Frues Søster. Han synes for det meste at have opholdt sig i Bergen, hvor han foruden andet Bygods ejede en Gaard, der brændte i den store Ildebrand 1561. Han fungerede ogsaa i 1555 i Christopher Huitfeldts Fraværelse som Befalingsmand paa Bergenhus. 14. Febr. 1558 afgik han ved Døden i Bergen under et Bryllup, han holdt for en af sine Piger. Hans Hustru, Anna Jonsdatter, der henføres til Slægten Haar, overlevede ham til 27. Nov. 1569, da ogsaa hun døde i Bergen. I 1570 foretog deres Børn Skifte af det temmelig betydelige Jordegods og Bygods. En ret talrig Efterslægt levede endnu et Aarhundrede senere, da Mandslinjen uddøde.

Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. IV, 595 ff. Norske Magasin I.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Benstrup, Knud Nielsen, ^{o. 1691,} 1742, Søofficer og Overfabrikmester. Han blev Sekondlieutenant 1714, Premierlieutenant 1719, Kapitajnlieutenant 1723 og Kommandørkapitajn 1731. I sin Ungdom studerede han Skibsbyggeri i Frankrig og blev efter sin Tilbagekomst 1729 ansat som Fabrikmester paa Holmen sammen med Lieutenant Bragenæs, 2 Aar efter at Admiral Judichär, der i en lang Aarrække havde ledet Skibsbyggeriet, var blevet afskediget som Følge af en Krigsretsdom. Bragenæs døde imidlertid samme Aar, han var bleven ansat, og efterfulgtes af Kapitajnlieutenant Thura, med B. som overordnet. I Modsætning til Judichärs brede og langsomt sejlene, men stive Skibe lagde B. Hovedvægten paa skarpe, fine Linjer, hvorved Flaaden kom i Besiddelse af adskillige velsejlende Orlogsskibe. Hans System billigedes dog ikke af alle Flaadens Officerer, navnlig ikke af de ældre. Klagerne over hans Konstruktioner maa dog nu anses som ugrundede, thi Marinebestyrelsen

Søn af en By-
arkiver i Skeltopf.

bandt i for høj Grad hans Hænder, i det den anviste alt for smaa Summer til hvert enkelt Skib, da den foretrak at have mange smaa i Stedet for færre, men større Kampskibe. 1731 udnævntes B., samtidig med at han var bleven forfremmet til Kommandørkapitajn, til Overfabrikmester. Af Karakter synes han at have været heftig og opfarende, om end ærlig og rettænkende; det varede derfor heller ikke længe, inden han kom paa en spændt Fod med Marinens den Gang altformaaende Overbestyrer, den dygtige, men herskesyge Grev F. (S) Danneskjold-Samsøe, til hvilken Kommandørkapitajnerne Suhm og Kragh samt Underfabrikmesteren Thura strax sluttede sig. I 1738 nedsattes en kgl. Kommission med det Hverv at undersøge og bedømme B.s sidste Nybygning, Orlogsskibet «Christianus Sixtus», som efter Afløbningen var blevet lidt for dybt stikkende, og over hvilket den for øvrigt som Skibskonstruktør uduelige Thura havde fremført Klage. Kommissionen bestod af Kommandørkapitajnerne Suhm, Kragh, Neuspitzer og Coningh samt Kapitajnerne Thura, Lütken og Lützow; dens Flertal afgav en for B. ufordelagtig Dom, hvorimod Lütken og Lützow toge ham kraftig i Forsvar. For at komme til Klarhed i Sagen lod Kongen (Christian VI) dem alle møde for sig, og ved den Lejlighed udtalte Lütken sig saa djærvt, at han paadrog sig saa vel Kongens som Danneskjolds Unaade, hvilket atter havde til Følge, at han Aaret efter blev afskediget paa en lige saa uretfærdig som formløs Maade. B. selv fik senere Tilladelse til at forsvare sig mod de rejste Beskyldninger, men gjorde dette i et saa heftigt og uærbødigt Sprog, *ibst han faa* at man lod ham stille for en Krigsret, der dømte ham til at have sit Embede forbrudt og desuden til Fængsel i Kastellet. Her forblev han til Dokkens Indvielsesdag, 26. Maj 1739, da han atter benaadedes og med en Pension af 800 Rdl. aarlig fik Tilladelse til at tage Bopæl i Riget, hvor som helst uden for Kjøbenhavn. Han valgte Æbeltoft og levede der til sin Død, 26. Febr. 1742. I sin Funktionstid havde han konstrueret 14 Orlogsskibe og 1 Fregat. At Marinen var daarlig tjent med at miste denne dygtige Mand, fremgik strax deraf, at man Aaret efter hans Bortfjærnelse saa sig nødt til at indkalde den franske Konstruktør L. Barbé, i det hverken Kragh, Thura eller Overskibsbygmesteren Andr. Thuresen formaaede at magte Skibsbyggeriet paa Holmen.

Garde, Sømagtens Hist. 1700--1814.

C. With.

Bent († 1086), s. Benedict.

holdt at haat Bøtten
paa sin Side, saa

Bentley, Daniel Gottvald Reimer, 1786—1869, Borgmester, en Søn af Fabrikant Richard B. og Maria f. Reimer, fødtes i Kjøbenhavn 13. Dec. 1786, blev privat dimitteret 1802, juridisk Kandidat 1805, Underkancellist i Kancelliet 1806, Kancellisekretær 1808, Kancellist 1811, Kontorchef og Departementssekretær for de norske Sager 1812, Kancelliraad 1813, paa Grund af Norges Afstaaelse entlediget 1814 med sin fulde Gage i Ventepenge, blev 1815 Borgmester, Byfoged, By- og Raadstueskriver i Kjøge, Herredsfoged og Skriver i Bjeverskov Herred samt Birkedommer og Skriver i Gammel Kjøgegaards Birk, dog med Forbehold af sin Anciennitet i Kancelliet, 1821 Borgmester i Kjøbenhavn og modtog kort efter en Tilkjendegivelse af Kongens «*allerhøjeste Tilfredshed med hans Embedsførelse*» i det tidligere Embede. 1822 blev han Justitsraad, 1826 Etatsraad, 1849 Konferensraad, 1856 i Anledning af sit 50aarige Embedsjubilæum Kommandør af Danebrog og afgik som Borgmester efter Indførelsen af den nye Kommunalforfatning for Kjøbenhavn 1857. Han døde i Kjøbenhavn 13. Juni 1869. Han var gift med Cecilie Catharine Lehmann (f. 4. Juni 1798 † 23. Jan. 1882), en Datter af Kapitajn Johan Frederik L. og Ellen Margrethe f. Nyegaard.

G. Kringelbach.

Bentsen, Nicolai Julius, f. 1823, Læge, er en Søn af Slotskantor og Skolelærer Isak B. og Cecilie Marie f. Kunde, født i Fredensborg 1. Sept. 1823, dimitteredes 1843 fra Viborg Skole og tog Lægeexamen 1850. Efter at have fungeret som Underlæge i Felttoget 1849—50 og derefter som Kandidat paa Almindeligt Hospital praktiserede han i Hørsholm 1851—71, var under Krigen 1864 Overlæge ved et Lasaret i Fyn og har fra 1871 virket som Fysikus i Viborg og Thisted Amter med Bopæl i Viborg. Hans Hustru er Birgitte Susanne Cathrine f. Weber, Datter af afdøde Distriktslæge i Hørsholm Chr. Frederik W. Han har udgivet flere større Afhandlinger omhandlende medicinsk Statistik, navnlig Mortalitetstatistikken, og Hygiejnen. Et af den danske Lægeforening prisbelønnet Skrift, «*Om Renlighedens Nytte for Befolkningens Sundhed og Velvære*» (1867), kan særlig fremhæves.

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 5. Udg.

Jul. Petersen.

Bentzen, Hans Georg, 1789—1857, Kancellideputeret, en Søn af Renteskriver Lauritz B. (f. 1751 † 1830) og Louise f. Lund (f. 1758 † 1826), fødtes 10. Sept. 1789 i Kjøbenhavn, blev 1806 Student

fra v. Westenske Institut, 1809 juridisk Kandidat, s. A. Volontær i danske Kancelli, 1811 Underkancellist sammesteds, 1813 Protokolsekretær i Højesteret, 1818 Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, 1826 tillige Kongens Foged i Kjøbenhavn, 1828 Justitsraad, 1831 Højesteretsassessor, s. A. Deputeret i Kancelliet med Ret til at gjenindtræde i Højesteret, 1847 Konferensraad, entledigedes 1848 ved Kancelliets Omdannelse, blev s. A. Kommandør af Danebrog og døde 3. Okt. 1857 i Kjøbenhavn; ugift. *G. Kringelbach.*

Bentzen, Lauritz Christian, 1803—81, Officer, er født i Kjøbenhavn 27. April 1803 og Søn af Kapitajn i Kongens Regiment, senere Justitsraad og Toldforvalter i Viborg Carl Thue B. (f. 1776 † 26. Sept. 1851) og Christine Amalie f. Larsen (f. 1780 † 16. Jan. 1852), Datter af Kjøbmand Lars L. i Nykjøbing p. S. B. blev Volontær ved Kadetakademiet 1813, virkelig Kadet 1818, Sekondlieutenant 1821 og derefter 1823 ansat ved Kongens Regiment, hvor han 1827 blev Premierlieutenant, 1838 Kapitajn. En stor Del af sin Lieutenants- og Kapitajnstid forrettede han dog kun liden praktisk Tjeneste ved Regimentet, i det Staten søgte at drage særlig Nytte af hans Flid og mange Kundskaber ved i en Række af Aar at anvende ham ved Gradmaalingen. 1848 rykkede han ud som Kompagnichef ved 10. Bataillon, der, underlagt Schleppegrells Flankekorps, tog en fremragende Del i dette Aars Felttog. Efter Slaget ved Slesvig, hvor B. blev saaret, forfremmedes han med Forbigaaelse af en Mængde af sine Kammerater til Major og Kommandør for Bataillon, hvilket vakte nogen Opsigt, da man ikke i Almindelighed i Hæren syntes at antage, at han besad fremtrædende Evner som taktisk Fører. Det følgende Aar stod han i Ryes berømte Brigade som Kommandør for 6. Bataillon og deltog i alle Brigadens Kampe, saaledes ogsaa i Slaget ved Fredericia, hvor navnlig Stormen paa Redoute Nr. 5 — Treldeskansen — kostede Bataillon blodige Ofre af over en Fjerdedel af dens Styrke. B.s Kommandoføring undgik heller ikke ved denne Lejlighed en noget nedsættende Kritik, der maaske noget forstærket kom til Orde derved, at B. ikke var populær blandt Soldaterne. I Kampene 1850 kom B. ikke til at deltage, han var syg, da Hæren stilledes paa Krigsfod, og overtog først nogen Tid efter Slaget ved Isted Kommandoen over 6. Bataillon. Denne vedblev han at staa i Spidsen for indtil 1860, da han stilledes til Disposition og derpaa i 1862 afgik med Generalmajors Karakter. —

B. var gift med Emma Jacobine Lüders (f. 29. Jan. 1806 † 3. Maj 1864), Datter af Justitsraad Johan L. i Poppenbüttel og Marie Eva f. Find. Han døde paa Frederiksberg 18. Okt. 1881. S. A. Sørensen.

Bentzien, Julius August, 1815—82, Gartner, fødtes 23. Juli 1815 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Joh. Chr. B., var Bagermester, (Moderen hed Helene Frederikke f. Benthien), blev Student i 1833 og tog af Familiehensyn i 1839 theologisk Embedsexamen; men hans Interesse for Havevæsenet bragte ham til derpaa helt at hellige sig dette, hvori han fik Undervisning, først i den botaniske Have under O. J. N. Mørch, saa paa Fredensborg under Rud. Rothe og dernæst ved Rosenborg under J. P. Petersen, samt i 1843 bestod Examen som Kunstgartner. Til videre Uddannelse arbejdede han saa i 2¹/₂ Aar i Udlandet, navnlig i Hamborg i James Booth & Söhne's Handelsgartneri og hos Magnaten Salomon Heine, hvis Have ved Ottensen han omdannede og forestod, virkede derpaa i 1¹/₂ Aar under det af H. C. Riegels stiftede jyske Haveselskab, som imidlertid ikke havde Kræfter til lang Bestaaen, hvorfor B. atter begav sig paa Rejse, besøgte og tog Ophold ved flere af de større Havebrug i Tyskland, Holland og Belgien, indtil han, efter at L. Rathsack 1. Febr. 1847 havde opgivet Pladsen som Gartner for Haveselskabet i Kjøbenhavn, valgtes til dennes Eftermand. I denne Stilling, som han beklædte i henved 17 Aar, udøvede B. en livlig Virksomhed ej alene i Selskabets egen Have i Frederiksberg Allé, hvor han sørgede for, at der fulgtes godt med Tiden baade i Hensende til Anskaffelse og Anvendelse af Prydplanter og ved Indføring samt Undersøgelse af nye Frugtsorter, hvoraf talrige Podekviste m. m. uddeltes, men ogsaa ved mundtlig Vejledning — han var en søgt Manuduktør — og ved litterært Arbejde, saa at han har bidraget meget til i Danmark at vække Sansen og udbrede Kjendskabet til Havevæsenet. Ved Siden af «Dansk Havetidende», som han redigerede i omtrent 33 Aar, lige til sin Død, og for en væsentlig Del selv maatte udfylde, har han udgivet en lang Række af andre Skrifter om forskjellige Grene af Havebruget. Af disse skal nævnes: «Køkkenhaven» (1858), «Haandbog for Frugttrædyrkere» (1861), «Ledsageren i Blomsterhaven» (1852, 2. Opl. 1859), «Vinterflora» (1860), «De vigtigste Træer og Buske» (1852), «Anvisning til at binde Buketter» (1863), «Havebog for Landbostanden» (1865), «Fuldstændig Haandbog for Gartnere og Havedyrkere» (1865) foruden ikke faa andre, især Oversættelser og

Bearbejdelser af fremmede Værker. Denne Forfattervirksomhed har, foruden at vidne om Arbejdsomhed og Iver for Sagen, utvivlsomt gjort en hel Del Nytte, men kan ikke nægtes i flere Retninger at være præget af Overfladiskhed samt af Mangel paa Evne til ret at vurdere og ordne Stoffet, og den standsede, efter at de svage Sider derved vare blevne skarpt paaviste af Dr. P. Heiberg i «Dagbladet» for 7. Sept. og for 20. Okt. 1865.

I 1857—58 var B. Medlem af den af Regeringen med E. Fenger som Formand dannede Komité, der udarbejdede Planen for Landbohøjskolens Haver, som væsentlig anlagdes efter hans Udkast. Det gartneriske Tilsyn med den forstbotaniske Have i Charlottenlund var ham ogsaa i nogen Tid overdraget. Paa Ordningen af flere store og vellykkede Produktudstillinger øvede han en heldig Indflydelse. Sit Forhold til Haveselskabet løste B. 1. Juli 1864 og grundede en selvstændig Forretning som Frøhandler og Anlægsgartner, ligesom han bl. a. ogsaa i nogle Aar bestyrede Havevæsenet i Tivoli, var Lotterikollektør m. m. Hans senere Foretagender bragte ham ikke det forhaabede Udbytte, til Dels vel som Følge af hans eget vanskelige Sind og tiltagende Sygelighed. Døden bortkaldte ham 8. Marts 1882, efter at han havde været to Gange gift, først med Kirstine Nielsen, der døde i 1852, og senere med sin Slægtning Johanne Bentzien, som overlever ham, medens han ikke efterlader sig Børn.

Erslew, Forf. Lex.

Tyge Rothe.

Bentzon, Adrian Benjamin (Benoni), 1777—1827, Generalgouvernør. B. blev født 22. April 1777 i Tønsberg, hvor hans Fader var konstitueret Byfoged; han blev dimitteret fra Bergens Latinskole (1793), og efter at han som Student havde besvaret et af Universitetet udsat Prisspørgsmaal: «Hvilken Alder er bedst skikket til at danne store Digtere?» (optaget i «Minerva» for 1796, Aprilhæftet), blev han 1798, Aaret efter at have taget juridisk Examen og efter at have sejret ved en Konkurrence, Adjunkt og Notarius ved det juridiske Fakultet. Det følgende Aar ansattes han som Medlem af Regeringen paa de vestindiske Øer. I de Aar, han som ungt Menneske tilbragte i Kjøbenhavn, var han Gjenstand for sine Omgangsvenners Beundring. Saa forskellige Mænd som J. P. Mynster og Diplomaten Rist have i deres efterladte Selvbiografier omtalt ham som noget forbavsende, hvad Kundskabsfylde, fin æsthetisk Sans og skarp Forstand angik. Begge

følte sig styrkede og vækkede ved Omgangen med denne tillige saa kraftige og rene Karakter. «Hver Time», skriver Rist, «som jeg tilbragte sammen med ham, var mig en ny Vinding.» Desto værre havde en Benskade, der havde plaget ham fra hans Ungdom, kastet en Bitterhed ind i hans Sind, der ikke blev formindsket ved svære Sorger, som senere ramte ham. Selve den Løbebane, han kom ind paa, gav ham heller ikke Lejlighed til paa rette Maade at udfolde sine store Evner. Vestindien var sikkert ikke det Sted, der passede bedst dertil. Efter at have været Medlem af Regeringen derovre under de skiftende Forhold, som Krigen med England fremkaldte, blev han 1816 Generalgouvernør (med Titel af Generalmajor). Men skjønt han ved Højesteretsdom (1825) blev frikjendt under en Sag angaaende Forholdene paa de vestindiske Øer, hvori han var bleven indviklet, maatte han fratræde Gouvernørpladsen. Han døde snart efter, 15. Jan. 1827, i Christianssted. 1814 var han bleven Etatsraad, 1817 Kommandør af Dannebrog. I litterær Henseende er hans Navn kun knyttet til Oversættelsen af et Stykke af Kotzebue og et af Schrøder (begge udg. 1798).

Erslew, Forf. Lex.

E. Holm.

Bentzon, Frederikke Louise, 1702—45, Stifterinde af Estvadgaards Stiftelse. Hun fødtes 10. Nov. 1702 paa Bragnæs i Norge, hvor hendes Fader, Poul Glud, var Amtmand; hendes Moder, Ingeborg Marie Bording (Datter af Professor Laurids B.), dræbtes ved et Vaadeskud af sin Mand. I ung Alder blev hun 1719 gift med Kancellisekretær Johan Severin Bentzon, f. 27. April 1692, Ejer af Estvadgaard, som hun efter hans Død, 9. Maj 1741, blev Ejerinde af, da Ægteskabet var barnløst. Kort før sin Død oprettede hun, efter derom mellem hende og hendes Ægtefælle truffen Aftale, ved Testamente af 4. Marts 1745 sit Gods til en Stiftelse for Enker efter og ugifte Døtre af Mænd af Adelen eller i Rangen, hvilken Stiftelse endnu bestaar, i det dog Gaarden er solgt og substitueret med en Kapital; ogsaa de fattige i Viborg betænkte hun. Fru B. døde 16. Marts 1745 og ligger begravet i Estvad Kirke ved sin Mands Side.

Hofman, Fundationer IV, 628 ff.

G. L. Wad.

Bentzon, Jens Winther, 1743—1823, Præst, Søn af Renteskriver N. B. og Maren Jensdatter f. Winther, er født i Kjøbenhavn 23. Nov. 1743. Han blev Student 1762, Kandidat 1767, Alumnus og siden Inspektør paa Borchs Kollegium 1768 og Dekanus

ved Kommunitetet 1770. 1774 udnævntes han til residerende Kapellan i Kjøge, 1777 til anden og 1782 til første Kapellan ved Frue Kirke i Kjøbenhavn, 1797 til Sognepræst for Gladsaxe og Herlev Menigheder i Kjøbenhavns Amt. Han valgtes 1805 til Provst for Sokkelund Herred, men nedlagde dette Embede 1808, da Amtsprovstierne vare blevne oprettede. Han døde 19. Febr. 1823. B. var 3 Gange gift: 1. 1774 med Mette Kirstine Nyeberg (f. 1757 † 1786), hvis Fader var Spisevært i Kjøbenhavn, 2. 1786 med hendes Søster, Anne Cathrine Weile (f. 1756 † 1787), Enke efter Silkefarver Fr. W. i Kjøbenhavn, 3. 1788 med Marie Elisabeth Bay (f. 1770 † 1836). — I Aarene 1777—97, da B. var ansat i Kjøbenhavn, deltog han stærkt i disse Aars litterære Rørelser. Da Bastholm havde skrevet sit «Forsøg til en forbedret Plan af den udvortes Gudstjeneste», udgav han det af O. Fabricius ved Frelsers Kirke forfattede Skrift «En forfaren gejstlig Mands uforgribelige Tanker om Konfessionarius Bastholms Forsøg». Fra 1778—82 var han Medarbejder af «Lærde Efterretninger», og 1790—95 redigerede han «Kritik og Antikritik». Det var i disse Aar, Angrebene paa Kirke og Kristendom vare stærkest, og B. kom flere Gange i Strid med Oplysningens voldsomste Talsmænd. Saaledes truede Malthe Møller i «Repertorium for Fædrelandets Religionslærere» med at opslaa hans og hans Medarbejders, J. H. Rørbycs og Dr. R. Fleischers, Navne paa Kirkehistoriens Galge, fordi de havde anbefalet et Skrift, som han mente var udgaaet fra den ophævede Jesuiterorden. B.s Virksomhed synes dog heller ikke altid at have tilfredsstillet Biskop Balle, der ellers omtrent ene var Kristendommens Talsmand. — Som Præst tilhørte han den rationalistiske Retning. Han faar af en af dennes Talsmænd det Vidnesbyrd, «at hans Fortjenester som Præst i Kjøbenhavn i Frivolitetens Tid bør mindes af hver den, som elsker sand uhykkelsk Religiositet, rensat fra alt Bigotteri, al Bogstavtro». Naar han prædikede, var det «ingen Djævel, intet coup de main (Prædikestolskneb), som nu til Dags synes at komme i Brug, ingen Skjænden og Larmen, men Jesu blide Lære». Biskop Balle siger om ham ved en Visitats 1799, at han har prædiket ordentlig, grundig, bibelsk og opbyggelig, og at han katekiserer og messer meget godt. I den korte Tid, han var Provst, stod han i det venligste Forhold til Biskop Balle saa vel som til Herredets Præster.

Borgervennen 1823 Nr. 12. Erslew, Forf. Lex. Kirkehist. Saml. 3. R. V, 764 ff.

L. Koch.

Bentzon, Niels Ludvig Christian, 1780—1846, Præst, Søn af ovfr. nævnte J. W. B. og dennes første Hustru, er født i Kjøbenhavn 5. Nov. 1780, blev Student 1796 og Kandidat 1801. I Aarene 1806—7 fik han Guldmedaillen og Accessit for Besvarelsen af to af Universitetets Prisopgaver. Han udnævntes 1809 til Sognepræst i Snedsted, og her oprettede han 1812 et Seminarium. I Aaret 1830 blev han Sognepræst for Ringsted og Benløse og Provst for Ringsted og Alsted Herreder; han døde 15. Dec. 1846. Han ægtede 1809 Elna Stina Thenstedt fra Skaane (f. 1779 † 1868). — Han havde været en brav og dygtig Seminarieforsstander og var en myndig Provst. Han har skrevet nogle theologiske og pædagogiske Afhandlinger og var 1820—21 Udgiver af «Magasin for Skolevæsenet».

Erslew, Forf. Lex.

L. Koch.

Benzon, Alfred Nicolai, 1823—84, Apotheker, fødtes 4. Dec. 1823 i Stubbekjøbing, hvor Faderen, Agent Lorenz Jacob B., drev en stor Kjøbmandsforretning; Moderens Navn var Kirstine f. Hansen. 1838 blev han Lærling hos Hofapotheker G. Becker i Kjøbenhavn, og 1845 tog han farmaceutisk Kandidatexamen. Nu gjorde han sig i nogle Aar bekjendt med større Drogueriforretninger i Udlandet, ligesom han en Tid studerede i Bonn, og 1. Jan. 1849 overtog han som Ejer Svaneapotheket paa Østergade i Kjøbenhavn. En almindelig Apothekervirksomhed tilfredsstillede ham imidlertid ikke, og han oprettede derfor ved Siden af den en Medicinalhandel en gros, der yderligere udvidedes, da han i 1863 købte en Ejendom ved Kalvebodstrand og her indrettede en kemisk Fabrik og Damppulveriserings-Anstalt. Hans Maal, der ogsaa væsentlig blev naaet, var at kunne forsyne Landets Apothekere med Droguer. 1865 oprettede han endnu «Østergades Materialhandel» og i 1873 et homøopathisk Apothek, alt i det gamle Svaneapothek, som han endelig i 1877 helt ombyggede, da den smalle Peder Madsens Gang, hvortil Indgangen var gennem en Port i Apotheket, ved Kjøbenhavns Byggeselskabs Bestræbelser bragtes til at forsvinde. Samme Aar oprettede han «Ny Østergades tekniske Materialhandel», og i 1883 anlagde han efter Regeringens Opfordring et Apothek paa Færøerne (Thorshavn). I Forbindelse med denne hans store farmaceutiske Virksomhed skal det nævnes, at han i 1862 var ivrig for Gjennemførelsen af A. W. Andersens, oprindelig i 1857 fremkomne, Projekt til Kalvebodstrands Uddykning som nyttigt for den kjøbenhavnske

Industri, at han med Liv deltog i Diskussionen om den bedste Ordning af vore Toldforhold sete fra Industriens Standpunkt (1862, 1873), og at han fra 1859—75 var et virksomt Medlem af Industriforeningens Bestyrelse. Det hører endnu til hans industrielle Virksomhed, at han fra 1873 til sin Død var den ledende Aand i Aktieselskabet Kastrup Glasværk, samt at han ved Verdensudstillingen i Wien 1873 fungerede som dansk Jurymedlem (hvad han ogsaa gjorde 1881 i Malmø og ved flere indenlandske landboindustrielle Udstillinger). I den officielle Beretning om Wiener-Udstillingen gav han en omfattende Meddelelse om den grønlandske Kryolith og den paa den grundede Industri. B. var nemlig ikke alene en virksom Forretningsmand, men en kundskabsrig naturkyndig. Han dyrkede navnlig Botanik og Ornithologi, hvorom flere Afhandlinger af ham i udenlandske Tidsskrifter vidne; han var korresponderende Medlem af flere udenlandske Selskaber, bl. a. Norddeutscher Apothekerverein. I de nævnte Fag besad han store, af ham selv tilvejebragte Samlinger, hvortil endnu sluttede sig betydelige Samlinger af Mollusker og Konkylier, ikke at tale om to energisk gennemførte Samlinger af Oldsager og Mønter. Et praktisk Udslag af hans Kjærlighed til Naturen er endelig hans virksomme Deltagelse i Oprettelsen af det Aktieselskab, som i 1872 overtog og udvidede den zoologiske Have ved Kjøbenhavn, som han stadig omfattede med levende Interesse. Han var i det hele en energisk, livlig og vittig Mand, der var godt skikket til at bryde nye Baner. 19. Dec. 1884 afgik han ved Døden, og efter hans Bestemmelse fik de offentlige Musæer Lov til at udtage de Sjældenheder af hans Samlinger, som de maatte ønske; hans farmakognostiske Samling overgik hel til Botanisk Musæum. 17. Juli 1849 havde han ægtet Anna Dorthea Vilhelmine Østergaard (f. i Aalborg), hvem der i Marts 1885 blev tillagt Rang lige med Etatsraadinder; B.s Udnævnelse til Etatsraad blev nemlig hindret ved hans Død.

Illustr. Tid. XXVI, 197 ff.

C. Nyrop.

Benzon, Carl Ludvig Adolf, f. 1823, Overpræsident i Kjøbenhavn, en Søn af Kammerherre Christian Frederik Otto B. til Tirsbæk Fideikommis og Christiansdal (f. 23. Marts 1786 † 4. Juni 1875) og Nielsine f. Jermiin (f. 1795 † 1867). Han er født paa Christiansdal 18. Nov. 1823, blev 1840 Student fra Sorø, 1847 juridisk Kandidat, 1848 Volontær i Justitsministeriet, 1852 Kancellist sammesteds, tog 1853 slesvigsk juridisk Examen, blev s. A. Fuld-

mægtig i Ministeriet for Slesvig og Kammerjunker, 1854 Bureau-chef, entledigedes 1864 paa Grund af Hertugdømmernes Afstaaelse, blev 1868 Amtmand over Ringkjøbing Amt, 1869 Kammerherre, 1873 Amtmand over Holbæk Amt og 1886 Overpræsident i Kjøbenhavn. 1885 blev han Kommandør af Danebrogs 2. Grad, 1887 af dens 1. Grad. Han blev gift 1. (2. Juni 1853) med Georgette Falsen, f. 24. Sept. 1832 † 10. Avg. 1868, en Datter af Stiftamtsskriver i Bergen Hagbarth F. og Aletta f. Fleischer, 2. (5. Febr. 1870) med Caroline Antoinette Elisabeth Cathrine Castenschiold, f. 27. Okt. 1824 † 13. Juli 1879, en Datter af Kammerherre, Stiftamtmand Johan Carl Thuerecht C. og Frederikke Vilhelmine f. Grevinde Lüttichau, 3. (21. Jan. 1880) med sin anden Hustrus Søster, Frederikke Louise Vilhelmine C., f. 10. Juni 1831. *Han døde 29-12-1891. G. Kringelbach.*

Benzon, Carl Otto Valdemar, f. 1856, Forfatter. Otto B., en Søn af ovfr. nævnte Apotheker Alfr. Nic. B., er født i Kjøbenhavn 17. Jan. 1856. 1873 blev B. Student, og efter et Par Aar at have været Discipel paa Svaneapotheket og underkastet sig farmaceutisk Medhjælperexamen blev han 1876 farmaceutisk Kandidat. Tilskyndet af Interesse for sociale og økonomiske Spørgsmaal studerede han Statsvidenskab og tog 1878 den herhen hørende Examen. Derefter indtraadte han i Faderens Forretning, som han nu leder i Forening med en Broder. Den hjemlige Uddannelse er bleven støttet af Rejser i Frankrig, Tyskland, Ungarn, Schweits, Italien, Sverige. Som Dreng var B. mere optaget af legemlig Idræt end af Litteratur; først senere vakttes hans Interesse for Kunst og Digtning. Naar nogle Smaating i forskjellige Blade undtages, har hans Produktion hidtil udelukkende været dramatisk. Han debuterede i Sæsonen 1881—82 paa det kgl. Theater med Proverbet «Surrogater», hvis gratiøse Blanding af Lunc, Ironi og Vemod strax vandt et stort Publikum. 2 Aar senere fulgte det større Skuespil «En Skandale» og atter et Par Aar efter de 2 Smaastykker «Provisorisk» og «Tilfældigheder», alle opførte under stort Bifald. B.s Omraade er «det gode Selskab», hvis Følemaade og Dannelsesstrin han er nøje fortrolig med, og hvis Fejl og Dyder hans slebne og smidige Talent véd at iklæde en vittig og underholdende Form. Hans sunde, stundum lidt dristige Satire er slagfærdig og aandrig, men svækkes ikke sjælden af et spidst, skeptisk Smil. Yderpunkterne i B.s Talent betegnes maaske bedst ved den sarte Inderlighed, hvormed han i «Tilfældigheder» tegner en ung Pigeskikkelse, og de

Tilløb til kraftig Komik, der findes i «En Skandale» — et Skuespil, der i Modsætning til Forfatterens Smaastykker gjør et noget blandet Indtryk. *Bertel Elmggaard.*

Benzon, Christian, 1718—1801, Godsejer. B., der var en Søn af Konferensraad Peder B. til Aggersvold, Gjeddesdal m. m. og Sophie f. Wissing, fødtes 12. Juli 1718. Han gik den militære Vej og var, da han 1757 fik Majors Karakter, Ritmester ved slesvigske Kavalleriregiment; 1759 blev han Sekondmajor og 1761 Oberstlieutenant; 1768 fik han Kammerherrenøglen og 1777 det hvide Baand. B., der ved Salget af det fynske Ryttergods 1765 havde købt Christiansdal ved Odense, arvede efter sin Farbroder, Gehejmeraad Jacob B., 1775 Herregaardene Rugaard i Jylland og Cathrinebjærg i Sjælland som et Stamhus samt 8000 Rdl. til Kjøb af endnu et Stamhus; denne Forpligtelse indløste han ved 1779 at købe Tirsbæk ved Vejle, som han fik oprettet til Stamhus; han flyttede nu her til og overførte 1787 med kgl. Tilladelse Stamhusbaandet fra Rugaard og Cathrinebjærg til Christiansdal og afhændede snart efter begge Gaardene; men heller ikke Tirsbæk beholdt han længe, i det han allerede 1792 erhvervede Bevilling til at maatte udstykke og bortsælge det mod at oprette et Pengefideikommis; han benyttede sig i fuldeste Maal af Tilladelsen, og 1797 solgte han selve Gaarden og Resten af Godset til sin Søn. B. døde 9. Maj 1801. 7. April 1758 havde han ægtet Albertine Christine Heinen, f. 11. Okt. 1736 † 15. Febr. 1805, Datter af Major Ulrik Frederik H. til Ulriksholm.

Danske Herregaarde I: Tirsbæk. V: Rugaard. XV: Christiansdal.

G. L. Wad.

Benzon, Frederik Vilhelm Casper, 1791—1832, Genealog, blev født 7. Maj 1791 i Kjøge og var en Søn af Kammerjunker, Major i Kavalleriet Lars B. til Kaden og Catharina Hedevig f. Fabritius Tengnagel. 1809 blev han dimitteret fra det Schousboeske Institut, og allerede Aaret efter udnævntes han til Hofjunker. Efter i 1812 at have taget juridisk Examen blev han endnu s. A. Kammerjunker og ansat som Avskultant i det danske Kancelli, hvorfra han to Aar efter forflyttedes til Rentekammeret. 1815 udnævntes han til Forst- og Jagtjunker. Allerede 1813 var B. bleven optagen i det kongl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, med hvilket Selskab det tidligere kongl. genealogiske og heraldiske Selskab faa Aar i Forvejen var bleven forenet, og han blev snart

et af dets virksomste Medlemmer; fra 1817 var han dets Sekretær og Arkivar og fra 1818 tillige Selskabets Kasserer. Strax efter sin Optagelse udarbejdede han tillige med Abraham Kall det 1814 udkomne Slutningshæfte af «Lexikon over adelige Familier i Danmark», og end videre indeholder det af Selskabet udgivne «Magasin til den danske Adels Historie» flere værdifulde Bidrag fra hans Haand, navnlig Tillæg til det nævnte Lexikon og en Fortegnelse over de danske Majorater. Hans Hovedværk er dog de saakaldte Benzonske Stamtavler over de til den danske Adel fra 1660—1820 henhørende Slægter, 5 Foliobind (i Gehejmearkivet), der vel aldrig ere blevne trykte, men for længst burde have været udgivne. Naar henses til, at de ere udarbejdede i Løbet af forholdsvis faa Aar, bære disse Slægttavler Vidnesbyrd om en ganske ualmindelig Flid og ogsaa om stor Nøjagtighed, i det mindste for Tiden efter 1660, hvorimod de for den ældre Tid hverken i Henseende til Fuldstændighed eller Paalidelighed kunne maale sig med Klevenfeldts Samlinger. I Almindelighed have de gjort god Fyldest og fuldt ud fortjent den overordentlig flittige Benyttelse, som nu i en Menneskealder er bleven dem til Del fra private Forskeres Side, men de ere dog ved den Omstændighed, at Gehejmearkivet i Mangel af et bedre Materiale hovedsagelig paa dem har funderet de genealogiske Responsa, som det jævnlig som en Art Substitut for et Heroldembede afgiver, blevne omgivne med en større Avtoritet, end der kan tilkomme privat Mands ukontrollerede Arbejde; B. har nemlig ingen specificeret Angivelse af de Kilder, hvorfra han i hvert enkelt Tilfælde har samlet sit rige Materiale. Desuden kan hans Arbejde ikke betragtes som fuldført, thi allerede 1823 afbrødes hans hele genealogiske Virksomhed og dermed ogsaa hans officielle Stillinger i Danske Selskab ved hans Udnævnelse til Amtmand paa Femern, og da Faderen s. A. døde, overtog han tillige sit Fædrenegods Kaden i Holsten nær Hamborg. Aaret efter giftede han sig 24. Marts med Emilie Henriette Massmann, f. 6. Febr. 1798. Hans Helbred synes snart efter at være bleven nedbrudt, thi 1830 maatte han søge sin Afsked som Amtmand, og allerede 24. Jan. 1832 bortreves han ved Døden i Burg. Hans Hustru, der havde født ham to Børn, døde 25. Maj 1864.

Erslew, Forf. Lex.

Thiset.

Benzon, Hans, 1657—1715, Godsejer. B. var født 4. Okt. 1657 og Søn af Provst, Mag. Søren Hansen B. i Randers og

Elisabeth Aand. Som ungt Menneske fik han Ansættelse i Rente-kammeret, blev 1683 Renteskriver og 1698 Kommerceraad. Formue har han formentlig haft efter sine Forældre, og den forøgedes, da han 1690 ægtede Elisabeth Lasson, død 1714, Datter af Krigs- og Landkommissær Thøger L. til Rødslet og Vesterladegaard, hvilken sidste Gaard B. fik; desuden tilkøbte B. sig Sohngaardsholm i Jylland. I Sjælland købte han 1702 for 32000 Rdlr. Juellund, hvis betydelige Gods han yderligere forøgede, og som han forskjønnede ved store Haveanlæg. Sin Formue anslog han selv nogle Aar senere til 1300 Tdr. Hartkorn og 20000 Rdlr. Han døde 12. Marts 1715 «efter mange ustandne Møjsommeligheder og Gjenvordigheder», hvilke han dog, i Følge Indskriften paa hans Sarkofag i Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn, fordrev med Arbejdsomhed og Byggeforetagender. Ved sit Testamente betænkte han forskellige Kirker, især Garnisonkirken i Kjøbenhavn.

Danske Herregaarde VII: Juellund. Marmora Danica I, 121.

G. L. Wad.

Benzon, Jacob, 1688—1775, Statholder i Norge, er født 31. Okt. 1688 og Søn af ndfr. nævnte Generalprokurør Niels B. († 1708). J. B. skal allerede være bleven Hofjunker 1701, maaske dog fejlagtig for 1711, hvis Hofjunker ikke skal betyde Page; i alle Fald vides han 1704—6 at have været Elev af det ridderlige Akademi i Kjøbenhavn, hvorefter han formentlig har gjort en længere Udenlandsrejse, paa hvilken han synes at have besøgt Italien. 1715 blev han Kammerjunker, 1721 Assessor i Hofretten, 1726 Stiftamtmand i Throndhjems Stift og Amtmand over Throndhjems Amt, 1730 Etatsraad, 1731 Ridder af Danebrog, 1735 Stiftamtmand i Akershus Stift og Amtmand over Akershus Amt, 1737 første Deputeret i Kammerkollegiet og Deputeret i General-Landøkonomi- og Kommercekollegiet, 1740 Stiftamtmand i Aarhus Stift og Amtmand over Stjærholm og Havreballegaards Amt, 1744 Gehejmeraad, 1747 Overpræsident i Kjøbenhavn, 1750 Gehejmekonferensraad og s. A. Vicesatholder i Norge, Præsæs i Overhofretten og Stiftamtmand i Akershus Stift, hvilken sidste Post han 1763 afgav til Amtmanden i Akershus Amt, C. H. v. Storm. 1763 udnævntes han til Ridder af Elefanten og 26. Jan. 1770 til virkelig Statholder i Norge, fra hvilket Embede han dog allerede Aarsdagen derefter fjærnedes under det Struenseeske Regimente, som det angives, paa Grund af Alderdom, og han henlevede derpaa sine sidste Aar i Rolighed. Han afgik ved Døden i Aarhus 25. Nov. 1775 i ugift Stand

og «*efterlod sig for sin Guds frygt og Retsindighed et berømmeligt Efterminde*». Hans Lig førtes til Kjøbenhavn og blev bisat i hans Fædrenebegravelse i Holmens Kapel. Han havde efterhaanden ejet en Mængde Herregaarde som Aastrup, Aggersvold, Bjørnkjær, Benzonsdal, som han atter solgte, Cathrinebjerg og Rugaard og efterlod en betydelig Rigdom, som han dog til Dels ansaas for at have samlet ved en Gjerrighed, der lidet sømmede sig for hans høje Stand. Af hans efterladte store Jordegods blev der i Følge hans Testamente af 1766 oprettet to Stamhuse for hans Universalarvings, Brodersønnen Kammerherre Chr. Benzons, Descendenter og efter disses eventuelle Afgang for fjærnere Slægtninge. Efter en Mængde Forandringer og Ombytninger ejes disse endnu af hans Familie under Form af Stamhuset Benzon og det tirsbækske Pengefideikommiss.

Som norsk Embedsmand gennem en lang Række af Aar havde B. erhvervet baade Indsigt i og Interesse for Norges specielle indre Anliggender, hvilket selvfølgelig paa mange Maader gjorde sig gjældende i hans Embedsførelse, som ogsaa nød almindelig Anerkjendelse i Norge, hvor han i Virkeligheden baade var agtet og afholdt, hvad der fremgaar af mange samtidige og efterfølgende Vidnesbyrd. Dette har vel ogsaa været Grunden til, at han beholdt sin Vicestatholderpost i 1766, uagtet Prins Carl af Hessen 4. Juli udnævntes til Statholder, en Stilling, denne ikke engang kom til at tiltræde. B.s Afskedigelse vakte i sin Tid megen Opsigt og vistnok ogsaa Sorg og Misfornøjelse i Norge.

J. B. Hass, *Ære- og Eftermæle* (Mskr. Nr. 338 in fol. i Univ. Bibl. i Chra.) ved Aar 1775. Giessing, *Jubel-Lærere* I, 269 f. Krogh, *Dansk Adelskalender* S. 80 f. Norsk) *Hist. Tidsskr.* 2. R. V, 263.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Benzon, Jens, 1767—1839, Amtmand, en Søn af ovfr. nævnte Oberstlieutenant Christian B. († 1801), blev født i Odense 1. Juni 1767, studerede ved Sorø Akademi fra 1784—88, blev 1790 Avskultant i Generaltoldkammeret, 1791 Kammerjunker, 1794 Vice-Landsdommer ved Fynbo Landsting, 1800 Assessor i Højesteret, 1801 Amtmand over Randers Amt, entledigedes efter eget Ønske paa Grund af Øjensvaghed 1805, tog derefter Ophold i Odense, hvor han bl. a. virkede for Oprettelsen af en Sparekasse, ligesom han allerede tidligere havde arbejdet for Fængselsvæsenets bedre Indretning i Fyn, blev 1826 Kammerherre, var Medlem af den Forsamling af oplyste Mænd, der 1832 bleve sammenkaldte til at drøfte forskellige, Provinsialstænderne vedrørende Forhold, oprettede 1836

det Benzonske Familielegat og døde i Odense 24. Dec. 1839. Han har skrevet forskjellige mindre Afhandlinger. 1797 blev han gift med Antoinette Margrethe Gersdorff (f. 24. April 1773 † 31. Maj 1834), en Datter af Gehejmeraad, Stiftamtmand Poul Rosenørn G. til Vosnæsgaard (f. 1745 † 1810) og Georgine Vilhelmine f. Pogrell (f. 1746 † 1775).

Erslew, Forf. Lex.

G. Kringelbach.

Benzon, Lars, 1687—1742, Deputeret i Søetatens General-kommissariat, fødtes paa Sæbygaard, Søn af ndfr. nævnte General-prokurør Niels B. († 1708). 1717, da han var Kammerjunker, modtog han Ansættelse som Deputeret og virkede i dette paa Grev Danneskjold-Samsøes Tid; sammen med nogle andre udarbejdede han 1721 en ny Instrux for Søetatens Regnskabsvæsen. 1731 blev han Konferensraad. 1738 blev der af en anonym indgivet Klage over Danneskjolds Bestyrelse, i hvilken Anledning Admiralitetets og Kommissariatets Betænkning blev indhentet. Ved denne Lejlighed gik B.s Dom Danneskjold imod. Kong Christian VI gav imidlertid Danneskjold Ret og lod B. tildele en skarp Iretsættelse. Danneskjold forlangte endogsaa, at han skulde afskediges, hvilket Kongen dog modsatte sig. 1738 tog han sin Afsked, trak sig tilbage til sine Godser (Sæbygaard, Hagestedgaard og Kornerupgaard) og døde 1742. — B. var gift med Charlotte Amalie Adeler (f. 1703 † 1724).

C. With.

Benzon, Lorents Jacob, 1740—99, Præst, blev født i Stubbe-kjøbing, hvor Faderen, Christian B., var Byfoged; hans Moder var Gjörgel Cathrine f. Bildsøe. 18 Aar gammel blev han dimitteret fra Nykjøbing Kathedralskole. Som Student laa han paa Valkendorfs Kollegium og var Digteren Johannes Ewalds Kontubernal og Ven. Her udarbejdede han pligtskyldigst nogle Disputatser over gammeltestamentlige Æmner, men hans Hu stod langt mere til Digtekunsten. Da Selskabet for de skønne Videnskabers Fremme udsatte Prisopgaver, var B. først Tullins Medbejler ved sit Digt om «Skabningen», der vandt Selskabets Bifald og tryktes i «Forsøgenes» 3. Stykke, og 1765 vandt han Selskabets Guldmedaille ved sin Ode over «Algodheden». B.s Ode er for længst glemt, men den har faaet historisk Betydning derved, at Ewald samtidig konkurrerede, og da han ogsaa blandt de guddommelige Egenskaber havde valgt «Algodheden» som sit Æmne, «vilde han ugjærne komme i Kollision med sin Ven» og valgte at behandle

Opgaven dramatisk, — det blev Oprindelsen til hans «Adam og Eva». Men B. betragtedes nu af sin Samtid som et stort digterisk Geni, og selv Ewald gjorde ham til Dommer over sine Arbejder; men B. havde nær skræmmet Ewald bort fra Parnas med den Forsikring, at hans Vers ikke duede, og raadede ham alvorlig til at lade en Kunst fare, som han ingen Evner havde til. Men med de nævnte tvende Arbejder er B.s Digtervirksomhed udtømt, og hans øvrige Levnedsomstændigheder have ikke sat synderlig mærkbart Spor. Efter at han i Slutningen af 1768 havde underkastet sig Attestats, blev han 1771 resid. Kapellan i Nakskov og forflyttedes 1777 til det nærliggende Vestenskov Sognekald, i hvilket Embede han døde 29. Juni 1799. Foruden et Par Ligtaler har han kun (anonymt) 1773 udgivet en Piece, «Egne Tanker og Erfaringer, optegnede til Religionens Tjeneste af en Præst». B. var 3 Gange gift, først i 17 Aar med en Præstedatter fra Utterslev, Sophie Amalie Suhr, anden Gang med en Præstedatter fra Gloslunde, Karen Sophie Scidelin, og tredje Gang med Dorothea Bertelsen, som overlevede ham i 9 Aar.

Rahbek og Nyerup, Udsigt over dansk Digtekunst VI, 76 ff. Hammerich, Ewalds Levnet S. 33 ff. 151. *A. Jantzen.*

Benzon, Niels, 1609—74, Læge. Han var født i Randers, hvor hans Fader, Bent Hansen, var Borgmester og Handelsmand; hans Moder hed Karen Poulsdatter; Traditionen om, at Slægten skulde være af skotsk Afbyrd, er mere end usikker. Som Student fulgte han Tidens Skik at rejse og begav sig udenlands for at studere Medicin. Paa Rejsen, der strakte sig over Tyskland, Frankrig, Belgien, England og Italien, kom B. ogsaa til det den Gang saa besøgte Universitet i Padua, hvor han fra 1633 opholdt sig i flere Aar og gjorde sig saa bemærket, at han et Par Aar var Consiliarius for den tyske Nation og senere valgtes til Prorektor; som saadan indlagde han sig megen Fortjeneste ved at hævde de studerendes Rettigheder over for Borgerne og styrede i det hele Universitetets Anliggender med saa megen Dygtighed, at Republikken Venedigs Doge 1637 belønnede ham ved at slaa ham til Ridder af St. Marcus i Senatets Forsamling, en for en dansk lærd enestaaende Udmærkelse. Samme Aar erhvervede han i Basel den medicinske Doktorgrad for en Afhandling «de catarrho» og blev optagen som Medlem af det derværende medicinske Fakultet, hvilket efter hans eget Udsagn ikke hændtes enhver Dr. med.; han opholdt

sig her en Del af 1638, og det følgende Aar synes han at være kommen hjem til Danmark. Her var den Gang ikke megen Efter-spørgsel efter Læger; men Forholdene stillede sig saa heldig for B., at en Læge, der havde praktiseret i Aalborg, 1639 kaldtes til Viborg; B. nedsatte sig da i Aalborg som praktiserende Læge og virkede her til sin Død, 12. Avg. 1674, dog med en længere Afbrydelse, i det han ved Svenskernes Indfald 1657 bortflygtede med sin Familie til Kalundborg, hvorfra han vendte tilbage efter Fredslutningen. Under hans Fraværelse havde en Slægtning af B. maattet udrede en ikke ubetydelig Sum til Fjenden i Brandskat af hans Gaard; Tilbagebetalingen søgte B. siden at unddrage sig, men blev ved Dom tilpligtet at udrede Beløbet. Ved denne Lejlighed skød B. sig ind under Konsistoriums Ret, i det han anførte, at han var «*Collega facultatis medicæ Hafniensis*», og virkelig blev han 1658 optagen som Medlem af det medicinske Fakultet, hvilket ikke alene var en stor Ære for ham, men ogsaa, som Thomas Bartholin siger i sin Lovtale over B., spredte en utrolig Glans over den medicinske Stat; han roses i denne Tale i høje Toner for sin videnskabelige Indsigt og store Erfaring.

B., der var af formuende Familie, forøgede sin Velstand, da han 1640 ægtede sit Bysbarn Mette Nielsdatter, Datter af den ansete Borgmester Niels Jacobsen; hun, der roses for «*hendes Forstand udi sin Alderdom*», overlevede B. og døde i Juni 1687, 82 Aar gammel. Ved hende blev B. Stamsfader til den største af de adelige Slægter Benzon. — B.s Formue har vistnok været meget betydelig og hans Praxis som eneste Læge i mange Miles Omkreds og i en velhavende Kjøbstad meget indbringende; han havde betydelige Summer udestaaende, f. Ex. i Lybek og hos Herremænd; han maatte saaledes 1657 efter Erik Juels Død overtage hans Gaard Højris, som han afhændede 1664; han ejede desuden Korsøgaard, Bjørnkjær og Vaargaard.

Worm, Lex. ov. lærde Mænd I, 94. Danske Herregaarde XIII: Højris. Hofman, Lassons Foundationer S. XIV. 16 ff. T. Bartholin, Orationes varii arg. S. 278 ff.

G. L. Wad.

Benzon, Niels, 1646—1708, Generalprokurør. Han var Søn af foregaaende og fødtes i Aalborg 1. Maj 1646; allerede som Barn vakte han Beundring ved sine ualmindelige Evner, og endnu ikke 10 Aar gammel havde han gjort saadanne Fremskridt i Latin, Græsk og Filosofiens Fundamenter, at han vandt alles Bifald ved en latinsk Tale, han offentlig holdt. 1660 blev han Student fra

Herlufsholm og var den øverste af o. 100 immatrikulerede. Efter at have tilbragt et Par Aar i sine Forældres Hus med omfattende Studier fortsatte han disse i Kjøbenhavn i Th. Bartholins Hus, og inden det fyldte 18. Aar tog han 1664 theologisk Attestats. S. A. tiltraadte han en lang Udenlandsrejse, hvorfra han 1669 vendte tilbage efter at have besøgt Tyskland, Italien, Frankrig, England, Holland og Østerrig; i Leiden havde han s. A. taget den juridiske Doktorgrad for en Afhandling «de repressaliis». Hans Fader overdrog ham nu Bestyrelsen af en Del af sin Formue og 1672 Vaargaard. Da han paa en Forretningsrejse samme Efteraar var i Kjøbenhavn, blev han indtaget i den kun 13aarige Else Scavenius, f. 15. April 1659, Datter af Generalprokurør, Etatsraad Peder S. til Aastrup, og ved hans Onkel, den berømte Jurist Peder Lassens Mellekomst vandt hans Frieri hendes Forældres Bifald, og hendes eget Samtykke vandt B. snart efter; for hendes Ungdoms Skyld blev Brylluppet udsat, og først 10. Dec. 1675 hjemførte B. sin Brud. Dette Giftermaal gav Anledning til, at B. s. A. blev succederende Medhjælper for sin Svigerfader Generalprokurøren og Assessor i Kammerkollegiet; Slægtskabet med Peder Lassen var sikkert en god Anbefaling. Ved Masse-Nobiliteringen 1679 fik ogsaa B. Adelsbrev, og han steg nu fra den ene Værdighed til den anden; 1682 blev han Admiralitetsraad, 1684 Kancelliraad og virkelig Kammerraad, 1685 efter sin Svigerfaders Død Justitsraad og Generalprokurør og 1688 Etatsraad; endelig fik han 1692 Fritagelse for sine Forretninger i Rentekammeret for bedre at kunne varetage Generalprokurørembedet, hvorhos Kongen tilkjendegav ham sin Tilfredshed med hans Embedsførelse. Kort efter blev han virkelig Etatsraad; 1704 udnævntes han desuden til Vicepræsident i Kommercekollegiet og opnaaede s. A. efter Ansøgning at faa Gehejmeraads Titel; Aaret efter blev han Ridder af Danebrog med Valgsproget «*prisca virtute fideque*». B. døde i Kjøbenhavn 14. Jan. 1708 og blev efter eget Ønske jordfæstet med den størst mulige Simpelhed.

Om B.s Dygtighed som Embedsmand havde hans Samtid kun én Mening; han var en af de bedste af disse homines novi, som i Enevældens Barndom grundlagde de nye Administrationsformer; han blev derfor ogsaa benyttet i utallige Anliggender og Kommissioner af yderst forskjellig Karakter; som Kammerassessor forestod og ordnede han Kollegiets Arkiv 1679—85; ogsaa Hverv af videnskabelig Beskaffenhed overdroges ham; han var saaledes Medlem

af den Kommission, der skulde revidere Vitus Berings «Florus Danicus». Hvor omfattende hans Embedsforretninger som Generalprokurør vare, faar man Begreb om ved den ham 1686 meddelte Instrux, i Følge hvilken han ogsaa skulde føre flittig Korrespondance med baade gejstlige og verdslige Øvrighedspersoner i begge Riger for at komme til Kundskab om, at intet skete, der kunde svække Kongens Souverænitet eller Interesse.

B. havde samlet betydelige Godser; efter sin Fader fik han Vaargaard, 1681 blev Mørkegaard ham udlagt for Gjæld, og 1706 købte han Gjeddesdal, som han inden sin Død overdrog en af sine Sønner; desuden ejede han Aggersvold og Aastrup; som sædvanligt i den Tid forøgede han sit Gods ved at faa Patronatsrettigheder udlagte for resterende Løn. Han mentes at efterlade sig nogle Tønder Guld; men Samtiden undrede sig over, at han intet efterlod til Stiftelser eller fattige.

B.s Hustru omkom tillige med sin ældste Datter ved Opera-husets Brand 19. April 1689, medens B. just var paa en Rejse i Jylland. 20. Marts 1691 ægtede B. derefter Anna v. Meulengracht, f. 8. Juli 1656 † 14. Marts 1723, Datter af Hans v. M. til Svendstrup og Enke efter den rige Kjøbmand Henrik Schupp.

Universitetsprogram over B. Danske Herregaarde VI: Frydendal. XV: Gjeddesdal. Leth og Wad, Dimitterede fra Herlufsholm I, 58. II, 164 ff.

G. L. Wad.

Benzon, Niels, 1684—1709, Bogsamler. N. B. til Havnø er født i Aalborg 14. Sept. 1684, Fadren ndfr. nævnte Kancelliraad Peder B. til Havnø († 1701). 1701—3 studerede han ved det ridderlige Akademi i Kjøbenhavn, 1704 rejste han udenlands, over Hamborg og Amsterdam til Leiden, der fra til Paris, i Foraaet 1705 kom han hjem. 19. Jan. 1706 udnævnt til Kancelliraad. Han var af svagelig Helbred og døde allerede 30. Dec. 1709. 22. Juli 1705 ægtede han Adelheid Magdalena v. Schwanewedel. B. havde æsthetiske og litterære Interesser, han havde anlagt en sjælden Samling af nyere latinske Digteres poetiske Skrifter, over hvilken han i Leiden lod trykke en Fortegnelse med Titel: «Bibliotheca poetica nobilis cujusdam Dani» (1704); denne Bog vakte saa megen Interesse, at den var udsolgt Aaret efter. B.s Bøger solgtes ved Avktion i hans Ven Frederik Rostgaards Hus 1711, Samlingen af Digternes Værker udgjorde da 1238 Bind.

Personalthist. Tidsskr. 2. R. I, 277 ff.

Chr. Bruun.

Benzon, Peder, 1652—1701, Godsejer. Han var født i Aalborg 29. Sept. 1652 og Broder til ovennævnte Generalprokurør Niels B. († 1708), sammen med hvem han først gik i Aalborg Skole og senere i Herlufsholms, hvorfra han 1664 blev Student. Han lagde sig efter det juridiske Studium, som han ogsaa dyrkede paa en Udenlandsrejse. Ved sin Hjemkomst blev han Assessor i Kommercekollegiet og 1686 Kancelliraad; 1679 optoges han i Adelsstanden. B. var en meget rig Mand og ejede i Jylland Herregaardene Aagaard, Korsøgaard samt Havnø, hvor han døde «meget hasteligen» 25. Juni 1701. B. var to Gange gift, 1. (1679) med Drude Foss, f. 1658 † 1684, Datter af Biskop Matthias F., og 2. (1688) med Margrethe Rantzau, † 1699, 33 Aar gammel, Datter af Oberst Frants R. til Estvadgaard.

Leth og Wad, Dimitterede fra Herlufsholm I, 61. II, 171. *G. L. Wad.*

Benzon, Peter Ulrich Frederik, 1760—1840, Amtmand, en Søn af ovfr. nævnte Oberstlieutenant Christian B. († 1801), blev 1777 Kammerjunker, 1778 Hofjunker, 1779 Exam. juris, fik 1781, altsaa kun 21 Aar gammel, ikke alene Kammerherrenøglen, men ogsaa i Følge en Kabinetsordre Bestalling som Amtmand over Stavanger Amt, uagtet Rentekammeret gjorde opmærksom paa, at bl. a. en saa dygtig Mand som Kammeradvokat Colbjørnsen var Ansøger til Embedet; men allerede 1785 søgte *og fik* han af Hensyn til sin «Hustrus svagelige Helbred, der ikke kunde taale Stavanger Amts strænge Luft», sin Afsked med 300 Rdl. aarlig i Ventepenge, «indtil hans Vilkaar maatte forbedre sig», — et talende Vidnesbyrd om, hvad Hofgunst i hine Tider kunde udrette. 1801 overtog han det tirsbækske Fideikommis, som han senere mageskiftede med Christiansdal, og døde 21. Jan. 1840. Han blev 4. Sept. 1781 gift med Juliane Wilhelmine Wedel-Jarlsberg (f. 14. Maj 1753 † 25. Juli 1802), en Datter af Grev Fred. Chr. Otto W.-J. og Sophie f. Huitfeldt. Efter hendes Død ægtede han 19. Okt. 1805 Frederica Edel Benedicta Brüggemann (f. 25. Marts 1777 † 24. Dec. 1846), en Datter af Oberst Nic. B. og Vibeke Marie f. Pentz. *G. Kringelbach.*

Benzon-Buchwald, Julius Peter Tamm, 1821—77, Nationaløkonom, Søn af H. C. F. B.-B. (afskediget Premierlieutenant) og Maria Magdalene f. Tamm, født i Kjøbenhavn 17. Avg. 1821, blev, efter at have taget juridisk Examen (1845), Volontær i det daværende Rentekammer, hvor han avancerede til Fuldmægtig. 1856 efter

forudgaaende Konkurrence Professor ved Universitetet i National-økonomi og Statistik. 1862 Chef for Revisionsdepartementet, i hvilken Stilling han døde 28. Febr. 1877. Gift 1. 1849 med Andreasine Cæcilie Bazon, f. 4. Jan. 1822 † 28. April 1853 (Datter af Kammerjunker H. B.), 2. 1855 med Henriette Hendriksen, † 1. Juni 1873. B. var Medstifter af Livsforsikringselskabet «Hafnia», af hvis Direktion han var Medlem, og af Landmandsbanken. Nogen betydelig Rolle som nationaløkonomisk Forfatter har B. ikke spillet, men har dog ved enkelte Lejligheder leveret velskrevne Bidrag til Spørgsmaal, der stode paa Dagsordenen (1867 om Beskatningsforholdene, 1872 om Guldmøntsystemet).

Erslew, Forf. Lex.

H. Westergaard.

Berckentin, Christian August Greve, 1694—1758, Statsminister, var født 8. Dec. 1694 i Meklenborg, hvor han havde Familiegodser. Han studerede en Tid i Kiel og har her affattet en akademisk Disputats: «De solennitatibus in genere» (1712). Som saa mange andre unge meklenborgske Adelsmænd søgte han at gjøre sin Lykke i den dansk-norske Stat. Efter at han havde begyndt med at være Kammerjunker hos sin Landsmandinde Dronning Louise, gik han 1721 over til den diplomatiske Løbebane, som han aabnede med (1721) at blive sendt som Statsafsending (envoyé) til Stockholm. (Samme ¹⁷²² Aar) fik han Etatsraads Titel. Man maa have gjort sig gode Tanker om hans Talent som Diplomat. I det mindste blev han Aaret derefter forflyttet til Wien og kom derved til at overtage en af de vigtigste Diplomastillinger. Kejsers hoffet var kun lidet venlig stemt mod den dansk-norske Regering, og B. havde en Række Aar at bekæmpe denne Uvilje, der snart viste sig i at begunstige den gottorpske Hertug Carl Frederiks Planer, snart i at modarbejde Frederik IV, da han efter den pløenske Hertug Joachim Frederiks Død (1722) erkjendte dennes Brodersøn, Frederik Carl v. Carlstein, som berettiget til at arve Hertugdømmet Pløen, snart endelig ved at ville frakjende Kongen Ret til efter Grev Christian Ditlev Rantzaus Mord (1721) at lade hans Broder Grev Vilhelm Adolf Rantzau, der havde faaet Mordet i Stand, fængsle og domfælde. Det var meget sejpinnende Forhandlinger, der imidlertid endte med, at Frederik IV satte sin Mening og Vilje igjennem.

Ogsaa under Christian VI repræsenterede B. i adskillige Aar den dansk-norske Stat i Wien, og det var ikke uden Grund, at

han i Udlandets Øjne gjaldt for at være en af de Diplomater, der havde størst Indflydelse her hjemme. Datidens politiske Korrespondance viser, at Regeringen satte megen Pris paa ham. Gjentagne Gange bevidnedes der ham Kongens Tilfredshed med hans «Iver», hans «Conduite, Prudence og Forsigtighed». Man kan ikke frakjende ham Omhyggelighed, Nidkærhed og Interesse for at give Regeringen klar Besked om Stillingen og om, hvorledes han selv mente, den maatte opfattes. Det var ydre Vidnesbyrd om Regeringens Anerkjendelse, at han 1727 var bleven Konferensraad, 1730 Ridder af Danebrog, 1731 Kammerherre og 1738 Gehejmeraad.

Ved Aaret 1740, da Ivar Rosenkrantz afskedigedes fra sin Plads i Konseillet, kaldtes B. hjem til Kjøbenhavn for at indtage hans Plads her. Samtidig blev han første Deputeret for Finanserne og Direktør i General-Landøkonomi- og Kommercekollegiet. I de 18 Aar, han var Medlem af Konseillet, indtil sin Død 2. Juli 1758, opnaaede han forskjellige Stillinger og Titler, fik 1741 Ordenen «de la fidelité», blev 1747 Ridder af Elefanten, (Deputeret)^{Direktor} for «de fattiges Væsen»¹⁷⁴⁵ samt Præsident for det almindelige Handelselskab, 1750 udnævntes han til Greve og 1755 til Overhofmester hos Kronprins Christian. 1750—51 fungerede han en kort Tid som Oversekretær i tyske Kancelli. Men hvor glimrende end denne hans senere Løbebane var, maa man holde hans Virksomhedstid i Wien for hans bedste Tid, i det mindste for den Tid, da han mest gjorde Fyldest. Han synes mere at have været en dygtig Diplomat end en fremragende Statsmand, og i Konseillet maatte han staa langt i Skygge, først for Schulin, siden for J. H. E. Bernstorff. Mest bekjendt er han i denne Tid bleven ved sin Sendelse til Stockholm 1743, hvor han skulde lægge forøget Styrke i de Underhandlinger, som allerede i Forvejen her vare blevne drevne af Gesandten Oberst Grüner for at skaffe Kronprins Frederik Tronfølgen. Det var en umulig Opgave, der var paalagt disse to Mænd at løse, umulig, fordi Kejserinde Elisabeth af Rusland efter den for Svenskerne uheldige finske Krig havde det i sin Magt, ved at give gunstigere Fredsvilkaar, at faa Valget til at falde paa den, hun vilde have, nemlig Adolf Frederik af Gottorp, umulig endelig, fordi Christian VI ikke paa sin Side turde drive Sagen paa Spidsen for at faa sin Søn valgt. Man har næppe Ret til at bebrejde B., at hans Bestræbelser sloge fejl.

B. ægtede 1724 Susanne Margrethe v. Boineburg (f. 1697

† 1732). En Datter af ham, der var gift med C. S. v. Plessen, blev siden bekendt som Overhofmesterinde hos Caroline Mathilde.

E. Holm.

Berendt, Nicolai, f. 1826, Pianist og Komponist. Han er født i Kjøbenhavn 7. Juli 1826 af danske Forældre, Klasselotterikollektør Abraham B. og Rosa f. Mannheimer, Søster til (Orientalisten, den østerrigske Overtalister, den østerrigske Overtalister) Isak Noa M. Undervist i Klaverspil, først af den ældre, senere af den yngre Stein, debuterede han som Pianist i Nov. 1846 paa det kgl. Theater med en Koncert af Hummel. 1851—53 studerede han i Wien Kompositions-lære og Pianospil under S. Sechter og A. Halm og levede derefter som Klaverlærer i Hannover, hvorfra han gjorde forskellige Koncertrejser. Siden 1856 har han været bosat i Kjøbenhavn, hvor han fra 1862—83 har haft Ansættelse som Kordirigent ved Synagogen og endnu fungerer som Organist. Forskjellige Lejlighedskantater og en stor Del danske Salmer til Brug i Synagogen ere komponerede af ham i dette Tidsrum. Et Syngestykke af ham, «Hjærtet paa Prøve», med Text af Overskou, blev opført 1860 paa det kgl. Theater og modtoges med Bifald, men holdt sig ikke paa Repertoiret. Han har udgivet en Del Klaverkompositioner, hvoraf de tidligste (deriblandt som Op. 1 et Hæfte Fugaer) udkom i Hannover. 5. Dec. 1869 ægtede han sin Kusine Mathilde Berendt, Datter af Manufakturhandler Bernhard B. Fra 1862—75 var han Musik-anmelder ved «Dagstelegrafen».

H. V. Schytte, Musiklex.

S. A. E. Hagen.

Berengaria, —1221, Valdemar Sejrs anden Dronning, var upaatvivlelig yngste Datter (af Portugiserne kaldet Donna Berenguella) af Kong Sancho I af Portugal og Dronning Aldonça. Da Moderen døde 1198 efter ²⁷ Aars Ægteskab og efter at have født 9 Børn til Verden, er B. rimeligvis født efter 1192. Efter Moderens Død blev hun opdraget af sin ældste Søster, som havde været gift med Kong Alfonso af Leon. De portugisiske Krøniker antage, at hun er død ugift; men maaske har hun under Søstrenes Stridigheder med deres ældste Broder, Kong Alfonso II af Portugal, begivet sig til sin yngre Broder, Ferdinand, som ved Ægteskab var bleven Greve i Flandern, hvorfra hun let kunde blive bekendt i Danmark; thi 1214 blev hun gift med Kong Valdemar. Hun blev Moder til 3 Konger, men døde allerede 1221, 27. Marts, efterladende sig et Rygte om stor Skjønhed, men ogsaa om Hovmod

og Strænghed, navnlig mod Bondestanden. Dette Rygte har Folke-digtningen grebet og benyttet med fri Fantasi, i det den omgjorde hendes Navn til «Beengjærd». Da hendes Grav i Ringsted blev aabnet 1855, bekræftede Benbygningen Rygtet om hendes Skjønhed; men den Ufred, som var tilføjet Graven, tydede ogsaa paa Hadet imod hende. Det fortjener ogsaa at bemærkes, at ingen af hendes Sønner opkaldte nogen af sine Døtre efter hende.

Suhm, Hist. af Danmark IX. Duarte Nunez, Primeira parte das Chronicas dos reis de Portugal, reformadas, Bl. 64 v. Worsaae, Kongegravene i Ringsted Kirke.

J. Kinch.

Berg, jvfr. Bergh.

Berg, Carl, f. 1812, Rektor, Søn af Peter Christian B., Kjøbmand i Kolding og Forligelseskommisær († 1846), og Marie Christine f. Karberg. Han blev født i Kolding 20. Juni 1812 og dimitteredes 1832 fra den lærde Skole der til Universitetet. I de første Aar studerede han Filologi, senere hen, da han 1836 var bleven Matematiklærer ved v. Westens Institut, Matematik og Filosofi og udgav en lille filosofisk Propædevtik (1839). Efter en kortvarig Konstitution som Lærer ved Vordingborg lærde Skole (1840—41) gjenoptog han i Kjøbenhavn sine filologiske Studier og absolverede 1842 sin Embedsexamen. Han virkede nu som Lærer i Græsk ved Borgerdydskolen paa Christianshavn og v. Westens Institut; 1846 gik han over til Metropolitanskolen, hvor han 1847 blev Adjunkt, 1849 Overlærer med de gamle Sprog til Undervisningsfag. 26. April 1864 forflyttedes han som Rektor til Frederiksborg. 10. Avg. 1843 ægtede han Clemence Emilie Marcher, f. 29. Okt. 1812, Datter af Koffardikapitajn Christian M. fra Bornholm.

B.s Disciple rose hans interessante og vækkende Undervisning, og for hans Dygtighed som Rektor taler den blomstrende Tilstand, hvortil han har hævet sin forud temmelig forfaldne Skole. Han har desuden været en frugtbar Forfatter, og om end hans fleste Arbejder kun i mindre Grad gjøre Krav paa Originalitet, vidne de dog om hans ivrige Stræben efter stadig at holde Skridt med sin Videnskabs Udvikling. Særlig har han udarbejdet Hjælpemidler for Græskundervisningen; hans «Skema til den græske Formlære» (1843) har efterhaanden udviklet sig til en meget fyldig, paa den komparative Filologis Resultater bygget Formlære, der har fundet almindelig Indgang (6. Udg. 1884), og hans «Græske Ordbog» (1864; 2. forkortede Udg. 1885) er en god Afløser for Arnesens Ordbog.

Han har ogsaa bearbejdet græske Forfatteres Text til Skolebrug (Udvalg af Herodot og andre Historikere og af Talerne, Xenofons Anabasis); Kommentarerne dertil ere mest skrevne af andre Filologer, men et smukt lille Kommentrararbejde af ham selv er det til Xenofons Hieron i Metropolitanskolens Program 1852. I Programmer fra Frederiksborg har han skrevet læseværdige, men til Dels ufuldendte Afhandlinger om «Sprogenes Udbredelse og Slægtskab» (1868); «Vor ABC's Historie» (1871); «Asiens Litteratur, især i Fortiden» (1873 f.). Siden 1875, da en ny Ordning forberedtes ved hans Skole, have Programmerne væsentlig haft pædagogisk Karakter; med megen Varme har han deri talt for den humane og ægte demokratiske Tanke om en Forbindelse mellem den lavere og højere Skole og en saadan Ordning af vore Undervisningsforhold, hvorved «det kan blive muligt for enhver aandelig rig Dreng at faa i vor Skole sine Evner udviklede uden Hensyn til Forældrenes sociale Stilling eller Formuesvilkaar», og han har fundet Lejlighed til at prøve Tankens Gjennemførlighed ved sin egen Skole, hvis stærke Opblomstring han anser for den første Frugt deraf. Senere har han arbejdet ivrig for Undervisningen i Sløjd og faaet den indført i sin Skole. Han har ogsaa været en af Ordførerne for Fordringerne om de vordende Latinskoletærreres theoretiske og praktiske Uddannelse i Pædagogik. Endnu maa nævnes, at han har været Medstifter af «Filologisk-historisk Samfund», hvis Formand han var 1854—60, og ligeledes af «Nordisk Tidsskrift for Filologi og Pædagogik», i hvis Redaktion han var Formand til 1865; af hans Bidrag hertil maa fremhæves hans Minde-skrift over K. J. Lyngby. *Han døde 12 Jan 1895.*

Erslew, Forf. Lex.

M. Cl. Gertz.

Berg, Christen, f. 1829, Politiker. B. fødtes 18. Dec. 1829 paa Gaarden Sønder Bjærg i Fjaltring Sogn ved Lemvig, Søn af Gaardejer, Sognefoged Poul Madsen Bjerg (f. 1770 † 1840) og Ane Christensen (f. 1793 † 1863). B. kom 1848 paa Ranum Skolelærer-seminarium (under L. C. Müllers Ledelse) og afgik der fra 1850 med Karakter «udmærket duelig». Næste Aar blev B. Huslærer hos en rig Gaardejer Henriksen paa Skovgaard ved Kolding (en Slægting af hans senere Hustru) og 1852 Lærer ved Borgerskolen i Kolding; han viste tidlig Iver for en videre Udvikling af Undervisningen og holdt selv Aftenskole for Haandværkssvende og Handelslærlinger. Ogsaa blev B. lønnet Sekretær for Byraadet og

tog snart Del i den offentlige Forhandling baade i Blade og paa Møder. 1861 blev B. Førstelærer paa Bogø, hvor han snart fik indført væsentlige Ændringer i Skolens Ordning og selv 1865 grundlagde en Sømandshøjskole; den udvikledes næste Aar til en egentlig Navigationsskole, og o. 1000 Søfolk ere udgaaede her fra. 1871 blev B. Formand i Sogneraadet, gennemførte mange Forbedringer i de kommunale Forhold og fik efterhaanden en Telegraf og en meteorologisk Station henlagt til Øen.

30. Jan. 1865 førtes B. ind i det politiske Liv, i det han valgtes i Kolding til Rigsraadets Folketing; han gjenvalgtes 30. Maj s. A. og valgtes 4. Juni 1866 tillige til Rigsdagens Folketing, hvortil han siden stadig er bleven gjenvalgt, som oftest uden Modstand. B. tog vigtig Del i Grundlovs-Forhandlingerne, men stemte til sidst for den gennemsete Grundlov i Tillid til, at Folketinget ogsaa under denne skulde vedligeholde den overvejende Indflydelse, og at Udviklingen vilde gaa i demokratisk Retning. 1867 øvede B. væsentlig Indflydelse paa Hærlovens Gennemførelse og deltog i de nærmeste Aar flittig i Tingets Forhandlinger som en af Ordførerne for «det nationale Venstre». 1870 var B. en af Hovedmændene ved Dannelsen af «det forenede Venstre» og blev snart en af dets Ledere og dets Hovedtaler, i det han særlig kastede sig over Finanslovens Behandling og med overordentlig Flid arbejdede sig ind i dens mange Enkeltheder; dog tillod hans store Arbejdsevne ham ogsaa at medvirke ved mange andre Sagers Drøftelse.

Ikke mindre Iver udfoldede B. uden for Rigsdagen paa talrige Folkemøder rundt om i Landet. Allerede 1868 begyndte han denne Virksomhed, og 1871 fik hans Agitationsrejser gennem Vestjylland et saa stort Omfang, at man angav Miletallet til 600. Ved disse Rejser, der i Aarenes Løb have strakt sig til næsten enhver Egn af Danmark, har B. vundet en overordentlig Indflydelse, især blandt Landboerne, fordi han har en forbavsende Hukommelse til at mindes Personer og ved sin hjærtelige Optræden hurtig knytter Folk til sig. Et andet Middel til at udvide sin politiske Indflydelse har B. fundet i Stiftelsen af Dagblade, først «Kolding Folkeblad» (1872) og «Frederiksborg Amts Avis» (1874), senere en halv Snes andre, dels i Nordsjælland, dels i Vestjylland; flere ere dog nærmest Aflæggere af de førstnævnte, udvidede med stedlige Nyheder.

I Nov. 1874 flyttede B. fra Bogø efter at have taget Afsked som Skolelærer. Dette skyldtes en Tilrettevisning, han havde faaet

efter et Paalæg fra Undervisningsministeriet som Følge af hans offentlige Optræden i den saakaldte Kjældernæs-Sag, der havde paadraget en anden Skolelærer en lignende Tilrettevisning. Kort efter, 18. Dec. 1874, paa hans 45 Aars Fødselsdag holdtes en Fest for ham i Kolding, hvor et Guldur og en Pengegave fra 1400 Vælgere overraktes ham. B. bosatte sig først i Kjøbenhavn og i April 1876 i Hillerød, hvor hans Hus i 9 Aar var et gjæstfrit Hjem for Oppositionsmænd af alle Arter og Klasser samt et Midtpunkt for Venstres politiske Bestræbelser i Nordsjælland. 1880—84 indtog B. en Plads i Byraadet og viste sin sædvanlige Iver for sin nye Hjemstavns Kommunes Tarv. Senere tog han atter Ophold i Hovedstaden.

Siden 1872, da Venstre vandt Flertal i Folketinget, har B. taget væsentlig Del i ethvert afgjørende Skridt og enhver vigtig politisk Forhandling i dette Ting; særlig var han Ordfører for Finansudvalget 1872—77. Han var med baade til at nægte Finanslovens Fremme i Nov. 1873 og til at fremkalde dens Sprængning i April 1877. Ved sin haardnakkede Modstand i Nov. s. A. mod den midlertidige Bevillingslov, hvorved man igjen vilde komme ind i normale Forhold, fremkaldte B. Venstres Deling i «det moderate» og «det radikale Venstre», og blev selv Fører for den sidstnævnte Gruppe. Ogsaa førte han ved Valgene 1879 en heftig Kamp mod det moderate Parti og søgte, med ikke ringe Held, at fortrænge saa mange af dets Medlemmer som muligt — ligesom det alt var gjort ved Valgene 1872—76 imod Mellempartiet —, i det han for at lette Folketings-Parlamentarismens Gjennemførelse («folkeligt Selvstyre»), der er hans store Maal, kun vilde have to store politiske Partier. Derimod opstillede B. s. A. det som Folketingets Opgave at «tilbageerobre Finansloven» ved forud at give saadanne Bevillinger, at Landstinget ikke vilde føle sig særlig kaldet til at gjøre Ændringer; han gennemførte af Hensyn hertil 1879 en Bevilling af 6 store Kanoner til Kjøbenhavns Søforter, men det havde til Følge, at flere Medlemmer udskilte sig af hans Gruppe. Denne Svækkelse paadrog B. alvorlige Nederlag i Sommeren 1880 og den følgende Samling 1880—81, da han modsatte sig de tvende Forsvarslove og den militære Straffelov, som gennemførtes ved Overenskomst mellem det moderate Venstre og Højre, medens B. vilde fremtvinge en anden Ordning af Hæren i Forstaaelse med Ministrene Fischer og Kauffmann. B. har nemlig aldrig været uvillig stemt mod en Udvikling af Forsvarsvæsenet, hvad bl. a. stærkt udtaltes under For-

handlingerne om Hærloven 1879; men han ønsker særlig en Folkevæbning, helst for det forenede Norden, — udtrykt i den pathetiske Sætning om «at skabe et Danevirke i hver Mands Bryst» (17. Febr. 1876) — og vrager afgjort en Landbefæstning om Kjøbenhavn.

De nævnte Nederlag og Ministeriet Estrups Vægning ved at gjøre nogen Indrømmelse bragte B. til at søge Samarbejde med det moderate Venstre ved Valgene 1881, og da dette førte til Venstres Sejr, fulgte «Visnepolitikken», hvorved Folketinget undlod eller nægtede at behandle næsten alle Regeringens Lovforslag. Navnet skriver sig fra en Ytring af B. (6. Dec. 1881), at «det maa godtgjøres, at for det Ministerium, som tilsidesætter saadanne Valgudtalelser, vil i det væsentlige alt visne i Hænderne»¹. Som Udtryk for den stigende Misstemning imod Ministeriet valgtes B. i Okt. 1883 til Folketingets Formand som Efterfølger for den mere maadeholdne C. Krabbe. Ved Nytaarstid 1884 overtog B., der siden 1. Jan. 1881 selv tredje havde udgivet «Morgenbladet», dettes Ledelse efter et Brud med sin tidligere Fælle V. Hørup og en Tilmærmelse til det «moderate Venstres» Førere. En ny Gruppering fandt derefter Sted i Nov. 1884 ved Oprettelsen af «det danske Venstre», indtil en Sammenslutning af begge Grupper i Okt. 1886 syntes at virkeliggjøre B.s længe nærrede Ønske om at samle Oppositionen til ét Parti.

Faa Maaneder forinden havde B.s store Folkeyndest faaet et klart Udtryk ved hans Sølvbryllup, 22. Maj 1886, der fejredes rundt om i Landet, og ved hvilket der sammenskødes o. 50000 Kr. som Æresgave til ham, nærmest som Svar og Oprejsning for en Straf, der netop da overgik ham. Ved et Folkemøde i Holstebro 16. Juni 1885, ved hvilket B. efter Indbydelse var tilstede, havde to Venstremænd ført Byens Politimester ned af Talertribunen, fordi han formentlig var uberettiget til at tage Plads der, og fordi B. forud havde erklæret ikke at ville tale under Politiets Nærværelse paa selve Tribunen. Han blev derfor, først af tvende særlige Kommissionsdommere, siden af Højesteret (11. Jan. 1886), dømt til 6 Maaneders strængt Fængsel som medskyldig og rette Ophavsmand

¹ Jvfr. tvende andre Ytringer af B., (13. Avg. 1881): «Ministeren vil gjøre den Opdagelse senere, at i Grunden visne de forskjellige Spørgsmaal i hans Hænder», og (10. Okt. 1882): «Ministeriet sidder med Forvisning om, at alt visner i dets Hænder».

til det nævnte Skridt. Saa snart Straffetiden var udløben, holdtes til hans Ære under umaadelig Tilstrømning (16 Dampskibe førte Deltagerne fra Kjøbenhavn) en Fest i Marienlyst ved Helsingør 25. Juli 1886, og B. stod da uomtvistet som hele Oppositionens Fører. Men da der i den følgende Rigsdagssamling viste sig stærk Stemning i Venstre for at behandle ikke alene Finansloven, men ogsaa andre Regeringsforslag, nedlagde B. i Dec. s. A. sin Post som Formand i Venstres Bestyrelse (hvilken han havde haft siden 1882); og da nogle af de andre Bestyrere uden hans Vidende havde ført umiddelbare Forhandlinger med Ministeriet, opgav B. ligeledes i Marts 1887 sin Stilling som Folketingets Formand. I den følgende Tid har B. indtaget en dels advarende, dels afventende Holdning over for Venstres nye Forhandlingspolitik. *Han døde 28-11-1886*

1861 ægtede B. Maren Bertelsen, f. 20. April 1836, Datter af Gaardejer Johan Vilhelm B. i Starup.

Wulff, Den danske Rigsdag. Kolding Folkeblad 19. Dec. 1874. Højskolebladet 21. Maj 1886.

Emil Elberling.

Berg, Claus, —1500—, Kunstner. Da Kong Hans' Dronning Christine ønskede at «stifte» en Altertavle i Graabrødrekirken i Odense, tilskrev hun, vistnok i de sidste Aar af det 15. Aarhundrede, C. B. af en patricisk Slægt i Lybek om at komme til Odense for at udføre Tavlen. Han var ikke strax tilbøjelig dertil, da han ikke plejede at udøve sin Kunst for andre, men omsider kom han til Odense med 12 Svende, der «ginge udi Silkeklæder, paa gammel Vis bundne tilsammen med Silkebaand». Svendene udskare den af ham tegnede Tavle, paa hvilken han selv «intet arbejdede». Da den var fuldført, vilde han vende tilbage til sin Fødeby, men Dronningen skjænkede ham en Gaard i Odense og gav ham en af sine Jomfruer til Ægte, Margrethe Grot, der var født i Reinsburg af ditmarsisk Slægt. B. blev i Odense, hvor han endnu levede 1532, og der er sikkert al Grund til at antage, at der fra det af ham forestaaede Værksted er udgaaet flere udskaarne Træarbejder. Der er i saa Henseende bl. a. peget paa en Altertavle i Sanderum Kirke og et stort Trækrucifix i Sorø Kirke. Altertavlen i Graabrødrekirken, der gjengiver Christi Lidelse og den derved vundne Forsonings Mysterium, blev hurtig bekjendt som et beundringsværdigt Arbejde, men den forblev ikke i Graabrødrekirken. Ved denne Kirkes Nedbrydelse blev den ved offentlig Avktion 1806 kjøbt af Frue Kirke i Odense, hvor den var opstillet,

til den i 1885 erhvervedes af St. Knuds Kirke i Odense, hvor den nu er. — C. B. er Fader til ndfr. nævnte Biskop Frants B.

Danske Mag. I, 23 ff. Vedel Simonsen, Odense Byes Hist. II, 1, 49. 76. 128. N. L. Høyens Skrifter II, 339 ff. Kirkehist. Saml. II, 425 ff. 3. R. VI, 140 f. Weilbach, Kunstnerlex. *C. Nyrop.*

Berg, Claus, 1546—1614, Kannik, Søn af nedennævnte Biskop Frants B. Han er efter sit eget Opgivende født i Kjøbenhavn 1546, hvorfor Søsteren Magdalene, der angives født i Ribe 1. Maj s. A., ikke kan være hans Tvillingsøster, men vistnok maa være født 1545. Faderen satte ham 1555 i sin Fødeby Odenses Skole, hvorfra han 1565 blev Student. Medens han gik i Odense Skole, ansøgte Faderen 1559 om et Kannikedømme i Oslo Domkirke for ham, hvilket han vel ikke fik, men derimod Løfte om Underholdning, naar han havde studeret og kunde tjene Kirken. 1570 drog han til Rostock og der fra til Wittenberg, Leipzig, Strasburg og mange andre Steder og kom 1574 tilbage til Kjøbenhavn og derpaa til Norge, hvor han vistnok kort efter fik et Kannikedømme i Hammer og blev Sognepræst i Skede (Ske, ikke Skien) i Vigen. Efter at have faaet flere Kongebreve paa Kantorens, Hr. Clemens Pedersens, Kannikedømme i Oslo synes han 1581 at være kommen i rolig Besiddelse deraf, i det han afstod Skede Præstekald til Hr. Clemens' Søn. C. B. blev samtidig Kantor og var fra 1590 tillige Dekanus ved Oslo Kapitel. Han døde om Sommeren 1614 og begravedes i Oslo Domkirke. Han blev gift 1. 1575 med Inger Jensdatter Bagge, som han selv angiver at være af Adel, maaske en Datter af den Jens B., der 1577 blev forlenet med Gaarden Refsnæs i Akershus Len. Hun døde 1593, og han blev nu gift 2. 1594 med Elsebe Olufsdatter Theiste af Bjelland, der senere ægtede Peder Christophersen Rytter til Fosser. I disse Ægteskaber havde han 20 Børn, fra hvem en talrig, endnu levende Efterslægt nedstammer. — C. B. tilhørte den Kreds af litterært interesserede Mænd, der levede i Oslo i Slutningen af det 16. Aarhundrede, og har selv ladet trykke en «Vise om Fru Sophie Juels Liv og Levned» og et Calendarium perpetuum efter Oslo Polhøjde samt efterladt den interessante Beretning om sin Fædreneslægt, der er trykt i Danske Mag. I, 24 ff. Som Decanus capituli har han indlagt sig Fortjeneste ved sin Omsorg for Stiftets gamle Jordebog («den røde Bog») fra Biskop Eysteins Tid, hvilken han har forsynet med et Register og forskellige Bemærkninger, ligesom han har udfærdiget de Afskrifter af samme, som meddeltes de Præstekald, der havde

mistet sine Adkomstdokumenter under Syvaarskrigen. Herved viser han sig dygtig i Læsningen af den gamle Skrift, men selvfølgelig kun lidet kyndig i Oldsproget.

Pontoppidan, *Annal. eccles. Dan.* III, 190. Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger, ved Y. Nielsen, Fort. især S. LXV og CLIX. Biskop Eysteins Jordebog, udg. af H. J. Huitfeldt, Fort. S. VI ff.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Berg, Frants, o. 1500—91, Biskop, er født i Odense og Søn af ovfr. (S. 90) nævnte Claus B. Hans Fødsel maa formentlig falde i Aaret 1500, da han kort før sin Død i 1591 efter sin egen Angivelse var o. 90 Aar gammel. Han blev holdt over Daaben af Kong Hans' Dronning Christine, der gav ham Navnet Franciscus efter sin Skytshelgen og bestemte ham til at indtræde i Franciskanerordenen, hvorfor hun holdt ham i Skole i Odense og til Studeringer ved Rostocks Universitet. Da Dronningen døde 1521, følte F. B., der allerede var bleven paavirket af den lutherske Lære, sig ikke bunden ved hendes Bestemmelse, og da han efter at være bleven Magister kom hjem til Odense, lykkedes det ham 1531 at blive Skolemester (Rektor) sammesteds efter Dr. Peder Palladius, der resignerede ham Embedet. Imidlertid var hans Hang til den nye Lære Faderen imod, og da denne beklagede sig derover for Biskop Iver Munk af Ribe, der under et Besøg i Odense opholdt sig i hans Hus, formaaede Biskoppen F. B. til, formentlig i 1532, at opgive sin Skolegjerning for at modtage en Plads i hans Kancelli. Da denne Stilling imidlertid ikke behagede ham, opnaaede han paa en Visitats, antagelig s. A., Biskoppens Samtykke til at overtage Skolen i Viborg, hvis Rektor just var død. Paa Begjæring af Provst Svend i Vestervig om en Læsemester til sit Kloster valgte Kapitlet i Viborg F. B. dertil; her gjorde han Bekjendtskab med sin tilkommende Hustru, Karine Lauridsdatter, Provst Svends Søsterdatter, og efter at Reformationen var gennemført, indtraadte han i Ægteskab med hende. 1540 blev han Sognepræst ved Domkirken i Ribe og 1546 ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, hvorfra han imidlertid allerede 1548 blev befordret til Superintendent i Oslo og Hammer Stifter og fulgte did op med Prins Frederik (II), der om Sommeren s. A. blev hyldet i Norge. Maaske har Kapitlet ikke været ganske tilfreds med Valget; i alle Fald klager F. B. i 1556 over, at Kannikerne ikke have været ham gunstige lige siden hans Ankomst og oftere vist sig gjenstridige, men Forholdet synes senere at være blevet godt. Ogsaa i sin nye Stilling bevarede F. B. den Yndest, han tidligere havde nydt fra Kongehusets Side,

i det mange Begunstigelser ses at være ham tilstaaede til Forbedring af hans Indkomster. 1555 fik han til sin Underholdning Tønsbergs Provsti, som han dog 1562 afstod til sin Svigersøn Rasmus Hjort. 1572 fik Kapitlet kgl. Befaling til at udnævne en Medhjælper for ham paa Grund af hans Alder, hvortil valgtes hans Svigersøn, Rektoren i Oslo Jens Nielsen, hvilket Valg Kongen stadfæstede 1574, i det denne da ogsaa bestemtes til Svigerfaderens Efterfølger. Efter 1580 helt at have resigneret Svigersønnen sit Embede levede F. B. endnu flere Aar som en højt bedaget og hædret Mand i Oslo, hvor en anselig Mængde af dygtige gejstlige efterhaanden havde samlet sig i den sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede, blandt hvilke flere have vundet et smukt Navn som Forfattere i forskjellig, især theologisk og humanistisk, Retning, hvilket forklarer Nødvendigheden af det Paalæg, F. B. i 1575 fik om at antage en Bogfører i Oslo. Skjønt svagelig i sine sidste Leveaar var han dog endnu om Sommeren 1591 saa rask, at han 8. Juni kunde overvære Christian IV's Hylding paa Hovedtangen ved Akershus, i det han kjørtes der hen og under Højtideligheden stod oprejst, støttet af flere Præster, for bedre at kunne se den unge Konge; men allerede 2. Nov. s. A. døde han i Oslo og blev begravet i Domkirken. Hans Portræt findes endnu i vor Frelsers Kirke i Christiania og er kjendeligt paa det Vaaben, som Sønnen tillægger ham, men som han nok selv sjælden eller aldrig brugte, da hans Signet i Regelen viser et Bomærke. Sønnen siger, at hans Farfader var af Patricierslægt i Lybek; hvorledes det forholder sig dermed, er uvist, men urigtigt er det i alle Fald, naar Familien paa Grund deraf er optaget i det dansk-norske Adelslexikon, thi som Adel har den aldrig været anerkjendt i Norden.

Danske Mag. I, 23 ff. Pontoppidan, Annales eccles. Dan. III, 188 ff. Treschow, Jubel-Lærere S. 1 ff. Bloch, Den fyenske Geistligheds Hist. I, 334 ff. Vedel Simonsen, Odense Byes Hist. II, 1, 48 ff. Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger, ved Y. Nielsen, Fortalen. *H. J. Huitfeldt-Kaas.*

Berg, Gunner, 1764—1827, Præst. Født 2. Nov. 1764 i Størdalen, hvor Forældrene, Jonas Gunnensen og Hustru Sara Nielsdatter, vare Bønder. Han kom efter nogen privat Undervisning ved Biskop M. F. Bangs Hjælp ind i Thronhjems Skole 1777, dimitteredes 1782 og tog 1786 Examen theologicum. Han blev strax efter Amanuensis hos Biskop Bang og vedblev som saadan hos hans Eftermand Dr. Schönheyder, indtil han 1792 blev Sognepræst i Lenvik, 1804 Provst i Senjen og 1805 Sognepræst til Ibestad. Han

blev 1815 udnævnt til Sognepræst i Lødingen, men fik Tilladelse til at blive i sit forrige Kald. Han nedlagde Provsteembedet 1817, var valgt til Stortinget 1818, men mødte ikke paa Grund af Sygdom. Døde 19. Avg. 1827. — Gift 1. 1794 med Anna Colban (f. 1767 † 16. Maj 1808), en Skipperdatter fra Throndhjem; 2. 10. April 1809 med Rebekka Elisabeth Kildal (f. 1769 † 17. Marts 1814), Datter af hans Formand i Ibestad, M. H. K., Enke efter P. B. Lund, Sognepræst til Øxnæs. Han var en flittig Optegner af Efterretninger om de to nordlige Stifters Gejstlighed og skal have efterladt en Beskrivelse over Lenvik. I Forening med Sognepræst N. Normann til Tranø tilvejebragte han et Almuebibliothek, der visselig er et af de første i Landet.

Erlandsen, Biogr. Efterr. om Geistligheden i Tromsø Stift S. 143. Halvorsen, Norsk Forf. Lex. *D. Thrap.*

Berg, Jens Christian, 1775—1852, norsk Historiker og Jurist. Født i Kjøbenhavn 23. Sept. 1775 opdroges han i Norge, som han ved sin Herkomst og Livsvirksomhed tilhører. Faderen, Niels Jensen B., der roses for Blidhed og Hjærtensgodhed, var som Korrespondentchef ved Tallotteriet bosat i Kjøbenhavn, men blev i 1775 Stiftamtskriver i Throndhjem og siden Zahlkasserer i Christiania; Moderen, Marie Margrethe f. Flor, der var norsk ligesom Faderen, skildres som særdeles agtværdig, men af en heftig og stræng Karakter. I 1792 dimitteredes han fra Christiania Kathedralskole til Kjøbenhavns Universitet. Til hans akademiske Bane knyttedes lige fra hans Skoledage store Forventninger. Han studerede Filologi og Historie med Iver og Grundighed, men hans Faders Død i 1798 og skuffede Forhaabninger om en historisk Lærerpost ved Christiania Skole forstyrrede hans Livsplan og bragte ham i Aaret 1800 ind paa den juridiske Bane. Han forberedte sig til den fuldstændige juridiske Examen, men da han endnu ikke havde opnaaet et for ham selv tilfredsstillende Kjendskab til Romerretten, lod han sig i 1803 nøje med at tage dansk juridisk Examen for strax at blive ansat som Sorenskriver i Jarlsbergs Grevskabs søndre Distrikt, som Grev F. A. Wedel-Jarlsberg havde tilbudt ham. I denne Stilling valgtes han for Jarlsberg Grevskab til Medlem af det overordentlige Storting i 1814, hvor han ikke spillede nogen fremtrædende Rolle, men var Formand for Redaktionskomiteen. I Nov. 1814 udnævntes han til Justitiarius i Christiania Stiftsoverret og var fra den Tid bosat i Landets Hovedstad. Han var Medlem af

Rigsretten mod Statsraad F. G. Haxthausen og af den Overkrigskommission, der dømte i den mod Haxthausen, Staffeldt m. fl. for deres Forhold under Felttoget i 1814 anlagte Sag; sine Vota i begge disse Sager (1815—16) har han sammen med andre Dokumenter til Norges Historie i 1814 trykt i Tidsskriftet «Saga» Bd. I. Senere havde han Sæde i et Par Undersøgelseskommissioner i Anledning af Almueopløbene i 1818 og det saakaldte Torveslag i 1829. I 1816—17 var han i Kjøbenhavn som norsk Kommissær ved Opjøret med Danmark. Som Medlem af en hel Række af Lovkommissioner har han Andel i forskellige vigtige Lovarbejder, saaledes i Forligelsesloven af 1824, Sportelloven af 1830, Kriminalloven af 1842, Skattekundgjørelsen af 1845 osv. Fra 1833—44 fungerede han som Medlem af Administrationen for Christiania Bankafdeling. Efter et Benbrud paa islagt Gade, som gjorde ham til Krøbling, maatte han søge Afsked fra sin Embedsstilling, og denne tilstodes ham i Maj 1844 med Bevidnelse af Kongens naadigste Tilfredshed med hans lange og nidkjære Tjeneste og med hans fulde Gage (5600 Kr.) i Pension, som Stortinget lod ham beholde. Han døde i Christiania 4. Juni 1852. Han var gift (1803—16) med Hedevig Marie Elisabeth Wessel, siden (1817—25) med Juliane Marie Haxthausen (Datter af den foran nævnte Statsraad og General H.), fra hvem han lod sig skille.

B. var en Mand af omfattende Lærdom i Nordens Historie, navnlig i Norges Historie efter Reformationen. Allerede under sit Ophold i Kjøbenhavn, hvor han i Aarene 1795—98 var ansat som Amanuensis ved det store kgl. Bibliothek, havde han lagt sig til udstrakte Kundskaber og Samlinger, som han siden bestandig forøgede og udvidede. I «Topografisk Journal», Thaarups «Magasin», Schlegels «Astræa», «Juridisk Arkiv» og J. St. Munchs «Saga» har han leveret forskellige Bidrag, mest bestaaende i historiske Aktstykker og ældre topografiske Optegnelser, som jævnlig ere forsynede med Indledninger og Anmærkninger, til Dels ogsaa mindre Afhandlinger af juridisk Indhold. I Ugeskriftet «Budstikken», som han kan siges væsentlig at have redigeret i Aarene 1821—26, har han paa samme Maade offentliggjort dels ældre Forfatteres utrykte Skrifter angaaende Norge, dels avthentiske Bidrag til Norges Historie efter Reformationen; her findes ogsaa hans udførlige Efterretninger om det af Christian IV stiftede Gymnasium i Christiania. Af samme Art ere hans talrige Bidrag til «Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie» (6 Bd., Chra. 1833—39),

hvis Hovedudgiver han var. Altid redebon til at yde Hjælp og give Oplysninger har han større eller mindre Andel i forskellige Forfatteres Arbejder. Saaledes i Nyerups og Krafts «Litteratur-Lexikon», hvor han i Fortalen kaldes «Norges Langebek», Krafts «Topogr. statist. Beskrivelse over Norge», hvor bl. a. de historiske Oplysninger om Gaardenes ældre Beboere ere af ham, Sønnen F. A. Wessel Bergs norske Reskriptsamling, hvor de historiske Anmærkninger og Henvisninger i Regelen ere af ham, osv. Overhovedet indeholde de Noter, hvormed han plejede at udstyre sine egne og andres Publikationer, en rig Skat af Oplysninger om Norges indre Forhold og de i Landet optrædende Personer og Slægter i det 16., 17. og 18. Aarhundrede. En vigtig Del af Administrationen har han i ét særskilt Skrift, «Historisk Underretning om Landeværnet tillige med nogle Efterretninger om Norges staaende Hær i Almindelighed» (Chra. 1830), behandlet med stor Grundighed. — Man har ikke uden Grund anket over den Bitterhed, hvormed B. overalt udtaler sig mod den danske Politik lige over for Norge i Foreningstiden. Den havde ikke sin Grund i nogen Uvilje mod det danske Folk, derom vidner hans Brevvexling med hans danske Ungdomsvenner Nyerup og Werlauff — hvoraf Prøver ere trykte i Breve til Nyerup, udg. af L. Daae, Illustr. Nyhedsblad f. 1865 og Norsk hist. Tidsskrift 1. R. I — samt hans senere Forhold til danske lærde (jvfr. C. F. Allens Ytringer i Thriges Hist. Aarb. 1878 S. 24). Hans haarde Domme, der synes at staa i Modsætning til hans lige saa humane og elskværdige som retsindige Karakter, udsprang af en historisk-juridisk Betragtningssmaaede, som holdt sig til den formelle Ret, saaledes som den stillede sig for Nutidens Opfattelse, uden at tage tilbørligt Hensyn til de forskellige Tiders Karakter eller til Sammenhængen med de reale Forhold. Hans sidste litterære Arbejde, en i C. A. Langes Tidsskrift (1849) med Indledning og Anmærkninger trykt Oversættelse af C. v. Wimpfens Skrift om Slesvigs og Holstens statsretlige Forhold, er et Vidnesbyrd om, hvorledes han haandhævede Ret og Sandhed lige over for Danmarks Fjender.

B. efterlod et betydeligt Bibliothek; hans Haandskrifter kom til Christiania Universitetsbibliothek og hans egne Optegnelser til det norske Rigsarkiv.

Halvorsen, Norsk Forf. Lex.

M. Birkeland.

Berg, Jens Justesen, s. Bjerre.

Berg, Johannes Henrik, 1752—1821, Præst. Født i Tønset 2. Maj 1752 af Forældrene Sognepræst Ole B. og Hustru Anna Elisabeth f. Rumph. 15 Aar gammel kom han i Christiania Skole, deponerede 1774, tog 1776 Examen theol., blev 1779 Personelkapellan i Ejdsberg, 1786 resid. Kapellan til Vang (Hedemarken), 1790 Sognepræst til Vaaler (Smaalenene), hvor han 1796 blev Provst. 1797 forflyttedes han til Kongsberg og 1803 til Lands Sognekald, hvor han døde 20. Sept. 1821. Han var tillige Præpositus honorarius i Totens Provsti. Han var en betydelig Taler og en af Rationalismens første Repræsentanter i Norge, hvorom hans Smaaskrifter og utrykte Prædikener bære Vidne. Han blev en af de første Præster i Landet, der stødte sammen med H. N. Hauge, efter at denne havde begyndt sin Virksomhed. Gift med Johanne Sophie Rested (f. 1762, † i Christiania 4. Maj 1844), Datter af Foged i Ejdsberg Hans Peter R.

Halvorsen, Norsk Forf. Lex. I, 217 (hvor Efterretningen om hans Hustrus Fader er urigtig). *D. Thrap.*

Berg, Magnus, 1666—1739, Billedskærer og Maler, var født i Norge 28. Nov. 1666, men hans Fødested kjendes ikke med Sikkerhed. Rimeligvis var han fra Hedemarken i Romsdals Præstegjæld. Som Yngling kom han i Tjeneste hos Statholderen i Norge Ulr. Fr. Gyldenløve, og da denne opdagede Bondeknøsens sjældne Anlæg for Udskæring i Træ, sendte han ham ned til Danmark, hvor Christian V mente at gjøre en Maler eller i det mindste «en habil Ridsemester» (Lægnelærer) af ham og derfor lod ham komme under Hofskildreren Peder Andersens Haand. I dennes Værksted paa Frederiksborg havde B. meget at døje, thi Peder Andersen var en saare skrap og stræng Læremester, og der meldes, at han stundum «trakterede» sin Elev paa en grumme slem Maade. Imidlertid holdt B. ud hos sin Mester omtrent til dennes Død, men nogen større Maler blev der, som Læreren havde forudsagt, aldrig af ham, om end Kongen lod ham opholde sig nogle Aar i Frankrig og Italien, og det har næppe sin Rigtighed med, hvad B.s Biograf N. Prehn paastaar, at B.s Talent for og Fremgang i Malerkunsten var saa stor, at det vakte Læreren Misundelse. Hvad B. ydede i Malerkunsten, var kun Ubetydeligheder, mest graat i graat, Ornamenter, Kroner og Sceptere o. desl., og hans Malerier bleve lidet estimerede, ogsaa af andre end hans Misundere.

B. kunde glæde sig ved Christian V's og navnlig ved Over-

kammerjunker Knuths Gunst, og da hans fordums Læremester Peder Andersen strax efter B.s Afrejse til Udlandet var død, blev B. efter sin Hjemkomst fra Rom — hvorfra han medbragte 4 Stykker — (1699) hans Efterfølger og fik den afdødes Værksted paa Frederiksborg. Han blev imidlertid kun meget lidet sysselsat, og da Frederik IV, der som Kronprins ikke i nogen særlig Grad havde yndet ham, blev Konge, maatte B. fraflytte sit Atelier paa Frederiksborg; dog beholdt han sin ringe Aarpenge som Hofskildrer, hvorhos det paalagdes ham efter Pagernes Ridsemester Daniel Møllers Død at være Ridsemester for Hofpagerne og de kongelige Prinser, af hvilke sidste dog kun Prins Vilhelm († 1705) ses at have benyttet hans Vejledning.

Som Hofskildrer og Hofridsemester med 400 Rdl. Kur. aarlig giftede nu B. sig ind i en anset kjøbenhavnsk Borgerfamilie. Hans Brud var en Datter af Raadmand Jens Kuur, og han kom ved dette Giftermaal i Svogerskab med adskillige højt ansete kjøbenhavnske Borgere, som Avktionsdirektør Kuur, Dr. Schlosser, Præsten Mag. Friedenreich († 1726) o. a. B.s Ægteskab var imidlertid af saare kort Varighed: hans Hustru døde faa Maaneder efter Brylluppet, og han giftede sig ikke atter. Som Enkemand opslog han nu sin Bolig i en liden Vaaning i Store Færgestræde hos den i Flensborg fødte Klædekræmmer Vilhelm Prehn, hvis Søn Naaman Henrik Prehn († 1754) sluttede sig i nøje Venskab til ham og efter hans Død blev hans Efterfølger i Embedet som Hofridsemester og hans Biograf.

B. har vistnok snart følt, at Penselen ikke var det Værktøj, der skulde bane ham Vej til Navnkundighed, og han greb derfor atter til sin Ungdoms Kniv, med hvilken han nu i den sidste Snes Aar af sit Liv fuldførte en Række af Værker, der for stedse ville sikre ham en af de ypperste Pladser blandt alle Tidens Billedskærere. Disse i Elfenben skaarne Arbejder ere vel i Parykstil, ofte sære i Kompositionen, fulde af opstyltede Allegorier og stundum ogsaa af vammel Adoration af Enevoldsherskerens Magt og Vælde, men de ere udmærkede ved smagfuld og gratiøs Anordning og navnlig ved en uovertræffelig fin og delikat Udførelse, og det skjønt Mesteren allerede forholdsvis tidlig var svag og nervøs og rystede paa Hænderne, saa han næppe kunde holde Kniven. For at søge Hjælp for sin Svaghed drog han i 1722 til Pymont. Kuren der hjalp ham imidlertid ikke, eller i det mindste kun for en Stund, som han nyttede til en lille Rundrejse i Mellemeuropa.

Han medførte paa denne Rejse adskillige af sine udskaarne Arbejder i Elfenben; de bleve alle Vegne beundrede som uovertræffelige Mesterværker, og baade i Wien og i Dresden afkjøbte Potentaterne ham adskillige af dem. Over Amsterdam, hvor B. for egen Regning indkjøbte en Del Malerier af gode Mestere, kom han tilbage til Danmark i 1723. Hvad han af sine Arbejder ikke havde afhændet paa sin Rejse, og hvad hans Haand endnu frembragte fra hans Hjemkomst til hans Død, som og de Billeder af hans lille Malerisamling, Kongen maatte ønske at eje, skjænkede han kort før sin Død til Christian VI, mod at hans Løn som Hofkunstner forhøjedes fra 400 til 600 Rdl. for hans Levetid.

De fleste og ypperste af B.s Arbejder opbevares nu paa Rosenborg. De indeholde dels bibelske Fremstillinger — lige fra Evas Skabelse til St. Hieronymus —, dels allegoriske: Sanserne, Aarstiderne, Sandheden og Løgnen, dels endelig mythologiske Sujetter. Særlig maa nævnes et pragtfuldt Hautrelief i Elfenben: Frederik IV, omgivet af allegoriske Figurer og Symboler og bekranset af en nedsvævende Genius med Palmegren i Haanden (1730), og en mægtig Elfenbensvase med Indfatning og Ornamente af forgyldt Sølv, forestillende Elementet «Vandet». Denne Vase var hans sidste Værk, paa den arbejdede han de sidste 12—14 Aar af sit Liv.

B., der som yngre var af kolerisk Temperament, blev med Alderen mere og mere melankolsk og hengav sig til religiøse Grublerier. Udbyttet af sine theologiske Undersøgelser og Spekulationer nedlagde han i et ikke ubetydeligt Antal Skrifter, af hvilke et Par ere blevne trykte, medens Resten efter hans Død forefandtes blandt hans Efterladenskaber som Manuskript og nu alle eller for største Delen findes i det kgl. Bibliothek. Han døde, medtaget af Brystsyge, svag og affældig, noget over 72 Aar gammel, uden Tvivl i det Prehnske Hus, saa godt som i sin Ven Naaman Prehns Arme, 31. Marts 1739 og blev stedt til Hvile i eller ved Helliggejstes Kirke. Hans Portræt, malet af ham selv, bevares paa Rosenborg.

Danske Mag. I, 226 ff. Thiele, Kunstakademiet og Hestestaturen p. Amalienborg. Kbhvns Skilderie 1829, Sp. 1057 f. Danske Samlinger IV, 76 f. Nationaltid. 16. Nov. 1884. Revue contemporaine XXXVI, 350 (1857). *F. J. Meier.*

Berg, Peter Christian, 1808—58, Forfatter af matematiske Lærebøger. B., Broder til ovfr. nævnte Rektor Carl B., er født 26. Juni 1808 i Repstrup ved Vejle, blev Student fra Kolding 1827, theologisk Kandidat 1832 efter tillige at have studeret Mathematik

under v. Schmidten, underviste dernæst ved Efterslægtens Skole og det v. Westenske Institut og fra 1833 ved Landkadetakademiet. Heri skete dog 1837—38 en Afbrydelse ved en Udenlandsrejse, som foretoges med offentlig Understøttelse. I 1854 blev han Præst i Sverborg og døde 15. Nov. 1858. Hans Hustru, hvem han ægtede 1834, hed Thea Buhl († 1853). Han har skrevet en Række matematiske Lærebøger, som i nogen Tid vare temmelig udbredte.

Erslew, Forf. Lex. Wiberg, Alm. Præstehist. III, 240. *H. G. Zeuthen.*

Bergen, Arent Berntsen, s. Berntsen.

v. **Bergen, Daniel, 1724—73, Landsdommer.** Han var Søn af Justitsraad og Landsdommer Andreas v. B. († 1763) og Karen f. Landorff, blev Student fra Odense 1740, Sekretær i det danske Kancelli 1743, Vice-Landsdommer i Fyn og Langeland 1748, Justitsraad 1768 og døde 5. April 1773. I sine yngre Dage samlede han paa danske Mønter, Bøger, Manuskripter og Dokumenter, hvoraf han forærede det meste til det kgl. danske Selskab, blandt hvis Stiftere han var. Han var gift med Anne Marie Castenskjold (f. 1735 † 1778). Deres eneste Søn, Johan Lorentz v. B., var født 1755 og døde 1769. *P. Brock.*

Bergendal, Jens Sørensen, 1650—1720, Digter, Søn af Kapellanen ved Frue Kirke i Kjøbenhavn Søren Lauridsen B. og Inger Jensdatter, fødtes 10. Juli (1. Jan.?) 1650, blev Student vistnok 1667 og 1671 Hører ved Kjøbenhavns Skole. 1678 blev han kaldet til Præst i Munkebjergby og Bromme ved Sorø, tog Magistergraden 1682 og forflyttedes 1705 til Korskirken i Bergen, hvor han døde 1. Jan. 1720. Med sin Hustru, Cathrine Jensdatter Spend, havde han blandt flere Børn Sønnen *Jens Jensen B.* (f. 1684 † 1750), der ligeledes blev Hører i Kjøbenhavn og 1718 Præst i Fredericia.

B. er en af de heldigere blandt det 17. Aarhundredes mange Smaapoeter baade paa Latin og Dansk. Man har af ham et Par større Arbejder, «*Pia otia*» (1670), en Samling latinske Oder, Elegier og Epigrammer, indledet med nogle temmelig ubetydelige «*Annotata de poesi et poetis*», — og «*Dauids Prophetiske Harpe-Leegs Første Choer*» (1695), en poetisk Parafrase af Dauids 42 første Salmer. Her kappes B. med Rektoren i Odense Elias Naurs nys udkomne «*Nye Strænge paa Dauids Harpe*» (1690 og 1692), og ikke blot giver Sorterup ham i «*Cacoethes carminificum*» det Lov, at «*hans Sange over Dauids Salmer flyder bedre end Thomas Villum-*

sens, Arrebos og Naurs», men ogsaa Dr. Rørdam udtaler sig (i Ny kirkehist. Saml. I, 579) ret anerkjendende om denne Salmebearbejdelse i Forhold til de tidligere og senere.

B.s latinske og danske Lejlighedsdigte, især Gravvers over flere bekjendte Mænd, ere i Bibliothekernes Samlinger og i Luxdorps «Danske Verssamling» V blandede og forvexlede med hans ovennævnte Søns, der ogsaa var Digter i begge Sprog og i ganske lignende Stil, saa at det ikke altid er let at se, hvad der skyldes den ene, og hvad den anden. J. S. B. forvexles ogsaa let med sin lidt ældre samtidige, *Jens Pedersen* (f. 1639 † 1704), Præst i Dalum i Fyn, som undertiden ligeledes fører Tilnavnet Bergendal, f. Ex. i Brandt og Helveg, Dansk Salmedigtning, der optager Prøver af hans «Salmer og aandelige Lovsange» (1676). Ogsaa han var Lejlighedspoet og Forfatter til et opbyggeligt Skrift, «Et fattigt, forandret Rige» (1667), hvorom se Kirkehist. Saml. 3. R. V, 189.

Worm, Lex. ov. lærde Mænd. Nyerup, Lit. Lex. Hundrup, Lærerstanden ved Metropolitanskolen S. 106 f.

J. Paludan.

Bergenhammer, Peter, 1768—1825, Overlærer. Hans Fader, Mads B., var Præst i Ørting (Aarhus Stift); Moderen, Elisabeth Marie f. Sommer, ægtede efter dennes Død Eftermanden Peder Brøchner, som siden blev Præst i Grenaa. B. blev Student fra Viborg Skole 1784, var siden Huslærer i Jylland og blev 1791 Lærer ved Borgerdydskolen i Kjøbenhavn, senere Alumnus af det pædagogiske Seminarium. 1802 vandt han Universitetets Guldmedaille for Prisopgaven i Medicin: «Qvotuplici modo exercitia corporea ad sanitatem tuendam et promovendam inserviunt?» Samme Aar blev han Adjunkt i Odense, 1814 Overlærer sammesteds, døde ugift 5. Jan. 1825. Blandt hans Skoleprogrammer mærkes en lunefuld «Appel til Vokalernes Dom eller Klage af Bogstavet Q over Bogstavet K» (1814). Han kaldtes almindelig den skidne B., fordi han altid gik i en og samme luvslidte Frakke, uden Halstørklæde og med en meget lurvet Hat. Han var et godt Hoved med fortrinlig Gave til at undervise og meget afholdt af Disciplene.

Erslew, Forf. Lex.

S. B. Thrige.

Berger, Christian Johan, 1724—89, Læge, blev født i Wien 14. Avg. 1724 og var en Søn af Hushovmesteren hos den danske Gesandt, Henrik B., og Elisabeth Marie f. Buschen. Ved Faderens Død 1728 blev han sendt til en evangelisk Opdragelsesanstalt i Presburg og senere til et Gymnasium i Berlin. 1739 blev han

anbragt i Huset hos Kirurgen Professor Neubauer, under hvis Vejledning han begyndte at studere Anatomi og Kirurgi, ligesom han ogsaa søgte Uddannelse hos andre Lærere og i Charité-Hospitalet. 1741 kom han til Kjøbenhavn, hvor Hofkirurg Wohlert med megen Interesse tog sig af den begavede Yngling og i Forening med Simon Krüger sørgede for hans videre anatomiske og kirurgiske Uddannelse. 1743—46 foretog han en Studierejse, der fornemmelig gjaldt Strasburg, hvor der var gunstig Lejlighed til Uddannelse i Lægevidenskabens forskjellige Discipliner. Snart blev dog Fødsels-hjælpen hans Yndlings- og Hovedfag; hans udmærkede Lærer Fried, den berømte Forstander for Strasburgs Fødselsstiftelse, fik en ganske særlig Interesse for denne saa lovende Discipel og gav ham rig Lejlighed til at øve sig i Fødselshjælp saa vel paa Hospitalet som hos private Klienter. Efter sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn fortsatte han yderligere sit Studium af Lægevidenskaben, tog 1748 den anatomiske og 1750 den kirurgiske Examen og blev derefter hurtig en anset Læge og Fødselshjælper i Kjøbenhavn. 1753 blev han Læge ved Vartov, 1755 ved Opfostringshuset, 1758 blev han Professor i Anatomi ved det kgl. Kunstakademi, 1759 Assessor i Jorde-moderkommissionen og samtidig Stadsaccoucheur. Samme Aar fik han den medicinske Doktorgrad, og 1760 blev han Medlem af Collegium medicum. Efter Udstedelsen af det for Fødselsvidenskabens Udvikling i Danmark saa betydningsfulde Reskript af 15. Maj 1761, hvorved den kort i Forvejen indrettede Fødselsstiftelse i Frederiks Hospital overdroges til det medicinske Fakultet for tillige at kunne tjene de studerende til Uddannelse i Faget, blev B., der havde haft en Hovedandel i Reskriptets Udstedelse, udnævnt til Professor i Medicin og Fødselshjælp og overtog dermed den lægekyndige Ledelse af Fødselsstiftelsen. Herved kom den rette Mand paa den rette Plads. I den des værre kun alt for korte Tid, knap et Decennium, det blev ham forundt at virke i denne Stilling, skabte han en dansk obstetricisk Skole, for hvis Dygtighed hans to udmærkede Disciple M. Saxtorph og J. Bang afgive et særlig talende Vidnesbyrd, ligesom ogsaa det i Fødselsstiftelsens Bibliothek opbevarede Manuskript af hans Forelæsninger, som Levy i sit Mindeskraft om ham har fremdraget, i høj Grad vidner om hans overlegent klare og koncise didaktiske Evne og hans fremskredne, uhildede Iagttagelsesstandpunkt. Ogsaa i rent videnskabelig Henseende viste han sig — skjønt hans Forfattervirksomhed er meget sparsom — som en Banebryder af eminent Rang; han er den

første, der fuldt korrekt har fastslaaet og beskrevet et Hovedpunkt i Fødselslæren, den naturlige Fødselsmekanisme ved Fosterets Issestilling — et Punkt, hvorom man før ham havde meget fejlagtige Begreber. Med fuldeste Berettigelse blev han 1769 Medlem af Videnskabernes Selskab (og omtrent samtidig Æresmedlem af Kunstakademiet). Senere ere imidlertid hans Fortjenester blevne i alt for høj Grad upaaagtede og stillede i Skygge af heldigere Efterfølgere, og den Fremstilling af Fødselsmekanismen, han gav i sin Inaugural-Dissertation, har hans Discipel M. Saxtorph faaet Hovedæren for. Som praktisk Fødselshjælper havde B. en ganske særlig Betydning derved, at han først bragte den uskadelige Fødselstang i heldbringende Anvendelse, og M. Saxtorph siger i saa Henseende om sin venererede Lærer, «at hans Færdighed i at anlægge Tangen og Erfarenhed i at træffe Tiden, som til dens rette Brug kræves, lykkedes ham saa vel, at han derved frelste et anseligt Tal af nyfødte Borgeres Liv». Ogsaa uden for sit Specialfag havde han væsentlig Betydning, saaledes for den af Fakultetet saa forsømte Kirurgi, over hvilken han i flere Aar holdt regelmæssige Forelæsninger.

Til B.s senere alt for ringe Paaagtelse her hjemme har den Omstændighed navnlig bidraget, at han pludselig og paa en skæbnesvanger Maade blev fjærnet fra sin vigtige Stilling ved Kjøbenhavns Universitet. Ved sin nøje Forbindelse med Struensee kom han vel hurtig til at indtage en meget fremragende Plads, blev 1770 kgl. Livlæge med det særlige Hverv at føre Tilsyn med Kronprinsens Opdragelse (den herved anvendte Methode misbilligede han i øvrigt aabenlyst), og snart efter blev han Meddirektør for den store Opfostringsanstalt og for Frederiks Hospital; men ved Struensees paafølgende Fald blev han som formentlig delagtig i nogle af Ministerens hensynsløse Regeringshandlinger arresteret og i nogen Tid behandlet overordentlig strængt i Citadellet. Undersøgelseskommissionen kom vel efterhaanden til Erkjendelse af, at han i det væsentlige var uskyldig, men under den stærke Stemning mod den faldne Stormand kunde han dog ikke opnaa fuldstændig Frikjendelse, men blev ved et kongeligt Reskript (af 18. Maj 1772) blot erklæret fri for videre Tiltale og beordret til at tage Ophold i Aalborg med en aarlig Pension af 300 Rdl., i det følgende Aar forhøjet til 600 Rdl. Her blev han snart en meget afholdt Læge, men forlod Byen igjen allerede 1774, i det han da ved sin Svoger Poul Egedes Indflydelse blev udnævnt til Professor i

Medicin, Kirurgi og Fødselsvidenskab ved Universitetet i Kiel. 1776 blev han Etatsraad. Efter gjentagne apoplektiske Anfald døde han 2. April 1789. Til Kiels Universitet testamenterede han 4000 Rdl. og hele sit Bibliothek, og til hans Ære udgav Universitetet et Program og afholdt en Mindefest samt opstillede hans Buste i sit Bibliothek. En Afstøbning deraf er senere opstillet i Kjøbenhavns Fødselsstiftelse. 1760 havde han ægtet Laurentia Thestrup, Datter af Etatsraad og Professor Chr. T., en Søster til Poul Egedes Hustru. Hun døde allerede 1764 (13. Avg.), og han forblev der efter Enkemand.

Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen II, 399 ff. Levy, Indbydelsesskrift til Universitetets Reformationsfest 1856. E. Ingerslev, Fødselstangen, 1887, S. 56 ff.

Jul. Petersen.

v. **Berger, Johan Erik**, 1772—1833, Filosof, Søn af nedenførte Generallieutenant Valentin v. B., blev født 1. Sept. 1772 i Faaborg, hvor Faderen den Gang var Eskadronschef ved det fynske Dragonregiment, men hvorfra han faa Aar efter forflyttedes til Husarerne med Garnison i Jægersborg ved Kjøbenhavn. Her voxede B. op som ældste Søn i et Hjem, der var præget af Faderens strænge militære Holdning, men tillige af sand Dannelse og livlig, elskværdig Selskabelighed. 1788 blev han Student og 3 Aar efter juridisk Kandidat. Efter endte Examinen drog han til Udlandet, først til Göttingen, hvor han lagde sig efter Historie og Filosofi og navnlig følte sig mægtig draget ved Studiet af Kant. Efter et kort Besøg i Hjemmet drog han i Efteraaret 1793 til det vilde Jena, hvor Reinholds Forelæsninger over Kant fængslede ham. Her levede han ogsaa i nøje Omgang med mange Landsmænd, og en Person, der mærkelig nok formaaede at øve Indflydelse paa mange, Malthe Møller, vidste ogsaa en Tid at beherske B., der lod sig optage i «de frie Mænds» Forbund. Fichtes Forelæsninger i Jena i den følgende Sommer virkede elektriserende paa den unge Frihedsmænd. Den første Frugt blev hans opsigtvækkende Flyveskrift (1794) «Dagens Anliggende», som besørgedes anonymt trykt af J. Kragh Høst: Frankrigs politiske Gjenfødelse og det fra Tyskland udgaaede store Fornuftevangelium burde ogsaa omskabe Forholdene i Danmark; Umyndighedens Alder burde være forbi. «Vi ere Borgere og Undersaatter ene og alene i Følge vor Vilje; paa den alene beror Lovenes og Forfatningens Gyldighed.» «Mennesket er almægtigt, naar det vil være det,» — det lød jo nok saa stormende, og Skriftet vakte en Del Røre; men Stormen, som den

22aarige unge Mand havde rejst, lagde sig overmaade snart uden at drage Følger efter sig. Lignende Tendens som hans første Arbejde havde ogsaa hans følgende lille Skrift, der først kom frem i «Minerva», senere i Særtryk: «Om de foregaaende Betingelser til en forbedret Nationalopdragelse» (1795). Den opstyltede Tone i disse Skrifter stod i bestemt Modstrid med det blide, elskelige og ædle Gemyt, som boede i B., og han saa ogsaa selv senere med Ulyst hen til disse umodne Ungdomsforsøg. Ved fornyet Ophold i Tyskland blev B. stærkt paavirket af Schellings Naturfilosofi, uden at Venskabet med Fichte derfor i nogen Maade forandredes. Fichte gav ogsaa B. et Vidnesbyrd om sin Hengivenhed ved at vælge ham til Fadder for sin Søn. B. var den Gang i Schweits, hvor han rejste vidt omkring og bl. a. ogsaa var sammen med Digterinden Fru Fred. Brun. Men den bestandige Omflakken uden bestemt Livsopgave kunde ikke fortsættes. Den uafhængige Stilling som Landmand stod i et ideelt Lys for ham, og i Nærheden af Hamborg begyndte han at uddanne sig i Agerbrug, theoretisk og praktisk. De litterære Sysler kunde dog ikke hvile; han paabegyndte et Tidsskrift, «Mnemosyne» (2 Hæfter, Altona 1800), hvori han i et Par Afhandlinger synger Naturens Pris. Men der kunde ikke komme Ro over ham. 1800 er han i Kjøbenhavn og indtræder efter Faderens Ønske som Avskultant i Rentekammeret; men det var hans Natur alt for meget imod, til at han kunde ønske at gaa videre ad den Vej. Efter at han havde været Vidne til Slaget paa Reden 1801, købte han Godset Seekamp ved Kiel for der at indrette et Hjem, i det han ægtede Komtesse Anna Holck, en Datter af Christian VII's Yndling, Grev Conrad H. Men B. var langt mere skikket til Videnskabsmand end til praktisk Agerbruger; hans Landvæsen bragte ham ogsaa mange tunge Skuffelser og trykkende Sorger. I 1808 udgav han sit første udførligere Arbejde, «Philos. Darstellung der Harmonie des Weltalls», hvor Paavirkningen af Schelling og Steffens er let kjendelig. 1809 var han i Göttingen og studerede Astronomi under Gauss; blev under Krigen Kapitajn ved det holstenske Landeværn og efter sin Afskedigelse fra Armeen 1813 Etatsraad. Endelig i 1814 opnaaede han sit længe nærede Ønske at erholde et Professorat, i det han blev Professor i Astronomi ved Universitetet i Kiel; ved Siden af de matematiske Forelæsninger holdt han ogsaa filosofiske, og efter Reinholds Død (1823) indskrænkede han sig udelukkende til saa-

danne. Udnævnelsen som Professor i Filosofi fik han først 1826. Hans Hovedværk i Litteraturen er «Allgemeine Grundzüge zur Wissenschaft» (4 Bd., 1817—27), som danner et Overgangstrin og indtager en mæglende Stilling mellem den Kantisk-Fichteske Individualisme og den Schelling-Hegelske Pantheisme. Som Universitetets Rektor døde han i Kiel 22. Febr. 1833. Hans Hustru overlevede ham til 27. Dec. 1835.

H. Ratjen, *J. E. v. Berger's Leben. Mit Andeutungen u. Erinnerungen von J. R. (s: Rist), Altona 1835. J. G. Rists Lebenserinnerungen, Gotha 1880, I, 58 f. o. fl. St. Steffens, Was ich erlebte V. Liebenberg, Schack Staffeldts Levnet II, 373 f.*

A. Jantzen.

v. Berger, Johan Just, 1723—91, Læge, blev 8. Dec. 1723 født i Celle; hans Fader, Johann Samuel v. B. (af tysk Adel), var hannoveransk Livmedikus. Han studerede og kreeredes til Dr. med. i Göttingen (1745), berejste derpaa Holland, England og Frankrig og blev 1752 efter Grev Bernstorffs Initiativ ligesom saa mange andre fremmede Kapaciteter indkaldt til Danmark, hvor han allerede det næste Aar blev Hofmedikus, 1768 Etatsraad, 1774 kongelig Livlæge og 1776 Konferensraad; 1779 blev han Medlem af Videnskabernes Akademi i Stockholm. Han var en velbegavet, lærd og virksom Mand, der ikke alene vandt megen Yndest som Læge, men ogsaa i forskjellige Henseender virkede til Lægevidenskabens og Lægekunstens heldige Udvikling i Danmark og havde væsentlig Del i Oprettelsen af flere i saa Henseende vigtige Institutioner, saaledes den botaniske Have, Frederiks Hospital, Koppeindpodningsanstalten, det kirurgiske Akademi, ligesom ogsaa i Udarbejdelsen af Pharmacopœen af 1772. I en Nekrolog siger Tode om ham, at «han virkede til Fædrelandets Gavn i en større Kreds end nogen Læge før ham». Hans Helbred var bestandig noget svagelig, og i de sidste Aar led han af en besværlig Øresygdom med Svimmelhed og tiltagende Døvhed. Ved at læse om en ny, af den preussiske Kirurg Jasser foretagen Operation, en Trepanation af Bendelen bag Øret, hvorved indgribende Øresygdomme vare blevne helbredede, fik han Lyst til selv at underkaste sig en saadan og overtalte sin Kollega, Hofkirurgen Professor Kølpin til at udføre den. Operationen medførte imidlertid en Blodforgiftning med Hjernebetændelse og Død, der indtraf 16. Marts 1791, og hvorved der fremkaldtes et Forsvarsskrift af Kølpin og talrige Indlæg fra andre angaaende Operationens Tilladelighed (til Dels samlede og paa Dansk udgivne

af N. Bøtcher). Han var gift med Sara Margarethe v. Rañdohr († 1780).

Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen II, 403 f. W. Meyer i den 8. internationale Lægekongres' Forhandlinger (Compte rendu T. IV, Section d'otologie p. 56).
Jul. Petersen.

v. Berger, Valentin, 1739—1813, Officer, en Broder til den foregaaende, er født i Celle 10. Nov. 1739. B. var først Lieutenant i hannoveransk Tjeneste, men kom 1764 i dansk og blev ansat som Kapitajn i fynske Dragonregiment, hvor han Aaret efter blev Eskadronschef, 1774 Major og 1779 Oberstlieutenant. Det følgende Aar ved Oprettelsen af sjællandske og holstenske Husarregiment overgik han til førstnævnte som næstkommanderende, avancerede til Oberst og blev 1789, da begge Regimenter vare forenede til ét, dets første Chef. 1795 udnævntes han til Generalmajor, 1803 blev han hvid Ridder, 1810 Generallieutenant. B. ansaas for en kyndig Rytterofficer og havde bl. a. Sæde i den Kommission, der under Landgrev Carl af Hessens Forsæde 1790 blev nedsat for at udarbejde bedre Reglementer for Kavalleriet. Om han ogsaa havde Evne til at kommandere større Troppeler under Feltforhold, lader der sig fra den her hjemme daadløse Periode, hvori hans Manddomsalder faldt, vanskelig drage nogen Erkjendelse. Som Brigadekommandør i Efteraaret 1806 paadrog han sig stærk Dadel af Kronprinsen, fordi han paa det blotte Rygte om, at de franske Tropper vilde gaa over den holstenske Grænse, lod sine Afdelinger hastig retirere og derved til Dels fremkaldte Panik i Hærkorpset. De ham givne Instruktioner vare dog meget utydelige, og Kronprinsen lagde selv senere liden Vægt paa det forefaldne, og i 1812, da hele Hæren var sat paa Krigsfod, havde han Kommando som Divisionsgeneral. B. døde imidlertid, forinden de krigerske Begivenheder toge deres Begyndelse, 29. Juli 1813. Han var gift med Anna Elisabeth v. Schilden, f. 25. April 1745 † 10. Juli 1787. Sammen med 2 Brødre naturaliseredes han 1776 som dansk Adelsmand.

Meddelelser fra Krigsarkiverne II.

S. A. Sørensen.

Berggreen, Andreas Peter, 1801—80, Komponist og musikalsk Forfatter, blev født 2. Marts 1801 i Kjøbenhavn. Hans Fader, Kammager Carl Peter B., var svensk af Fødsel, Moderen, Dorothea f. Lyngé, Datter af Distriktslæge L. i Frederiksborg. I dennes Hus blev han 10 Aar gammel anbragt og sat i Frederiksborg lærde

Skole. Opholdet i den lille By lagde paa flere Maader Grunden til hans musikalske Udvikling. I Huset hos sin Morfader, som selv var Musikven, fik han i 1813 sin første og eneste egentlige Undervisning i Musik, rigtignok kun nogle faa Timer paa Fløjte, den Tids Yndlingsinstrument. I Frederiksborg fandtes den Gang et usædvanligt musikalsk Liv, og flere Familier holdt ugentlige Musiksammenkomster; B. deltog i disse, og han har selv tilskrevet dem megen Indflydelse paa sin Udvikling. I 1814—15 begyndte han at forsøge sig som Komponist, skrev Smaastykker for Fløjte, en Sonate for Fløjte og Guitar samt nogle Romancer. Selv Skolen bidrog sit, i det hans Velynder og Ven paa Fløjtespillet's Vegne, Overlærer Dahl, bragte ham nogle Folkemelodier, han havde med ned fra Norge, og som for første Gang vakte hans Opmærksomhed for Folketonernes Ejendommelighed.

Da han i 1819 afgik fra Skolen som Student, var hans Beslutning at dyrke Musikken fattet. Imidlertid ønskede hans Familie, at han skulde gaa den juridiske Vej, og bøgende sig for dette Ønske tog han Philosophicum og begyndte paa Brødstudiet. Men snart opgav han atter Juraen og besluttede nu alene at hellige sig Kunsten. Med Iver kastede han sig over Studiet af den musikalske Theori, i hvilken han endnu kun besad ringe Indsigt. Han stiftede Bekjendtskab med Weyse, som gjennemsaar hans Kompositioner og meddelte ham vejledende Vink; men egentlig Undervisning gav Weyse ham ikke, hans væsentlige musikalske Uddannelse var hans eget Værk. I 1822—23 udgav han sit første Arbejde, «Sange med Akkompagnement af Guitar», hvori nogle af hans i Drengesaarene komponerede Romancer findes optagne. Den Gang laa B. paa Regensen og dirigerede her Regensianernes firstemmige Sange; til Regensens Tohundredaarsfest 1. Juli 1823 komponerede han Kantaten, og en af hans populæreste Sange, «Kong Christian lægger ned sit Sværd», hørtes ved denne Lejlighed for første Gang. For Studentersangen virkede han meget ogsaa de følgende Aar; de i 1833 udgivne «Sange for Studenterforeningen», som bleve Forløberne for Studenterangforeningens Stiftelse (1839), ere redigerede af ham.

Efter det muntre Regensliv, som B. i sine ældre Aar stedse mindedes med Forkjærlighed, fulgte trange Tider under fortsatte musikalske Studier og Informationer for det daglige Udkomme; i 1828 ægtede han Dorothea Frederikke Wettergreen, Datter af Guldmeddemester W., og fik nu ogsaa Familie at sørge for. Han producerede i disse Aar ikke meget; Oehlenschlägers Kantate til

Prins Ferdinands og Prinsesse Carolines Formælingsfest (1829) komponeredes af ham, og han fejrede sin gamle Rektor Bendtsens Minde ved en Sørgekantate (1831). I 1832 opførtes hans første dramatiske Komposition, «Billedet og Busten», Opera i 3 Akter af Oehlenschläger. Heri viste han sig stærkt paavirket af Weyse og til Dels af Schultz. Stræben efter Naturlighed og efter en nøje Overensstemmelse imellem Musik og Text er ejendommelig for hans Kompositioner; men hans Frygt for Jagen efter Effekt gav ikke sjælden hans Musik et noget tørt Præg, og han blev derfor ingen populær Theaterkomponist. Hverken hans Musik til «Billedet og Busten» eller til andre af hans trofast beundrede Oehlenschlägers Arbejder, som «Tordenskjold» (1832), «Dronning Margrethe» (1833) og «Sokrates» (1835), har efterladt sig noget varigt Spor.

I 1836 optraadte B. som musikalsk Forfatter, hvortil hans akademiske Dannelse og theoretiske Kundskaber gave ham Adkomst, ved Udgivelsen af Ugebladet «Musikalsk Tidende». Med Uforbeholdenhed forfægtede han heri sine musikalske Principper, hvad der indviklede ham i flere litterære Fejder, bl. a. med hans tidligere Ven, Organist Muth-Rasmussen. Men Tidsskriftet, som var det første af denne Art her i Landet, kunde paa Grund af manglende Tilslutning ikke holde sig og gik ind samme Aar. Endnu den Interesse knytter sig til det, at B. deri præsenterede sin Elev, den unge N. W. Gade, for Publikum med en liden Komposition; senere (1845) tog han i et musikalsk Flyveblad, «Hejmdal», hvoraf kun to Numre udkom, Gades Forsvar imod de da raadende Musikavtoriteter og mod Pressen.

I 1838 ansattes B. som Organist ved Trinitatis Kirke og i 1843 som Sanglærer ved Metropolitanskolen. Samme Aar stiftede han Haandværker-Sangforeningen, som gav Stødet til Dannelsen af mange lignende Mandssangforeninger af folkelig Karakter. Ved denne Tid afslutter han hovedsagelig sin Komponistvirksomhed. Foruden alt omtalte Arbejder kan endnu nævnes en Del danske, svenske og tyske Sange, et «Ave verum corpus» og et «Pater noster» for 4 Stemmer samt flere Lejlighedskantater, f. Ex. ved Frederiksborg Skoles Indvielse (1836), ved Frederik VI's Død (1840) og ved Mindefesten for Gutenberg (1840), hvortil senere endnu kom Kantaten over Oehlenschläger (1850). Resten af sit lange Liv helligede han sin betydningsfulde Virksomhed for Skole-, Kirke- og Folkesangen.

Allerede adskillige Aar, før B. ansattes som Sanglærer ved

Metropolitanskolen, havde han i samme Egenskab virket ved flere andre Skoler, bl. a. von Westens Institut, og til Brug ved denne Undervisning udgav han fra 1834 efterhaanden en Mængde 2-, 3- og 4stemmige «Sange til Skolebrug», i alt 14 Hæfter (det sidste i 1876), der fandt vid Udbredelse og udkom i flere Oplag. I 1859 blev han tillige udnævnt til Sanginspektør ved de lærde Skoler, Seminarierne og de øvrige under Kirke- og Undervisningsministeriet hørende Anstalter, i hvilken Post, som han beklædte til kort før sin Død, han virkede med Nidkjerhed og Humanitet.

Ved sin Stilling som Organist førtes han naturligen til at beskæftige sig med Kirkesangen, som han omfattede med stor Kjærlighed, og paa hvis Udvikling han arbejdede baade praktisk ved en Mængde Salmer, af hvilke adskillige have vundet almindelig Yndest, bl. a. «Lær mig, o Skov, at visne glad», «Tænk, naar en Gang den Taage er forsvunden», og den som Børnesalme meget brugte «Lyksalig, lyksalig hver Sjæl, som har Fred», og theoretisk ved sin Afhandling «Om Menighedssangen», der findes som Indledning til hans store Salmeværk: «Melodier til Salmebog til Kirke- og Husandagt og til Evangelisk-kristelig Salmebog». I dette betydningsfulde Værk, som udkom første Gang i 1852—53 og siden i flere Oplag, har han nedlagt Udbyttet af et mangeaarigt Arbejde i en for 2, 3 og 4 Stemmer udført Redaktion af vore Kirkesalmer, tillige med historiske Oplysninger om Salmemelodierne.

Den Interesse for Folkesange, som vaktes allerede i hans Skoletid, holdt sig hele Livet igjennem, og med utrættelig Flid samlede han i en lang Aarrække saa vel nordiske som fremmede Folkemelodier. Resultatet heraf forelagde han Offentligheden i sit Værk: «Folkesange og Melodier, fædrelandske og fremmede, samlede og udsatte for Pianoforte», der i 1. Udgave udkom i 1842—47, men i betydelig forøget Skikkelse i 2. Udgave 1861—70 i 10 store Bind, hvortil et 11., indeholdende danske Hus- og Selskabssange fra tidligere Tid, sluttede sig (1871). En overordentlig stor Mængde Folkemelodier fra alle Verdens Kanter forefindes her med et let spilleligt Akkompagnement, der gjør dem tilgængelige selv for det ikke meget musikalsk uddannede Publikum, og ledsagede med kritiske og historiske Noter. Det er hans Livs Hovedværk og i den musikalske Litteratur enestaaende.

Den stille og ærlige Arbejder, hvis hele Natur var saa lidet anlagt paa at vække Begejstring eller gjøre Opsigt, fandt dog efterhaanden Aerkjendelse fra mange Sider. I 1858 udnævntes

han til Professor, og han hædredes med danske og svenske Ordener; i 1876 stiftedes et Legat i hans Navn for Musikere, der have virket til Folke- og Kirkesangens Fremme, og da han 6. Maj 1878 fejrede sit Guldbryllup, overræktes ham Universitetets Æresdiplom som Doctor philosophiæ. Haandværker-Sangforeningen har besørget Udgivelsen af sin Stifters Portræt.

Endnu som Olding vedblev han at arbejde. I 1872—74 samlede han sine Kompositioner for Sang og Klaver i 3 Bind; i 1875 udgav han 3 Hæfter «Ældre Sangmusik» (af Reichardt, Schultz og Mozart) for, som han siger, ligesom at aflægge «sin musikalske Trosbekjendelse»; og endelig sluttede den 75aarige Mand sin Virksomhed med en med Varme skreven Biografi af sin «kjære, uforglemmelige Lærer» Weyse (1876). Efter en kort Affældighedsperiode døde han 8. Nov. 1880 og bares til Jorden under sine egne Toner til danske Salmer.

Avtobiografi i Metropolitanskolens Program f. 1844. Erslew, Forf. Lex. Musiker-Foreningens Tidende, 1. Aarg. (1869) Nr. 12. Illustr. Tidende XIX (1878) Nr. 980. Nord. Musik-Tidende, 1. Aarg. (1880) Nr. 12. Tidsskr. for Kirke-, Skole- og Folkesang, 2. Aarg. (1881) S. 7 f. *G. St. Bricka.*

Berggreen, Valdemar Frederik Andreas, f. 1833, Landinspektør og Kartograf. Han er en Søn af den foregaaende og blev født i Kjøbenhavn 18. Marts 1833. Tog 1851 polyteknisk Examinandexamen og Landmaalereksamen, hvorefter han studerede ved den polytekniske Lærestanstalt, indtil han 1855 blev ansat som Revisor i Matrikelkontoret. Tog 1857 Landinspektørexamen. Han har beskæftiget sig meget med kartografiske Arbejder, han har saaledes udarbejdet den største Del af Kjøbstadkortene og alle Kortene over Kjøbenhavn til Traps «Beskrivelse over Danmark», og for Tiden er han i Færd med at udgive et større Værk, bestaaende af 112 Karré-Planer af Kjøbenhavn inden for Voldene i Maalestoksforholdet $\frac{1}{500}$, hvoraf der til Slutningen af 1887 er udkommet 80 Planer. B. har i mange Aar været Medlem af Diakonissestiftelsens Hovedbestyrelse og Formand i Bestyrelsen af samme Stiftelses Menighedspleje. Gift første Gang med Augusta Vilhelmine Borgen († 1864), anden Gang med Laura Augusta Vilhelmine Petersen. *P. P. Freuchen.*

Bergh, Christopher Anker, 1764—1825, norsk Generalavditor. Var en Søn af Regimentskvartermester og Avditor Jakob Wisløv B. († 1806) og dennes Hustru Karen Tancke f. Anker († 5. April 1801).

Født 28. Okt. 1764 paa Gaarden Borgen i Sorum Præstegjæld, Akershus Amt, hvor Forældrene den Gang boede. I April 1776 kom han ind paa den matematiske Skole (nu Krigsskolen) i Christiania og blev 1780 Kornet ved 1. søndenfjældske Dragonregiment, ved hvilket han 1783 blev Sekondlieutenant à la suite og 1788 virkelig Sekondlieutenant; i denne Stilling deltog han om Høsten s. A. i det korte Felttog i Sverige. B. blev dog ikke længe staaende i den aktive Krigstjeneste. Efter i 1783 ved Kjøbenhavns Universitet at have taget dansk-juridisk Embedsexamen og derpaa underkastet sig Avditørprøven var han i nogle Aar adjungeret Faderen i dennes Embede som Avditør, hvorpaa han 1790 selv udnævntes til Avditør som Faderens Efterfølger. 1797 (1800?)—1804 var han ansat som Avditør ved det i Christiania stationerede Artilleridetachment og indehavde ved Siden deraf forskjellige mindre Stillinger. Han blev tillige udnævnt til adjungeret og succederende Bureauchef ved det norske Generalitets- og Kommissariatskollegium, en Stilling, som han dog aldrig kom til at overtage. I sidstnævnte Aar (1804) blev han beordret til Hæren i Holsten, hvor han 1805 udnævntes til Overavditør og fik Titel af Overkrigskommissær; han var der den hele Tid ansat ved Kronprins Frederiks Hovedkvarter og fungerede til Dels som Generalavditør. Til Dels benyttedes han ogsaa i Feltkommissariatets Forretninger. 1807—8 var han i Kjøbenhavn, hvor han benyttedes som Medlem af en Kommission til Udarbejdelse af et Lasaretreglement og konciperede Forordningen af 20. Jan. 1808 om Militæretatens Indretning. Han vendte derefter tilbage til Norge, hvor han 1810 udnævntes til Generalavditør for den norske Hær. Ved Siden deraf var han Deputeret i det norske Kommissariatskollegium og Bestyrer af det norske Armédepot og blev i 1813 ansat som Medlem af den norske Overkriminalret, som paa ny oprettedes ved kgl. Reskript af 19. Juli s. A. I 1814 udnævntes B. ogsaa til Generalavditør for Søetaten og blev konstitueret som Arméintendant, hvorhos han 1815 blev extraordinær Assessor i Norges Højesteret.

Med B.s store juridiske Øvelse og Indsigt var det naturligt, at der efter Norges Adskillelse fra Danmark blev lagt meget Beslag paa hans Arbejdskraft og Dygtighed, og han nød ogsaa stor Anseelse hos Christian Frederik. Paa dennes Indbydelse deltog han 16. Febr. 1814 i det bekjendte Møde paa Ejdsvold Værk, hvor det besluttedes at proklamere Norges Selvstændighed og at indkalde en grundlovgivende Rigsforsamling, og kort efter blev det ham

overdraget i Forening med Professor Georg Sverdrup at udarbejde et Udkast til en Grundlov, hvilket ogsaa skete. Udkastet, der vel nærmest maa anses for at være B.s Værk, er bevaret og trykt. Han var ikke Medlem af Rigsforsamlingen, hvorimod han af denne blev indvalgt i den nedsatte Lovkomité, i hvis Arbejder han indtil sin Død tog en ivrig og virksom Del. Til det overordentlige Storting om Høsten 1814 havde han lige saa mange Stemmer til at blive Repræsentant for Christiania som to af de andre valgte, men trak sig tilbage for disse. Derimod var han 4. Repræsentant for Christiania paa det første ordentlige Storting 1815—16, hvor han anvendtes i mange Komiteer og en Tid var Præsident i Lagtinget. I 1816 blev han Ridder af den svenske Nordstjerneorden. B. hørte til de mest ansete Mænd i Norge paa sin Tid; ved sin Dygtighed erhvervede han sig almindelig Agtelse og blev derfor ogsaa benyttet i det offentlige Tjeneste paa mange Maader. Han døde efter mange Aars Sygelighed 17. Maj 1825.

B. var to Gange gift, 1. 17. Marts 1792 med Helene Cathrine Bergh († 14. Dec. s. A.), 2. 5. Sept. 1794 med Marie Schejtli (f. 1768 † 1826), der tilhørte en til Norge indvandret schweitsisk Familie.

En kort Biografi af B., udg. 1825 af hans Svigersøn, G. F. Lundh. B. Moe, Eidsvolds-Repræsentanter og Storthingsmænd 1814—45 S. 26 f. Halvorsen, Norsk Forf. Lex. *Yngvar Nielsen.*

Bergh, Ludvig Sophus Rudolph, f. 1824, Læge og Zoolog. Rud. B. er en Søn af Overlæge i Armeen Ludvig Anton Berg († 1853 af Kolera) og Anne Sophie Kirstine f. Pedersen og er født i Kjøbenhavn 15. Okt. 1824, dimitteredes 1842 fra det v. Westenske Institut og absolverede Lægeexamen 1849. Han fungerede derefter som Kandidat og Reservekirurg paa Almindeligt Hospital, var 1853 Koleralæge, i en længere Aarrække Underlæge ved Livjægerne og Assistent ved Vaccinationsinstituttet. 1859—64 var han Reservelæge ved Afdelingen for Syfilis og Hudsygdomme paa Almindeligt Hospital og har fra denne Tid, ved Siden af fortsat almindelig Lægevirksomhed, paa meget fremragende Maade videnskabelig og praktisk virket i dette Specialfag. 1863 blev han Overlæge ved den da oprettede, under hans Specialitet henhørende Afdeling paa Almindeligt Hospital og har fremdeles Ledelsen deraf efter dens Omordning og Flytning (1886) til det nybyggede Vestre Hospital. Saa vel i sin Doktordisputats (1860) som i meget talrige større og

mindre Afhandlinger i inden- og udenlandske Tidsskrifter (for en stor Del i «Hospitals-Tidende», hvoraf han i en Aarrække var Medredaktør) har han leveret vigtige Bidrag til sin Specialvidenskabs Fremme. Særlig maa fremhæves hans gennem 20 Aar fortsatte omhyggelige Hospitalsberetninger, navnlig omhandlende de prostituerede Fruentimmers Sygdomsforhold. Fra 1869 er han Medarbejder af «Archiv für Dermatologie und Syphilis». 1881 erholdt han Professortitelen. Han er gift med Ane Elisabeth Frederikke Bloch, f. Simonsen, Datter af Kapelmusikus Hans Sophus S. og Enke efter Læge i Rynkeby ved Kjærteminde Chr. Frederik B.

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 5. Udg.

Jul. Petersen.

— Rud. Berghs Interesse for *zoologiske Studier* bragte ham tidlig sammen med H. H. Beck, men hans naturlige Anlæg førte ham hurtig ind paa en selvstændig Arbejdsmethode, vidt forskjellig fra hans Lærers. For saa vidt han i sin Undersøgelsesmethode kan siges at være paavirket af nogen, maa det nærmest være Anatomen Ibsen. Hans Virksomhed paa Zoologiens Omraade strækker sig i det væsentlige ikke ud over Gasteropodernes Gruppe, og inden for denne er det navnlig de nøgne, gjælleaandende Snegle, som have været Gjenstand for hans Studier. Kundskaben om disse hidtil temmelig mangelfuldt undersøgte Dyr er ved hans grundige og meget indtrængende Undersøgelser bragt et betydeligt Skridt fremad, saa vel i anatomisk som i systematisk Henseende. Hans første Arbejde, «Bidrag til en Monografi af Marseniaderne» (1853), fulgtes af en Række større og mindre Afhandlinger over samme Dyregruppe, ligesom de fleste af hans øvrige Arbejder ledsagede af gode Afbildninger. Efterhaanden som det lykkedes ham at skaffe sig det vanskelig tilgængelige Materiale fra udenlandske Samlinger, bearbejdede han de andre Familier af nøgne Havsnegle med en hidtil ukjendt Grundighed, opstillende adskillige nye Arter og Artsgrupper, men først og fremmest med det Formaal for Øje at tilvejebringe en klar og fyldig Opfattelse af de paagjældende mærkelige Dyrs Bygningsforhold. Antallet af B.s Arbejder er temmelig betydeligt, og flere af dem — saaledes hans «Monografi af Pleurophyllidierne» (1866), «Anatomiske Bidrag til Kundskab om Æolidierne» (1864), «Malakologiske Untersuchungen» (1870 ff.) og «Neue Nacktschnecken der Südsee» (1873 ff.) — have et anseligt Omfang. Uden for Bløddyrenes Klasse har B. kun publiceret et mindre, men værdifuldt «Bidrag til Kundskab om Menneskets Fnatmidde» (1860)

og en foreløbig Beskrivelse af et mærkeligt parasitisk Krebsdyr (*Ismaila monstrosa*).

Gosch, Danmarks zoolog. Lit.

Jonas Collin.

Bergh, Rudolph Sophus, f. 1859, Zoolog, Søn af den foregaaende. Han er født i Kjøbenhavn 22. Sept. 1859, blev Student 1876 og tog Magisterkonferensen i 1882. Efter at have tilbragt næsten et Aar (1883) i Würzburg og Ville franche sur mer, særlig for at studere visse lavere Dyrs Udviklingshistorie, disputerede han for Doktorgraden i 1885. I Dec. 1883 blev han gift med Emma Brandes, Datter af Grosserer Jakob B. — B. har allerede leveret ikke saa faa videnskabelige Arbejder, der have beriget Videnskaben saa vel med nye Data som med flere ikke tidligere fremsatte Opfattelser. For største Delen ere hans Afhandlinger fremkomne i tyske Tidsskrifter, saaledes «Studien üb. die erste Entwicklung d. Eies v. *Gonothyræa Lovéni*» (1879), «Der Organismus d. Cilioflagellaten» (1881), «Ueb. d. Metamorphose von *Nephelis*» (1884), «Untersuchungen üb. d. Bau u. d. Entwickl. d. Geschlechtsorgane d. Regenwürmer» (1886) o. fl. a. Paa Dansk har han, foruden sin Doktordisputats («Undersøg. over Metamorfosen hos *Aulastoma gulo*»), udgivet «Forelæsninger over den alm. Udviklingshistorie» [Embryologi] (1887).

Jonas Collin.

Irgens-Bergh, s. Irgens.

Bergmann, Johanne Sophie, s. Knudsen.

Bergnehr, Vilhelmine Leocadie Theresia, s. Gerlach.

Bergsøe, Adolph Frederik, 1806—54, Statistiker, født 7. Jan. 1806, Søn af Lægen Johan Frederik B. († 1818) og Ellen f. Monrad, tog juridisk Examen 1829 og vandt i Aaret 1836 Videnskabernes Selskabs Pris for en Skildring af Grev Chr. Reventlows Virksomhed (2 Bind, 1837); han opholdt sig derefter i nogle Aar i Udlandet med offentlig Understøttelse og holdt efter sin Hjemkomst fra 1840—45 Forelæsninger ved Universitetet over Statsøkonomi; i Aaret 1845 udnævntes han til Lektor, 1848 til Professor; i 1845 blev han tillige Assistent ved Kommissionen for det statistiske Tabelværk og var fra 1. Jan. 1850 Chef for det statistiske Bureau. I Aaret 1853 blev han Landstingsmand, men kom kun en kort Tid til at deltage i det politiske Liv, i det han døde i Begyndelsen af det følgende Aar, 16. Jan. 1854. Han blev 24. Dec. 1841 gift med

Christiane Marie Seidelin, f. 18. Nov. 1815, Datter af Universitetsbogtrykker A. S.

B. har udfoldet en betydelig litterær Virksomhed. For ikke at tale om en Del æsthetiske Forsøg, deriblandt en Novelle, «Den hjærteløse skønne», bearbejdet efter Balzac (1834), og den bekjendte Bog: «Hvorned skal jeg more mig?» (1842), har han udgivet ikke faa statsøkonomiske og statistiske Afhandlinger. Blandt disse kan nævnes hans i 1839 offentliggjorte motiverede «Udkast til en Kreditforening for danske Grundbesiddere». Hans Værk om Reventlow giver et væsentligt Bidrag til Danmarks økonomiske Udviklingshistorie, særlig Landboforholdene i Slutningen af forrige Aarhundrede. Disse Studier bleve atter af Betydning ved Udarbejdelsen af B.s Hovedværk, «Den danske Stats Statistik» (4 Bind, 1844—53). Dette vidtløftige Arbejde giver en omhyggelig Skildring af Danmarks økonomiske Forhold paa Overgangen fra den absolutistiske til den konstitutionelle Tid tillige med en Fremstilling af den historiske Udvikling. Netop fordi Værket saaledes fremkom i en Overgangstid, kom det ikke til at spille den Rolle, som det trods flere «Snurrigheder» (s. Nationaløk. Tidsskr. IX, 440) havde gyldigt Krav paa at spille, i det alle økonomiske Forhold i Halvtredserne saa at sige befandt sig i en fuldstændig Revolution, men af denne Grund vil Værket paa den anden Side for senere Forfattere være af stor Værdi ved at give et klart Billede af Tilstanden, som den var, inden den nyere Udvikling tog Fart.

Erslew. Forf. Lex.

H. Westergaard.

Bergsøe, Jørgen Vilhelm, f. 1835, Digter og Zoolog. Vilh. B. er født i Kjøbenhavn 8. Febr. 1835 paa Porcellænsfabrikken — «den gamle Fabrik» —, hvor Faderen, Carl Vilhelm B., en Broder til den foregaaende, var kgl. Administrator. Da Moderen, Sophie f. Bech, døde 1846, kom han, efter Bedstefaderens Ønske, i Huset hos Professor Martin Hammerich, den daværende Bestyrer af Borgerdydskolen paa Christianshavn. Her fra dimitteredes han 1854, men knyttedes strax efter atter til Skolen som Lærer i Naturhistorie, for hvilket Fag han bestandig havde nær et levende Interesse. En Tid lang tænkte han paa at studere Medicin, men opgav dette og tog i 1860 Magisterkonferens i Zoologi med Entomologi som Hovedfag. Med overordentlig Iver kastede han sig nu udelukkende over Studiet af Entomologien, men den alt for hensynsløse Benyttelse af Mikroskopet fremkaldte i Foraaret 1861, da han opholdt

sig i Hellebæk, en heftig Øjenbetændelse, som i Løbet af faa Dage berøvede ham Brugen af det ene Øje. I Efteraaret drog han til Italien for om muligt i et mildere Klima at gjenvinde sit Syn. Dette lykkedes imidlertid ikke: efter at have været nær ved at forlise under Korsika kom han næsten blind til Rom. Her voxede imidlertid hans aandelige Syn lige saa meget, som det legemlige var blevet svækket, og da han atter var nogenlunde restitueret, delte han sig mellem Naturen og Kunsten, mellem Kampagnen og Vatikanet, drog til Neapel og Sicilien og lagde i det hele Grunden til det nøje Kjendskab til Italiens Natur og Folkeliv, hvori han som Forfatter har sin Styrke, og hvori vistnok ingen nulevende dansk overgaar ham. Over Paris kom han hjem i Efteraaret 1863 og tog det følg. Aar Doktorgraden (for en Afhandling om Sværdfiskens Parasit); men Øjenlidelsen blev nu voldsommere end nogen Sinde før: han var en Tid fuldstændig blind, og hertil kom endnu en ved Gigt fremkaldt Lamhed. I denne Tilstand dikterede han Romanen «Fra Piazza del Popolo», som udkom i 1866 og strax ved sin Fremkomst vakte den største Opmærksomhed (5. Udg. 1882). Efter at han i Foraaret 1867 havde udgivet Digtsamlingen «I Ny og Næ», drog han atter til Italien, hvor han blev til Efteraaret 1869. I Rom skrev han «Fra den gamle Fabrik» og paa Ischia og i Sorrento største Delen af de Digte, som findes i Samlingerne «Hjemve» og «Blomstervignetter». 1871 udgav han «I Sabinerbjærgene» og «Gjengangerfortællinger». I 1872 ægtede han Margrethe Kirstine Smidth, Datter af Kommandør i Søetaten Peter Hersleb Classen S., og vandt i 1875 efter en heldig Operation sit Syn nogenlunde tilbage. 1877 udkom hans store Værk «Rom under Pius IX», og af hans senere Novellesamlinger kunne nævnes «I Skumringen» (1876), «Fra gamle Dage» (1885) og «Fra sollyse Strande» (1886).

Rom har for B. haft en ganske lignende Betydning som for Ludvig Bødtcher. Det er i «Pavens Rom», at han først bliver klar over sit Kald som Digter, her fra henter han Rammen til sit Debutarbejde, og til Italien i det hele taget henlægger han Scenen for en Mængde af sine bedste Noveller. Hvad der strax slog Læseverdenen som noget nyt ved «Fra Piazza del Popolo», var, næst efter den sikre, sindrige Slyngning af Handlingens Traade, en aldeles usædvanlig Fantasiens Kraft, en sjælden Evne til at anskueliggjøre Lokalteter og Situationer og en Maade at fortælle paa, som i den Grad tager Læseren fangen, at man kun vanskelig kan lægge Bogen fra sig, naar man en Gang har begyndt paa

den. Man har en Følelse af, at Forfatterens den Gang næsten helt udslukte Syn og deraf følgende Afsondring fra den ydre Verden har ladet hans indre Øje se det, han skildrer, paa en mærkværdig intensiv Maade og har tvunget ham til at leve udelt for og med sin Fantasis Skikkelser. De her fremhævede Egenskaber har imidlertid hans senere Produktion beholdt, og hvad enten B., som i den større Roman «Fra den gamle Fabrik», skildrer sine Barndomsindtryk og maner Lokalteter og Figurer fra Fortiden frem, saa at man næsten selv tror at have levet iblandt dem, eller han, som i mange mindre Noveller, atter vender sig til Syden, bestandig har han den samme malende Evne, den samme fængslende Energi. Ikke sjælden mærker man i B.s Værker direkte Spor af Naturforskeren, men selv hvor dette ikke er Tilfældet, turde dog det skarpe Blik for Detaillen og Kjærligheden til det smaa for en Del være Digterens Arv fra Ungdomstudierne.

Illustr. Tidende 1880, Nr. 1109 og 1113. P. Hansen, Nord. Digtere i vort Aarhundrede, 2. Udg., S. 643 f. P. Hansen, Illustr. Dansk Litteraturhist. II, 600 f.

Sophus Bauditz.

— Vilh. Bergsøe begyndte sine *zoologiske Studier*, strax efter at han var bleven Student. Fra 1854 deltog han i Schiødtes entomologiske Øvelser og sluttede sig fra den Tid af nær til denne Mand. I 1858 udgav han sit første videnskabelige Arbejde, «Om de i de danske Løv- og Naaleskove forekommende Arter af Tomicinere», men allerede forinden (1855) havde han ved sin Afhandling om Termitterne (i «Tidsskr. f. popul. Fremst. af Naturvidsk.») begyndt sin fortjenstfulde Virksomhed som populær naturhistorisk Skribent. Hans Arbejde over «Oldenborrens Naturhistorie» (1862) og navnlig hans senere lille Skrift om Midlerne til at indskrænke dette Insekts skadelige Optræden gave Stødet til omfattende Foranstaltninger i saa Henseende fra Statens Side. I 1863 og 64 opholdt han sig i Italien for at studere de sydevropæiske Edderkopper og Tusindben. Frugten af denne Rejse blev et interessant Arbejde over den italienske Tarantel og Tarantismens Historie i Middelalderen (1865) samt hans Doktordisputats, der omhandler Sværdfiskens mærkelige Slimrørsparasit, *Philichthys Xiphiae* (1864), hvis Plads blandt Krebsdyrene blev slaaet fast ved hans Undersøgelser. I 1866 udgav han i Forening med Meinert en Monografi over Danmarks Geophiler, men Fortsættelsen af dette Arbejde blev for B.s Vedkommende forhindret ved den langvarige og heftige Øjensygdome, der tvang ham til overhovedet at afbryde sin viden-

skabelige Virksomhed. Senere har han imidlertid syslet med populære zoologiske Arbejder, blandt hvilke hans store Værk «Fra Mark og Skov» (2 Dele, 1881) indtager en fremragende Plads. *Jonas Collin.*

Berildsen, Niels, —1547, Foged, Lensmand. De urolige Tider, som ledsagede Reformationens Gjennembrud, vare egnede til at udvikle ejendommelige Karakterer, hos hvilke politisk Snildhed og praktisk Duelighed gik Haand i Haand med mindre heldige Egenskaber. Til saadanne Karakterer synes N. B. at have hørt. Han var en Søn af Adelsmanden Berild Pedersen, Borgmester i Assens († o. 1515), der var gift med en Søster til den i Christian II's Historie bekjendte Provst Hans Hansen i Assens. N. B. betegnes som «Klerk af Odense Stift», da hans nedenauførte Broder, Hr. Peder Berildsen, 1525 afstod Assens og Kerndrup (Kjærum) Kirker til ham. Han tog sig dog lidet eller intet af Præsteembedet, som han lod besørge af en anden, men oppebar selv Indtægterne og gav sig for øvrigt af med verdslige Sager. Navnlig var han i en Række Aar Eske Billes Foged paa hans Gaard Vallen i Halland. Han havde et skarpt Blik for økonomiske og politiske Sager, og synes med megen Iver og Dygtighed at have varetaget sin Herres Interesser. Ved Reformationens Gjennemførelse 1536 maatte han vel afstaa sin Sinekure i Assens; men Eske Bille sørgede for, at han ikke blev brødløs, thi hans Indflydelse skyldtes det uden Tvivl, at N. B. blev Befalingsmand over Lyse Kloster i Bergens Stift og siden fik det som Pantelen af Kronen. Denne Forlening handlede han imidlertid ikke godt med, og da han 1547 døde, fik hans Hustru, Anne Olufsdatter, og hans andre Arvinger en Retssag paa Halsen for Inventarium paa Lyse Kloster, Jordebog, Klæder og Klenodier, som N. B. havde forkommet.

Saml. t. Fyens Hist. og Top. I, 215 ff. Rørdam, Hist. Kildeskr. 1. R. I, 251 ff. 458. 734 ff. Lange, De norske Klosters Hist., 2. Udg., S. 357. Vedel Simonsen, De danske Ruder I, 226 ff. *H. F. Rørdam.*

Berildsen, Peder, —1537, Provst, var en ældre Broder til den foregaaende. Blev 1510 immatrikuleret ved Københavns Universitet, studerede vistnok siden udenlands, hvor han rimeligvis ogsaa har erhvervet Magistergraden. 1517 nævner han sig som Klerk af Odense Stift, pavelig Notar og Sekretær hos Biskop Lage Urne i Roskilde. 1522 var han i en Sendelse i Rom. Aaret efter forekommer han som Kannik i Københavns Kollegiatkapitel og som Sognepræst i Assens og Kerndrup (nu Kjærum). Da hans

Morbroder, Hr. Hans Hansen, Provst i Tofte eller Assens Provsti (et anseligt gejstligt Len), havde fulgt Christian II i Udlændigheden, fik P. B., der for at redde sin Stilling havde sluttet sig til det sejrende Parti, 1525 Forlening paa Morbroderens forbrudte Præbende, Assens Provsti og Thorø, hvorpaa han afstod Assens og Kerndrup Kirker til den ovennævnte Broder. Kanonikatet i Kjøbenhavn havde han frivillig eller nødtvungen opladt for en anden. (Det berettes, at han skal have gjort sig fortjent af Assens Kirke ved at udvide og forskjønne den.) 1531 afstod han Thorø til sin Broder, Hans Berildsen til Nakke. Assens Provsti beholdt han derimod indtil sin Død 1537.

Saml. t. Fyens Hist. og Top. I, 189. 212. IV, 263. VIII, 238. Ny kirkehist. Saml. III, 291. Rørdam, Hist. Kildeskrifter 2. R. II, 499. 542 ff.

H. F. Rørdam.

Bering, Jens Andersen, 1812—72, Lærer. Søn af Skolelærer Rasmus Andersen og født i Maarup, Randers Amt, 7. Marts 1812, dimitteret 1831 fra Lyngby Seminarium. Han var i 2 Aar Huslærer, blev derpaa Almueskolelærer i Stavtrup, Aarhus Amt, til 1840, i Viby ved Aarhus til 1855 og i Skibby i Horns Herred til sin Død, 29. Nov. 1872. B. var fra 1836 en af Førerne for den Bevægelse blandt Lærerne, der ved Petitioner til Stænderne og ved Forhandlinger i Pressen og paa Skolemøder søgte at fremkalde en Reform af Almueskolevæsenet, dog med Bevarelse af Skolens Forbindelse med Stat og Kirke. Foruden talrige Bladartikler forfattede B. 1844 en Beskrivelse over Jyllands og 1859 en almindelig Beskrivelse over Landsbyskolens Embeder i Danmark, den sidste ledsaget af Personalia om alle da ansatte Lærere, samt 1862 «Den kristelige Almueskole i Danmark og dens Reformbevægelse før og nu».

Joakim Larsen.

Bering, Vitus, 1617—75, Digter og Historieskriver, Søn af Borgmester Peder Pedersen B. og Hustru Maren Vitudatter (Brun), var født i Viborg 6. Okt. 1617, nød i sin Opvæxt Undervisning af den fortrinlige Skolemand M. Niels Jensen Aars og afgik 1635 til Universitetet fra Viborg Skole. Professor Jesper Brochmand blev hans Privatpræceptor, og derved kom han i nærmere Forhold til denne fremragende Mand, der fik ham meget kjær og siden ved flere Lejligheder støttede ham ved sin formaaende Anbefaling, da han i V. B. havde erkjendt en ung Mand, ikke blot af et elskværdigt Væsen, men ogsaa af en sjælden Begavelse. Det var som

smagfuld latinsk Digter, at B. først ret henlede Opmærksomheden paa sig. Støttet ved det kgl. Rejsestipendium drog han 1639 til Leiden, hvor han navnlig dyrkede den gamle Historie og Veltalenslæren. Senere dvælede han en Tid i Frankrig, hvis Natur og Kulturliv i høj Grad tiltalte ham. Imidlertid blev han 1641 hjemkaldt for at overtage en Plads som Hovmester for den bekjendte skaanske Magnat Hr. Tage Thotts Søn, Ove T., under dennes Ophold ved Sorø Akademi og i Udlandet. Denne Stilling beklædte han i 8 Aar, af hvilke de 7 sidste tilbragtes ved fremmede Lærdomssæder, navnlig Leiden, Paris, Rom, Padua og Strasburg. Paa disse Rejser gjorde B. mange lærde Bekjendtskaber, dyrkede Historie og Rhetorik og forøgede ved sine latinske Poesier den Berømmelse, han alt havde vundet som heldig Digter. Efter Hjemkomsten blev han derfor designeret til Professor poeseos, tog 1649 Magistergraden og tiltraadte 1650 det nævnte Professorat. Kong Frederik III, hvis Yndest B. siden fik mange Prøver paa, bivaanede den akademiske Akt, hvorved B. overtog sin Lærerstilling, der særlig synes at være oprettet for ham, da Universitetet ikke tidligere havde haft nogen særlig Professor i Poesi.

Saa passende denne Plads end maatte synes for B., blev han dog kun kort Tid i den, da han endnu samme Aar blev beskikket til Professor i Historien ved Sorø Akademi og til kgl. Historiograf, skjønt der ikke forelaa noget, der vidnede om, at B. i dybere Forstand var kaldet til denne Gjerning, uden for saa vidt han fuldkomment beherskede det latinske Sprog og skrev en elegant Stil. Den trættende og beskedne Lærervirksomhed laa heller ikke for hans højt stræbende Aand, hvorfor han allerede i Slutningen af 1651 søgte og fik Tilladelse til at opgive Professoratet for ganske at kunne hellige sig til den historiske Forfattervirksomhed. Hans Velynder Hr. Tage Thott anviste ham Bolig paa sit Herresæde Skabersø i Skaane, og Kongen sørgede ikke blot for, at han kunde have anstændige Indkomster, men forærede ham endog senere de gamle Ærkebispers, ved Reformationen under Kronen inddragne, Residens, Lundegaard.

Krigen med Sverige og Skaanes Afstaaelse i den ulykkelige Roskildefred gjorde B. til svensk Undersaat. Da Kong Carl Gustav i Marts 1658 opholdt sig i Lund, boede han under Tag med B. paa Lundegaard. Værtens urbane Væsen og Lærdom maa have tildraget sig den høje Gjæsts Opmærksomhed, siden han tilbød ham at blive kgl. svensk Historiograf. Det var jo et fri-

stende Tilbud, men B. veg dog tilbage for Tanken om mulig at faa den Opgave at skildre sit Fædrelands Ydmygelse. Kunde hans Hverv derimod blive indskrænket til at fremstille andre Partier af Sveriges Historie, og den svenske Konge vilde tillægge ham fornødent Underhold, da var han ikke utilbøjelig til at træde i den Herres Tjeneste, hvem Krigslykken havde tilsmilet. Hvad der bidrog til at gjøre B. tvivlraadig om, til hvilken Side han skulde slutte sig, var, at han i Lundegaard havde en Ejendom, som han nødigt vilde opgive, men som han utvivlsomt vilde miste uden Erstatning, dersom han forlod Skaane og gik over Sundet for at stille sig til den danske Konges Raadighed. Da han imidlertid efter Freden 1660 var saa heldig at faa Biskop Vinstrup i Lund til at købe Gaarden, betænkte han sig ikke paa at sige Skaane Farvel, skjønt Carl Gustav 1658 havde tillagt ham et Kanonikat og et Vikariat i Lund.

I Danmark modtog man ham med Glæde, og han fik strax en Plads i den nye Forvaltning, der skulde afløse den ældre Regeeringsform, i det han nemlig allerede i Nov. 1660 blev Medlem af Skatkammerkollegiet og nogen Tid efter tillige Assessor i Højesteret. Ved Siden af disse høje Embedsstillinger beholdt han sit Hverv som kgl. Historieskriver, og med Digtekunsten syslede han ikke mindre flittig end tidligere, om han end indskrænkede sig til Lejlighedsdigte. I historisk Henseende stilledes der ham efterhaanden forskellige Opgaver, saasom en almindelig Skildring af Folkets og Rigets Historie fra de ældste Tider, Christian IV's Historie samt endelig den allernyeste Tids Begivenheder, saasom Kjøbenhavns Belejring og Enevældens Indførelse. Men skjønt han vistnok efterhaanden tog de forskellige Opgaver op og arbejdede paa deres Løsning, gik det dog sent fra Haanden, dels fordi de næppe alle interesserede ham, dels fordi han var optagen af meget andet, og endelig fordi han stillede saa store Krav til Form og Fremstilling, at Arbejdet nødvendig maatte skride langsomt frem. Af B.s betydeligere Skrifter udkom i hans Levetid egentlig kun et psevdonymt publicistisk Indlæg: «Orosii Annilonis dissertatio de bello Dano-Anglico» (1667). Men store Forventninger knyttede sig til, hvad han havde under Hænder, og Christian V, der yndede ham ikke mindre, end Frederik III havde gjort, skjænkede ham en Landejendom i Nærheden af Kjøbenhavn, for at han uforstyrret af Hovedstadens Selskabsliv kunde i Ro føre sine historiske Arbejder til Ende. Men efter nogen Tids Svagelighed døde han 20.

Maj 1675, uden at Maalet var naaet. — Senere udkom dog hans latinske Skildring af Kjøbenhavns Belejring («Obsidio Hafniensis», 1676) og efter mange Fataliteter endelig ogsaa hans Hovedværk, «Florus Danicus» (Odense 1698, Fol.), en i stilistisk Henseende glimrende, men i historisk Henseende ikke videre betydningsfuld Skildring af den danske Historie fra de ældste Tider indtil Christoffer af Bajerns Død.

Saa store Lovtaler end Samtiden har holdt over B.s historiske Stil, saa blev han dog ingen fremragende Historiker. Det var ikke af Mangel paa Evner, thi Fantasi, Fremstillingsevne og Vidstode i høj Grad til hans Raadighed; men paa den ene Side var han en Søn af sin servile og formalistiske Tid, paa den anden Side var hans Begavelse nærmest af digterisk Art. Hans Kritik holdt sig paa Overfladen og trængte ikke ind i Historiens Dybder. I bunden som i ubunden Stil foretrak han det latinske Sprog, og vi have kun faa Digte af ham paa Dansk. Dog vise disse, at han var en Aandsfrænde af Bording og Kingo, der ogsaa vare hans personlige Venner.

V. B. var to Gange gift, 1. 1652 med Anne, Datter af Professor, Dr. Niels Pedersen Aurilesius, 2. 1663 med Gjertrud, Datter af Renteskriver Jørgen Hansen. Af begge Ægteskaber var der Børn.

Hist. Tidsskrift 5. R. I, 1 ff. 639 ff. VI, 851 ff.

H. F. Rørdam.

Bering, Vitus Jonassen, 1681—1741, Søfarer. B., der fødtes i Sommeren 1681 i Horsens, var en Søn af «Visiterer» Jonas Svendsen (Halmstad) og Provstedatteren Anne Pedersdatter Bering, en nær Slægting af den ovfr. nævnte Historiograf Vitus Bering. Som ganske ung gik B. til Søs og foretog nogle Langvejstogter til Ostindien og Amerika, men kom 1703 til Amsterdam og stiftede der Bekjendtskab med den norskfødte, russiske Admiral Corn. Cruys, hvem Zar Peter havde paalagt at forsyne den russiske Flaade med vestevropæiske Sømænd. Cruys bevægede B. til at træde i russisk Tjeneste som Underlieutenant i Flaaden; under den store nordiske Krig tjente han sig op til Kapitajn af 2. Rang og deltog med Hæder i den nydannede Flaades Kampe med Tyrkerne og Svenskerne, men da han efter Freden i Nystad ikke opnaede en attraet Forfremmelse, tog han 1724 sin Afsked. Dette stred dog imod Zarens Ønsker, han befalede Admiralitetet atter at optage B. i Flaaden med det krævede Avancement, og næppe et

halvt Aar senere udnævnte han ham til Chef for den første kamtschadalske Expedition, der havde til Opgave at undersøge, om Asien og Amerika vare landfaste med hinanden nord for det stille Hav. Fra dette Tidspunkt er B.s Liv udelukkende viet til geografiske og navtiske Opdagelsesrejser, og han indtager en fremragende Plads iblandt Europas store Søfarere.

Hans første Expedition var forbunden med ualmindelige Vanskeligheder, thi hele Nordostasien var den Gang næsten ukjendt og uden al Kultur; Russerne havde kun et Par usle Træforter paa Kamtschatka og ved Anadyrfloden, Stillehavskysten var slet ikke kortlagt nord for Nipon, og paa den anden Side Havet kjendtes Amerikas Vestkyst kun op til det kaliforniske Cap Blanco (43° n.). Hele den nordlige Del af det stille Hav og alle dets Kystlande ventede saaledes paa deres Opdager, og trods de mange Expeditioner til Nordostpassagens Opdagelse vidste endnu ingen, om det berømte Anian-(Berings-)stræde fandtes eller ikke. Det blev B.s Maal at kaste Lys over alle disse interessante Forhold. I Vinteren 1725 brød han op fra St. Petersborg med flere Officerer, et talrigt Mandskab og et meget stort Træn af Skibsmateriel og Proviant, der maatte føres frem ad flere tusende Mile lange Veje i Klodens mest uvejsomme Egne. I de følgende 2 Aar arbejdede han sig langsomt og under store Lidelser frem ad de sibiriske Flodveje, udrustede 1727 2 søgaaende Skibe i Okotsk, sejlede der fra til Kamtschatka og naaede i Foraaret 1728 sit egentlige Udgangspunkt ved Kamtschatkaflodens Munding. Her byggede han Expeditionsskibet «Gabriel», forsynede det efter fattig Lejlighed med et Aars Proviant og tiltraadte med 43 Mand sin egentlige Opdagelsesrejse til Polarhavet. Han trængte frem til 67° 15' n., kortlagde Nordostasiens Hjørne, paaviste, at Amerika og Asien i dette Strøg af Jorden ikke vare landfaste med hinanden, samt at der fandtes en Nordostpassage, «hvis man ikke blev forhindret af Isen i Norden». Han fastsatte Nordostasiens Form og gjorde sig i det hele meget fortjent af Geografien ved sine fortrinlige Stedbestemmelser tværs igjennem hele Asien. Derimod lykkedes det ham ikke at opdage Amerikas Vestkyst, ja, uagtet han sejlede 2 Gange igjennem det Stræde, der nu bærer hans Navn, vidste han intet om dets Existens, og lige saa lidt lykkedes det ham ved en Aaret efter foretagen Expedition øst paa fra Kamtschatkafloden at opdage den nærliggende Beringsø. 1730 vendte han tilbage til St. Petersborg, men da de lærde betvivlede Rigtigheden af hans Resultater, fremkom han strax med

Forslag om en udtømmende Kortlægning af hele Nord- og Østasien fra Arkangelsk til Japan og om en Besejling af Amerikas Vestkyst fra den 60° n. til op over Beringsstrædet. Disse Forslag vandt Tilslutning, men da den russiske Regering til deres Udførelse knyttede en fysisk-ethnografisk Undersøgelse af hele Sibirien, overlæsedes B. med saa mange Foretagender, at en tilfredsstillende Gjennemførelse af dem alle var umulig. Alle disse Forskningsrejser, Verdens største geografiske Foretagende, ere kjendte under Navnet den store nordiske Expedition.

I Foraaret 1734 forlod B. atter St. Petersborg med over 500 Mand og efterfulgt af Akademikerne G. F. Müller, Gmelin d. ældre og Louis de l'Isle de la Croyère. Han tog strax fat paa Ishavskystens Kortlægning og afsendte i Foraaret 1735 Lieutenant Ofzyn fra Tobolsk for at undersøge Kystlandene mellem Obj og Jenisej, og i Foraaret 1736 2 Skibsexpeditioner fra Jakutsk, hvoraf den ene under Lieutenant Prontschichtschef skulde besejle Kysten mellem Lena og Jenisej, og den anden under Danskeren Peter Lassenius hele Nordostasiens arktiske Kystlinje. Samtidig sendte han Kapitajn Morten Spangberg, der var født i Jærne, til Okotsk for at forberede den japanske Expedition, og saaledes omspændte B. snart hele Sibiriens uhyre Kyst med et Net af Undersøgelserrejser. Men disse Expeditioner stødte paa uanede Hindringer. Ofzyn kæmpede i flere Aar forgjæves i Objbugten, Prontschichtschef og Lassenius bukkede under for det barske Vejrlig, deres Expeditioner maatte gjentages under Lieutenanterne D. og C. Laptjef, og først efter B.s Død naaedes en Afslutning. Spangbergs rastløse Virksomhed standsedes af den okotske Øvrigheds Uvilje, i 3 Aar maatte B. selv udkæmpe en forbitret Kamp med den sibiriske Centralmyndighed, der højst uvillig gik ind paa hans store Krav om Levnedsmidler, Penge og Mandskab, det var næsten umuligt at føre de store Provianttransporter ad de sibiriske Flodveje fra Jakutsk til Okotsk, hvor han byggede en Flaade paa 8 søgaaende Skibe, ligeledes voldte Akademikerne ham mange Bryderier, han blev Gjenstand for en systematisk Bagtalelse, Admiralitetet berøvede ham hans Lønningstillæg og truede ham med Tortur, ja, Senatet forlangte endog, at hele Foretagendet skulde standses. — I Aarene 1738—40 kortlagde Spangberg Kurilerne og Japan, og samtidig udrustede B. i Okotsk Expeditionsskibene «St. Peder» og «St. Poul» for med dem at opsejle Amerikas Vestkyst. 1740 afsejlede han til Avatschabay paa Kamtschatka, hvor han anlagde Byen Petropoulovsk, og

tiltraadte der fra i Juni 1741 sin anden store Sørejse til Amerika. Han udførte dette Togt med 2 Skibe og over 150 Mand. Det var hans Plan at styre i Øst til Nord op imod det ukjendte Kontinent, men la Croyère, hvem hans Instrux paalagde ham at rette sig efter, bevægede ham til først at opsejle «Gamalandet», en legendarisk Kystlinje, der o. 100 Aar tidligere skulde være set nogle Etmaal syd for Kamtschatka. Paa denne Maade spildtes nogle kostbare Uger, en Storm skilte Skibene ad, og først i Slutningen af Juli naaede B. ind under en vild, snedækt og ugjæstmild Kyst af det nordvestlige Amerika i Omegnen af Vulkanen St. Elias (60° n.). Nogle Dage senere ankrede Skibet op under Kajakøen, hvor Adjunkt Steller foretog nogle botaniske Exkursioner, men da B.s Helbred alt den Gang var nedbrudt, da Stedet ikke egnede sig til Overvintring, og Skibsprovianten var saa slet, at $\frac{1}{3}$ af Besætningen var syg, tiltraadte de allerede Dagen efter Tilbagerejsen for paa denne at kortlægge den nye Kystlinje mod Vest og Nord. De opdagede derfor endnu Kodjak, Alaskahalvøen samt Dele af Alëuterne, men i Slutningen af Avg. overfaldtes de af svære Storme, Skibet forsloges ud af Kursen, Skjørbugen angreb næsten hele Besætningen, Chefen selv blev aldeles utjenstdygtig, og efter en frygtelig, 5 Maaneder lang Odyssé satte de subalterne Officerer, trods den dødsyge B.s Modstand, Skibet paa Land paa Østsiden af Beringsøen ved en Plads, der efter B.s militære Rang endnu kaldes «Kommander». Besætningens Tilstand var forfærdelig, den boede i Jordhuler ved en Bjærgbæk og levede af Hval- og Robbekjød, Skjørbugen bortrev 31 Mand, og 19. Dec. 1741 døde B. efter frygtelige Lidelser. Først Aaret efter lykkedes det de tilbageblevne at naa hjem til Kamtschatka.

Med B.s Død fandt den store nordiske Expedition en brat og utilfredsstillende Afslutning. B. var en venlig, stille og ædel Natur, en retskaffen og from Kristen, en hærdet, udholdende og ærlig Pioner for menneskelig Vidskab, Kultur og Handel. Ved hans Initiativ er et stort Fastland blevet videnskabelig undersøgt, en uhyre arktisk Kystlinje, større end nogen anden paa Kloden, bleven kortlagt, en ny Vej til den vestlige Verden funden og Banen brudt for russisk Kolonisation hinsides det stille Hav. Og dog lykkedes det ham kun stykkevis at fuldføre, hvad han gennem 16 Aar havde tilstræbt, hans seje Energi og milde Karakter formaaede ikke altid at tage det op med de uhyre Vanskeligheder, der taar nede sig op omkring ham, hans Hjælpere vare slette, hans Midler

utilstrækkelige og Sibiriens Kultur altfor ringe til at kunne afgive et solidt Grundlag for saa store Foretagender. — Paa Petropoulovsk's gamle Kirkegaard er der rejst et tarveligt Mindesmærke over ham. Han var gift med Russerinden Anna Matvejefna og havde med hende 3 Sønner, der alle gik Embedsvejen, og en Datter, der blev gift med Baron Korff, Politimester i St. Petersborg. Paa Mandsiden synes hans Slægt uddød. Han har skjænket et Legat til de fattige i Horsens.

P. Lauridsen, Vitus J. Bering og de russiske Opdagelsesrejser, 1885.

P. Lauridsen.

Beringskjold, Magnus, 1721—1804, Kammerherre, Godsejer og politisk Intrigant, var født i Randers 1721 (døbt 31. Avg.). Inden han blev adlet, hed han Magnus Blach Ditlevsen Bering. Navnet Bering havde hans Fader, der var Kjøbmand i Randers, antaget efter sin Stiffader, medens han i Virkeligheden var Søn af en Møller, Otto Lauridsen. B. blev 1740 dimitteret fra Horsens Skole, og han synes allerede, da han levede som Student i Kjøbenhavn, at have begyndt sin forunderlige, stærkt bevægede, tit æventyrlige Levevis, som han fortsatte, saa længe det var ham muligt. Han hører til de ejendommeligste, men unægtelig ogsaa mindst elskværdige Personligheder, der have spillet en Rolle her hjemme i det 18. Aarhundrede. Hans Evner vare i visse Henseender betydelige. En mærkelig Utrættelighed og Haardnakkethed forbandt sig hos ham med stor Snarraadighed; gik Lykken ham imod, forstod han hurtig at komme paa Benene igjen, og han havde et paafaldende Talent til at kunne sno sig om Personligheder, han vilde vinde. Hans Ydre maa have gjort et mærkelig kraftigt Indtryk; selv da han var en Olding paa 75 Aar, som Fængsel og stærke Lidenskaber havde tæret paa, blev han af en fremmed, der besøgte ham, sammenlignet med en gammel Eg. Men han var allerede fra tidlig Tid hensynsløs, samvittighedsløs, løgnagtig og i en næsten utrolig Grad trættekjær, desuden lidenskabelig over al Maade. Har han imidlertid haft Glæde af at skade andre, saa er han ogsaa selv bleven haardt straffet, og under de Slag, Livet voldte ham, skjønt for en stor Del som en Følge af hans egen Skyld, blev han mere og mere en af dem, hvis Haand er imod alle.

Det første, man hører om hans Liv som Student, er meget karakteristisk, at han tog Del i Smuglerier og drev Handel i Kjøbenhavn, derpaa spillede han Fallit og rømmede til Tyskland, uden

Held forfulgt af Politiet. Saa tumlede han sig omkring i Udlandet og giftede sig (1749) sandsynligvis Penge til med en Pige af norsk Byrd (Maren Kirstine v. Cappelen, † 1783). En kort Tid var han hjemme og gjorde Akkord med sine Kreditorer for derefter at nedsætte sig i Lybek som Kjøbmand. Han havde forskjellig Kiv her, ogsaa med Byens Magistrat, men, da han havde opnaaet — ingen véd, hvorledes — at blive holsten-gottorpsk Hofraad (1756), skaffede han sig siden ved den holsten-gottorpske Hertug Carl Peter Ulriks Hjælp en Triumf over Magistraten, der maatte gjøre ham en ydmygende Undskyldning. Imidlertid havde han ogsaa forstaaet, støttende sig til nogle dundrende Løgne om de anselige og adelige Æresposter, hans Forfædre havde beklædt, at blive adlet af den tyske Kejser under Navn af Magnus Bering von Beringschiold (1758). Og nu betraadte han Politikens Bane ved i Petersborg at virke i den dansk-norske Regerings Sold under Forhandlingerne om det holstenske Mageskifte. J. H. E. Bernstorff mente at kunne have Gavn af det nøje Forhold, hvori han gjaldt for at staa til Carl Peter Ulriks Yndling, Overkammerherre Brockdorff. At han her skulde gjøre noget af Tanke om sit Fædrelands Vel, faldt ingen, sikkert mindst af alle ham selv, ind. Den Nytte, man i Virkeligheden havde af ham, kan ikke have været stor; men han forstod til Gavns siden at tale om sine udmærkede Fortjenester. Maaske var det som en Slags Paaskjønnelse, at han 1763 i Følge Ansøgning blev udnævnt til Generalkrigskommissær.

Fra 1762 tog han fast Bo i Danmark, begyndte at købe Landejendomme, først en Bondegaard i Nærheden af Sorø, siden Herregaarde, kjævledes med Embedsmænd om Skatter, skjændtes med Bisper og Præster og var en utaalelig Herremand imod Bønderne. Omsider indlod han sig paa at købe Krongods paa Møen, og her ser det ud, som om til Vederlag for hans forskjellige Plagerier imod andre Regeringen har taget vilkaarlig paa ham. Hans Kjøb blev kasseret, og han mistede en Del Penge. Men han forstod at hævne sig. Nu var det, at han, der allerede tidligere havde staaet i Forbindelse med General Eickstedt, brugte dette Forhold til at faa Sammensværgelsen i Stand imod Struensee, hvem han holdt for at have været Mester for hans Uheld paa Møen. Det maa gjælde for sikkert, at B. mere end nogen anden enkelt Mand har været Hovedmand for Katastrofen 17. Jan. 1772. Han følte sig ved sligt som Fisk i Vande.

Men fra at have besejret en Fjende kom han til at staa over for en ny. Han lagde sig grundig ud med Guldberg. Forholdet blev i det hele hurtig slet imellem flere af de sammensvorne. Han for sin Del var forbitret over, at han ikke opnaede anden Løn for sin Deltagelse i Sammensværgelsen imod Struensee, end at der blev givet ham Oprejsning for den skete Uret paa Møen, at han blev Kammerherre og som saadan fik en aarlig Gage af 2000 Rdl., foruden at der vistes hans to Sønner nogle Begunstigelser. Aabenbart tabte den lidenskabelige Mand efterhaanden Ligevægten og vakte Mistanke imod sig, snart ved at knytte Forbindelser med Personligheder, der stode Caroline Mathilde nær under hendes Ophold i Celle, snart ved en hemmelig Rejse til Sverige, hvor han opholdt sig et Par Aar. Hans Ubesindighed gik saa vidt, at han i Breve til General Eickstedt frit gav sit Had og sin Hævnlyst imod Guldberg Luft. Men han kom til at bøde haardt derfor. Han blev, som det synes, i Følge en Intrige, hvori Guldberg og Enkedronningen selv havde Del, angivet af sin yngste Søn og dennes Hustru for at omgaas med højforræderske Planer. Den Gang boede han som Godsejer paa Rønnebæksholm. Arresteret i Næstved blev han sat i Fængsel i Kastellet i Kjøbenhavn (1781). En Rettergang, ved hvilken Guldberg viste en uhyggelig Iver for at faa ham domfældt, førte til, at den Kommission, der var bleven nedsat for at afgive Kjendelse om ham, mente, at der var, hvad Loven kalder «vis Formodning» for, at Angivelserne imod ham vare sande, og at han derfor «burde sættes ud af Stand til at gjøre ondt», med andre Ord holdes i «nøje Forvaring» sin hele Livstid. Men det knækkede ham ikke. Han greb en Lejlighed, der frembød sig for ham, til i sit Fængsel at affatte en fnysende Pamflet imod Guldberg under Navn af «Høegens mange forræderske Praktikker». Efter at han havde siddet 4 Aar i Fængsel i Kastellet, blev han 1785 sendt til Bergenhus Fæstning, hvor han sad i 11 Aar. Det var et meget lempeligt Fængsel, der langt mindre syntes at skulle være en Straf end et Middel til at sikre sig imod ham som en farlig Person. Han benyttede den store Frihed, han her havde, til at være en sand Plage for alle, der kom ham nær, bankede en Nabofange med en Støvekost, skjældte Officererne paa Fæstningen ud, spyttede ad de Soldater, der stode paa Vagt, viste en utrolig Opfindsomhed i at lave Løgne og Bagvaskelser og affattede til sidst et aldeles skandaløst Skandskrift om Kommandanten, som han tilsendte selve denne. Omsider valgte man (1796) at lade ham bo

som fri Mand i Stavanger, om end med Forpligtelse til ikke at forlade denne By. Her synes han endelig i sin høje Alderdom at være kommen noget til Ro. Han døde i en Alder af næsten 83 Aar 7. April 1804. Hans to Sønner havde 1783 faaet Navnet Wedelsparre.

Hist. Tidsskrift 5. R. I.

E. Holm.

Berkentin, s. Berckentin.

Berlin, Johan Daniel, 1711—87, Musiker, født i Memel 12. Maj 1711, blev, da han var 19 Aar gammel, af sin Fader, der selv var Musiker, sendt til Kjøbenhavn for at fuldende sine musikalske Studier og udnævntes i 1737 til Stadsmusikus og Organist ved Domkirken i Throndhjem, i hvilken Stilling han vandt en ikke ringe lokal Berømmelse baade som Komponist og som Orgelspiller. For at afhjælpe Savnet af en Lærebog i den praktiske Musiks Begyndelsesgrunde udgav B. her i Throndhjem 1744 under Titelen «Musikalske Elementer» den første Musikskole i det danske Sprog. Nogle Klaversager af ham udkom i Tyskland. I sin modnere Alder syslede han fortrinsvis med musikvidenskabelige Problemer og erhvervede sig ved Selvstudium en Indsigt i Mekanik og Matematik, som Suhm, der havde haft Lejlighed til at lære ham personlig at kjende, omtaler med megen Anerkjendelse. Han opfandt saaledes i 1752 et Monokord af en egen, sindrig Konstruktion, som er bleven efterlignet i nyere Tid, og offentliggjorde 1765 i det norske Videnskabernes Selskabs Samlinger en Afhandling om «Tonometrien», den logaritmiske Beregning af den ligesvævende Temperatur, der senere udkom paa Tysk som et selvstændigt Skrift. I øvrigt gav han sig af med mange forskjellige Ting. Han forfærdigede baade fysiske og musikalske Instrumenter, var Landmaaler og en yderst sirlig Korttegner. Man har ogsaa en Række meteorologiske Observationer af ham. B., der med sine musikalske Bestillinger forenede Embedet som Overbranddirektør, døde i Throndhjem^{4-11/2} 1787. To Sønner af ham virkede ligeledes som Organister i Norge.

Marpurg, Histor.-krit. Beyträge zur Aufnahme der Musik II, 563 ff. Suhms Saml. Skrifter X, 38.

V. C. Ravn.

Berling, Ernst Heinrich, 1708—50, Bogtrykker og Avisudgiver, Søn af ridende Førster Melchior Christian B. og Catharina Hennings, er født i Meklenborg 22. Marts 1708. Han lærte Bogtrykkerkunsten i Lauenborg, blev Svend 1727 og indkaldtes 1731

til Kjøbenhavn af Bogtrykker Høpfner, hvis Stifdatter, Cecilie Cathrine Godiche, Datter af Bogtrykker Jørgen Mathiesen G., han Aaret efter ægtede. Fra dem nedstammer den danske Bogtrykker-slægt Berling. 1733 nedsatte han sig som Bogtrykker, fik 1747 det eneste danske Skriftstøberi overdraget af Regeringen og udnævntes s. A. til Hofbogtrykker. Udstyrelsen af hans Presses talrige Frembringelser betegner et stort Fremskridt i dansk Bogtryk. 27. Dec. 1748 fik han for sig og Arvinger Privilegium paa at trykke de Aviser — danske, tyske, franske og lærde —, som han havde afkjøbt Bogtrykkerenken Inger Wielandt. Hans «Kjøbenhavnske Danske Post-Tidender», den nuværende «Berlingske Tidende», har tilført de politiske Tidender en hidtil ukjendt Fylde af indenlandske Nyheder. B. døde i Okt. 1750, faa Maaneder efter sin Hustru.

R. Nyerup, Læsendes Aarvog for 1800 S. 69 ff. Stolpe, Dagspressen i Danmark III og IV.

P. Stolpe.

Berling, Johan Carl Ernst, 1812—71, Hofembedsmand. Carl B., der blev født 30. Avg. 1812 i Kjøbenhavn, var Søn af Bogtrykker (Johan) Christian B. og Hedevig Sophie f. Glassing († 1859). B. besøgte ikke nogen Skole, men undervistes i Hjemmet og uddannedes derefter som Typograf. Da hans Fader, Ud giver af «Dansk Stats-tidende», døde 1824, gik Forretningen over til Moderen, der snart fik en dygtig og virksom Medbestyrer i Sønnen. Hidtil havde Trykkeriet været den væsentligste Del af Forretningen, i hvilken Avisen, der fra 1833 udgaves under Titelen «Berlingske politiske og Avertissements-Tidende», havde spillet en underordnet Rolle, men under B. forandrede dette Forhold sig efterhaanden. Avisen blev i Kraft af B.s administrative Talent, Avertissementsprivilegiet og Nathansens dygtige Redaktion Hovedsagen; den vandt en overordentlig stor Udbredelse og udkom fra 1844 to Gange om Dagen. Efter Tronskiftet 1848 aabnede der sig for B., der hidtil fuldstændig var gaaet op i sin Forretning, en Virksomhed af en ganske anden Art, saaledes at hin Begivenhed kom til at danne det mærkeligste Vendepunkt i hans Liv. Han var ved personligt Venskab knyttet til den nye Konge, Frederik VII, hvem han havde lært at kjende som Kronprins, da denne i Slutningen af Trediverne opholdt sig i Fredericia som Kommandant. Kongen gjorde med korte Mellemlum sin Yndling til Gjenstand for en Række Udmærkelser. B. udnævntes til Privatsekretær hos Kongen og 31. Dec. 1848 til General-kasserer for Civillisten, efter at han var bleven hædret med Etats-

raadstitelen. 1849 blev B. Kammerherre, 1851 Rejsemarskal, 1852 fik han Kommandørkorset og 1855 Rang med Kongens Hofmarskal. I Aaret 1857 udnævntes B. til Generalintendant for Civilisten, og endelig tildeltes ham, hvad der var den sidste Udmærkelse fra Kongens Side, 1858 Danebrogsordenens Storkors. Af fremmede Ordensdekorationer havde B. to svenske, en norsk og en fransk Ridderorden.

Ved Kong Frederik VII's Hof spillede B. en betydningsfuld Rolle, der ikke blot fandt sin Forklaring i den Tillid, Kongen nærede til ham, og i hans vigtige Stilling som Chef for Civillisten, men som ogsaa hidrørte fra den store Yndest, han nød hos Kongens morganatiske Hustru, Lensgrevinde Danner. B. følte varmt for sit danske Fædreland og indtog i politisk Henseende et frisindet Standpunkt, hvilke Egenskaber styrkedes hos ham efter hans Indtræden i Hofkredsen. Denne, der var opfyldt af Overleveringerne fra Frederik VI's og Christian VIII's Hof, betragtede ham naturligvis som en Parvenu, og som Modvægt mod denne Stemning søgte B. at vinde Yndest hos den store Befolkning, der ikke spurgte om Byrd og Hofkvalifikationer. Fra et dansk patriotisk Synspunkt havde B. en heldig Indflydelse, men anderledes stillede Forholdet sig set fra Helstatens Standpunkt; thi fra et saadant bidrog B. allerede ved sin Nærværelse ved Hoffet og i Forening med Grevinde Danner til at svække den sammenholdende Kraft mellem Monarkiets forskjellige Dele, som skulde udgaa fra Kronen; det slesvig-holstenske Ridderskab følte sig nemlig ikke tiltrukket, men frastødt af Hoffet i Kjøbenhavn. I Aaret 1859 indtraadte en Krise, der middelbart fik B.s Fald til Følge. Da Lensgrevinde Danner viste en stedse mere udpræget Tendens til at indtage en fremskudt Stilling og lade sig hylde officielt som Kongens Gemalinde, forlangte Ministeriet Hall—Krieger, for i det mindste at svække det morganatiske Elements Betydning ved Hoffet og dets skadelige Virksomhed for Monarkiet, at B. skulde afskediges. Ministeriet havde ogsaa Anledning til at tro, at B. personlig var mindre vel set af Kong Carl XV af Sverige og Norge, paa hvis Venskabsfølelse for Frederik VII man lagde den største Vægt under den daværende Strid med Tyskland og den politiske Situation i det hele taget. Grevinde Danners Indflydelse hos Kongen bevirkede, at han afslog den af Ministeriet stillede Fordring. Kabinettet Hall—Krieger traadte da tilbage 2. Dec. 1859, hvorpaa Ministeriet Rotwitt—Blixen-Finecke, der væsentlig støttede sig paa Rigsdagens Venstre, overtog Magten.

B., mod hvem Opinionen i det nationalliberale Parti havde rejst sig med megen Styrke, tog derefter selv Initiativet til sin Afskedsbegjæring og fratraadte 30. Dec. 1859 samtlige sine Hofstillinger.

Efter Helbredelsen for en alvorlig Sygdom, hvoraf B. blev overfalden det følgende Aar, tog han med Energi fat paa Ledelsen af «Berlingske Tidendes» Administration, men syslede ved Siden deraf med Læsning af danske Forfattere, hvorved han opnaaede et ret omfattende Kjendskab til sit Fædrelands Litteratur. B. havde ligefrem Passion for Udenlandsrejser, og hans materielle Stilling tillod ham at tilfredsstille den i fuldt Maal. Han besøgte næsten alle evropæiske Lande. I Aaret 1871 begav han sig til Italien, hvor han i Neapel traf sammen med Grevinde Danner, og rejste, ledsaget af hende og hendes Følge, til Ægypten. Det var hans Hensigt at besøge Jerusalem, men da ramtes han 30. Marts i Ismailia af et Slagtilfælde, der gjorde Ende paa hans Liv. B. stod personlig i det bedste Forhold til Medlemmerne af «Berlingske Tidendes» Redaktion og til Trykkeriets Personale, og som en karakteristisk Side hos ham maa det fremhæves, at han i sine Hofstillinger ingen Sinde glemte, at han tillige var Bogtrykker, hvad ogsaa det spændte Forhold, hvori Hofkredsens aristokratiske Elementer stillede sig til ham, stadig bidrog til at minde ham om. B.s økonomiske Talent kom Lensgrevinde Danner til gode, i det hun uden ham som Raadgiver næppe havde efterladt sig den store Formue, for hvilken de fortjenstfulde Institutioner «Kong Frederik VII's Stiftelse» og «Jægerspris Stiftelse» oprettedes. — 18. Okt. 1854 havde han ægtet Polly Haderup (f. 14. Febr. 1824⁵), der overlever ham.

Berlingske Tidende 1871, Nr. 81. Bille, Tyve Aars Journalistik II.

A. Thorsee.

Bernardi, Bartolomeo, —1732, Musiker, født i Bologna, hvor han 1696 udgav et Bind Sonater for 2 Violiner og Bas, samt Medlem af det derværende Akademi «dei filarmonici», opnaaede som udmærket Violinspiller en fordelagtig Ansættelse ved Hoffet i Kjøbenhavn i Begyndelsen af Frederik IV's Regering og debuterede her som dramatisk Komponist med et lille Divertissement, «Il gige fortunato», der blev opført ved en Hoffest paa Kjøbenhavns Slot 28. Avg. 1703. I Foraaret 1705 tog han Orlov for at gjøre Rejser i Udlandet og vendte først tilbage efter flere Aars Fraværelse. Det ses, at han i disse Vandreaar har gjort Opsigt i Hamborg, og at han i Amsterdam fik udgivet flere nye Violin-

kompositioner, deriblandt «Dodici sonate a violino solo col basso continuo», et Værk, i hvilket hans Fantasi og Virtuositet som udøvende Kunstner skule vise sig i det gunstigste Lys. Efter sin Tilbagekomst til Danmark forestod B. i en Række Aar den kongelige Kammermusik. 1711 kaldes han kgl. Direktør over Musikken, 1723 «Secrétaire de la musique» og 1729 kgl. Kapelmester. Musikken til en Del større, især tyske, Lejlighedskantater, som han maatte komponere for Hoffet i glædelige og sørgelige Anledninger, er — som det meste af, hvad han har skrevet — gaaet tabt ved Slotsbranden 1794, men karakteriseres af Scheibe som smagløs og lidet original, hvor den ikke ligefrem var laant fra andre Komponister. B. var ugift og døde i 1732 som en temmelig gammel Mand.

Musikforeningens Festskrift 1886 I, 21 ff.

V. C. Ravn.

Berner, Alexander, 1706—85, Rentekammerdeputeret, fødtes 29. Nov. 1706, blev 1736 Fuldmægtig i Kammerkancelliet, efter at han i 12 Aar havde «tjent for Skriverkarl udi det nordenfjældske Distrikts Kontor ved Rentekammeret». 1742 blev han Kancellist i Kammerkancelliet, 1749 Kammersekretær, s. A. Kammerraad, 1759 Justitsraad, 1760 Kommitteret ved Rentekammeret, 1767 Etatsraad, 1773 Deputeret, s. A. Konferensraad, 1780 adlet og døde 8 Avg. 1785. Han blev 11. Dec. 1744 gift med Christiane Frederikke Schultz (f. 1725 † 25. Avg. 1792), en Datter af Major Andreas S.

G. Kringelbach.

Berner, Christian Frederig, 1773—1827, Kancellideputeret, en Søn af dansk Resident i Patna i Ostindien Jørgen Henrik B. og Marie Ulrica f. Schouw, fødtes 27. Juni 1773 i Trankebar, blev 1790 Student fra Frederiksborg Skole, 1797 juridisk Kandidat, opholdt sig derefter 4 Aar i Udlandet, blev 1801 Avskultant i Højesteret, 1803 Assessor i det danske Kancelli, 1804 tillige Departementssekretær og Kontorchef sammesteds, 1805 Justitsraad, 1810 Departementschef, 1813 tillige Kancellideputeret, s. A. Etatsraad, entledigedes allerede i Slutningen af 1820 «paa Grund af en tiltagende Sygelighed, der hindrede ham i med samme Energi som hidtil at varetage sine omfattende Forretninger,» og døde 7. Maj 1827. Han var i flere Aar Medudgiver af «Borgervennen», hvortil han har leveret enkelte Artikler. Han var gift med Christine Margarethe

Reiersen (f. 1785 † 10. Maj 1850), en Datter af Amtsforvalter i Vordingborg Hans Henrik Peter R. og Birgitte Christine f. Bernth.
 Erslew, Forf. Lex. *G. Kringelbach.*

Berner, Freund Jakob Gottlob, f. 1823, Theaterintendant. B., som er født 14. Dec. 1823 i Svanike, er en Søn af Byfoged i Nykjøbing p. Sjælland Jørgen Henrik B. og Johanne Constantine f. Stage. B. blev i 1834 sat i Efterslægtsselskabets Realskole og 1839 paa Instruktør Stages Foranledning antaget som Volontær paa Theaterkontoret og arbejdede her, indtil han som Fuldmægtig tillige i 1849 blev J. L. Heibergs Theatersekretær. Denne sidste Stilling fra- traadte han i Begyndelsen af 1857 for at overtage hele Theatrets Bogholderi, men blev 1859 atter udnævnt til Theatersekretær samt til Regissør for det reciterende Skuespil og Operaen, i 1863 Justitsraad. Da Kranold frasagde sig sin Stilling som Chef for det kgl. Theater, konstitueredes B. 5. Okt. 1866 efter Kultusminister Rosenørn-Teilmanns Opfordring som Intendant for Theatret med Konferensraad Linde som Chef, og denne Konstitution fornyedes hvert af de senere Aar, under hvilke han med stor administrativ Dygtighed bragte Theatrets Finanser paa Fode igjen. Han blev i 1867 Medlem af den Kommission, som skulde tage Omordningen af Theatrets Forhold og Opførelsen af en ny Theaterbygning under Overvejelse, foretog i Sommeren 1870 en Rejse for at studere de tyske Theatres Indretning, blev 1872 Medlem af Bygningskommissionen for det nye kgl. Theater og afgik med Pension fra sin Stilling som Intendant i Sommeren 1876. B. blev gift 14. Nov. 1852 med Emma Lucine Modeweg, Datter af Joh. Carl M., Ejer af Brede Klædefabrik, og Louise f. Bock. *Edgar Collin.*

Bernhard, —1025—, Biskop i Skaane. Iblandt de mange Biskopper, Kong Knud den store lod komme fra England til Danmark for at udbrede Evangeliet, var Biskop B., der blev sendt til Skaane. Her havde tidligere Biskop Gotebald, der ligeledes var kommen fra England, prædiket Kristendommen, men Befolkningen var dog endnu i Begyndelsen af det 11. Aarhundrede overvejende hedensk. B. var vistnok af fransk eller tysk Herkomst og maa i øvrigt, hvis de af nyere Forskere fremsatte Formodninger ere rigtige, i sit tidligere Liv have haft god Lejlighed til at samle sig Erfaringer som Missionær. Han antages nemlig for at være den Biskop Bernhard Vilraadsen, der fulgte Kong Olaf Haraldsen fra England til Norge (1014), prædikede Kristendommen

der og i Sverige og efter Kong Olafs Opfordring 1016 gik til Island, hvorfra han, hædret af Islænderne med Tilnavnet «den bogvise», efter et 5aarigt Ophold maa være vendt tilbage til England. B., der synes at have overlevet Kong Knud, fandt sin Grav i Lund og mindedes siden hver 21. Avg. tillige med den foran nævnte Gotebald og Henrik, «den første Biskop i Lund», ved en Aartid i Lunds Domkirke.

K. Maurer, Die Bekehrung des Norwegischen Stammes I. A. D. Jørgensen, Den nordiske Kirkes Grundlæggelse, Tillæg S. 92. *C. Weeke.*

Bernhard, Hertug af Pløen, 1639—76, General. Søn af Joachim Ernst, regerende Hertug af Holsten-Pløen med Sæbygaard paa Ærø, og Dorothea Augusta af Gottorp og født 31. Jan. 1639. Som yngre Søn uddannedes han til den militære Løbebane og stod i en Række Aar som Oberst i spansk Tjeneste; senere tjente han i Holland. Da Danmark 1675 mere og mere droges ind i den store Krig, søgte han gennem sin Faders betroede Raad Gensch (v. Breitenau) Tjeneste i den danske Hær og blev 20. Avg. udnævnt til Chef for det da oprettede og efter ham opnævnte pløenske Regiment; 25. Okt. s. A. blev han Generalmajor. Han deltog kort efter som saadan i Belejringen af Wismar, som han med de andre Generaler raadede Kongen til at opgive. Det indtoges som bekjendt efter Griffenfelds Raad med Storm 13. Dec., ved hvilken Lejlighed Hertug B. udviste stor personlig Tapperhed. Maanedsdagen efter døde han imidlertid paa Pløen af en hidsig Feber. Ved sin Faders Død 1671 havde han efter Testamente arvet Familiens eneste Len i Sønderjylland, Sæbygaard med en Fjerdedel af Ærø. Ugift. *A. D. Jørgensen.*

Bernhoft, Anders Hansen, 1661—95, Præst. Søn af Hans Andersen B., Sognepræst til Opdal (f. 1634 † 1689), og Elen Andersdatter Opdal (f. 1637, † 1704 i Kjøbenhavn). Hun var en velbegavet Kvinde, hvis Anlæg Sønnen arvede. 1684 blev han personel Kapellan hos Faderen med Succession paa Kaldet, som tilfaldt ham 6. April 1689. Han var en from og lærd Mand og en af de faa norske Præster paa denne Tid, der syslede med Litteraturen, men hans Digte kom ikke for Lyset før efter hans Død (Avg. 1695). Hans 2 Samlinger af aandelige Digte, «Et Guds Barns Fornøjelse i Gud efter Herrens egen Anvisning om vores Kristendoms Hovedstykker udi 32 Sange forfattet» og «Jesu Christi Pines og Døds Historie, sangvis forfattet» (1688), ere af hans Moder udgivne efter

hans Død 1703, hvilket har givet Anledning til, at man har antaget dette Aar for hans Dødsaar. Han blev gift 1688 med Anna Cathrine Withe, Datter af Sognepræst Christoffer Sebastiansen W. til Sundalen († 1688) og Else Lambertsdatter Balchenborg. Hun døde 1744.

Bernhoft, Stamtavle over Slægten Bernhoft S. 39. Erlandsen, Thronhjems Stifts Geistlighed S. 170. *D. Thrap.*

Berns, Albert Baltser, 1602—52, Kjøbmand, Søn af Baltser B., en i Kjøbenhavn bosat, fra Friesland stammende Kjøbmand, og dennes Hustru Nille. Han nedsatte sig, i alt Fald før 1634, i Hamborg, hvor han giftede sig med Anna Margrethe Marselis, en Datter af den ansete Kjøbmand og kongl. danske Faktor og Kommissær i Hamborg Gabriel M. Dette Ægteskab bragte ham i Forhold til den danske Regering; Svigerfaderens Stilling i dansk Tjeneste gik over paa ham, og medens han først alene og senere i Kompagni med sin Svoger Leonhard Marselis drev en betydelig Forretning paa Holland og Østersøen, kom han efterhaanden i den største og for begge Parter betydningsfuldeste Forbindelse med det danske Hof. Han besørgede Pengeomsætningen i Hamborg, laante Kongen kontante Summer, paatænkte 1639 at oprette et ostindisk Kompagni i Glückstadt, som skulde forenes med det i Kjøbenhavn, og paatog sig 1642 at hente Salt fra Spanien til Danmark; men af størst Vigtighed blev dog hans og hans Firmas Virksomhed som Leverandør til den danske Regering, især da han hørte til de af Corfits Ulfeldt begunstigede. Han leverede Kramvarer, Juveler og Sølvtoj til Hoffet, Tømmer til Flaaden, Klæder til Soldaterne, Krudt, Salpeter, Bly og Kanoner til Tøjhuset; selv oprettede han et Skibsbyggeri i Neustadt, hvor han byggede Orlogsskibe for den danske Regering. For egen Regning opførte han 1643 et Tøjhus og i Forening dermed et Kanonstøberi i Glückstadt; til Tøjhusets Underhold fik han aarlig 3000 Rdl. udbetalt af den danske Regering. Under Krigen med Sverige 1643—45 udviste han stor Iver, men led et betydeligt Tab ved, at Skibsbyggeriet i Neustadt blev beskadiget af de svenske. Som Erstatning herfor fik han af Kongen Ret til at købe Godset Wandsbeck af Grev Christian Pentz og hans Hustru, saaledes at Kongen og Rigsraadet skulde udstede et Gjældsbrief for Kjøbesummen; B. fik ogsaa Wandsbeck 1645, men maatte dog senere efter sin egen Paastand betale saa meget derfor, at der ikke blev Tale om nogen Erstat-

ning. Under de danske Finansers slette Tilstand voxede i det hele B.s ubetalte Krav paa Regeringen; han vedblev, efter at Værfstet i Neustadt var blevet istandsat, at levere Skibe, men Afregningerne bleve stadig vanskeligere, og Husets egen Kredit synes paa denne Tid at være bleven stærkt rystet. Ved den store Udlægning af Krongods til den danske Regerings Kreditorer 1651 fik B. og Leonhard Marselis overdraget Lunde Hovedgaard paa Mors og Bustrup Hovedgaard i Salling for 53980 Rdl. I Avg. 1652 døde B., men Forretningen fortsattes af hans Arvinger, imellem hvilke var hans Svigersøn, den senere som dansk Generalpostmester og Admiralitetsraad saa bekjendte Poul Klingenberg. Den ved Corfits Ulfeldts Fald nedsatte Revisionskommission havde adskilligt at udsætte paa de Priser, der vare betalte for B.s Leverancer, men Husets Forbindelse med den danske Regering afbrødes derfor ikke.

Zeitschr. f. hamburg. Gesch. III, 380 f. Personalhist. Tidsskr. I, 207.
Christian IV's egenh. Breve. *J. A. Fridericia.*

Bernstorff, Andreas, 1811—64, Officer. B. fødtes 21. Okt. 1811 i Slesvig paa Godset Grünhorst, som Faderen, Kammerherre Andr. Hartv. Barthold Friedr. B., der havde været dansk Officer, den Gang ejede; Moderen var Hedvig f. v. Sperling, Datter af Gehejmeraad og Amtmand i Slesvig v. S. 15 Aar gammel traadte han ind paa Artillerikadetinstituttet i Kjøbenhavn, blev Stykjunker 1830, men da Instituttet hævedes s. A., blev han Landkadet og afgik fra Akademiet i 1831 som Sekondlieutenant ved det oldenborgske Infanteriregiment. Udnævnt til Premierlieutenant 1836 kom han til 1. Linjebataillon og ansattes som Adjudant hos Olaf Rye. Ved Krigens Udbrud 1848 blev B., som kort efter forfremmedes til Kapitajn, Kompagnichef ved 2. Reservebataillon og deltog som saadan i Kampen ved Dybbøl 5. Juni og ved Adsbøl 6. April 1849. I 1850 ansattes han som Kommandør for 4. Infanteribrigades Stab og udmærkede sig i Kampene ved Helligbæk, Isted og Stenten Mølle. Efter Fredslutningen overgik han som Stabschef til 2. Reservebrigade, men kom i 1851 ved det holstenske Kontingents Oprettelse til dettes 3. Bataillon som næstkommanderende og forfremmedes kort efter til Major. Bataillonens indlemmedes senere som 17. Bataillon i den danske Hær, og B. overtog i 1857 midlertidig Kommandoen derover, men beholdt den endelig ved Udnævnelsen til Oberstlieutenant i 1858. — I Dec. 1863, da han alt var bleven Chef for 17. Regiment, forfremmedes han til Oberst og

rykkede derpaa i Felten. Hans Udholdenhed, Tapperhed, praktiske Blik og øvrige soldatermæssige Egenskaber ville altid sikre ham en høj Plads i vor Krigshistorie; navnlig udmærkede han sig under Dybbøls Forsvar. I ikke mindre end 20 Dage, fra 29. Marts til 18. April, forblev han, dels som Brigade-, dels som Regimentskommandør, næsten uafbrudt i Dybbølstillingen. 18. April vilde han gjøre et Forsøg paa at tilbageerobre Skansen VII, men saaredes først i Armen, dernæst i Overlivet, saaledes at han faldt i preussisk Fangenskab. Han døde Dagen efter paa Pastorallasarettet i Broager.

I Aaret 1843 ægtede han Anna Vilhelmine v. Sperling, en Datter af Oberstlieutenant, Kammerherre Ditlev Magnus Adolph Ulrich v. S. ved Husarregimentet.

Dansk milit. Tidsskrift 1865, S. 247 ff.

P. N. Nieuwenhuis.

Bernstorff, Andreas Peter Greve, 1735—97, Statsminister, hørte til en hannoveransk Adelsslægt og var født i Hannover 28. Avg. 1735. Han var Søn af en Landraad og meget velstaaende Godsejer, Andreas Gottlieb Friherre B.; Moderen, en født v. Weitersheim, omtales som en begavet og karakterstærk Dame. Det fik stor Betydning for hans Udvikling i religiøs Henseende, at han i Overgangsaarene, inden han blev voksen, havde Generalsuperintendent Jacobi i Celle, en udmærket dygtig Mand, til Lærer. Den, der kom til at bestemme hans Løbebane, var imidlertid hans Farbroder, ndfr. nævnte Johan Hartvig Ernst Bernstorff, der fra Aaret 1751 afgjørende traadte i dansk Statstjeneste som Minister. Han havde Blik for Brodersønnens ypperlige Evner, og efter hans Raad søgte A. P. B. ved akademiske Studier i Leipzig, Göttingen og Genf og ved længere Udenlandsrejser i Italien, Frankrig, England og Holland at forberede sig til Statsmandsgjæringen. Det var med stor Kjærlighed, han siden stedse fra denne Tid mindedes Digteren Gellert i Leipzig; han var saa heldig i Göttingen at høre en Kapacitet som Achenwall, Statistikkens Grundlægger, i Genf at leve sammen med Necker, i Italien at gjøre Bekjendtskab med Hertugen af Choiseul og Forfatteren til Anacharsis, Barthélemy. Af hvad han saa paa sine Rejser, var der dog lidet, der fængslede ham i den Grad som Synet af det for hin Tid fortrinlige Agerbrug, visse Dele af England den Gang udmærkede sig ved. Erindringen derom skulde faa stor Virkning paa en vigtig Side af hans senere Livsgjæring.

Da han i disse Ungdomsaar en Gang opholdt sig nogen Tid

i sin Fødeegn Hannover, søgte den ledende Minister her, Münchhausen, at overtale ham til at gaa i hannoveransk Tjeneste; men Onkelens Exempel og Ønsket om at optræde paa en noget større Skueplads bragte ham til at foretrække dansk Statstjeneste. Allerede 1755 var han paa en Maade bleven indviet til denne ved at blive udnævnt til dansk Kammerjunker. En anselig Løbebane i Danmark ventede den unge Mand, saa snart han havde endt sine «Lehr-» og «Wanderjahre». Han fik 1759, da han kun var 24 Aar gammel, Sæde i tyske Kancelli, altsaa under Onkelens umiddelbare Tilsyn; men ved Siden deraf blev han 1760 Deputeret i det vestindisk-guineiske Rente- og Generaltoldkammer, og kort efter traadte han som Deputeret ind i General-Landøkonomi- og Kommercekollegiet; han forenede dermed 1765 at blive Deputeret i Rentekammeret. Som en Følge af en Omdannelse af Kollegierne snart efter Christian VII's Tronbestigelse blev han (1768) første Deputeret i Generaltoldkammeret og anden Deputeret i Kommercekollegiet. Tillige havde han (1767) faaet Sæde i Overskattedirektionen, der nærmest var det øverste Kollegium paa det finansielle Omraade. Det er en Selvfølge, at han imidlertid havde faaet Danebrogsordenen (1766), ligesom han 1765 var bleven Ridder af Ordenen de l'union parfaite; nogle Aar senere (1769) fik han Gehejmerraadstitel. Greve var han bleven 1767, da hans Farbroder blev belønnet med at faa Greveværdigheden, ikke blot for sig selv, men ogsaa for sin Broder, A. P. B.s Fader, og det hele friherrelige Bernstorffske Hus. Reverdil har fra denne Del af hans Liv givet en Karakteristik af ham som baade meget kundskabsrig, ubøjelig retskaffen og meget husholderisk i sine egne Forhold. Han anbefalede ham af den Grund, skjønt forgjæves, til at blive Overhofmarskal hos Kongen efter Adam Gottlob Moltkes Afskedigelse fra denne Stilling. Men han tilføjer, at A. P. B. kun lidet havde Evne til at vinde Folk, fordi han var i højeste Grad paastaaelig og egensindig. «Med en Oldgransker», siger han, «tvistedes han om Mønter, med en Staldmester om Heste, med en rejsende om, hvad der foregik i dennes Fædreland, og han var, kort sagt, stedse vis i sin Sag, som om det, hvorefter Talen var, var det, han havde sat sig bedst ind i.» Reverdil plejer ikke at lægge Fingrene imellem ved sin Kritik af andre Personligheder; men det er rimeligt, at der virkelig har været en ikke ringe Egensindighed hos B. i hans yngre Dage. Hans lovprisende Biograf Eggers fremhæver det som et Træk hos ham, medens han var Barn, og det hedder i en meget rosende Karak-

teristik, som en fremmed Diplomat nogle Aar senere har givet af ham, at han havde den Fejl vanskelig at kunne lade sig overbevise. Dertil kom en vis Svaghed for at høre sig selv tale. Men med Stivheden i hans Karakter hang ogsaa Paalidelighed og Trofasthed sammen.

Saa nøje som han var knyttet til Farbroderen, var det naturligt, at han delte dennes Unaade, da Struensee kom til Magten. Han forlod (1770) Statstjenesten og tillige Kjøbenhavn. Da Reverdil nogen Tid senere traf ham i Hamborg, udtalte han, at det var hans faste Agt ikke mere at overtage noget Embede; men da han efter Struensees Fald i Anledning af en privat Sag kom til Kjøbenhavn, lod han sig dog overtale til atter at tage Plads i Regeringskollegierne. Han blev i Slutningen af 1772 første Deputeret i Finanskollegiet, Økonomi- og Kommercekollegiet samt Bjærgværksdirektoriet. Det havde hidtil været paa det økonomiske og finansielle Omraade, han havde virket. Man har ikke Indtryk af, at hans Gjerning her betegner noget Fremskridt. Hvor stor Interesse han end havde for Agerbruget, synes det ikke, som han er bleven paavirket af de fysiokratiske Grundsætninger, der den Gang begyndte at slaa igjennem. I det mindste blev han staaende ved det gammeldags, stive Beskyttelsessystem, og han var ikke kommen ud over den Tro, at det var muligt ved alskens kunstige Midler at opelske en kraftig Industri. Kun peger det i en noget friere Retning, at han var en Modstander af Monopoler. Derimod blev det en god og tidssvarende Virkning af, hvad han havde set i England, at han ivrig tilraadete Onkelen at gennemføre de Forandringer i Fæstebøndernes Stilling paa Godset Bernstorff, der danne et af de første vigtige Skridt til Forberedelse af de store Landboreformer.

Da A. P. B. blev kaldt tilbage til den dansk-norske Statstjeneste, skrev en begejstret Tilhænger af ham, Cramer, til Suhm: «Hvor har jeg dog takket Gud, og hvilken Glæde har jeg ikke følt over, at den unge B. er bleven kaldet tilbage! Der faar I en Mand med de største Talenter, den mest uegennyttige Redelighed og med en Kraft i Karakteren, i hvilken Visdom parrer sig med Mod.» Denne Spaadom skulde i væsentlige Henseender gaa i Opfyldelse, efter at A. P. B. i April 1773 var bleven flyttet over i den Stilling, hvortil han særlig var skikket, da han nemlig blev stillet i Spidsen for den udenrigske Styrelse og med det samme fik Sæde i Gehejmestatsraadet. Han voxede i denne nye Stilling

efterhaanden op til at blive en af de ypperste Statsmænd i vort Fædrelands Tjeneste. 29. Febr. 1776 blev han Ridder af Elefanten.

Kort Tid før han traadte ind i Regeringen, var Udenrigsministeren Osten bleven afskediget, fordi han ikke var nogen grata persona i Petersborg. Øjeblikket var vigtigt. Endelig syntes det, at man vilde kunne naa det længe eftertragtede Maal at faa det holstenske Mageskifte bragt i Orden; men man frygtede for, at Ostens Personlighed skulde staa i Vejen. Denne blev derfor fjærnet, og efter at Schack-Rathlou midlertidig nogle Uger havde ledet Sagerne, lagdes de i B.s Hænder. Han kom da til at indvie sin Virksomhed som Udenrigsminister ved at bringe Underhandlingerne med Rusland og Storfyrst Poul til Afslutning. Resultatet af dem blev Mageskiftetraktaten af 1. Juni 1773, hvorved Storfyrst Poul som fuldmyndig i Egenskab af holsten-gottorpsk Hertug i alt væsentligt stadfæstede den foreløbige Traktat af 1767 (se Art. J. H. E. Bernstorff). Men hertil føjede Rusland en dobbelt Alliancetraktat med Danmark-Norge af 12. Avg. 1773. Dels blev der sluttet en defensiv Alliance, som fastsatte de tvende Staters gjensidige Forpligtelser i Tilfælde af, at en af dem blev angreben. Dels fastsatte en anden Traktat, hvorledes begge Stater skulde holde sig rede til, naar det rette Øjeblik kom, f. Ex. naar der blev sluttet Fred mellem Rusland og Tyrkiet, da at kunne faa den ved Revolutionen af 19. Avg. 1772 i Sverige dannede Statsforfatning kuldkastet og dermed den ældre Forfatning af 1720 tilbageført i dette Land.

Der kan hverken gives A. P. B. nogen Ære eller tillægges ham noget Ansvar for disse Traktater. Forhandlingen var allerede, inden han blev Minister, ført saa vidt, at der kun kunde være Tale om at gaa ind paa dem. Det var J. H. E. Bernstorffs Politik, der nu omsider havde baaret sin Frugt. Men at denne Politik havde været den rette, derom nærede A. P. B. ingen Tvivl. Den havde, som nedenfor vil blive paavist med Hensyn til J. H. E. Bernstorff, foruden at sigte til at ende de dansk-gottorpske Forviklinger tillige haft til Formaal at give Danmark-Norge Sikkerhed imod den formentlige Fare, der truede fra det gottorpske Kongehus i Sverige, hvis dette med en stærk Kongemagt i Hænderne kom til at føle sig som Herre over Statens Stridskræfter uden at behøve de svenske Stænders Samtykke til at bruge dem. For at naa begge disse Øjemed havde Regeringen i Kjøbenhavn siden 1765 stærkt nærmet sig til Rusland. Saaledes som Stillingen var bleven, efter at

Gustav III 19. Avg. 1772 havde omdannet den svenske Statsforfatning til Gavn for sin egen Magt, indeholdt den for saa vidt en særlig Fare for Danmark-Norge, som han ikke blot var en begavet Konge, men ogsaa af Hjærtet hadede det danske Kongehus og det danske Folk. Forbitrelse over den Iver, Regeringen i Kjøbenhavn havde vist for sammen med Rusland og England at hindre Udviklingen af en stærk Kongemagt i Sverige, skærpede hans nedarvede gottorpske Had imod Naboriget og forøgede hans Lyst til at skille Norge fra Danmark og lægge det under sin egen Krone. Hans Uvilje blev endnu mere næret ved den Fordel, Danmark-Norge vandt ved Mageskiftet, saa meget mere som han holdt sin Families Rettigheder for brøstholdne derved, at dette havde ført til, at Storfyrst Poul overlod Oldenburg og Delmenhorst til en yngre Linje. En russisk Statsmand udtalte nogle Aar senere, at den paa Mageskiftetraktaten saa hurtig følgende Alliancetraktat havde været Betingelsen for, at Rusland havde villet indlade sig paa hin Traktat. Ingen kan heller være i Tvivl om, at Cathrine II mente ved denne Alliance at kunne holde Danmark-Norge fast knyttet til sig og derved paa en Maade i sit Ledebaand. Men den følte dog i det mindste strax fra dansk Side som en Støtte for Staten imod den saa stærkt mistænkte Nabo paa Sveriges Trone.

Særlig A. P. B. mente under disse Forhold at kunne se med Ro paa Forholdet til Sverige. Inden han blev Minister, havde der været en febrilsk Uro over Regeringen. Det var næsten kommet til det Punkt, at det vakte Mistanke, saa snart en Svensker rejste i Norge, naar Gustav III talte med en Nordmand, naar der i en eller anden Fæstning blev sat en Lavet under en Kanon eller et forfaldent Stykke Mur blev repareret, eller naar der blev samlet et Par Regimenter til Øvelser. B. derimod fandt, at «den evindelige Ængstelse» var et unyttigt Selvplageri, han holdt Staten for at være Sverige voxen, og oven i Kjøbet gjorde Forbundet med Rusland, «at vi kunne sætte os ud over en Frygt, som blot Svaghed hos os selv kunde undskylde». Imidlertid vilde en Krig fra Gustavs Side altid volde Plage og alvorlige Pengetab, og imod sligt mente B., at man kun kunde være sikker, «naar Gustav ikke kunde føre Krig, ikke give nye Love, ikke paalægge nye Afgifter uden Medvirken fra de samlede Stænders Side. Dette var vistnok fastsat, men intet værnede om Forfatningen, naar Landet ingen Sikkerhed havde for, at Stænderne bleve sammenkaldte.» Ellers kunde Loven omgaa;

man maatte derfor søge at bringe det dertil, at Gustav III blev forpligtet til at sammenkalde Stænderne hvert 3. Aar. Videre Forandringer i den svenske Forfatning holdt B. for overflødige. For at opnaa sligt mente han, at Rusland og Danmark havde Ret til at slutte sig sammen med Oppositionen i Sverige imod Kongen, og han søgte endog at drive Cathrine II frem i den Retning. Men hvor ivrig Kejserinden end havde været for at fastslaa Aftaler 1773 med Danmark-Norge, der vare truende for Gustav III, gjorde hun ikke senere Alvor deraf. De russiske Ministre hørte kun «med den yderste Lede» Tale om de svenske Forhold. Aarene gik rolig hen.

I det B. endnu paa denne Tid gik ud fra, at Sverige var Danmark-Norges «altid virksomme og uforsonlige Fjende», ja «dets eneste naturlige Fjende, saa længe Grænselandene til Holsten ejedes af svagere Magter», kom han til ogsaa at opfatte Frankrig, der stedse i denne Tid stod Sverige nær og betalte det Subsidier, som en «fjendtlig Magt», medens Frankrigs bitre Modstander England ikke mindre end Rusland maatte gjælde for at være Statens «naturlige Ven». Den store og fordelagtige Handelsforbindelse, hvori man stod med England, forøgede hans Interesse for denne Stat. Dette var en Hovedgrund til, at han under den nordamerikanske Frihedskrig, især da Frankrig optraadte paa Amerikanernes Side, holdt det for at være en Ulykke, saafremt England bukkede under. Vistnok havde de Stridspunkter, som gjentagne Gange under de store Søkrige vare komne op imellem Danmark-Norge og England, ogsaa under denne Krig fremkaldt alvorlig Uenighed imellem Regeringerne i London og i Kjøbenhavn. Der klagedes særlig med Bitterhed fra dansk-norsk Side over, at Englænderne fortolkede Begrebet Kontrabande paa en traktatstridig Maade og derved lagde utaalelige Hindringer i Vejen for de danskes og Nordmændenes Handel paa de Lande, der vare Englands Fjender. Men B. haabede at kunne løse denne Konflikt uden noget Brud. Da Rusland stod i et venskabeligt Forhold til England, og dets Holdning under den store Krig kunde tænkes at ville faa stor Vigtighed, foreslog han denne Stat et Nevtralitetsforbund (28. Sept. 1778), hvorefter begge Riger skulde værne om deres Skibsfart ved fælles Rustninger og i Forening søge at faa England til at gaa ind paa visse billige Grundsætninger med Hensyn til de nevtrale Staters Skibsfart. Men dette afslog Kejserinden; hun vilde ikke indlade sig paa andet end nogle Forholdsregler for at værne om Handelen paa Nord-

rusland, og disse havde ingen Interesse for Danmark-Norge. Samtidig afslog B. at ville slutte sig til et Forslag fra Sveriges Side om et væbnet Neutralitetsforbund, et Forslag, som Gustav III ogsaa sendte til Rusland. Den Kjendsgjerning, at Sverige stod i nøje Venskabsforhold til Frankrig, var tilstrækkelig til at skræmme B. fra at gaa ind paa dets Forslag. Han maatte holde det for utvivlsomt, at England vilde tillægge det en imod det fjendtlig Retning, og et Brud med England, mente han, var en Ulykke for den dansk-norske Stat.

Den Sympathi for England, som denne Opfattelse under de daværende Forhold naturlig førte med sig, maatte styrkes end mere, da Spanien 1779 forenede sig med dets Fjender. I Tillid til denne Stemning henvendte den engelske Regering sig endog i Vinteren 1779—80 til Danmark-Norge med Opfordring til, at det sammen med den selv og Rusland skulde danne en Trippelalliance med det Formaal at bringe de bourbonske Magter til at gaa ind paa billige Fredsvilkaar. Medens her i Kjøbenhavn Arveprins Frederik, d. v. s. Guldberg, holdt dette for at være alt for voveligt, mente B., at det var Pligt for «enhver ægte dansk» at virke for Englands Opretholdelse. Men hans Politik sejrede ikke. Den blev umulig derved, at Rusland afslog at inklade sig paa en saadan Alliance. Ja, denne Stat fjærnedede sig endog stærkt fra Englands Interesser; Ministeren Panin fik Kejserinden til at forkynde Verden, at hun vilde stifte et væbnet Forbund med det Formaal at sikre den nevtrale Skibsfart i Krigstider (10. Marts). Dette Forbund skulde omfatte alle nevtrale Magter, og hun opfordrede strax Regeringerne i Kjøbenhavn og Stockholm til at tiltræde det. De folkeretlige Sætninger, som Forbundet skulde gennemføre, vare nøjagtig de samme, som B. havde opstillet i det Forslag, han i Sept. 1778 havde gjort til et dansk-russisk Forbund, saaledes Sætningen, at frit Skib gjør fri Ladning, at Blokade bør være effektiv for at have Gyldighed, osv. Men ingen kunde tage fejl af, at saaledes som Neutralitetsforbundet nu traadte frem i russisk Form, vilde det ved den almindelige Karakter, det havde, faa en imod England rettet Spids. Det var netop denne Stat, der bestred Sætningen: «frit Skib gjør fri Ladning», og Forbundet var bestemt til at omfatte dels en Stat som Sverige, der var fransksindet, dels Holland, som England paa Grund af Handelsnid aldrig vilde indrømme at drive sin Handel, beskyttet af andre Magter.

Men, hvor lidet tilfreds B. end var med at se Forbundet

komme frem i en saadan Skikkelse, var det umuligt at afslaa at tiltræde det. Dette skete 9. Juli 1780. Da han imidlertid nærrede Tvivl om, at Forbundet vilde faa stor praktisk Betydning, og det forekom ham vigtigt at komme til Enighed med England om et af de vigtigste Stridspunkter, Spørgsmaalet om, hvad der skulde forstaas ved Krigskontrabande, havde han 4. Juli, altsaa inden Danmark-Norge tiltraadte Forbundet, afgjort denne Sag ved en Særtraktat med England. Dette vakte stærk Vrede i Petersborg, hvor det — uden tilstrækkelig Grund — blev opfattet som Vidnesbyrd om, at han ikke loyalt vilde gennemføre Forpligtelserne over for Forbundets andre Medlemmer. Da Budskabet derom kom til Kjøbenhavn, bleve Arveprinsen og Guldberg saa bange for de Virkninger, Ruslands Vrede kunde faa, at B. maatte gaa af som Minister (13. Nov. 1780). Det var ikke alene den udenrigske Styrelse, han derved opgav; men han havde efter Mageskiftets Gjennemførelse tillige staaet i Spidsen for det tyske Kancelli. Skjønt B. var falden, fordi han havde villet følge en selvstændig Politik over for Rusland, grebe Arveprinsen og Guldberg sikkert ikke ugjærne Lejligheden til at faa ham fjærnet. Han havde i vigtige Spørgsmaal været uenig med Guldberg. Som født Tysker holdt han ikke af «Indfødsrettens» Indførelse, og hans Opfattelse af Landboforholdene var ganske forskjellig fra Guldbergs. Endnu mindre fandt han Behag i den stigende Tilbøjelighed hos Enkedronningen og Arveprinsen til at regere ved Kabinetsordrer. Paa den anden Side mente Guldberg, at B. tog for meget Hensyn til England, for lidet til Rusland. Han og Arveprinsen havde endog bag B.s Ryg givet Statsafsendingen i Petersborg Ordre, der gik i en anden Retning end de, B. sendte. Guldberg nærrede en saadan Uvilje imod ham, at han højst uretfærdig har sigtet ham for Underfundighed.

Efter sin Afgang fra Ministeriet trak B. sig tilbage til sine Godser i Holsten og Meklenborg (Borstel og Dreilüttau); men der gik ikke lang Tid hen, førend den unge Kronprins og hans Venner, misfornøjede med Enkedronningen og Guldberg, hemmelig bade ham om Raad med Hensyn til en Regeringsforandring, hvorved der kunde gjøres Ende paa den daværende Styrelse. Da denne Forandring virkelig fandt Sted 14. April 1784, kom B. selvfølgelig strax tilbage i sine gamle Embeder, og han blev nu i dem indtil sin Død.

Det er hans Virksomhed i dette Tidsrum, der især har givet

ham det smukke Navn i vor Historie. Han var afgjort den Mand, der havde mest at sige, da Kronprinsen nøje sluttede sig til ham.

Skjønt det var Reventlow og Colbjørnsen i Forening med Kronprinsen selv, der havde Hovedfortjenesten af at gennemføre de store Landboreformer, havde det stor Betydning for denne Sags Fremme, at B. i Gehejmestatsraadet var en varm Talsmand for dem over for den Modstand, der her rejstes imod dem, og han viste for Slesvigs og Holstens Vedkommende den samme Iver ved at arbejde paa Livegenskabets Ophævelse, saaledes at denne var at anse for en afgjort Sag allerede inden hans Død (1797). Landboreformerne vare kun én Side, om end den vigtigste, af Styrelsen i disse Enevældens 13 smukkeste Aar, under hvilke Regeringen med fast Haand holdt Middelvejen imellem Struensees udskejende Reformiver og Guldbergs stive Konservatisme. B. som Regeringens betydeligste Mand har virket overordentlig til at paatrykke den dette Præg og til at skabe det tætte Baand, der i denne Tid bandt Folket til Regeringen.

I Anledning af den Iver, med hvilken Folk efter Christiansborg Slots Brand 1794 skøde sammen til en ny Slotsbygning og samtidig til Flaaderustninger, skrev B. til en Ven: «Jeg er i Sandhed stolt af at tilhøre et Folk, der viser saa megen Sjæl og Energi, at enhver baade maa lykønske sig selv og sin Nabo dertil . . ., og hvad der fremfor alt rører mig, er, at jeg ser, hvor meget Tanken om at opretholde Danmarks Uafhængighed har Del deri.» Saa-danne Ord ere et slaaende Vidnesbyrd om, med hvilken Kjærlighed han, den fødte Tysker, sluttede sig til sit nye Fædreland og dets Folk. Svaret derpaa var en Folkeyndest, saa stor, at den bragte en svensk Diplomat til at udtale om ham: «Det er lykkedes ham i den Grad ligesom at naturalisere sig i Landet, at hvis man skal dømme efter den Tone, der hersker iblandt Kjøbenhavns Borgere og hos Embedsklassen, vilde han ikke kunne fjernes uden Fare.»

Man vil kunne paavise Træk, der vidne om, at B., som kunde meget godt Dansk, havde Sans for dansk Aandsliv og Videnskabelighed, og dette blev ogsaa anerkjendt, f. Ex. i det han i en Række Aar var Præsident i Videnskabernes Selskab (valgt 14. Nov. 1788); men hans Dannelse var tysk-fransk, ikke dansk, og han, Stolbergernes Svoger, levede overvejende i en tysk Selskabskreds her i Kjøbenhavn. Det Baand, der knyttede ham saa nøje til Folket her hjemme, var Tilliden til ham som Statsmand og Kjær-

ligheden til ham som den ædle, humane Karakter. I det der dannede sig et gjensidigt Tillidsforhold imellem ham og Folket, følte han sig oplagt til at gaa ind paa de Tanker om den offentlige Menings Betydning, som friere Aander i det 18. Aarhundrede havde været Talsmænd for. Han paastod endog en Gang i Statsraadet, at Nationens Vilje maatte være Lov for Kongen, og han viste denne sin Synsmaade i Gjerningen ved med Styrke at opretholde Trykkefriheden. Reskriptet af 3. Dec. 1790 gav, saaledes som Regeringen fortolkede det, al ønskelig Frihed i saa Henseende. «I er vistnok», ytrede han en Dag til en svensk Diplomat, «forbavset over, hvad der bliver trykt her. Det er min Grundsatning ikke at bryde mig derom, thi sligt falder til Jorden af sig selv, naar man ikke giver sig af dermed, og Forfølgelsen vilde kun endnu mere ophidse Sindene.»

Samtidig med at den dansk-norske Stat gennemgik en vigtig Reformperiode, vare Forholdene udad til for det meste meget alvorlige. B. havde anet rigtig ved at forudse uheldige Virkninger af den Form, Rusland gav det væbnede Neutralityforbund. Det havde fremkaldt et Brud imellem denne Stat og England, og dermed havde Forholdene i Nordevropa undergaaet en Forandring, som i Følge Danmark-Norges Beliggenhed kunde blive følelig for denne Stat. Dette skulde snart vise sig i Virkeligheden.

Da nemlig Cathrine II's Politik 1787 bragte hende i Krig med Tyrkerne, besluttede Gustav III, netop for en Del i Tillid til det spændte Forhold, hvori Rusland stod til England saa vel som til Preussen, at angribe Cathrine. Forinden overraskede han Regeringen i Kjøbenhavn ved uventet at komme her til 29. Okt. 1787. Han vilde formaa Danmark-Norge til at slutte sig sammen med ham imod Rusland eller til i det mindste at love at forblive neutralt under en Krig imellem ham og denne Stat. Det var et dristigt Forsøg. 4 Aar tidligere havde han vitterlig arbejdet paa pludselig at overfalde Danmark-Norge, og han var kun bleven afholdt derfra ved Kejserindens Trusler om ikke at ville taale det. Efter et saadant Vidnesbyrd om hans Sindelag vilde det have været Vanvid at bryde med Rusland for hans Skyld, og foruden at hans Forslag blev afslaaet, udtalte B. under Samtaler med ham, at hvis han angreb Rusland, var Danmark paa Grund af sin Traktat med denne Stat (af 1773) nødt til at optræde imod ham. Da han desuagtet begyndte Krigen mod Kejserinden, og hun krævede Hjælp af Regeringen i Kjøbenhavn, mente denne ikke at kunne svigte sin

traktatmæssige Pligt. Men den gik kun nødvendig til Kampen. Saa lidt B. ønskede Gustav III Sejr paa Russernes Bekostning, saa lidt holdt han det paa den anden Side for at stemme med Danmark-Norges Tarv, at Rusland mulig kom til at gjøre Erobringer fra Sverige. Om selv at vinde Land fra denne Stat havde B. ikke den ringeste Tanke. Han satte derfor igjennem, at Hjælpen blev ydet saa lille, som det efter en maaske tvivlsom Fortolkning af Traktaten af 1773 gik an. Da saa efter Ruslands Ønske Hjælpen blev givet derved, at 12000 Mand under Landgrev Carl af Hessens Anførsel trængte fra den norske Grænse ned mod Gøteborg, var han ængstelig for, at denne Fyrste og tillige Kronprinsen skulde bringe Staten i en vanskelig Stilling ved alt for stor Krigsiver. Denne vanskelige Stilling var allerede givet ved Englands og Preussens tydelige Uvilje over Danmark-Norges Deltagelse i Krigen, og den fandt særlig sit Udtryk ved den Iver, hvormed den engelske Statsafsending i Kjøbenhavn, Elliot, kastede sig ind i Striden. Hans Trusler, der støttedes af Preussen, nødte Regeringen i Kjøbenhavn til at trække sig ud af Krigen (1789). Naturligvis vilde den russiske Regering nødvendig erkjende, at dens Forbundsfølge havde Ret til at vige for slige Trusler, og B. blev denne Gang om muligt endnu mere ilde omtalt i Petersborg, end han havde været det i 1780.

Men snart kom der endnu mere truende Tider. Hvorledes vilde man stille sig over for Frankrig, det blev det store Spørgsmaal, der fra Aaret 1791 med stedse stærkere Alvor paatrængte sig de ledende Statsmænd i Evropa. For B. var der i saa Henseende ingen Tvivl. Han havde visselig ingen Sympathi for de franske Revolutionsmænd; men han bestred af Princip de andre Staters Ret til at blande sig i Frankrigs indre Forhold, og han holdt dem for saa meget mere uberettigede dertil, som han mistænkte dem for at forbinde egennyttige Planer dermed. Han saa Østerrigs, Preussens og Ruslands Politik i Lys af deres Færd i Polen under dette Riges ulykkelige Opløsning 1793 og 1795. For Danmark-Norge ventede han ingen anden Frugt end den at blive Bold for de store Magters Politik; dets Tarv krævede klart og tydelig, at det blev holdt uden for Krigen. Den Kurs holdt han med urokkelig Fasthed baade over for indtrængende Forestillinger fra de tre Østmagters Side 1792 og over for lignende endnu stærkere Opfordringer 1793 baade fra Preussens, Ruslands og Englands Side. End ikke Afsendelsen af en russisk Flaade paa 23 Linjeskibe til de danske Farvande skræmmede ham, han gennemskuede klart

Cathrine II, at hun ikke vilde drive Sagen paa Spidsen. Den sejrrige Gjendrivelse, hvorved han paaviste det uretfærdige i Fordringen til Danmark-Norge, gav ham et fortjent Ry rundt omkring i Evropa.

Samtidig dermed traadte hans Politik over for Sverige ind i et nyt Stadium. Gustav III, der havde bevaret sit Had imod ham og den dansk-norske Regering, var bleven skudt 1792 og derved død bort fra sine æventyrlige Planer om at føre an i et royalistisk Korstog imod Frankrig. Hertug Carl af Södermanland, der efter hans Død overtog Regentskabet for sin umyndige Brodersøn, Gustav IV, ønskede efter Tilskyndelse af sin altformaaende Raadgiver Reuterholm, i Modsætning til den afdøde Konge, blot at holde Sverige uden for Krigen. Der var saaledes givet et Grundlag for Overenskomst imellem Regeringerne i Stockholm og Kjøbenhavn, og hvor meget der end var levnet af gammel gjensidig Uvilje, hvor tilbøjelige Hertug Carl og Reuterholm end vare til at se skjævt til B., denne «Sansculotminister», der i mistænkelig Grad var befængt med frisindede Meninger, kom det dog 27. Marts 1794 til et væbnet Neutralitetsforbund imellem de tvende skandinaviske Stater. De enedes om i Fællesskab at holde Eskadrer i Søen for i paakommende Tilfælde at kunne udøve Repressalier imod den af de krigførende Stater, der paa traktatstridig Maade forulempede deres Undersaatters Skibsfart. Uheldigvis skortede det ikke paa Uenigheder. B. var i Følge sin hele Natur en forsigtig Statsmand og søgte at styre imellem Skjærene, saaledes at han saa vidt muligt undgik store Konflikter. Han mente, at man saa meget, det lod sig gjøre, skulde opsætte at gribe til Repressalier imod Englænderne, der under denne Krig ligesom under tidligere Søkrige vare vanskeligst at have at gjøre med. Det svenske Regentskab, der hældede stærkt over imod Frankrig, havde langt mere Lyst til at byde England Spidsen. Men trods alt dette gjorde Forbundet god Nytte ved gjentagne Gange at bringe England til at holde inde med sine Overgreb, og det var den aldeles fremherskende Folken mening i den dansk-norske Stat, at B.s Politik var den rette, og at man skyldte ham Taknemmelighed, ikke blot fordi han holdt Staten uden for Krigen, men ogsaa for det Opsving, den udenrigske Handel tog i disse Aar. En Del Mænd i Kjøbenhavn gave denne Mening Udtryk ved at lade slaa en Medaille, der foruden hans Portræt havde i Præget en Kompasnaal med Underskrift: «Uden Misvisning». De Rivninger, B. havde med den svenske

Regering, hindrede ham heller ikke fra nu at se, at der burde arbejdes hen imod «en oprigtig og fuldstændig Harmoni» imellem de nordiske Stater. Fortidens Politik over for Sverige burde kastes helt over Bord. «Vi vilde», skriver han 1795 i en Instrux for sin Søn som Statsafsending i Stockholm, «ikke have den ringeste Grund mere til enten at støtte Frankrig eller Rusland i Sverige, enhver fremmed Indflydelse skader den Venskabets og Fornuftens Indflydelse, der er den eneste, vi attraa at have Nu for Tiden har man mere og mere erkjendt det rigtige og hellige ved den Grundsætning, at ingen Magt har Ret til at blande sig i et andet Lands indre Forhold . . . Vort Ønske er, at Sverige maa blive lykkeligt, og det kan det ikke være, naar det er sønderrevet af Partier og uforsonlige Fjendskaber.»

Det er et velgjørende Indtryk, man ved at overse B.s Løbebane har af en Personlighed, der stedse voxer sig større, og hos hvem med Aarene Mildhed og Humanitet i stigende Grad træde frem ved Siden af en kraftfuld Personlighed. Ikke mindre beundringsværdige vare hans Arbejdskraft og den Omhu, med hvilken han røgtede sin Statsmandsgjerning. Trods de Plager, Podagraen Aar for Aar hjemsøgte ham med i den senere Del af hans Liv, holdt han med Sjælsstyrke og kristelig Resignation ud, indtil Sygdommen faa Uger før hans Død omtaagede hans Forstand. Han døde 21. Juni 1797, ikke fuldt 62 Aar gammel. Der var Landesorg ved hans Død, og det med Grund; han var i lige Grad Gjenstand for Folkets Kjærlighed og Beundring.

B. var 2 Gange gift, begge Gange med Søstre af de fra Tysklands Litteraturhistorie bekjendte Brødre Greverne Christian og Frederik Leopold Stolberg. Hans første Hustru, Henriette Frederikke Stolberg (f. 1747 † 1782), fødte ham 6 Sønner og 3 Døtre; Aaret efter hendes Død ægtede han Søsteren Augusta Louise, som fødte ham en Søn, der døde som Barn.

R. Nyerup, Bernstorffs Eftermæle, 2 Dele, 1799—1800. C. U. D. Eggers, Denkwürdigkeiten aus dem Leben des Grafen A. P. v. Bernstorff, 1800. Hist. Tidsskrift 3. R. V, 1 ff. E. Holm, Danmarks Politik under den svensk-russiske Krig 1788—90. E. Holm, Danmark-Norges udenrigske Hist. 1791—1807.

E. Holm.

Bernstorff, Christian Günther Greve, 1769—1835, Statsmand, var Søn af ovennævnte Andr. Pet. B. i dennes første Ægteskab, og han var født 3. April 1769 i Kjøbenhavn. Faderen søgte tidlig at føre ham ind paa den diplomatiske Bane ved at lade ham

blive først Legationssekretær i Berlin (1789—91), derpaa Gesandt sammesteds (1791). Senere blev han sendt med samme Charge til Stockholm (1795), og her var han, indtil han blev kaldt hjem i Anledning af Faderens Sygdom. Da denne hurtig endte med Døden, blev han (Juni 1797) med Titel af Statssekretær udnævnt til Udenrigsminister. Uden at have Sæde i Statsraadet havde han Ret til her at fremsætte Forestillinger i Sager, der vedrørte hans Departement, og han maa gjælde for at have haft stor Indflydelse paa Statens udenrigske Politik. I Aaret 1801 blev han Ridder af Danebrog og 21. Maj 1803 Medlem af Statsraadet.

B. havde arvet Faderens rene og elskværdige Personlighed, og da han med denne forenede et fint og ædelt Ydre, var han i sin ydre Optræden en værdig Efterfølger af Slægtens tvende ældre udmærkede Statsmænd. Han havde ogsaa arvet adskilligt af deres Dygtighed. Det har Interesse at læse hans velskrevne Depecher og Betænkninger, hvori han under de bevægede Tidsforhold, han kom til at opleve, ikke sjælden har dømt træffende om Personer og Tilstande i Evropa. Den Fatning og faste Holdning, som de to ældre Bernstorffer jævnlig viste, kunde ogsaa spores hos ham under Krisen i Foraaret 1801. Det var en Ære for ham, at han efter Slaget 2. April stempledes af feje Hoffolk som haardnakket og egensindig. Men han kunde ikke maale sig med sine tvende Navnefæller i Evne til at gennemskue en politisk Situation, han kunde i farlige Øjeblikke se vel sangvinsk paa Forholdene, han havde ikke deres Forsigtighed, og der fattedes ham deres sjældne Arbejdsdygtighed og det overlegne i deres Personlighed. Dette var saa meget uheldigere, som Frederik VI derved efterhaanden styrkedes i den usalige Tilbøjelighed, han havde til selv at ville være den ledende.

Den første alvorlige Forvikling, hvori Staten kom i B.s Tid, var Tvisten med England 1800 i Anledning af Spørgsmaalet om Retten til at visitere Skibe, der gik under Konvoi. En engelsk Flaades Komme til Øresund fremtvang en Traktat, som B. sluttede 29. Avg. 1800 med den engelske Diplomat Whitworth. Den dansk-norske Regering frafaldt ved denne Konvoieringen, indtil Spørgsmaalet om Visitationsretten var blevet afgjort. Men imidlertid havde den henvendt sig til Kejser Poul i Rusland med en tydelig Opfordring til at gjenoprette det væbnede Neutralitetsforbund af 1780. Han gik med Iver ind derpaa; men det Haab, som Regeringen i Kjøbenhavn havde om, støttet af Østersømagterne, hurtig

at kunne faa Spørgsmaalet om Visitationsretten løst og dermed Overenskomsten af 29. Avg. bragt ud af Verden, slog fejl. Samtidig indtog den lidenskabelige russiske Kejser en Holdning over for England, der kun lidet stemmede med Nevtralitet. Regeringen i Kjøbenhavn havde uheldigvis indladt sig alt for meget med ham til nu at kunne træde tilbage, og 16. Dec. 1800 sluttede den tillige med Sverige et væbnet Nevtralitetsforbund med Rusland, hvilket 2 Dage efter tiltraadtes af Preussen. De folkeretlige Sætninger, som dette Forbund vilde opretholde, faldt i alt væsentligt sammen med dem, der fastsloges 1780 (se Art. A. P. Bernstorff); men England vilde ikke anerkjende det og benyttede sig af den Fejl, Kejser Poul havde begaaet ved at ville have Forbundet sluttet midt om Vinteren, til at angribe Danmark-Norge, inden dette kunde faa Hjælp. Saaledes kom det til Slaget paa Reden 2. April 1801 og den derefter følgende Vaabenstilstand. Kejser Pouls Mord havde imidlertid bragt hans Søn Alexander paa Tronen; denne sluttede Fred med England og frafaldt (17. Juni) saa godt som alle de Fordringer, Forbundet havde gjort gjældende. Danmark-Norge maatte da gjøre det samme (23. Okt. 1801).

Der kan ingen Tvivl være om, at Regeringen i Kjøbenhavn, og altsaa netop ogsaa B., ved hele denne Tvist ikke havde været forsigtig nok, om end Hovedgrunden til, at det gik galt, laa i Kejser Pouls hovmodige Fremfusenhed. I de følgende Aar var B.s Ledelse af den udenrigske Politik meget forstandig. Danmark-Norge var villigt til at forene sig med Rusland og Preussen om at standse den franske Politiks Overgreb i Nordtyskland 1803—4, og det var alene den preussiske Konges Svagheds Skyld, at denne fornuftige Plan ikke gennemførtes. Senere holdt Regeringen sig med rette uden for Krigene 1805—7. Uheldigvis vanskeliggjorde Kronprins Frederik i Aaret 1805 Ledelsen af den udenrigske Styrelse ved til Stadighed at tage Ophold i Holsten. Medens B. maatte opholde sig hos ham i Kiel, skulde hans Broder Joachim Bernstorff som Direktør staa i Spidsen for Udenrigsministeriet i Kjøbenhavn og der forhandle med de fremmede Diplomater. De vigtigere Sager indberettedes da til Kiel, for at Kronprinsen efter B.s Raad der kunde fatte en Beslutning, og denne meddeltes da tilbage til Kjøbenhavn for i et Møde af Statsraadet at faa den sindssvage Christian VII's Godkjendelse.

B. og med ham den øvrige Regering havde under Napoleonskrigene afgjort Sympathi med Frankrigs Modstandere. Man var

forberedt paa den Mulighed, at Napoleon ikke vilde agte Statens Neutralitet i Længden, og i saa Fald vilde man slutte sig til hans Fjender. Dette var ligefrem udtalt til England, og uagtet der var bitre Kjævlerier med dette om opbragte Handelsskibe, især efter at Napoleons Fastlandsspærringsdekret (Nov. 1806) havde bragt Englænderne til end mere end tidligere at ville hindre den neutrale Handel, holdt B. og Regeringens andre Medlemmer Forholdet for sikkert over for England. De vare bestemte paa at afvise enhver Opfordring fra Napoleons Side til at tiltræde Fastlandsspærringen. En saadan Opfordring besluttede Napoleon i Virkeligheden efter Freden i Tilsit (7. og 9. Juli 1807) at tilsende Danmark-Norge; men inden denne Opfordring kunde naa Regeringen her hjemme, havde Englænderne selv ved Overfaldet 1807 hindret denne fra at afslaa den og blive deres egne Forbundsfæller. Det var nu, at først B. og derefter Kronprinsen i Kiel 7. Avg. havde de tit omtalte Samtaler med den engelske Udsending Jackson, hvorunder denne krævede saadanne «Panter» af Danmark-Norge, deriblandt ogsaa Raadighed over den dansk-norske Flaade, at der kun kunde svares Nej derpaa.

Utrolig haarde Domme ere blevne sældede over B., fordi han ikke havde forudset Englændernes Komme. De have for en stor Del været uretfærdige, og der fandt utvivlsomt et Sammentræf Sted af Forhold, der kan gjøre det forstaaeligt, at Blikket langt mere var rettet imod Franskmændene end imod England; men man har dog det Indtryk, at en overlegen Statsmand vilde have været mindre sorgløs over for England, end B. var det, og da Konflikten kom, viste han kun liden Snarraadighed. Kronprinsen selv troede dog ikke at kunne bebrejde ham noget. I det mindste gjorde han ham det følgende Aar til Ridder af Elefanten. Men allerede 2 Aar senere afskedigedes B. fra sin Stilling som Udenrigsminister (27. April 1810), uvist af hvilken Grund, og han brugtes i de følgende Aar som Diplomat paa vigtige Pladser. Han blev 1811 sendt i en saadan Egenskab til Wien, og han fungerede som Gesandt der indtil 1816. Som en Følge deraf havde han (1814) sammen med Broderen Joachim B. det lidet glædelige Hverv at repræsentere Danmark paa Wienerkongressen. Senere blev han efter eget Ønske 1817 sendt til Berlin, hvor det vindende i hans Personlighed i Forening med det gode Navn, han i Udlandet havde for diplomatisk Dygtighed, gjorde, at den preussiske Konge tilbød ham Pladsen i sit Ministerium som Udenrigs-

minister. Det var ham alt for fristende at ombytte en Virksomhed i det svage, forarmede og mishandlede Danmarks Tjeneste med en Stilling i en tysk Stormagts Regering, til at han ikke skulde tage imod den (1818). Hans Ministergjerning i Preussen vedrører os ikke. Kun bør det nævnes, at han fik Lejlighed til at vise sit gode Sind imod Danmark, hvor han selv havde set Lyset, i det han 1823 i Anledning af et Andragende til Forbundsdagen fra det slesvig-holstenske Ridderskab lod Preussens Gesandt her erklære, at Forbundet var aldeles uberettiget til at udøve nogen Indflydelse med Hensyn til Slesvig, da dette Landskab ikke hørte til de tyske Forbundslande og derfor laa ganske uden for Forbundets Kompetence. Uagtet han i en Række Aar i Slutningen af sit Liv var meget syg, naaede han dog at opfriske gamle Minder ved 1834 at gjæste Kjøbenhavn. Mynster har i «Meddelelser om mit Levned» fortalt om sit Møde med ham paa Sophienholm i den Brunske Familie. Han var da lam i Underkroppen, men meget elskværdig i sin Samtale. — Efter at være vendt tilbage til Berlin, døde han ved et Slagtilfælde 18. Marts 1835. — Han var i Aaret 1806 bleven gift med Elisabeth v. Dernath, der havde født ham 3 Sønner og 3 Døtre, men kun to af disse sidste overlevede ham.

Allg. Deutsche Biographie II, 494 ff. E. Holm, Danmark-Norges udenrigske Hist. 1791--1807. E. Holm.

Bernstorff, Joachim Frederik Greve, 1771—1835, Statsmand, var Søn af ovennævnte Andr. Pet. B. af hans første Ægteskab. Han blev født i Meklenborg i Okt. 1771 og blev ligesom hans ovfr. nævnte ældre Broder tidlig sysselsat ved Ledelsen af de udenrigske Sager, i det han 1789 blev udnævnt til Sekretær i det udenlandske Departement. I Aaret (1798)¹⁸⁰⁰ fik han Plads som Deputeret i det tyske Kancelli; men sit vigtigste Embede tiltraadte han, da han (1800) blev Direktør for det udenlandske Departement. Efter at han her nogle Aar havde fungeret under sin Broder Christian B., blev hans Stilling mere selvstændig, da Kronprins Frederik fra Aaret 1805 tog Ophold i Kiel og her ønskede at have Christian B. hos sig (se ovfr. S. 153). Det var under sin Virksomhed i denne Stilling, at han (1806 og 1807) gav den engelske Statsafsending i Kjøbenhavn bestemte Forsikringer om Danmarks-Norges Beslutning at ville besvare enhver Fordring fra fransk Side om Alliance eller Tilslutning til Fastlandsspærringen med at blive Englands Forbunds-fælle. Da den engelske Regering trods dette sendte Flaaden i

** men fratrædte Stillingen 1798.*

Avg. 1807 til Sundet, og da dets Afsending Tailor (3. Avg.) fremsatte Sigtelser til ham om, at Danmark havde ladet sig formaa til at forene sig med Frankrig og Rusland, kunde han ikke alene nægte Sandheden deraf, men ogsaa bestemt erklære, at intet vilde kunne rokke Danmarks Beslutning om at ville opretholde sin Neutralitet og sit Venskabsforhold til England.

Uheldigvis var denne Udtalelse ganske magtesløs over for Englands Beslutning at lamslaa Danmark-Norge. 4 Dage efter fremsatte Jackson i Kiel over for Chr. B. og Kronprinsen de Fordringer, der førte til den bekjendte Katastrofe. Det faldt nogle Dage senere i hans Lod at give Jackson i Kjøbenhavn det Afslag paa Englands Fordringer, hvorefter Kampen brød løs.

J. B. maatte under disse Forhold dele de Anklager, der rettedes imod Udenrigsstyrelsen for Sorgløshed og Sløvhed (se ovfr. S. 154); men Frederik VI gjorde ham dog 1808 til Storkors af Danebrog (efter Danebrogsordenens Omdannelse). Efter at han og Broderen 2 Aar senere vare blevne afskedigede fra deres Embeder i det udenlandske Departement, sendte Frederik VI ham under de vanskelige Forhold i Foraaret 1813 til London for ved Underhandlinger her at forsøge at redde Forbindelsen med Norge; men det var resultatløst. En ikke mindre pinlig Stilling havde han som dansk befuldmægtiget ved Wienerkongressen. Efter denne blev han 1816 Gesandt i Wien, hvor han vedblev at fungere indtil 1835, da han afskedigedes og med det samme blev gjort til Ridder af Elefanten. Han døde kort efter (28. Okt. 1835) i Cismar (i det nordostlige Holsten). 1795 havde han ægtet Elisabeth Henriette Sophie v. Blücher (f. 1770 † 1807), Datter af Kammerherre Gustav Gotthard v. B.

E. Holm.

Bernstorff, Johan Hartvig Ernst Greve, 1712—72, Statsmand, blev født 13. Maj 1712 og var en Søn af en hannoveransk Adelsmand, Joachim Engelke Friherre B. til Gartow, Wotersen og flere Godser. Efter at hans Morfader, Andreas Gottlieb Bernstorff, havde spillet en vigtig Rolle som hannoveransk Minister hos Kong Georg I af England, blev han den næste fremragende Statsmand af denne Familie. Han var selv Farbroder til ovennævnte A. P. B. For en Del opdraget hos Morfaderen vandt han dernæst sin Uddannelse paa intelligente unge Adelsmænds Vis i hin Tid, dels ved Ophold paa forskellige Universiteter, dels ved Udenlandsrejser. Saaledes lagde han Grunden til den rige Aandsudvikling

og den sjældne Sprogfærdighed i flere europæiske Sprog, særlig i Fransk, som udmærkede ham senere. Beslægtet med Familien Plessen blev han af de tvende Brødre af dette Navn, der vare Statsministre under Christian VI, bragt i Forbindelse med denne Konge, der gjorde ham til Kammerjunker og (1733) sendte ham som «Envoyé» til Kursachsen. Den polske Tronfølgekrig udbrød netop paa den Tid, og da Kurfyrsten af Sachsen ved den naaede at blive Konge af Polen, var Dresden et Sted, hvor den unge B. fik rig Lejlighed til baade at komme ind i det europæiske Diplomatis Finesser og bugtede Veje og til paa nært Hold at følge Løsningen af vigtige politiske Knuder. Nogle Aar senere (1737) lod Christian VI ham repræsentere den dansk-norske Stat ved den tyske Rigsdag i Regensburg, og han gjorde god Gavn under de Forhandlinger med Hannover, som Strid om Amtet Steinhorst fremkaldte (1739). Endelig fik han, da han 1744 blev sendt til Frankrig som Gesandt, den diplomatiske Stilling, der paa den Tid havde størst Vigtighed for Regeringen her hjemme. Han havde her en betydningsfuld Del i de Forhandlinger, der førte til en nøje Tilknytning mellem vort Fædreland og Frankrig (1749) og samtidig ogsaa hidførte Mageskiftetraktaten (1750) med den svenske Tronfølger Adolf Frederik.

Den Gang B. skulde sendes til Frankrig, skrev den franske Statsafsending i Kjøbenhavn til sin Regering med afgjort Uvilje om ham. Hans hannoveranske Byrd gjorde ham i den mistænksomme franske Diplomats Øjne til en farlig Person, der havde engelske Sympathier, og med den i den diplomatiske Verden ganske almindelige Letfærdighed i Domme forberedte han sin Regering paa, at B. var «en lidet paalidelig Karakter» og saa meget mere farlig, som han var «dygtig, af et vindende Væsen og elskværdig i Selskabslivet». Det blev kun disse sidste Egenskaber, man kom til at gjøre Bekjendtskab med i Paris, thi han var i Virkeligheden saare langt fra at være fjendtlig stemt imod Frankrig, og den franske Udenrigsminister fik i sine Depecher til Statsafsendingen i Kjøbenhavn Lejlighed til ikke alene at fremhæve den store «Veltalenhed», som B. kunde udfolde i sine Forhandlinger med ham, men ogsaa til at omtale hans fremragende Begavelse, Behageligheden ved at forhandle med ham («sa douceur») og den ubegrænsede Tillid og Højagtelse, han selv havde for ham.

Men Regeringen havde Brug for den prøvede, talentfulde Diplomat paa et endnu større Omraade. Udenrigsministeren Schulin

var svagelig, han ønskede at have B. til Hjælp, og denne blev derfor kaldt hjem (1750). Han medbragte et Kjendskab til det europæiske Diplomati, der maatte kunne faa den største Værd for ham, saa meget mere som han personlig havde knyttet nøje Forbindelser med betydelige Personligheder, især i Paris; han havde tilegnet sig den fine Verdensmands overlegne Væsen, uden at Dybden i hans Karakter eller Inderligheden i hans religiøse Følelser led derved, og han kjendte til Bunds Forholdet mellem de forskellige Magter og, hvad der i saa Henseende kunde have Betydning for den dansk-norske Stats ydre Stilling. Skjønt født i Udlandet havde han vundet en alvorlig Kjærlighed til vort Fædreland; men det kunde let blive betænkeligt, at dets indre Forhold, dets Styrelse og Hjælpekilder vare ham lige saa ubekjendte som dets Sprog og nationale Ejendommeligheder.

Da han kom til Kjøbenhavn, var Schulin død. Det blev strax tilbudt ham at træde ind i dennes Stilling; men han holdt sig for bunden ved et Tilsagn, han havde givet Prinsen af Wales om en Gang at overtage en Ministerstilling i Hannover. Da imidlertid denne Fyrste døde 20. Marts 1751, faldt Hindringen bort, og han tiltraadte nu Pladsen som Udenrigsminister og den dermed forbundne Ledelse af det tyske Kancelli. Samtidig blev han Medlem af Konseillet. Allerede tidligere var han (1736) bleven Kammerherre og (1746) Ridder af Dannebrog, i hvilken Anledning han valgte sig et Valgsprog, som hans Liv ikke gjorde til Skamme, nemlig Ordene: «integritas et rectum custodiant me». Gehejmeraadstitelen fik han 1749.

Det blev en imponerende Stilling, B. beklædte en lang Række Aar her hjemme. Støttet af A. G. Moltke, der ikke kjendte til nogen Skinsyge over for ham, og højagtet af Frederik V indtog han indtil dennes Død den ypperste Plads i Regeringen, og hans Ord havde afgjørende Vægt i alle de Sager, der kom til Forhandling i Konseillet. Men hans Hovedgjerning var Ledelsen af den udenrigske Styrelse. Frederik V's personlige Mangel paa Initiativ og Virkelyst bidrog til, at han her blev den altbestemmende. I Frederik IV's Tid var saa godt som ingen vigtig Depeche sendt nogen Statsafsending, med mindre den var underskrevet af selve Kongen. Ogsaa Christian VI havde fulgt de udenrigske Forhandlinger i stor Detail. Ved J. H. E. B.s Korrespondance ligesom senere under hans Brodersøn A. P. B. føler man, at de vare de raadende,

saa fuldt som nogen ansvarlig Udenrigsminister i en konstitutionel Stat kan være det.

Lige siden den store nordiske Krig var der blevet arbejdet paa at sikre, hvad der var vundet ved denne Krig, nemlig den gottorpske Del af Slesvig, og Spørgsmaalet om, hvorledes en endelig Udjævning af Striden med Huset Gottorp kunde bringes til Veje, havde været alvorlig oppe. Mageskiftetraktaten med den svenske Tronfølger Adolf Frederik 1750 var det sidste Skridt paa denne Bane. Derimod var et Forsøg, der samtidig var gjort paa at komme til en lignende Afgjørelse med Chefen for den ældre gottorpske Linje, den russiske Tronfølger Hertug Carl Peter Ulrik, ganske slaaet fejl. Opgaven maatte blive for B. at vinde et heldigere Resultat over for denne Linje, og han viede med Trofasthed og Talent sit Liv dertil. I nøje Forbindelse med den gottorpske Sag stod Spørgsmaalet om Magtens Fordeling i Norden. Siden Rusland efter den store nordiske Krigs Slutning ikke alene var blevet den overlegne Stat ved Østersøen, men ogsaa den Magt, til hvis Hjælp Gottorperne ivrigst bejlede, havde Tanken om det nødvendige i et godt Forhold imellem de skandinaviske Stater for det meste haft Raaderum hos Regeringen i Kjøbenhavn, især fra Christian VI's Tid. Atter her optog B. den foregaaende Tids Politik. Uheldigvis havde denne sunde og forstandige Stræben store Hindringer at besejre, dels ved de Levninger af det gamle Nationalhad, der havde holdt sig paa begge Sider af Sundet, dels derved, at ogsaa her Gottorpernes Had til Danmark greb forstyrrende ind. Da Adolf Frederik besteg Tronen i Sverige, vare hans Stemninger i saa Henseende kun alt for godt kjendte, og de næredes end mere af hans herskelystne, intrigante Dronning, Louise Ulrikke. Kun nødtvungne havde de samtykket i Mageskiftet af 1750, og med ikke mindre Vrangvilje vare de gaaede ind paa at lade deres ældste Søn Gustav, den senere Gustav III, der den Gang kun var 5 Aar gammel, blive trolovet med den jævnaldrende danske Prinsesse Sophie Magdalene, Frederik V's Datter. Det gjaldt fra gammel Tid som en Kjendsgjerning, at en enevældig Kongemagt var ulige farligere for Nabo-staterne end en Kongemagt, der var bunden af Landets Stænder. Fra det Stæde havde svenske Adelsmænd i det 17. Aarhundrede set skjævt til Enevældens Indførelse i Danmark, og det var den samme Opfattelsesmaade, der bragte de dansk-norske Konger i det 18. Aarhundrede efter den svenske Kongemagts Svækkelse ved Carl XII's Fald til i høj Grad at ønske, at den ikke atter vandt

i Styrke. Man havde under Carl XII prøvet, hvor farlig den kunde være. Da saa Dødsfjenderne kom paa Tronen 1751, stod det dobbelt stærkt som en Livssag for B. om muligt at hindre en Forfatningsudvikling i Sverige, der kunde give Kongen her fri Raadighed over Rigets Stridskræfter.

Samtidig med at B. havde slige Opgaver at løse, kom han til at se den ene store evropæiske Forvikling efter den anden krydse hans Veje, store Begivenheder indtraf, der stærkt lagde Beslag paa Opmærksomheden, Forudsætninger, som det havde været naturligt at gaa ud fra, bristede, hvad der havde gjældt som det naturlige og sikreste Alliancesystem, slog fejl, og nye Midler maatte gribes for at naa Maalet. B. viste sig under alt dette som en overlegen Statsmand. Han havde en Sindets Ligevægt, der aldrig svigtede, en Sejhed, som ikke slappedes ved Skuffelser og uventede Hindringer, et fint politisk Instinkt til at gjætte sig af lidt til Sagernes rette Sammenhæng, stor Omtanke og Forsigtighed ved Afslutning af Overenskomster, en betydelig Aarvaagenhed, saaledes at han kastede Øjnene til alle Sider, en ualmindelig Arbejdsdygtighed, endelig en rig Aand, som idelig forstod at skabe Udveje og at knytte nye Traade, naar de gamle brast. Ja, det var næsten, som om han æggedes ved Vanskeligheder, og som om han fandt en Nydelse i nye Kombinationer. Det 18. Aarhundrede var en gylden Tid for Diplomatiets Kunster med idelige Forsøg paa at skabe Alliancesystemer og Koalitioner under den Række af store Krige, der fulgte hverandre i Hælene. B. havde saa at sige en dygtig Kunstners Selvbevidsthed paa dette Omraade; men da han af Princip fordømte enhver Krig, der ikke var nødvendig som Forsvarskrig, var han allerede for saa vidt oplagt til kun at bruge Diplomatiens Midler for at opnaa en fredelig Afgjørelse af de forskellige Stridsspørgsmaal; og da det var faldet i hans Lod at blive Leder af en Stat med forholdsvis svage Kræfter, var han ogsaa herved mest henvist til at forsøge, hvad der kunde udrettes ad Underhandlingens Vej. Det er vel endog et Spørgsmaal, om han ikke har haft vel sangvinske Forhaabninger i saa Henseender og troet, at Noter og Depecher kunde strække til, hvor der i Virkeligheden behøvedes et kraftig ført Sværdhug.

Den Hovedbegivenhed, som først ret bragte ham en Række Vanskeligheder at kæmpe med, var den preussiske Syvaarskrig. Skjønt Frankrig den Gang indtog en fremragende Plads i B.s politiske System, saaledes som det traadte frem ved en Alliance- og

Subsidietraktat med denne Stat af 27. Febr. 1754, lykkedes det ham dog at holde Danmark-Norge uden for denne Krig og den med den i nær Forbindelse staaende store Sø- og Kolonialkrig imellem Frankrig og England. Som sædvanlig frembød denne Søkrig store Vanskeligheder og Farer for den nevtrale Skibsfart, især paa Grund af de engelske Kaperes Overgreb, der begunstigedes af Regering og Domstole. Da den dansk-norske Skibsfart i den nærmest foregaaende Tid havde taget et godt Opsving baade i Middelhavet og i Vestindien, var der dobbelt Anledning til at gaa ind paa Forslag fra Sveriges Side om at sikre de skandinaviske Staters Handel og Skibsfart ved et væbnet Nevtralitetsforbund. En saadan Samvirken kunde maaske ogsaa skabe et nærmere Forhold mellem Regeringerne i Kjøbenhavn og Stockholm, thi naaget Hattepartiet, der den Gang var det herskende i Sverige, havde fælles Interesse med den dansk-norske Regering over for Adolf Frederiks og hans Dronnings Arbejde paa at vinde en udvidet Kongemagt, var Forholdet imellem de tvende Regeringer kun koldt. Høpken, der var den ledende Statsmand i Sverige, hadede Danmark med et ægte gammelsvensk Had og viste idelig Kulde og Mistro. Det Forbund, som de tvende Stater trods dette nu enedes om (12. Juli 1756), blev affattet med stor Forsigtighed, for saa vidt B. fik forhindret, at Fordringen paa, at frit Skib gjør fri Ladning, blev optaget deri. Han vidste, at Englænderne aldrig vilde indrømme dette, og det stred ogsaa imod den dansk-engelske Handels- og Skibsfartstraktat af 1670. Uheldigvis var det kun kort Tid, Forbundet kunde gjøre Gavn. Aaret efter dets Afslutning forenede Sverige sine Vaaben med Frankrig imod Preussen; derved blev Forholdet vanskeligere over for Preussens Forbundsfælle England, og det forøgede Høpkens og hans Partivenners Uvilje mod Danmark-Norge, da de saa, at dette ikke vilde gjøre samme Svingning, men forblev nevtralt. Allerede 1758 var Nevtralitetsforbundets Rolle udspillet.

Samtidig var det et naturligt Ønske hos B. at holde Landkrigen saa langt borte som muligt fra Danmarks Grænser. De Hjem søgelses, Meklenborg var udsat for fra preussisk Side, vidnede klart om, hvor farligt det var at være Nabo til de krigførende Magter. Det lykkedes ham at sikre Hamborg og Lybek imod at blive dragne ind i Krigen, og da Slaget ved Hastenbeck (26. Juli 1757) havde aabnet Hannover for de franske Hære, gik han med Glæde ind paa en Opfordring, som baade fra hannoveransk og fra fransk Side rettedes til Danmark om at mægle en Overenskomst.

Statholderen i Oldenburg, Grev Lynar, blev strax sendt til Hannover for at bringe en saadan i Stand, og det lykkedes ham ogsaa at faa afsluttet den saakaldte Konvention i Kloster Zeven (10. Sept. 1757); men da hverken den franske Regering eller Kong Georg III vilde ratificere den, havde Mæglingen været frugtesløs. Gjentagne Forsøg, som B. senere under Krigen efter Opfordring fra fransk Side gjorde paa at mægle Stilstand eller Fred imellem Frankrig og England, vare lige saa resultatløse. Da Krigen imidlertid syntes let at kunne naa op til Elben, havde Regeringen i Kjøbenhavn maattet bestemme sig til at opstille et temmelig anseligt Korps i den kongelige Del af Holsten som Værn for Statens Sydgrænse. Dette, der var givet i Forholdene, forstod B. at drage Fordel af til at slutte en meget heldig Traktat med Frankrig (4. Maj 1758), hvorefter Danmark til Vederlag for at holde 24000 Mand i Holsten indtil Krigens Ende og sikre Hamborg, Lybek og den gottorpske Del af Holsten imod fjendtlige Indfald skulde opnaa dels den franske Regerings Hjælp til Afslutning af et forholdsvis heldigt Pengelaan i Frankrig, dels at Hoffet i Versailles vilde arbejde paa ved Fredslutningen eller om muligt forinden at faa en Overenskomst og et Mageskifte i Stand imellem Kongen af Danmark og Storfyrst-Tronfølgeren i Rusland, Hertug Carl Peter Ulrik. Østerrig gav snart efter (1. Nov. 1758) denne Traktat sin Garanti.

B. kunde i Anledning heraf med en vis Ret udtale, at man havde sikret sig at komme til at «dele Frankrigs og Østerrigs Lykke uden at udsætte sig for at lide ved deres Ulykke». Men Krigens Gang blev ikke en saadan, at Traktaten kunde bringe Fordele, og Syvaarskrigen hidførte snart truende Forhold. Det laa i Sagen selv, at den gottorpske Hertugs Stilling som Tronfølger i Rusland maatte give Forholdet til denne Magt en særegen Betydning. Det saa ogsaa ud, som om en Forbindelse her kunde faa Vægt ved Siden af de Tilsagn, man havde faaet fra Frankrig og Østerrig. Omtrent samtidig (21. og 28. Marts 1760) tiltraadte Rusland den dansk-franske Traktat af 4. Maj 1758 og Regeringen i Kjøbenhavn et Forbund, Rusland (20. Marts 1759) havde sluttet med Sverige om at sikre Handelen og Skibsfarten paa Østersøen ved Udelukkelse af alle fremmede Magters Krigsskibe og Kapere der fra. Men dette var kun en tilsyneladende Fordel. Rusland og Østerrig sluttede netop nu (1. April 1760) en hemmelig Overenskomst, hvorved Wienerhoffet ganske ugenert erklærede den Garanti for ugyldig, som det 1732 havde givet den danske Krone for hele Slesvigs

Besiddelse, og tillige baade garanterede Storfyrsten hans Lande i Tyskland og lovede atter at handle i Overensstemmelse med Kejsersinden af Rusland til Bevarelse af det slesvig-holstenske Huses Interesser. En anden Traktat af samme Dato tilsikrede Rusland Ret til at beholde Østpreussen, saafremt Østerrig ved den endelige Fred gjenvandt hele Schlesien. Kejsersinde Elisabeth i Rusland følte vistnok ingen Interesse for Storfyrstens gottorpske Politik; men hun var for sløv til at lægge noget Tryk paa ham, og hans Uvilje imod enhver blot nogenlunde rimelig Overenskomst med Danmark fik i Øjeblikket stor Indflydelse paa Ruslands Holdning.

Uagtet B. ingen Meddelelse modtog om disse Aftaler, anede han med sin Evne til at forstaa en halvkvædet Vise hurtig Uraad. Han havde kun liden Sympathi for Frederik II, hvis Erobringspolitik forekom ham at pege i en Retning, der kunde blive farlig for hele Evropa og blandt andet ogsaa for Danmark; men han frygtede ikke mindre en for stor Overvægt hos Rusland, og en Plan som den, at denne Stat skulde kunne udvide sin Magt over Østpreussen, forekom ham saa farlig, at han alvorlig tænkte paa endog at kaste Danmark-Norge ind i Krigen som Frederik II's Forbundsfælle for at hindre det. Kun saafremt Storfyrsten samtidig uden noget som helst territorialt Vederlag overlod den danske Konge sin Del af Holsten og frafaldt alle Fordringer paa det gottorpske Slesvig, vilde man kunne finde sig deri. Dette lod han endog med Ord, der ikke vare til at misforstaa, udtale til selve den russiske Regering. Men den hele Storm drev over, da Rusland snart mente at maatte frafalde Fordringen paa Østpreussen. Derimod var det frugtesløst, at B. i disse Aar stærkt vilde fremme Forhandlingen med Storfyrsten; denne svarede med at opstille utrolige Fordringer. Da saa B. søgte at drive Frankrig frem til at trykke paa den russiske Regering i Sagen og derfor sendte sin Brodersøn A. P. B. til Frankrig, saa døde netop Kejsersinde Elisabeth (5. Jan. 1762); Carl Peter Ulrik besteg den russiske Kejserskrone og kunde nu bruge det mægtige Riges Hjælpemidler til at faa Hævn over Danmark.

Aaret 1762 er det smukkeste i B.s Liv. Aldrig viste hans Forening af politisk Takt, Omtanke og Fasthed sig klarere. Stillingen var vistnok i høj Grad farlig, thi Hjælp fra Frankrig og Østerrig kunde der ikke tænkes paa. Selv om de havde villet yde en saadan, vare de ude af Stand til at gjøre noget, i den Grad vare de medtagne af Krigen. Men dette skræmmede

ikke B. fra at vove en alvorlig Kamp. Det var ikke tomme Ord, naar han for ikke længe siden havde udtalt, at «Slesvig var Kongen ved sin Krone forpligtet til at bevare, saa længe der var et Væрге i hans Rige og en Blodsdraabe i det danske Folks Aarer». Han fandt fuld Støtte hos Frederik V og hos sine Embedsbrødre i Konseillet, og samtidig med at der forsøgte, hvad der kunde udrettes ad Underhandlingens Vej, i det mindste for at vinde den nødvendige Tid til Rustninger, bleve alle Forberedelser til Krig trufne saa godt, det var muligt. Det Valg, han gjorde af en Hærfører ved at indkalde den franske General St. Germain, kunde ikke træffes bedre. Enhver véd, at Kampen imellem den russiske og den danske Hær, da de stode opstillede over for hinanden i det meklenborgske, kun blev forhindret ved Budskabet om, at Kejseren var styrtet fra Tronen af sin Hustru (8. Juli 1762). Det Haab, B. havde haft om at finde Støtte i den russiske Misfornøjelse over Krigen, gik i Opfyldelse, førend han kunde vente det. Da Cathrine II strax stillede sig i et venskabeligt Forhold til Hoffet i Kjøbenhavn, havde man kun Grund til at glæde sig over ikke at have firet for Kejser Peter. En Indskrift i Fredensborg Slotshave: «fortissima consilia tutissima» vidner om Tilfredsheden derover.

Kunde det imidlertid haabes, at den gamle Strid nu vilde blive udjævnet? Cathrine II var forfængelig, pirrelig og herskelysten. Hun blev strax i høj Grad opirret over, at Regeringen i Kjøbenhavn i Henhold til gamle Bestemmelser vilde tiltage sig Regentskabet, saa længe hendes Søn Poul, der var fulgt efter Faderen som Hertug i Holsten-Gottorp, var umyndig. B. maatte lade alle Krav i saa Henseende falde, og han saa med megen Uro paa, hvorledes hendes Karakter vilde udvikle sig, især da han frygtede for, at hendes Følelser imod Danmark ikke vare stort venligere, end Peter III's havde været. Rent galt syntes det at skulle blive, da der gik Rygter — og det i det mindste til Dels sande Rygter — om, at hun begunstigede den svenske Dronnings Planer om en Udvidelse af Kongemagten. En saadan Forbindelse var efter B.s Mening en Fare for Danmark-Norges Sikkerhed ikke mindre end for Sveriges Selvstændighed, og han var rede til at vove en Krig for at sikre «Lovenes og Frihedens Forsvarere i Sverige». «Intet», skrev han til sin Ven, den svenske Rigsraad C. F. Scheffer, «skulde afholde den danske Konge fra at dele Sveriges Skæbne.» Men nu skete et vigtigt Omslag i Cathrine II's Politik, maaske under Indflydelse af den Mand, der fra denne Tid blev hendes

vigtigste Raadgiver i den ydre Politik, Nikita Panin. Hun foretrak at knytte Danmark-Norge til sig ved at komme det i Møde med Hensyn til det holstenske Mageskifte og at støtte den indre Splid i Sverige ved at bevare den frie Forfatning der, samtidig med at hun kastede sig ind i de polske Sager efter August III's Død (1763).

Dette Omslag maatte klare Horisonten for B. De seneste Aar havde vist, at Frankrigs Støtte intet var værd, naar det kneb, og oven i Kjøbet begyndte Hoffet i Versailles, der med god Grund fandt, at Sverige var magtesløst under dets indre Partikampe mellem «Hattene» og «Huerne», at ønske en Forfatningsudvikling her til Gavn for Kongemagten. Hvad kunde i et saadant Øjeblik synes heldigere end Vendingen i den russiske Politik? Om end med Varsomhed lod B. da vort Fædreland 1763—65 foretage en afgjort Svingning bort fra Frankrig og over imod Rusland. En Forbundstraktat af 11. Marts 1765 beseglede det nye Forhold til Kejserrinden, som lovede sin Hjælp til en Udjævning af den gottorpske Strid, og at der snart skulde blive arbejdet paa en foreløbig Traktat herom. Tillige enedes man om at virke for Opretholdelsen af «Sveriges Frihed og lovmæssige Regeringsform». Medens Frankrig og Rusland under Syvaarskrigen havde været Forbundsfæller, traadte de paa denne Tid i stærk Modsætning til hinanden, og efter at den bekjendte franske Statsmand Choiseul i en Række Aar under venskabelige Former havde brevvexlet med B., udtalte han nu i et iskoldt Brev til denne, at Frankrig opfattede Danmark-Norge som staaende uden for sit Alliancesystem. 3 Aar senere nægtede den franske Regering endog ligefrem at udbetale Subsidiær, som Danmark-Norge havde til gode hos den.

Det var ikke med glade Følelser, at B. havde fjærnet sig fra Frankrig, til hvilket Land han havde følt sig draget ved stærke sympathetiske Baand; men ulige mere kom det dog til at gaa ham til Hjærte at se sin Politik truet i selve Danmark. Ved Frederik V's Død (1766) tabte han den sikre Støtte, han hidtil havde haft i denne Konge. Christian VII's Tronbestigelse førte til Aar, hvor alt syntes usikkert her hjemme som en Følge af den unge Konges ondskabsfulde Lunefuldhed og de Rænker fra forskjellige Sider, der spandtes ved Hoffet. Gjentagne Gange var B. udsat for Anklager og hemmelige Angreb. Det mærkeligste af disse kom fra en dygtig og fædrelandssindet, men tillige lidenskabelig og trættekjær Mand, Frederik Danneskjold-Samsøe. Denne, der i Sommeren 1766 af Kongen blev sat i Spidsen for Marinen og fik Sæde i Kon-

seillet, udtalte i en Skrivelse til Kongen, at han ikke kunde tilraade at «konservere B., en Mand, der har været Fædrelandet til største Fordærvelse, og under hvis Ministerio det er saa yderlig forfaldent», han stemplede ham endog som «en snedig, sødtalende Hofmand» og angav en Række Punkter, hvorved han mente, at B. havde gjort stor Skade. Hans værste Sigtelse var, at B. skulde have virket til at forøge Statsgjælden ved sine diplomatiske Underhandlinger og ved at udvirke Statsunderstøttelse til Fabrikker. B. havde fremdeles handlet uforsvarlig ved ikke at faa den Forlovelse hævet, som tidligere var indgaaet imellem den danske Prinsesse Sophie Magdalene og den svenske Kronprins Gustav, men derimod tilraadet et Ægteskab imellem dem; B. foragtede endelig den danske Nation og brugte kun fremmede, osv. Disse Anklager vare det første stærke Udtryk af en ingenlunde unaturlig Misstemning, som Landets uheldige finansielle og økonomiske Stilling og den stærke Indtrængen af fremmede skabte, og som i længere Tid blev almindelig. Men skjønt der ganske sikkert under B.s Ægide fandt en Indstrømning Sted af fremmede, der havde alvorlige Skyggesider, saa var det uretfærdigt at sigte ham for at have ringeagtet den danske Nation og ikke at have villet bruge indfødte. Hans Anvendelse af Pengemidler i den udenrigske Politik, som han ogsaa maatte høre ilde for, var fuldt forsvarlig. For øvrigt hørte Ledelsen af Finanserne ikke under B. Derimod havde denne, der siden 1752 havde været Deputeret i General-Landøkonomi- og Kommercekollegiet, unægtelig overensstemmende med sin Tids almindelige økonomiske Fejlsyn alt for meget søgt at fremme Industriens Udvikling, hvor lidt end de naturlige Betingelser for, at denne kunde trives, vare tilstede. En skammelig Ensidighed var det fremdeles at glemme, hvor trofast B. havde sluttet sig til Danmark, der for ham stadig var «Fædrelandet». Han var saa langt fra at have været Lykkejæger her i Landet, at han tvært imod havde brugt store Summer her, som han havde fra sine tyske Godser, og at han endelig paa Bernstorff Gods havde indført den Forbedring af Bøndernes Kaar, der blev et saa lysende Exempel. Medens Danneskjold ikke havde angrebet B.s udenrigske Politik, var der andre, der brøde Staven over den og paastode, at han lod sig tage ved Næsen af Rusland, Keiserinden vilde aldrig lade Mageskiftetraktaten blive til Virkelighed, men drev blot Forhandlingerne som en Skinmanøvre. Det lykkedes B. ved et Forsvarsskrift sejrrig at gjendrive Danneskjolds Sigtelser, og de hemmelige Intriger, der flere Gange bleve

spillede imod ham, blandt andet af den herværende preussiske Statsafsending Borch, sloge heldigvis fejl. Skjønt Kongen næppe ugjærne havde ladet B. falde, dristede han sig dog ikke dertil paa et Tidspunkt, da der førtes en saa vigtig Forhandling med Rusland, og det lykkedes omsider B. ved den provisoriske Mageskiftetraktat af 22. April 1767 at bringe den gottorpske Strid til en relativ Afslutning. Kejserinden lod herved paa sin umyndige Søn Pouls Vegne alle Krav paa den gamle hertugelige Del af Slesvig falde, og det fastsloges, at den gottorpske Del af Holsten skulde mageskiftes med Fyrstendømmerne Oldenburg og Delmenhorst. Den endelige Afgjørelse af Sagen kom vistnok først til at finde Sted 1773, og det faldt ikke i B.s Lod at opleve den; men et stort Resultat var dog allerede naaet, et Resultat, der ikke var kjøbt for dyrt ved forskellige Pengeforpligtelser, som den danske Konge maatte paatage sig, eller ved at Arveprins Frederik maatte give Afkald paa den Ret, han en Del Aar tidligere havde opnaaet til at faa Bispedømmet Lybek, naar den daværende Fyrstbiskop døde. B. havde, siden han overtog sin Ministerstilling i Kjøbenhavn, modtaget flere Udmærkelser. Han var 31. Marts 1752 bleven Ridder af Ordenen de l'union parfaite og den 8. Juli s. A. Ridder af Elefanten. Nu efter Mageskiftetraktatens Afslutning blev han tillige med sin Broder Andreas Gottlieb og dennes Børn optaget i den danske Grevestand.

Samtidig med at B. havde arbejdet paa at faa Konflikten med Gottorperne udjævnet, havde han, saa vidt det stod i menneskelig Magt, søgt at værne om Foreningen med Slesvig ved at afkjøbe Augustenborgerne og Fyrsterne af Sønderborg-Beck deres Arveret til Glücksborg. Da Hertugerne af Glücksborg vare de eneste af de sønderborgske Linjer, der ejede et Len i Slesvig, og om hvis Ret til dette Land der efter den gottorpske Mandslinjes Uddøen kunde blive Spørgsmaal, havde B. ved hine Kjøb begrænset denne Ret til den Linje, der i Øjeblikket ejede Glücksborg. Dens Uddøen 1779 stillede for stedse den danske Kongefamilies Eneret til Slesvig uden for al berettiget Tvivl.

Da B. var det betydeligste Medlem af Konseillet, har han selvfølgelig haft stor Indflydelse paa meget af, hvad der siden 1751 blev foretaget vedrørende Landets indre Forhold, uden at det er muligt bestemt at sige, hvad der skyldes ham personlig. En Række Handelstraktater med forskellige Middelhavsstater ere et Vidnesbyrd om, hvorledes han ad diplomatisk Vej arbejdede paa

at fremme den danske og norske Skibsfart. Naar han 1769 var med at oprette Landhusholdningsselskabet, hvis første Præsident han var, og søgte at støtte «Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse», giver ogsaa det Indtryk af, at han stærkt voxede sammen med Forholdene her hjemme. Det lyder derfor utroligt, om det end bevidnes fra paalidelig Side, at han, der var her i over 20 Aar, aldrig lærte Landets Sprog. Hvis det virkelig har været Tilfældet, var det en vitterlig Fejl. De andre betydelige Tyskere, der spillede en Rolle her hjemme i Midten af Aarhundredet, Mænd som Schulin, A. G. Moltke og selv Lynar, stode i saa Henseende over ham.

Saa længe indtil Mageskiftet var en fuldbragt Kjendsgjerning, var Danmark-Norge nødt til at slutte sig nøje til Rusland. At Keiserinden agtede at holde skarpt Øje med den dansk-norske Regerings Politik, blev ogsaa paa den hensynsløseste Maade udtalt ved den foreløbige Traktats Afslutning af de tvende Mænd, der paa hendes Vegne havde drevet Forhandlingen, Holsteneren Saldern og Russeren Filosofow, og den første af disse teede sig med et Overmod, som om han var den vigtigste Mand her i Kjøbenhavn. Men dette skræmmede ikke B., der holdt Forbindelsen med Rusland for nødvendig for Danmark-Norges Sikkerhed i det hele og troede paa Muligheden af at hævde en selvstændig Stilling ved Siden af den mægtige, lunefulde og pirrelige Keiserinde. Den Politik, som Frankrig under Choiseuls Ledelse netop nu slog ind paa med Tanken om at modarbejde Rusland paa alle Kanter, drev ham end mere over til at knytte en ny Alliance med Rusland, den af 13. Dec. 1769, der var endnu tættere end nogen tidligere. Et Hovedpunkt i denne var Aftaler om, at saadanne Forandringer i den svenske Forfatning, der tjente til at udvide Kongemagtens Rettigheder, skulde opfattes af de tvende Stater som et Angreb fra Sveriges Side, og Rusland indsatte en Paragraf, hvorefter i Tilfælde af en Krig Kongen af Danmark skulde beholde de Erobringer, han mulig gjorde ved den norske Grænse. Alt tyder paa, at B. slet ikke har tænkt paa at gjøre Erobringer fra Sverige; hans Politik var baade fredelig og venskabelig ment; men det var en paafaldende Fejltagelse af ham, naar han troede, at Svenskerne selv kunde være tjente med Bevarelsen af en Statsforfatning som den, de den Gang havde, og at derfor de dansk-russiske Bestræbelser for at opretholde denne vare til deres eget bedste. Ikke mindre var det en Illusion, naar han troede ved sin Alliance

med Rusland at kunne hæve Danmark-Norge til en Sømagt af første Rang, der som saadan vilde kunne hævde en Plads ved Siden af Rusland.

Traktaten af 13. Dec. 1769 var den sidste vigtige Handling af B. 3 Fjerdingaar derefter blev han styrtet af Struensee (15. Sept. 1770). Efter sin Afskedigelse levede han mest i Hamborg og paa Godset Wotersen, indtil han allerede døde 18. Febr. 1772. Hans Enke, Charitas Emilie f. v. Buchwald, med hvem han havde levet i lidt over 20 Aars lykkelige, men barnløse Ægteskab, overlevede ham indtil 1820.

Da han fik sin Afsked, var hans første Udbrud: «Almægtige, velsign dette Land og Kongen.» Det var et naturligt Udtryk for den Kjærlighed, hvormed han omfattede vort Fædreland. At han tillige har været en af de talentfuldeste og samvittighedsfuldeste Statsmænd, der have ledet dettes Styrelse, kan der ingen Tvivl være om.

Ahlemann, Ueber das Leben und den Charakter des Grafen J. H. E. Bernstorff, 1777. Materialien zur Statistik der dänischen Staaten, 1784—91, III. P. Vedel, Den ældre Grev Bernstorffs Ministerium, 1882. En Brevvexling mellem Grev J. H. E. Bernstorff og Hert. af Choiseul 1758—66, 1871. Correspondance ministérielle du comte J. H. E. Bernstorff 1751—70, publ. p. P. Vedel, T. I—II, 1882.

E. Holm.

Bernth, Johan Ludvig, 1724—1804, Rektor. B. fødtes 10. Sept. 1724 i Nørre Lyndelse i Fyn, hvor hans Fader, Lars B., var Degn; fra Odense Gymnasium dimitteredes han 1745, tog 1750 theologisk Attestats og blev 1753 Informator for de kongelige Pager. 2 Aar efter kaldte Joh. Ludv. Holstein ham til Rektor paa Herlufsholm, og samtidig udnævntes han til Professor philos. extraord. ved Universitetet; Magistergraden tog han, inden han tiltraadte sit Embede. I o. 49 Aar styrede B. Skolen, og allerede forberedte man sig paa at fejre hans Jubilæum som Rektor, da han døde 24. Febr. 1804. B. var en dygtig Rektor, der var elsket og æret af Disciplene, som han behandlede med maaske for stor Eftergivenhed; i sine sidste 20 Aar havde han Konrektor, da Kræfterne svigtede ham noget. Han var en kundskabsrig Mand og fulgte godt med i forskellige Videnskaber; hans litterære Arbejder ere højst ubetydelige; hans Undervisning i Latin berømmes meget. Om B.s Karakters Renhed var der kun én Mening; hans Uegenlytighed og Velvilje vandt ham alles Agtelse, ligesom hans Sindighed og Alvor indgjorde Ærefrygt. Som et Barn af det 18. Aar-

hundrede var han udpræget Rationalist. B. ægtede 1760 Margrethe Elisabeth Giøring, † 24. Juli 1761, Datter af Kapitajn Ulrik Christian G. til Grevensvænge m. m.; senere ægtede han, 1764, Anne Margrethe Thestrup, f. 9. Jan. 1739 † 10. Juni 1817, Datter af Kammerraad Frants T. til Øllingsøgaard.

Wad, Rektorerne p. Herlufsholm S. 210 ff.

G. L. Wad.

Berntsen, Arent, 1610—80, topografisk-statistisk Forfatter. A. B. med Tilnavnet Bergen er født i Bergen 12. Maj 1610, kom i sin Ungdom i Tjeneste hos Axel Juul til Villestrup og siden hos dennes Svigerfader, Kansleren Chr. Friis, i hvilke Tjenester han allerede lagde Grunden til det Skrift, der gjorde hans Navn bekjendt. 1637 var han Slotsskriver paa Varberg Slot, men han forlod denne Stilling i Jan. 1644, da han med Hustru og Børn strax efter Udbruddet af Krigen med Sverige drog til Kjøbenhavn, hvor han tog Borgerskab og købte en Gaard ved Gammelstrand. Nogle af hans første Foretagender her vare at sørge for Varbergs Proviantering, og han var desuden saa formuende, at han kunde forstrække Kongen med andre Laan, der ved hans Død alene fra denne Krig vare løbne op til et Tilgodehavende af over 17000 Rdl., der lige saa lidt som andre større Forstrækninger, der til sidst løb op til 37000 Rdl., kom ham eller hans Arvinger til gode. 1648 blev han Raadstueskriver i Kjøbenhavn, om hvilken Stilling han har efterladt et Minde til vore Dage i en egenhændig med mange Tegninger forsynet Jordebog. 1669 blev han Raadmand i Kjøbenhavn. A. B. var en driftig Mand, der ikke alene i Kjøbenhavn bebyggede Grunde i Stadens nye Dele, men ogsaa drev forskjellig Virksomhed uden for Staden. Han havde saaledes foruden et Teglværk i Brønshøj 3 lignende i Skaane og Halland, der bleve ødelagte i Krigen 1658—59. I sidstnævnte Krig ofrede han store Summer til Fædrelandets bedste, baade ved at udruste Kapere og ved at forstrække Kongen med Laan. 1676 blev han Medlem af en hemmelig Kommission, der skulde undersøge, paa hvilken Maade Kronens Kreditorer i Frederik III's og Christian V's Tid vare blevne tilfredsstillede, og gjøre Forslag om en bedre Bestyrelse af Statens Embeder. 1677 blev han Medlem af Kjøbenhavns Vandkommission. Hvad der har gjort hans Navn særlig bekjendt, er det Skrift, han udgav 1656 med Titelen «Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed», der foruden at indeholde en ret udførlig Beskrivelse af Danmark og Norge indeholder mangfoldige Oplysninger

om Landboforholdene, navnlig om Beregningen af Jordegods ved Kjøb og Salg, Markernes Rebning, Maal og Vægt o. desl., der gjøre dette Skrift til en uundværlig Haandbog for enhver, der sysler med det 17. Aarhundredes Kulturhistorie. Han døde 29. Dec. 1680 i den Gaard ud til Kongens Nytorv, hvor nu «Erichsens Palais» staar, hvilken han formodentlig selv har ladet opbygge paa den gamle Østervold. 1639 blev han gift med Karen Arentsdatter, og efter hendes Død (1. Sept. 1652) ægtede han Aaret efter Mette Lauridsdatter, der døde 1696. I sine 2 Ægteskaber havde han 17 Børn, af hvilke flere døde i smaa Kaar.

Personalthist. Tidsskr. 2. R. II, 257 ff.

O. Nielsen.

Berntsen, Klaus, f. 1844, Skolemand og Politiker. B. fødtes 12. Juni 1844 i Eskildstrup mellem Nyborg og Odense, hvor hans Fader, Esben B. (f. 1783 † 1855), var Gaardejer. Moderen hed Christiane Christensdatter (f. 1809). Allerede 1862 overtog B. en Friskole i Højby ved Odense og bragte den i 7 Aar op til at omfatte 80 Børn, men opgav den 1881 for at overtage en Folkehøjskole i Særslev ved Bogense. 1869 søgte B. forgjæves Valg til Folketinget og kastede sig siden med Iver ind i det politiske Liv, gennemrejste med to andre unge Bønder hele Fyn og virkede paa talrige Folkemøder som en veltalende Agitator for Venstres Udbredelse. I Maj 1873 valgtes B. i Bogense-Kredsen til Folketingsmand og gjenvalgtes stadig indtil 1884, da han trak sig tilbage for at vie Højskolen alle sine Kræfter. Dog overtog B. i Okt. 1886 paa ny politisk Virksomhed som Folketingsmand for Assens-Kredsen. — Ogsaa paa flere andre Maader har B. deltaget i det offentlige Liv; viste megen Omsigt og Dygtighed som Formand for Sogneraadet i Højby 1870—76 og siden 1885 i Særslev; var 1880—86 Medlem af Odense Amsraad og 1883—87 af Repræsentantskabet for Landbygningernes Brandforsikring; var 1871 med at grundlægge «Fyns Tidende» og stiftede 1887 selv «Assens Amsavis». Stor Iver har B. vist for Skyttesagen, var siden 1873 Medlem af Forretningsudvalget og blev 1884 Formand for Odense Ams Skytteforening, der under hans Ledelse blev en af de største i Landet. Ogsaa flere andre Tillidshverv har B. modtaget i Aarenes Løb; saaledes var han 1887 Medlem af Kommissionen om Landbohøjskolens Udvidelse. — Foruden et Par Smaaskrifter («Friskolen kontra Præsten O. Møller», 1877) har B. udgivet en Samling «Folkeæventyr» (2 Bd., 1873—82). Han ægtede

1. (1870) Abelone Petersen (f. 1847 † 1872), Datter af Gaardejer P. P. i Lørup, Ryslinge Sogn, 2. (1881) Anny Christine Mathilde Octavia Thomsen (f. 1864), Datter af Grosserer O. C. T. i Kjøbenhavn.

Fyns Tidende 3. Jan. 1887.

Emil Elberling.

Berregaard, Frederik, 1724—57, Diplomat, eneste Søn af Oberstlieutenant Fr. B. (der med Udmærkelse havde tjent i den spanske Arvefølgekrig og i den store nordiske Krig og døde 1724) og af Marie f. de Lasson († 1747). I en Alder af 18 Aar foretog han en fireaarig Udenlandsrejse under Ledsagelse af Tycho Hofman. I 1750 udnævntes han til Kammerherre og Envoyé ved det polske og kursachsiske Hof og døde som saadan i Warschau 1757. Som Diplomat spillede han ingen Rolle, derimod omtales han som en Mand med Interesse for Kunst og Videnskab. Efter Faderen arvede han en betydelig Formue og ejede Ørslev Kloster, Starupgaard og Strandet. Han var to Gange gift, 1. (1750) med Baronesse Sophie Elisabeth Holck fra Holckenhavn († 1751), og 2. (1752) med Grevinde Frederikke Henriette v. Büнау, men havde ingen Børn med dem.

Hofman, Danske Adelsmænd II, 11 ff.

P. Vedel.

Berregaard, Henrik, 1783—1876, opvartende Kammerherre hos Kong Frederik VII. Han var Søn af Frederik B. til Kjølbysgaard, Vesløsgaard og Borreby (f. 1750, Ritmester, afskediget efter Ansøgning, da han blev beordret til som Militær at gjøre Tjeneste ved sin nære Slægtning Grev Enevold Brandts Henrettelse, † 1805) og dennes første Hustru, Sophie Antoinette Augusta f. Sehested af Broholm († 1787), og blev født 28. Jan. 1783. Fra 1799—1804 gik han i det Schouboeske Institut, 1804 blev han Kornet ved Husarerne, 1807 Sekondlieutenant i Garden til Hest, 1809 Kammerjunker, 1811 Premierlieutenant, 1814 Ritmester, 1831 fik han Majors Anciennitet og 1833 Majors Karakter; ved Arméomorganisationen 1842 blev han afskediget som Oberstlieutenant. I 1848 fik han Kammerherrenøglen og blev som en fortrolig Ungdomsbekjendt af Frederik VII knyttet til dennes Hof som opvartende Kammerherre hos Kongen med Bopæl paa Christiansborg; 1862 blev han Kommandør af Danebrog. I 1815 havde han ægtet Anne Marie Christiane Beck (f. 1796 † 1849), Datter af Kancelliraad Peter B. til Kongsdal. B. døde i den høje Alder af over 93 Aar 27. April 1876.

P. Brock.

Berregaard, Villum, 1717—69, Gehejmeraad, en Søn af Konferensraad Christian B. til Kjølbygaard, Borreby m. v. og Jytte f. Worm, fødtes 2. Jan. 1717, blev 1736 Hofjunker, s. A. Kommitteret i Kammerkollegiet, 1739 Justitsraad, 1741 Amtmand i Korsør og Antvorskov Amter, 1745 Etatsraad, 1749 Konferensraad, s. A. Kammerherre, 1751 Deputeret i Admiralitets- og Kommissariatskollegiet, 1753 Tilforordnet i Højesteret, 1759 Direktør for »de fattiges Væsen», fik 1761 Ordenen l'union parfaite, blev 1763 Deputeret i Økonomi- og Kommercekollegiet, s. A. Ridder af Dannebrog, 1767 1. Kommissarius i Extraskattekommissionen, s. A. Gehejmeraad og 1769 Justitiarius i Højesteret, men døde 1. Dec. s. A. Han blev 27. Nov. 1749 gift med Beata Antonia Augusta Rigs-grevinde af Reuss-Plauen (f. 6. April 1723 † 19. Nov. 1797), en Datter af Henrik XXIII af Reuss. *G. Kringelbach.*

Bertelsen, Catharine, s. Frydendahl.

Bertelsen, Iver, —1583, Klosterforstander, var født i Middelfart, hvor hans Fader var Fisker. Hans første Stilling var som resid. Kapellan i Kolding; her lykkedes det ham ved Henvendelse til Christian III, som ofte opholdt sig paa Koldinghus, at faa Midler til en Studierejse. 1556 drog han til Wittenberg, hvor han tog Magistergraden. Støttet af Niels Hemmingsen blev han 1559 ansat som Professor i Rhetorik ved Københavns Universitet. Men han kom snart paa Kant med sine Medlærere, og det endte med, at han 1563 maatte forlade Universitetet. Han rejste nu igjen til Wittenberg. Efter sin Hjemkomst betjente han i kort Tid en ringere Lærerpost ved Universitetet, indtil han 1565 blev Sognepræst i Stege. Men heller ikke her blev han gammel, da han inden føje Tid kom paa Krigsfod med Fogeden paa Stegehus. Og da denne anklagede ham for Forandring i Daabsritualet (Udeladelse af Exorcismen) og for egenmægtig Opløsning af Forbindelsen med sin trolovede Fæstemø, saa blev han 1567 dømt fra Embedet og hensat i Forvaring i Sorø Kloster. Under sit Ophold her kom han i en meget nødlidende Forfatning, men tabte dog ikke Modet. Da han søgte at forsvare sin Adfærd, kom han i en heftig Skriftvexel med sin tidligere Velynder, Niels Hemmingsen, der tog ham meget ilde op, at han beraabte sig paa, at Hemmingsen i sine Forelæsninger havde misbilliget Exorcismen som en papistisk Skik. Til Held for I. B. kom Frederik II imidlertid en Gang selv til Sorø, og nu lykkedes det den fangne Mand at fremstille sin Sag saa-

ledes, at han strax blev frigiven; og ikke længe efter (Jan. 1571) gjorde Kongen ham til Abbed i Ringsted Kloster, hvorfra han i Okt. 1572 forflyttedes til samme Stilling i Sorø, saa at han altsaa nu blev Forstander for det samme Kloster, der nys havde set ham som Fange. 1580 flyttedes han atter tilbage til Ringsted, hvor han døde 28. Sept. 1583, efter at han havde indlagt sig Fortjeneste ved Restavration af de gamle Kongegrave i Kirken. — I. B. var i flere Henseender en begavet Mand. Han havde ikke ringe historisk Interesse, der næredes ved hans Ophold i Sorø og Ringsted med de dertil knyttede fædrelandske Minder. I Haandskrift efterlod han en rimet dansk Kongekrønning, bestemt til at tjene som Text til de Kongebilleder, Frederik II lod indvæve i Tapeterne paa Kronborg. 1573 havde han ægtet den adelige Jomfru Else Mule, der efter hans Død blev gift med Historieskriveren Niels Krag.

Ny kirkehist. Saml. III, 535 ff. Rørdam, Kbhvns Universitets Hist. 1537—1621 II, 507 ff. Kirkehist. Saml. 3. R. III, 217 f. 344. *H. F. Rørdam.*

Bertelsen, Laurids, 1514—88, Biskop. Han blev født af Bønderfolk i Harsyssel i Ribe Stift og studerede ved Københavns Universitet med Understøttelse fra Aarhus Domkapitel. 1543 sluttede han sig en Tid lang til en Kreds af studerende, der samlede sig om Niels Hemmingsen, som nylig var hjemkommen fra Wittenberg og gennemgik Davids Salmer for dem efter Melanctons Methode. L. B.s Livsgjerning falder i Aarhus, hvor han o. 1547 blev Rektor ved Latinskolen, derefter 1550 Sognepræst ved Frue Kirke og Lektor ved Domkirken og endelig 1557 Biskop. Han var en helstøbt Personlighed, aaben og ærlig i sin Færd og mærkelig djærv i sin Udtalelse over for den danske Adel. Han skal have været gift 3 Gange, men hans Ægteskaber synes at have været barnløse. Hans sidste Hustru, Elline Sørensdatter, var Enke efter Sognepræsten ved Domkirken i Aarhus, Esb. Pedersen. I dette sidste Ægteskab havde han en Stifdatter, Marine, som blev gift med Mag. P. Vinstrup, der blev hans Eftermand, da han 1587 nedlagde sit Embede. Han døde 19. Jan. 1588.

Molbech, Hist. Aarbøger III, 177. Nyerup, Lit. Lex. *S. M. Gjellerup.*

Bertelsen, Morten, † 1693, s. Barthold (I, 548).

Berthold, —1307, Biskop. Født i København; blev Medlem af Domkapitlet i Slesvig, Ærkedegn og 16. April 1287 valgt til Biskop. Han døde 23. Dec. 1307 og blev jordfæstet i Domkirken.

A. D. Jørgensen.

v. Bertouch, Ernst Albrecht, 1745—1815, Amtmand og genealogisk Samler, Søn af Kammerherre, Oberst Carl Rudolph v. B. og Ulrikke Cathrine Frederikke f. de Witt, blev født i Frederikshald 16. Dec. 1745. Kun 10 Aar gammel ansattes han som Page hos Kong Frederik V; 1765 udnævntes han til Hofjunker. 1768 blev han Kammerjunker hos Dronning Caroline Mathilde, og samtidig tog han juridisk Examen ~~med Udmærkelse~~. Han havde alt den Gang i nogen Tid arbejdet i det tyske Kancelli, men blev nu Avskultant i Højesteret, hvorfra han 1769 forflyttedes til Rente-kammeret. I Jan. 1772 udnævntes B. til Kommitteret i det danske Kammer, men mistede strax efter ved Regeringsforandringen denne Stilling og udnævntes i Steden til Legationssekretær i Stockholm. 1774 blev han Kammerherre, og 1777 udnævntes han til Minister-resident ved det polske Hof, hvor han gjorde sig meget yndet. Et mislykket Giftermaalsprojekt nødte ham imidlertid til at forlade Warschau allerede 1779, og da han ønskede en forandret Stilling, blev han 1780 rappelleret. Kong Stanislaus August sendte ham da Stanislaus Ordenen og sit Portræt. Aaret efter blev B. Deputeret i det nyoprettede Søkommissariatskollegium, hvorfra han 1784 overgik i Admiralitetskollegiet. 1785 sendtes han i et diplomatisk Ærende til Stockholm. 1789 blev B. Amtmand i Tønder og var fra 1811 tillige Overdirektør i Staden Tønder; 1813 udnævntes han til Gehejmekonferensraad. Under Krigen 1814 udviste han stor Fasthed og Aandsnærværelse ved Bestyrelsen af sit Embede, hvorfor han ogsaa det følgende Aar ved Kroningen benådedes med Dannebrogordenens Kommandørkors. Det er dog mindre som Embedsmand end som flittig genealogisk Samler, at B. har erhvervet sig et Navn; hans betydelige Samlinger til den danske Adels Genealogi findes nu i Gehejmearkivet. Fra 1780—89 var han Forstander for det kgl. genealogisk-heraldiske Selskab. — B., der døde 17. Dec. 1815, havde 28. Nov. 1783 ægtet Marie Magdalene le Sage de Fontenay, f. 10. Avg. 1768 † 31. Avg. 1827.

Avtobiografi i Geh. Ark. Manthey, Ridderes Levnetsløb 1809—17 S. 116.

Thiset.

v. Bertouch, Georg, 1668—1743, Officer, blev født i Ostheim i Franken 19. Juni 1668 og var en Søn af Jacob de B. af en gammel brabantisk Adelsslægt og Maria Regina Kriegh. Faderen, der var Professor jur. og phil., maatte som Protestant forlade Bajern og døde som Skolelærer i Helmershausen. G. v. B. var den første af Slægten, som kom her til Danmark. Han nævnes allerede 1693

som Dr. jur. i Kiel og samme Aar som Avditør og Kvartermester i dansk Tjeneste, i hvilken Egenskab han i Begyndelsen deltog i de danske Hjælpetroppers Kampe i Holland og Flandern. Men 1704 fik han Karakter af Ritmester, og Aaret efter blev han Chef for en Eskadron af 2. jyske nationale Rytterregiment, ved hvilken Afdeling han avancerede til Oberstlieutenant 1711. Hen imod Krigens Slutning blev han 1713 Generaladjutant hos Overgeneralen, Hertug Carl Rudolf af Würtemberg. Indtil 1716 var han ansat i Hærens Generalstab og deltog i Felttoget i Norge i de paafølgende Aar, indtil han 1718 blev Generalkrigskommissær i Norge, en under de sørgelige og i høj Grad vanskelige Forhold lige saa besværlig som betroet Post. 1719 blev han Oberst og s. A. Kommandant paa Akershus efter den tapre Brigadér J. K. Klenaus Død, en Stilling, han indtog, til han tog sin Afsked 1740, ved hvilken Lejlighed han — som 1731 var blevet Brigadér og 1733 Generalmajor i Rytteriet — blev udnævnt til Generallieutenant. B. døde 14. Sept. 1743 i Christiania. Han omtales som en meget dygtig Mand, der var i Besiddelse af megen og alsidig Dannelse, især havde han Ord for at være højt begavet i poetisk og musikalsk Retning. Han var gift med Anna Veile Bredahl, der var født 17. April 1675 og døde i Christiania 30. April 1735. *P. F. Rist.*

Beseler, Karl Georg Christoph, f. 1809, Retslærd. Georg B. er født 2. Nov. 1809 i Rødenis ved Husum, Søn af Kammerraad, Digeinspektør for Slesvig Cai Hartwig B. og Sophie Magdalene f. Jahn, og er en Broder til Wilhelm Hartwig B. Efter at have studeret Jura i Kiel og München tog B. 1831 Staatsexamen i Kiel og Doktorgraden 1833, men da han nægtede at aflægge Homagialeden til den danske Konge, blev hans Begjæring om Bestalling som Advokat afslaaet, og det blev ham forbudt at holde Forelæsninger som Privatdocent ved Universitetet. Han forlod derfor Kiel og blev 1835 ansat som Professor i Basel, hvorfra han 1837 blev kaldet til Rostock som Professor i tysk Ret. 1842 blev han Professor i Greifswalde og fik Titel af Geheimjustizrath, og 1859 ansattes han som Professor ved Universitetet i Berlin. I Greifswalde blev han 1848 valgt til Medlem af Frankfurterparlamentet, hvor han spillede en ikke ringe Rolle, og han har ogsaa senere taget Del i det politiske Liv; fra 1875 er han livsvarigt Medlem af det preussiske Herrenhaus. Han er gift med en Datter af Geheimoberbergrath Karsten i Berlin. B.s litterære Virksomhed bærer

ligesom hans politiske Præget af hans ivrige Stræben efter at fremhæve og udvikle det tyske nationale Liv og de tyske nationale Ideer. I hans første større Værk, «Die Lehre von den Erbverträgen» (1835—37), er det Modsætningen mellem romersk og tysk Retsanskuelse, som han betoner, og i Skriftet «Volksrecht und Juristenrecht» (1843), der fremkaldte stærke Indsigelser bl. a. fra Puchta, Wächter, Th. Mommsen og Thöl, fremhævede han den nationale Rets Betydning og paaviste, hvorledes Retsbevidstheden endnu levede i Folket, om end kuet af Jurisprudensen. Hans Hovedværk er en systematisk Fremstilling af den tyske Privatret, der udkom 1847—57 .og senere i 2. og 3. Oplag. I Forening med Reyscher og Wilda har B. udgivet en Del Bind af «Zeitschrift für die deutsche Rechtswissenschaft».

G. Beseler, Erlebtes und Erstrebtes 1809—59, Berlin 1884. Alberti, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. *Deuntzer.*

Beseler, Wilhelm Hartwig, 1806—84, slesvig-holstensk Politiker, en Broder til den foregaaende. Han var født 3. Marts 1806 paa Slottet Marienhausen ved Jever og kom til Danmark, da Faderen i 1808 blev indkaldt her til Landet og udnævnt til Digeinspektør for Hertugdømmet Slesvig med Bopæl i Rødemis. B. gik først i Husum Latinskole, senere i Slesvig Domscole og dimitteredes fra sidstnævnte Skole 1824 til Kiels Universitet, hvor han studerede Jura under Falck og Dahlmann, Ophavsmændene til de Læresætninger, som førte til Oprøret 1848. Fra 1825—27 studerede B. i Heidelberg under Thibaut, Mittermaier og Schlosser, tog 1828 juridisk Examen ved den slesvigske Overret og nedsatte sig Aaret efter som Advokat i Slesvig. Som Udlænding besjælet af et levende Had til Danmark kastede han sig tidlig ind i den politiske Agitation og vakte, bl. a. ved at stille sig i Spidsen for en Indsamling til de 7 afsatte Professorer i Göttingen, saa megen Opmærksomhed, at han fra Tiden omkring 1840 maa betragtes som en af Slesvig-Holstenernes Hovedledere og et af Hertugen af Augustenborgs Hovedredskaber. 1841 findes hans Navn under en Prisæskning til Udgivelse af den bedste «slesvig-holstenske» Historie og Geografi, fremkaldt ved C. Wimpffens «Geschichte und Zustände des Herzogthums Schleswig oder Südjütland» (1839), og s. A. vælges han af Tønder Kjøbstad ind i den slesvigske Stænderforsamling, hvor han strax bliver Ordfører for Adressen til Kongen. Efter hemmelig Aftale med Hertugen af Augustenborg stiller han 23. Nov. 1842 i

Stænderne Forslag om Haderslev Amts Indlemmelse i Nørrejylland, mod at de danske Dele af Før og Sild forenes med Slesvig. Meningen med dette paa Skrømt stillede Forslag var dels at antyde, at af Slesvig var kun Haderslev Amt dansk, medens Danskheden den Gang i Virkeligheden strakte sig langt syd for Flensborg og helt ned til Husum, dels at fremkalde Modstand mod Fraskillelsen fra det øvrige Slesvig, hvilket da skulde benyttes som et Bevis for, at ogsaa den danske Befolkning i Slesvig var fjendtligsindet mod Danmark. De talrige Protester fra Haderslev Amt anførtes som Paaskud til, at Forslaget ikke kom til Forhandling; men den hele Komædie var et forud aftalt Spil. Ved den slesvigske Sangerfest 23.—25. Juli 1844, hvor den nye slesvig-holstenske Fane første Gang udfoldedes, opfordrede han til «Kamp for Sandhed, for Folkets Ret og Frihed». 1844 gjenvalgt i Tønder til Stænderdeputeret blev han 21. Okt. 1846 den 6. Stænderforsamlings Præsident. Allerede de i det første Møde fremsatte Forslag af Esmarch om at skille Hertugdømmernes Finanser og Hærvæsen fra Kongerigets, af Güllich om Carl Moltkes Afskedigeise, af Tiedemann om Tilbagetagelsen af det aabne Brev af 8. Juli 1846 og af A. Hansen (Læk) om Slesvigs Indlemmelse i det tyske Forbund, uden at Præsidenten modsatte sig deres Fremme, karakterisere hans Ledelse af de følgende Forhandlinger, der da ogsaa førte til Forsamlingens Opløsning ved kgl. aabent Brev af 14. Dec. 1846. Da B. atter Aaret efter valgtes til Stænderdeputeret, nægtede Regeringen ham, nærmest paa Grund af hans ophidsende Taler paa Folkeforsamlingerne i Neumünster og Ditmarsken, Ret til at modtage Valget, hvorefter han nedlagde sine Bestallinger, men ved en af Jacob Grimm foranstaltet Indsamling støttedes han i sin fortsatte agitatoriske Virksomhed. I Efteraaret 1847 lagde han med F. Reventlow hemmelige Planer til en væbnet Opstand, og da Kong Christian VIII døde 20. Jan. 1848, traadte B. stærkt frem i Forgrunden. Paa Stændermødet i Rensborg 18. Marts valgtes F. Reventlow, B. og Bargum til Bevægelsens Ledere, og da Efterretningen om Ministeriets Afgang 23. Marts naaede Slesvig, ilede B. til Kiel, og den paa følgende Nat indtraadte han tillige med Prinsen af Noer, F. Reventlow, M. T. Schmidt (og Bargum) i den provisoriske Regering, i hvilken han var Sjælen, indtil den fratraadte 19. Okt. 1848. Samme Efteraar valgtes B. i Rensborg til Medlem af Nationalforsamlingen i Frankfurt, hvor han i Nov. blev anden og i Dec. første Næstformand, men han fik ingen Betydning i denne Forsamling. Efter

Vaabenstilstandens Ophør 26. Marts 1849 udnævnte den tyske «Centralmagt» i Frankfurt B. til Medlem af Statholderskabet i Hertugdømmerne sammen med F. Reventlow, og det lykkedes dem ved Tysklands Hjælp endnu i 2 Aar at holde Oprøret i Live. B., som lige til det sidste forstod at vedligeholde Fiktionen om «Folkets Troskab mod Kongen, vor Hertug, naar han blot vilde komme til os og tale til os ud af sit eget frie Hjærte», vilde efter Olmütz-Konventionen yderligere fortsætte Kampen, da Reventlow havde opgivet den som unyttig, men efter at de holstenske Stænder 11. Febr. 1851 vare faldne til Føje, flygtede B., udelukket fra Amnestien, til Tyskland.

Han bosatte sig i Brunsvig, hvor han udfoldede nogen litterær Virksomhed. Han oversatte Macaulays Englands Historie og udgav bl. a. i 1856 «Zur schleswig-holsteinischen Sache», hvori han anbefalede en Deling af Slesvig. 1858 flyttede han til Heidelberg. 1861 blev han udnævnt til Kurator for Universitetet i Bonn og til preussisk Gehejmeregeringsraad, hvilket den Gang betragtedes som en noget stærk Demonstration imod Danmark. Under Kulturkampen var hans Stilling i Bonn meget vanskelig. I 1867 søgte B. at gjenkalde sig i Slesvigernes Erindring ved at stille sig til Valg i Tønder til den nordtyske Rigsdag, men paa Grund af sit preussiske Sindelag blev han vraget og opnaaede kun en Ottendepart af Stemmerne. Han døde 2. Sept. 1884 i Bonn og ligger begravet paa Mildsted Kirkegaard ved Husum.

Wegener, Om Hertugen af Augustenborgs Forhold til det holstenske Oprør. A. Sach, Graf Fr. v. Reventlou u. W. H. Beseler, Slesvig 1886. Kieler Zeitung Sept. 1884.

H. R. Hiort-Lorenzen.

Besemacher, Peter, 1634—1709, Søofficer, fødtes i Schiedam i Holland og gjorde i sin Ungdom Tjeneste paa Admiral Obdams Flaade som Kvartermester. 1676 kom han her til Landet og ansattes som Maanedskapitajn med Kommandørkapitajns Bestalling. Aaret efter var han som Niels Juels Flagkapitajn Chef for «Christianus Quintus», udmærkede sig i Slaget paa Kjøge Bugt og dekoreredes med Kongens Portræt i en Guldkjæde. 1679 førte han en lille Eskadre paa 2 Orlogsskibe og 3 Fregatter paa Konvoi; i Juni havde han med denne en Kamp at bestaa med Svenskerne ud for Kalmar Sund; Maaneden derefter under Admiral Henrik Spans Overkommando sloges han atter med Svenskerne samme Sted, efter hvilken Træfning han avancerede til fast Orlogskapitajn af 1. Klasse. 1683 tildeltes der B. Kommandørs Karakter. 1700

blev han interimistisk Schoutbynacht og var med Orlogsskibet «Prins Frederik» under Gyldenløves Kommando, men afskedigedes s. A., anklaget for ulovlig Omgang med Mandskabets Kost. Han var gift og havde 4 Sønner, hvoraf en senere blev Søofficer. I sine Konduitelister omtaler Niels Juel ham som en dygtig Officer, men forfalden til Drik. Han døde 4. Juni 1709.

Lützow, Hist. Efterretn. om danske Sæe-Officierer I.

C. With.

Beske, s. Bjeske.

Betzonich, Georg Emil, f. 1829, Forfatter. B., Søn af Væver i Grätz i Steiermark Joseph Sebastian B. og Ane Christine f. Lund (Datter af en i sin Tid bekjendt Klokkestøber L. i Kjøbenhavn), er født i Kjøbenhavn 10. Juli 1829. I 1844 kom han som Elev ind paa Artilleriskolen, blev Bombardér 1848 og kom strax med i Felten; deltog i Slaget ved Fredericia 1849 og blev efter sin Hjemkomst Sergent og Fourér, laa 7 Aar i Garnison paa Kronborg og var derefter nogle Aar i Kjøbenhavn, indtil Krigen 1864 udbrød. Med Batteriet Kauffmann deltog han i dette Felttog, fik Sølvkorset og indstilledes af Overkommandoen til Officer, hvad Krigens pludselige og uheldige Udfald dog forhindrede ham i at blive; derimod forfremmedes han til Oversergent og Stabssergent. I 1885 tog han sin Afsked for at tiltræde Pladsen som Assistent ved det militære Klædeoplag. 26. Juli 1855 ægtede han i Kronborg Slotskirke Christiansine Nicoline Møller (f. 30. Juli 1833), Datter af Snedkermester M. i Helsingør. — Han har udgivet: «Dansk Soldaterliv» (1860; 2. Udg. 1881), «Varulven» (1861; denne Fortælling havde først været optagen i Goldschmidts «Hjemme og ude»), «En Kjærlighedshistorie» (1862), «Fem Fortællinger» (1866), «Tre Fortællinger» (1870), «Soldaterhistorier» (1871), «Fra et Ungkarleliv», Digte (1871), «Inden for Voldene» (1876), «Landsoldaten», Krigsskuespil i 5 Akter (1887), og desuden en stor Mængde Fortællinger, Skitser og Digte i forskellige Blade og Tidsskrifter. — Valget af hans Livsbane fik en meget stor Indflydelse paa hans Forfattervirksomhed. Fra sit første Arbejde, «Dansk Soldaterliv», til det sidste, «Landsoldaten», har han først og fremmest villet skildre «den danske Mand som Soldat og Soldaten som dansk Mand»; selv ivrig Patriot har han fremstillet «ikke Hærens Form, men dens Aand, den danske Nationalkarakter i dens skønneste og sandeste Udslag: Fædrelandskjærligheden».

Nic. Bøgh.

— Han døde 7 April 1901.

v. Beulwitz, Christoph Ernst, 1694⁵—1757, Gehejmeraad, en Søn af Gotfried Christian v. B. og Hustru f. Reitzenstein, blev 1738 indkaldt fra Tyskland for at overtage Stillingen som Hofmester hos Kronprins Frederik, s. A. Konferensraad, Ridder af Danebrog og Deputeret i General-Landøkonomi- og Kommercekollegiet, fik 1741 Ordenen l'union parfaite, blev 1743 Amtmand over Sorø Amt, 1745 Overlanddrost i Oldenburg og Delmenhorst, s. A. Gehejmeraad, 1752 Amtmand over Amtet Steinburg og døde i Glückstadt 17. April 1757. Han var gift 1. med ^{XI} v. Walbrunn, ^{XI} *Ribiane Henriette* 2. med ^{Johanne Hedevig} (Ottonine) v. Warnstedt (f. 1706¹⁸⁻³⁷ † 18. Avg. 1768), dame de l'union, Hofdame hos Dronning Sophie Magdalene, en Datter af Etatsraad Hans v. W. *G. Kringelbach.*

Beuvius, Polycarpus Chrysostomus, 1720—75, Officer, født 23. Marts 1720 i Preussen (Personalhist. Tidsskr. I, 57) eller efter anden Opgivelse døbt 27. Jan. 1722. Han traadte 1751 ind i Artilleriet i Holsten, blev 1756 Fyrværker, 1762 karakt., siden virkelig Stykjunker og s. A. karakt. Kapitajn af Infanteriet. Han blev med Bielefeldt benyttet ved Forarbejderne til den nye Artilleriplan, ved hvis Indførelse Jan. 1764 han udnævntes til Artillerikommissær i Danmark. Siden blev han tillige Referent i Krigsdirektoriet. Karakt. Major 1766, blev han ved Artilleriets Omorganisation Artillerikommissær i Norge, 1769 virkelig Major og 1770 Premiermajor og højstkommanderende Artilleriofficer i Norge; som saadan døde han 22. Okt. 1775. 3. Sept. 1775 gift med Detlevine Dorothe Bjørnsee (døbt 21. Marts 1730), Datter af Generalmajor Jonas B. Hun levede endnu 1819 i Norge. *P. C. Bang.*

Beyer, Absalon Pedersen, s. Pedersen.

Beyer, Jørgen, 1522—87, hertugelig Sekretær, var født i Gera (i Sachsen), hvor hans Fader, af samme Navn, var Borgmester; en Broder til denne var Dr. Christian B. (Kansler hos Kurfyrsten af Sachsen), i hvis Lod det faldt paa sin Herres Vegne at forelæse de evangeliske Fyrsters og Stæders Konfession paa Rigsdagen i Augsburg 1530. Jørgen B. kom 7. Juni 1547 i Tjeneste hos Hertug Hans den ældre paa Haderslevhus som Sekretær og blev i denne Stilling lige til Hertugens Død (1580). Han var en meget betroet Mand og havde navnlig med Hertugens Pengesager at gjøre. I sin Herres Ærende gjorde han oftere Rejser, og han nød Anseelse

i en vid Kreds. I Forbindelse med Kansleren, Dr. jur. Hieron. Oelgard, reviderede, supplerede og ordnede han den nordstrandske Landret («Strandretten») og havde ordnet alt til dens Udgivelse i Trykken, der dog, af ubekjendte Grunde, ikke fandt Sted før et Aarhundrede senere. Hans Herre lønnede ham med forskellige Tiender og gejstlige Len (i Haderslev Amt, paa Femern og i Holsten) ligesom ogsaa med Jordegods, som han fik til Arv og Eje. — Efter Hertugens Død tog han Bolig i Flensborg, hvorfra han 1553 havde faaet sin Hustru, Magdalene, Datter af Borgmester Carsten Rickqvardsen. Her døde han 1587. I Mariekirken i Flensborg findes endnu et smukt Epitafium, hvorpaa J. B. med Familie findes afbildet knælende ved Korsets Fod.

Moller, Cimbr. lit. II, 61. Dän. Bibl. V, 486. Sejdelin, Dipl. Flensborg. II, 573 f. 633 ff. Jensen, Kirchl. Statistik S. 878. *H. F. Rordam.*

Beyer, Seyer Mahling, 1741—1840, Præst, blev født 11. Avg. 1741 i Glumsø Præstegaard i Sjælland som den ældste af 21 Børn. Hans Fader var Mag., Provst Peder Grove B.; hans Moder, Anne Margrethe f. Fog, havde været i Huset hos Etatsraad Mahling i Kjøbenhavn, hvorfor Familiens førstefødte kom til at bære dennes Navn. B. blev dimitteret fra Slagelse Skole 1761, tog 2 Aar efter theologisk Attestats og var Lærer i Kjøbenhavn, indtil han af Universitetet blev kaldet til Præst for Bringstrup og Sigersted Menigheder i Sjælland 1768. Efter 20 Aars Virksomhed her forflyttedes han 1788 til Egeslevmagle ved Skjelskør, og dette Embede i Forbindelse med Stillingen som Provst for Vester Flakkebjærg Herred beklædte han til sit 94. Aar. Da ønskede han Entledigelse, men kun paa Betingelse af, at han selv maatte vælge sin Eftermand. Da Kancelliet gjorde Vanskeligheder herimod, skrev B. til Kongen: «Jeg vil ikke have med Hs. Maj.s Kancelli at gjøre; jeg henvender mig til D. M. selv», osv. og undertegnede sig «ældste Præst i Hs. Maj.s Riger og Lande». Det ansøgte blev bevilget (1835), og til Eftermand udnævntes en Datterdatters Mand, saa B., omgiven af sine Børnebørn, kunde forblive i sit gamle Hjem, til han døde 30. Maj 1840, næsten 99 Aar gammel. Han var almindelig afholdt som Præst og en uegennyttig Embedsmand. Som Forfatter er han kun bekjendt ved slette Topografier over de tvende Pastorater, i hvilke han virkede som Præst (udg. resp. 1791 og 1820). Han var 2 Gange gift, 1. med Vilhelmine Augusta Hopmann († 1783), 2. med en Datter af Justitsraad, Amtsforvalter Fugl i Roskilde,

Frederikke Louise F. († 1810). Hans Portræt er lithograferet efter Maleri af Marstrand.

Erslew, Forf. Lex. S. Beyer, Erindr. vedk. Slægterne Beyer og Høst, 1862, S. 8 ff. og Tab. IV. Hist. Tidsskr. IV, 359. *A. Jantsen.*

Beyer, Sille Henrikke Christine, 1803—61, Forfatterinde, født i Kjøbenhavn 25. Avg. 1803, Datter af Grosserer Andreas Frederik B. og Elise f. Høst. Hun var den femte ældste af 14 Søskende og voxede op i et ualmindelig kjærligt Hjem, hvor Slægtskabsfølelsen var stærkt udviklet. Faderen, der havde taget theologisk Embedsexamen og endog været lige ved at faa Præstekald, kastede sig pludselig med Iver over Forretninger, blev Sukkerraffinadør og Grosserer og købte Frederiksgaard ved Kjøbenhavn. Her holdt han, Aaret før sin Død, Guldbryllup 1846, og her tilbragte Sille B. det allermeste af sit Liv (fra 1851 var Frederiksgaard hendes og Søstrenes Ejendom). En stor Sorg var det hende, da Fædrenegaarden med alle dens Minder afbrændte i Pinsen 1857, men paa Tomterne rejstes en ny Bygning, og i den døde hun ugift 10. Sept. 1861. — S. B. har skrevet en Del Digte og Fortællinger, men mest bekjendt er hun bleven som dramatisk Forfatterinde. Det er dog ikke saa meget hendes originale Smaastykker og Operatexter, der have givet hende et Navn, som frie Bearbejdelser af fremmede — navnlig Shakspearske — Digterværker, der alle ere benyttede af det kgl. Theater. Man kan imod disse indvende, at Forfatterinden har taget sig for store Friheder mod Originalerne, men Bearbejdelserne vidne om en levende Kjærlighed til Skuepladsen og et praktisk Blik for, hvad der tager sig ud paa denne.

Erslew, Forf. Lex. S. Beyer, Erindr. vedk. Slægterne Beyer og Høst, 1862. *Sophus Bauditz.*

v. Bibow, Siegwert, 1639—77, Officer, var Søn af Heiderik v. B. til Westenbrück i Meklenborg og Sophia v. Oertzen og blev født i Juni 1639. I sin Ungdom studerede han i Oldenburg, men efter at have fuldført sine Studier gik han først i dansk Krigstjeneste og deltog senere i Krigen imod Tyrkerne 1664 blandt Rigsarmeens Tropper under Kurfyrsten af Bajern og Fyrstbiskoppen af Münster. Efter at have erhvervet sig Hæder og Krigserfaring vendte han atter tilbage til Danmark og blev 1675 Oberst og Chef for 2. fynske nationale Infanteriregiment, som den Gang oprettedes paa Fyn. Selv deltog han imidlertid i Krigen i Meklenborg s. A.

og indlagde sig især Berømmelse for sin Tapperhed under Stormen paa Wismar 13. Dec. Kort efter blev han for en Tid Kommandant i Nyborg, hvor hans Regiment imidlertid var blevet dannet, og sluttede sig nu med dette til Hæren, da den blev samlet ved Lyngby paa Sjælland før Landgangen ved Raa i Skaane 29. Juni.

Alt lod til at skulle lykkes for de danske Vaaben dette første Aar af den skaanske Fejde, men Fortsættelsen svarede ikke til Begyndelsen. Strax ved Helsingborgs Belejring mistede Hæren 3. Juli sin udmærkede General, Niels Rosenkrantz, der var Chef for Fodgarden eller, som den den Gang hed, Kongens Livregiment til Fods, men B., der Dagen efter blev udnævnt til Afdelingens Chef, vidste i Løbet af Krigen at føre det smukke Korps til Bedrifter, der høre til den danske Krigshistories skønneste. B. blev i Slutningen af samme Maaned saaret ved Landskrones Belejring og atter kort før dets Overgivelse saaret i et Batteri ved Sprængningen af en Tønde Krudt, men han overtog hurtig sin Kommando igjen og tog 4. Dec. en berømmelig Del i Slaget ved Lund. Det indviklede Slag er der ikke her Lejlighed til at skildre i sin Helhed. B. fægtede hele Dagen med ualmindelig Tapperhed. Det var Livregimentet, der under hans Anførsel besejrede og til sidst nedhuggede Oberst Burghausen og hans finske Dragoner, hvis heltemodige Kamp dannede en af Slagets vigtigste Episoder. Som bekjendt endte dette først ved Mørkets Frembrud med den danske Hærs fuldstændige Tilbagetog, men nu i det klare Maaneskin leverede B. sin sidste Kamp. Da Carl XI vilde forfølge den danske Hær for at fuldende sin Sejr, blev han standset af B.s Livregiment og Lüttichaus Dragoner, som øst for Walkärre Kirke havde sluttet sig sammen i en ubevægelig og urokkelig Firkant. Kongens gjentagne Angreb bleve hver Gang afslaaede, og da han endelig med forøgede overlegne Kræfter vilde angribe B. fra alle Sider, kastede denne sig med forbavsende Hurtighed og dog i god Orden inden for de høje Kirkegaardsmure, der vare lige saa vanskelige at storme uden Stiger som en virkelig Befæstning. Endelig fandt Svenskerne en Aabning i Muren, men B. havde strax ladet antænde en Del Bygninger og Huse, der laa ved samme Side af Muren, og Svenskerne, som her havde Vinden imod sig, mødte kun Luer og Røg, da de vilde forcere Brechen. Skjult af Ilden, Røgen og Nattens Mørke lykkedes det virkelig B. med sin heltemodige lille Skare at trække sig tilbage ad Vejen til Landskrone uden at blive forfulgt. Hans udmærkede og behjærtede

Forsvar af Walkärre Kirkegaard, der vakte Fjendens højeste Beundring, havde standset Svenskernes Forfølgelse og dækket den danske Hærs Tilbagetog. B., der var blevet saaret i Kampen, blev paa Grund af sin Tapperhed i Slaget udnævnt til Generalmajor og overtog Gouvernørposten i Landskrone. Livregimentet, som nu blev kompletteret, og hvis Chef B. vedblev at være, blev i Maj 1677 indlemmet i den Brigade, som blev underlagt hans Kommando.

I Krigsraadet var det imidlertid blevet besluttet at angribe Malmø, som, saa længe det var i Svenskernes Hænder, i høj Grad svækkede de danskes Operationer. Belejringen tog sin Begyndelse 8. Juni. B. ledede Belejringsarbejderne paa den østre Side af Fæstningen, der med stor Udholdenhed og Tapperhed blev forsvaret af Feltmarskal Grev Fersen. Da Belejringen derfor trak i Langdrag, besluttede Christian V en Hovedstorm Natten imellem 25. og 26. Juni. Kl. 1 satte paa det givne Signal de 3 Stormkolonner sig i Bevægelse. I Spidsen for Kongens Livregiment angreb B. Forværkerne til den østre Port og passerede ikke alene Gravene, men besteg Volden og kastede efter en hidsig Kamp Besætningen tilbage. Han troede allerede Angrebet fuldstændig lykket og gav Reserven Ordre til at følge efter over Stormbroerne. Selv ilede han med sine Folk efter de vigende Svenskere for at aabne Porten for sit Rytteri, som han ventede fulgte efter. Men hans lille Skare var for svag, og da Broerne brast under den fremrykkende Forstærkning, der druknede i Hobevis, blev B. afskaaret fra al Forbindelse med sine og var overladt til sin Skæbne. Han besluttede, tapper til det sidste, at slaa sig igjennem. Hans Tropper vare spredte til alle Sider, de fleste Officerer vare faldne, Svenskerne fattede atter Mod, samlede sig om deres Kommandant og trængte ind paa ham. Med Halvpiken i sin Haand forsvarede han og hans lille Skare sig til det sidste, indtil den overvældedes og efter en haardnakket Kamp igjen blev drevet ud over Volden. Stormen paa Malmø var dermed totalt afslaaet. Nogle af B.s Soldater druknede i de mudrede Grave, andre bleve spiddede paa de spidse Palisader, Rygtet fortalte, at ingen af dem kom der fra med Livet. Saaledes endte B. sit heltemodige Liv; dødelig saaret i Kampen udaandede han efter et Par Timers Forløb. Hans Lig blev ført til hans Hjemstavn i Meklenborg og begravet i Rostock.

A. Varenius, Auf S. v. Bibow, Rostock 1678.

P. F. Rist.

Bie, Jacob Christian, —1770—, Forfatter, har erhvervet et sørgeligt Navn i den danske Litteraturhistorie, og noget Lyspunkt i denne Mands Liv er det vanskeligt at finde. Han var født i Throndhjem o. 1738 og blev Student fra sin Fødebys Skole 1755. Blottet for alle Subsistensmidler forlod han sit Fødeland (gid jeg aldrig var kommet uden for Norges Grænser, sukkede han med rette senere) og maatte i Kjøbenhavn søge Livsophold ved Pennen. Nogle frække «Originale danske moralske Fabler» paa Vers udgav han 1765. For at vinde Prof. Kratzensteins «Imprimatur» brugte han den List at dedicere Fru Kratzenstein, der var ham fuldstændig ubekjendt, Bogen ved en indsmigrende Fortale. Men næppe vare Fablerne udgivne, førend Bogen blev konfiskeret, da B. i den 6. Fabel «om Bæveren» havde tilladt sig hensynsløst at kritisere en Sag, der var afgjort ved kgl. Resolution. Samtidig blev Forfatteren dømt til at hensættes paa Christiansø; men han unddrog sig ved Flugten. Efter et Aars Landflygtighed blev han benaadet. Hans økonomiske Elendighed blev ved disse Forhold yderligere forværret, og han maatte bestandig skrive for at leve. Han kunde rime i alle Genrer. En højst uvittig «Jacobi Ilias, en Beskrivelse af den store Drikkehelt Biberius i alexandrinske Vers,» gik Side om Side med «Tanker over Juleevangelierne og Lidelseshistorien, i Sange udførte,» samt nye «Moralske Tanker i bunden Stil». Han var imidlertid bleven gift, og af Medynk med hans slette Omstændigheder fik han Bestalling som Prokurator (1768), men misbrugte strax sin Stilling ved en studs og uforskammet Optræden, hvorfor han efter kongelig Ordre fik en alvorlig Irettesættelse og Advarsel. Da saa Struensee ved Reskript af 14. Sept. 1770 ophævede Censuren, begyndte den store Syndflod af Trykkefrihedslitteraturen med et Flyveskrift af B.: «Philopatreias' trende Anmærkninger, 1. om de dyre Tider og Handelens Svaghed, 2. om Rettergang, 3. om Gejstlighedens Indkomster», noget overfladisk Tøjeri, fremsat i en utaalelig, selvbehagelig Bredde; men stærkest synes det dog at have ligget ham paa Sinde at komme Præsterne (saa vel som Klokkerne og Graverne) til Livs paa Grund af deres formentlig urimelig høje Indtægter. «Hvor mange Landsbypræster er der ikke», siger han, «om hvilke man kan sige med Asaph: Deres Øjne blive borte for deres Ansigts Fedme.» Skriftet gjorde overordentlig Opsigt og fremkaldte en hel Litteratur baade for og imod (jvfr. Bibl. Dan. II, 908 f.); men selv havde han kun ringe Glæde deraf. I Juli 1769 havde han i Hvidovre Kirke prædiket og valgt til Text Højsangen

3, 1: «Jeg ledte om Nætterne i min Seng efter den, min Sjæl elskede» (Thottske Saml. 4to. 410), og skjønt han fremlagde Vidnesbyrd for, at Prædikenen af de tilstedeværende blev hørt med Stilhed og Andagt uden Latter, kom det dog for Dagen, at han til Slutning havde bedet for adskillige navngivne offentlige Fruentimmer i Smaagaderne i Kjøbenhavn; han blev derfor af Højesteret 1771 dømt til Rasphuset paa 6 Aar; og Aaret efter dømtes han til at have forbrudt Haand, Ære og Boslod, fordi han havde udfærdiget et falsk Privilegium med Kongens Underskrift. Han blev imidlertid benaadet med livsvarig Rasphusstraf, og fra «det kummerfulde Fængsel» udsendte han nu den ene poetiske Klagesang efter den anden, snart til sin «fraværende Melicerte», snart med Bønskrift til Schack-Rathlou «for at faa udlirket nogle Dukater til Rejsepenge», snart til «den ædelmodigste Prins Frederik fra den ulyksalige B.». Ved kgl. Reskript af 13. Okt. 1775 løslodes han mod at bortsendes til Guinea og forblive der paa Livstid. Senere kom han alligevel med Hustru og Børn til Ostindien, hvor han havde nære Slægtninge, og døde som Lieutenant i engelsk Tjeneste i Bengalen. Hans Hustrus Navn var Mette Margrethe B., og en Datter af ham blev som Enke gift med Kastelspræst, senere Biskop i Viborg N. E. Øllgaard.

Nyerup, Lit. Lex. Stampes Erklæringer V, 547.

A. Jantzen.

Bie, Lorentz August, f. 1815, Officer. B. er født 24. Jan. 1815 i Fredericia. Hans Fader, Oberst Lorentz Peter B., døde i 1836 som Bataillonschef ved fynske Regiment; Moderen, Inger Sophie Magdalene f. Wedselstoft, var en Datter af Pastor W. i Raklev. Efter at være bleven Kadet 1831 udnævntes han fra 1834 til Sekondlieutenant ved 1. Regiment, men kom i 1842, efter Aaret forud at være bleven Premierlieutenant, til 12. Bataillon, hvormed han rykkede ud 1848. Han saaredes i Slaget ved Slesvig. I det næste Krigsjaar var B. med ved Haderslev, Ejstrup, Dons og Vejle og deltog derpaa i Ryes Tilbagetog; Aaret efter stod han under Oberst Læssøe og deltog ved Isted i Angrebet paa Grydeskov, ved hvilken Lejlighed han atter saaredes, uden dog at melde sig fra Tjenesten. Senere deltog han i Rekognosceringen mod Stenten Mølle. Under Krigen 1864 blev B. Major og ansattes ved 15. Regiment, med hvilket han deltog i Dybbøls Forsvar. I Avg. beordredes han til Tyskland for at modtage vore hjemvendende

Krigsfanger, hvornæst han blev Chef for 10. Regiment. Efter at være bleven Oberstlieutenant i 1866 og Oberst i 1867, ansattes han som Chef for 27. Bataillon og anvendtes paa Grund af sin faste Karakter tvende Gange som Lejrkommandant ved Hald. I 1879 udnævntes han til General og Chef for 1. sjællandske Brigade og benaadedes i 1881 med Kommandørkorset af Danebrog af 1. Grad. I 1883 deltog han i den første Kantonnementsøvelse som Chef for Østkorpsen, men afgik fra Hæren i Jan. 1885 paa Grund af Alder. — B. blev i 1840 gift med Caroline Ellberg, Datter af Grosserer E. i Kjøbenhavn. *Han døde 10 April 1891.*

Nationaltid. Nr. 2812.

P. N. Nieuwenhuis.

Biehl, Charlotte Dorothea, 1731—88. Skuespilforfatterinde og Oversætterinde. Hun fødtes 2. Juni 1731 i Kjøbenhavn. Hendes Fader var Christian Æmilius B., Sekretær ved det kgl. Billedhugger- og Bygningsakademi paa Charlottenborg i Kjøbenhavn, hendes Moder Sophie Hedevig f. Brøer. Hendes Morfader, Præsident B., var en alvorlig, religiøs Mand, der ledede sin lille Datterdatters Opdragelse og Udvikling med Æmhed og Omsorg. Tidlig ytrede hendes Læselyst sig. Hendes Morfader havde foræret hende flere religiøse Skrifter samt Holbergs Komedier, Peder Paars og Danmarks Historie, og hun fejede alt sit kostbare Dukketøj ud af sit Skab og satte sine Bøger derind. For at forstaa de græske og latinske Udtryk hos Holberg tiggede hun Bedstefaderen om at maatte lære disse Sprog, hvad han til hendes uendelige Glæde lovede hende.

Efter Morfaderens Død gjorde Faderen alt for at hindre hende i Tilfredsstillelsen af hendes Læselyst. Men det hjalp ikke: hun sprættede Foret op paa sine Skjorter og skjulte Bøgerne deri (man erindre, at det var de store Fiskebensskjorters Tid); naar Moderen gik ud af Stuen, kastede hun Synaalen og satte sig til at læse under Syrammen; ved Vintertid læste hun paa sit fugtige Kammer til langt ud paa Natten, eller hun listede sig til smaat Brænde og læste ved Kakkellovnsluen. — Aaret 1750 gjorde Epoke i hendes Liv: franske Skuespillere optraadte paa Charlottenborg; hun havde fri Entré, hendes Interesse for Skuespil blev vakt, og hun lærte sig Fransk for at forstaa Aktørerne. Konferensraad Bornemann, som hun havde stiftet Bekjendtskab med, lærte hende Prosodiens Regler, og da hun til hans Tilfredshed havde oversat Destouches

«l'Amoureuse», opmuntrede han hende til at fortsætte med flere Forsøg af samme Art, et Raad, hun ogsaa tog til Følge. — Men nu fik hun Lyst til selv at skrive Skuespil efter Destouches Mønster, og saaledes fremkom: «Den kjærlige Mand», Komædie i 5 Akter (1764), «Den kjærlige Datter», der vandt de skjønne Videnskabers Selskabs Pris 1766, og «Den forelskede Ven» (1765), der ved sin komiske Skikkelse v. Pralendorf vakte flere Militæres Mishag og nødte Forfatterinden til at paakalde Politiets og Kommandantens Assistance i Theatret. — Destouche var Tidens Modedigter, og Sansen for hans Dramer fordrev en Tid Holberg fra den danske Scene; men medens han i sit Fødeland Frankrig ved sine moralsk-rørende Komædier danner en naturlig Modsætning til den franske slibrige Roman, havde hans Skolar her hjemme intet saadant Modstykke. C. B.s Skuespil gjorde da ogsaa kun kortvarig Lykke. Hendes bedste Komædie, «Den listige Optrækkerske» (1765), kunde ikke vinde Smagsdommeren Luxdorps Bifald, fordi den ikke endte med en lærerig Moral. — Blivende Værd turde hendes Oversættelser af Cervantes' «Don Quixote» (1776—77; ny Udg. 1865—69) og Noveller have, hvortil hun har anvendt Holbergske Udtryk og Vendinger. — I vor Tid have hendes udgivne «Historiske Breve» (Histor. Tidsskr. 3. R. 4. Bd.), hvori hun fortæller sin Samtids Hofkrønne, ligesom hendes Beretning om Regeringsforandringen 14. April 1784 (smstds. 5. Bd.), vakt en vis Opsigt: hendes Meddelelser ere langt fra paalidelige, men dog mundværlige i vor historiske Litteratur paa Grund af flere karakteristiske Oplysninger, som man forgjæves vil søge andensteds.

C. B. havde i sin Ungdom en ulykkelig Kjærlighed, hvorfor hun afslog flere Bejleres Tilbud; thi det var hendes Mening, «at en Kones Pligter vare overmaade vigtige, og at intet uden inderlig Kjærlighed kunde gjøre dem behagelige». Hendes sidste Aar vare ikke forskaanede for Næringssorger, som Kronprinsens Understøttelse vel kunde lindre, men ikke helt afhjælpe. At hendes ældre Dage dog ikke bleve hende endnu ubehageligere, dertil bidrog vistnok ikke lidet den bekjendte Mæcen Johan Bülow's Venskab og smaa Opmærksomheder. Hun døde 17. Maj 1788.

Trods sine let paaviselige litterære Mangler er hun dog hin Perodes interessanteste danske Forfatterindeskikkelse.

Birch, Billedgalleri f. Fruentimmer I, 163 ff. Overskou, Den danske Skueplads II. Rønning, Rationalismens Tidsalder I. *H. Schwanenflügel.*

Bielefeldt, Carl Friederich, 1752—1825, Officer, er født 1. Febr. 1752 i Rensborg, Søn af ndfr. nævnte Oberst S. J. B. I en Alder af 5 Aar blev han 1757 ansat i Artilleriet, 1761 Fyrværker, 1764 Sekondlieutenant, 1773 Premierlieutenant, 1774 Kompagnichef ved sjællandske nationale Artilleribataillon, men traadte 1776 igjen ind i Artillerikorpsset, blev Kompagnichef og Generaladjutant. 1788 gik han med et Kompagni, 10. ridende, til Norge, deltog i Felttoget i Sverige, udmærkede sig der og fik en Souvenir af Kronprinsen, som i Affæren ved Kvistrum Bro opholdt sig ved hans Bateria. Han forblev derpaa i Norge som Major, karakt. i 1788, virkelig 1790, Oberstlieutenant 1796 og Oberst 1803. Først i 1805 blev han kaldt tilbage til Danmark som Kommandør for Artillerikorpsset og gik som saadan til Armeen i Holsten. Efter Huths Død blev han i 1806 Chef for Artillerikorpsset. 9. Avg. 1807 fik han Ordre til at gaa til Kjøbenhavn og være næstkommanderende der. Han kom der til 13. Avg. efter 19 Aars Fraværelse; men allerede 16. faldt han med Hesten, slog Hul i Hovedet og stødte Hoften saaledes, at han i de første Dage var utjenstdygtig og siden ej kunde ride uden store Smerter; endnu i Sept. led han stærkt af Følgerne af Faldet. 10. Sept. maatte han overtage Kommandoen, som Peymann formedelst Sygdom nedlagde. Da Kronprinsen kom tilbage, blev han med de andre kommanderende stillet for en Overkrigskommission. B. fik strax Husarrest, som midt i 1808 blev forandret til Arrest i Kastellet. Overkrigskommissionens Dom lød for B. paa, at han burde have Liv og Ære forbrudt og hans Gods konfiskeres, men 18. Jan. 1809 formildede Kongen Dommen til Afsked af Krigstjenesten uden Tilladelse til at bære Uniform og til indtil videre at blive inden for Kastellets Volde, men allerede 28. Jan. blev han fritaget for denne Arrest. Han fik senere Pension og Charge tilbage og blev i 1815 som General tilsagt at overvære Frederik VI's Kroning. Kongen erkjendte altsaa selv, at Skylden for det uheldige Udfald af Belejringen laa i, at Staten havde forsømt at sætte Fæstningen i forsvarsmæssig Stand, og ej i de kommanderendes Forhold. En upartisk Undersøgelse (Ræder, Krigshistorie 1807—9, I) har ogsaa godtgjort, at B.s Forhold efter Omstændighederne i det væsentlige maa kaldes forsvarligt. — B. var lille af Væxt og af svag Legemsbeskaffenhed, en dygtig Artilleriofficer, livlig, interessant og selskabelig. Uagtet han havde faaet 100000 Rdl. med sin Kone, efterlod han dog ingen Formue. Han døde 23. Marts 1825. Han var 1782 bleven gift med Margrethe

Jensenius, Datter af Læge, Etatsraad Carl J. Hun er døbt 22. Febr. 1758, blev skilt fra sin Mand og døde 30. Okt. 1827.

Thaarup, Fædrenelandsk Nekrolog 1821—26 S. 347. Øst, Archiv III, 258. VIII, 47. Øst, Materialier t. et dansk biogr.-lit. Lex. S. 497. C. Dunker, Gamle Dage.

P. C. Bang.

Bielefeldt, Sigismund Jacob, 1711—76, Officer, er født 11. Nov. 1711 i Holsten, traadte 1727 ind i Artilleriet der, blev 1733 virkelig Fyrværker, 1739 ved Kjøb af Plads Lieutenant, 1752 karakt. Kapitajn, 1758 Fyrværkerkapitajn, 1760 Kompagnichef, 1762 karakt. Major, deltog i Forarbejderne til den nye Artilleriplan, ved hvis Indførelse Jan. 1764 han blev Artillerikommissær i Holsten; samme Aar virkelig Major, 1767 Oberstlieutenant og 1770 Oberst og Chef for Artillerikorpsset; som saadan døde han 19. Juli 1776. Han var 5. Sept. 1737 bleven gift med Maria Sophia v. Maas, f. 28. Juni 1717 † 4. Febr. 1778.

P. C. Bang.

Bielefeldt, Viggo Emil, f. 1851, Sanger og Komponist. Viggo B. er født i Kjøbenhavn 16. Okt. 1851. Faderen, Bagermester Heinrich Hellmuth B., var født i Meklenborg; Moderen, Charlotte Pauline f. Christensen, var dansk. Allerede medens han gennemgik et fuldstændigt Kursus paa Musikkonservatoriet i Kjøbenhavn 1867—69, lagde man Mærke til hans smukke Tenorstemme, og fra 2. Marts 1872, da han debuterede som Romancesanger ved en Kapelsoiré, har han stadig været en af vore mest benyttede Koncertsangere og har tillige udøvet en udstrakt Lærervirksomhed som Sanglærer ved Musikkonservatoriet og ved Hornemans Musikinstitut. I Okt. 1880 blev han Kantor ved Trinitatis Kirke, fra hvilket Embede han 1. Okt. 1887 forflyttedes til samme Stilling ved Holmens Kirke i Kjøbenhavn. Af hans Kompositioner ere kun faa udkomne, deriblandt Davids 8. Salme for Mandsstemmer med Blæseorkester; en Frimurerkantate er endnu Manuskript. 1877 ægtede han Amalie Elise Friis, Datter af Distriktsdyrlæge D. F. i Frederikshavn.

H. V. Schytte, Musiklex.

S. A. E. Hagen.

Bielke, s. Bjelke.

Biellart, Johan Ludvig Maximilian, 1724—98, Officer. B. var Søn af den ved Oberst Eickstedts hvervede, senere ved Marine-regimentet ansatte Kapitajn Carl Frederik Vilhelm B., der afskedigedes i 1728. B. udnævntes til Værkbase réformé ved den

holstenske Fortifikationsetat 1740. Samme Aar indtraadte han som Kadet i Landkadetkompagniet, blev 1743 Kadetkorporal og 1746 Kadetsergent. Han ansattes dernæst 1747 som Sekondlieutenant ved falsterske hvervede Infanteriregiment, blev i 1754 karakt. og i 1756 virkelig Premierlieutenant, men beholdt 1757 Afsked og Bestalling som Ingeniørkapitajn, hvorefter han bivaanede Krigsoperationerne i Tyskland (Syvaarskrigen) 1757—62. 1762 udnævntes han til Ingeniørmajor med Rang som Majorer af Garden og ansattes som Feltingeniør under Feltmarskal Grev Saint-Germain ved den danske Hærs Mobilisering i Anledning af de truende Udsigter til Krig med Rusland. Han ansattes i 1764 som Kommandant i Kongsvinger, hvilken Stilling han beklædte til sin Død. Medens han fungerede som saadan, forfremmedes han i 1772 til Oberst af Infanteriet, i 1780 til Generalmajor — som hvilken han dog først beholdt Gage i 1790 — og i 1795 til Generallieutenant med den ham forbeholdte Anciennitet af 23. Okt. 1789. Han blev 31. Juli 1790 Ridder af Danebrog. B. døde paa Kongsvinger Natten mellem 7. og 8. Okt. 1798. Af Skiftepapirerne i hans Bo fremgaar, at han er død ugift eller i ethvert Fald som barnløs Enkemand.

V. E. Tychsen.

Bierfreund, Lorenz, f. 1817, Bankdirektør, Søn af daværende Kapitajn ved Kastelsjægerne, senere Borgmester i Holbæk og Nyborg Frederik Ludvig B. og Wilhelmine f. Eisen, er født i Kjøbenhavn 2. Dec. 1817. Strax efter Konfirmationen kom han til Søs; men det ensformige Liv om Bord tiltalte ikke hans livlige og foretagssomme Natur. Han blev da sat i Handelslære i Holbæk, fik efter endt Læretid Ansættelse først i Altona, senere i Hull, indtil han i 1843 etablerede sig i Nyborg under lovende Udsigter. Begivenheder, hvorover han ikke var Herre, medførte i 1845 hans Fallit, men bleve saa ogsaa Anledning til, at han førtes ind i en Virksomhed, der har været af stor almen Betydning, især for Fyn og dens Hovedstad. — B. er Stifter af Fyns Diskontokasse (1846), det ældste private Bankinstitut i Danmark, hvor han fra Begyndelsen virkede som Bogholder, indtil han under Handelskrisen i 1857 overtog Posten som ledende Direktor. I Mellemtiden havde han, trods smaa Indtægter, betalt sine Kreditorer ogsaa den Halvdel af sin Gjæld, der var blevet ham eftergivet ved Akkord efter hans Fallit. Han er end videre Medstifter af og Formand for Kreditforeningen af Grundejere i Fyns Stift. — Som Formand for Odense

Handelsforening, der i 1862 afløste det gamle Kjøbmandslav, tilkommer der ham en ikke ringe Del af Æren for Foreningens Fortjenester af Fyns Mejerivæsen og Uddybningen af Odense Kanal med efterfølgende Etablering af regelmæssig Dampskibsfart paa England, ligesom det ogsaa er fra denne Forening, at Stødet (i 1878) udgik til Etableringen af den ugentlige københavnske Smørnotering og (i 1883) til den Samvirken mellem Handelsforeningerne i Provinserne og Grosserersocietetets Komité i København, der finder sit Udtryk i Handelsmøderne. — B. stod i Spidsen for den fynske Industriudstilling i 1858, som i Forbindelse med det samtidig afholdte Industrimøde blev Anledning til Oprettelsen af Fyns Industriforening, der senere under hans Formandsskab smeltede sammen med Odense Haandværkerforening, og han var Sjælen i den Bevægelse, som skaffede Fyn Nyborg—Strib Banen længe før paatænkt efter den oprindelige Plan for Anlægget af de jysk-fynske Statsbaner. Ogsaa i Tilvejebringelsen af den sydfynske Bane har han taget virksom Del. — Af Byraadet var han Medlem fra 1860—72 og øvede her ved sit større Syn paa de kommunale Forhold en betydelig Indflydelse. Ham skyldes saaledes væsentlig Grundlaget for Byens nuværende fortræffelige Fattigvæsen. — I 1856 anlagde han et Damp-Bomuldsvæveri, der nu bestyres af hans Sønner. — B. blev i 1848 gift med Rasmine Jensen, Datter af Kjøbmand og Stadshauptmand P. E. J. i Nyborg. † 27 Juni 1891. C. Salmonsens.

Biering, s. Bjerling.

Biermann, Conrad, s. Ehrenschild.

Biernatzki, Johann Christoph, 1795—1840, Præst, Forfatter, Søn af en Gjæstgiver i Elmshorn i Holsten, født 17. Okt. 1795. Som Barn var han sygelig, koparret og forknyt; han kom først sent paa Gymnasiet i Altona og gik der fra til Universiteterne i Jena, Halle og Kiel for at studere Theologi. I Aaret 1821 tog han theologisk Embedsexamen, men da han ikke fik første Karakter, opgav han Haabet om et godt Kald og modtog en Ansættelse som Præst og Skolelærer paa Nordstrandischmoor, en lille Hallig med 9 Huse og et halvt Hundrede Beboere. I 1825 gik en Stormflod hen over Halligen og jævned alt med Jorden, saa at Præsten mistede alt undtagen Hustru og Barn, og af Kirkens Ejendele reddedes kun en gammel Alterkalk fra 1459, som senere fandtes i en Fordybning (Oldn. Musæum). Fra Halligen forflyttedes

B. til Frederiksstad, hvor han endnu samme Aar udgav sit første litterære Arbejde: «Der Glaube, religiöses Lehrgedicht», til Fordel for sine tidligere Sognebørn. Senere udgav han, foruden en Del religiøse Smaaskrifter og Digte, et Par Noveller og et Par større Romaner, alle med religiøs og belærende Tendens og med et let pietistisk Anstrøg, men alle aandende inderlig Tro og Gudhengenighed. Hans største og mest bekendte Arbejde er Romanen «Die Hallig» (1836), som til Dels skildrer hans egne Oplevelser paa den lille, ensomme Ø og den Stormflod, som overgik den; den er udkommen i 4 Oplag og oversat paa flere Sprog. I Aaret 1840, da B. netop var bleven befordret til et godt Kald i Holsten, døde han af en smertelig Sygdom 11. Maj, endnu før han havde tiltraadt Embedet. Hans samlede Værker udkom i 8 Bind i Altona 1844, Leipzig 1850.

Alberti, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. Brümmer, Deutsches Dichterlex. C. A. Nissen.

Bild, Evert, —1567, Rigsraad og Admiral, var en Søn af efterfølgende Niels (Evertsen) B. E. B. var Lensmand paa Aakjær i Jylland 1548—53, da han blev Befalingsmand paa Stenviksholms Slot (Throndhjems Len). 1559 var han tilsagt til Kong Frederik II's Kroning og fik s. A. Helgesæter til Avlsgaard under sit Len, maaske i Erstatning for Provstiet i Romsdal, som han havde haft indtil dette Aar, ligesom han ogsaa forlenedes med Herrested Birk i Fyn. Den førstnævnte Begunstigelse bragte ham imidlertid i et skjævt Forhold til Superintendenten Hans Gaas, der tidligere havde haft Klosteret. Medens han var Lensmand paa Stenviksholm, udbrød den nordiske Syvaarskrig, hvorunder Svenskerne om Høsten 1563 gjorde et Indfald i Jæmteland og indtoge samme, hvorfor E. B. opbød Almuen i sit Len og drog ind i Jæmteland, hvorfra han fordrev Svenskerne, og hvor han efterlod 2 Fænniker Knægte under Tønne Abildgaard til Landets Beskyttelse. Efter Jæmternes Begjæring forlod dog denne Besætning snart igjen Lenet, som de selv lovede at ville forsvare; men Svenskerne vendte nu forstærkede tilbage i Febr. 1564, og inden E. B. atter med et tilstrækkeligt Mandskab, blandt hvilket derhos Blodsot grasserede, kunde naa frem, var det indtaget, og han maatte nu, forfulgt af de svenskes Anfører, Franskmanden Claude Collart, trække sig tilbage til Stenviksholm, som han imidlertid paa Grund af Vandmangel ikke kunde holde, men maatte overgive 3. Marts, samme

Dag, som ogsaa Throndhjem maatte opgives. Han drog nu paa sit eget Skib til Bergen, hvor han hvervede Krigsfolk, og kom tilbage til Throndhjem samtidig med det Folk, som Befalingsmanden paa Bergenhus, Erik Rosenkrantz, sendte der hen under Anførsel af Erik Nielsen Munk til Hjørne. Throndhjem og Stenviksholm bleve nu atter indtagne, og Claude Collart maatte overgive sig og førtes til Danmark. E. B. fik dog ikke Throndhjems Len tilbage, der overdroges Herluf Skave, som var bleven sendt til Norge med Hjælp mod de svenske. 1565 deltog E. B. i Krigen i Sverige og blev 20. Okt. saaret i Slaget ved Svarteraa; 1566 blev han forlenet med Odense Gaard, St. Hans Kloster og Næsbyhoved, ligesom han i 1567 fik Stege med Møen, da han udnævntes til øverste Admiral. Kort før han skulde gaa ud i Østersøen for at beskytte de danske Handelsskibe mod den svenske Flaade, døde han i Kastrup paa Amager i Avg. 1567. Han var før sin Død bleven Rigsraad. Hans Enke, Fru Vibeke Clausdatter Podebusk, levede til 1596 og har efterladt en Slægtebog og en dansk Krønike fra 1464 til 1573. Med deres Søn Niels B. uddøde Slægten 1622.

Resen, Frederik II's Krøn. S. 126 ff. Danske Herregaarde XI: Ravnholt. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. I. Norske Mag. I. Danske Mag. VI.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Bild, Niels, —1540, til Ravnholt, Rigsraad, Søn af Evert B. til Ravnholt og Kirsten Johansdatter Skinkel. Hovedgaarden Ravnholt har han samlet paa én Haand. Faderen ejede kun Halvparten, af hvilken N. B.s to Søstre ved Skiftet fik hver sin Fjerdepart. Først afkjøbte han 1509 sin Farsøsters Datter, Jomfru Gese Brockenhuus, hendes Fjerdepart i Ravnholt, og 1530 udkjøbte han sin Søster Anne af Ravnholt. Denne sidste Handel blev efter hans Død kjendt ugyldig ved Kongens Retterting, og Annes Part gik paa ny til Deling med Søsteren Margrethes Sønner, Jacob og Claus Brockenhuus. N. B. var 1507—14 Lensmand paa Baahus, en særdeles vigtig og meget betroet Post. Han deltog jævnlig i Kampene med Svenskerne og Lybekkerne, erobrede saaledes 1507 et Skib fra Rostock med meget Gods, som tilhørte Borgerne i Lødese, ligesom det var under hans Bestyrelse, at Kong Christians Fjende, Biskop Carl af Hammer, sad fængslet paa Baahus Slot. 1514—17 var han Lensmand paa Nyborg, og 1519 blev han forlenet med Herrested Birk. Frederik I udnævnte ham 1523 til Rigsraad, og han var en af de 19 fynske Adelsmænd, som 1534 forseglede Hyldingsbrevet til Kong Christian III i Hjallese. Han var gift

med Berete Eggertsdatter Ulfeldt, som 1543 var Dronning Dorotheas Hofmesterinde og døde 1555 paa Nyborg Slot. N. B. døde selv 1. Juni 1540 paa Ravnholt og ligger med sin Hustru begravet i Herrested Kirke, hvor endnu deres Ligstene findes.

Danske Herregaarde XI: Ravnholt. Danmarks Adels Aarbog 1888, S. 22.
Mollerup.

Bild, Niels, 1553—1622, var en Søn af ovennævnte Evert B. til Ravnholt, hvilken Gaard N. B. ogsaa ejede. 1574 blev han Hofsinde, men fratraadte atter denne Stilling 1578. Siden havde han flere betydelige Forleninger, nemlig Bergenhus 1586—89, Gulland 1591—95 og Laholm 1595—97. Siden levede han paa sine fynske Gaarde uden at beklæde nogen offentlig Stilling og døde 6. Febr. 1622. Han blev 26. Okt. 1582 gift med Margrethe Urne (f. 23. Nov. 1547 paa Rygaard, † 4. Febr. 1620 i Odense), med hvem han fik Rygaard; hun skjænkede ham 4 Døtre. Med N. B. uddøde den gamle Adelsslægt Bild paa Mandssiden.

Danmarks Adels Aarbog 1888, S. 70 f.

Thiset.

Bild, Niels Olufsen, —1300—, Drost. I den talrige Række af mægtige og ansete Stormænds Navne, som vort Fædrelands Historie i det 14. Aarhundrede fremviser, indtager det ovennævnte Navn en fremragende Plads. Om dets Bærers Herkomst og Slægtskabsforhold er ikke meget at berette. Huitfeldt vil vide, at han hørte hjemme i Skaane og her havde stor Slægt, men da han ikke blot førte den jysk-fynske Slægt Bild eller Strangesens Vaaben, men ogsaa allerede i samtidige Dokumenter benævnes Biler, Bille, Billier, Bilre osv., har han rimeligvis hørt til denne Slægt. Han var da ogsaa knyttet baade til Jylland og Fyn, thi han ejede Hovedgaarden Elkjær i Vendsyssel, og i Fyn var hans Broder Johannes Biskop. Her nævnes ogsaa Hr. N. O. selv første Gang, i det han 1288 med flere andre fynske adelige funderede et Kapel i Svendborg. 1297 var han Kong Erik Menveds Drost og beklædte nu dette Embede, Landets højeste, indtil 1318, dog maaske med nogle Afbrydelser, thi ikke blot nævnes han 1303 uden nogen Embedstitel, men 1304—6 kaldes han Kongens Kammermester, og 1314 og 1317 var han Marsk. Som hørende til Kongens nærmeste Omgivelser findes hans Navn i en stor Del af Datidens historiske Aktstykker, og han var en trofast Tilhænger af Kong Erik Menved. I Aaret 1309 var han Kongens Høvedsmand i Rostock og 1311 Befalingsmand paa den af Kongen her anlagte Fæstning Danske-

borg, men her fra blev han fordreven af Rostockerne, og 1313 kæmpede han ligeledes uheldig mod de oprørske Bønder i Jylland, hvorimod han 2 Aar senere tilføjede dem et afgjørende Nederlag. I de over Bønderne afsagte Domme nævnes hans Navn blandt de fornemste Dommeres. Hidtil havde han bevaret Kongens Tillid, han havde 1313 faaet Landet Wustrow i Meklenborg i Forlening, og 1317 var han atter Lensmand paa Danskeborg og paa Warnemünde; men da han 1318 blev sendt imod Kongens oprørske Broder Hertug Christoffer og efter at have indtaget Hertugens Slotte Laholm og Falkenberg lod disses Besætninger drage bort, synes hans Fjender og Misundere at have benyttet sig heraf til at berøve ham Kongens Gunst. Han maatte nedlægge sit Drostembede og fraskrive sig alt sit Gods i Danmark og Tyskland, men beholdt dog mod Kongens Vilje flere af de Fæstninger, som han havde i Forlening. Da begge sagtens ønskede Forlig, kom et saadant meget hurtig i Stand ved Mægling af Biskop Herman af Schwerin, og efter at N. O. havde gjort Kongen Regnskab for de Indtægter og Udgifter, han havde haft for Kongen, fik han af denne Pantebrev paa Warnemünde, Danskeborg, Stege og Glambæk som Sikkerhed for sit meget betydelige Tilgodehavende hos Kongen. Aaret efter døde Kong Erik, og Hertug Christoffer besteg nu Tronen. Han havde selvfølgelig ikke forglemt, at N. O. havde indtaget hans Slotte, og han satte derfor igjennem, at denne blev undtaget fra den almindelige Tilgivelse, som han ved sin Haandfæstning forpligtede sig til at vise sine tidligere Modstandere. N. O. maatte derfor foreløbig opgive at vende tilbage til sit Fødeland og tog fast Bopæl i Nordtyskland. Her indtog han imidlertid ved sine store Pantebesiddelser og Ejendomme — han havde bl. a. 1319 tillige med Hr. Wedege v. Wedel kjøbt Slottet, Byen og Landet Schievelbein i Pommern af Markgrev Valdemar — og ved sine talrige Forbindelser i Danmark en saa mægtig Stilling, at man har sammenlignet hans Forhold til hans Fædreland med en uafhængig fremmed Fyrstes, skjønt han officielt kun var en af Hertug Henrik af Meklenborgs Vasaller. De urolige Forhold i Danmark gave ham dog snart Lejlighed til Indblanding. Da hans Herre, Hertug Henrik, 1321 paa Baahus sluttede et mod Danmark fjendtligt Forbund med den svenske Enkehertuginde Ingeborg, var N. O. en af Hertugens Forlovere, og Aaret efter gjorde han paa egen Haand aabenlyst fælles Sag med Enkehertugindens Yndling, den bekjendte Hr. Knud Porse. I Forening gjorde de Indfald i Skaane, men bleve dog

atter udjagne af Kong Christoffers Marsk, Hr. Peder Vendelbo. Kort efter maa N. O. være død, thi hans Navn forekommer ikke oftere; derimod nævnes 1338 en Søn af ham, der førte Faderens Embedstitel som Tilnavn og kaldte sig Matthæus Drost; men alt, hvad der vides om ham, er, at han da gav Gods til Kirken i Schievelbein.

Danmarks Adels Aarbog 1888, S. 72 f.

Thiset.

Bild, Peder, — o. 1566, til Sonnerup, Søn af ovfr. nævnte Niels B. til Ravnholt († 1540), var 1548 og 49 kongelig Hofsinde og sad 1554—57 som Lensmand paa Riberhus og 1557—59 som Lensmand paa Odensegaard. Desuden havde han betydelige Forleninger i Norge, Bratsberg, Skien og Gjemsø Kloster og er sandsynligvis død her i Begyndelsen af Aaret 1566. Han var en dygtig Embedsmand, men har ikke spillet nogen politisk Rolle. Hans Hustru var Dorthe Christoffersdatter Ravensberg.

Mollerup.

Bild, Preben, 1536—1602, til Aggersborg, Lindholm og Lunde-
gaard blev født paa Stenviksholm i Norge 22. Febr. 1556 og var en Søn af ovennævnte Evert B. Efter Faderens Død kom han i Huset hos sin Morbroder, Mourits Podebusk til Kjørerup, der 1571 sendte ham til Hove, hvor han tjente til 1578, da han drog udenlands og tog Tjeneste med 12 Heste i den nederlandske Krig. Efter endt Kampagne begav han sig til Kurfyrst August af Sachsen, ved hvis Hof han tjente de følgende 3 Aar. 1581 kom han hjem og blev strax ansat som Hofsinde; 1588 forlenedes han med Nordfjord Len i Norge og Aaret efter med Lister Len, som han beholdt til sin Død. Fra 1590—93 var P. B. Hofmarskal hos Prinsen (Christian IV), og ved sin Fratrædelse fra dette Embede blev han forlenet med Vinstrup i Sjælland; dette Len ombyttede han 1597 med Hindsgavl, som han beholdt til 1. Maj 1602, da han blev forlenet med Lundenæs, hvor han imidlertid allerede døde 19. Juni 1602. P. B. havde 25. Febr. 1593 paa Kjøbenhavns Slot ægtet en Datter af Erik Kaas til Lindbjærggaard, Anne K., der da var i Enkedronningens Jomfrukammer. Hun overlevede ham i mange Aar, thi endnu 1642 var hun i Live.

Bricka og Gjellerup, Den danske Adel i det 16. og 17. Aarh. I, 397 ff.
Danmarks Adels Aarbog 1887, S. 71.

Thiset.

Bilde, s. Bille.

Bildsøe, Poul Matthias, 1710—77, Biskop. Han blev født 15. Febr. 1710 i Kjættinge paa Laaland, hvor hans Fader, Laurids B., var Præst; hans Moder, Anna Sophie f. Lund, var en Præstedatter fra Falster. I Aaret 1726 blev han Student, og da han 1730 havde taget theologisk Examen, blev han, trods sin Ungdom, Rektor i Svendborg. 1736 blev han kaldet til Sognepræst for Thorkildstrup og Lillebrænde paa Falster, men allerede 2 Aar efter blev han forflyttet til Hovedstaden. Der virkede han i 26 Aar som Sognepræst ved 4 forskjellige Kirker: Garnisonskirken (til 1754), Helliggejstes Kirke (til 1757), Nicolai Kirke (til 1759) og Holmens Kirke (til 1764). I Aaret 1752 vandt han den theologiske Doktorgrad for en Afhandling om Brevet til Philemon. I 1764 blev han udnævnt til Biskop i Aarhus, og dette Embede beholdt han til sin Død (27. Juli 1777). Foruden nogle mindre exegetiske Arbejder har han kun udgivet enkelte Prædikener, men flere af hans Prædikendispositioner bleve indrykkede i den kjøbenhavnske Adresseavis. B. var 4 Gange gift: 1. 1737 med Marie Christiane Ernst († 1738), Datter af Kjøbmand og Raadmand E. i Svendborg; 2. 1739 med Anne Marie Fjeldsted († 1756), Datter af Justitsraad og Stads-hauptmand Michael F. i Kjøbenhavn; 3. 1757 med Elisabeth Sophie Hagerup († 1773), Datter af Biskop Eiler H. i Throndhjem; 4. 1775 med Sophie Elisabeth Nørkenrone, Datter af Generalmajor N.

G. Stauning, *Epistola ad Clerum Diocesis Arhusiensis (Sorø 1777)*. Lærde Efterretninger 1778, Nr. 14. Hertel, *Beskrivelse over Aarhus Domkirke II, 1, 86 f.* Barfod, *Den fälsterske Gejstligheds Personalhist. II, 185 f.* *Fr. Nielsen.*

Bildt, Daniel Knudsen, 1602—51, til Morland. Han var en Søn af Knud Danielsen B. til Morland, Lungegaard osv. († o. 1604) og Fru Sidsel Romelsdatter Bruun († o. 1634) og blev født paa Morland 12. April 1602. I 1616 sendtes han med Præceptor til Udlandet; over Strasburg drog han til Paris og der fra til Bourges, hvor han tilbragte Vinteren sammen med Statholder Enevold Kruses Sønner. Derpaa besøgte han Schweits og kom 1619 igjen hjem over Strasburg. 1625 blev han Sekretær i det kgl. Kancelli, hvor han tjente i 4 Aar. I 1628 anvendtes han i en betroet Sendelse til Norge, og efter at han havde taget Bopæl i Baahus Len, blev han oftere benyttet i Slotsloven paa Baahus og i kgl. Kommissioner, ved Skifter, Værgemaal og lign., ligesom han ogsaa ved Mageskifter samt Salg af Egetømmer og Skibe traadte i direkte Forhandling med Kronen; i 1648 erhvervede han af denne jus patronatus til sin Sognekirke Morland. 1639 erholdt han et

Kannikedømme i Oslo, hvorpaa han allerede i 1635 havde faaet Løfte. 1641 blev han Oberstlieutenant ved baahusiske Regiment, fra hvilken Stilling han igjen efter Ansøgning dimitteredes 1644 med Bevidnelse af Kongens Naade, og blev s. A. Krigskommissær, i hvilken Stilling han roses for sin «Flittighed» og erholdt Løfte om en Forlening, der ogsaa blev ham til Del, i det han 1648 erholdt Bakke Kloster ved Throndhjem. D. B. ejede et temmelig betydeligt Jordegods, i det han foruden Arvegodset Morland paa Ordost, der hidrørte fra hans Farmoders Fader Hr. Vincents Lunge, desuden ejede Vrem i Kville Sogn, Kaarød paa Ordost, som han købte 1633, og derhos besad Pantegodserne Strøm og Rødstorp fra Familien Dalpil; 1626 solgte han sin Fædrenegaard Abildgaard i Jylland. Han blev 5. Sept. 1630 paa Elingaard i Smaalenene gift med Kansler Jens Bielkes ældste Datter Dorothea B. (f. 25. Nov. 1612 † 24. Febr. 1674), der efter D. B.s Død, som indtraf paa Morland 22. Juni 1651, blev gift med den svenske Oberstlieutenant Gabriel Rosensköld. D. B. er Stamfader til den i Sverige endnu levende Slægt af dette Navn.

H. Stockfleth, Ligpræd. ov. D. B., 1652. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist., især II, 558 f. Danmarks Adels Aarbog 1887, S. 74.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Bille, Anders, o. 147⁷—1555, til Søholm, en af de 8 Fætttere af Bille-Slægten, som paa Reformationstiden til sidst samtidig havde Sæde i Rigsraadet, var en Søn af Bent B. til Egede og Ermegaard Frille til Søholm. Allerede 1502 var han under den unge Hertug Christians Tog i Vestergötland Anfører for Skytset (Arkelimester), men kom i en ubehagelig Strid med sin Teltkammerat, den tapre Otte Rud, der beskyldte ham for under et natligt Overfald af Fjenden fejlt at have ladet ham i Stikken. Først 1506 lykkedes det Kong Hans at mægle et Forlig, i det A. B. godtgjorde, at han kun havde forladt sin Teltkammerat for at ile til sin Plads ved Skytset. 1505 fik han derpaa Stege Slot med Møen i Pant og udmærkede sig her i Aaret 1510 i høj Grad ved Steges tapre Forsvar mod Lybekkerne. Imidlertid havde han allerede 1508 paadraget sig en meget alvorlig Sag, i det han i Hidsighed paa Helsingborg Slot «kom for Skade og ihjelslog» en skaansk Adelsmand, Niels Hack til Hækkebjærg, og det tilmed i sin Stilling som Fodermarsk hos Kong Hans, paa en Tid, da baade Kongen og Ærkebispens vare tilstede. Med Kirken fik han dog snart Udsoning efter som bandlyst at have maattet staa aabenbart Skrifte,

Kongens Naade fik han først efter et Par Aars Forløb paa Forbøn af Kongens Datter Elisabeth og dennes Ægtefælle, Kurfyrst Joachim af Brandenburg; Udsoningen med den dræbtes Slægtninger opnaaede han først 1513 ved en umaadelig Bøde, hvis Afbetaling tyngede paa ham i en lang Aarrække.

Ved Christian II's Kroning blev A. B. slaaet til Ridder. Til denne Konge synes A. B. at have staaet i et bedre Forhold end flere af hans Slægtninger, ja det synes endogsaa, at han hen imod Slutningen af hans Regeringstid er bleven optagen i Rigsraadet. Atter blev imidlertid Møen udplyndret af Lybekkerne. Som Erstatning for de Tab, A. B. herved havde lidt, søgte han at faa Stævns Herred, hvori Søholm ligger, i Pant, men fik Afslag. Dagen efter forlod Christian II sine Riger; A. B. sluttede sig nu til Frederik I, fik strax Stævns Herred i Pant, hvor Bønderne dog, ligesom paa andre Steder paa Sjælland, rejste sig mod den nye Regering, men bleve haardt straffede af Johan Rantzau og A. B., der var indsat til Statholder i Sjælland. De glemte det ikke, lige saa lidt som Stege Borgere, der allerede tidlig i Frederik I's Tid ytrede Misfornøjelse med A. B. og den nye Regering. For øvrigt indtog A. B. en meget betydelig Stilling i Rigsraadet i Frederik I's Tid. Især brugtes han til Sendelser, hvortil der udfordredes en vis Snuhed og Bøjelighed. Han deltog saaledes i Mødet i Malmø mellem Frederik I og Gustav Vasa; senere sendtes han til Gulland for at franarre Søren Norby Visborg, men fandt i Hr. Søren sin Overmand baade i Snuhed og navnlig i Karakterfasthed, og da endelig Christian II under Lejde førtes fra Norge til Kjøbenhavn, var det A. B. tillige med Rigsmarsken Hr. Tyge Krabbe, der førte de uhyggelige Forhandlinger i Helliggeistes Kirke med de lybske og svenske Udsendinger, hvor man besluttede paa bedste Maade at slippe fra Lejdet og at beholde Kongen i Forvaring. Det var til A. B., at det betroedes at føre de pinlige Forhandlinger om Bord paa Christian II's Skib, hvori man under forskjellige Paaskud nægtede denne at komme i Land. Han blev ogsaa en af de 8 danske og holstenske Raader, til hvem Opsynet med den fangne Konge betroedes.

Til Løn for sine Fortjenester af Riget var A. B. allerede 1530 paa Livstid bleven forlenet med det rige Dalby Kloster i Skaane. Han var desuden ved Frederik I's Død 1533 øverste Befalingsmand i Sjælland. Som hele Bille-Slægten var han udpræget katholsk, og tillige med sine Slægtninge tog han ivrig Del i den katholske

Reaktion, som udbrød efter Kongens Død. Det var Meningen at sætte den unge Hertug Hans paa Tronen med Forbigaaelse af den ældre Søn, den lutherske Hertug Christian. Derfor blev Kongevalget udsat et Aar, og at Bille-Slægten med Sikkerhed ventede at kunne sætte Hertug Hans' Valg igjennem i Sommeren 1534, derom har man sikre Vidnesbyrd. Det var ogsaa til A. B., at Hertug Albrecht af Meklenborg henvendte sig for at formaa Danmark til at tiltræde et paatænkt hemmeligt katholsk Forbund mod Protestantismen, «da I saa mandeligen og strængeligen handler mod de lutherske og andre Sekter». Men da landede Grev Christoffer af Oldenburg pludselig paa Sjælland!

A. B. var i det Øjeblik paa Stege; her fra saa han den lybske Flaade komme; men frygtende et lybsk Angreb paa Møen, noget, han af Erfaring kjendte saa godt, tøvede han et Par Dage i Stege for at sørge for Borgens Sikkerhed, inden han ilede til Kjøbenhavn som øverste Befalingsmand. Men han traf allerede Grev Christoffer ved Kjøge og maatte da tage Tilflugt til sin Gaard Søholm i Stævn. Beskudt af Greven maatte Søholm snart overgive sig, og imidlertid havde Borgerne, til Dels ved Forræderi af de Mænd, til hvem A. B. havde betroet Befalingen i sin Fraværelse, overrumplet Stegehus, fanget A. B.s Datter og flere Adelsfolk, fuldstændig udplyndret og derpaa nedrevet Borgen; Halvdelen af Byttet forærede de derpaa Grev Christoffer.

A. B. var dog ikke den Mand, der skulde paatage sig en Krigsfanges Trængsler. Tvært imod sluttede han med sin sædvanlige Bøjelighed Forlig med Greven, fik dennes Part af Byttet tilbage, svor ham Troskab paa Christian II's Vegne, blev hans vigtigste Raad og Minister og forlenedes med Vordingborg som Erstatning for Stege. Til Dels paa hans Opfordring fulgte den sjællandske og skaanske Adel Exemplet.

Den fremtrædende Stilling, A. B. indtog i Grev Christoffers Raad, hindrede dog ikke, at han, da den demokratiske Folkebevægelse i Jan. 1535 voxede Greven over Hovedet, og da man frygtede for, at den sjællandske Adel ligesom den skaanske atter skulde falde fra, blev fængslet af Kjøbenhavns Borgere. Søholm blev mod Grevens Tilsagn fuldstændig udplyndret, saa at A. B., som han selv udtrykker sig, kun havde «blotteste Jorden» tilbage. Efter i nogen Tid at have siddet snart i friere, snart i strængere Varetægt i Kjøbenhavn og Malmø, blev han i Jan. 1536 tillige med en Del andre Rigsraader og Adelsmænd ført som Fange til Mek-

lenborg; Krigen havde nemlig paa denne Tid taget en højst uheldig Vending for Grev Christoffer, Hertug Albrecht af Meklenborg og deres Hjælpere. Det var at forudse, at Kjøbenhavn og Malmø til sidst maatte overgive sig, og da kunde disse Mænd, der aldrig havde svigtet den Trokabsed, de havde svoret Greven, bruges som værdifulde Gisler.

Ved Kjøbenhavns Overgivelse i Juli 1536 bestemtes det, at A. B. og de øvrige meklenborgske Fanger skulde, ikke frigives, men overgives til Christian III, og de bleve nu førte til Holsten. Hos Christian III og hans holstenske Omgivelser havde nemlig A. B.s hurtige Overgang til Greven fremkaldt den største Forbitrelse. Man saa heri et Forræderi mod Kong Frederiks Slægt; thi Rigsraadet havde tidligere forpligtet sig til at tage en af hans Sønner til Konge, og det hjalp intet, at A. B. beraabte sig paa, at da han svor Greven Troskab, var der overhovedet slet ikke Tale om at tage Hertug Christian til Konge. Man havde endogsaa Mistanke om, at han i Forvejen havde staaet i hemmelig Forbindelse med Greven, ja man forelagde endogsaa senere den fangne Jürgen Wullenwever paa Pinebænken Spørgsmaal herom. Da Christian III's Tropper besatte Sjælland, vare A. B.s Godser derfor endog blevne beslaglagte. Først efter at hans Slægtninger og alle de Fruer og Jomfruer, som vare i Kjøbenhavn under den store Rigsdag 1536, vare gaaede i Forbøn for ham hos Christian III, tillod denne, at han flyttedes til Kjøbenhavn i Varetægt. Først i Dec. Maaned fik han sin personlige Frihed og sine private Godser tilbage efter at have maatte indgaa en stræng Forpligtelse til at være Kongen og hans Søn tro og ikke modsætte sig den Regeringsforandring, som var foretaget. Alle hans Len og de deri staaende store Pantessummer betragtedes derimod som forbrudte, og han mistede sin Plads i Rigsraadet.

Kun Søholms Mure og «blotteste Jorden» havde A. B. saaledes tilbage. Med sin mærkværdige Bøjelighed forstod han dog atter at hæve sig til Vejrs. Han var imidlertid (i April 1533) bleven Enkemand efter sin første Hustru, Pernille Krognos, Datter af den rige Stig~~en~~ Olufsen K. til Bollerup og Fru Anne Mouritsdatter Gyldenstjerne. Fru Pernille havde været en from katholsk Kvinde, Moder til 11 Børn (deriblandt de ndfr. nævnte Bent og Frants B.), men da hun døde før Manden, tilfaldt hendes store Godser ikke A. B. selv, men efterhaanden Børnene. For at hæve sig indgik A. B. derpaa i Aaret 1537 et nyt rigt Giftermaal med

Anne Lykke til Hverringe, Datter af den da nylig afdøde Rigsraad Peder L. I Aaret 1539, da Forholdet til Udlandet atter blev spændt, og da Christian III's holstenske Raadgivere efterhaanden tabte noget af deres Indflydelse, blev A. B. atter Hovedsmand paa Sjælland, 1540 forlenedes han atter med Stege og blev vistnok samtidig atter Rigsraad. I alt Fald var han det, da han det følgende Aar ledsagede Kongen til Mødet i Brømsebro med Gustav Vasa. Samme Aar deltog A. B. i den store Sendefærd til Rigsdagen i Regensburg, hvor der førtes Forhandlinger med Kejser Carl V om Christian II's Sag, og 1544 deltog han i de endelige Fredsforhandlinger med Kejseren i Speier. I 1550 var han en af de Raader, der ledsagede Christian II fra Sønderborg til Kalundborg. — Han døde 23. Okt. 1555, vistnok over 80 Aar gammel. At han efter Erik Banners Død 1554 skulde være bleven Rigsmarsk, beror paa en Fejltagelse. — Anne Lykke ægtede senere A. B.s Lidelsesfælle fra Grevefejden, Rigsmarsk Otte Krumpen.

Hofman, Danske Adelsmænd III, 324 ff. Brasch, Gamle Eiere af Bregentved S. 111 ff. A. Heise, Christian II's Fængsling S. 152 ff. Hist. Tidsskr. 4. R. III. Annaler f. nord. Oldk. og Hist. 1853, S. 83 ff. A. Heise, Familien Rosenkrantz's Hist. II.

A. Heise.

Bille, Anders, 1578—1634, Rigsraad, til Rosendal, Søn af ndfr. nævnte Sten (Clausen) B. († 1586). Han blev 1603 Hofjunker, fulgte 1606 Christian IV til England og 1607 Rigsraaden Jacob Ulfeldt paa hans Sendelse til Nederlandene; 1608 blev han Ritmester over den skaanske Fane af Rostjenesten. Som saadan og senere som Oberst deltog han i Kalkmarkrigen; han gjorde i Jan. 1612 med Statholderen Gert Rantzau et Indfald i Smaaland, ved hvilken Lejlighed Staden Vexiø og flere Landsbyer afbrændtes; kort efter medvirkede han ved det Nederlag, som i Febr. 1612 tilføjedes Gustav Adolf ved Vitsø i Skaane. I Juli s. A. var han Afsending ved et Grænsemøde ved Knærød, som traf Bestemmelser om Fangernes Udvexling. 1610—29 var han Lensmand paa Helsingborg og tillige 1612—33 paa Herrisvad Kloster. I Dec. 1616 udnævntes han til Rigsraad og sloges samtidig til Ridder. Han benyttedes nu i forskjellige Hverv; saaledes var han 1619 befuldmægtiget ved Grænsemødet med de svenske i Ulfsbæk og sendtes s. A. til den norske Herredag i Skien og 1631 til Gulland og Bornholm. I Marts 1625 fik han den indflydelsesrige Stilling som Krigskommissær i Skaane. — Han opførte Hovedgaarden paa sit skaanske Gods Rosendal, hvis Omraade han forøgede; hans Ry i

Omegnen var ikke det bedste; han døde for Haardhed og Kvindekjærhed; derimod roser Bertel Knudsen ham for hans Kjærlighed til Videnskaberne. I politisk Henseende var han en Modstander af Kongens Deltagelse i Trediveaarskrigen og vistnok tillige fjendtlig stemt imod Sverige. Han var ikke gift; hans forlovede, Anne Rosenkrantz, en Datter af Otte Christoffer R. til Boller, døde 1609 før Brylluppet. Han selv døde i Begyndelsen af 1634.

Vedel Simonsen, Rugaards Hist. II, 1, 117. Skånska Herregårdar I: Rosendal. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. 1629--60 I, 86. *J. A. Fridericia.*

Bille, Anders, 1600—57, Rigsmarsk, Søn af Erik Jensen B. til Rønnohvholm og Mette Banner. Hans tidlige Interesse for Krigsvæsenet viste sig ved, at han deltog i Christian IV's Krig i Tyskland og var med ved den Hærafdeling, som 1626 og 1627 kæmpede i Schlesien; han synes allerede paa denne Tid at have været Ritmester for det ene af de fynske Kompagnier af Ros-tjenesten, en Stilling, som fornyedes for ham 1632, da de to fynske Kompagnier gjenoprettedes. Han havde imidlertid 1628 ægtet Sophie Jacobsdatter Rosenkrantz, 1631 var han bleven Lensmand over Rugaard Len, men ombyttede 1634 dette med det fjærntliggende Øsel Len, hvilket han beholdt til 1642. I dette Aar foregik der en stor Forandring i hans Liv, i det han i April eller Maj efter Kansleren Christian Thomesen Sehesteds Anbefaling, der gik ud paa, at han var den danske Adelsmand, som forstod sig bedst paa Krigsvæsenet, blev udnævnt til Rigsmarsk; en stor Del af den følgende Tids militære og politiske Begivenheder blev derved knyttet til hans Navn.

Han havde saaledes i Foraaret 1643 næst efter Kongen Kommandoen over den Hær, som samledes i Holsten mod Hamborg. Langt alvorfuldere blev dog hans Stilling ved det kort efter paa-følgende svenske Indfald. I Dec. 1643 stod han i Middelfart med Kommandoen over de Tropper, som det lykkedes at samle i Fyn og Jylland; det blev hans Sag først at forespørge Torstenson om Hensigten med hans Fredsbrud, dernæst at søge at møde ham. B. havde sat sig fast i en forskanset Lejr lige over for Middelfart; to Gange afslog han de svenskes Angreb, men efter nogle Dages Kanonade maatte han trække sig tilbage til Fyn, efterladende den største Del af Lejrens Besætning som Fanger. Jylland laa aabent for Fjenden, men ved Kongens Ankomst lykkedes det at bringe den paa Fyn samlede Hær i en bedre Orden, og Torstensons Haab

om at tage Middelfart blev skuffet. B. anvendte nu Tiden til forskellige Flankeangreb mod Halvøens Østkyst; i Maj gik han selv med Held mod Kolding og tilføjede Svenskerne et betydeligt Tab. I Løbet af Sommeren hvervede han et Regiment til Fods og fik i Avg. Ordre af Kongen til at gaa med 6000 Mand til Skaane. Her forsøgte han at lokke den svenske Feltherre Gustaf Horn, som belejrede Malmø, til Kamp i aaben Mark, men det lykkedes ikke, og efter den danske Flaades Nederlag under Pros Mund i Okt. sendtes han paa ny til Fyn. I Begyndelsen af Nov. fik han Befaling til at lade saa mange Tropper, som der kunde undværes fra denne Ø, forene sig med den slesvig-holstenske Hær under Kongens Søn, Ærkebiskop Frederik; Opgaven skulde være at angribe den svenske Oberst Wrangel, der paa denne Tid havde vovet en Marche gennem Hertugdømmerne til Nørrejylland. Men trods B.s Opfordringer bevægede Frederik sig kun langsomt nord paa; hans Hær var i en udisciplineret Tilstand, han frygtede for et nyt Angreb syd fra og for Mangel paa Proviant, og han havde Instruxer fra Kongen om især at dække Marsklandene. Foreningen mellem de to Hærstyrker fandt derfor først Sted i Midten af Dec. i Nærheden af Kolding; efter sit Løfte stillede B. 1000 Mand Fodfolk og 500 Ryttere til Ærkebispens Raadighed, men samlede tillige en mindre Styrke ved Bjersodde Skanse lige over for Strib. B. havde faaet Ordre af Kongen til at lyde Frederik, dog saaledes at denne flittig skulde holde Krigsraad med Marsken. Der viste sig imidlertid snart en alvorlig Uoverensstemmelse mellem B. og Frederik samt hans holstenske Officerer angaaende Krigsplanen. B. var stemt for et Angreb ad Jyllands Østkyst mod Wrangel, der stod i en befæstet Stilling ved Randers, men denne energiske Plan misbilligedes af Frederik og de holstenske Hærførere, der foretrak at gaa først mod Ribe, som var besat af de svenske, og hvorfra Marsklandene lettere kunde dækkes; Situationen forbedredes ikke ved, at Generalmajor Bauer, der hørte til Frederiks Hær, nægtede at adlyde Rigsmarsken. Medens Frederik nu foretog sit Tog mod Ribe, blev B. staaende ved Kolding. Imidlertid havde Kongen, der først havde billiget sin Søns Plan, umiddelbart efter at have modtaget Forestillinger fra B., forandret sin Ordre til Gunst for dennes Opfattelse og givet Frederik Befaling til at gaa tilbage til Kolding. Her kom det nu i Jan. 1645 til nye og skarpe Forhandlinger mellem B. og Frederik, der endte med, at denne imod Marskens Ønske endelig opgav Planen om at gaa mod Wrangel

og trak sig tilbage til Hertugdømmerne, medens B. paa ny gik over til Fyn og der fra atter gjorde Flankeangreb mod Halvøen; men Sammenstødet mellem B. og den senere Kong Frederik III blev næppe uden Betydning for hans Stilling i den følgende Tid.

Forholdet til Christian IV havde hidtil, saa vidt vides, været godt, men forandrede pludselig i Løbet af 1645. B. og den anden fynske Rigsraad, Mogens Kaas, havde faaet det Hverv at opfordre den fynske Adel til at bevilge en Hovedskat paa dens egne Personer og Ugedagsbønder; men Adelen modsatte sig paa et Stændermøde i Odense i Maj paa det bestemteste dette som et Indgreb i dens Privilegier og mindede B. om, at han hellere som Rigmarsk burde optræde til dens Forsvar end begjære noget, der krænkede dens Friheder. B. og Mogens Kaas underrettede deres Kolleger i Raadet herom, og da dette ud paa Sommeren kom Kongen for Øre, blev han, der paa dette Tidspunkt var meget uvenlig stemt mod Adelen, saa forbitret paa Rigmarsken, at han endog synes at have tænkt paa at betragte ham som udelukket af Rigsraadet. B. begav sig til sin Gaard Løgismose og forsvarede i forskjellige Skrivelser sin Handlemaade. Sagen trak ud trods flere Forsøg paa at bilægge Striden, og først paa Herredagen i Marts 1646 lykkedes det at formaa Kongen til at love B. Tilgivelse; han fik ogsaa i Maj Løfte om 18000 Rdl. som Erstatning for sine Udgifter i Krigsaarene. Det gode Forhold til Kongen gjenoprettedes dog langtfra, og de, der nærmest havde Christian IV's Øre, baade Hannibal Sehested og Kongens og Vibeke Kruses Svigersøn, Generalmajor Claus Ahlefeldt, vare B.s Uvenner.

Imidlertid var B. optagen af Planer om en Reorganisation af Hærvæsenet. Han ønskede en stærkere Udvikling af den nationale Militi, de Lægder af Gaarde, som skulde stille det udskrevne Fodfolk, forøgedes, men navnlig tænkte han paa at skabe et betydeligt Rytterhold, til hvilket der skulde henlægges en Del af Kronens og Adelsens Bøndergaarde. Marskens Planer fandt imidlertid ingen ubetinget Tilslutning hos Adelen, og særlig gjorde denne til Betingelse for yderligere militære Bevillinger, at disse ikke skulde gaa ind i Statens almindelige Kasse, men beholdes i de provinsielle Landekister under Landkommissærernes Raadighed; nyoprettede Kompagnier af Fodfolk og Ryttere, udskrevne paa Adelsens Gods, skulde desuden danne særskilte Hærafdelinger. Efterhaanden gik Kongen og Rigsraadet ogsaa ind paa disse Fordringer; i Slutningen af 1647, hvor Adelsens Spænding med

Kongen havde naaet sit Højdepunkt paa Grund af hans Planer om Afskaffelsen af Lenenes Rostjeneste, som ogsaa B. modsatte sig, nærmede denne sig stærkt til Adelen. Under de kort efter følgende Forhandlinger om den nye Konges Haandfæstning maa man vistnok tilskrive det B.s Indflydelse, at der i den indførtes en Bestemmelse, der gik ud paa at forebygge lignende Tilfælde som i sidste Krig ved at paabyde, at i Fejdetid ingen uden Kongen skulde byde over Rigmarsken.

Forholdet mellem B. og Frederik III kan vel i det hele ikke nogen Sinde have været godt, men han blev dog slaaet til Ridder ved Kongens Kroning i Nov. 1648, og han hørte i de første Aar af Frederik III's Regering til den Del af Adelen, som var en Modstander af Corfits Ulfeldt. Nogen bestemt Del i dennes Fald 1651 har han dog næppe haft; han synes temmelig hurtig at have frygtet for, at Kongens Magt derved skulde voxe for meget, og Ulfeldt søgte senere at vinde hans Venskab tilbage. I en endnu bestemtere Modsætning stod B. til Hannibal Sehested; i dennes Bestræbelser for at tilbageholde Norges Indtægter til Gavn for dette Rige saa han nemlig et stort Indgreb i Anvendelsen af de Pengemidler, hvormed han ønskede Udgifterne til den danske Militærs dækkede. Imidlertid fortsatte han sin Virksomhed for at faa Hærvæsenet omordnet, men mødte stadig stor Modstand i Adelens Ønske om at faa dets Styrelse gjort rent provinsiel og i dens Uvillighed til at optræde med Kraft mod de adelige, der ikke vilde yde de Bevillinger, som Majoriteten vedtog. Der blev truffet Foranstaltninger til en Forbedring af Landeværnet ved Oprettelse af Lister over alt vaabenført Mandskab og Forsøg paa dets Exerccering; størst Vægt lagdes dog paa Organiseringen af et nyt Rytteri, udskrevet af hvert Sogn; det var ogsaa i Overensstemmelse med B.s Forslag, at Fæstningen Frederiksodde anlagdes. Men de forskjellige Mangler, som knyttede sig til den daværende Styrelse, umuliggjorde en hurtig Forbedring, og B.s Stilling var overhovedet alt andet end gunstig. Forholdet til Frederik III forværredes; imellem Adelens Modstandere var han i høj Grad forhadet, og selv savnede han dog, som ovenfor set, tilstrækkeligt Rygstød hos sine egne Standsfæller.

Under alt dette nærmede den længe truende Krig med Sverige sig til sit Udbrud. B. havde en klar Følelse af, at Hæren langt fra var kraftig nok til at byde den mægtige Nabo Spidsen; der var ikke andet for end at forsøge Hvervinger i stor Maalestok. I Marts 1657

samledes en ret betydelig Hærstyrke i Hertugdømmerne; B. havde, efter Rygtets Mening trods nogen Uvilje fra Kongens Side, faaet Kommandoen over den; efterhaanden som de hvervede Tropper forøgedes, sendtes det danske Landfolk til Hest og Fods tilbage til Jylland. B. kaldtes en kort Tid til Kjøbenhavn, men afgik i April paa ny til Halvøen med strænge Ordre til fremfor alt at bevare Hæren. Denne koncentreredes foreløbig i den sydøstlige Del af Holsten med Hovedkvarter i Nærheden af Hamborg; allerede her viste der sig stor Mangel paa Penge, Proviant og Artilleri. I Slutningen af Maj var imidlertid Krigen bleven besluttet i Kjøbenhavn; B. fik Ordre til navnlig at forebygge en Forening mellem den svenske Hær, som stod i Bremen Stift, og den, som stod i Pommern, og et Par Dage efter en ny Ordre til at angribe det nævnte Stift, hvis Krigsraadet ikke udtalte sig derimod. For den Fare, der truede fra, at Carl Gustav skulde forlade Krigsskuepladsen i Polen og med sin Hovedhær vende sig mod Vest, savnede baade B. og Frederik III tilstrækkeligt Blik. Forgjæves tilraadede den danske Agent i Hamborg, Martin Rasch, et kraftigt Modstød mod Pommern. B. efterlod en Del Tropper i Holsten og satte i Midten af Juni med den største Del af Hæren over Elben til Bremen Stift. Lykken syntes her at begunstige ham, forskjellige Skanser bleve tagne, og efter 8 Dages Kanonade bragte B. i Begyndelsen af Juli Bremervørde Fæstning til Overgivelse. Efterretningerne om den svenske Hærs Anmarche bevirkede dog, at B. et Par Dage efter gik tilbage over Elben til Glückstadt og kun efterlod en ringere Styrke i Bremen Stift. Om hvor stor den svenske Hær var, savnede man imidlertid endnu Efterretninger; men at forsvare selve Holstens østlige Grænse ansaas dog for haabløst, og man koncentrerede Tropperne i det sydvestlige i Haab om at dække Marsklandene. 22. Juli brød den svenske Hær ind i Holsten; den gik hurtig frem, og de store Misligheder, som den danske Hær led under, viste sig øjeblikkelig. Der var Mangel paa Kanoner, Levnedsmidler og Penge, der savnedes tilstrækkelige Officerer, og der var Uenighed mellem adskillige af de danske og holstenske Befalingsmænd. For at lette Provianteringen deltes nu oven i Kjøbet Hæren i to Dele; Rytteriet sendtes nord paa til Rensborg, og efter en her i et Krigsraad tagen Beslutning, som B. — om med rette, kan ikke afgjøres — senere nægtede at have givet sit Samtykke til, fortsatte det hurtig Tilbagetoget til Frederiksodde. B. selv søgte endnu nogen Tid at holde Stand i Itzeho, men Byen blev

stukken i Brand, og de danske maatte i den første Uge af Avg. forlade den. B. trak sig tilbage til Glückstadt, fra hvilken Fæstning han dog efter kongelig Ordre indskibede sig med en Del af Fodfolket 2. Sept. Han sejlede (til Ribe, ^{rundt om Jylland til Frederiksodde} og det lykkedes ham at naa ind i Frederiksodde, skjønt Svenskerne allerede da havde begyndt Belejringen af denne Fæstning) i Slutningen af Sept. foretog han en Rejse til Kjøbenhavn for at konferere med nogle af Rigsraadet og vendte derpaa tilbage til Frederiksodde. 24. Okt. foregik de svenskes Storm paa denne Fæstning; B. lagde efter de svenske Beretninger personligt Mod for Dagen og fik flere Saar i Hovedet, men en omgaaende Bevægelse, som en svensk Hærafdeling udførte ved at vade uden om Palisaderne ved Kysten, blev for sent opdaget, og Fæstningen blev tagen. B. søgte hen til den lige ved Kysten liggende Bjersodde Skanse for her fra at naa over til Fyn, men hindredes af Modvind og maatte overgive sig. Medtaget af Saar og Sorg døde han ¹⁰ Nov. I Jan. 1658 førtes hans Lig under store Æresbevisninger fra svensk Side over til Fyn, hvor det hensattes i Kapellet paa Løgismose; Begravelsen foregik først i Slutningen af 1660 i Odense.

Den ulykkelige Krig og Frederiksoddes Indtagelse havde kaldt et lidenskabeligt Had til Live mod Rigsmarsken; ingen var som han udsat for Angreb af enhver Art i Pamfleter og Satirer; man tillagde ham Egennytte og Fejhed og beskyldte ham endog uden nogen som helst Grund for Forræderi; efter Enevældens Indførelse gik der Rygter om, at hans Lig skulde opgraves og Sag anlægges mod hans Arvinger. Trods det uretfærdige i disse Beskyldninger kan der næppe være nogen Tvivl om, at han ikke var den vanskelige Plads voxen, paa hvilken han var stillet; havde han end under Krigen 1643—45 lagt Energi for Dagen, er der paa den anden Side ingen Grund til at rose hans Ledelse af Hæren under Krigen 1657. Som Privatmand synes han at have vist en ikke ringe Haardhed mod sine Bønder. Derimod indlagde han sig Fortjeneste ved at staa i Spidsen for Anlægget af Vaabenfabrikken Brobyværk paa Fyn, som paabegyndtes 1648 og en Tid forsynede Kronen med Geværer, men som ødelagdes 1658 af Svenskerne. Vestervig Len, som han havde faaet 1642, ombyttede han 1650 med Skanderborg. Han ejede adskillige Herregaarde, blandt hvilke han skreves til Damsbo og Løgismose.

Vedel Simonsen, Rugaards Hist. II, 1, 117 ff. Meidell Fra Enevældens Dæmring, 1884.

J. A. Fridericia.

Bille, Beate, 1526—1605, var en Datter af nedennævnte Hr. Claus B. til Lyngsgaard og blev født paa Skarholt i Skaane 29. April 1526. 18 Aar gammel blev hun gift med Otte Brahe til Knudstrup, hvem hun fødte en talrig Børneflokk, deriblandt den berømte Tyge Brahe og Steen og Axel Brahe, der siden bleve Medlemmer af Rigens Raad. Otte Brahe var selv en anset Mand, der var Rigsraad og havde betydelige Forleninger. Af disse beholdt B. B. efter hans Død (9. Maj 1571) Froste Herred til 1575, Vissenbjærg Birk i Fyn til 1575 og Rødinge Len i Skaane til 1592. Da hendes Svigerinde Inger Oxe, Jørgen Brahes Enke, 1584 fratraadte sin Stilling som Hofmesterinde hos Dronning Sophie, blev B. B. hendes Efterfølgerske og beklædte denne Stilling i 8 Aar. Ikke blot fordi hun saa vel ved sin Fødsel som ved sit Giftermaal var knyttet til Landets mest storættede Slægter, men ogsaa paa Grund af fremragende personlige Egenskaber indtog B. B. i sin lange Enkestand en fremragende Plads i den dalevende danske Adel. Hun var en af Anders Sørensen Vedels Velynderinder og havde, maaske dog nærmest paa Enkedronningens Opfordring, Andel i, at han udgav sin fortjente Samling af Kæmpeviser; Vedel har ogsaa 1592 til hende dediceret en lille Andagtsbog. Hun døde 18. Okt. 1605 paa Lundegaard og ligger begravet hos sin Ægtefælle i Kaagerød Kirke.

Ligpræd.-Biografi i Karen Brahes Bibl.

Thiset.

Bille, Bendix Lasson, 1723—84, Søofficer. Han fødtes 23. Dec. 1723, blev Sekondlieutenant 1741, Premierlieutenant 1746, Kapitajnlieutenant 1755, Kapitajn 1758, Kommandørkapitajn 1773, Kommandør 1775 og Kontreadmiral 1781. Hans Fader var den ndfr. nævnte Admiral Mikkel B. B. havde i sin Funktionstid en Del Chefkommandoer, saaledes Fregatten «Hvide Ørn» 1759, Fregatten «Falster» 1762, Orlogsskibet «Prinsesse Vilhelmine Caroline» 1771. 1774 var han Chef for en Flaadeafdeling, der oplagdes i Frederiksværn. 1777 udnævntes han til Indrulleringschef i Thronhjems Distrikt, i hvilken Stilling han forblev til sin Død 5. Okt. 1784. — B. var gift med Karen Elisabeth Ditmar, Ægteskabet barnløst.

C. With.

Bille, Bent, 1509—55, var ældste Søn af ovfr. nævnte Anders B. til Søholm († 1555). Hans Ungdom falder i de bevægede Aar, da Reformationen drog sin sejrige Gang gennem Norden. B. B.s

Slægt hørte til Protestantismens mest haardnakkede og mægtige Modstandere, dens Medlemmer beklædte de højeste Stillinger saa vei inden for Kirken som i det verdslige Liv, og det er derfor sandsynligt, at det er en Blanding af religiøse og maaske ogsaa mere praktiske Motiver, der har bestemt den kloge Anders B. til at lade sin førstefødte Søn indtræde i den gejstlige Stand. Den unge B. B. havde allerede gennemgaaet den almindelige Uddannelse for unge Adelsmænd, da han som Væbner i Aaret 1531 blev optaget som Kannik i Roskilde Domkapitel og Aaret efter begav sig til Paris for at studere Theologi. 1533 kom han hjem, og det er et ret karakteristisk Træk af hin Tids Nepotisme, at den unge 24aarige Adelsmand strax opnaar — foruden sit Prælatur i Roskilde — Degnedømmet i Bergen, et Kannikedømme i Aarhus samt Expektancer paa de første ledigblivende Prælaturer i Viborg og Lund. Grevens Fejde gjorde intet Skaar i hans Avancement, det lykkedes endog hans snilde Fader at opnaa Grev Christoffers Forleningsbrev for sin Søn paa Degnedømmet i Kjøbenhavn. Da den unge Dekanus imidlertid under de i høj Grad forviklede politiske Forhold tænkte paa at forlade sit Fædreland for i Udlandet at fortsætte sine Studeringer, blev han holdt tilbage af Greven i et ridderligt Indlager i Kjøbenhavn og sendtes i Begyndelsen af 1536 sammen med sin Fader og Svoger samt 9 andre Adelsmænd som Fange til Meklenborg. Han hørte til dem, som i Okt. 1536 bleve tagne til Naade af Christian III, men ved Reformationens Indførelse var hans gejstlige Rolle udspillet. Hans Degnedømme i Kjøbenhavn nedlagdes, derimod beholdt han Indtægterne af sine Prælaturer ved de 3 Domkirker. Han maatte nu ombytte Aandens Sværd med verdslige Vaaben og traadte strax i Kongens Tjeneste som Hofsinde; jævnlig laa han i Borgeleje i Skaane med 4 Heste, indtil vi 1547 træffe ham i Norge, forlenet med Tønsberg Len. Han opholdt sig skiftevis her og paa Bregentved, som han havde arvet efter sin Moder, jævnlig beskæftiget med aandelige Sysler, som naar han i Tønsberg diskuterede Theologi med Præsten Laurids Lauridsen eller i Forening med sin Fætter Mogens Gyldenstjerne studerede den gamle Runeskrift, hvorom flere særdeles interessante Vidnesbyrd endnu ere bevarede. Han giftede sig ikke, hvad enten nu Grunden hertil maa søges i et muligt Hensyn til hans tidligere gejstlige Stilling eller i den mærkelige Ulyst til at indgaa Giftermaal, som karakteriserede den Tids Ungdom, og som hans egen Mormoder har givet Udtryk i sin bekjendte Ytring til Anders

Bille: «Giftermaal ere nu sjældne her i Verden». B. B. døde 1555, samme Aar som Faderen og hans Slægtning Knud B., af Pesten, af hvilken Sygdom han 4 Aar før havde været angreben, men som han den Gang lykkelig havde overstaaet ved sin Søster Ermegaards omhyggelige Pleje.

Brasch, Gamle Eiere af Bregentved S. 128 ff.

Mollerup.

Bille, Birgitte, 1574---1639, Datter af nedennævnte Jens B., blev født 8. Febr. 1574 paa Billesholm i Skaane. Allerede Aaret efter døde hendes Fader; sin Moder mistede hun 1592, og derefter opholdt hun sig dels paa Hvidkilde hos sin Broder Marqvard B., dels paa Nakkebølle hos sin Svoger Eiler Brockenhuus. Efter denne sidstes Død 1603 toge hun og Søsteren Elisabeth B. Ophold paa dennes Gaard Gammel Kjøge, og her holdt disse Søstre nu Hus i mange Aar. De vare nøje knyttede til deres berømte Søkendebørn Tyge og Sophie Brahe, og navnlig opsøgte de Sophie Brahe, da hun var stedt i Nød og Elendighed i Holsten, og viste hende en rørende Deltagelse og den kjærligste Hjælp. Efter Søsterens Død 1633 forblev B. B. boende paa Gammel Kjøge, og her døde hun selv 4. Marts 1639 og blev begravet hos Søsteren i en Begravelse, hun selv havde ladet indrette i Højelse Kirke. B. B. skal have givet sig af med Poesi, hvad der vel har foranlediget den Antagelse, at hun, som det paa Titelbladet af det 1722 trykte Rimværk «Hr. Jens Billes Slægtregister» angives, er Forfatterinde til denne Bog; nyere Undersøgelser have dog godtgjort, at det er Claus Lyskander, som har forfattet den. Derimod skyldes B. B. en Del Optegnelser i hendes ovennævnte Svogers bekjendte Kalendarium.

F. Carlsen, Efterretn. om Gammelkjøgegaard I, 121 ff.

Thiset.

Bille, Carl Ludvig, f. 1815, Maler. Han er Søn af Andreas Vilhelm B. og Larsine Marie f. Larsen og fødtes i Kjøbenhavn 20. Febr. 1815, kom i Sejlmagerlære og før i mange Aar som Sømand uden dog at opgive sin Lyst til at blive Sømaler. Først efter at han i 1847 havde giftet sig med Emmaline Antoinette Bonfils, opgav han at fare for at leve som Kunstner og udstillede i 1854 sit første Billede, medens han kort efter traadte i Lære hos en næsten jævnaldrende Kunstfælle, Marinemaler C. Dahl, navnlig for at tilegne sig Kjendskab til Perspektiven. Hans Arbejder, der som oftest ere mindre Billeder fra vore egne Farvande, ere for en Del solgte til Nabolandene og England. *Han døde 14 Nov 1898.*

Weilbach, Konstnerlex.

Ph. Weilbach.

Bille, Carl Steen Andersen, f. 1828, Publicist, Politiker, Amtmand. B., der hører til den Gren af Familien Bille, som nedstammer fra ndfr. nævnte Steen Andersen B. († 1698), er Søn af Toldkontrollør Holger Adolph B. og Karen Dorothea Frederikke f. Meisler og fødtes 1. Juli 1828 i Nykjøbing p. S. Sin Undervisning modtog han paa Sorø Akademi, hvor der den Gang levedes et ejendommeligt Liv, som har præget mange der fra udgaaede Mænd, og af hvilket man vil finde en lige saa interessant som underholdende Skildring i den anonymt udgivne Bog «Skoledrenge, af en af dem» (1886), der netop omhandler hin Periode, og hvis Stil let lader gjætte paa Forfatteren. Den varme Kjærlighed til Sorø Akademi har bevaret sig usvækket hos B., der mange Gange senere har lagt den for Dagen, bl. a. ogsaa som Medlem af den Kommission, der i 1866 nedsattes for at udarbejde Forslag til Anvendelse af Akademiets rige Midler paa en med Stifternes Hensigt stemmende Maade, navnlig ogsaa til en Normal-Folkehøjskole. Han dimitteredes til Universitetet i 1846, revs som alle unge Mænd med af de stærke Rørelser i 1848 og arbejdede for øvrigt paa sit Embedsstudium, det juridiske. Uden at afbryde dette kom han dog snart ind paa en anden Bane, der gav hans Liv en ny Retning. Bogtrykker Sally B. Salomon, der under Krigen 1848—50 havde udgivet et Skillingsblad, «Nyeste Postefterretninger», som havde vundet en umaadelig Udbredelse paa Grund af dets hurtige og paalidelige Efterretninger fra Krigsskuepladsen, begyndte i April 1851 et lille Dagblad, «Middagsposten», hvis Redaktion B. overtog 1. Juli s. A., paa sin 23aarige Fødselsdag. Det afløstes af «Dagbladet», som B. stiftede 24. Nov. 1851, og hvis Ejer han blev 1. Jan. 1853. Medens «Middagsposten» væsentlig kun havde været et Nyhedsblad, blev «Dagbladet» et politisk Blad. Redaktionen var anonym, og samtidig med sin politiske Virksomhed fortsatte B. sine Embedsstudier, som han afsluttede med i Sommeren 1853 at tage den juridiske Examen. Det lille Blad tildrog sig snart Opmærksomhed ved det ualmindelige Liv, hvormed det var skrevet, og den Dygtighed, hvormed det tog Del i den Kamp, som da førtes imod en vaagnende Reaktion. Ogsaa de styrendes Opmærksomhed henvendtes paa det; det blev ligesom «Fædrelandet» forbudt i Slesvig, det Ørstedeske Ministerium overvældede det med Presseprocesser, men Forfølgelsen fra oven bidrog til at skaffe det Udbredelse, og de ledende Politikere anerkjendte det som en vigtig Faktor i det politiske Liv. 30. Maj 1854 navngav B. sig

første Gang som Redaktør af «Dagbladet», og fra nu af har hans Navn staaet i første Række mellem vor Tids politiske Mænd her i Landet.

Hvad der gav «Dagbladet» under B.s Ledelse en saa betydningsfuld Plads i den periodiske Presse, var ikke blot det store Talent, hvormed det var skrevet, Sprogets Klarhed og det Vid, der saa ofte gjennemsyrede dets Artikler, men tillige særlig den Dygtighed i Journalistikkens Teknik, der i højere Grad prægede det end noget andet da bestaaende Blad. Som ganske ungt Menneske havde B. i Juli og Avg. 1848 besøgt Paris og havde der fra medbragt livlige Indtryk, der bleve af Betydning for hans første Deltagelse i journalistisk Virksomhed; men af meget større Betydning for ham som Journalist blev dog en Rejse, han i 1856 med en (senere tilbagebetalt) Understøttelse af det Reiersenske Fond foretog til England. Det Studium af engelske Presseforhold, han der fik Lejlighed til at foretage paa nært Hold, fik stor Indflydelse paa hans Ledelse af «Dagbladet» og paa Udviklingen af den danske Journalistik overhovedet. Saa vidt de mindre Forhold tillode det, søgte B. at overføre det engelske System paa det af ham redigerede Blad, og Publikum paaskjønnede det ved i stadig stigende Omfang at slutte sig til det. Det blev — sammen med «Fædrelandet» — ledende politisk Organ og var særlig Embedsstandens og Bourgeoisiets Blad, gjørende dobbelt Front, imod Reaktionen til den ene Side og «det umiddelbare Demokrati» til den anden. Den konstitutionelle Helstat, saaledes som den søgtes gennemført af det Hallske Ministerium, efter at det fra 1848 fulgte Ejderprogram ved Forholdenes Udvikling var blevet praktisk uigjennemførligt, støttedes af B., ofte (navnlig under Forhandlingerne om Fællesforfatningen af 2. Okt. 1855) imod stærke Strømninger i Folket, der krævede en hurtigere Udvikling tilbage imod Ejderstaten. Samtidig søgte B. i Aarene før 1864 at oplyse Udlandet om danske Forhold ved en ugentlig fransk Revue i sit Blad, og efter Krigen fortsatte han denne Bestræbelse ved en gennem længere Tid fortsat Udgivelse af 2 avtograferede franske og tyske Ugeblade, «Correspondance Scandinave» og «Correspondenz vom Sunde», beregnede henholdsvis paa de romanske og de tysk-slaviske Landes Presse og Diplomati. Særlig Fortjeneste havde B. som Redaktør af de kommunale Forholds Udvikling; han søgte navnlig i England Mønstre for en Forbedring i vore kommunale Anliggender og havde bl. a. en væsentlig Indflydelse paa Politiets og Brandvæsenets Omdannelse i København.

At han under det daglige journalistiske Arbejde ikke kunde faa megen Tid tilovers til anden litterær Virksomhed, er en Selvfølge. Hans første engelske Rejse satte dog Frugt i nogle meget interessante «Skitser fra England» (1856 og 1857) og et Par trykte Foredrag om «Engelske Trykkerier og engelske Blade»; og efter at han i 1862 havde besøgt Verdensudstillingen i London, udgav han som Bog de Skildringer der fra, der havde været optagne i «Dagbladet».

Den journalistiske Virksomhed blev imidlertid snart forenet med anden offentlig Gjerning. 14. Juni 1861 valgtes han til Medlem af Folketinget for Københavns 5. Valgkreds og repræsenterede den — stadig gjenvalgt — i Rigsdagens og Rigsraadets Folketing i o. 20 Aar. De Egenskaber, der havde gjort B. til en saa indflydelsesrig Publicist, skaffede ham ogsaa en betydningsfuld Plads i Folkerepræsentationen, saa meget mere, som det hurtig viste sig, at han var i Besiddelse af en ualmindelig Evne til hurtig at lade Ordet forme sig om Tanken og et slagfærdigt Vid, der gjorde ham til en af de Talere, alle helst vilde høre. I Marts 1872 fik han ogsaa Sæde i Københavns Borgerrepræsentation og virkede her med Iver for Fremskridt paa alle Omraader.

Imidlertid var der efterhaanden hos ham modnet et Ønske om at opgive den journalistiske Virksomhed for at anvende sine Gaver paa anden Maade, og 29. Febr. 1872 fratraadte han Redaktionen af «Dagbladet», som overtoges af den senere som talentfuld Forfatter bekendte V. Topsøe. Bladet solgtes til et Konsortium, som overtog dets Udgivelse 1. April 1872. Et varigt Minde om sin Virksomhed i den periodiske Presse satte B. sig i det store Værk: «Tyve Aars Journalistik» (3 Bind, 1873—77), der indeholder udvalgte Artikler af «Dagbladet», for den allerstørste Del skrevne af ham selv, i ethvert Fald efter hans Initiativ, og givende et værdifuldt Bidrag til Tidshistorien. Medens B. fra nu af ophørte til Stadighed at virke i den danske Presse, blev han i 1872 fast Korrespondent for «Times» (som saadan bivaanede han i 1873 Kong Oscar II's Kroning i Stockholm) og vedblev at være det, indtil han vægrede sig ved at rejse for Bladet til Island ved Tusendaarsfesten; den faste Forbindelse afbrødes da, men B. har dog ogsaa efter den Tid mere sporadisk sendt Meddelelser til «Times» og jævnlig benyttet den Adgang, han havde til Verdensbladets Spalter, til at berigtige vrang Forestillinger om danske Forhold. — I Nov. 1872 stiftedes det københavnske Byggeselskab,

og B. blev dets første Leder. Skabelsen af et første Klasses Hotel i Kjøbenhavn, Fjærnelsen af den smudsige Gyde Peder Madsens Gang, Opførelsen af de store Bygninger i Hovedvagtsgade og Ny Adelgade samt af det smukke, imponerende Bygningskomplex ved Sotorvet og i de tilstødende Gader — alt dette er Vidnesbyrd om det store Blik og den Iver for at skabe noget virkelig smukt og godt, hvormed B. gik til den nye Virksomhed, ved hvilken der gaves en kraftig Impuls til Byens Udvidelse. I 1876 nedlagde han efter eget Ønske sin Direktørpost og rejste kort efter til Italien, hvor han — med 3 Maaneders Afbrydelse under den bevægede Rigsdagssession 1876—77, der endte med Udstedelsen af den første provisoriske Finanslov — blev til Sommeren 1877. Efter sin Hjemkomst skrev han i 1877—78 sit Værk: «Erindringer fra Rejser i Italien» (2 Bind), der i en fængslende Fremstilling meddeler mange interessante Oplysninger om italienske Forhold og mange praktiske Vink, der kunne være til Gavn for enhver Italiefarer.

Da der i England i Sommeren 1878 truedes med et Forbud imod den frie Indførsel af Kreaturer, formaaede det kgl. Landhusholdningsselskab B. til at rejse der til for at anvende sin praktiske Dygtighed og sit Kjendskab til engelske Forhold og ledende engelske Personligheder til bedste for det danske Landbrug. Den vanskelige Mission lykkedes fuldstændig. Ved Hjælp af sine Forbindelser med den engelske Presse, navnlig «Times» og «Daily News», og støttet især af Mr. W. E. Forster og Mr. Wheelhouse, Parlamentsmedlem for Leeds, lykkedes det ham at skaffe de skandinaviske Lande og Landene paa den pyrenæiske Halvø, der vare situerede ligesom de, den attraaede Særstilling. Denne væsentlige Tjeneste anerkjendtes af Landhusholdningsselskabet derved, at han var den første, der i Marts 1879 (i Henhold til en paa Generalforsamlingen 18. Dec. 1878 tagen Beslutning) fik den Collinske Medaille «som et Udtryk for dets (Selskabets) Agtelse og fulde Anerkjendelse af den værdifulde Støtte, De har ydet det danske Agerbrug ved gennem Deres utrættelige Virksomhed i den engelske Presse og blandt de ledende Mænd i Storbritannien at have bidraget til, at den engelske Regerings Lovforslag vedrørende Indførselen til Storbritannien af fremmed Kvæg underkastedes saa gennemgribende Ændringer, at Lovforslagets oprindelige, for vor vigtige Kvægexport saa højst mislige Bestemmelser derved bleve fjærnedede, og det Slag, der truede med at ramme en af vort Agerbrugs Grundpiller, derved blev afvendt». Den officielle Anerkjen-

delse fra Regeringerne kom først noget senere, i det B. i 1880 dekoreredes med forskellige Ridderordener.

I Sommeren 1880 udnævntes B. til dansk Chargé d'affaires og Generalkonsul i de forenede Stater, og efter at han havde taget Afsked med sine Vælgere i 5. Kreds ved et Møde i Kasinos store Sal (det «paa Gjensyn», hvormed han sluttede sin Tale, er hidtil ikke gaaet i Opfyldelse), afrejste han i Sept. til sit nye Bestemmelsessted. Han opholdt sig nu i 4 Aar i Amerika, og hans ualmindelig righoldige og interessante Indberetninger der fra ere delvis ved Offentliggjørelse blevne kjendte i videre Kredse. I 1881 forfremmedes han til Ministerresident, men saa vel Helbredshensyn som Ønsket om ikke at blive fremmed for Livet og Udviklingen i Fædrelandet bevægede ham til i 1884 at søge sin Afsked. Den bevilgedes ham 16. Sept. 1884, og under samme Dato udnævntes han til Kammerherre.

Atter privatiserede B. i nogen Tid, inden der frembød sig en ny Virksomhed for ham. Da Overpræsidiat blev ledigt i Kjøbenhavn, var det et almindeligt Skjøn, at han med sin Indsigt i kommunale Forhold i Almindelighed og sin tidligere Virksomhed i Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse vilde have været særlig skikket til at beklæde denne Post. Til den udnævntes imidlertid en anden dygtig Embedsmand, Amtmanden i Holbæk, Kammerherre Benzon, og B. afløste da ham, i det han 6. Marts 1886 udnævntes til Amtmand over Holbæk Amt. Dette Embede har han altsaa beklædt et Par Aar og har haft Lejlighed til ogsaa i det at lægge for Dagen den mangesidige Interesse, der har præget hele hans Virksomhed. Bl. a. er han Præsident for Holbæk Amts økonomiske Selskab.

B. ægtede 8. Juni 1859 Louise Ipsen, Datter af Georg I. til Frisholt i Jylland og Fanny f. Rée, og er i et lykkeligt Ægteskab bleven Fader til 3 Børn, en Datter og to Sønner. *Han døde 11 Nov. 1898.*

Danmarks Adels Aarvog 1888, S. 79. Nord. Convers. Lex., 3. Udg. Erslew, Forf. Lex. Illustr. Tid. XIII, 225. *P. V. Grove.*

Bille, Christian Høyer, 1799—1853, Diplomat. B., Søn af ndfr. nævnte Kontreadmiral Michael J. P. Bille, blev født 19. Avg. 1799 i Kjøbenhavn. Han dimitteredes 1817 fra Helsingørs Skole og tog 1823 juridisk Embedsexamen. Samme Aar fik han Titelen Kammerjunker og udnævntes til supernumerær Kancellist ved Departementet for udenlandske Sager. 1825 blev B. Attaché ved det danske Gesandtskab i Frankfurt a. Main, 1827 Legations-

sekretær i Stockholm, 1833 i London, 1836 Ministerresident ved Hansestæderne (Hamborg, Lybek og Bremen). En højere diplomatisk Virksomhed aabnede sig nu for ham, i det han, der 1838 var bleven udnævnt til Kammerherre, 1. Jan. 1847 kaldtes til Gesandtskabsposten ved Hoffet i Stockholm. I denne Stilling indlagde han sig 1848 en væsentlig Fortjeneste af sit Fædreland. Danmark kæmpede paa det Tidspunkt mod det slesvig-holstenske Oprør, der støttedes af en preussisk Invasionshær og en tysk Forbundsdivision. Da Efterretningen om den danske Hærs heltemodige Kamp i Slaget ved Slesvig 23. April 1848 og Preussernes derpaa følgende Overskriden af Kongeaaen kom til Norge og Sverige, ytrede der sig en overordentlig sympathetisk Stemning for Danmark. Den offentlige Mening erklærede med stigende Eftertryk, at Regeringen ikke burde forblive en uvirksom Tilskuer af Naborigets mulige Sønderlemmelse. B. rettede, i det han udførte sine Instruktioner med Energi, indtrængende Henvendelser til det svensk-norske Kabinet og til Kong Oscar I personlig om at yde Danmark aktiv Hjælp. Disse Bestræbelser kronedes med Held. Paa samme Tid som Rusland i Anledning af Invasionen i Jylland indtog en truende Holdning over for Preussen, meddelte den svenske Regering Kabinettet i Berlin, at de forenede Kongeriger vilde sende Danmark militær Undsætning, hvis Krigen førtes fra Hertugdømmet Slesvig over paa Kongerigets Grund. Derefter undertegnedes 11. Maj i Stockholm en foreløbig Protokol om Afsendelsen af et svensk-norsk Hjælpekorps. B. deltog i de dansk-preussiske Underhandlinger i Malmø, der fandt Sted under svensk Mægling og 26. Avg. 1848 førte til en Vaabenstilstand mellem Danmark og Tyskland. I Sept. 1849 fik B. Orlov paa ubestemt Tid for at deltage under Udenrigsminister Grev A. V. Moltke som fungerende Direktør i Bestyrelsen af de udenrigske Anliggender. Denne Stilling beklædte han til Juli 1850, da han atter overtog Gesandtskabsposten i Stockholm, fra hvilken han kaldtes tilbage i Sept. 1851. I Dec. s. A. sendte Udenrigsminister Bluhme B. som overordentlig befuldmægtiget til Wien, hvor han i Forening med den danske ForbundsGesandt Bülow skulde støtte Gesanden, Grev W. Plessen, under dennes Forhandlinger med Fyrst Schwarzenberg angaaende Grundtrækkene af det danske Monarkis fremtidige Organisation. De her trufne Aftaler i Forbindelse med Noteskiftet mellem Bluhme og de to tyske Stormagtskabinetter havde Udstedelsen af Kundgjørelsen af 28. Jan. 1852 til Følge. B. havde forinden modtaget Udnævnelse til Gesandt

i Berlin, men kom ikke til at tiltræde Posten, da Regeringen akkrediterede ham som Gesandt ved Hoffet i London, hvilken Stilling han overtog 1. Febr. 1852. Her knyttedes B.s Navn til Londoner-Traktaten af 8. Maj 1852, ved hvilken England, Frankrig, Preussen, Rusland, Østerrig og Sverige-Norge anerkjendte Prins Christian af Glücksborgs og hans mandlige Descendents fremtidige Arvefølge i det danske Monarki. B., der 1850 var bleven dekoreret med Danebrogsordenens Storkors, udnævntes 1852 til Gehejme-konferensraad; B., der i politisk Henseende hørte til de konservative Helstatsmænd af Bluhme—Ørsteds Skole, døde i London 19. Juni 1853. Han ægtede 8. Marts 1844 Komtesse Ida Marie Bille-Brahe (f. 2. Avg. 1822), der overlever ham. Hun er en Datter af ndfr. nævnte Grev Preben B.-B. († 1857) og var en Tid Overhofmesterinde hos Dronning Louise. *A. Thorsoe.*

Bille, Claus, o. 1490—1558, til Lyngsgaard, Raabelev, Vandaas, Allinde og flere Godser var Søn af ndfr. nævnte Steen Bille Basse til Lyngsgaard († 1519) og dennes anden Hustru og Broder til Ærkebispem i Lund, Torbern B. Han var et af de mest fremragende Medlemmer af den skaanske Adel paa Frederik I's og Christian III's Tid, saa vel paa Grund af sine store Godser og uhyre Rigdom som paa Grund af sin retskafne, dygtige og energiske Karakter. Vi møde ham første Gang i Sommeren 1519 som Kommandant paa Elfsborg Fæstning, hvor han med stor Tapperhed tilbageslog den krigserfarne Erik Lejonhufvuds Angreb. Han efterfulgte Faderen i de fleste af dennes skaanske Forleninger, deltog i Kong Christian II's Tog til Sverige 1520 og var en af de 4 danske Adelsmænd, som i Marts Maaned afsluttede Upsalaforliget med det svenske Rigsraad, ligesom han efter Stockholms Erobring blev sat til Slotsloven paa Stockholm Slot sammen med Otte Krumpen og Niels Lykke, da Kong Christian drog tilbage til Danmark. Ved Kongens Kroning 4. Nov. 1520 blev han slaaet til Ridder, og i de følgende Dage spillede han en vigtig Rolle som den, der i Forening med Søren Norby fængslede de svenske Adelsmænd. At han ved Blodbadet i Stockholm skal have frembaaret Bøddeløxen, er et, sikkert nok, ubevisligt Paasagn i den svenske Smædekrønne.

Kong Frederik I's Regering bragte Bille-Slægten en politisk Magt og Indflydelse som ingen anden Slægt i Danmark, og C. B. fik ogsaa sin Part deraf. Han deltog i Kampen mod Søren Norby og de oprørske Skaaninger og erhvervede sig en Del af Niels

Brahes Gods, deriblandt Vandaas, som i over et Aarhundrede skulde blive en af hans Slægts Hovedgaarde. Han giftede sig 1524 med Lisbet Ulfstand, Datter af Jens Holgersen U., og blev derved nøje knyttet til en af Tidens mægtigste Slægter. 1528 blev han forlenet med Baahus Slot, blev Medlem af det norske Rigsraad og inden Kong Frederiks Død ogsaa af det danske. Til disse Æresposter gjorde han sig fortjent ved den Dygtighed, hvormed han 1532 optraadte under Christian II's Angreb paa Norge, og ved de store Ofre, han bragte ved at udbetale den Sum, hvorfor Kong Gustav samme Aar tilbagegav Vigen, som han siden 1523 havde siddet inde med. Det blev da ogsaa ham, hvem det vanskelige Hverv betroedes — i Forening med Svogeren Truid Ulfstand og Biskop Hans Reff af Oslo — at bringe Orden i de opløste Forhold, hvori Norge befandt sig. Dette lykkedes ogsaa til Dels, i det det norske Rigsraad paa et Møde i Throndhjem 7. Nov. 1532 underskrev den saakaldte «Eningsakt», som paa ny fastslog Danmarks og Norges Forening. Kort efter C. B.s Hjemkomst til Danmark døde Kong Frederik, og paa den bekjendte Herredag i Kjøbenhavn i Juni Maaned 1533, hvor Bille-Slægten spillede en saa afgjørende Rolle saa vel i Reformationssagen som i Tronfølgesagen, var C. B. tilstede og støttede sin Slægts Politik.

Under Grevefejden sad han i god Behold paa det stærke Baahus Slot; han var en af de faa østdanske Rigsraader, som ikke hyldede Grev Christoffer, og han blev derved en Støtte og Hovedmand for det Parti, som i Tilslutning til Svenskerne arbejdede for Hertug Christians Valg til dansk Konge. Han har i disse Krigens Aar ført et særdeles virksomt og indholdsrigt Liv; vi finde ham snart i Norge og Skaane, snart i Jylland og Fyn, deltagende i de store Kampe, som afgjorde Rigets og Folkets Skæbne, og forhandlende snart med Kong Gustav, snart med det norske søndenfjældske Raad, som han formaaede til at hylde Kong Christian. I Okt. 1535 sendtes han til det nordenfjældske Norge for at underhandle med Ærkebispens og Raadet om Kongens Valg og om Paalæggelsen af en Skat. Det var en farefuld Expedition, thi ingensteds vare Modsætningerne og Hadet mellem de ledende Personer større end her. C. B. medtog Vincents Lunge og Biskop Hans Reff, da han 10. Dec. 1535 fra Oslo begav sig til Throndhjem. Begge disse Mænd vare Ærkebispens gamle og bitre Fjender. Ikke desto mindre bleve de modtagne venlig, og Ærkebispens samtykkede i alt, hvad Kongens Sendebud forlangte. Men 3. Jan. 1536 udbrød

blandt den i Throndhjem forsamlede Almue et Oprør, Ærkebispen gav efter for Folkebevægelsen, og Mængden stormede løs paa de danske Sendebuds Herberg: Vincents Lunge blev dræbt, og de to andre undgik kun med Nød og næppe Døden. Tillige med Eske Bille (s. ndfr.) bleve de satte i Forvaring i Klosteret paa Tuterøen, og her blev nu C. B. siddende Vinteren over, medens Ærkebispen rejste Folket for Pfalzgreve Frederiks Sag. Da imidlertid Erobringen af Norges Hovedfæstninger, Bergenhus, Akershus og Baahus, hvor Fru Lisbet Ulfstand ledede Modstanden, mislykkedes, forhandlede Ærkebispen paa ny med Fangerne paa Tuterøen, og i Begyndelsen af April slap de fri, efter at C. B. havde forpligtet sig til ikke at hævne Oprøret og Fængslingen i Throndhjem og til at holde Baahus og Vigen til Ærkebispens og det norske Rigsraads Haand, indtil Kongevalget havde fundet Sted. I Maj Maaned vendte C. B. atter tilbage til Danmark efter sin mislykkede Sendelse.

C. B. var tilstede paa Rigsdagen i Kjøbenhavn 1536, og han har underskrevet Recessen og Haandfæstningen, vistnok med Uvilje som saa mange af det gamle katholske Rigsraad. Men han fandt sig hurtig til rette i den nye Tingenes Orden, og som en praktisk, dygtig og forstandig Mand blev han i de følgende Aar stærkt benyttet. Hans Kjendskab til norske Forhold og hans Stilling som Lensmand paa Baahus sikrede ham en betydelig Indflydelse paa Norges indre Anliggender. Det var ham, som i Forening med Truid Ulfstand udarbejdede den norske Reces 1539, der blev Grundlaget for den norske Lovgivning, indtil Christian V's Lov indførtes. Og da den unge Prins Frederik 1548 blev sendt til Norge for at hyldes som sin Faders Eftermand, var Hr. Claus selvskreven til at være hans vigtigste Ledsager og Raadgiver paa denne Rejse. Som Grænsevogter mod Sverige laa han i stadig Strid med Kong Gustav og den svenske Adel, især i Vestergötland. Gjentagne Grænsemøder maatte afholdes, inden disse Stridigheder bleve bilagte; men indtil sin Død maatte han høre ilde af Svenskerne, og Kong Gustav har i sin Smædekrønike mod de danske særlig givet C. B. et slet Skudsmaal. Desto smukkere ere Udtalelserne om ham fra dansk Side, og især har Lyskander i «De Billers, Jenses Sønners, 16 Aner» og i sin Fortegnelse over danske lærde sikret ham et smukt Efterdømme. Hans trofaste og modige Hustru døde allerede 1540 efter at have født ham 4 Sønner og 7 Døtre; selv døde C. B. 4. Jan. 1558 paa Lyngsgaard i Skaane, efterladende sig en uhyre

Rigdom, saa vel i Jordegods og Kjøbstadgods som i rede Penge. Han ligger med sin Hustru begravet i Vram Kirke.

F. Carlsen, Efterretn. om Gammelkjøgegaard S. 61 ff. Rørdam, Lyskanders Levned S. 211 f. Skånska Herregårdar, under Råbelöf og Vanås. *Mollerup.*

Bille, Claus, 1560—1600, var en Søn af nedennævnte Jens B. til Lyngsgaard, til hvilken Gaard C. B. selv siden skrev sig. Han blev født 28. Dec. 1560 paa Visborg Slot paa Gulland og gjorde i Aarene 1581—82 og maaske endnu senere Tjeneste som Sekretær i Kancelliet. 1589 tog han Tjeneste som Skibshovedsmand, men havde dog alt tidligere tjent til Søs; 1590 var han Lieutenant paa den Flaade, der under Admiral Peder Munks Kommando ledsagede Kong Jacob og Dronning Anna hjem til Skotland. 1593 blev han med flere andre aftakket paa Grund af Reduktion, og allerede 1. Dec. 1600 døde han i Odense; han ligger begravet i Egense Kirke ved Hvidkilde, der tilhørte hans Broder. C. B. har efterladt sig en Række Kalenderoptegnelser for Tiden 1509—92, der nu foreligger trykt. Han havde 13. Juli 1595 i Kjøbenhavn ægtet Lisbet Speil eller Spiegel, Datter af en indvandret tysk Adelsmand Hans S. Hun overlevede ham.

Danske Saml. 2. R. V, 56 ff.

Thiset.

Bille, Daniel Ernst, 1711—90, Søofficer, fødtes 7. April 1711. Han var en Søn af Just B. og Cathrine f. Mølle, blev Sekondlieutenant 1735 og avancerede efterhaanden op til Kontreadmiral, i det han blev Premierlieutenant 1740, Kapitajnlieutenant 1746, Kapitajn 1755, Kommandørkapitajn 1769, Kommandør 1773 og Kontreadmiral 1784. Han var en i sin Tid meget benyttet Officer, havde saaledes Kommandoen over Briggen «Ærø» 1755, Aaret efter over Fregatten «Christiansø» som Vagtskib ved Kjøbenhavn, over Orlogsskibet «Bornholm» 1758 og «Delmenhorst» 1759. 2 Aar senere var han Besejlingskommissær for Fregatten «Falster». Efter nogle Kommandoer i Land blev han 1769 Chef for Orlogsskibet «Norske Løve» i Admiral le Sage de Fontenays Eskadre, hvor hans Skib var den bedste Sejler. Senere havde han Overbefalingen over nogle oplagte Skibe i Norge, ledede Hvervingen der og havde endelig i 1784 sin sidste Kommando som Chef for Kjøbenhavns Sødefension. Han døde 25. Febr. 1790. — B. blev 1738 gift med Johanne Sophie Amalie Stibolt (f. 1717 † 1788), Datter af Kapitajn Andr. Henr. S., og havde 6 Børn. Hans yngste Søn var den ndfr. nævnte Steen Andersen B. († 1833). *C. With.*

Bille, Elisabeth, 1572—1633, var en Datter af nedennævnte Jens B. til Lyngsgaard og blev født 12. Maj 1572 paa Lyngsgaard. Ligesom sin ovennævnte Søster Birgitte fortjener E. B. at mindes paa Grund af den Kjærlighed, hvormed hun hang ved sine berømte Søskenbørn Tyge og Sophie Brahe, selv efter at disse vare blevne forladte af hele deres øvrige Slægt. E. B. stod navnlig Braherne nær, fordi hun i nogle Aar var bleven opdragen i deres Moders, Fru Beate Billes, Hus. Ligesom Søsteren havde hun derefter en Tid lang haft Ophold i Svogerens, den for sine Kalenderoptegnelser bekjendte Eiler Brockenhuus', af huslige Sorger stærkt hjemsøgte Hjem. Efter Svogerens Død tog E. B. Bopæl paa Gammel Kjøgegaard, som hun havde arvet efter sine Forældre, dog maatte hun først forsyne den med en Hovedbygning; her levede hun saa i en Menneskealder sammen med Søsteren Birgitte, som hun havde taget til sig. Vel førte E. B. en meget langvarig Ejendomstrætte med Kjøge By, men for øvrigt var hun ualmindelig agtet og afholdt af hele sin store Omgangskreds. Hun døde 28. Sept. 1633 paa Gammel Kjøgegaard og ligger begravet i Højelse Kirke.

F. Carlsen, *Efterretn. om Gammelkjøgegaard I*, 97 ff.

Thiset.

Bille, Eske, o. 1480—1552, Rigshofmester, Søn af Peder B. til Svanholm og Anne Knudsdatter Gyldenstjerne, Broder til ndfr. nævnte Biskop Ove B. og Rigsraaderne Knud og Mogens B., var en af de betydeligste og mest ansete danske Adelsmænd paa Reformationstiden. Fra 1510—14 var han allerede Lensmand paa Københavns Slot, hvorpaa han, uvist af hvad Grund, forlenedes med Hagenskov i Fyn med det dertil hørende Baag Herred. Allerede i disse Stillinger viste han sig som en myndig Mand med en fast Karakter, der uden Personsanseelse hævdede Kronens Rettigheder. I Baag Herred var en kraftig Bondebefolkning; især havde Herredsfogden Hans Andersen i Bukkerup tillige med sine Slægtninger tidligere indtaget en fremragende, men selvraadig Stilling; Striden med Lensmanden brød derfor hurtig ud. En af Bønderne blev endogsaa dræbt, og E. B. maa paa en eller anden Maade have været delagtig heri; thi der tildeltes ham og flere andre formelig Absolution for Drabet af Fyns Bispestol. Rimeligvis har E. B. uden Betænkning taget Ansvaret for sine Svendes Handling paa sig; det gjorde han flere Gange i sit bevægede Liv, selv om det medførte de største Ubehageligheder for ham selv. Værre blev det dog, da han efter Lov og Dom lod Hans Andersen henrette

for hans egenraadige og til Dels uredelige Færd. Hans Slægtninger klagede nemlig til Christian II, der i denne Sag, som saa ofte, viste en underlig vaklende og ubestemt Adfærd; snart holdt han med Bønderne og afsatte E. B., snart tog han ham paa hans Slægtningers Forbøn atter til Naade. Saaledes gik det flere Gange, indtil Christian II blev fordreven fra Landet. E. B. sluttede sig under disse Forhold hurtig til Frederik I og blev derpaa 1523 optagen i Rigsraadet, i hvis Forhandlinger han i den følgende Tid tog vigtig Del; 1524 sendtes han saaledes ligesom hans Fætter Anders B. til den mislykkede Forhandling med Søren Norby (se ovfr. S. 201). Med Baag Herreds Bønder, navnlig den henrettede Herredsfogeds Slægtninger, havde E. B. dog stadig Stridigheder, især om Kronens Ejendomsret til Skovene i Lenet, indtil Frederik I i Aaret 1529 udsaa ham til Lensmand paa Bergenhus.

Det er i denne Stilling, at E. B. med stærke Træk har indskrevet sit Navn i Danmarks og Norges Historie. Forholdene i Norge vare i det Øjeblik højst urolige. I Throndhjem indtog Ærkebiskop Olaf Engelbrechtsen en vaklende Stilling; af Navn erkjendte han Frederik I's Regering; i Virkeligheden stod hans Sympathi mere paa den landflygtige Christian II's Side. Med den tidligere Lensmand paa Bergenhus, den højtbegavede, men egenraadige Vincents Lunge, og dennes Svigermoder, den myndige Fru Ingerd Ottesdatter (Rømer) paa Østeraat, var han kommen i aabenbar Fejde, fordi disse begunstigede Lutherdommen. Vincents Lunge selv var falden i Kong Frederiks Ugunst og paa Grund af sin egenraadige Færd berøvet sin mægtige Stilling i Norge. Under disse Forhold blev det E. B.s Opgave at optræde mæglende mellem de stridende Parter, men dog med Fasthed at hævde sin Stilling som Kong Frederiks Lensmand paa Bergenhus og derigjennem Forbindelsen mellem Danmark og Norge. Hertil besad han ogsaa forskellige heldige Egenskaber. Uden at være bange for, hvis det var nødvendigt, at gribe til yderligere Midler var han dog en rolig og besindig Karakter, der med Lempe søgte at vinde de stridende Parter. Dertil kom, at han i Modsætning til Vincents Lunge var en troende Katholik uden dog derfor at optræde med Strængthed over for de lutherske Elementer, og at han som gift med den dansk-norske Stormand Henrik Krummediges eneste Barn, Sophie K., paa en Maade kunde betragtes som «indgiftet» i Norge og saaledes berettiget til at være norsk Lensmand.

Det lykkedes ogsaa hurtig E. B. at komme i et godt Forhold

baade til Befolkningen i Bergen og til Ærkebispem, som han fik forsonet med Vincents Lunge. Med lige stor Fasthed modsatte han sig dennes forskjellige Forsøg paa atter at komme i Besiddelse af Bergenhus og de Angreb, som Norge stadig var udsat for af Christian II's Kapere. For at hindre alvorlige Angreb paa Bergenhus fik han ogsaa af Kongen udvirket Tilladelse til at nedbryde de prægtige Kirker, der hindrede Slottets Forsvar. Man har derfor i nyere Tid betragtet ham som en fræk «Kirkebryder»; men at han i denne Henseende kun tog Hensyn til Slottets Sikkerhed, derfor borger hele hans katholske Sindelag. Da Christian II landede i Norge, blev Bergenhus ogsaa det faste Punkt, hvorpaa alle hans Tilhængeres Forsøg paa at sætte sig fast i Vesterlandet strandede. At Ærkebiskop Olaf sluttede sig til Christian II, havde E. B. ikke ventet; han udtrykker selv i et Brev sin Forbitrelse over, at han saaledes var bleven skuffet i sine Forventninger; men han forstod dog senere atter at komme paa en nogenlunde god Fod med ham og gjorde ogsaa i den følgende Tid alt for atter at knytte ham til Danmark.

Farligere blev imidlertid Stillingen i Norge efter Kong Frederiks Død i April 1533. E. B. havde længe været misfornøjet med Opholdet i det afsides Bergen. Hans Svigerforældre vare desuden imidlertid døde; store Godser, Valden i Halland, Mogenstrup og Ellinge i Skaane, Brunlavg i Norge m. m., vare tilfaldne ham. Hans Hu stod derfor nu tilbage til Danmark. Han var allerede i Færd med at aftræde Bergenhus, da Kongens Død hindrede det; Rigsraadet i Danmark opfordrede ham nu indstændig til at blive i Norge, hvor Slottet nu skulde holdes til det norske Rigsraads Haand. Det lykkedes ham ogsaa paa det særlige Rigmøde, som Ærkebispem holdt i Norge i Aaret 1533, at sikre sig Besiddelsen af Bergenhus. Derimod ventede han paa det fælles dansk-norske Møde, som i Anledning af Kongevalget skulde afholdes i Kjøbenhavn i Juni 1534, at blive fri for Bergenhus. Med Hustru og Børn sejlede han da paa denne Tid ad Kjøbenhavn til. Men da var Grevefejden pludselig udbrudt. I Sundet blev han tagen til Fange af et lybsk Orlogsskib, og uagtet alle de Forestillinger, der fra forskjellige Sider gjordes mod denne Opbringelse af det norske Riges Lensmand, maatte han dog, efter i nogen Tid at have opholdt sig paa Æresord i Malmø og paa sine Godser, paa Forlangende indfinde sig i Lybek. Her nød han stor personlig Frihed, velset som han var i Staden, navnlig af det ældre katholske Parti; men under de

farlige Forhold, hvori Hansestaden havde indviklet sig, vilde man ikke slippe et saa anset Gissel. Først efter Wullenwevers Fald blev han i Nov. 1535 frigiven.

Dette lybske Fangenskab i Forbindelse med E. B.s Stilling som norsk Lensmand har næppe været til Skade for E. B.s Fremtid. Havde Grevefejden overrasket ham som dansk Lensmand, var det maaske gaaet ham som Anders Bille og hans øvrige Slægtninger: han var mere eller mindre nødtvungen bleven Grev Christoffers Mand. Nu stod han derimod fuldstændig fri; han havde endnu ikke personlig hyldet nogen. Paa Tilbagevejen gennem Hertugdømmerne havde han en Sammenkomst med Hertug Christian, der da allerede havde hele Landet med Undtagelse af Kjøbenhavn og Malmø i sin Magt. Han lovede at virke for hans Sag i Norge, for saa vidt det lod sig forene med hans Stilling til det norske Rigsraad. I den Anledning sejlede han ved Juletid 1535 med sin Hustru ad Throndhjem til, hvor Ærkebispens da holdt et Slags Herremøde. Paa Vejen blev han imidlertid opsnappet af Ærkebispens Folk og sat i et Slags Fængsel paa Tuterøens Kloster, medens Ærkebispens Folk søgte at overrumple Bergenhus. Da dette mislykkedes (se I, 417), blev E. B. atter løsladt, dog mod atter at forpligte sig til at holde Bergenhus til det norske Raads Haand. Næppe var han dog kommen tilbage her til, før han erklærede Ærkebispens, at han personlig vilde anerkjende Christian III, ligesom det søndenfjældske Raad havde gjort. Da Ærkebispens ikke havde Magt eller Mod til at tage Bergenhus fra ham, vedblev han saaledes at have Slottet i sin Magt. Samtidig raadede han dog Kongen til at søge at vinde Ærkebispens med det gode, — et Raad, som Christian III ikke fulgte. E. B. virkede imidlertid med Kraft for Christian III's Sag i Norge og blev selv forlenet som en Slags kongelig Statholder med det nordenfjældske Norge og sendte forskjellige Expeditioner mod Throndhjem, indtil Ærkebispens i April 1537 forlod Landet, som nu var nøje knyttet til Danmark.

E. B. betragtede nu sin norske Mission som endt. Ved Tilbagekomsten til Danmark fandt han meget forandret. Bisperne vare styrtede, hans egen Broder Ove i Fængsel. Skjønt han selv vedblev at holde sig til den katolske Tro og kun sent sluttede sig til den nye religiøse Ordning, vedblev han at staa i høj Gunst hos Christian III. Ved Kroningen 1537 blev han slaaet til Ridder, udnævntes flere Gange til forskjellige vigtige diplomatiske Sendelser, ledsagede saaledes 1538 Kongen til Fyrstemødet i Brunsvig og

afsluttede derpaa Forbundet i Fontainebleau med Frankrig, ligesom han 1543 afsluttede Vaabenstilstanden i Kampen med Carl V, hvilken senere gik over til Freden i Speier. Ogsaa i den indre Styrelse tog han vigtig Del. Ofte beklædte han den indflydelsesrige Stilling som Statholder paa Kjøbenhavns Slot, indtil han endelig 1547 blev udnævnt til Rigshofmester. Ogsaa i denne Stilling har han vistnok haft ikke ringe Del i de store Reformere i Lensvæsenet, som foretoges i Christian III's Tid. Han døde i en høj Alder 9. Febr. 1552 af en pestagtig Sygdom. Peder Palladius holdt Lig-talen og skildrede heri det store Tab, Landet havde lidt ved hans Død, han, der var en Lovens og Ordenens Mand, der kun sent, en Alvorsmand som han var, havde opgivet sin fædrene Tro, men som aldrig havde været en Forfølger af «Guds Ord». — En stræng Mand kunde E. B. være; selv hans adelige Standsfæller kunde faa det at føle; derom vidner hans store efterladte Brevsamling, der endnu er en af Hovedkilderne til Danmarks og Norges Historie paa Reformationstiden. — Sophie Krummedige var allerede død i Maj 1538; hun havde været ham en trofast Hustru under Tidens Omvexlinger og vistnok ofte dæmpet hans noget haarde Sind. Baade han og hun nøde en udelte Agtelse hos alle, høje og lave. De havde haft 13 Børn med hinanden, hvoraf 7 overlevede Forældrene (deriblandt den senere nævnte Rigsraad Peder B. til Svanholm).

Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VIII, 97 ff. Annaler f. nord. Oldkynd. og Hist. 1853. (Norsk) Hist. Tidsskr. III, 285 ff. Paludan-Müller, Grevens Fæide II, 12 ff. 248 ff. A. Heise, Fam. Rosenkrantz's Hist. II. *A. Heise.*

Bille, Eske, 1552—1619, til Ellinge og Ørtofte i Skaane samt Valden og Skedal i Halland, var en Søn af nedennævnte Jørgen B. og blev født 29. Sept. 1552. Det synes at have været ham og ikke Fætterten af samme Navn, som 1594—1600 var Hofjunker. 1602 forlenedes han med Helsingborg Slot, som han 1610 ombyttede med Mariager Kloster. Under Krigen 1612 var han adjungeret Lensmanden paa Varberg, Mogens Gyldenstjerne, og skulde sammen med denne varetage Slottets Forsvar. E. B. synes at have staaet i megen Gunst hos Kong Christian IV, der var Gjæst ved hans Bryllup i Nyborg 15. Nov. 1601 med Helvig Falksdatter Gjæ, senere oftere besøgte ham og 1611 bad ham til Fadder til Hertug Ulriks Daab. Derimod bleve hans økonomiske Vilkaar, der oprindelig havde været særdeles gode, efterhaanden betydelig forringede paa Grund af letsindige Forløfter for flere af hans forgjældede

Standsfæller, navnlig for Otte Christoffer Rosenkrantz og Fætteren Eske Pedersen Bille. Ogsaa paa anden Maade fristede han stor Modgang: alle hans 7 Børn døde smaa, og allerede 18. Juli 1612 mistede han sin Hustru. Han stod paa en fortrolig Fod med de to bekjendte Dagbogsforfattere Eske Brock og Sigvard Grubbe, af hvilke den første var hans Fætter, og hørte ogsaa til den berømte Tyge Brahes nærmeste Omgangskreds. E. B. døde 24. Jan. 1619. Meidell, Bille-Ættens Hist. II, 21 ff. *Thiset.*

Bille, Frants, —1563, til Søholm, var en Søn af ovennævnte Anders B. til Søholm († 1555). 1533 gik han i Skole i Wittenberg, men Aaret efter var han et af de Herremandsbørn, som gik i Skole i Malmø, hvor de i 9 Uger holdtes fangne af Byens Borgere. 1546 nævnes han blandt Hofsinderne, og senere havde han en Række betydelige Forleninger: Dronningborg 1547—48, Silkeborg 1548—57, Vrejlev Kloster 1557—60, Varberg 1560—61, Ørum 1561—65; Enken beholdt nemlig dette sidste Len et Par Aar efter hans Død. Da Krigen med Sverige udbrød, blev F. B. udnævnt til Underadmiral paa den af Peder Skram kommanderede Flaade og faldt paa Admiralskibet 11. Sept. 1563 i Slaget under Øland. Hans Enke, Edel Jacobsdatter Hardenberg, døde 2. April 1581 paa Arreskov og ligger begravet i Horne Kirke. Af deres 9 Børn døde de fleste som smaa.

Hofman, Danske Adelsmænd III, 335.

Thiset.

Bille, Frantz Ernst, f. 1832, Officer, Diplomat. B. er født 14. Febr. 1832 i Kjøbenhavn og er Søn af ndfr. nævnte Viceadmiral Steen Andersen B. († 1883). Han gennemgik den kgl. militære Højskole fra 1850—55, blev i 1853 Sekondlieutenant à la suite i Ingeniørkorpset med Anciennitet fra sin Indtrædelse paa Højskolen 15. Juni 1850. Ved Udtrædelsen fra samme udnævntes han til Sekondlieutenant ved Ingeniørkorpset og ansattes ved Ingeniørtropperne. I 1857 traadte han imidlertid atter ind paa Skolen som Generalstabs elev og sattes derfor uden for Nummer og à la suite ved Ingeniørkorpset. Efter Afgangen fra Skolen udnævntes han i 1859 til Generalstabsaspirant og blev i 1861 først Premierlieutenant à la suite ved Ingeniørkorpset og senere karakt. Kapitajn uden Anciennitet. Han var dernæst Legationssekretær ved Gesandtskaberne i Frankfurt 1861—63 og i Wien 1863—64, men stilledes ved Krigens Udbrud til Disposition for Overkommandoen og forrettede Tjeneste ved Hovedkvarteret paa Als og Fyn. Samme Aar

udnævntes han til Kapitajn à la suite i Generalstaben og ansattes ved det extraordinære Gesandtskab til Fredsunderhandlingerne i Wien og efter Fredslutningen som Chargé d'affaires sammesteds. I 1865 forflyttedes han til Paris som Legationssekretær og i 1867, efter først ved den nye Hærlovs Ikrafttræden at være bleven udnævnt til Kapitajn uden for Nummer af Generalstaben, som Chargé d'affaires til de nordamerikanske Fristater, hvor han i 1869 blev Ministerresident. Han udnævntes til Kammerherre i 1870 og erholdt 7. Nov. s. A. efter Ansøgning Afsked af Krigstjenesten. I 1871 blev han overordentlig Regeringskommissær og Gouvernør ad interim paa de dansk-vestindiske Øer og 8. Juli 1872 overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister i Stockholm, hvilken Stilling han endnu beklæder. Efter at være bleven Kommandør af Danebrog af 2. Grad i 1872 og af 1. Grad i 1878 udnævntes han i 1887 til Storkors af Danebrog. — B. ægtede 4. Maj 1869 Sarah Augusta Zabriskie, f. 4. Dec. 1844 i Jersey City og Datter af Kansler i Staten New Jersey af de forenede Stater i Nordamerika A. O. Z.

V. E. Tychsen.

Bille, Gerhard Sievers, 1765—1816, Søofficer, Konsul, Gouvernør i Ostindien. B., Søn af ndfr. nævnte Kommandørkapitajn Hans Martin B., blev født 9. Febr. 1765 i Kjøbenhavn. 1785 udnævntes han til Sekondlieutenant i Flaaden (med Anciennitet fra 1. Okt. 1783). Under Felittoget mod Sverige 1788 kommanderede han Kanonbaaden «Arendal», der hørte til Rekognosceringsflotillen. 1790 blev B. Premierlieutenant. Da de krigsførende Magters Krydsere under den første franske Koalitionskamp gjorde sig skyldige i Overgreb mod de nevtrale Staters Handelsskibe, sluttede Danmark og Sverige 1794 et Forbund i det Øjemed at værne om Søhandelens Sikkerhed. Det følgende Aar dannedes en dansk-svensk Eskadre, der i de nordiske Farvande skulde beskytte danske, norske og svenske Handelsfartøjer mod Overlast. B. blev Chef for Kutteren «Forsvar», der var blandt Eskadrens Skibe. 1797 forfremmedes han til Kapitajnlieutenant og ansattes Aaret efter som dansk Konsul i Algier. Da Algier 1800 blev draget ind i Danmarks Strid med Bejen af Tunis i Anledning af nogle dansk-norske Handelsskibes Opbringelse af tunesiske Korsarer, forebyggede B. ved en resolut Optræden et Fredsbrud mellem Dejen og den danske Regering og bevirkede, at hin frigav en Del af Fregatten «Najadens» Besætning, der var kommen i hans

Magt. B. beklædte Stillingen som Konsul indtil Aaret 1805. 1807 udnævntes han til Kontreadmiral og traadte s. A. ud af Marinens Tjeneste. B. blev 1808 Gouvernør over de kgl. Etablissementer i Ostindien og døde 1816. Han var ugift.

Garde, Efterretninger om den danske og norske Sømagt IV. St. Bille, Det danske Flag i Middelhavet. *A. Thorsøe.*

Bille, Hans, o. 1470—1542, til Egede, ældre Broder til ovfr. nævnte Anders B. til Søholm († 1555), var allerede Rigsraad 1502, da han var en af Hovedførerne paa Toget til Stockholm for at undsætte Dronning Christine; Ridder blev han først ved Christian II's Kroning 1514; det følgende Aar var han Medlem af den Sendefærd, der hentede Dronning Elisabeth fra Holland. Omtr. 1508 var han bleven forlenet med Skjoldenæs, men mistede det i Slutningen af Christian II's Regering, som det synes, fordi Bønderne havde klaget over ham; for øvrigt havde Christian II hyppigere benyttet hans Tjeneste i Sverige. Ved Regeringsforandringen 1523 fik han atter sin Forlening tilbage og indtog en ret betydelig Stilling under Frederik I. — 1531 var han en af de Raader, der under Christian II's forventede Ankomst tillige med sin Broder Anders førte Befalingen i Kjøbenhavn, og det siges om dem, at de i særlig Grad havde Befolkningens Tillid. H. B. hørte ligesom sin Broder til Rigsraadets mest konservative katholske Medlemmer. Under Herredagen 1533 sluttede han sig derfor ligesom Broderen til det katholske Parti, der fik Kongevalget udsat. Dels paa Grund heraf, dels fordi han under Grevefejden strax sluttede sig til Grev Christoffer og blev en af hans vigtigere Raader, fik han samme Skæbne som Broderen: da den demokratiske Folkebevægelse udbrød i Jan. 1535, blev han fangen og senere ført til Meklenborg som Fange, og da Christian III besatte Sjælland, bleve hans Len og Godser inddragne; han selv fik først Christian III's Naade i Slutningen af 1536. Den gamle Mand fik sine private Godser tilbage, men ikke sin Forlening, og blev udstødt af Rigsraadet. Han døde 31. Okt. 1542. Med sine Hustruer, Anne Lauridsdatter Thott († 1498) og Inger Rønno († 1548), havde han mange Børn, der dog ikke opnaede større Betydning. Hans Døtre Ermegaard og Birgitte fik til sidst det efter dem opkaldte «Jomfruens Egede».

Danske Herregaarde IV: Jomfruens Egede.

A. Heise.

Bille, Hans Martin, 1732—88, Søofficer, født 11. Marts 1732, Søn af Kapitajn Lars B. (f. 1683 † 1757) og Helvig Margrethe

f. Møller, blev Sekondlieutenant 1753 og avancerede til Kommandørkapitajn. I sit 17. Aar udkommanderedes han med Schoutbynacht Tønder og Aaret efter om Bord paa Fregatten «Falster», der under Kapitajn Hooglandt gik paa Togt i Middelhavet. Medens B. 3. Juni 1753 var i Land i Saffia paa Afrikas Nordkyst, kom Fregatten i Brand og sprang i Luften, hvorved 132 Mand omkom. Efter flere andre Udkommandoer sendtes han 1759 med Fregatten «Møen» (Kapitajn Meyer) til Vestindien; paa Hjemvejen udbrød en Epidemi om Bord, der bortrev Chefen og 170 Mand. 1765 sendtes han til Bornholm for at prøve Anlægget af en Krigshavn ved Arnak, hvilket Foretagende dog senere blev opgivet. 1769 udnævntes han til Tøjmester, hvilket Embede han med megen Dygtighed beklædte til sin Død. B. var en videnskabelig dannet og højst hæderlig Mand. Under Frederik V anklagedes han for Underslæb og blev stillet for en Krigsret, men frifandtes med Ære. Han døde 13. Sept. 1788. — 1760 ægtede han Margrethe Lütken (f. 1736 † 1802), en Datter af den bekjendte Kapitajn Fr. Chr. I.; han havde 2 Døtre og 5 Sønner.

Minerva 1792, I, 330 ff.

C. With.

Bille, Henrik, 1709—89, s. Bille-Brahe.

Bille, Jens, 1531—75, blev født paa Varberg Slot 26. Jan. 1531 og var en Søn af ovennævnte Claus B. til Lyngsgaard († 1558). Fra 1555—59 var han Hofsinde og sidstnævnte Aar var han med paa Ditmarskertoget; fra 1560—71 var han Lensmand paa Gulland og havde altsaa denne vigtige Forlening under alle de bevægede Krigsaar, i hvilke han paa forskjellig Maade gjorde god Tjeneste, og efterlod sig i det hele et godt Navn paa Øen. Han ejede Slægtens gamle Stamsæde Allindemagle, som han bortbyttede til Kronen mod Vrejlev Kloster i Jylland, end videre Gammel Kjøgegaard samt Lyngsgaard, Lyngbygaard og Vram i Skaane, den sidste gav han Navnet Billesholm. Her døde han 28. April 1575 og blev begravet i Vram Kirke. 3. Dec. 1559 havde han paa Nyborg Slot ægtet Karen Eilersdatter Rønno til Hvidkilde, med hvem han havde 10 Børn. Hun døde 4. April 1592 paa Nakkebølle.

F. Carlsen, Efterretn. om Gammelkjøgegaard I, 85 f.

Thiset.

Bille, Jørgen, —1601, til Ellinge og Valden, var en Søn af ovennævnte Eske B. († 1552). Som Barn var han en Tid i Huset hos sin Mormoder Anne Rud, der 1529 slutter et af sine

mange Breve til hans Moder med følgende betegnende Ord: «og haver Jørgen og jeg saa med hverandre, at drikker han sig drukken, da faar han strax af et Ris». 1534 gik han i Skole i Malmø og blev her med flere ansete Adelsmænds Børn i lang Tid holdt fangen af Byens Borgere. Aaret efter blev han med sin Broder Hartvig sendt til Leipzig, men da Forældrene alt i Hjemmet havde gjort den Erfaring, at J. B. øvede en skadelig Indflydelse paa sin yngre Broder, blev der draget Omsorg for, at de end ikke i Udlandet boede sammen. Efter 3 Aars Ophold i Leipzig kom J. B. hjem med det Vidnesbyrd, at han ikke egnede sig til fortsat Studeren; han havde da i nogen Tid tjent ved Fyrsten af Kleves Hof. 1548 var han Hofsinde og deltog i det bekjendte Brudetog til Sachsen. 1549—52 havde han Gavnø Kloster og fra 1552—57 Bækkeskov Kloster i Forlening. Senere havde han et Par mindre norske Len og derefter Sølvitsborg fra 1568—78. Allerede Jomfruerne i Gavnø Kloster førte Klage over ham, og endnu mere misfornøjede vare Blekingboerne med hans Lensstyrelse. De klagede over hans Fogeders Undertrykkelser, og da Klagerne ikke hjalp, ihjelsloge de Fogederne, saa Kongen maatte beskikke 4 Adelsmænd til at dømme Parterne imellem og afhjælpe Misbrugene. Under Krigen gjorde han Tjeneste og anførte Bønderne fra Villands, Fers og Gers Herreder paa et Indfald i Sverige, der dog endte med et større Nederlag for ham. J. B. ^{begravedes} (døde) 28. Juni 1601 og ligger begravet i Voxstrup Kirke. Han var gift med Margrethe Nielsdatter Brock, der overlevede ham.

P. v. Möller, Halländska Herregårdar S. 21 ff.

Thiset.

Bille, Jørgen, —1736, Stiftamtmand, var tredje Søn af Steen B. til Jungetgaard († 1739) og Mette Sehested. Han var i sin Ungdom Søofficer og drev det til Kommandørkapitajn, men traadte derpaa efter 10 Aars Tjeneste (1703) ud af Søetaten og blev 1733 Konferensraad og 1736 Stiftamtmand i Aalborg, hvor han døde samme Aar. I 1704, 22. Jan., havde han ægtet Ide Rodsteen, Datter af Frederik R. til Lengsholm og Kirstine Beck til Vraa, Elkjær m. m. Med denne sin Hustru fik han Ellinggaard og meget andet Gods; hun ligger ligesom ogsaa B. begravet i Ajstrup Kirke i Aalborg Stift. Som Jorddrot havde B. rig Lejlighed til at lære Landets, navnlig Jyllands, usle Tilstand og Befolkningens Elendighed at kjende, og i 1730 forfattede han et Skrift, som indsendtes til høje vedkommende, i hvilket han

med levende Farver maler Jyllands slette Tilstand og angiver, hvad der burde gjøres for at hjælpe Land og Folk paa Fode igjen. Dette Skrift er i vore Dage blevet offentliggjort («Danske Samlinger» IV, 193 ff.). Med sin Hustru havde B. 2 Døtre, af hvilke den ene, Kirstine Birgitte († 1767), ved Giftermaal bragte Ellinggaard til Grev Schack Vittinghof Holck til Vraa. *F. J. Meier.*

Bille, Knud, —1555, til Kjærsgaard (i Vends Herred, Fyn), Rigsraad, næstældste Søn af Peder B. til Svanholm og Broder til Biskop Ove B., Eske og Mogens B. Han var Lensmand paa Gladsaxe i Skaane fra 1505—43 og blev 1523 slaaet til Ridder samt optaget i Rigsraadet ved Frederik I's Kroning. Ligesom sin øvrige Slægt hørte han til det katholske Parti, men traadte i Skygge for sine mere betydelige Brødre og Fættre. Under Grevefejden holdt han sig forsigtig tilbage og var 1536 blandt dem, som gik i Borgen for de i Haderslev fængslede danske Adelsmænd. Han var først gift med Dorthe Olufsdatter Daa; efter hendes Død giftede han sig paa ny (1515) med Birgitte Marcusdatter Rønnov. K. B. døde 1555, i det for saa mange af hans Slægt skæbnesvangre Aar, da Pesten hærgede Landet. *Mollerup.*

Bille, Marquard, 1568—1631, blev født 18. Dec. 1568 paa Visborg Slot; Faderen var den foran nævnte Jens B. Efter at have været udenlands i sin Ungdom tiltraadte han Besiddelsen af sin Mødrenegaard Hvidkilde; senere hen ejede han desuden Nakkebølle, som han arvede efter sin Svigerfader. Fra 1612—16 havde han Odensegaard i Forlening, derefter var han i 12 Aar Lensmand paa Rugaard. Fra 1624—27 var han Lieutenant ved den fynske Adels Rostjeneste. M. B. døde 2. Jan. 1631; han havde 13. Okt. 1594 paa Nakkebølle ægtet Susanne Eilersdatter Brockenhuus, der var en Stifdatter af hans Søster Anne B. og var født 3. Avg. 1575; hun døde allerede 1606 og ligger med sin Husbond begravet i Aastrup Kirke.

Vedel Simonsen, Rugaard II, 1, 98 ff.

Thiset.

Bille, Michael Johannes Petronius, 1769—1845, Søofficer, født 8. Nov. 1769 i Stege, en Søn af Kapitajn Math. B. og Adolphine Christine f. Friedenreich. B. blev allerede som Kadet 1781—82 udsendt med Fregatten «Bornholm», der førtes af hans Fader. Efter en Række svære Storme i Atlanterhavet reddedes Skibet

næsten som Vrag ind til en irsk Havn, hvor Chefen som Følge af de udstaaede Strabadser døde. Senere undervistes B. af Matematikeren Høyer, der lagde en fortrinlig Grund til hans senere videnskabelige Løbebane. Endnu inden han var naaet at blive Officer, manudcerede han i Navigation og hjalp derved til sin Moders og 5 Søskendes Underhold. 1788 kommanderede han som Kadet nogle norske Skjærbaade, betvang et Mytteri blandt Mandskabet og udmærkede sig, saa at han Aaret efter udnævntes til Lieutenant. Efter nogle Udkommandoer ansattes han 1793 som Navigationslærer ved Søkadetakademiet, hvor han indførte Brugen af forbedrede Instrumenter. I Slaget paa Reden 2. April 1801 var han Chef for underste Batteri i Blokskibet «Prøvesten» (Chef: Kapitajn L. F. Lassen) og affyrede selv mod det engelske Linjeskib «Edgar» den Kanon, der aabnede Kampen Kl. 10^{1/2}. Let saaret forblev han tilbage, efter at største Parten af Mandskabet var flygtet i Land, og toges til Fange af Englænderne. For sit udviste Forhold blev han dekoreret med Guldmedaillen. Ved Krigens Udbrud 1807 maatte han forlade sin Lærerpost for at overtage Kommandoen over en Deling Kanonbaade ved Norges Sydkyst; her udmærkede han sig ligeledes ved flere Lejligheder, hvorfor Kronprinsen gjentagne Gange bevidnede ham sin Tilfredshed; 1808 forfremmedes han til Kapitajn. I Aarene 1812—13 kommanderede B. med en udsøgt Besætning af danske Matroser det franske Linjeskib «Danzig» paa Schelden og havde bag efter det vanskelige Hverv at hjemføre de danske Besætninger, o. 2000 Mand, over Land. Efter Freden holdt han Forelæsninger for sine Kolleger og ansattes 1815 med Titel af Kommandørkapitajn som Lodsinspektør i Helsingør, hvortil 1816 føjedes Bestillingerne som Waterschout og konstit. Færgeinspektør, men rejste 1819 til England, hvorfra han hjemførte det første danske Dampskib, «Caledonia». Aaret derpaa drog B. med Titel af Kommandør til Preussen som Navigationsdirektør, i hvilken Stilling han virkede med megen Iver og Dygtighed indtil 1838, da han trak sig tilbage til sit Fædreland, dekoreret med en høj preussisk Orden. Samme Aar beholdt han her hjemme nyt Afskedspatent som Kontreadmiral samt dekoreredes med Kommandørkorset ^{1840/} og døde 27. Marts 1845, efterladende sig et ualmindelig hæderligt Minde.

B. var gift med Marie Magdalene Friedlieb (f. 1780), hvis Fader var Sognepræst til Idestrup paa Falster, og som efter 31 Aars Ægte-

skab døde 1829. Han efterlod sig en Søn, ovfr. nævnte Kammerherre Chr. Høyer B.

Nyt Archiv f. Søvæsen 2. R. I. Erslew, Forf. Lex.

C. With.

Bille, Mikkel, 1680—1756, Søofficer, en Søn af ndfr. nævnte Steen Andersen B. († 1698). Fødtes 14. Maj 1680, blev Sekondlieutenant 1699 og avancerede efterhaanden til virkelig Admiral. Som Premierlieutenant og Kapitajnlieutenant var han en Tid lang i engelsk Tjeneste, senere (1709) med Fregatten «Ørnen» under Bornholm, hvor han erobrede flere Priser. 1712 førte han Orlogsskibet «Delmenhorst» i Admiral Gyldenløves Flaade og deltog senere med samme Skib under Rabens Overbefaling i Angrebet paa den svenske Flaade under Wachtmeister mellem Møen og Rygen. Han kæmpede tappert, men havde det Uheld, at en af hans egne Kanoner sprang, hvorved adskillige Mennesker dræbtes. 1715 var B. med samme Skib under Gabel i Kamp mod Svenskerne paa Kolberg Red og forfremmedes efter Affæren til Kommandør, hvorhos han dekoreredes med en Guldmedaille. Senere ud paa Sommeren s. A. kæmpede han i Slaget ved Prorervig, først mod et Skib i 3 Timer, derefter mod et andet i 2 Timer og endelig mod det svenske Admiralskib, indtil han ikke havde mere Krudt tilbage; ved denne Lejlighed havde han atter Uheld med en af sine Kanoner. 2 Aar derefter forfremmedes han til Schoutbynacht samt Deputeret i Admiralitetskollegiet. Fra 1723—27 førte B. forskjellige Eskadrer, men anklagedes bag efter for uærligt Forhold, hvilket dog ved nærmere Prøve viste sig at være ubeføjet. 1729 blev han Holmens Chef, hvilket Embede han beklædte i 6 Aar. Ved Udgangen af denne Periode var det, at Marinens Overbestyrer, Grev Fr. Danneskjold-Samsøe, indledede den bekjendte Proces mod Overfabrikmester, Kommandørkapitajn Benstrup; Bille blev under denne overbevist om at have vist Forsømmelighed ved Tilsynet med Tømmeret og Tegningernes Efterlevelse og faldt i Unaade hos Christian VI. Af Hensyn til hans tidligere gode Tjeneste fik han dog ingen Krigsretsdom, Kongen undersøgte personlig Sagen og resolverede derefter 1737, at han skulde afskediges, dog med Viceadmirals Gage (1920 Rdl.) i Pension. Han trak sig da tilbage til Holbæk, hvor han døde 1756.

B. var gift to Gange, 1. 1717 med Mette Glud (f. 1698 † 1720), en Datter af Rektor Søren G., 2. 1722 med Karen Lassøn (f. 1703), en Datter af Bendix L. til Aakjær. Med sin anden Hustru havde

han Sønnen Bendix Lassen B. (se ovfr.). En anden Søn var Kapitajn Math. B., hvis Søn igjen var den ovfr. omtalte Mich. Joh. Petr. B. Lützow, Hist. Efterretn. om danske Sæ-Officierer I. *C. With.*

Bille, Mogens, —1538, Rigsraad, Broder til ovfr. nævnte Eske B. og ndfr. nævnte Ove B., foretog 1502 en Pilegrimsfart til Jerusalem, arvede 1508 Svanholm efter sin Fader Peder B. og deltog senere i Kampene mod Sverige, maaske ogsaa i Sendelser til Skotland, men indtog for øvrigt næppe en betydeligere Stilling, før han i Frederik I's Tid, især efter at han 1524 havde ægtet Rigshofmesteren Mogens Gjoes Datter Sophie, fik forskjellige Forleninger, navnlig Koldinghus (1527--36). Efter Frederik I's Død indsattes han af Rigsraadet til Befalingsmand i Jylland og blev, som det synes, af Rigsraadet selv optagen i dets Midte. Da Grevefejden udbrød, hyldede han Christian III, men blev alligevel 1536 berøvet sin Forlening Koldinghus og udstødt af Rigsraadet, vel nærmest paa Grund af den Maade, hvorpaa han var optagen deri, thi det bebrejdedes stærkt af Christian III det daværende Rigsraad, at det i den kongeløse Tid havde optaget nye Medlemmer. Men desuden var M. B. saa nøje knyttet til sin Broder Ove B. og til det ældre katholske Parti, at man vel af den Grund ikke har villet betro ham en saa vigtig Forlening som Koldinghus. Han var for øvrigt nu svagelig og døde i April 1538. I sit 1537 oprettede Testamente viser han sig som Katholik af den gamle Skole. — Hans Hustru, Sophie Gjøe, var død i Marts 1537 i Stettin, hvortil hun, ledsaget af sin bekjendte Søster Birgitte, var rejst for at søge Lægehjælp. Som det synes, beror det paa en Misforstaaelse, at hun ved sine Bønner hos Biskop Joachim Rønno 1533 skulde have udvirket Tilladelse for Hans Tausen til atter at vende tilbage til Kjøbenhavn. — Ægteskabet var barnløst, hvorfor Svanholm efter M. B.s Død tilfaldt hans Broder Eske. Begge Brødrene havde dog overladt Gaarden til deres Broder, den forhenværende Biskop Ove B., paa Livstid. *A. Heise.*

Bille, Oluf, —1602, var en Søn af nedennævnte Peder B., efter hvem han arvede Svanholm, som han dog senere afstod til sin Broder Eske, da han ved sin Moders Død selv overtog sin Mødrenegaard Øster Vallø. Fra 1578—81 var han Hofsinde og blev 1580 forlenet med Tureby. 1588 fik han af Formynderregeringen, af hvilken hans Svigerfader Jørgen Rosenkrantz var Medlem, Abrahamstrup Len, endogsaa paa meget gunstige Vilkaar,

men da Kong Christian IV 1596 overtog Regeringen, fratog han atter O. B. hans Len. O. B. blev begravet 15. Okt. 1602 i Valløby Kirke. Hans Enke, Margrethe Rosenkrantz, hvem han havde ægtet i Aarhus 23. Okt. 1586, overlevede ham i 13 Aar, men begge deres Børn døde smaa.

A. Petersen, Vallø og Omegn S. 63 f.

Thiset.

Bille, Ove, —1555, Biskop, Broder til ovenstaaende Eske og Mogens B., indtager ved hele sin Personlighed og ved den Iver, hvormed han omfattede sit Kald som katholsk Biskop, en høj Plads blandt de katholske Prælater i Danmark paa Reformations-tiden, saa at man ikke uden Grund senere i det Klageskrift, som Christian III 1536 lod oplæse mod Biskopperne, ytrede, at han «fast havde været Hovedet for alt Papisteriet».

Efter at have fuldendt sine Studier og taget Magistergraden kom O. B. i en ung Alder i Aaret 1499 ind i det kgl. Kancelli, først som Sekretær, senere, i alt Fald fra 1509 af, som kongelig Kansler. Kong Hans skal ogsaa paa sit Dødsleje have anbefalet sin Søn at beholde O. B. som Kansler, om denne end maaske selv var mindre villig hertil. Skjønt O. B. i sin Stilling som kgl. Kansler ved flere Lejligheder skal have ytret sin Misbilligelse af Christian II's Færd, saaledes i Anledning af Torben Oxes Sag, nød han dog stadig Kongens Tillid. Ved dennes Anbefaling blev han saaledes 1520 udnævnt til Biskop ved St. Clemens' Domkirke i Aarhus. Selv udtalte O. B. i et Brev til sin Moder, Anne Gyldenstjerne, sin Glæde over denne Udnævnelse og sit Haab om, at den maatte blive Gud og St. Clemens til Ære, den hellige Kirke til Gavn, ham selv til Lykke og Glæde, et Haab, som dog kun til Dels gik i Opfyldelse. Kort efter udbrød de jyske Raaders Opstand mod Kongen. Denne overdrog da O. B. at søge at mægle mellem sig og Oprørerne, et Hverv, som O. B. ogsaa med stor Iver tog sig af. Indtrængende advarede han de jyske Raader mod at gaa for vidt, i det han mindede dem om de Ulykker, de herved kunde bringe over deres Fædreland, men forgjæves. Selv opsagde O. B. først Christian II sin Troskab, da Frederik I allerede stod i Jylland med sin Hær, og da man truede ham paa Liv og Gods.

Da faa Aar efter Reformationsrøret udbrød, var O. B. den Biskop, der med størst Iver søgte at modstaa Bevægelsen. Han var desuden, i alt Fald efter den sjællandske Biskop Lage

Urnes Død (1529), den eneste af de daværende Biskopper, der nød nogen større Anseelse. Han var selv en Mand med aandelige Interesser; han havde vistnok i sin Ungdom med Iver studeret Theologi; han besad saaledes en efter de Tidens Forhold anselig Bogsamling af Kirkefædrenes Skrifter, som han senere testamenterede til sin gamle Domkirke; han havde allerede som kgl. Kansler vist stor Interesse for Christiern Pedersens Udgave af Saxes Krønne, og da den bekjendte Skribent Lektor Poul Helgesen (Paulus Eliæ) var kommen paa Kant med Christian II, fandt han Tilhold hos O. B. Det var ogsaa mere ved aandelige Midler end ved ydre Tvang, at O. B. søgte at modstaa Reformationen. Han sendte advarende Skrivelser omkring i sit Stift; han fik oprettet et Trykkeri i Aarhus, hvorfra Poul Helgesen og andre sendte deres Fejdeskrifter ud mod Lutheranerne. Det var derfor ganske naturligt, at O. B. i Spidsen for det katholske Parti efter Frederik I's Død søgte at faa den unge Hertug Hans udnævnt til Konge i Steden for den ældre, luthersksindede Hertug Christian, ligesom det vistnok var ham, der havde stor Del i, at Kongevalget, for at dette kunde opnaas, blev udsat til St. Hansdag 1534. Endnu kort før dette Valg skulde finde Sted, skrev han et Brev til den unge Hertug Hans, hvori han udtaler sit Haab om at se ham som Konge. Da Grevens Fejde imidlertid faa Dage efter udbrød, maatte O. B., skjønt kun modstræbende, deltage i det jyske Raads Valg af Hertug Christian i Ry Kirke. Kun med Taarer i Øjnene sluttede han sig til dette Skridt; han har i det Øjeblik haft en Forudfølelse af, hvad der nu ventede den katholske Kirke i Danmark.

Af Christian III blev han dog behandlet med den største Hensynsfuldhed; han blev tillige med Mogens Gjøe indsat til Statholder i Jylland og deltog senere under Kjøbenhavns Belejring i den i Roskilde midlertidig indsatte Regering. Med stor Offerberedvillighed udredede han de store Summer, der afkrævedes Kirken og Prælaterne til Krigens Førelse. Intet anede han derfor, da Statskoupet pludselig indtraadte 1536, og Bisperne fængsledes. Han selv blev dog ikke strax fængslet sammen med de øvrige Biskopper; af Hensyn til de store Tjenester, han i sin lange Levetid havde vist Kongehuset og sit Fædreland, søgte man med det gode at faa ham til at afstaa Bispesædets Hovedfæstning, Silkeborg. Da han nægtede dette for ikke at blive Meneder mod Kirken, holdtes han i et lempeligt Fængsel, først paa Dragsholm, senere paa Nyborg, indtil Kongens Kroning Avg. 1537, da han frigaves mod

at forpligte sig til ikke at modarbejde den nye Sagernes Tilstand. Han blev nu forlenet med Skovkloster paa Livstid, senere med forskellige andre Forleninger, ligesom hans Brødre Mogens og senere Eske overlode ham deres Fædrenegaard Svanholm paa Livstid. Af Rigsraadet vedblev han, i alt Fald af Navn, at være Medlem lige til sin Død paa Skovkloster 10. April 1555. Christian III viste personlig den gamle Hædersmand den sidste Ære, da han ned-sattes i sin Familiegrav i Antvorskov. Han døde æret og agtet af alle. Den nye evangeliske Superintendent Peder Palladius udtaler sig saaledes med den største Agtelse om ham og lader forstaa, at han mod sit Livs Aften med oprigtig Kristentro sluttede sig til Evangeliet.

Nye Danske Mag. I, 193 ff. II, 147 ff. Danske Mag. 3. R. I, 163 ff. Rørdam, Hist. Kildeskrifter I. Illustr. Tid. XIX, Nr. 986. *A. Heise.*

Bille, Peder, —1436, Ærkebiskop, s. Lykke.

Bille, Peder, o. 1517—80, til Svanholm og Øster Vallø, en af de mere fremtrædende Rigsraader under Frederik II, Søn af ovenstaaende Eske B., fik ligesom Birgitte Gjøre og andre sin første Undervisning i Ring Kloster af Nonnen Mette Ovesdatter og var da temmelig svagelig og tungnem, kom senere i Huset dels hos Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz til Vallø og Fru Ide Munk, med hvis Datter Birgitte han senere blev trolovet (gift 1548), dels hos sin Mormoder Anne Rud († 1533) og til sidst hos Hr. Mogens Gyldenstjerne paa Malmøhus; sendtes 1536 til Landgrev Philip af Hessens Hof; 1547 Lensmand paa Helsingborg, 1548—54 Stiftslensmand i Aarhus, 1554—55 paa Holbækgaard, 1556 tillige forlenet med Tureby og samme Aar Rigsraad, 1558—59 i diplomatisk Sendelse til Lifland og Rusland, 1561—66 forlenet med Roskildegaard og Stiftslensmand i Sjælland, 1559 tillige Arkelimester; deltog 1562 i Underhandlingerne med Sverige og andre Magter, ledsagede ved Syvaarskrigens Udbrud 1563 Frederik II til Elfsborgs Erobring, var 1564 tillige med sin Svoger Steen Rosensparre Kommissarius hos Grev Günther af Schwarzburg; blev i Foraaret 1565 tillige med flere Raader fangen af de oprørske Landsknægte i Ystad, blev derpaa atter med sin Svoger Krigskommissær hos Daniel Rantzau og skildrer i sine Indberetninger og Breve fra denne Tid med levende Farver den store Nød og Elendighed, der herskede i Hæren, og den oprørske Tone hos de tyske Lejetropper, saa man endogsaa tænkte paa at afskedige Daniel Rantzau, lige før Sejren ved Svarteraa

hindrede det. Da Steen Rosensparre var falden i Slaget, fik han efter ham Kalundborg i Forlening og beholdt det indtil sin Død. 1566 var han atter Kommissarius hos Daniel Rantzau og giver atter dette Aar en forfærdelig Skildring af Forholdene ved Hæren, Pungenøden og den slette Administration. Disse Forhold medførte Peder Oxes Tilbagekaldelse. Da denne kort efter ægtede Steen Rosensparres Enke, Mette Rosenkrantz til Vester Vallø, kom P. B. i nøje Forhold til denne sin nye Svoger, deltog i Skatteforholdenes Ordning, forhandlede 1569 med svenske Udsendinger i Ulfsbæk, blev Jan. 1570 udset til at underhandle med Frederik II, da denne truede med at nedlægge Regeringen, deltog i Fredsunderhandlingerne i Stettin 1570 og flere lignende Møder i den følgende Tid. Ved Frederik II's Formæling 1572 blev han Hofmester hos Dronning Sophie og indtog denne Stilling lige til sin Død. Efter Peder Oxes Død 1575 førte han med juridisk Dygtighed de mange Arvesager, hvori Enken indvikledes med sin afdøde Mands Slægtninger, som han da i det hele roses baade for sin juridiske og diplomatiske Indsigt. Lige til sin Død, 17. Marts 1580, indtog han en anset Stilling baade ved Hove og i Rigsraadet. Han anvendtes saaledes i Forhandlingerne om de slesvigske Hertugers Lenspligt, men døde lige før Lenshyldingen i Odense 1580. — 10 Børn, hvoraf 5 døde som smaa af Pesten 1565 omtr. samtidig med Slaget ved Svarteraa; blandt de 5 efterlevende vare den ovfr. omtalte Oluf til Vallø og Eske til Svanholm m. m.

Hist. Tidsskr. 5. R. V, 280 ff.

A. Heise.

Bille, Sophie, 162³/₂—9³/₃, Datter af ovenanførte Anders B. til Damsbo († 1657). Hun var gift med Mogens Rosenkrantz til Glimminge og Moder til 12 Børn. Hun roses for sin Gudsfrygt, ligesom hun var en Kvinde, der havde megen litterær Sans. Hun har samlet og af adskillige Bøger uddraget en Bønnebog, som udkom første Gang 1678 og oftere er oplagt, med Titel af «De udvaldes uforgængelige Krone i Himmelen». Den har haft vid Udbredelse baade i Danmark og Norge og hører til den svundne Tids kjærnefulde Opbyggelsesbøger. Sit Navn har hun skjult under Begyndelsesbogstaverne i disse fire Paamindelser paa Titelbladet: «Stadig i Bøn og Guds Paakaldelse, Barmhjærtig mod alle nødlidende, Al Falskhed, Løgn og Bagtale vederstyggelig, Dødsens uvisse Tid have altid i Tanke».

Schönau, Saml. af danske lærde Fruentimer I, 145 ff.

A. Jantzen.

Bille, Steen, o. 1446—1519, Ridder og Rigsraad, til Søholm, Allinde og Lyngsgaard, født o. 1446 som yngste Søn af ndfr. nævnte Torbern B. til Svanholm og Sidsel Ovesdatter Lunge. Han blev opkaldt efter Hr. Steen Basse, som 1446 overdrog Hr. Torbern B. Søholm og en stor Del af sit Kjøbe- og Pantegods i Sjælland paa det Vilkaar, at han skulde opkalde en af sine Sønner efter Hr. Steen Basse. S. B. kalder sig derfor jævnlig baade Steen Basse og Basse Bille, men lidt efter lidt sejrede dog Familienavnet, og Steen Basse opnaaede ikke sit Ønske at se sit Navn forplantet til Efterslægten. S. B. arvede efter sin Fader Allinde og Søholm i Sjælland, hvortil senere kom Lyngsgaard i Skaane. Han var en af sin Tids rige og ansete Mænd, 1485 nævnes han som Ridder, 1489⁸⁹ som Medlem af Rigsraadet og fra 1495¹⁴⁹⁵ til sin Død som Landsdommer i Skaane. Han har som Rigsraad deltaget i Regerings-handlinger, særlig i Forhandlinger med Sverige, men hans væsentligste Virksomhed var dog som Landsdommer i Skaane, hvorfor han hovedsagelig opholdt sig paa Lyngsgaard. Han var to Gange gift, første Gang med Ellen Krognos, Datter af Stig Olsen til Krapperup. Men hun var allerede død 1490, i hvilket Aar han nævnes som gift med Margrethe Clausdatter Rønno fra Hvidkilde i Fyn. Med sine to Hustruer havde han i alt 20 Børn, men det er betegnende for den store Dødelighed blandt Datidens Børn, at af disse 20 Børn døde 16 som ganske unge eller spæde; kun to Sønner, Torbern og Claus, samt to Døtre, Berthe og Elline, overlevede ham. S. B. overlevede alle sine Brødre og døde 1519; han ligger begravet i Vram Kirke i Skaane tillige med sin anden Hustru, saaledes som Lyskander i «Hr. Jens Billes Slægtregister» lader Fru Margrethe selv fortælle:

«Siden døde vi hen af Alderdoms Men,
I Vram da hviler sig nu vore Ben,
Og Sjælen i Engleskare.»

F. Carlsen, Efterretn. om Gammelkjøgegaard I, 56 ff.

Møllerup.

Bille, Steen, 1527—86, blev født paa Vandaas 14. Nov. 1527. Faderen, ovennævnte Hr. Claus B. til Lyngsgaard, lod ham først en Tid opdrage i Dragsmark Kloster, men sendte ham siden til sin Broder, Hr. Torbern B., Electus i Lund, der holdt Drengen i Skole i Bosø Kloster. Senere opholdt han sig for sin Uddannelses Skyld 5 Aar i Frankrig og berejste dette Land, England, Skotland og Tyskland. Efter at være hjemkommen gjorde han i 5 Aar

Tjeneste i Kancelliet og blev bl. a. brugt paa diplomatiske Sendelser til Skotland og Frankrig. 1560 antoges han til Skibschef, men gjorde dog i den paafølgende Krig Tjeneste til Lands, navnlig paa Tog ind i Sverige, og var Fændrik ved den skaanske Fane. 1577 blev han Landsdommer i Skaane, men maatte dog snart tage Afsked paa Grund af Svagelighed. S. B. havde fra 1556—87 Vesterstad Len, 1560—62 Grimmelstrup og Karleby, 1562—78 Fønje, 1564—67 Sandby Len og fra 1565 for sin og sin Hustrus Levetid Herrisvad Kloster. Selv ejede han Vandaas og Raabelev samt Næsbyholm i Skaane, som han 1574 erhvervede ved Mageskifte for sin Hustrus Fædrenegaard Sellerup. S. B. var en lærd Mand, der trolig tog sig af sin unge Søstersøn, den berømte Tyge Brahe, der endog havde et Laboratorium indrettet paa Herrisvad Kloster; S. B. var den første, som her til Lands anlagde et Glasmaeri og en Papirmølle. Han døde 5. Jan. 1586 i sin Kane ved Nivaa paa en Rejse til Kjøbenhavn, men havde da alt i 9 Aar været meget hjemsøgt af Sygdom. 1557 havde han paa Fobislet ægtet Kirsten Andersdatter Lindenov til Sellerup. Deres Ægteskab var i 17 Aar barnløst, men siden fik de to Sønner og en Datter. Hans Hustru overlevede ham i mange Aar og førte som Enke et stort Hus paa Herrisvad Kloster. Hun ligger med sin Husbond begravet i Helsingborg Kirke, hvor deres pragtfulde Ligsten endnu findes.

Niels Mikkelsen, Ligpræd. over S. B.

Thiset.

Bille, Steen, 1565—1629. Han blev født 10. Maj 1565 paa Visborg Slot paa Gulland, hvor Faderen, ovfr. nævnte Jens B. til Billesholm, den Gang var Lensmand. I sin Ungdom rejste han i en lang Aarrække i Udlandet med Jac. Svaning, en Søn af Historieskriveren Hans S. Han studerede i Basel (1583) og Padua (1585) og skal ogsaa have besøgt det hellige Land. 1588 vendte han tilbage til Danmark og blev s. A. ansat som Kancelliherremand. I denne Egenskab rejste han 3 Gange i Sendefærd til det skotske Hof. 1595 udtraadte han af Kancelliet og blev s. A. paa Hindsgavl trolovet med Rigborg Lindenov, Datter af Hans Johansen L. og Margrethe Rosenkrantz. Maaske var det i Anledning af denne Familiefest, at Claus Lyskander tilsendte ham en Afskrift af sit Rimværk: «De Billers, Jenses Sønners, 16 Aner» med illuminerede adelige Vaabner. Aaret efter blev han forlenet med Tureby Len, og 19. Okt. 1597 holdt han Bryllup i Odense. 1601 afgav han Tureby Len og blev Lensmand over Throndhjem, Hærjedalen og

Jæmteland, hvortil 1604 ogsaa føjedes Romsdalen. Men han synes at have haft mere Anlæg for boglig Syssel end for praktisk Virksomhed. Han kunde derfor heller ikke magte de vanskelige Forhold i sine udstrakte Len, især under Kalmarkrigen, og det tilskrives hans Mangel paa Mod og Omsigt, at et skotsk Hjelpekorps under Oberst Mönnickhofen uden Modstand kunde lande i Størdalen og der fra igjennem Hærjedalen naa ind i Sverige. Paa Herredagen i Kjøbenhavn 1613 blev han derfor dragen til Ansvar for sine Forsømmelser og dømt til at stande Kongen til Rette. I Følge en Beretning, som skyldes Slange, blev han dømt til 3 Aars Landflygtighed, og da han desuagtet hemmelig opholdt sig i Jylland, blev han hensat i Statsfængsel paa Dragsholm, hvor han tilbragte en lang Aarrække. Men denne Beretning er urigtig og fremkaldt ved en Forvexling med en fjern fynsk Slægtning, Steen Mogensen Bille, der fik denne Straf for Voldsgjerninger, han havde øvet mod sin nærmeste Slægt. 1619 dedicerede den bekjendte Læge Casp. Bartholin et af sine Skrifter til «sin Velynder» S. B., hvem han nævner som «den danske Ulysses» og som «den utrættelige Naturforsker», Udtryk, han dog vist næppe vilde have brugt under de ovennævnte Forhold. S. B. boede til sin Død paa Billesholm. Det er derfor sandsynligt, at Kongen har ladet Naade gaa for Ret og idømt ham en stor Pengebøde, og at han for at kunne udrede den har maattet sætte sig i en betydelig Gjæld. Hans økonomiske Kaar vare i hans sidste Aar saa slette, at han maatte pantsætte alt, hvad han ejede, det meste dog til sin Søn, Jens B. Iblandt det pantsatte var ogsaa en, som det synes, betydelig Bogsamling, der efter hans Død blev Gjenstand for en vidtløftig Retssag. Han døde i Okt. 1629, og hans Slægt gik fra Arv og Gjæld. Af hans 4 Børn blev kun Sønner, Hans B. til Jungetgaard, gift, og hans Slægtlinje uddøde i det 18. Aarhundrede. S. B. nævnes som Salmedigter. I Karen Brahes Bibliothek i Odense findes en Samling Salmer og aandelige Sange (Nr. 257, 4to), mest Oversættelser af Davids Salmer, der tillægges ham og passe godt til hans forladte og fortrykte Stilling. Af disse er Salmen: «Jeg raaber fast, o Herre» optagen i Salmebog for Kirke- og Husandagt (Nr. 424).

Brandt og Helveg, Dansk Psalmedigtning I, Nr. 278—84 og S. 30.

S. M. Gjellerup.

Bille, Steen Andersen, 1624—98, Officer, er en Søn af ovfr. nævnte Anders Steensen B. til Raabelev og Rosendal († 1634) og

13, bl.

dennes af saa vel Regeringen som Familien anerkjendte Frille Karen Henriksdatter. Sin første Barndom har den unge Steen sandsynligvis tilbragt i Hjemmet paa Rosendal, men to Aar efter Faderens Død blev han under Navn af Steen Andersen optaget i Sorø Skole, hvor han forblev indtil Udgangen af Aaret 1643, da han immatrikuleredes ved Kjøbenhavns Universitet. Studeringerne her ere dog næppe blevne af lang Varighed, thi som Adelsmands Søn har S. A. upaatvivlelig deltaget i den nu følgende Svenskekrig, men efter Fredens Slutning optages de paa ny ved Universitetet i Leiden, hvor han, nu bærende Familienavnet Bille, opholder sig fra 1646—50, især dyrkende Historie og Sprog. Efter tilendebragte Studier i Leiden drog B. til Italien, hvor han traadte i Tjeneste hos de mediceiske Fyrster, dels i Florents hos Storhertug Ferdinand II af Toskana, i hvis Livvagt Kyrasserer han var ansat, dels i Rom hos Onkelen, Kardinalen af Medici, og forblev her indtil 1656, da han med Anbefalingsskrivelse fra Storhertug Ferdinand til Frederik III efter et roaarigt Ophold i Udlandet vendte hjem til sit Fædreland. Krigen mod Sverige var her sit Udbrud nær, og det følgende Aar indtraadte B. i Hæren som Major og kommanderede og indexercerede Landfolket paa Sjælland. Aaret efter, under Kjøbenhavns Belejring, valgtes B. til næstkommanderende ved Studenternes Korps, blev senere paa Aaret Generaladjutant hos Frederik III og i 1659 med Titel af Stadsmajor givet som Medhjælp for Kommandanten i Kjøbenhavn, den nu affældige Joachim v. Breda, hvis Tjeneste han i Virkeligheden udførte. Efter Krigen avancerede han til Oberst, fik Sæde i Krigskollegiet og blev Kommandant i Citadellet, men ved Siden heraf forblev han lige til sin Død knyttet til de ham i 1659 overdragne Gouvernements- og Kommandantskabsforretninger, som han fra 1672 bestred med Titel af Vicekommandant. 1679 blev der givet ham Patent som Adelsmand af Ætten Bille.

B. berømmes som en lærd og kløgtig Mand og udøvede trods sin i militær Henseende noget tilbagetrukne Stilling en betydelig Indflydelse. Han færdedes meget i de lærde og diplomatiske Kredse og nød stor Anseelse hos Christian V. Da denne i 1683 foretog en længere Rejse, blev B. tillige med Brødrene Jens og Niels Juel, Schack, Sehested og Vibe indsat til at styre Riget under Kongens Fraværelse. Han var tvende Gange gift, 1. med Karen Mandixen († 13. Marts 1681), 2. med Rebecca Elisabeth Poppe. Med sin første Hustru — en Datter af kjøbenhavnsk Borger Hans

Mandixen († o. 1661) og Hustru Birgitte ^{Ledebus}, hvem han ægtede 1659, havde han 13 Børn, og af disse bleve Sønerne Just og Mikkel Stamfædre for de to eksisterende Linjer af Ætten, der alene føre Navnet Bille. B. døde 2. Maj 1698, uvist om i Kjøbenhavn eller paa Husumgaard, hvor han i de sidste Aar af sit Liv ofte boede.

S. A. Sørensen.

Bille, Steen Andersen, 1751—1833, Søofficer og Gehejme-statsminister, blev født 22. Avg. 1751 i Assens, hvor Faderen, den ovfr. omtalte Kontreadmiral Daniel Ernst B., den Gang laa paa Indrullering. Allerede i 11 Aars Alderen traadte han, skjønt svagelig af Legemsbygning, i Marinens Tjeneste som Kadet, efter at han Aaret forinden havde gjort et Prøvetogt. Som Kadet deltog han ogsaa i Fregatten «Hvide Ørns» Togt 1765, da Storme og Modvind opholdt Skibet saa længe i Østersøen, at man til sidst frygtede, det skulde være gaaet under, og fra Prædikestolene Landet rundt lod opsende Bønner for dets Frelse. Som en af de dygtigste paa sit Hold udnævntes han 16. Marts 1768 til Sekondlieutenant og var samme Aar saa vel som 1773 tjenstgjørende i Linjeskibet «Norske Løve» under sin Faders Kommando. Sidstnævnte Aar forfremmedes han til Premierlieutenant. 1775 havde B. sin første selvstændige Kommando: et bevæbnet Fartøj, tilhørende Agent Bodenhoff, som tillige med andre krydsede i Bælterne i Anledning af en i Hertugdømmerne udbrudt Kvægpest. 2 Aar efter rejste han til Vestindien for at overtage Kommandoen over en lille armeret Brig i General-Toldkammerets Tjeneste. I henved 2 Aar forblev han i dette Hverv, der tiltalte ham særdeles meget, stiftede intimt Venskab med Waltersdorff og Oxholm, som begge senere bleve Generalgouvernører, og var meget paaskjønnet af Koloniernes daværende Generalgouvernør, General Clausen. Strax efter sin Hjemkomst gik han som næstkommanderende med Fregatten «Bornholm» (Kapitajn Schönning) tilbage til Vestindien. Det var paa denne Rejse, at Fregatten led meget i Storm og Søgang i de vestindiske Farvande, hvorved mange af Besætningen bleve syge. Blandt disse befandt sig ogsaa B., som maatte efterlades i St. Thomas, medens «Bornholm» gik med en Konvoi til Guadeloupe. Dens lidet energiske Chef havde paa samme Rejse en Affære mod tre engelske Kapere, der fratog ham hele Konvoien. At B. ikke personlig havde været tilstede paa Kampdagen,

græmmede ham bag efter, dog kan det til Undskyldning for Chefen anføres, at han havde 60 Mand paa Sygelisten.

1780¹ udnævntes B. til Kapitajnlieutenant og fik strax efter Orlov for at gaa i Koffardifart som Fører af det ostindiske Kompagnis Skib «Kjøbenhavn», noget nær en af de sletteste Sejlere, Landet ejede. Efter en meget farefuld og besværlig Rejse til Holland, Norge og Ostindien bragte han omsider 1784 sit Skib lykkelig og vel tilbage, dog ikke uden at have døjet mange Fataliteter undervejs. Inden Skibet naaede Kap, udbrød der Skjørbug om Bord, hvorved 12 Mand døde, og den øvrige Besætning blev saa medtagen, at han, efter at være kommen til Ankers, ikke havde en eneste Matros tjenstdygtig. Under Opholdet i Kapstaden var han tilmed saa uheldig at brække en Arm, hans egen Skibslæge havde faa Dage forinden skudt sig, saa han maatte nøjes med Forbinding af en Barber, som gjorde sine Sager saa slet, at B. bevarede Mindelser deraf hele Livet. Ankomsten til Bengalen havde han ydermere den Ærgrelse at maatte sende sin Overstyrmand hjem som Arrestant for Besvigelser mod Selskabet.

I nogle Aar herefter var B. ikke udkommanderet, hans Helbred havde lidt en Del i Ostindien, og han benyttede nu sin Fritid til Rejser, dels til tyske Bade og dels til et længere Ophold i Paris. 1788 tog han imidlertid fat paa ny og havde en Række Chefskommandoer; saaledes var han Aaret efter som 38aarig og nylig forfremmet til Kapitajn Admiral Schindels Flagkapitajn i Linjeskibet «den prægtige», et af de stolteste Skibe, den danske Flaade nogen Sinde har besiddet. 1790 var han som Chef paa Besejlingstogt mellem Fregatterne «Kronborg» og «Havfruen», hvoraf han førte sidstnævnte, og efter adskillige andre Kommandoer i 1795 med Fregatten «Frederiksværn» som Chef for Kadetterne. Ved denne Lejlighed erhvervede han sig de unge Menneskers aldrig senere svigtende Kjærlighed, simpelt hen ved at give dem Lov til at spise sig mætte hver Dag, noget, hvortil de ikke tidligere havde været vante. 1796 foretoges en i Marinens Historie særdeles interessant Besejling mellem Fregatten «Kronborg», et gammelt Skib af Gerners Tegning, og Fregatten «Najaden», den unge talentfulde Hohlenbergs første Konstruktion. B. var Chef for «Kronborg» og sejlede saa dristig og dygtig med dette Skib, at «Najaden», endog den førtes af den dygtige (senere Admiral) Krieger, aldrig kom den forbi.

Vi komme nu til et af de vigtigste Afsnit i B.s Liv og vel

nok det, der bedst afgiver Bidrag til Bedømmelsen af hans Dygtighed og Konduite. I Foraaret 1797 vare Forholdene i Middelhavet blevne af en saa alvorlig Natur, at man følte Nødvendigheden af en ny energisk Ledelse i den lille Flaadestyrke, der skulde optræde som Forsvarer af de danske Interesser i dette Farvand. Den almindelige Krigstilstand, hvori Evropa med Undtagelse af de skandinaviske Riger den Gang befandt sig, og som ikke mindst gik ud over Koffardiskibene, havde efterhaanden skaffet det neutralt Danmark, hvis Politik lededes af den indsigtfulde A. P. Bernstorff, en saa udbredt Søfart paa Middelhavet, at det blev en Velfærdssag for Landet at bevare den. Men baade franske, spanske og engelske Kapere saa vel som de barbariske Magter paa Afrikas Nordkyst foruroligede stadig Søfarten. Mavrerne havde man hidtil nogenlunde holdt i Tømme ved aarlige Tributafgifter; men nu erklærede Tripolis pludselig Danmark Krig, bemestrede sig en Del danske Handelsskibe og kastede Besætningerne i Slaveri. Det blev B. betroet at klare disse Forhold. Han afgik med Fregatten «Najaden» tidlig paa Foraaret, naaede 2. Maj Maltas Havn, hvor han traf den i Middelhavet stationerede Brig «Sarpen» (Kapitajn Holck) samt en liden armeret Chebek (Premierlieutenant Munck), med hvilke Skibe han 12. ud for Lampedusa mødte Fregatten «Thetis» (Kapitajn Lorenz Fisker). Efter at Overlevering havde fundet Sted, vendte «Thetis» om for at sejle hjem, medens B. med sin Styrke samlet gik til Tripolis, som han naaede 15. Dagen benyttede han til at udspejde Fjendens Styrke, som befandtes at være 10 Sejlere, dels Fregatter, dels Brigger og Chebeker, stod saa ud efter for Natten og mødte 16. Maj om Eftermiddagen den tripolitanske Flaade. Efter 2 Timers hidsig Kamp, hvor et Entringsforsøg mod Fregatten blev forpurret ved en behændig Manøvre, og hvor Fjenden led meget af Granatilden fra de danske Skibe, flygtede Barbarerne i største Hast og Forvirring tilbage til Havnen, som B. derefter blokerede, indtil det 25. lykkedes ham at faa Freden gjenoprettet mod en Udbetaling af 75000 Pjastre. Fra 1797 til 1801, i hvilken Tid Eskadren efterhaanden steg til 3 Fregatter og 2 Brigger, vedblev B. nu at beskytte den danske Handel, dels ved at underhandle, dels ved stadig Konvoiering. Den Takt, Energi og Kløgt, han ved mangfoldige Lejligheder lagde for Dagen under Forhold, hvis Vanskelighed her ikke til fulde kan beskrives, geraader B. til den største Ære; den anerkjendtes ogsaa hjemme fra, i det han forfremmedes til Kommandørkapitajn samt udnævntes til Kammer-

herre. Ikke alene over for de barbariske Magter, hvis Fordringer paa Presenter og andre Ydelser altid vare overdrevne, maatte der handles med megen Snildhed, men navnlig over for den langt overlegne engelske Søstyrke gjaldt det om at være fast og værdig, uden dog at spænde Buen for stramt. Den engelske Regering havde til sine Chefer udstedt Ordre om saa vidt muligt at hævde Retten til Visitation af Konvoier; dette var et Punkt, hvorpaa B. aldeles ikke kunde gaa ind, og talrige vare de Lejligheder, hvor han og hans underlagte Skibshefer vare lige paa Nippet at maatte forsvare deres Standpunkt med Kanonskud. Til nogen egentlig Kamp kom det dog aldrig, og B.s korrekte Optræden bidrog efterhaanden til, at Forulempelserne bleve sjældnere. Et Tilfælde, hvor en Kamp om rene Formaliteter mellem ikke krigførende Magters Skibe virkelig begyndte, uden dog at føre til anden Blodsudgydelse, end at 2 Mand saaredes, oplevede Kapitajn van Dockum med Fregatten «Havfruen» Juledag 1799, da han med Skud maatte søge at forhindre 3 engelske Fregatter fra at visitere hans Konvoi, hvad der dog kun til Dels lykkedes. Han blev senere opholdt af de engelske Avtoriteter i Gibraltar og havde mange Fortrædeligheder, inden han slap ud igjen. B. havde dog den Sorg, da han i Begyndelsen af 1801 hjemkaldtes, at se sit skønne Værk, det danske Flags Anerkjendelse overalt i Middelhavet, i Begreb med at briste paa ny, da en Krig med Tunis blev uundgaaelig. Denne lykkedes det vel hans Afløser, Generaladjutant, Kapitajn Kofoed at besværges ved en Udbetaling af en stor Sum Penge, men andre Uheld fulgte paa, Skyerne trak lidt efter lidt sammen over Danmark, Englands Angreb 1801, Opgivelsen af den bevæbnede Neutralitet og Krigen derefter 1807 ødelagde hurtig alle de Fordele, Landet i de foregaaende Aar havde erhvervet sig. — Det maa her omtales, at en af de Fregatter, som vare B. underlagte, nemlig «Hvide Ørn» (Kapitajn v. Osten), i Aafet 1800 havde den sørgelige Skæbne at kuldsejle vesten for Korsika en mørk Nat mellem 29. og 30. Dec., uden at Konvoiskibene observerede Ulykken, hvorved hele Besætningen druknede.

Ved sin Tilbagekomst til Danmark 1801 kom B. strax igjen i Virksomhed, i det der 2. April betroedes ham Kommandoen over Defensionens venstre Fløj: Linjeskibene «Danmark» og «Trekroner», Fregatten «Iris», Briggerne «Sarpen» og «Nidelven» samt en større Deling Kanonbaade, hvilken Styrke dog ikke kom til at gribe synderlig aktivt ind i Slagets Gang. Da imidlertid den

engelske Kontreadmiral Graves med 5 Linjeskibe, efter at Slaget havde staaet paa i 4 Timer, og Defensionens sydligste Fløj omtrent var opreven, drog sig nordligere, var han saa uheldig at komme paa Grund under Batteriet Trekroners Kanoner. B. anmodede da om at maatte gjøre et Anfald mod Graves' Division; men Nelson, der lige saa hurtig havde indset det farefulde i Graves' Stilling, havde da allerede indledet Underhandlinger om Vaabenstilstand, hvilken han som bekjendt senere ogsaa erholdt, og hvorved han fik Tid til at slæbe sine Skibe af Grunden. Der blev saaledes intet af B.s Udfald. Samme Aar havde han Kommandoen over «Norge», det første Linjeskib, Hohlenberg havde konstrueret. Skibet blev sendt paa Besejling med «Danmark». Udfaldet af Prøven imødesaas med megen Spænding i Marinen, men gav dog ikke noget tilforladeligt Resultat; dog maatte det vel nærmest regnes som en Sejr for Hohlenberg. Dette var B.s sidste Søtogt.

1803 blev han Deputeret i Admiralitetskollegiet og avancerede ¹⁸⁰⁰ 1807 til Kommandør; (efterhaanden) fik han tillige Sæde i den afrikanske Konsulatskommission, i Karantænekommissionen samt Sødefensionskommissionen. Da Englænderne imidlertid 1807 paa ny viste sig i vore Farvande, og Situationen blev spændt, tyede man strax til B. igjen, udnævnte ham til kommanderende under General Peymann og navnlig til Chef for Søforsvaret. Hans og hans undergivnes Virksomhed her gavnede vel i og for sig ikke Sagen stort, da Hovedmanden i Forsvaret, General Peymann, kun saa lidet var Opgaven voxen; men de mange Udfald, Kanonbaadene gjorde baade mod de engelske Kystbatterier og den engelske Flaade, der for-gjæves søgte at bombardere Hovedstaden fra Søsiden, bør dog billigvis regnes B. til Ære, lige saa meget som at han traf Dispositioner til at sænke eller ødelægge Flaaden, hvis Kapitulation blev uundgaaelig. Til den Ende blev der hugget Huller i Skibene i Flaadens Leje, og Master og Kor opstabledes parate til Opbrænding; men Ordren at fuldføre disse Forberedelser indløb som bekjendt aldrig. Af de Kampe, B. lod foretage, ere navnlig be-kjendte: Kanonbaadenes Angreb 17. Avg. mod den engelske Flaade, deres Understøttelse af Udfaldet mod Classens Have 26. og 31. Avg., Angrebet mod Enighedsværns Batteriet af Kanonbaadene i Kalvebodstrand, ved hvilken Lejlighed den unge Kadet Buhl fik Ilddaaben og mistede en Arm, samt Angrebene 21. og 23. Avg. og 1. og 2. Sept. af vore Kanonbaade mod de fjendtlige Bombarderfartøjer paa Kjøbenhavns Red. Da Kjøbenhavn 7. Sept. overgav

sig, underskrev B. ikke Kapitulationen; han forlangte forgjæves at maatte gjøre et Udfald med alt, hvad der kunde føre Vaaben; «men», skrev han senere til Kronprinsen, «jeg indsaa godt, at mit Forslag ikke nyttede andet end til at skaffe mig og mine Søkrigere en ærefuld Død, imidlertid kunde man dog have vundet saa megen Tid, at Flaaden kunde være bleven ødelagt forinden».

Da Danmark efter Flaadens Udlevering baade kom i Krig med England og Sverige, var B. som Deputeret i Admiralitetet en virksom Deltager, ja egentlig Sjælen i Tilvejebringelsen af det Kanonbaadsforsvar, der efter Evne og med et fortvivlet Mod forsvarede vore Farvande; hans vækkende Indflydelse og patriotiske Sindelag gav sig Udslag i mangfoldige Breve til og fra Marinens tapreste Officerer. Og da Landet efter Krigen og Tabet af Norge 1815 atter skulde rejse et Søforsvar, var det atter B., der bragte dette paa Fode, og som ved en fornuftig Økonomi endogsaa tilvejebragte et anseligt Reservefond for Etaten. Ved selve Norges Adskillelse fungerede han som kgl. Kommissarius og skilte sig med Værdighed og Takt fra dette vanskelige Hverv. I de paafølgende Aar steg han fra Grad til Grad, i 1825 blev han Viceadmiral samt ved Admiral Wleugels Død første Deputeret i Admiralitetet, 4 Aar derefter virkelig Admiral og modtog endelig 1831 Udnævnelse til Gehejmestatsminister. 1811 var han bleven dekoreret med Storkorset af Danebrog.

1790 ægtede B. en Datter af Konferensraad, Generalavditør Vilh. Bornemann, Frederikke Vilhelmine B. (f. 1776 † 1851), med hvem han havde 2 Sønner og 2 Døtre. Hans yngste Søn var den ndfr. omtalte Viceadmiral Steen Andersen B. († 1883).

Ligesom B. i sin offentlige Stilling stedse vidste at indklæde den Værdighed, hvormed han bestandig fremtraadte, i de venligste Former, saaledes var han i sit private Liv af den elskværdigste Omgang. Sit Valgsprog: «Gjør Ret og frygt ingen» holdt han trolig lige til sin Død, der indtraf i hans 82. Aar 15. April 1833, efter at han havde tjent sin Konge og sit Land med Hæder i 70 Aar.

Archiv f. Søvæsenet XII, 24 ff.

C. With.

Bille, Steen Andersen, 1781—1860, Diplomat. B. blev født 7. Sept. 1781 i Stege. Hans Forældre vare Marinekapitajn Mathias B. og Anna Rebecca f. Bredahl. B. dimitteredes 1799 fra Borgerdydskolen, hvorefter han ansattes som Extraskriver i Sekre-

tariatet paa St. Thomas i Vestindien. Han deltog som Protokolfører i de Forhandlinger, der førtes fra 1801—3 mellem danske og engelske Kommissærer angaaende Tilbageleveringen af de dansk-vestindiske Øer, hvilke Englænderne havde besat det førstnævnte Aar under de Fjendtligheder, som den danske Regerings traktatstridige Tiltræden til den fornyede nordiske Neutralitetsakt fremkaldte mellem England og Danmark. 1806 tog B. juridisk Embedsexamen og blev 1807 udnævnt til Avditør og Advocatus regius paa St. Croix, men den dansk-engelske Krig, der fulgte efter Hovedstadens Bombardement s. A., hindrede ham fra at tiltræde Posten. B. blev da 1809 beskikket som Prokurator ved Landsoversamt Hof- og Stadsretten i Kjøbenhavn. I Følge Hverv, der overdroges ham af Finansminister Schimmelmann, deltog B. under Krigens Løb i Danmarks og Norges Forsyning henholdsvis med Kolonialvarer og Korn fra England. Efter Fredslutningen i Kiel 1814 udnævntes B. til Byskriver i Christianssted paa St. Croix, men han saa sig tvungen til at opgive Embedet, da de dermed forbundne Udgifter overstege Indtægterne. B., der ejede en Plantage paa St. Croix og Landstedet Nærumgaard ved Kjøbenhavn, var i de følgende Aar sysselsat med private Foretagender og indlagde sig under denne Beskæftigelse en virkelig Fortjeneste af det danske Kommunikationsvæsens Udvikling, i det han fik Dampskibsfarten aabnet i vore Farvande. Han satte 1819 Dampskibet «Caledonia», hvilket han havde købt i England, i Gang mellem Kjøbenhavn og Kiel. 1822 blev Posten som Avditør og Advocatus regius paa St. Croix atter ledig; B. søgte og fik den. St. Croix var paa dette Tidspunkt, som en Følge af flere Aars Misvæxt, i en uheldig økonomisk Forfatning, men B. udkastede en Plan til Gjældsvæsenets Regulering, ved hvilken han bidrog til Øens materielle Opkomst. B. tog 1825 Afsked fra sin Stilling, anvendtes Aaret efter som Stedfortræder for Ministerresidenten for de forenede Stater, der havde faaet Orlov, og akkrediteredes derpaa 1828 som Chargé d'affaires og Generalkonsul i Brasilien. Da Danmarks Repræsentant ved den nordamerikanske Union, Konferensraad Peder Pedersen, 1830 nedlagde sit Embede, blev B. hans Efterfølger som Ministerresident og Generalkonsul. Med Unionsregeringens Samtykke tog han Ophold i Filadelfia. Under den danske Regerings Krig mod det slesvig-holstenske Oprør og det tyske Forbund 1848 søgte B. at skaffe Nordamerikanerne en korrekt, med Historien virkelig stemmende Opfattelse af Hertugdømmet Slesvigs statsretlige Stilling.

Han oversatte i det Øjemed selv paa Engelsk et af Slesvigeren Claussen Wedel forfattet Skrift: «Motivirte Entscheidung des Streits über Nationalität, Staatsrecht und Staatssuccession in Schleswig und Holstein», hvori førtes Bevis for den danske Regerings Ret til at betragte Slesvig som en Del af Danmarks Rige. Dette Skridt af B. var saa meget mere fortjenstfuldt, som Stemningen i Unionen mod Danmark var bitter, hvad der skyldtes et økonomisk Motiv, nemlig Øresundstolden, med hvilken den nordamerikanske Søhandel aldeles ikke kunde forsone sig, og som den fordrede afskaffet. B. fik 1852 en Medhjælper i sin Søn, ndfr. nævnte Torben B., der ansattes som Chargé d'affaires og Jan. 1854 blev Faderens Efterfølger. B. forlod først Nordamerika i Efteraaret 1857, hvorpaa han tog blivende Ophold i Brüssel. Her døde han 28. Nov. 1860. — B. var 1845 bleven udnævnt til Geheimelegationsraad og dekoreredes 1850 med Danebrogsordenens Kommandørkors. 26. Febr. 1809 havde han ægtet en Datter af en Kjøbmand paa St. Croix, Christiane Arnette Hage, der døde 5. Dec. 1868 i Kjøbenhavn.

Marthe Bille, Geheimelegationsraad Steen Andersen Bille og Knhr. Torben Bille, 1885. Erslew, Forf. Lex. *A. Thorsøe.*

Bille, Steen Andersen, 1797—1883, Søofficer, Søn af ovfr. nævnte Admiral Steen Andersen B., fødtes 5. Dec. 1797. Allerede som Barn vakttes hans levende Interesse for Marinen ved den fremragende Rolle, Faderen som Chef for Sødefensionen 1807 spillede, og ved de mange ledende Søofficerers Besøg i hans Forældres Hus; som 12aarig Dreng blev han Kadet, 7 Aar senere Sekondlieutenant, Aaret efter udnævnt til Kammerjunker og 6 Aar dernæst (1823) forfremmet til Premierlieutenant.

1820 gik B. efter et Togt til Vestindien med Fregatten «Minerva» i fransk Tjeneste sammen med sin ældre Broder, Lieutenant Ernst B., som Aaret efter døde paa Hjemrejsen fra Rio, foretog med Linjeskibet «Colosse» et interessant Togt til Brasilien og Sydamerikas Vestkyst og kom hjem til Danmark i Slutningen af 1821. Da Frankrigs Forhold til Spanien 2 Aar senere blev spændt, traadte han imidlertid paa ny ind i den franske Marine, kom om Bord i Fregatten «Hermione» og overværede som Fører for en Deling Bombarderfartøjer Bombardementet af Cadix, da denne By erobrede af Hertugen af Angoulême, sejlede derefter med et andet Skib til de græske Farvande, hvor Frihedskrigen var i fuld Gang, og fik her rig Lejlighed til at betragte Kampen mellem Tyrkere og

Grækere paa nært Hold, ligesom han ogsaa kom i personlig Berøring med de tyrkiske Anførere Ibrahim, Kapudan-Pascha og Ismail Gibraltar. I et livligt Sprog har han beskrevet sine Oplevelser fra disse Kampagner i sine «Barndoms- og Ungdomserindringer» («Fra alle Lande» 1869 og 1870). Ved Udtrædelsen af den franske Tjeneste 1825 dekoreredes han med Ordenen «pour le mérite militaire».

Efter sin Hjemkomst fik B., som stod i personligt Bekjendtskabsforhold til Kongen, Kommandoen over den kgl. Lystdamper «Kiel», foretog senere et Togt til Vestindien som næstkommanderende paa Briggen «St. Thomas» foruden nogle mindre Orlogstogter, blev 1828 Lærer paa Søkadetakademiet og giftede sig Aaret efter med Caroline Bülow (f. 25. Sept. 1808 † 15. Jan. 1887), Datter af General Fr. Chr. B. og Eleonora f. Baronesse de Selby. 1830 ansattes han som opvartende Kavaller hos Prinsesse Caroline; 1834 avancerede han til Kapitajnlieutenant, 1841 til Kapitajn. Som saadan var B. 1840—41 næstkommanderende for Fregatten «Bellona» paa Togt til Sydamerika, senere, 1844, Chef for Kadetkorvetten «Flora», der hjemførte daværende Kronprins Frederik fra Færøerne, og endelig betroedes der ham 1845 Chefskommandoen over Korvetten «Galathea», som fra 1845—47 foretog sin bekjendte Jordomsejling, der findes beskrevet i hans Værk: «Korvetten Galatheas Rejse omkring Jorden» (1853). Med dette Togt afsluttede B. sine oversøiske Rejser. Paa Togtet indkøbtes i Indien 1846 en Damper, «Ganges», med hvilken Kapitajn Aschlund og daværende Lieutenant A. B. Rothe, begge af Korvettens Besætning, foretog en Rejse til Nikobarøerne, hvor en Kolonisation blev forsøgt. Paa Grund af Øernes usunde Klima blev denne imidlertid kort efter atter opgivet, hvorpaa Englænderne senere have overtaget Højhedsretten.

Ved Krigens Udbrud 1848, da Flaaden udrustedes, fik B. Ordre til at forrette Tjeneste som næstkommanderende ved Østersøeskadren under Kommandør F. Paludans Overbefaling og gik som saadan om Bord i Dampskibet «Hekla» (Kapitajn C. Kørpe), med hvilket han udfoldede den største Aktivitet, dels ved at overføre Tropper, dels efter Evne medvirkende til Fjendens Beskydning saa vel 6.—7. April under de danske Troppers Overgang fra Als til Holdnæs som 9. s. M. ved Flensborg, da Hæren kæmpede mod Oprørerne ved Bov. Senere, da Hæren trak nord paa og gik over Lille Bælt, efter at Preusserne under General Wrangel vare

trængte op og havde besat Halvøen, fulgte Eskadren, bestaaende af Korvetterne «Galathea» og «Najaden», Briggerne «St. Thomas» og «Merkur» samt Damperen «Gejser», med og forhindrede derved Fjendens Overgang til Fyn, medens «Hekla» med nogle Kanonbaade optog en Afdeling, som ved Tilbagetoget var bleven afskaaret ved Ekernførde; samtidig blokerede 2 Fregatter og 2 Korvetter de tyske Østersøhavne. Nogen større Affære forefaldt dog ikke paa Søen, da Fjenden som bekjendt ingen anden Søstyrke besad end Kanonbaade og mindre armerede Hjuldampskibe; dog bør det nævnes, at B., harmfuld over at se Fredericia i Tyskernes Vold, med «Hekla» og 6 Kanonbaade 8. Maj foretog et Bombardement af denne Fæstning. Forblev end Beskydningen uden andet Resultat, end at Fjenden til Gjengjæld beskød Strib og den aabne By Middelfart, saa bidrog den dog til at løfte den noget sunkne Stemning i Landet og forskaffede B. en stor Popularitet i Befolkningen. Ved nævnte Lejlighed led «Hekla» en Del Skade, Mandefaldet var paa vor Side 6 døde og 17 saarede. B. fremmedes til Kommandørkapitajn og overtog i Juni Maaned Befalingen over Nordsøeskadren, bestaaende af de 4 Fregatter «Bellona», «Gefion», «Thetis» og «Havfruen», med hvilke Elben og Weseren blokeredes. 1849 var han paa ny Eskadrechef for 4 Fregatter og Dampskibet «Gejser» i Nordsøen, blokerede atter og havde nogle mindre Træfninger at bestaa mod armerede tyske Dampere; derimod maatte han dette Aar ganske opgive Forsvaret af Vesterhavsøerne, da han i de snævre Farvande mellem disse savnede passende Krigsfartøjer til at imødegaa de der stationerede slesvig-holstenske Kanonbaade. Først Aaret efter lykkedes det at faa nogle danske Kanonbaade sendt der over gjennem Limfjorden og med dem at fordrive Fjenden. I Krigens sidste Aar, efter at det tyske Forbund havde sluttet Fred, og Kampen altsaa kun førtes mod Oprørerne, var han Chef for Eskadren paa Østkysten med sin Stander hejst i Dampskibet «Skirner». Med Undtagelse af «Heklas» Kamp med den slesvig-holstenske armerede Damper «v. d. Tann», som kom i Brand og sprang i Luften, var her i øvrigt liden eller ingen Lejlighed til at høste Lavrbær; dog bør det nævnes, at B. 12.—13. Sept. 1850 efter Slaget ved Mysunde tog væsentlig Del i Kampen mod Insurgenterne ud for Ekernførde, paa hvis Fjord endnu den Aaret tilforn af de tyske Rigstropper erobrede Fregat «Gefion» laa som nevtral. Kort efter Fredens

Gjenoprettelse forfremmedes han til Kommandør (1852) og samme Aar til Kontreadmiral.

Med Krigens Afslutning var B.s Færd paa Soen ogsaa afsluttet. Om hans Mod, Sømandsdygtighed, Energi og Begavelse hersker der kun én Mening; derimod kan det ikke nægtes, at han, netop i Kraft af disse Egenskaber, undertiden optraadte lidt strængt over for underordnede. Hans Færd paa Soen ophørte altsaa, men dermed ingeniende hans Virksomhed. Efter Indførelsen af den frie Forfatning førte hans livlige Aand og den Anseelse, hvori han stod, ham snart ind paa Politikken, og 27. Jan. 1852 traadte han som Marineminister ind i det Bluhmeske Ministerium og forblev i denne Stilling, efter at Ørsted havde overtaget Regeringens Ledelse, indtil 12. Dec. 1854. Paa Grund af nogle Søudrustninger, han i 1854, medens Vestmagterne krigedes mod Rusland, havde ladet foretage uden Rigsdagens Samtykke, sattes han under Rigsretsanklage, men frifandtes 1856 tillige med hele det øvrige Ministerium. 1852 blev B. Medlem af Folketinget som Repræsentant for Kjøbenhavns 8. Kreds, men Aaret efter stillede han sig ikke til Gjenvælg. Derimod overtog han atter 24. Febr. 1860 Marineminister-Portefeuillen i det Hallske Ministerium, der dannedes 1860, og forblev i dette indtil 31. Dec. 1863. Om hans Forvaltning af Marinens Anliggender kan det her siges, at han stedse lagde en varm Interesse og et klart Blik for Dagen, hvilket paa et Tidspunkt, da alt det gamle kasseredes for at erstattes af nyt og uprovet (Dampskibe, Panserskibe, riflede Kanoner o. m. a.), var saa meget vanskeligere at tilegne sig; men han erhvervede sig ogsaa en Del Modstandere i Tingene, navnlig blandt det liberale Parti, der ikke saa villig bøjede sig for hans Tro paa Nødvendigheden af vort Søforsvars kraftige Udvikling.

Efter at være afgaaet som Minister var B. en Tid lang Flaadeinspektør og Chef for Søofficerskorpset; i 1864 tillagdes der ham Viceadmirals Karakter. I Foraaret 1868 tog han selv sin Afsked af Statstjenesten og tillagdes da (Gehejmekonferensraads) Rang ^{med Gehejmesta} _{ministre}

Som et mærkeligt Tegn paa den Aands- og Legemsfriskhed, B. endnu i sin højere Alder besad, bør det endnu anføres, at han i 1864 paa Opfordring af daværende Konseilspræsident Monrad foretog en Rejse til Kina som Regeringens befuldmægtigede til at ratificere Handelstraktaten med dette Land. Sine Indtryk fra denne Tur har han samlet og beskrevet i en 1865 udkommen særskilt Bog: «Min Rejse til Kina». Lige indtil sin Død vedblev

han desuden at interessere sig for offentlige Anliggender, særlig saadanne, der vedkom Marinen og Søværnet; baade i Tidsskrifter og Blade havde han jævnlig Ordet for i et livligt og kraftigt Sprog at give sit Bidrag til Diskussionen.

B. var dekoreret med Danebrogsordenens Storkors (1857) foruden flere høje udenlandske Ordener, desuden var han 1842 bleven udnævnt til Kammerherre. Han døde 2. Maj 1883 og blev under stor Deltagelse begravet paa Holmens Kirkegaard. Danmark mistede i ham en dygtig og nidkjær Søn.

Erslew, Forf. Lex. Illustr. Tid. 13. Maj 1883.

C. With.

Bille, Søren Adolph, 1775—1819, Søofficer, født 4. Juni 1775, en Broder til ovfr. omtalte Kontreadmiral Mich. Joh. Petr. B. Han blev Sekondlieutenant 1794 og avancerede gennem de forskjellige Grader til Kapitajn 1813 (Premierlieutenant 1799, Kapitajnlieutenant 1809), men tog sin Afsked Aaret efter ved Krigens Ophør og traadte senere i norsk Tjeneste. Under Bombardementet paa Kjøbenhavn 1807 deltog han med en Afdeling af Holmens Folk under Oberst Becks Kommando i det store Udfald mod Classens Have 31. Avg., der trods al udvist Mod forblev resultatløst. Aaret efter førte B. en Division Kanonbaade i Kommandør Lorenz Fiskers mislykkede Angreb paa Strømstad, hvor 5 svenske Kanonbaade, assisterede af et Landbatteri under Kapitajn Nordberg, tvang 24 danske til at gaa tilbage. Fra 1809—11 var B. Chef for en Kanonbaadsafdeling i Frederiksværn. Denne Afdeling erobrede 20. Avg. 1809 Briggen «Alart» efter en kort, men hæderlig Fægtning, ligesom den 1811 assisterede Kapitajn Holm med Briggen «Laaland» i flere Træfninger mod Englænderne. — B. var 2 Gange gift, 1. (1798) med Johanne Martine Lund, 2. (1819) med Severine Brandt, f. Kragh (f. 13. April 1785 † 10. Marts 1837), og efterlod sig 3 Sønner og 2 Døtre. Han døde i Sept. 1819 som Kommandørkapitajn i den norske Marine.

C. With.

Bille, Torben, 1819—83, Diplomat. B., Søn af ovenanførte Steen Andersen B. († 1860), blev født i Kjøbenhavn 25. Dec. 1819. I Aaret 1830 rejste han med Moderen og Søskende til Faderen i Filadelfia, hvor han fik den første akademiske Uddannelse. Fra 1841—44 studerede han ved Universiteterne i Berlin og Heidelberg. Førstnævnte Sted hørte han Forelæsninger af Historikerne Raumer og Ranke, af de retslærde Savigny og Stahl og af Filosoferne Schelling og Trendelenburg, sidstnævnte Sted af de ansete rets-

kyndige Vangerow og Mittermaier. 1844 tog B. den juridiske Doktorgrad i Heidelberg og rejste derpaa i Italien. Han ansattes 1845 som Attaché hos Faderen i Amerika og udnævntes 1848 til Kammerjunker. Da det slesvig-holstenske Oprør udbrød i Marts 1848, begav han sig til Danmark for som frivillig at træde ind i Hæren, men et alvorligt Sygdomstilfælde forhindrede ham efter Ankomsten til Kjøbenhavn fra at virkeliggjøre sin Tanke. Regeringen benyttede ham paa anden Maade i sin Tjeneste. I Juli 1848 sendtes han med Depecher til Gesandterne i London og Paris; 1849 blev han Sekretær hos den kgl. Kommissær for Hertugdømmet Slesvig, Kammerherre Tillisch, hvorefter B. fungerede som Sekretær ved de Underhandlinger i Berlin, der førte til den dansk-tyske Fred af 2. Juli 1850. I Marts 1851 udnævntes B. til Legationssekretær i Berlin, og medens han beklædte denne Stilling, maatte han virke som Sekretær hos den kgl. Kommissarius, Grev H. Bille-Brahe, ved Notabelforsamlingen i Flensborg. B. sendtes derpaa i Begyndelsen af 1852 som Legationssekretær til London, hvor paa dette Tidspunkt Forhandlingerne førtes om den nye danske Arvefølge, der endelig fastsattes i Londoner-Traktaten af 8. Maj 1852. B. fik efter Ansøgning i Maj 1852 Ansættelse som midlertidig Chargé d'affaires hos Faderen og blev efter dennes Tilbagetræden i Jan. 1854 definitiv Chargé d'affaires og Generalkonsul ved Unionsregeringen i Washington. B. indlagde sig her Fortjeneste af Ordningen af den Tvist, som Spørgsmaalet angaaende Sundtolden havde fremkaldt mellem Danmark og de forenede Stater. Resultatet af Underhandlingerne mellem B. og den amerikanske Statssekretær Cass blev Traktaten af 11. April 1857, ved hvilken Unionen forpligtede sig til at yde sit Bidrag til den Sum, Magterne havde vedtaget at udrede til Danmark som Erstatning for Sundtoldens Ophævelse. B. udnævntes i Avg. 1857 til Ministerresident i Belgien og Nederlandene; 1858 fik han Titelen Kammerherre. I Begyndelsen af Aaret 1860 betroede Regeringen ham den vigtige Post som Gesandt i London. Over for Ministeriet Palmerston—Russell var han en varm Talsmand for den Hallske nationalliberale Politik. Blandt de vigtige Akter, til hvilke B.s Navn knyttedes under hans Gesandtskab i London, maa fremhæves Ægteskabspagten mellem Prinsesse Alexandra af Danmark og Prinsen af Wales og Traktaten af 13. Juli 1863, ved hvilken de tre Skyttemagter England, Frankrig og Rusland anerkjendte Prins Vilhelms Valg til græsk Konge. Sammen med Udenrigsminister Quaade og

Etatsraad Krieger deltog B. under Vaabenhvilen 1864 i Londoner-Konferencen, ved hvilken det ikke lykkedes Magterne at hidføre en fredelig Løsning af den dansk-tyske Strid. B. tog i Nov. 1864 Afsked, men vedblev at have fast Ophold i England. Han døde i Cannes 13. Maj 1883; han begravedes i Kjøbenhavn. Universitetet i Oxford hædrede 1863 B. med et Æresdiplom som Doctor of Civil Law. B. ægtede 24. Nov. 1864 i London Louise Elisabeth Domvile († 26. Marts 1888 i England).

Martbe Bille, Geheimelegationsraad Steen Andersen Bille og Kmhr. Torben Bille, 1885. *A. Thorsøe.*

Bille, Torbern, —1465, Rigsraad, var en Søn af Bent B. til Solbjærg og Allinge og Ingerd Torbernsdatter (Galen). Foruden Allinge, som han arvede efter sin Fader, ejede han Søholm og Skullerupholm, som han med meget mere Jordegods fik af sin Frues Morbroder, Hr. Steen Basse, samt Svanholm, som han købte 1452, og Egede, som han giftede sig til. Han var alt 1440 en anset Mand, thi han har dette Aar forsejlet det slesvigske Lensbrev. 1442 var han Ridder. I Aaret 1450 sendtes han med en Del andre Rigsraader til Mødet med de svenske i Halmstad. Kort efter nævnes han første Gang som Lensmand paa Abrahamstrup, hvilket Len først 3 Aar efter hans Død blev indløst fra hans Enke. T. B. døde 25. Nov. 1465 og blev begravet i Antvorskov Kloster. Han var 2 Gange gift, 1. med Beate Axelsdatter (Thott), Søster til de berømte 9 Axelsønner; da hun var død i første Barselseng, ægtede han Sidsel Ovesdatter Lunge til Egede, ved hvem han blev Fader til 14 Børn og Stamfader til hele den senere, talrige Bille-Slægt. Hun døde først 1503.

Wegener, Abrahamstrup I, 22 ff.

Thiset.

Bille, Torbern, —1552, udvalgt Ærkebiskop, var en Søn af ovfr. nævnte Steen Bille Basse († 1519) og dennes anden Hustru. Efter at være bestemt til den gejstlige Stand studerede han formentlig en Tid udenlands og tog Magistergraden. 1510 forekommer han som Kannik i Lunds Kapitel, hvor han senere blev Dekan. Da den udvalgte Ærkebiskop Aage Sparre i Juli 1532 ønskede at nedlægge sin Værdighed, som under de daværende Tidsforhold havde sine store Vanskeligheder, oplod han med Kapitlets Samtykke Ærkebispestolen for T. B. For at opnaa Kong Frederik I's Samtykke til denne Overdragelse maatte den udvalgte

Ærkebiskop imidlertid udstede en Forpligtelse, hvori han bl. a. maatte love: «Jeg vil og skal udi Lunde Stift lade prædike det sande Guds Ord, det hellige Evangelium, rent og klart, som det med den hellige Skrift kristeligen udtydes og bevises kan, og ej med Vold og Uret derfor overfalde dem, som det hellige Evangelium prædike, besynderlig udi Malmø og andre Kjøbstæder, og ej med Vold og Uret hindre Præsterne paa deres Giftermaal, om der er nogle, som ville gifte sig og faa Ægtehustruer.» Ved denne Forpligtelse var T. B. tilsyneladende saaledes bunden, at han ikke vilde være i Stand til at modarbejde Reformationen, hvortil han ellers efter sin Stilling maatte føle sig opfordret. Da Frederik I imidlertid døde 1533, og da der paa Herredagen i Juli s. A. vedtoges en Reces, der gav Bisperne udvidet Magt over Præsterne, saa har Ærkebiskoppen formodentlig anset sig for løst fra sin Forpligtelse. I alt Fald søgte han nu efter Evne at gjøre de evangeliske Prædikanter Livet surt og at hindre deres Virksomhed ved ydre Midler; ja han gik saa vidt, at han fik dem og deres Beskyttere erklærede fredløse paa Skaanes Landsting. Intet Under derfor, at Reformationens Sejr blev T. B.s Fald. I Avg. 1536 blev han efter Christian III's Befaling fængslet, og paa det offentlige Møde, som Kongen under Herredagen i Kjøbenhavn lod afholde paa Gammeltorv 30. Okt. s. A., blev der forelæst en Række Klageposter mod Bisperne til Støtte for den Paastand, at de vare unyttige og skadelige og derfor ikke burde komme tilbage til deres Stand og Værdighed mere. Blandt Klagerne over T. B. var navnlig den, at han som den første Mand i Rigsraadet havde en Hovedskyld i, at der ikke strax efter Frederik I's Død var sket et nyt Kongevalg, hvorved Landet vilde være blevet forskaanet for en lang og ødelæggende Borgerkrig. Ogsaa hans tyranniske Fremfærd mod det evangeliske Parti blev stærkt fremdraget. Som bekjendt blev Resultatet, at Bispemagten blev afskaffet. I et Aar sad T. B. som Fange paa Nykjøbing Slot, indtil han bekvemmede sig til at fraskrive sig al bispelig Magt og Myndighed og ganske at underkaste sig Kongen. Fra den Tid spillede han ikke mere nogen fremtrædende Rolle i Tidens Begivenheder, men levede indtil sin Død, 26. Dec. 1552, som Prælat i Lunds Kapitel og Forstander for Bosie Kloster.

Rørdam, Hist. Kildeskrifter 1. R. I, 161 ff. 224 ff. 277. 2. R. II, 389 ff. Malmøbogen, Indl. S. XLIV ff. Sommelius, De templo Lund. S. 115 f.

H. F. Rørdam.

Bille-Brahe, Frants Preben Baron, 1824—82, Diplomat. P. B.-B.s Forældre vare ndfr. nævnte Preben Greve B.-B.s Søn Fred. Siegfred Baron B.-B. til Stamhuset Egeskov og Marie Sophie Frederikke Caroline f. Bülow. Han blev født i Kjøbenhavn 1. Nov. 1824, dimitteredes 1842 fra Roskilde Skole, tog det følgende Aar anden Examen og begyndte paa det juridiske Studium. Efter at han havde foretaget en Rejse i Udlandet, blev han 1847 ansat som Attaché ved Gesandtskabet i Paris. Aaret efter blev han Legationssekretær i Stockholm og forflyttedes 1852 i samme Egenskab til Berlin. Efter at han interimistisk som Chargé d'affaires havde ledet Gesandtskabsforretningerne i Haag og Brüssel 1855—56, vendte han som fungerende Chargé d'affaires tilbage til Berlin, hvor han kun forblev et Par Maaneder. Han kaldtes bort fra denne Post, lige da Preussen og Østerrig havde begyndt deres skæbnesvangre Indblanding i det danske Monarkis Forfatningsanliggender og derved sat den dansk-tyske Strid paa den internationale Dagsorden igjen. B.-B. blev 1860 Ministerresident ved Hofferne i Haag og Brüssel, hvilken Stilling han beklædte med Titelen overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister fra 1865—67, da Posten blev inddragen. Han udnævntes derefter til Gesandt ved det italienske Hof i Florents og flyttede i Begyndelsen af 1872 sin Residens til Rom. 14. Maj s. A. tog han sin Afsked. 1871 var han ved Faderens Død bleven Besidder af Egeskov. B.-B. blev 1850 Hofjægermester, 1862 Kammerherre, 1876 Kommandør af Danebrog. Han døde 14. April 1882 i Heidelberg af en Blodforgiftning. B.-B. var en varmtførende Patriot, men ikke fremragende som Diplomat. Han ægtede 22. Sept. 1850 Camilla Sophie af Harmens (f. 1829). *A. Thorsøe.*

Bille-Brahe, Henrik, 1709—89, Stiftamtmand. Henrik Bille var Søn af Axel Knudsen B. og Sophie f. Seefeldt og blev født 20. Okt. 1709 paa Ørumgaard i Jylland. Han blev Assessor i Hofretten 1732, Højunker 1734, Vice-Landsdommer i Fyn og Langeland 1735, Justitsraad 1736, Etatsraad 1741, Konferensraad 1747, Ridder af Danebrog 1759, Gehejmeraad 1766, Stiftamtmand over Fyn og Langeland, Amtmand over Odense, Dalum, St. Knuds og Ruggaard Amter 1767, Gehejmekonferensraad 1779, død 9. Jan. 1789. 7. Marts 1788 fik han Patent paa at føre Brahes Navn og Vaaben, da han efter sin ældste ugifte Søn Axel Frederik Bille-Brahes Død 1787 tiltraadte Stamhuset Hvedholm. Han var gift med 1. (1740) Christiane Gregersdatter Juel (f. 1704 † 1745), 2. (1752) Mette Johanne Reedtz,

f. Arenfeldt († 1762), og 3. (1766) Caroline Agnes v. Raben (f. 1738, fik Ordenen de la fidélité 1767, † 1810). Efter sin Fader arvede han Holbækgaard, som han imidlertid solgte 1763, med sin anden Frue fik han Palsgaard, og 1784 købte han Egeskov.

Maanedsskr. Orion III. 424 ff. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VIII, 310 ff. 394. *P. Brock.*

i Haag 07 **Bille-Brahe, Henrik Greve, 1798—1875, Diplomat. B.-B., Søn af ndfr. nævnte Preben Greve B.-B. og dennes første Hustru, blev født i Kjøbenhavn 21. Jan. 1798 og dimitteredes 1815 fra Odense Skole. Han traadte i Diplomatiets Tjeneste, i det han ^{1813 66.} 1831 udnævntes til Legationssekretær i Wien, hvilken Stilling han beklædte indtil 1833. I samme Egenskab fungerede han fra 1834—35 i St. Petersborg og fra 1836—37 i London. Da Gesandtskabsposten ved det nederlandske Hof ophævedes 1842, blev B.-B. permanent Chargé d'affaires i Haag. Der virkede han indtil Slutningen af Aaret 1847, da han kaldtes til Gesandtskabsposten i Wien og saaledes kom til at beklæde en diplomatisk Stilling, der under det daværende spændte Forhold mellem Danmark og det tyske Forbund var af den største Vigtighed. Regeringen overdrog ham en særdeles ansvarsfuld Post, da den udnævnte ham til kgl. Kommissær ved den saakaldte Notabelforsamling, der traadte sammen i Flensborg i Maj 1851 for at drøfte et af Regeringen forelagt Udkast til det danske Monarkis forfatningsmæssige Organisation. I Følge dette Udkast skulde Slesvigs Forbindelse med Holsten indskrænkes til enkelte Gjenstande af ikke-politisk Natur, hvorimod Slesvigs Forbindelse med Kongeriget skulde gennemføres ved fælles Rigsdag ved Siden af provinsiel Landdag og særligt Ministerium for de dertil hørende Anliggender. Denne Organisationsplan bekæmpedes af Notabelforsamlingens tyske Element, fordi den i Modsætning til det slesvig-holstenske Program løsnede Forbindelsen mellem Holsten og Slesvig. B.-B. formaaede ikke at overvinde Vanskelighederne som kgl. Kommissær, og han desavoueredes endog af Premierministeren, Grev A. W. Moltke, da han i den Tale, hvormed han aabnede Notabelforsamlingen, sagde, at Organisationsplanen skulde forelægges de enkelte Landsdeles Provinsialstænder til endelig Prøvelse. Et saadant Skridt havde Regeringen naturligvis aldrig haft til Hensigt, da den forgjæves vilde have anmodet Slesvigs og Holstens Provinsialstænder med deres slesvig-holstenske Flertal om Tilslutning til en Organisationsplan som den nævnte. I Juli 1851 gik Notabel-**

forsamlingen fra hinanden uden at have opnaaet noget positivt Resultat. B.-B. vendte i Avg. 1852 tilbage til Gesandtskabsposten i Wien, der i Mellemtiden var bleven bestyret af Grev W. Plessen. Da B.-B., der nærmest sympathiserede med det af Ministeriet Bluhme—Ørsted opstillede absolutistiske Helstatsprogram, følte sig mere og mere frastødt af den ejderdanske Retning, den danske Regering senere slog ind i, fratraadte han i Juni 1862 Gesandtskabsposten og forlod med det samme Diplomatiets Tjeneste. B.-B., der 1857 havde efterfulgt Faderen som Lensgreve, døde i Kjøbenhavn 7. April 1875. B.-B., der fik Titlerne Kammerherre og Gehejmekonferensraad, dekoreredes 1851 med Danebrogsordenens Storkors. Han var to Gange gift, 1. (1838) med Jeromia Catharine f. Baronesse Selby (f. 1812 † 1848), 2. (1851) med Louise Frederikke Gustava f. (Baronesse) Hochschild (f. 1830). Denne sidste blev 1888 Overhofmesterinde hos Dronning Louise. *A. Thorsøe.*

Bille-Brahe, Johan Christian Baron, f. 1819, Stiftamtmand, Søn af ndfr. nævnte Preben Greve B.-B. og dennes anden Hustru, er født paa Hvedholm 2. Juli 1819, blev 1836 privat dimitteret, 1842 juridisk Kandidat, arbejdede derefter en kort Tid i Kontoret for de udenlandske Betalinger, blev 1843 Kammerjunker, 1844 Kancellist i Kabinetssekretariatet, arbejdede 1845 i længere Tid paa Fyns Stiftamts Kontor og ledsagede Stiftamtmand Bardenfleth paa dennes Rejse til Island som Kommissarius ved det islandske Altings Samling, fik 1846 Tilladelse til at avskultere i Rentekammeret, var fra 1848—51 konst. Stiftamtmand i Fyns Stift, blev 1852 Kommitteret i Domænedirektionen, s. A. Kammerherre, 1855 Amtmand i Skanderborg Amt, 1867 Amtmand over Holbæk Amt, 1873 Stiftamtmand i Sjællands Stift og Amtmand over Kjøbenhavns Amt, s. A. Kommandør af Danebrog, 1875 Kurator for Vemmetofte adelige Jomfrukloster og Medlem af Handelsbankens Bestyrelse, 1882 Storkors af Danebrog. Han blev 21. Febr. 1852 gift med Maria Caroline Vilhelmine Komtesse Moltke, f. 23. Juli 1827, en Datter af Adam Wilhelm Greve M. (f. 1785 † 1864) og Maria Elisabeth f. Komtesse Knuth (f. 1791 † 1851). *G. Kringelbach.*

Bille-Brahe, Preben Greve, 1773—1857, Godsejer. B.-B., Søn af ovfr. nævnte Henrik B.-B. († 1789) og dennes tredje Hustru, blev født 25. Febr. 1773 i Odense. Han besøgte Latinskolen sammesteds, blev Student og studerede derpaa ved Universitetet i Göttingen.

Efter sin Hjemkomst 1793 lod han sig militært uddanne og traadte som Lieutenant ind i Hestgarden. Da han trak sig tilbage fra den aktive Tjeneste 1798, udnævntes han til Major ved Landeværnet. Han ophøjedes 9. Maj 1798 i Grevestanden, i det han oprettede Grevskabet Brahesminde, der bestaar af Stamhuset Hvedholm med Godserne Damsbo, Stensgaard og Østrupgaard samt Øerne Avernakø og Drejø. Desuden grundede B.-B. 1811 for sin næstældste Søn Stamhuset Egeskov, hvilket hans Fader havde købt, og 1805 erhvervede han Svanholm i Horns Herred, der tilfaldt hans tredje Søn som Arv. Han var blandt de «erfarne» Mænd, som Frederik VI sammenkaldte 1832 for at indhente deres Betænkning om den Aaret forud bebudede Stænderforfatnings Enkeltheder. Han var kongevalgt Medlem af den første roskildske Stænderforsamling og gjorde her Regeringens Finansregnskab til Gjenstand for kritisk Behandling, ligesom han ogsaa med Interesse tog sig af Landsby-skolelærernes Kaar. Han var som Godsejer en overordentlig dygtig Administrator, der lagde megen Humanitet for Dagen i Forholdet til Bønderne, hvorfor han ogsaa var højt skattet af disse. Han indlagde sig store Fortjenester som Patron for Odense adelige Jomfrukloster, hvilket han doterede med betydelige Summer af sine egne Midler. B.-B. fik Titlerne Kammerherre og Gehejmekonferensraad og dekoreredes med Storkorset af Danebrog. Han døde paa Hvedholm 21. Sept. 1857. Hans Bønder rejste Mindesmærker for ham paa alle tre Godser. B.-B. var tre Gange gift, 1. (1796) med Eleonore Sophie Baronesse Rantzau († 1800), 2. (1816) med Johanne Caroline Vilhelmine Falbe († 1823), 3. (1824) med Brigithe Susanne ^{Gebulle} (Sophie) Komtesse Schaffalitzky de Muckadell († 1876). *A. Thorsøe.*

Bilsted, Hans, 1774—1830, Kammeradvokat, en Søn af Kancelliraad, Grosserer Jacob B. (f. 1744 † 1811) og Christine f. Schiernbech (f. 1750 † 1780), fødtes 20. Nov. 1774 i Kjøbenhavn, blev 1794 privat dimitteret, 1797 juridisk Kandidat, 1802 Højesteretsadvokat, 1813 Justitsraad, 1824 Generalfiskal og Etatsraad, 1828 som en Mand, der «ved sine Talenter og Kundskaber havde erhvervet sig en betydelig Praxis», Kammeradvokat og døde 19. Juni 1830. Han var gift med Anna Dorothea f. Munthe af Morgenstjerne (f. 17. Febr. 1786 † 18. Marts 1837), en Datter af Kommandør Truels Smith M. af M. (f. 1745 † 1810) og Caroline Felizia f. Spulziona (f. 1756 † 1843).

Erslew, Forf. Lex.

G. Kringelbach.

Binck, Jacob, o. 1490—o. 1568, Maler og Kobberstikker. B. kalder sig selv paa et Stik fra 1530 Coloniensis, men antages muligvis at være fra Köln a. d. Spree, og hans Fødselsaar angives forskjelligt mellem 1490 og 1504. Han holdes for at være Lærling af Albrecht Dürer og har før 1546 været i Danmark som «kgl. Kontrafejer». I det nævnte Aar sendes han af Christian III til Hertugen af Preussen og nævnes først 1548 atter i Danmark for efter kort Tid igjen at gaa paa Rejser. I 1550 var han atter kommen tilbage til Danmark, hvis Konge sendte ham til Holsten for i Forening med Bygmesteren Martin Bussert at grundlægge en Fæstning i Krempe. 1551 traadte han i Hertugen af Preussens Tjeneste. B. var meget søgt som Portrætmaler, og Weinwich nævner en Del af hans danske Portrætter. Tillige var han en flittig og dygtig Kobberstikker, hvis Værker endnu søges af Samlerne. I preussisk Tjeneste bosatte han sig og giftede sig i Königsberg, og han er rimeligvis død der i Tiden mellem 1560 og 1568. Han bestilte i Nederlandene og opsatte (1555) i Slesvig Domkirke et prægtigt Mindesmærke over den danske Konge Frederik I og havde 3 Aar før besørget et andet for Hertugen af Preussen over dennes afdøde Gemalinde, Christian III's Søster, men det er ikke bevisligt, at han skulde have gjort Tegningerne dertil. Ogsaa Træsnittene til Christian III's Bibel skyldes ham, i det mindste fra Tegningens Side; Kjenderne tør ikke afgjøre, om han tillige har skaaret dem, uagtet Kongens Portræt bærer hans Monogram.

Nye Danske Mag. I, 321 ff. Merlo, Köln. Künstler S, 35 ff.

Ph. Weibach.

Bindesbøll, Jens, 1756—1830, Præst, var en Degnesøn fra Aastrup ved Faaborg og blev født 13. Marts 1756. Faderen hed Christen Jensen B., Moderen Birgitte Marie f. Krag. 1778 dimitteredes han fra Odense Skole og studerede i Begyndelsen Filologi. 1780—83 var han Huslærer hos Kammerherre Moth i Kjøbenhavn og deltog med sin Ven Chr. Hornemann — hvis Karakteristik han har meddelt i Fortalen til dennes efterladte filos. Skrifter —, R. Nyerup o. fl. i det Rybergske Øvelsesselskab og var almindelig anset som en meget lovende ung Mand. En Tale paa Kongens Fødselsdag, udgivet 1783, stammer fra dette Selskab. Senere var han Alumnus paa Borchs Kollegium og tog filologisk Examen 1786. Men pludselig forandrede han sin Bestemmelse, forberedte sig i kort Tid til theologisk Attestats, blev faa Maaneder efter endt

Examen kaldet til Sognepræst i Bringstrup og Sigersted i Sjælland (1788) og giftede sig med sin Vens Søster, Karen Johanne Hornemann († 1807), Præstedatter fra Ærø. 1797 forflyttedes han til Ledøje (ved København), hvor han virkede til sin Død, 19. Juli 1830. B. var i sin Ungdom en ivrig Kantianer. Da Biskop Balle visiterede hos ham 1800, fik Biskoppen, der vilde spøge med den nye Tids Filosofi og politiske Idealer, en uhyggelig Medfart af B. efter sin egen Beretning (Kirkeh. Saml. 3. R. IV, 18 f.). I øvrigt var B., der var en ualmindelig kraftig og karakterfast Personlighed, af sin Samtid anset som en dygtig Præst. Blandt hans Sønner ere de tvende efterfølgende, Arkitekt B. og Biskop B.

N. Schack, Ligprædiken ov. J. B., 1830. Erslew, Forf. Lex. C. J. Boye, Poetiske Skrifter IV, 206 ff.

A. Jantzen.

Bindesbøll, Michael Gottlieb Birckner, 1800—56, Arkitekt. Han var Søn af den foregaaende og fødtes 5. Sept. 1800 i Ledøje Præstegaard. Han var en livlig og opvakt Dreng, praktisk anlagt, men uden Sans for boglig Sysse, hvorfor han efter sin Konfirmation blev sat i Lære hos Møllebygger Jørgensen i København. Han blev Svend og arbejdede som saadan i et Par Aar, indtil han ved Konferensraad Collins Foranledning 1820 sendtes til Stockholm for at aftegne en Korntørringsmaskine, hvorom han senere skrev en lille Afhandling. Hans Interesse for Fysik og Mathematik havde imidlertid paadraget ham H. C. Ørsteds Opmærksomhed, og med ham foretog han 1822—23 en Rejse gennem Tyskland og Frankrig. Længe havde Lysten til at blive Arkitekt gjæret i ham, og efter at have set en Del Kunst paa denne Rejse og hørt adskilligt om Pompeji af den franske Arkitekt Gau og tillige naaet en større aandelig Modenhed og fyldigere Kundskaber begyndte han efter sin Hjemkomst at besøge Akademiet, som han gennemgik, og hvis Medailler han erhvervede 1824—33, medens han samtidig arbejdede som Konduktør for Bygningsinspektørerne Koch og Hornbech. Ved Akademiet følte han særlig Interesse for Høyens Forelæsninger og Freunds Undervisning. Opgaven til den store Guldmedaille var «en luthersk Hovedkirke», som han løste i rig gotisk Stil, noget nyt, som vakte baade Opsigt og Modstand. Han fik Akademiets store Stipendium og rejste 1834 til Syden, hvor han i 4 Aar gjorde flittige og omfattende Studier i Grækenland og Italien. Hjemkommen 1838 blev han strax agreeret og fik 1839 som Opgave til sit Receptionsarbejde «et Amfiteater i antik

Stil, rummende 1500 Tilskuere», som han for øvrigt først fik indleveret 1847, da Aarene 1839—47 benyttedes til Opførelsen af Thorvaldsens Musæum og en Del private Arbejder. Han var imidlertid blevet udnævnt til Bygningsinspektør i Holsten, tiltraadte Embedet 1847, blev 1849 Bygningsinspektør i Jylland med Bopæl i Aarhus og endelig 1851 i Kjøbenhavn. Han blev titulær Professor 1853 og Professor ved Akademiet 1856. Han døde 14. Juli 1856. Han blev 1845 gift med Andrea Frederikke Andersen, med hvem han fik en Søn — Arkitekt Thorvald B. — og to Døtre. Hun var en Datter af Seminarielærer Rasm. A.

Thorvaldsens Musæum er B.s Hovedværk og det selvstændigste moderne Bygningsværk i Danmark. B. havde allerede i Rom gjort Skitser dertil efter Samraad med Thorvaldsen, og det er af stor Interesse i Kunstakademiets Samling af B.s arkitektoniske Udkast at iagttage, hvorledes Tanken stadig udvikles fra et almindeligt græsk Tempelanlæg til den originale Bygning, Kjøbenhavn er saa lykkeligt at eje, enestaaende i sin storslaaede Simpelhed og i sin geniale Løsning af den vanskelige Opgave at være et Monument over Kunstnerens Grav og samtidig et Musæum for hans Værker. Stilen er ren græsk, Opfattelsen i høj Grad personlig; der er ikke set gennem fremmede Briller, men Aaringers ihærdige Studier af den græske Bygningskunsts forskjelligartede Værker have saaledes befrugtet Kunstnerens Fantasi og Tankegang, at han har følt sig som hjemme i det fremmede Land og har formaaet at tale det fremmede Sprog som en indfødt. Kun skulde Bygningen ikke ligge i Kjøbenhavn med sin Baggrund af tung, skyet Himmel og skumle, farveløse Huse og Slotsdele. I selve Grækenland hører den til, med den kraftige blaa Himmel over sig, med de fjærne hentonende Bjerge til Baggrund, omgivet af pragtfulde, graaliggrønne, storbladede Planter og belyst af den hvidligglitrende, blændende Sol. Der vilde dens harmoniske Farver komme til deres egentlige Ret, der vilde Overgangen fra Dagens Larm og Arbejde til Dødens Stilhed og Fred være af langt mere betagende Virkning end her i det taagede Norden. Det arkitektonisk nye ved Thorvaldsens Musæum er i første Række *Farvens* Anvendelse; B. har her set adskillig videre ind i Fremtiden end hans Samtid, og netop denne Forstaaelse af Farven som en Magt i Bygningskunsten viser bedst, hvor dybt han var trængt ind i den antike Kunstfølelse. I Lofternes og Gulvenes Komposition er der en

Rigdom og Mangfoldighed, som er overvældende; i konstruktiv Henseende er Bygningen mønsterværdig.

Ikke alene her, men i mange andre af B.s Arbejder aabenbarer det sig, at han fortrinsvis var en *dekorativ* Begavelse. Derfor lykkes saadanne Arbejder ham særlig godt som Gravmæler (f. Ex. Rasks paa Assistens og Puggaards paa Søetatens Kirkegaard), Piedestaler til Statuer, Rammer til Malerier osv. Ogsaa en Del Møbler har han tegnet, men hvor interessante de end i visse Henseender kunne være, skæmmes de dog for meget af den søgte Tarvelighed i Formerne og den alt for store Umagelighed for Brugen. Blandt andre Resultater af hans dekorative Evne kan anføres: Monumentet i Fredericia over de faldne Krigere 1849, Monumentet over Frederik VII paa Rytterknægten paa Bornholm, 1855, Udvidelsen af Tilskuerpladsen i det kongelige Theater, 1855, Solennitetssalen i Københavns Universitet med den antike Broncedør, 1855, Restavrationen af Kronborg Slotskirke, 1838, og det mærkelige, fantasirige Projekt til et nyt zoologisk Musæum (uudført, se Kunstakademiets Samlinger), en mangefarvet Bygning, oversaaet med billedrige Fremstillinger og prydet med Statuer og Dyrefigurer i Bronze.

Ved Siden af denne ualmindelige Sans for Rigdom i Farver gik en mærkelig Hang til Fattigdom i Former. Derfor kan han blive forunderlig tom og bar, næsten uciviliseret, i sin Angst for Smaalighed og Overfyldning. Eksempler herpaa findes i rigt Maal blandt hans Udkast, og det har ogsaa til Dels fundet Udtryk i hans Receptionsarbejde, som i det hele taget hører til hans svagere Arbejder i sin færdige Skikkelse, hvorimod Studierne dertil vise, at han under Udarbejdelsen har været inde paa andre, rigere Planer. Fremdeles i hans Projekt til et Universitetsbibliothek, 1853, Ting- og Arresthuset paa Nørrebro, 1847, og Landbohøjskolen, 1856.

Karakteristisk for Omfanget af B.s Begavelse og hans overlegne Blik er det, at han trods sin store Forkjærlighed for den antike Kunst stod saa sjælden fordomsfrit lige over for alle andre Stilarter; han kjendte ikke til borneret Klassificeren, men uddrog af enhver Stilart, hvad han fandt skjønt og anvendeligt. Han har saaledes benyttet gotiske Motiver til Hobro Kirke 1849, Raadhuset i Næstved 1856 og det uopførte Raadhus i Flensborg; Renæssancemotiver til Apotheket i Næstved 1853, de skaanske Herregaarde Wrams-Gunnarstorp og Marsvinsholm 1854—56, Raadhusene i Thisted 1849 og Stege 1854 og enkelte slesvigske Jærnbanebygninger; nor-

diske Træmotiver til flere Præstegaarde og Villaer (f. Ex. Krathuset og Skovhuset i Ordrups Krat) og til Dels til Klampenborg Badeanstalts Bygninger med de takkelige Kottager og den ejendommelige Koncertsal 1844. Og heller ikke var han bange for at se helt bort fra Fordringerne til en bestemt Stil, men blot anvendte de Former, særlig i Mursten, som han mente passede bedst til Bygningens Formaal, f. Ex. i Daareanstalterne ved Aarhus 1850, Roskilde 1853 og Vordingborg 1854, Arbejderboligerne paa Østerfælled 1854, Ting- og Arresthuset i Odense 1856 og det ikke udførte Projekt til Vridsløselille Straffeanstalt osv.

Da der udgik Indbydelse til en Konkurrence om Tegninger til en Bygning for Universitetsbibliotheket, indsendte B. et Projekt i rig venetiansk Renæssancestil, som blev præmieret, men ikke fulgt ved Opførelsen; dette B.s sidste store Arbejde var af grandios Virkning, men Tegningen er paa en ubegribelig Maade forsvunden og har trods alle Anstrængelser endnu ikke været til at opspore.

B. var som Menneske en kraftig, livfuld Natur, elsket og beundret af sine Venner, frygtet af sine Modstandere; bred og munter i det selskabelige Liv, energisk og flittig ved sit Arbejde. Han var personlig og kunstnerisk en af de betydeligste i den Høyenske Kreds; han er med sin Begavelses geniale Frodighed og bisarre Forunderlighed vor Arkitekturs Grundtvig.

Weilbach, *Konstnerlex.* Samme, *Konst og Æsthetik.* Lübcke, *Kunsthistorien* ved Jul. Lange. Nord. *Convers. Lex.* Erslew, *Forf. Lex.* Chr. Winther, *Dansk Kunstblad*, 1837—38. Carstensen, *Ny Portefeuille*, 1844 C. Reitzel, *Charlottenborg-Udstillingerne.* *Erik Schiødt.*

Bindesbøll, Severin Claudius Wilken, 1798—1871, Biskop, Broder til foregaaende, blev født i Ledøje Præstegaard 16. Febr. 1798. Den første Undervisning modtog han i Hjemmet, hvor J. E. Wegener, siden hans Svoger, var Huslærer. Hans Fader fulgte med stor Deltagelse hans og hans Brøders Uddannelse og gjorde sig navnlig Umag for at vække og nære deres Sans for alle Samfundsanliggender. Hver Dag bleve Aviserne læste højt ved Bordet, og Indholdet drøftet under Husfaderens Vejledning; paa den Maade vilde Jens B. hos sine Børn udvikle den «common spirit», for hvilken han selv i sin Ungdom havde sværmet.

1812 kom Severin B. i Roskilde Skole, og under Skolegangen der havde han Bolig hos sin forrige Huslærer, Wegener, der nu, som Kapellan hos Domprovsten, havde ægtet hans Søster. Roskilde Skole begyndte den Gang at tage et nyt Opsving, og B. bevarede

stadig den Undervisning, som han der havde faaet, i taknemmelig Erindring. 1816 blev han Student, og efter at have taget anden Examen kastede han sig over det theologiske Studium. 1821 blev han Kandidat. I Studenteraarene boede han sammen med sin yngre Broder, den ovenfor skildrede M. G. B. B., som aabnede hans Øje for Kunstens Værd og Betydning.

Da han i et Par Aar havde været Kandidat, blev han Alumnus paa Borchs Kollegium, og som saadan var han en Tid lang theologisk Manuduktør og Notarius ved det theologiske Fakultet. Ved at føre Protokollen under den mundtlige Examen tabte han imidlertid Lysten til at fortsætte sin Manuduktionsvirksomhed. I Steden derfor begyndte han at undervise i Religion baade i Pige- og Drengeskoler, og i flere Aar var han en meget søgt Religionslærer. En alvorlig Øjensygdom nødte ham dog snart til at indskrænke sin Lærergjerning, og ved Konferensraad J. Collins Anbefaling lykkedes det ham midlertidig at kunne lade Skolegjerningen fare for, med offentlig Understøttelse, at foretage en toaarig Udenlandsrejse (1832—34), der gik gennem Tyskland og Østerrig til Italien og hjem over Schweits og Frankrig. Sine Indtryk fra denne Rejse har han senere skildret i nogle «Meddelelser fra og om Udlandet, mest religiøse og kirkelige Gjenstande vedkommende», der, efter at være optagne i et theologisk Tidsskrift, udkom særskilt 1840—41.

Efter Hjemkomsten fra Udlandet tog han atter fat paa den Virksomhed som Religionslærer, der var ham saa kjær, men 1838 forlod han Hovedstaden for at overtage Embedet som Sognepræst for Nakskov og Branderslev Menigheder. Da han i 13 Aar havde røgtet denne Gjerning, blev han (1851) kaldet til Biskop over Aalborg Stift og 22. Febr. 1852 af Biskop Mynster indviet til det kirkelige Tilsynsembede sammen med Professor C. T. Engelstoft. 4 Aar senere blev han forflyttet til Laaland og Falster som Biskop over dette Stift, og der virkede han til sin Død, som indtraf 30. Jan. 1871. 1843 ægtede han Anna Caroline Løwensøn, f. 1813, (en Adoptivdatter af Grev C. W. Danneskjold-Løvendal), som 1823, efter at være legitimeret, fik adelige Rettigheder. 1852 blev han Kommandør af Danebrog.

B. var en velbegavet og flersidig dannet Mand, der med Alvor og Nidkjerhed gjorde sin Gjerning som Præst og Biskop, og overalt vandt han mange Venner ved sin elskværdige, bramfri Optræden. Af og til tog han Del i de kirkelige Forhandlinger, der førtes i Litteraturen, som i Drøftelsen af Principperne for en

ny Salmebog og i Undersøgelsen om den rette Forstaaelse af Begrebet «Folkekirke». Det varigste litterære Mindesmærke rejstes ham dog efter hans Død, da Biskop Monrad og Stiftsprovst Kofoed-Hansen af hans Efterladenskaber udgave «Tanker til Eftertanke over Søn- og Festdags-Evangelier» (2. Oplag 1875). I denne Bog foreligger der et smukt Vidnesbyrd om den Alvor og Omhu, med hvilken B. forberedte sig til Ordets Forkyndelse, og som Andagtsbog have disse «Tanker til Eftertanke» vundet stor Paaskjønnelse baade hos Præster og Lægfolk.

Den Sans for «common spirit», som tidlig var indpodet ham, bragte ham til at følge den politiske Udvikling her hjemme med mere end almindelig Deltagelse, og ogsaa i det politiske Liv har han spillet en Rolle, om end ikke nogen fremtrædende. I 1848 valgtes han af Østifternes Bisper og Provster til Medlem af den raadslaaende Forsamling af erfarne Mænd, som aldrig kom til at træde sammen. I Følge kongelig Udnævnelse deltog han som gejstligt Medlem i Stænderforsamlingen i Roskilde i April til Maj 1848, og senere søgte han Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling ved at stille sig i Maribo Amts 1. Kreds; men han faldt for Balthasar Christensen. Derimod blev han langt senere, i Aarene 1866—70, Landstingsmand for 5. Kreds (Maribo Amt), og i Aaret 1868 var han tillige Medlem af den da nedsatte Kirkekommission; men han var den Gang «for gammel til at øve Indflydelse nogen af Stederne» («Fædrelandet»).

Selvbiografi i Program til Bispevielsen 1852. Erslew, Forf. Lex. Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 7. Fædrelandet 1871, Nr. 27.

Fr. Nielsen.

Bing, Anders, 1525—89, Rigsraad, hørte til en gammel skaansk Adelsslægt og var en Søn af Kjeld B. til Smidstrup, paa hvilken Gaard A. B. blev født; Moderen hed Kirsten Splid (Fasti). Da han var 7 Aar gammel, blev han sendt til Norge til sin Morbroder Jens Splid, der satte ham i Skole i Bergen. Senere var han i Huset hos flere ansete Adelsmænd som Hr. Johan Rantzau og Hr. Peder Skram. Derpaa forsøgte han sig i udenlandsk Krigstjeneste, navnlig i Ungarn mod Tyrkerne. Efter sin Hjemkomst blev han 1554 Hofsinde hos Hertug Frederik paa Malmøhus, der efter sin Tronbestigelse gjorde ham til sin Kjøgemester. A. B. deltog baade i Ditmarskertoget og i den nordiske Syvaarskrig. I denne sidste mistede han begge sine Brødre og blev selv haardt saaret i Slaget ved Svarteraa. Efter Fredslutningen sendtes han

som Gesandt til Sverige og blev senere oftere benyttet til diplomatiske Sendelser; 1581 optoges han i Rigens Raad. Foruden et Par mindre Len havde han fra 1572 Varberg Slot i Forlening, og her døde han 16. Dec. 1589 efter længere Tids Svagthed. To Dage efter hans Død kom Kong Jacob VI af Skotland og Dronning Anna til Varberg, og i Nærværelse af dem og en ualmindelig stadselig Forsamling af danske og skotske Rigsraader og den hallandske Adel og Gejstlighed blev hans Lig ført fra Varberg til Treslev Kirke; Kong Jacob hædrede desuden: A. B.s Minde ved selv at forfatte et Ærevers over ham. Samtidig med at Kong Frederik II 1572 fejrede sit eget Bryllup gjorde han ogsaa A. B.s Bryllup paa Kjøbenhavns Slot med Jomfru Anne Pedersdatter Galt. Hun levede endnu 1605, men Ægteskabet var barnløst, og A. B. døde som sin Slægts sidste Mand.

Bricka og Gjellerup, Den danske Adel i det 16. og 17. Aarh. I, 178 f. Danmarks Adels Aarhog 1888, S. 81. *Thiset.*

Bing, Jens, 1681—1751, Læge, fødtes i Throndhjem i Avg. 1681. Hans Forældre vare Byfoged og Raadmand Jens B. og Clara f. Meldahl (eller Bruse). Han uddannede sig først som Apotheker og forestod i nogle Aar Apotheket i Ribe, men fik da Lyst til at studere Medicin, lagde sig efter Humaniora og immatrikuleredes 1705 ved Kjøbenhavns Universitet. Han var derpaa Alumnus paa Borchs Kollegium sammen med Holberg. I 1709 skal han være bleven Medikus ved Flaaden, 1712 erhvervede han sig den medicinske Doktorgrad, fik snart en betydelig Praxis og nød megen Anseelse som Læge, ligesom han ogsaa var Livmedikus hos Grev Danneskjold-Laurwigen og andre fornemme Herrer. (1717 konkurrerede han med A. Hojer og J. Buchwald til det ledige medicinske Professorat, men denne sidste sejrede) 1726 blev han Kancelliraad, 1727 Justitsraad og 1746 Etatsraad. Han vedblev at være ugift og boede i lang Tid sammen med Hans Gram. Han døde 10. Okt. 1751 og blev begravet i Frue Kirke. En betydelig Del af sin Formue testamenterede han til Universitetet, navnlig til fattige Studenter.

Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen II, 191 ff. *Jul. Petersen.*

Bing, Jens Vilhelm, 1707—54, Læge, var en Brodersøn af den foregaaende og fødtes 7. Dec. 1707 i Bejtstad i Throndhjems Stift som en Søn af Kapellan Villads Jensen B. og Magdalene Susanne f. Lund. Fra sin tidlige Ungdom nærede han levende

Interesse for Kirurgien, kom 1726 til Kjøbenhavn for at nyde godt af sin Farbroders og Professor Buchwalds Undervisning og foretog senere en mangeaarig Uddannelsesrejse til tyske, franske og hollandske Lærestalter, hvor han navnlig dyrkede Studiet af Fødsels-hjælpen, for hvilket Fag Buchwald havde vakt hans Interesse. Han opholdt sig længe i Strasburg hos Fried den ældre, den berømte Forstander for Tysklands nyindrettede første Fødselsstiftelse, ligesom han vistnok ogsaa med Udbytte har uddannet sig hos den ansete Fødselshjælper Grégoire i Paris, der er en af den uskadelige Fødselstangs tidlige Opfindere. Da han endelig 1737 kom tilbage til Kjøbenhavn, blev han ogsaa snart en søgt Fødsels-hjælper, i hvilken Henseende hans Virksomhed fik en særlig fremtrædende Betydning derved, at han selv konstruerede en Fødselstang og anvendte dette Instrument, hvis Brug endnu ikke var kjendt her hjemme. Han var i den Retning forud for sin Tid, der endnu ikke forstod at vurdere hans Opfindelse, som saaledes er gaaet temmelig ubemærket hen her hjemme, hvortil i øvrigt ogsaa den Omstændighed væsentlig har bidraget, at han selv ikke har publiceret nogen Beskrivelse af Instrumentet. Først senere har M. Saxtorph fremdraget B.s Fortjenester. I Tyskland vandt hans Opfindelse derimod snart Anerkjendelse, og Tangen — ligesom ogsaa et andet af ham opfundet Instrument, et Perforatorium (forfex) — blev beskrevet og afbildet i en Dissertation af J. G. Janck i Leipzig (1750); i en Afhandling af Professor Boehmer i Berlin beskrives den ligeledes. I øvrigt erhvervede han sig hurtig en anset Stilling i Kjøbenhavn, fik ikke alene (1739) en kongelig Bevilling til at praktisere offentlig i Medicin og Kirurgi, men blev ogsaa Medlem af Collegium medicum og af Jordemoderkommissionen. 1740 lod han sig examinere ved Amfitheatret, og 1744 blev han immatrikuleret ved Universitetet, hvorefter han 1746 disputerede for den medicinske Doktorgrad med en Afhandling af obstetricisk Indhold. I en Aarrække var han Læge ved Søkadetkorpset og fra 1753 tillige Læge ved Waisenhuset. Han døde allerede 1754 af Fattigdom og Bræk = 1745 havde han ægtet Johanne Cathrine Nordrup, en Datter af henskab Vinhandler N. i Kjøbenhavn; hun døde først 1809.

Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen II, 316 f. E. Ingerslev, Fødselstangen, 1887, S. 54 ff. C. E. Levy, Chr. Joh. Berger, 1856, S. 9 ff.

Jul. Petersen.

Bing, Just, 1718—65, Præst, Broder til foregaaende, var Søn af Provst Villads B. i Hadsel i Thronhjems Stift. Hans Moder var en

Præstedatter, Magdalene Susanne f. Lund. Han blev Student 1737 og havde under sit Ophold i Kjøbenhavn væsentlig Støtte af sin rige Farbroder, ovennævnte Dr. med. Jens B. Efter at han havde taget Attestats 1740 og et Par Aar været Alumn paa Borchs Kollegium, gjorde Onkelen ham det ogsaa muligt at kunne opholde sig længere Tid i Udlandet. Han studerede i Helmstedt, hvor han skal have haft Ansættelse som Professor extraordinarius, og i Leiden, hvor han var 1746. Hjemkommen fra Udlandet blev han 1748 kaldet til Sognepræst for Besser og Onsbjærg Menigheder paa Samsø; fra 1750 var han tillige Provst. Han døde 25. Febr. 1765. Uagtet han var bekjendt for sin Lærdom, har man af ham dog kun nogle ubetydelige Disputatser fra Tiden før hans Udenlandsrejse. Han var gift med Abigael Marie Brandt, hvis Fader var Renteskriver. Hun overlevede Manden i 30 Aar.

Nyerup, Lit. Lex.

A. Jantzen.

Bing, Lars Hess, 1761—1819, Sorenskriver, Topograf. Født 1761 (døbt 10. Sept.) i Throndhjem af Forældrene Nicolai B., Skibsfører (f. 1724 † 20. Jan. 1800), og Methe Dorthea f. Hess (f. 1732 † 20. Juli 1787), kom 1776 i Tjeneste hos Sorenskriver T. A. Rosted paa Inderøen og blev her i 13 Aar — til sidst som Fuldmægtig, tog 1790 juridisk Examen i Modersmaalet og fik strax efter Beskikkelse som Prokurator ved Over- og Underretterne. Han opholdt sig i de nærmest følgende Aar i Kjøbenhavn for at sollicitere og benyttede da Tiden til at udarbejde sin Beskrivelse over Norge med dets gamle Bilande i lexikalsk Form, der udkom 1796, efter at han 1795 var bleven Birkedommer og Skriver samt Forligelseskommissær paa Læsø, hvorfra han 1806 forflyttedes som Sorenskriver til Østre Raabygdelaget, 1810 til Ryfylke, 1813 til Søndhordland, hvor han døde 22. April 1819. Sine topografiske Arbejder vedblev han paa Læsø og i Raabygdelaget og har leveret Beskrivelser over begge. Hans Norges Beskrivelse havde Betydning for sin Tid, uagtet den i kritisk Henseende er svag og mangelfuld. Gift 23. Sept. 1795 med Margrethe Catharina Helena Profft (f. 15. Marts 1767, † i Sogndal 6. Maj 1843), Datter af Boghandler i Kjøbenhavn Christian Gottlieb P. og Christiane f. Rothe.

Halvorsen, Norsk Forf. Lex.

D. Thrup.

Bing, Meyer Hermann, 1807—83, Handelsmand og Fabrikant. Han er født 4. Juni 1807 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, H. J. B.,

sammen med L. J. Kalisch, der begge kom her til fra Amsterdam, i 1803 havde oprettet et for Jødernes Emancipation her i Landet betydningsfuldt og meget anerkjendt Undervisningsinstitut. Hans Moder var Sara f. Meyer. 1820 trak Faderen sig tilbage fra Skolevirksomheden, da han Aaret før havde søgt og faaet Bevilling til at aabne en Handel med alle til Skrivning og Tegning henhørende Materialier samt Landkort og Skolebøger, og i denne Papir- og Boghandel var M. H. B., endnu kun Dreng, strax virksom. 1838 blev han optagen i Forretningen, hvis nu i næsten 50 Aar saa vel bekjendte Firma blev «H. J. Bing & Søn», som han efter Faderens Død i 1844 overtog sammen med sin nogle Aar yngre Broder J. H. Bing. Det er navnlig paa Kunst- og Galanteri-handelens Omraade, at Firmaet erhvervede sig et Navn; Aabningen af et nyt, efter Datidens Forhold storartet Lokale for det paa Hjørnet af Kronprinsensgade og Pilestræde var i 1846 en Begivenhed, Christian VIII tog det i Øjesyn Dagen før. Men ogsaa i den danske Boghandel har Firmaet sat Mærke ved at forlægge en Række betydningsfulde Bøger og Kunstblade, ikke at tale om at det allerede tidlig sammen med Kobberstikker William Ferslew havde anlagt et lithografisk Etablissement (Bing & Ferslews lith. Etabl.), som i 1843 blev forenet med et Bogtrykkeri og en Stereotyperingsanstalt og dreves til 1857, da det gik over til nuværende Etatsraad Chr. Ferslew. Hvilken Betydning der i det hele tillagdes M. H. B. i Boghandlerverdenen, kan bl. a. ses deraf, at han i 1856 dirigerede det første skandinaviske Boghandlermøde (i Kjøbenhavn). Hans ualmindelige Virkelyst og Dygtighed kom i det hele det offentlige til gode paa mange Maader. Fra 1858—77 var han Borgerrepræsentant, fra 1868—71 Formand i Industriforeningen, og til sin Død bevarede han Direktørposterne i Kjøbenhavns to jødiske Friskoler (Drengesfriskolen og Carolineskolen). Det kan ogsaa nævnes, at han i 1857 var Medindbyder til Oprettelsen af «Selskabet til Udgivelse af Oehlenschlägers Skrifter», men for øvrigt stod han kun til Udgangen af 1862 i Forbindelse med den danske Boghandel, i det Firmaet H. J. Bing & Søn fra 1. Jan. 1863 gik over til hans Søn og Svigersøn (J. M. Bing og B. Henriques). Han blev nu en Tid kaldet Dampmøller, i det han sammen med sin ovennævnte Broder, Etatsraad J. W. Heyman og D. Halberstadt & Komp. var Interessent i Christianshavns Dampmølle, men allerede fra 1852 havde hans saa vel som hans Broders Virksomhed for en væsentlig Del været koncentreret paa sammen med Fr. Grøndahl († 1856) at op-

rette en Porcellænsfabrik, der efter mange Vanskeligheder ogsaa lykkelig gjennemførtes. Udsalget fra Bing & Grøndahls Porcellænsfabrik, der strax slog godt an, aabnedes ved Juletid 1854. 1865 gik Brødrene Bing videre ved at anlægge en Stentøjsfabrik (F. M. Bing & Komp), men den blev nedlagt allerede 1869. Efter et virksomt Liv døde M. H. B. 15. Sept. 1883. 9. Nov. 1831 havde han ægtet Eva Simonsen (f. 18. Okt. 1809), Datter af Manufakturhandler L. J. S. og Ester f. Henriques; hun døde 13 Dage før sin Ægtefælle, nemlig 2. Sept. 1883.

C. Nyrop, Bidr. til d. danske Industris Hist. S. 249 f. 283. Delbanco, Festskr. i Anl. af Boghandlerforeningens Halvhundredaarsdag, 1887. Illustr. Tid. XXIV, 645 f. *C. Nyrop.*

Binzer, Carl Christian, 1812—61, Digter, Søn af Kapitajn Carl Ludv. B., født i Horsens 14. Nov. 1812. I sit 10. Aar kom han til sin Onkel i Glücksborg, Forfatteren Aug. Dan. Binzer (psevd. A. T. Beer), og gik i Skole der og i Flensborg i 2 Aar, derpaa 2 Aar i Kjøbenhavn, derpaa i Latinskolen i Kiel, hvorfra han kom paa Gymnasiet i Altona indtil 1833. Han studerede nu i flere Aar i Kiel, men maatte opgive Studeringerne og var i nogle Aar Huslærer, først ved Vejle, siden i Kjøbenhavn. Her blev han i 1843 Volontær i det slesvig-holstenske Postsekretariat, og efter en større Rejse i Evropa ansattes han 1852 som Kancellist under Generalpostdirektoratet. 1860 entledigedes han med Pension. Han døde sindssvag i Kjøbenhavn 28. April 1861. Han har udgivet 6 Samlinger tyske, mest lyriske Digte (1840—53).

Erslew, Forf. Lex. Brünner, Deutsches Dichterlex. *C. A. Nissen.*

Binzer, Ludvig Jacob, 1746—1811, Officer, er født 14. Febr. 1746 i Hessen, hvor hans Fader var juridisk Embedsmand; Moderens Slægtnavn var Curti. B., der fra sin tidligste Barndom var videbegjærlig og læselysten, fik sin første Undervisning i et Gymnasium i Schlüchtern, kom derefter til Bieber, hvor han navnlig lagde sig efter Mathematik og civil Bygningskunst, og blev med 18 Aars Alderen Kadet i Hanau. Her fattede Kommandanten, den senere som General i dansk Tjeneste bekendte Huth, stor Forkjærlighed for ham, gav ham Undervisning i Datidens Krigskunst og fik ham ansat som hessisk Ingeniørkonduktør. B. nærrede paa sin Side de sønligste Følelser mod Huth, hvem han hele Livet igjennem vedblev at betragte som sin Lykkes Skaber, og var bestandig om ham. Han ledsagede som Amanuensis Huth, der var Lærer for

de unge hessiske Prinser, paa en Studierejse over Syvaarskrigens Valpladser, og da Huth paa Landgrev Carl af Hessens Opfordring 1766 drog til Danmark, fulgte B. med og opnaaede Ansættelse som Overkonduktør med Premierlieutenants Rang i det nys oprettede Ingeniørgeografkorps. Dette Korps nedlagdes dog af Grev St. Germain, der 1767 for en kort Tid paa ny overtog Krigsstyrelsen, B. blev stillet uden for Nummer i Artilleriet og tilbragte nu 2 Aar i Hanau hos den afskedigede General Huth, indtil denne 1769 kaldtes tilbage. 1772 blev B. ansat som Generalkvartermesterlieutenant hos Carl af Hessen, da denne for at dæmpe den befrygtede Opstand gik til Norge, og her forblev han efter Landgrevens Tilbagerejse, beskæftiget med Opmaaling og militære Rekognosceringer, indtil 1774, da han meldte sig hos Landgreven i Slesvig for at benyttes ved de indledende Opmaalings- og Niveleringsarbejder til det projekterede Anlæg af Ejderkanalen. Samme Aar blev han Kapitajn og Kompagnichef i Artilleriet. 1778 ledsagede han som Adjudant Carl af Hessen under dennes Ophold ved den preussiske Hær og foretog efter Fredslutningen i Teschen det følgende Aar et nøje Studium af den østerrigske Hærs Positioner i Bøhmen og Sachsen. Under dette Besøg i Udlandet gjorde han sig bemærket ved sin sikre Dømmekraft og sin fortrinlige Evne til at opfatte Terrænet og modtog gennem den bekendte Hærfører Hertug Ferdinand af Brunsvig fordelagtige Tilbud om at træde i preussisk Tjeneste. Ogsaa her hjemme paa skjønnede man hans Duelighed og den rastløse Flid og Iver, hvormed han stedse arbejdede. 1780 — i hvilket Aar han giftede sig med Margrethe Louise Ericius, en Datter af daværende Etatsraad Moritz Christian E. ved Overretten paa Gottorp — blev saaledes den betroede Post som Hærens Generalkvartermester reserveret ham, uagtet han endnu kun var ung Kapitajn, 1783 fik han en indbringende Virksomhed som Lærer i Krigskunst for Prins Vilhelm af Württemberg, 1785 blev han Kommandør for det i Kiel oprettede holstenske Jægerkorps — en Elitetrop let Infanteri, hvervet navnlig af Forstbetjente og Herregaardsskytter —, 1786 Major og 1788 Oberstlieutenant. Sidstnævnte Aar fik han Ordre til at gaa til Norge med sine Jægere for af dem og udtagne Skarpskytter af norske Regimenter at danne en ny, større Jægerafdeling. Med denne — det norske Jægerkorps, hvis første Chef han altsaa var — deltog B. i Felttoget mod Sverige, der, hvorvel

lidet blodigt, dog var meget anstrængende for B. og hans Korps, som dannede Hærens Avantgarde, og paa hvilket Sikringstjenesten langs Grænsen saa godt som udelukkende kom til at hvile. B.s Helbred fik ved denne Lejlighed et Knæk, som den ikke senere forvandt.

I Maj 1789 kaldtes B. hjem fra Norge; han fik Ordre til at overgive Jægerkorpset til den næstkommanderende, Major Staffeldt, og selv begive sig til Kiel, hvorfra han som Generalkvartermester skulde forestaa Anordningen af en Troppesamling ved Danevirke, og nu begynder hans egentlige Hovedvirksomhed, den, der fremfor nogen satte blivende Frugt og med rette kastede Glans over hans Navn. I nøje Forbindelse med hans Stilling som Hærens Generalkvartermester knyttedes nemlig nu Stillingen som Chef for et Slags Guidekorps til Hest, Feltjægerkorpset, hvortil Stammen dannedes af tidligere Elever af holstenske Jægerkorps og bestaaende i øvrigt af frivillige, der attraaede Uddannelse fra neden af i Generalkvartermestertjenestens forskellige Grene, og ved Siden heraf tildeltes der ham det Hverv at holde Forelæsninger for yngre Officerer i Hæren over den som Videnskab hidtil ukjendte, først nu i System satte Generalstabslære. Den Maade, hvorpaa B. røgtede dette, er hævet over enhver Ros. Han havde en sjælden Gave til at gjøre sine Øvelser og Foredrag underholdende og belærende, til at anspore sine Elevers Flid og Kappelyst, til at vinde deres Tillid og Hengivenhed, og de fleste af de unge Mænd, der udgik dels fra Feltjægerkorpset, dels fra hans saakaldte «Generalstabsskole», viste sig ogsaa senere fuldt fortrolige med Tjenesten, der kom til at paahvile dem i Stabene. I Virkeligheden lagde B. her i Kiel Grundstenen til den i 1808 paafulgte Organisation af Generalstaben, og ikke uden Føje har man kaldt ham dennes Skaber. B. optraadte ogsaa i denne Periode som Forfatter af flere militære Smaaskrifter, der dog havde mindre Betydning end de talrige Afhandlinger og Betænkninger om Landets Forsvar og dets Hærordning, som han udarbejdede for Landgreven, Kronprinsen eller de mange Kommissioner, hvori han havde Sæde. Sproget, B. ved disse Lejligheder betjente sig af, var i Almindelighed det tyske, men ligesom han i et og alt følte sig som en god dansk Mand, saaledes var det danske Tungemaal ogsaa blevet ham hjemligt og kjært, og i 1801 var det ham en særlig Glæde at oversætte flere af de efter Slaget paa Reden ud-

komne Krigssange og patriotiske Viser for ret at kunne gjøre sine Omgivelser opmærksomme paa Sprogets og Sangenes Skjønhed.

1795 blev B. Oberst, 1802 Generalmajor, 1808 hvid Ridder og samme Aar, da Generalstaberr oprettedes i de 2 Afdelinger, Generaladjutant og Generalkvartermesterstaben, selvfølgelig Chef for den sidste, men hans nu stærkt svækkede Helbred tvang ham til allerede i Maj 1808 at søge sin Afsked, og fra Kjøbenhavn, hvorhen han med Overkommandoens Stab det foregaaende Efteraar havde fulgt Kronprinsen, trak han sig tilbage til sit hyggelige Landsted i Flækken Brunswiek ved Kiel. Her levede han i sin Families Skjød, i selskabelig Omgang med en fint dannet Kreds og for øvrigt vextende sin Tid mellem Studier og Dyrkning af sin smukke Have indtil sin Død, der indtraf pludselig 11. Nov. 1811.

Dsk. Lit. Tid. 1812. Mag. f. mil. Videnskabelighed IV. Vaupell, Den dansk-norske Hærs Historie II. Personalthist. Tidsskrift IV. Lange, Generalstabens Hist. 1. H. S. A. Sørensen.

Birch, Andreas, 1716—63, Mineralog, er født i Rønne; hans Fader var By-, Birke- og Herredsskriver paa Bornholm Lars Andersen B. og Moderen Marie f. Gummeløs. Om hans Ungdom, Udvikling og Studier er intet bekjendt, det vides kun, at han formentlig 6. Jan. 1753, altsaa i hans 37. Aar, blev udnævnt til Mineralinspektør fra 19. Avg. 1752 at regne. Allerede fra 1750 maa han imidlertid have virket paa lignende Maade, saaledes som det ses af Titelen paa et pragtfuldt Folio-manuskript i det store kgl. Bibliothek (Gl. kgl. Saml. Fol. Nr. 723): «Museum mineralogicum Danicum eller dansk Mineralkabinet, indeholdende danske og norske Metaller, Mineraler og Fossilier, som efter kgl. allernaadigste Befaling siden Anno 1750 ere dels fundne, samlede og udi en systematisk Orden beskrevne af Andreas Birch» (hans Koncept til Manuskriptet findes sammesteds, Kallske Saml. Fol. Nr. 25). Han synes i det hele at være bleven meget benyttet, han havde saaledes Opsigt med forskjellige af Regeringen støttede Forsøg paa her at gjøre Porcellæn, og det er derfor forunderligt at se ham 7. Juli 1758 blive udnævnt til Byskriver i Kjøbenhavn. Han fik da ogsaa Lov til at holde en Fuldmægtig, og allerede Aaret efter blev det paalagt ham paa ny at have Opsigt med Landets Mineralvæsen. I et af ham 1751 forfattet Skrift skal han have fremsat Forslag til Oprettelsen af et lignende Selskab som det senere kongelige danske Landhusholdningsselskab. Han døde i For-

sommeren 1763. Hans Hustru, der ogsaa døde i 1763, var Charlotte Marie Gardenholtz.

Øst, Materialier t. et dansk biogr.-lit. Lex. S. 601. Københavns Skilderi 1809, S. 152. C. Nyrop, Den dsk. Porcellænsfabrikations Tilbliven S. 18 f. 23. 49 f. C. Nyrop.

Birch, Andreas, 1758—1829, Biskop, var en Søn af den foregaaende. Han blev født i Kjøbenhavn 6. Nov. 1758, og han havde den tunge Skæbne i en Alder af 4 Aar i én Maaned at miste begge sine Forældre. Hans Morbroder, Bryggeren A. T. Gardenholtz, tog sig imidlertid af ham, og i Aaret 1774 blev han Student. Da han 5 Aar senere havde taget theologisk Attestats, rejste han til Göttingen for at fortsætte sine theologiske og filologiske Studier under Joh. David Michaelis' og Heynes Vejledning. Michaelis, der havde store Tanker om hans videnskabelige Evner, raadede ham til at rejse til Italien for at undersøge «de skjulte og hidtil ubrugte Haandskrifter af det nye Testament». Ved Gehejmeraad O. H. Guldbergs Hjælp lykkedes det B. at skaffe Midlerne til denne Plans Udførelse, og i Aaret 1781 forlod han Göttingen for gjennem Schweits og Sydfrankrig at drage til Italien. Rejsen gik over Turin, Genua og Livorno til Rom og der fra videre til Neapel. I Rom fandt han en uvurderlig Støtte i Monsignor Stefano Borgia, Sekretæren for det pavelige Kollegium de propaganda fide, som efter hans eget Sigende gav ham «mange Bevis paa sit Venskab». Inden han forlod Rom, blev han forestillet for Pave Pius VI, og den unge danske lærde efterlod i Kirkestatens Hovedstad ikke saa faa Venner, der vel nærmest hørte til den Kreds af romerske Katholikker, som syslede med arkæologiske og patristiske Studier. Vejen hjem gik over Florents, Bologna, Parma, Venedig, Wien, Prag, Dresden og Leipzig til Göttingen og der fra til Kjøbenhavn. Overalt nyttede B. sin Tid vel paa Bogsamlingerne, hvor han opsøgte og kollationerede gamle Haandskrifter af det nye Testament og de apokryfe Evangelier; og alle Vegne traadte han i Forbindelse med dem, der syslede med de Studier, som vare ham saa kjære.

Efter hans Hjemkomst (1783) befalede Kongen ham, paa Guldbergs Indstilling, at besørge en Udgave af det nye Testaments Grundtext, som skulde trykkes paa kongelig Bekostning; det var en af Guldbergs sidste Handlinger som Minister. Denne Udgave skulde være en Pragtudgave med et rigt kritisk Apparat, som kunde vise den lærde Verden, at Danmark heller ikke vilde staa tilbage, naar det gjaldt Studiet af de kristnes hellige Bog. Det

store kongl. Bibliothek i Kjøbenhavn ejede den Gang betydelige Variantsamlinger til det nye Testament, som dels skyldtes Generalsuperintendent J. G. C. Adler (se I, 102), der havde undersøgt den syrisk-jerusalemse Oversættelse, dels daværende Professor i Kjøbenhavn D. G. Moldenhawer, der havde gennemgaaet de nytestamentlige Haandskrifter i Slottet Escorial, og Professor i Kiel C. G. Hensler, som havde sammenlignet de kjøbenhavnske Haandskrifter med den gængse Text. Støttet paa disse Forarbejder og paa sine egne Samlinger fuldførte B. Udarbejdelsen af de 4 Evangelier, der udkom 1788 som 1. Del af den paatænkte Pragtudgave, baade i Folio og i Kvart. Som en Slags Indledning til dette Værk havde han allerede 3 Aar tidligere givet en «kritisk Beskrivelse over græske Haandskrifter af det nye Testamente».

B.s store Udgave af Evangelierne, for hvilken J. Mills Textrecension var lagt til Grund, vakte ikke ringe Opsigt i den lærde Verden (jvfr. Michaelis, *Neue orient. Bibl.* VI, 104 ff. og Eichhorns *Bibl. der bibl. Lit.* II, 116 ff.), og mange mente, at den unge lærde maatte være selvskreven til en Universitetsstilling i sit Fædreland. Samme Aar, som B. udsendte 1. Bind af sin Pragtudgave, blev der oprettet et overordentligt Professorat i Theologien, men ved den om denne Lærerpost afholdte Konkurrence sejrede Fr. Münter. Da begge Konkurrenternes Prøveforelæsninger forelaa trykte, var Riegels, som sædvanligt, paa Færde, og i et eget Skrift («Tanker ved Gjennemlæsning af Prøveforelæsning for det overordentl. theol. Professorat», 1789) fremsatte han den Insinuation, at Münter forud var udpeget til Pladsen, og at den hele Konkurrence kun var sat i Scene for at forsvare, at «Universitetet atter var bleven beriget med en Tysker». En fordomsfri Sammenligning af de to Konkurrenters Forelæsninger vil dog vist vise, at Riegels har haft afgjort Uret.

Aaret efter Konkurrencen blev B. Præst ved Waisenhuset i Kjøbenhavn, det følgende Aar vandt han den theologiske Doktorgrad for en Afhandling om Qvirinius' Skatteudskrivning, og 1798 fik han Titel af theologisk Professor. Ved Ildebranden 1795 gik Restoplaget af hans store Værk til Grunde, og dette Uheld i Forbindelse med andre Omstændigheder bragte ham til helt at opgive Tanken om Fortsættelsen og til at ønske Forflyttelse fra Hovedstaden. Allerede 1796 blev dette Ønske opfyldt, i det han blev udnævnt til Domprovst i Roskilde, og der ægtede han 1797 Charlotte Marie Birch, en Datter af hans Broder, nedennævnte Dr. theol. C. C. L. B.

Under sit Ophold i Roskilde offentliggjorde B. en Del af sine Samlinger til det nye Testaments Textkritik, i det han i smaa Oktavudgaver fremlagde Varianterne til Apostlenes Gjerninger, de nytestamentlige Breve og Johannes' Aabenbaring. (Om de af ham benyttede Codices se C. R. Gregory, Prolegomena til Tischendorfs Editio 8. major, Lipsiæ 1884, S. 252 ff.) Det Materiale, som hans Flid havde bragt til Veje, kom derved senere gennem Joh. Jak. Griesbachs Ud-gaver den bibelske Textkritik til gode, og selv om Danmark gik glip af Æren for en hel ny Textudgave med et fuldstændigt kritisk Apparat, har Indledningsvidenskaben (jvfr. E. Reuss, Die Geschichte der heil. Schriften neuen Testaments, 4. Ausg., Braunschw. 1864, S. 424) dog ikke glemt, at danske Videnskabsmænd «ere gaaede i Spidsen med Hensyn til nye Samlinger, der sigtede til at berige det tekstkritiske Apparat». Ogsaa for et andet lignende Arbejde fra hans Ophold i Roskilde staar Videnskaben i Gjæld til B. Der samlede han nemlig ogsaa et Tillæg til Fabricius' berømte Ud-gave af de nytestamentlige Apokryfer (1804). (Om dette Tillæg se: C. de Tischendorf, Evangelia apocrypha, ed. 2., Lipsiæ 1876, S. xv.)

I Aaret 1803 blev B. udnævnt til Biskop over Laalands og Falsters Stift, der ved en kgl. Anordning af 30. Dec. s. A. var blevet udskilt fra Fyns Stift, og Christi Himmelfartsdag 1804 blev han bispeviet i Frue Kirke af Balle sammen med Nordal Brun og ikke mindre end 3 andre Bisper. Allerede i 1805 blev han imidlertid kaldet til Bispestolen i Aarhus, som han beklædte med stor Nidkjerhed i 24 Aar indtil sin Død, 25. Okt. 1829; i den sidste Tid var han dog ved legemlig Skrøbelighed hindret i at visitere i sit Stift. 1817 var han bleven Kommandør af Danebrog. Hans Enke døde 1839.

Fallesen, Theol. Maanedsskr. 1804. Møller, Nyt theol. Bibl. XVIII. Dsk. Literaturblad 1829, S. 787 ff. Erslew, Forf. Lex. Molbech, Hist. Aar-bøger III. J. L. Hug, Einleitung in die Schriften des neuen Testaments, 3. Aufl., Stuttgart 1826, I, 343 ff. *Fr. Nielsen.*

Birch, Carl Christian Laurentius, 1753—1808, Præst. Han blev født i Kjøbenhavn 15. Febr. 1753 og var en ældre Broder til den ovfr. omtalte Biskop Andreas B. I Aaret 1769 blev han Student og 3 Aar efter theologisk Kandidat. 1773 blev han Dekanus ved Kommunitetet, 1775 Sognepræst for Brahetrolleborg og Krarup Menigheder i Fyn, og efter at have virket der i 25 Aar blev han kaldet til Sognepræst i Assens, hvor han døde 25. April 1808, «almindelig agtet baade som Sjælesørger og Omgangsven». Foruden nogle opbyggelige Skrifter har han skrevet en latinsk Af-

handling om flere Steder hos Kirkefaderen Tertullianus, for hvilken han 1790 vandt den theologiske Doktorgrad. I Aaret 1777 ægtede han Eleonore Hedvig Seidelin († 1814), Datter af Præsten David Frederiksen S. i Gamtofte, og med hende havde han 11 Børn, af hvilke Datteren Charlotte Marie blev gift med sin Farbroder, Biskoppen.

Nyerup, Lit. Lex. Hundrup, Efterr. om dem, der ved Kbhvns Univers. have erholdt de høieste akad. Værdigheder I, 64. Wiberg, Alm. Præstehist. I, 119 f.

Fr. Nielsen.

Birch, Christian, 1760—1829, Finansdeputeret, en Søn af ovfr. nævnte Byskriver og Mineralinspektør i Kjøbenhavn Andreas B. († 1763), fødtes 29. Jan. 1760, blev 1774 privat dimitteret, 1778 juridisk Kandidat, studerede 1779—81 i Göttingen, blev 1784 Fuldmægtig i Finanskollegiet, 1787 Sekretær i den extraordinære Finanskommission, 1794 Chef for Finanskollegiets Sekretariat, var fra 1794—1800 tillige Generalottoinspektør, blev 1800 Kammerraad, 1801 Assessor og 1808 Deputeret i Finanskollegiet, s. A. Étatsraad, 1816 tillige Medlem af Direktionen for Statsgjælden og den synkende Fond samt Medlem af Bestyrelsen for den almindelige Pensionskasse og 1817 Konferensraad. Han havde saaledes erhvervet sig en fremragende Stilling i Centraladministrationen; men han havde ogsaa bestandig vist sig som en udmærket dygtig og flittig Embedsmand, der i den for Staten vanskelige Finansperiode havde udført meget og byrdefuldt Arbejde. Da opdagedes det pludselig i Aaret 1820, at han i en lang Aarrække — for at dække Tabene ved en ulykkelig og stedse stigende Passion for at spille i Tallotteriet — havde benyttet sin Stilling til at besvige Staten for meget betydelige Beløb, og han blev i Aaret 1821 af Højesteret dømt til at have sin Ære og de ham betroede Embeder forbrudt samt til at hensættes i Fængsel paa Livstid. Han døde 3. Juni 1829. Han var gift med Frederikke Louise Charlotte f. Rottbøll, f. 26. April 1770 † 4. Febr. 1834 (Datter af Biskop Christian Michael R. og Christine Hedevig f. Brix), som havde været Lektrice hos Enkedronning Juliane Marie. Hun delte Mandens Fængsel.

Erslew, Forf. Lex.

G. Kringelbach.

Birch, David Seidelin, 1780—1854, Præst, Søn af ovfr. nævnte Dr. theol. Carl Christian Laurentius B., er født i Haagerup ved Brahetrolleborg 19. Sept. 1780. Han blev Student 1797, theol. Kandidat 1802. Derefter var han Huslærer hos Grev C. D. Reventlow paa

Christianssæde og blev 1805 Vicepastor i Vesterborg og Birket hos Biskop Boisen og Lærer ved hans Seminarium. Her ægtede han 1806 Nicoline Charlotte Qvistgaard (f. 1784 † 1851), Datter af Institutbestyrer Nicolay Q. Han forflyttedes 1812 til Nørre Aaby og Indslev i Fyn og blev 1829 Provst for Baag og Vends Herreder. Endelig blev han 1837 Sognepræst for Store Heddinge og Højrup, hvor han døde 26. Juni 1854. — Han var kongevalgt Medlem af Stænderforsamlingerne i Roskilde 1835—36 og 1838—40. I den første af disse foreslog han en Forbedring af Skolelærernes Løn, som han ikke antog kunde sættes højere end til 82 Rdl. aarlig i Gjennemsnit, og androg paa Indførsel af en ny Matrikel. I den anden var han bl. a. Medlem af Komiteen over det af Lindberg gennem Algreen-Ussing indbragte Forslag om Præstefrihed og Sognebaandsløsning 1838, hvor han efter Mynsters Sigende «ikke vidste, hvad han vilde», da han var stillet mellem Mynster og Tillisch paa den ene og Treschow og Ussing paa den anden Side. Størst Betydning har han som Forfatter af en Læsebog for Almueskolen, «Naturen, Mennesket og Borgeren», der udkom fra 1821—54 i 13 Oplag og brugtes saa godt som i alle Skoler, indtil den efterhaanden afløstes af P. Hjorts «Børneven».

Erslew, Forf. Lex.

L. Koch.

Birch, Frederik Christian Carl, f. 1812, Rektor. B. blev født 21. Avg. 1812 i Vindekilde i Ods Herred, hvor hans Fader, Peter Lund B. (f. 1781 † 1851), senere Borgmester i Slagelse og Etatsraad, den Gang levede som Prokurator og Forvalter ved Baroniet Adellersborg. Moderen hed Johanne Henriette Gunilda f. Schrøder (f. 1773 † 1843). Han blev Student fra Slagelse Skole 1829, tog filologisk Embedsexamen 1836, var 1837—41 Adjunkt ved Sorø Akademis Skole, 1841—49 Overlærer, indtil 1844 ved Vordingborg Skole, derefter ved Metropolitanskolen, 1849—82 Rektor, indtil 1871 ved Horsens Skole, derefter ved Metropolitanskolen. 1868 fik han Titel af Professor, 1879 blev han Æresdoktor i Filosofi, 1882 blev han udnævnt til Etatsraad. 1851 ægtede han Sophie Frederikke Knobelauch, Datter af Lieutenant K. Den dygtige Skolemand, hvis Undervisning var i høj Grad belærende og dannende, har udtalt sine pædagogiske Anskuelse, dels i en Afhandling i Metropolitanskolens Program for 1848 «Om Sprogundervisningen i de lærde Skoler», dels i de Betænkninger, han har indgivet til

Overbestyrelsen, af hvilke de fleste ere trykte i Lindes «Meddelelser ang. de lærde Skoler». *Han døde 16 Nov. 1889.*

Levnedsbeskrivelser af de ved Københavns Universitets Firehundredaarsfest promov. Doktorer, 1879. *S. B. Thrige.*

Birch, Frederik Sneedorff, 1805—69, Forfatter. S. B., en Søn af ovfr. nævnte Biskop Andreas B. († 1829), er født i Maribo d. 1. Marts 1805, og da Faderen næste Aar byttede Laaland-Falsters Bispestol med den i Aarhus, fulgte Drengen med til denne By og oplærtes senere i Latinskolen der, hvorfra han dimitteredes 1823. Det følgende Aar tog han Examen philosophicum og underkastede sig siden særskilt Prøve i Hebraisk i den Hensigt at studere Theologi, hvilket Studium han dog snart opgav for at virke i historisk, lingvistisk, musikalsk og poetisk Retning. I 1829, samme Aar som hans Fader døde, blev han konstitueret Lærer ved Aarhus Kathedralskole, og næste Aar redigerede han samtidig med sin Skolevirksomhed i kort Tid «Aarhus Stiftstidende»; i 1834 udnævntes han til Adjunkt ved Skolen. Hans Undervisning betegnes som kun frugtbringende for dem, der selv vilde lære noget; de andre lod han skjøtte sig selv og gjøre Uro, medens han samtalede med de interesserede. Efter Ansøgning blev han i 1838 entlediget med Pension («Vartpenge»).

Efter den Tid tog han ingen offentlig Ansættelse, men førte et ubudent Liv, sysselsat med sine Yndlingsinteresser. Sit Ophold havde han flere Steder paa Landet i Jylland, saaledes en Tid lang i Røved Mølle mellem Aarhus og Randers og fra 1857—65 i Huset hos Skolelærer Kondrup i Skjødstrup, som ligger i en yndig Egn ved Kalø Vig. Her vandt han Venner i sine Husfæller, gav sig meget af med Husets Børn og førte i det hele taget en jævnt glad Tilværelse; han tegnede Billeder, lavede Haandarbejder, spillede Klaver, deklamerede og samtalede. I sorgfulde Timer søgte han sin Trøst i Musikken, og han komponerede med Talent. Hans Helbred var stærk, og som udmærket Fodgænger hærdede han sig ved lange Spasereture i alskens Vejr. Jævnlig var han Gæst i Omegnens Præstegaarde, hvor flere af hans Studenterkammerater havde Bolig. En Gang imellem maatte han over til København; men hver Gang han kom hjem der fra, var han i en ynkelig Forfatning og havde mistet alt, hvad han ejede af Værdisager, — ja, det hændte sig endogsaa, at han ikke var i Stand til at betale sin Hjemrejse. Han kunde paa saadanne Ture

ikke modstaa Fristelsen til stærke Drikke, skjønt han i dagligdags Forhold aldrig i dette Punkt overskred den tilbørlige Grænse. I den københavnske Studenterforening var han under sine Besøg i Hovedstaden en Gjæst, der var vel kjendt paa Grund af det aparte Ydre, hvori han præsenterede sig, iført tre Frakker, hvoraf den inderste altid var den længste, og undertiden om Vinteren med Straahat paa. Kunde han faa samlet en Studenterkreds, som vilde høre paa Oplæsningen af hans Digte, var han meget glad, medens hans Finfølelse paa den anden Side let bragte ham til at vige, naar han mærkede, han var til Besvær. Det var ikke saa underligt, at han selv mente, hans Digte havde Værdi; thi en Tid lang havde han vakt betydelige Forventninger. Hans Optræden i den litterære Verden falder væsentlig fra Slutningen af Tyverne og gennem Trediverne; men hans Evner kom aldrig til nogen ret lykkelig Udfoldelse. En hævet Forlovelse, han selv senere omtalte til sine Venner — som han i det hele ikke lagde Skjul paa de mange Forliebelse, hans let fængelige Hjærte havde haft —, var i alt Fald medvirkende Grund til, at hans Liv blev forrevet, regeløst og ødelagt.

Det er en stor Mængde Skrifter, han har forfattet, i mange forskellige Retninger: Digte, dramatiske Arbejder, politiske Piecer i Vers og Prosa, sprogvidenskabelige og mythologiske Afhandlinger og Lærebøger, Humoresker osv.; ved sin Død efterlod han sig en Masse utrykte Sager, som ikke senere ere blevne udgivne. En Del danske Folkesagn og Ordsprog er samlet af ham. Han var en af de første, som havde Øje og Interesse for de i Folket levende Viser og Melodier, og han har udgivet flere Samlinger af saadanne, hvorved han har bragt nogle nu kjendte og yndede ind i Litteraturen, saaledes: «Skære, skære Havre» og «Det var en Lørdagften». Hans egne Digte vidne om Smag og Herredømme over Formen; thi han var en kyndig Versifikator; men nogen egentlig Originalitet have de ikke, hvorfor de ogsaa nu maa siges at være lidet kjendte. Naar han flere Steder nævnes og endog fremhæves som Forfatter af Nytaarsgaven «Nøtheniana», maa det her bemærkes, at han selv fralægger sig dette Forfatterskab, da han «ikke har haft ringeste Del i denne Samlings Indhold eller Udgivelse». — Foruden med eget Navn skrev han under en hel Del Mærker, saa som C. Lachmann, Nemo, Anders Nøthen, Qvis, Jørgen Dyhr, Brolægger, Ego, X, A—Z osv. — Han havde megen Sans for det vaagnende Folkeliv, optraadte hyppig som Taler ved

Folkefester i Jylland og skrev til disse og ved mange andre Lejligheder Sange, hvis Tal han selv opgav til flere Tusende.

I sine senere Aar virkede han ivrig for Fiskeriets Fremme og rettede sine Bestræbelser paa at forsyne Aarhus og Omegn med gode Rødspætter; han samlede en Del Efterretninger om Bundgarnsfiskerierne ved Aarhus og Samsø. — Megen Kraft havde han ikke at sætte ind paa sin senere Gjerning, og de mange, der følte Interesse og Godhed for ham, og som beklagede, at sørgelige Omstændigheder efterhaanden havde kvalt Evnen hos en i mange Maader begavet Mand, hilste med Lettelse Budskabet om, at Døden 11. Marts 1869 havde udfriet ham fra en kummerlig Tilværelse. Han ligger begravet i Aarhus. — Hans Portræt er malet i Olje og modelleret i Gipsmedaillon af Portrætmaler S. M. Jørgensen. Fr. Paludan-Müller har laant mange Træk af hans Person til Skildringen af Digteren i «Ivar Lykkes Historie».

Fr. Sneedorff Birch. Et Bidrag til den danske Litteraturhistorie. Randers 1856. Erslew, Forf. Lex. Øst, Materialier t. et dansk biogr.-lit. Lex. Nr. 127. Aarhus Stiftstidende 16. Marts 1869, Nr. 72. *Nic. Bøgh.*

Birch, Hans Jørgen, 1750—95, Præst, var en Søn af Overgraver ved Frue Kirke i Kjøbenhavn Peter B. og Birgitte Elisabeth f. Palle og blev født 6. Sept. 1750. Faderen havde været Tjener hos Professor Thestrup, men havde megen litterær Interesse, som han vidste at bibringe Sønnen, saaledes at de, da denne blev Student 1765, kunde arbejde sammen i litterær Retning. Faderen døde 1770, men oplevede Aaret forinden Sønnens Attestats. B.s Virksomhed blev til en hel Bogfabrik, som rigelig forsynede det ikke kræsne Bogmarked. Der var ikke den Gren af Litteraturen, hvor ikke B. forsøgte sig, dels med Oversættelser, dels med originale Arbejder: der var historiske, topografiske, landøkonomiske, statistiske, pædagogiske Skrifter foruden en rig Mængde Oversættelser af den tyske theologiske Litteratur; dernæst Bidrag til Tidsskrifter samt Recensioner. Selskabet, som udgav «Ny kritisk Tilskuer», lededes væsentlig af ham i 1777 og de nærmest efterfølgende Aar. Ligeledes var han fra Begyndelsen Medlem af det 1777 oprettede genealogisk-heraldiske Selskab og blev ogsaa Medlem af det norske Videnskabernes Selskab i Throndhjem. Da Etatsraad, Viceborgmester i Kjøbenhavn Nicolai Nissen havde taget sin Død over den paa ham sigtende Satire «Tildragelse med et forhexet Barn, der var en Nisse» (Luxdorphiana S. 512 f.), skrev B. «Æreminde over Etatsraad Nissen» (1771). Da den Nissenske Familie havde

Kaldsret til Vallensbæk og Glostrup Sognekald, blev B. ved første indtrædende Vakancer kaldet hertil, 1778 til Vallensbæk og Aaret efter til Glostrup. Under hans Virksomhed her udkom hans Postil i 2 Bind (1785—86) og hans i sin Tid meget benyttede Bibelhistorie (1782; 7. Opl. 1811). I 1791 udnævntes han til Sognepræst i Middelfart, hvor han døde i sit 45. Aar, 24. Maj 1795. Fra denne sidste Periode stammer hans «Haandbog for Præster» (2 Dele, 1791—95) samt hans bekjendte, snurrige «Billedgalleri for Fruentimmer» (3 Dele, 1793—95), hvor han efter en Indledning om Fruentimmerets Bestemmelse, Opdragelse og Pligter leverer et Galleri, hvor første Del med Dronning Margrethes Billede begynder med Thyra Danebod og gaar til Fru Fred. Brun, f. Münter. B. var saaledes en meget flittig og virksom Mand, og han var tillige grundhæderlig. Hans Hustru var en jysk Præstedatter, Marie Elisabeth Buch.

Nyerup, Lit. Lex.

A. Jantzen.

Birch, Poul Hansen, 1788—1863, Officer, er født i Faaberg i Norge 20. Juli 1788 og Søn af Handelsmand Johan Gotfred Hartmann Reichenwald og Marie Elisabeth f. Birch, en københavnsk Grossererdatter, men blev som lille Dreng adopteret af sin Morbroder, senere Generalkrigskommissær i Norge, Hans Jørgen Birch (f. 17. Jan. 1751 † 1811), der fuldstændig tog sig af hans Opdragelse og fik ham, kort før han fyldte sit 12. Aar, optaget i Kadetkorpset i Christiania. B. gjorde sig her særlig bemærket ved sin Flid, sine fortrinlige Evner og sin elskværdige, aabne og ærlige Karakter, der vandt ham alles Hjærter, og som bevirkede, at Korpset nødig gav Slip paa ham, men ønskede at beholde ham som Skoleofficer. Først 1806 kom B., der 1804 var udnævnt til Fændrik og ansat ved søndenfjældske Infanteriregiment, 1805 til Sekondlieutenant, til Tjeneste ved Regimentet, med hvilket han deltog i Krigen 1808, bl. a. i Træfningerne ved Præstebakke og Berby. Ogsaa under disse alvorligere Forhold tildrog B., samme Aar avanceret til Premierlieutenant, sig fortjent Opmærksomhed, hædredes 1809 for udvist Tapperhed med Ridderkorset og blev optaget som Adjoint i Generaladjutantstaben og ansat som Adjudant hos den kommanderende General søndenfjælds, Prins Christian August. Han blev derpaa paa ny ansat som Skoleofficer ved Kadetkorpset og forblev her indtil Udgangen af 1811, da han beordredes til Tjeneste ved den topografiske Opmaaling. 1814 blev han Kapitajn og Divisions-

adjutant og deltog som saadan i dette Aars Felttog i General Hegermanns Stab.

Ved Norges Afstaaelse 1814 mistede den danske Hær i B. en af sine mest lovende yngre Officerer, men for B. selv skuffedes de Forhaabninger, hans saa smukt begyndte Løbebane berettigede ham til at nære, ikke under den nye Ordning. Han avancerede til General, beklædtes med en Mængde Tillidshverv og var en af Staten og Medborgere lige hædret Personlighed, da han med Udgangen af Aaret 1859 trak sig tilbage fra offentlig Virksomhed i Norge. — B. havde 8. Febr. 1813 ægtet Anna Cathrine Stenersen (f. 13. Maj 1791 † 24. April 1840), Datter af Byfoged S. paa St. Thomas. Han døde i Throndhjem 25. April 1863.

Norsk mil. Tidsskrift 1882. Anker, Biogr. Data om norske Generalspersoner. Halvorsen, Norsk Forf. Lex. *S. A. Sørensen.*

Birch, Vilhelm Ludvig, 1817—71, Gouvernør, en Broder til ovfr. nævnte Rektor Fred. Chr. Carl B., fødtes i Slagelse 25. Avg. 1817, blev 1835 Student fra sin Fødeby, 1841 juridisk Kandidat, var derefter en kort Tid Volontær i det danske Kancelli, indtil han 1844 fik Tilladelse til at procedere paa Prøve ved den vestindiske Landsoverret, blev 1845 Garnisonsavditør og Advocatus regius paa St. Thomas, 1847 tillige Overretsprokurator i Vestindien, 1851 Gouvernementssekretær sammesteds, 1860 konst. Gouvernør, 1861 fast ansat som saadan, 1866 Kommandør af Danebrogs 1. Grad og døde ugift 26. Febr. 1871 (i ^{paa St. Thomas} Christianssted). Baade som Gouvernementssekretær og senere som Gouvernør lagde han en høj Grad af Energi og Dygtighed for Dagen, og han havde en betydelig Andel i Tilblivelsen af Kolonialloven af 1863 og senere i dens Gjennemførelse.

G. Kringelbach.

Birchedahl, s. Birkedal.

Bircherod, Hans, 1663—1720, Professor. Han fødtes Nytaarsdag 1663 i Kjøbenhavn og var Søn af nedennævnte Professor Jens Jensen B. († 1686). Efter at have nydt Undervisning i Hjemmet kom han i Kjøbenhavns Latinskole 1679, hvorfra han Aaret efter dimitteredes. Han opholdt sig nu i nogen Tid hos sin Farbroder, Professor Jacob B., i Odense under dennes Opsigt og tiltraadte derefter en Udenlandsrejse til Tyskland, Italien, Frankrig, England og Holland, hvorfra han 1688 vendte hjem, og tog Aaret efter Magistergraden. Inden sin Hjemkomst var han, formentlig ved Faderens Indflydelse, udnævnt til Professor ved Universitetet, ved

hvilket han efterhaanden steg gennem de forskjellige Fag til 1699 at blive Professor i Historie og Geografi; Pestaaret 1711 var han Rektor. Af B.s Skrifter, lutter Disputatser, der hverken ere mange eller betydelige, have nogle Logikken til Æmne, medens han i andre, følgende sin Slægts Traditioner, behandler nordiske Antikviteter. Han døde 20. Dec. 1720 af et Slagtilfælde. Han var gift to Gange, 1. (1696) med Cathrine Margrethe Hansdatter, † 16. Marts 1713, Datter af Hans Rasmussen fra Jylland, 2. (1714) med Ellen Marie Lemvigh, f. 1688 † 1759, Datter af Etatsraad Peder L. Da hans Ægteskaber vare barnløse, legerede han en Del af sin Formue i velgjørende Øjemed.

Worm, Lex. ov. lærde Mænd. Kallske Saml., Fol., Nr. 130. *G. L. Wad.*

Bircherod, Jacob, 1693—1737, Landsdommer. B. var født i Odense 23. Dec. 1693 og Søn af nedennævnte Professor Thomas Broder B. Da han 1712 var bleven Student, skulde han strax have rejst udenlands, men Krigsurolighederne forhindrede det, saa han blev i Odense til Juni 1714, da han rejste til Halle. Her havde han det Uheld at blive bedragen for sine Penge af en Landsmand; han maatte da forlade Universitetet og besluttede, dels af Desperation, dels for ikke at sætte sine Forældre i Bekostning, at søge sin Lykke i Udlandet. I 2 Aar vankede han omkring under mange Gjenvordigheder, indtil han 1716 kom til Paris, hvor Lykken søgte ham op, i det den danske Minister, Etatsraad Chr. Wernicke, antog ham til sin Sekretær; efter 3 Aars Forløb drog B. hjem, forsynet med det bedste Vidnesbyrd om sin Troskab og Duelighed. 1720 ledsagede han Løvenørn som Sekretær paa dennes Rejse til Stockholm i Anledning af Fredslutningen, og til Belønning blev han ved sin Hjemkomst Sekretær i danske Kancelli. Som saadan var hans væsentligste Funktion at føre Protokollerne i Højesteret; men da dette ikke kunde optage hans Tid, og han for sin svagelige Faders Skyld ikke vilde modtage Tilbud om at gaa som Sekretær til et af Gesandtskaberne, anvendte han sin Tid paa litterære Sysler og tænkte især paa at publicere nogle af sin Faders Manuskripter, i det han ogsaa mente ved passende Dedikationer at vinde sig Velyndere. Det lykkedes ham ogsaa ved at præsentere Grev Danneskjold en Kong Knuds Historie, hvis Trykning hindredes ved Branden 1728, i ham at faa en formaaende Beskytter. Da en Udenlandsrejse, paa hvilken Greven vilde have haft B. til Ledsager, ikke kom til Udførelse, skaffede han B. Udnævnelse til tredje Lands-

dommer i Fyn 1725. Da denne Stilling ikke var meget mere end en Exspektance paa at blive virkelig Landsdommer, levnede den B., der nu maatte bo i Odense, Otium nok til litterære Beskæftigelser, og han spildte heller ikke Tiden, men arbejdede flittig i danske Antikviteter og Historie, særlig Litteratur- og Personalhistorie; selv fik han intet trykt, men enkelte af hans Arbejder ere senere offentliggjorte; efter Tidens Skik førte han ivrig Brevvexling med flere velstuderede Mænd, en Tid lang ogsaa med Gram. B. havde en udpræget Familiefølelse, og til sin egen Slægts Historie har han efterladt værdifulde Samlinger, ligesom han ogsaa skrev sin Avtobiografi. Da den øverste Landsdommer 1735 døde, blev B. anden Landsdommer og s. A. Justitsraad, hvorved han omsider høstede Lønnen for sin lange Tjeneste; men allerede i Marts 1737 døde B., der synes at have været svagelig efter den besværlige Sverigesrejse 1720. Han var ugift.

Worm, Lex. ov. lærde Mænd III, 88. 908 ff. Kallske Saml., Fol., Nr. 130.

G. L. Wad.

Bircherod, Jacob Jensen, 1624—88, Professor. Han fødtes 30. Sept. 1624 i Varberg, hvor hans Forældre, Jens Hermansen, Sognepræst i Birkerød, og Maren Jacobsdatter, opholdt sig paa Besøg; 1635 kom han til Herlufsholm, hvorfra han 1642 dimitteredes til Universitetet. Her blev Biskop Jesper Brochmands Opmærksomhed saaledes henvendt paa ham, at han 1644 ansatte B. som Hører ved Kjøbenhavns Skole, hvor han læste indtil 1648, da han tiltraadte en Udenlandsrejse; paa denne lagde han sig især efter østerlandske Sprog i Amsterdam og Leiden. Efter et Aars Forløb kom B. hjem og tog Magistergraden 1649, hvorpaa han atter belavede sig paa at rejse udenlands; deri blev han dog foreløbig hindret, i det han modtog Tilbud af Erik Juel til Hundsbæk om at være Hovmester for hans Sønner paa Sorø Akademi. Da imidlertid en af dem, den siden berømte Jens Juel, 1651 skulde se sig om i Verden, blev B. hans Ledsager paa en 4aarig Rejse, der strakte sig over Tyskland, Østerrig, Italien, Frankrig, Schweits og Holland, paa hvilken B. havde god Lejlighed til at fortsætte sine Studier. Næppe vare de vendte tilbage til Hjemmet, før B., hvis Rejselyst var umættelig, atter tænkte paa at drage bort; men kort efter blev han, i Maj 1655, af Kongen beskikket til Professor i Filosofi og Mathematik ved Gymnasiet i Odense. Som saadan virkede han til 1662, da han blev Professor i Theologi sammesteds,

hvormed fulgte Embedet som Sognepræst for det nærliggende Aasum. Ved den store Doktorpromotion 1675 blev B. Dr. theol., og 1682 fik han Rang som Assessor i Konsistorium. B. havde 2. Sept. 1656 ægtet Sille Riisbrich, f. 1637 i Odense, hvor hendes Fader, Thomas Brodersen R., var Borgmester; hun døde 9. Maj 1708. Ved dette Ægteskab kom B. i Svogerskabsforhold til de anseligste Familier i Odense, og ved hende blev han Stamfader til en talrig og lærd Efterslægt. En af hans Sønner druknede 1687 i Paris, og denne Ulykke virkede stærkt paa B., hans Helbred fik et Knæk, og en Brystsygdom udviklede sig, hvoraf han døde 13. Juni 1688. B.s trykte Skrifter ere kun faa, men han efterlod sig flere Manuskripter; hans Studier gik i temmelig forskjellig Retning; først og fremmest interesserede de østerlandske Sprog ham, og hans grundige Undervisning i disse berømmes af hans Disciple, ligesom hans almindelige theologiske Lærdom omtales; han omfattede Litterærhistorien med Interesse, ja selv i Mathematikken og Astronomien var han vel bevandret. B.s redelige Karakter viste sig i hans Bestyrelse af de ham betroede offentlige Midler, og af hans Godgjørenhed nød mangen en fattig Skolediscipel godt. Pligt-opfyldende var B. til det yderste, og tidlig om Morgenens, før Skoletiden skulde begynde, var han i Færd med sin Undervisning; til sine Kolleger stod han i godt Forhold. B.s Portræt med det tiltalende, noget melankolske Udtryk bekræfter hans Samtids gode Dom om ham.

Bloch, Den fyenske Geistlighed I, 299 ff. Kingo, Ligprædiken over B., 1688.

G. L. Wad.

Bircherod, Jens, 1658—1708, Biskop. Han blev født 15. Jan. 1658 i Odense og var en Søn af ovfr. nævnte Professor Jacob Jensen B. († 1688). Fra sit 6. Aar af blev han holdt til Skole i sit Hjem og kom først 1671 i Odense Latinskole, hvorfra han 1672 overflyttedes til Gymnasiet. Allerede Aaret efter optraadte han som Forfatter, i det han lod trykke et Bryllupsdigt i Anledning af sit Søkendebarn Kirstine Rams Bryllup med Apotheker Jacob Gottfr. Becker. 1674 blev han Student og valgte den bekjendte Professor O. Borch til sin Privatpræceptor. En stor Del af det første Studenteraar tilbragte han dog hjemme i Odense, hvor han under sin Faders Vejledning studerede de semitiske Sprog, især Syrisk. 1675 vendte han tilbage til Universitetet og kastede sig med stor Ihærdighed over sine Examensstudier, som han allerede afsluttede i

Sept. 1676 med theologisk Examen. I Nov. s. A. forsvarede han sin Disputats «de corona» og rejste derefter hjem. Det indsnævrede Syn, der gjør den Tids Disputatser saa indholdsløse og matte, behersker ogsaa hans ovennævnte akademiske Afhandling, der ikke indeholder nogen Antydning af den Retning, hvori hans senere Udvikling skulde gaa, og først efter at han var vendt tilbage til Hjemmet og havde begyndt at sysle med sin Fødeby's Historie, udvidedes hans Synskreds efterhaanden til ogsaa at omfatte dansk Arkæologi og Adelshistorie. I Forbindelse med sin yngre Broder Jacob undersøgte han de gamle Mindesmærker i Odense. Han læste og afskrev Indskrifterne paa Ligstene og Epitafier, medens Broderen tegnede dem af og stak dem eller lod dem stikke i Kobber. Dette Arbejde afbrødes 1678, medens B. foretog en kort Udenlandsrejse. I Hamborg studerede han en Tid Hebraisk under en berømt Orientalist og vilde derefter besøge forskjellige tyske Universiteter, men han naaede kun over Rostock til Helmstedt, da en Brystsygdom, der angreb Lungerne, nødte ham til at rejse hjem. I de nærmest paafølgende Aar fordybede han sig i historiske og litterærhistoriske Studier og forfattede en Katalog over Anne Gjoes (Karen Brahes) Bibliothek. Det var maaske dette Arbejde, der gav Stødet til hans senere Forfremmelse, i det Kjøbenhavns Præsident, P. Resen, der selv ejede en stor Bogsamling, blev opmærksom paa ham og søgte at drage ham til sig. 1682 blev han, vistnok ved Resens Indflydelse, Viceprovst paa Regensen, og s. A. tog han Magistergraden under Professor O. Borch. Resen havde endnu, efter at han var bleven Præsident, beholdt sin Stilling som juridisk Professor ved Universitetet, men hans praktiske Virksomhed hindrede ham i at holde Forelæsninger, og han fik derved Lejlighed til at vise B., hvor højt han værdsatte hans alsidige Dannelse, i det han 1683 med Universitetsbestyrelsens Tilladelse overdrog ham det Hverv at holde juridiske Forelæsninger i sit Sted. 1684 blev B. Provst ved Kommunitetet og Regensen og udnævntes s. A. til Professor i Hebraisk. 1687 adjungeredes han det theologiske Fakultet med Løfte om det første Professorat, som blev ledigt. Men juridiske Forelæsninger vedblev han at holde endnu indtil 1687.

Hans Broder Jacob boede, som det synes, hos ham paa Regensen 1683—84, og Brødrene gjorde da i Fællesskab Odense-Indskrifterne færdige til Trykning. Det lykkedes dog ikke at faa dem udgivne, men Tavlerne ere endnu bevarede. Ligeledes havde

B. ved denne Tid forfattet et Skrift om det danske Riges Vaaben («*De insignibus regni Daniae*»). Men heller ikke dette fik han udgivet. I Følge Udtalelser af en af hans samtidige synes det at være blevet holdt tilbage af politiske Hensyn. Haandskriftet forærede han til Resen, som optog det i sit Bibliothek. B., der en Tid lang forestod en Afdeling af Universitetsbibliotheket, havde ligesom Resen følt, hvor slet denne Samling var udstyret i visse Fag. Medens den var vel forsynet med theologiske, medicinske og almindelige filosofiske Skrifter, savnede de studerende i høj Grad Skrifter, der henhørte til nordisk Historie, især nordisk Lovkyndighed og Antikviteter. For at afhjælpe dette Savn havde Resen med utrættelig Flid og stor Bekostning i Løbet af 26 Aar samlet et Bibliothek, der særlig omfattede nordisk Historie og Litteratur. Det skulde efter hans Død tilfalde Universitetet, og den første Afdeling af Katalogen over denne Samling udkom 1685. En Del af dette Arbejde skyldes vistnok B. Resen havde desuden overdraget ham at udarbejde et litterærhistorisk Navneregister dertil, men det udkom først flere Aar efter Resens Død og føjedes som Tillæg til Katalogen. Da B. 1685 udgav sin Disputats om Nordboernes Handel paa Alexandria («*Arctos Alexandriae sive de prisco Septentrionalium in urbe illa mercatu*»), fik man Indtrykket af det Resenske Bibliotheks Betydning. I Modsætning til de tidligere aandløse og tørre Disputatser mødte man her et Arbejde, der ikke blot byggede paa et omfattende Kilstudium, men ogsaa med Hensyn til sit Anlæg og sin livlige Fremstillingsform naaede langt ud over, hvad der tidligere var ydet.

Efter den Udvikling, B. havde gennemgaaet, maatte han have gode Forudsætninger for at kunne være Vejleder for de unge studerende, og hans Virksomhed som Regensprovst (1684—88) var derfor ogsaa af stor Betydning. Da han overtog dette Embede, havde han mange Vanskeligheder at overvinde. Regensen var ussel og forfalden og kunde næppe yde nogen passende Bolig for Alumnerne, hvis Tal ogsaa var svundet betydelig ind. Han indgav et Forslag til Bygningens Fornyelse, men det lod sig ikke gennemføre. Derimod lykkedes det ham at gjenoprette Tugt og Orden der inde, ligesom han ogsaa pustede nyt Liv i de videnskabelige Øvelser. Foruden de sædvanlige Disputerøvelser skulde der i Følge Fundatsen holdes Deklamationsøvelser (rhetoriske Øvelser), ved hvilke to Alumner ad Gangen optraadte som Talere og henholdsvis forsvarede og angreb den samme Sag. Æmnerne vare i Alminde-

lighed af ethisk eller metafysisk Indhold. Disse Øvelser synes til Dels at være bortfaldne, førend B. tiltraadte Embedet, men han optog dem igjen og gav dem et mere reelt Indhold. I sit Skrift «Palæstra antiqva» (1688) har han selv givet et Indblik i den Maade, hvorpaa han ledede disse Øvelser. Æmnerne tog han af de nordiske Antikviteter og opgav selv Kilderne, som skulde bruges. Saaledes fremkom en Række Undersøgelser om Julen, dens Oprindelse, Brug og Misbrug, med de dertil knyttede nordiske Skikke: Julelege, Julemærker, Julestuer osv. Ogsaa her møde vi en ny frisk Luftning, der vistnok er udgaaet fra det Resenske Bibliothek. At B. paa dette Omraade har indlagt sig stor Fortjeneste, er uden for al Tvivl. Iblandt de unge, der deltog i disse Øvelser, skal her kun nævnes Holbergs Rektor, Stifteren af «societas indagantium», den bekjendte S. Lintrup, der selv, da han nogle Aar efter blev Rektor ved Bergens Latinskole, indførte lignende Øvelser i Skolens øverste Klasser, ligesom han ogsaa senere som Provst paa Regensen fortsatte i samme Retning. — Fra 1686 af havde B. arbejdet flittig i Konsistoriets Arkiv, hvor han tog Afskrifter af Konsistoriets Forhandlinger og af Universitetsmatrikelen, og paa samme Tid udvidede han sine Samlinger til den danske Adels Historie og Genealogi. Hans omfattende Kundskaber paa dette Omraade, der frembød et rigt Stof til Meddelelse, ogsaa uden for de egentlige lærde Kredse, skaffede ham mange Velyndere iblandt den danske Adel. Han stod i Brevvexling med lærde Samlere rundt omkring i Landet (P. Terpager, P. Syv, L. Pontoppidan o. fl.), og selv fra Udlandet søgte man Oplysninger hos ham.

1690 ægtede han Søster Bartholin, Datter af den forhenværende Rektor Alb. B. i Frederiksborg, hvis litterærhistoriske Samlinger han arvede. 1692 rykkede han op til Professor ordinar. i Theologien og blev tillige Professor ved det nyoprettede Ridderakademi. 1693 udnævntes han til Biskop over Aalborg Stift, men allerede ved sin Embedstiltrædelse viste han, hvor langt han var fra at lægge sine lærde Sysler til Side. 1694 aabnede han Aalborg Stifts Landemode med en latinsk Tale om den næstførste lutherske Biskop i Børglum, O. Chrysostomus, og faa Dage efter gennemsøgte han Stiftskisten for at finde «Antikviteter og rare Dokumenter», men maatte beklage sin store Skuffelse. Paa det næste Landemode holdt han ligeledes en latinsk Tale om den sidste katolske Biskop i Børglum, Styge Krumpen. I sit udstrakte Stift traf han dog kun

faa, der delte hans Forkjærlighed for historiske Sysler. Iblandt disse maa især fremhæves den lærde Bonde Peder Dyrskjøt, som ogsaa testamenterede ham sine betydelige Samlinger. Heller ikke maa det glemmes, at den senere bekjendte Professor H. Gram, der var en Præstesøn fra Aalborg Stift, med Taknemmelighed nævner B. som den, der først vakte hans Sans for historisk Forskning. Det ligger dog i Forholdenes Natur, at B.s videnskabelige Virksomhed maatte faa en anden Retning, en mere afsluttende Karakter, i Aalborg, hvor han var afskaaren fra Adgang til de rige Samlinger i Hovedstaden. Skjønt han endnu efter fattig Lejlighed vedblev at samle nyt Stof, maatte han dog nærmest være henvist til at sammenarbejde det allerede indsamlede, og en Fremstilling af Fyns og Aalborg Stifters Historie synes saaledes at have udfyldt en stor Del af den Tid, hans øvrige praktiske Virksomhed levnede ham. Større Interesse end disse ufuldendte Arbejder have dog hans Dagbøger, der omfatte hans 50 Leveaar og afsluttedes faa Dage før hans Død. De udgjøre 50 Kwartbind, et for hvert Aar. Nogle af disse ere dog kun meget sparsomt udfyldte, medens derimod Optegnelser fra hans første og sidste Aar ere mere indholdsrige. Ole Worms Dagbøger, som fandtes i Resens Bibliothek, og som B. maa antages at have kjendt, have maaske tjent ham som Forbillede. I øvrigt ere disse to Mænds Dagbøger lige saa vidt forskellige som de to Tidsaldere, hvortil de hørte. Medens Worms Optegnelser have en rent objektiv Karakter, spiller det personlige derimod stærkt ind hos B., der med en til Smaalighed grænsende Nøjagtighed dvæler ved sin egen Livshistorie. Men hans Dagbøger indeholde tillige mange Meddelelser af mere almindelig historisk Interesse, særlig til Belysning af danske personal- og kulturhistoriske Forhold fra Slutningen af det 17. og Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Hvad der berører ham personlig, træder dog ogsaa her i Forgrunden, og hans Optegnelser vedkommende jyske og fynske, især odensiske, Forhold have gjennemgaaende størst Værd. Paa et Par Bind nær, der ere gaaede tabt, findes Dagbøgerne i det store kgl. Bibliothek.

B. styrede Aalborg Stift i 15 Aar og varetog sit Embede med stor praktisk Dygtighed. Han visiterede flittig i Kirker og Skoler og arbejdede samvittighedsfuldt paa at fremme det aandelige og sædelige Liv baade hos Gejstlighed og Almue. I hans Embedstid indfaldt 1696 den forargelige thistedske Besættelsessag, som var fremkaldt af den berygtede Præst O. Bjørn og vakte almindelig

Opsigt overalt i Landet. Ved nærmere Undersøgelse blev B. hurtig opmærksom paa, at han stod over for et omfattende Bedrageri, og fik nedsat en kongelig Kommission, der skulde undersøge Sammenhængen. 1698 fældede Højesteret Dom i Sagen og straffede Bedragerne med stor Strængthed. Men da Biskoppen ikke fra Begyndelsen af havde forfulgt Sagen med den nødvendige Forsigtighed, blev han idømt en Mulkt paa 1000 Rdl. Maaske var det for at give ham en Oprejsning for denne Krænkelse, at Christian V endnu samme Aar udnævnte ham til Dr. theol. per bullam. B., der ellers i al sin Færd gjør Indtrykket af at have været en mild og human Personlighed, kunde dog ikke frigjøre sig for den Ufordragelighed over for andre Kirkepartier, der — og det maa tjene til hans Forsvar — var et Særkjende for hans Tid. Da de reformerte i Aalborg 1706 søgte Tilladelse til at danne en Menighed og indkalde en fransk reformert Præst, forfulgte han dem med ubøjelig Strængthed og hælmede ikke, før han fik udvirket et Kongebrev, der gik dem imod. — B. døde i Aalborg 6. Dec. 1708 og blev senere begravet i St. Knuds Kirke i Odense, hvor Søster Bartholin efter hans Ønske købte et af hans Families ældre Gravsteder. Deres Ægteskab var barnløst, og hun, der efter hans Død ikke længer følte sig knyttet til Aalborg, solgte sin Mands store Samlinger og flyttede til Odense, hvor hun døde 1717. Der bevares deres Minde endnu igjennem to af hende oprettede Legater.

Uddrag af J. Bircherods historiske Dagbøger ved C. Molbech, 1846. J. K. Høsts Chronos 1822, S. 36 ff. og S. 65 ff. Personahist. Tidsskr. IV, 290 ff. Saml. t. jydsk Hist. o. Topogr. III, 225 ff. Suhms Saml. t. d. danske Hist. I, 3, 106 ff. Suhms Nye Saml. t. d. danske Hist. IV, 2, 76 ff. Odense Skoles Program 1866, S. 47 ff.

S. M. Gjellerup.

Bircherod, Jens, 1664—1720, Biskop. Han er født i Kjøbenhavn af Forældrene ndfr. nævnte Professor Jens Jensen B. († 1686) og dennes første Hustru. Deponerede efter privat Undervisning 1679, blev 1680 Baccalaureus, rejste saa til udenlandske Universiteter, kom hjem 1688 og tog Magistergraden. 1689 blev han Sognepræst til Gladsaxe og 1705 Biskop i Christianssand. Han var en meget ivrig og virksom, men tillige temmelig myndig Biskop, saa Provsteretterne i hans Tid ikke vare sjældne, og mange Sager kom ind for Konsistoriet. Han anvendte megen Tid og meget Arbejde paa at faa Orden i Christianssands Skole, men det lykkedes ham ikke at blive af med den bedrøvelige Rektor Tobias Jensen, og Pontoppidan fortæller, at Ærgrelse over dette Forhold var Aarsag til hans Død

25. Jan. 1720. Han er bleven bekendt som Udgiver af et Skrift om Elefantordenens Oprindelse m. m. (1704) efter et Manuskript af Ivar Hertzholm († 1693). Se Suhms Saml. I, 3, 90. Han var gift med Elen Dorthea Lemvig, Datter af Sognepræst ^{Søren} L. i ^{Gladsaxe} Borup Sagnet om, at hans Datter Else Bolette skulde have været Gjenstand for Holbergs Ungdomskjærlighed, er en Umulighed, da Holberg havde forladt Christianssand, før B. kom der til.

A. Faye, Christianssands Stifts Bisp- og Stiftshist. S. 284 ff. *D. Thrap.*

Bircherod, Jens Jensen, 1623—86, Professor, en Broder til ovfr. nævnte Jacob Jensen B., var født i Birkerød, hvor Faderen var Præst. Efter 5 Aars Skolegang paa Herlufsholm blev han 1640 Student. Senere var han i nogle Aar Hører, først paa Herlufsholm og siden ved vor Frue Skole i Kjøbenhavn. Begyndte 1646 at holde filosofiske Kollegier for yngre studerende, men fik s. A. Lejlighed til en Studierejse i Udlandet. Efter et fleraarigt Ophold i Leiden og Paris kom han 1649 tilbage og begyndte atter sin filosofiske Manuduktørvirksomhed; tog 1651 Magistergraden og blev Aaret efter Rektor i Slagelse. Denne Plads beholdt han i henved 2¹/₂ Aar, hvorpaa han efter Kansler Chr. Thomesen Sehesteds Ønske paatog sig som Hovmester at ledsage Gunde Rosenkrantz' Sønner paa deres Rejse til Udlandet. Holland, Frankrig og Tyskland besøgte atter. I Okt. 1658 udnævntes han til Professor i Filosofi ved Kjøbenhavns Universitet; men foreløbig fik han ingen Løn og kom paa Grund af Belejringen heller ikke til at tiltræde Forretningerne før 1660. Under disse bedrøvelige Forhold tænkte han paa at forlade den akademiske Vej og søge at blive Præst. Det bedredes dog for ham, da han 1661 blev Professor i Græsk, og end mere, da han 1668 rykkede op til den theologiske Lærestol. Blev 1675 Dr. theol. Døde 12. Sept. 1686. Blandt hans talrige theologiske Skrifter kan især mærkes «Synopsis locorum communium theologorum» (1662). Han var to Gange gift, 1. med Else Nielsdatter († 1678), 2. med Karen Køhler, Enke efter Biskop Erik Eriksen Pontoppidan.

Progr. fun. Acad. Vinding, Acad. Haun. S. 425 f. Worm, Lex. ov. lærde Mænd. Rørdam, Studenternes Deltag. i Kbhvns Forsvar S. 108 f. Wad, Dimitterede fra Herlufsholm II, 91 ff. *H. F. Rørdam.*

Bircherod, Thomas Broder, 1661—1731, Professor, var født i Odense 13. Avg. 1661 og Søn af ovfr. nævnte Professor Jacob Jensen B. Efter at være undervist hjemme gik han 2 Aar paa

Odense Gymnasium, hvorfra han 1678 dimitteredes til Universitetet; her studerede han i flere Aar, var en kort Tid Hører i Odense og foretog derpaa en lang Udenlandsrejse, paa hvilken han besøgte Tyskland, Holland, England, Frankrig og Schweits. Ved sin Hjemkomst blev han 1688 ansat som Konrektor ved Odense Skole og tog s. A. Magistergraden. 1691 blev B. tillige Professor philosophiæ ved Gymnasiet og 1692 Professor eloquentiæ; 1694 modtog han desuden Skolens Rektorat og beklædte disse Embeder, indtil han 1722 ramtes af et Slagtilfælde; han maatte da til sin Død, 19. Jan. 1731, holde en Prorektor. B. ægtede 30. Okt. 1688 Anna Mule, f. 16. Okt. 1671 † 26. Marts 1754, Datter af en velhavende Privatmand i Odense, Mogens M. — B. var, som saa mange af sin Tids lærde, stadig optaget af Studeringer og videnskabelige Undersøgelser, som kun kom faa til gode, i det Forholdene hindrede de lærde Arbejders Offentliggjørelse ved Trykken. Af trykte Skrifter har han kun efterladt sig faa, mest af numismatisk Indhold. Hans efterladte Manuskripter vare desto flere og af meget forskjelligt Indhold; Fortegnelsen over dem viser B.s mangfoldige Interesser; i Fædrelandets Historie var han, som flere af hans Slægt, en flittig Arbejder; fra Middelalderens Historie, Møntvæsenet, Klosterhistorien og Kirkehistorien hentede han især sine Æmner, og disse drejede sig da ofte om fynske Forhold og Begivenheder; ja endog en dansk Ordbog havde han begyndt at udarbejde. Han glemte dog derover ikke de Fag, der laa hans Embedsvirksomhed nærmest, thi ogsaa Arbejder af filologisk Indhold sysselsatte ham; hans Latin ansaas for klassisk, og af Taler efterlod han en Mængde. End ikke Naturhistorien var ham fremmed; han havde en Mængde Fugle og andre Dyr, der findes i Fyn, for at studere deres Natur, og Resultatet af sine Studier nedlagde han ogsaa i en «Fynsk Naturhistorie». Han samlede sig et godt Bibliothek samt et Raritetskabinet og havde desuden betydelige Samlinger af inden- og udenlandske Mønter samt gamle Breve og Diplomer.

B. skildres som en i høj Grad velvillig og uegennyttig Mand, der ved sin Mangel paa Evne til at omgaas Penge ofte kom i Forlegenhed; men hans muntre Sind og humoristiske Sans hjalp ham ud over mange Bekymringer. Odense Skole betænkte han i sit Testamente med en liden Kapital.

Bloch, Den fynske Geistlighed I, 412 ff. Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4to, Nr. 3041.

G. L. Wad.

Birckner, Michael Gottlieb, 1756—98, Præst, blev født i Kjøbenhavn 21. Avg. 1756. 3 Aar gammel mistede han sin Moder, Anna Marie f. Wiborg, og et halvt Aar senere Faderen, Murmester Johan Michael B. Stadens Bedemand, Adolph Reersløv, tog sig imidlertid med faderlig Omhu af den forældreløse Dreng, og ved hans Hjælp blev B. Student i Aaret 1772. Efter at have taget den filosofiske Examen maatte han ernære sig ved at give Undervisning, og derfor trak det i Langdrag med Embedsprøven, som han først underkastede sig 1784. De mange Aar, der vare gaaede hen siden Studenterexamen, havde han imidlertid ogsaa brugt til filosofiske og filologiske Studier, og han havde navnlig bragt det vidt i de levende Sprog. De samtidige fandt, at han talte Tysk som en indfødt, og at han skrev «meget nydelige» engelske Vers i deres Stambøger. Efter Embedsexamen var det hans Ønske at faa et Præstekald, men da han havde «Modbydelighed for de stores Forgemakker», varede det en Stund, inden dette Ønske blev opfyldt. Først 1790 blev han udnævnt til residerende Kapellan ved St. Laurentius' tyske Menighed paa Før — et Kald, som ingen andre søgte.

Inden B. forlod Hovedstaden, var han bleven en Tilhænger af den Kantiske Filosofi, som paa den Tid gjorde mange Erobringer ogsaa i Danmark. «De franske Sydvestvinde» vare, som Rahbek siger, blevne afløste af «Sydosten fra Königsberg»; paa B. mærkede man, at han havde været udsat for Vindstød fra begge Hjørner. Han var en fuldblods Rationalist, der var kommen ud over alle Former af Orthodoxy, som han kaldte «Palæologi», og han stræbte ærlig ved Fornuftens Hjælp at finde den uangribelige Kjærne i «Jesu Lære». I hans Omtale af Palæologerne kan man imidlertid af og til støde paa skarpe Ord, der minde om Revolutionens Kirkestorm, og hans Rationalisme er lutret og uddybet ved Kantisk Filosofi. Tidens Frihedstanker fandt i ham en retsindig Tolk, og ved Studiet af Kants Skrifter havde han faaet en Begejstring for Sandhed og Ret, som aldrig tabte sig. Før han rejste afsted til den fjærne Ø, der stod for ham og hans Venner som et Sibirien, havde han i «Minervas» Julihæfte for 1790 under Mærket «B.» skrevet et «Svar paa det Spørgsmaal: Skal man undertrykke Adelen?» Han svarer bekræftende paa Spørgsmaalet under de to Forudsætninger: at Adelens Fortrin ere en Uretfærdighed, og at Borgeren «uden det heles Skade kan blive alt det, som Adelen nu ene er». Da B.s Forfatterskab til denne

Artikel blev røbet for Nyerup, afslørede han Forfatteren i sine «Lærde Tidender», og B. mente siden at have Grund til at klage over «Adelens Had». Men i Udlandet gjorde hans dristige Ord stor Lykke. En Kritiker i «Göttingische gel. Anzeigen» (1792, S. 1899) gaar endog saa vidt, at han regner denne Afhandling, der strax blev oversat paa Tysk, for at være «det grundigste, der maaske nogen Sinde lader sig sige om den Ting».

Opholdet paa Før blev ikke saa trangt, som B. og hans Venner havde ventet. Tiden gik godt for ham med Studier, venkabelig Omgang og Bestræbelser for «at danne et ungt Menneske til en nyttig Statsborger»; og naar han — hver tredje Søndag — prædikede, skulle Øens Indbyggere efter hans Venners Sigende have glædet sig over «hans der hidtil ukjendte filosofiske Maade at prædike». Dog følte han haardt Savnet af Hovedstadens litterære Hjælpemidler, men han havde rigelig Tid til at tænke; og det var hans Vane først grundig at gennemtænke en Sag, før han gennemlæste, hvad andre havde skrevet om den. Han syslede især med Problemet om Trykkefriheden og dens Grænser, som blandt andet P. A. Heibergs Domfældelse havde bragt under Debat. I sin Ensomhed satte han sine Tanker om dette vigtige Spørgsmaal paa Papiret, og i Marts 1791 indeholdt «Minerva» den første af hans berømte Afhandlinger om Trykkefriheden.

Aaret efter blev han overrasket ved at erfare, at en af hans Venner paa hans Vegne havde søgt Kapellaniet i Korsør; og i Begyndelsen var han slet ikke tilfreds med Omflytningen til den lille sjællandske Kjøbstad. Han skulde der, i Steden for én Gang hver tredje Søndag, prædike to Gange hver Søndag, og alt var dyrt i Korsør. Lidt efter lidt fik han dog et lysere Blik paa Forholdene. Han spiste daglig hos Sognepræsten, Dr. F. Plum, senere Biskop i Fyn, og i denne lærde Mands Hus fandt han jævnbyrdig Omgang og Fællesskab i aandelige Interesser. Hos Plum traf han ogsaa Henriette Christine Hornemann, Datter af Præsten Jacob H. og Søster til Filosofen Christian H., og denne højhjærtede og højt begavede Kvinde blev 1795 hans Hustru. Med hende førte han et kort, men lykkeligt Samliv, der dog hele Tiden blev formørket ved haarde ydre Tryk. Rejsen til Annexet, der til Dels skete ved Baad, var ødelæggende for hans Helbred, og i Løbet af et Par Aar udviklede der sig hos ham en krampagtig Hoste og Vand i Brystet. Indkomsterne vare saa smaa, at han ofte led Nød, og han mente ogsaa at have Grund til at klage over Forbigaaelse, naar han

søgte Forflyttelse. En Tid tænkte han derfor endog paa at opgive Kapellaniet for igjen at tjene Livets Ophold ved Undervisning og at lade sin Kone hjælpe med til Erhvervelsen af det daglige Brød ved «at gjøre Fruentimmerarbejde».

Men hverken Sygdommen eller Fattigdommen kunde kue hans Kjærlighed til Friheden og hans Mod til at træde i Skranken for det, han holdt for Sandhed. Da Biskop Balle i en Skrivelse til Kancelliet havde henledet dettes Opmærksomhed paa M. C. Bruuns «Aristokraternes Katekismus», lod B. ham i et lille anonymt Skrift (1796) høre ilde, fordi Biskoppen efter hans Mening her spillede Politimesterens Rolle; og senere forsvarede han i et andet Flyveskrift sin Kritik af Balles «Denunciation». Det var dog kun Forpostfægtningen før den store Kamp for Trykkefriheden, som han førte med aabent Visir. Allerede i sin første Afhandling om Trykkefriheden havde han vist, at der ikke var Grund til at glæde sig over, at Forfatterne ved Reskriptet af 4. Dec. 1790 vare «slupne fra Geniets Gehenna paa Gammeltorv», i det Pressesager vare blevne tagne bort fra Politiets Myndighed og henlagte under Landets Domstole. Der var endnu ingen *lovhjemlet* Trykkefrihed i Danmark, og for den tog han Ordet baade i sin første Afhandling og i sit Hovedskrift, «Om Trykkefriheden og dens Love», der udkom 1797.

Deri hævder han Trykkefrihedens Betydning som «et kraftigt Middel til at fremme Almenaand og Fødelandskjærlighed». Han ser ogsaa i Trykkefriheden «et Middel til at sætte Ideerne i den for Sandhedens Udfindelse saa nødvendige Cirkulation og til at underrette Monarken om Ting, som han ellers evig var bleven uvidende om». Han taler end videre dristige Ord om «en Revolution fra oven», naar «en ædel og patriotisk Mand, besjælet af Følelse for Menneskeværd og Menneskevel, en Gang opstaar blandt de mægtige og utvungen, blot af Kjærlighed til Borgerfrihed og Menneskeforædning, højmodig opofrer egen Storhed og Vælde». Disse Ord have en tydelig Adresse; thi Bogen er helliget til Kronprins Frederik, der «har vist, at han ynder og hædrer Bondens, Negerens, Borgerens og overhovedet Menneskets retmæssige Frihed». B. kræver imidlertid ikke blot Frihed til at behandle Statens Sager; i Religionens og Religionsfrihedens Navn kræver han ogsaa Trykkefrihed til Drøftelsen af alle religiøse Spørgsmaal. Det hører til «Naturens Gang og Forsynets Plan», mener han, at den religiøse og moralske Sandhed udbredes ved Gjæring; og det vilde være

spildt Umag, om en Stat ved Forbud og Tvangslove vilde søge at hindre Gjæring i Religionssager. Dog bør Trykkefriheden ogsaa have sin Grænse. Det maa ikke være tilladt direkte at opfordre Medborgere til med fysisk Magt at kuldkaste eller forandre Konstitutionen eller til at modsætte sig Regeringens og de offentlige Avtoriteters Handlinger; og det bør heller ikke være tilladt at blande sig i nogen Privatmands private Handlinger eller huslige Liv.

En saa frimodig Tale kunde sidst i forrige Hundredaar være vis paa at finde Modsigelse fra mere end én Side. Mange mente, at B. gik alt for vidt, andre vilde ikke anerkjende, at Trykkefriheden overhovedet burde have Grænser. Aaret efter greb B. derfor atter Pennen for at værges sit Skrift, og i en tredje Afhandling, «Videre Undersøgelser om Trykkefriheden og dens Love» (1798), hævder han sin Grundanskuelse over for sine Kritikere, især over for Professor J. F. V. Schlegel. Der er i Grunden kun ét Punkt, paa hvilket han giver Kritikken Ret. «Halvt uvillig» indrømmer han, at Skribenter, som ved Hjælp af en smudsig Fantasi søge at opvække urene Lidenskaber hos Læserne, bør underkastes en passende Straf. Hans «halve Uvillighed» til denne Indrømmelse skriver sig fra, at han ser, «hvilken Magt der med det samme bliver indrømmet Dommeren over Geniets Værker overhovedet, og hvor lettelig denne Magt kan misbruges paa barbarisk Maade». «Dog», udbryder han, «fordømt være al Kunst og Skjønhed, naar de endog kunde forlede et eneste Menneske fra Dydens Veje!»

Kampen for Trykkefriheden er B.s uvisnelige Hæderskrans; men denne Kamp var ikke vel set i de ledende Kredse. Ikke des mindre blev han 28. Nov. 1798 udnævnt til Sognepræst i Vemmelev og Håmmershøj, en Forflyttelse, som vilde have friet ham fra Fattigdommens Byrde. Men den kongelige Naade kom for sent; Sygdommen havde taget hans sidste Kræfter. Allerede 1. Dec. døde han. Først ved hans Død gik det op for mange, hvilken Plads han havde udfyldt i vor fattige Litteratur. Medens hans Venner priste hans rene Karakter, der ikke kjendte til Menneskefrygt, indrømmede Modstanderne nu, at hans Død var «et virkeligt Tab for Litteraturens Hæder, som i ham vilde savne en lærd og selv-tænkende Mand». Paa hans samlede Skrifter tegnede der sig 2100 Subskribenter, og ved hans Død blev der sammenskudt 2500 Rdl. til bedste for hans Enke. Hun blev siden Jonas Collins

Hustru, og den ene af hendes Døtre med B. blev gift med Præsten og Salmedigteren C. J. Boye.

Inden sin Død havde B. begyndt en Udgave af sine Skrifter, der skulde omslutte alt, hvad han havde skrevet, med Undtagelse af de to Smaaskrifter mod Biskop Balle. 3 Bind af denne Samling fik han selv færdige; det 4. og sidste udkom 1800 ved A. S. Ørsted, indledet med en Skildring af hans sidste Dage ved Provst F. C. Gutfeld. Af disse 4 Bind kunne kun Undersøgelserne om Trykkefriheden endnu gjøre Regning paa at finde Læsere. Hans — for øvrigt ikke prisbelønnede — Prisaftandling: «Hvorfor tale Menneskene i deres Selskaber saa lidet og sjælden om Gud og Religionen?» og hans Apologi «om den gejstlige Stand» have nu kun Betydning som Bidrag til Rationalismens Karakteristik. Aftandlingen «om Kristendommens højeste Moralprincip» er væsentligst en Studie efter Kant, og de kølige Udtalelser «om Kjærlighed til Fædrelandet» vise kun, at B., som andre Kantiske Rationalister, af «den store, menneskekjærlige Jesus» mente at have lært at sætte Borgersind og Menneskekjærlighed langt over Fædrelandskjærligheden, der efter hans Mening kun skyldes Vanens Magt og den menneskelige Forfængelighed og Egenkjærlighed. Mærkeligt er det dog, at B. i sit Forsvar for Kosmopolitismen særlig føler sig kaldet til at advare sine Landsmænd imod den «Antigermanisme, der længe nok har skjændet den danske Nations Navn blandt fremmede».

Avtobiografi i Lahdes Samling af fortjente dsk. Mænds Portraiter I. Bidrag til M. G. Birckners Biographie, 1798. Kjøbenhavns Universitetsjournal 1798, S. 190 ff. Minerva 1798, IV, 238 ff. Den dsk. Tilskuer 1798, Nr. 94 og 96. J. K. Høst, Juridisk Lommebog for 1804, S. 276 ff. Nyerup, Lit. Lex. Petersen, Den dsk. Lit. Hist. V, 1, 149 ff. Svea, ny följd, II, 272. *Fr. Nielsen.*

Birger, —1519, Ærkebiskop, s. Gunnensen.

Birkedal, Schøller Parelius Vilhelm, f. 1809, Præst. Vilh. B., Søn af Godsinspektør ved Nordfeldt og Forpagter Ludvig Harboe Birchedahl og Agathe Johanne f. Husum, blev født i Aalebækgaard paa Møen 7. Dec. 1809. Indtil sit 13. Aar opholdt han sig hos sin Moder, der allerede 1819 var bleven Enke; men hen imod Konfirmationstiden kom han i Huset hos en Slægtning i Ringsted, og efter Konfirmationen blev han sendt over til Aarhus, hvor en ældre Broder var Læge. Sidst paa Aaret 1824 bragte Broderen ham til Kjøbenhavn for at sætte ham i Lære paa Kong Salomons Apothek,

men den Virksomhed tiltalte ikke den livlige Dreng. Efter 6 Dages Forløb meddelte han sin Broder, at han vilde til Grækenland for at tage Del i det græske Folks Frihedskamp. Ved Lægen Hans Benjamin Grams Mellekomst lykkedes det dog at bringe den femtenaars Knøs til at opgive de krigerske Planer, og ved Grams og Professor og Hofkirurg C. Fengers Hjælp fik han Plads i den christianshavnske Borgerdydskole. Der havde han de senere Præster P. A. Fenger, Kalkar, J. C. Lindberg og L. C. Müller til Lærere, og især den førstes Religionstimer bleve af stor Betydning for hans indre Liv. I dem «ringede det første Gang til Kirke» for ham.

Efter i Aaret 1829 at være bleven Student førte han et fortrøligt Samliv med en Kreds af opvakte Ynglinger, for hvilke «Digtning, Fædrelandet og Friheden vare lysende Stjærner». Foruden hans Skolekammerater C. Hall, C. E. Fenger og V. Bloch hørte blandt andre D. G. Monrad og Grev F. M. Knuth til dette «Selskab uden Navn». B. havde besluttet at studere Theologi, men han fandt kun liden Tilfredsstillelse ved Universitetets Vejledning. «Ej en eneste Gnist — blev kastet mig i Sjælen i fire Aar for vist», klager han siden i sin rimede «Livsførelse». Derimod havde han stort Udbytte af Martensens Manuduktion, og ved Mynsters Prædikener «ringede det anden Gang til Kirke» for ham. Da han 1834 havde taget Embedsexamen, tilbragte han nogle Kandidataar som Lærer paa Landet og i Hovedstaden, indtil han 1837 blev kaldet til Ringkjøbing som Kateket og Førstelærer ved Borger-skolen. Samme Aar ægtede han sin endnu levende Hustru, Emilie Christiane Meyer, Datter af Urtekræmmer og Kapitajn i Kjøbenhavns Borgervæbning J. F. M.

Da B. rejste til Ringkjøbing, var han en Discipel af Mynster; men under Udøvelsen af Præstegjeringen og især ved Paavirkning af en Nabopræst (Hassenfeldt i Vellinge) kom han nærmere og nærmere til den Grundtvigske Kristendomsopfattelse. Allerede i hans Barndom havde Grundtvigs «Roskilde-Rim» gjort et stærkt Indtryk paa ham; i Skoleaarene havde han jævnlig hørt Grundtvig prædike i vor Frelsers Kirke, og «uden at forstaa noget af Vidnesbyrdet, der lød,» havde han «følt sig ombruset af en mægtig Aandsstrømning». I en modnere Alder var han oftere Grundtvigs Tilhører i Frederikskirken, men endnu i 1839, da han i et Skrift om «Stænderforhandlingerne i Roskilde angaaende Sognebaandets Løsning» tog Grundtvig, Lindberg og de sjællandske Præster i

Forsvar mod de bitre Domme, der vare fældede over dem i Stændersalen, især af Mynster, fralagde han sig ethvert Discipelforhold til Grundtvig. Samme Aar gjorde han imidlertid en Rejse til den Del af Sydsjælland, som Mynster spottende kaldte «det hellige Land», og paa denne traadte han i nøje Forhold til den sjællandske Vækkelse og især til flere af Grundtvigs Venner, der vare Ledere af de vakte Kredse.

1840 ombyttede han Kateketembedet i Ringkjøbing med en mere selvstændig Virksomhed som Sognepræst for Sønder Omme og Hoven Menigheder, og hans Navn blev nu kjendt i videre Kredse. Forskjellige Indlæg i Dagens Stridigheder røbede hans Slagfærdighed og hans brændende Nidkjerhed, og flere Prædikener, blandt andre Begyndelsen af den ypperlige Postil «Synd og Naade» (1848—49), viste hans sjældne Gaver som Prædikant og hans kristelige Alvor. I 1849 blev han kaldet til Sognepræst i Ryslinge, og der fik han en stadig voxende Indflydelse paa en stor Kreds af det fynske Kirkefolk. Langvejs fra strømmede man til Ryslinge Kirke for at glæde sig over B.s vækkende Prædikener, hvis Indhold i stigende Grad lagde for Dagen, at Prædikanten var bleven Grundtvigs Discipel, paa samme Tid som deres Form viste, at han ogsaa skyldte Oehlschläger og Ingemann meget. B.s Styrke som Taler er en smeltende Varme. Hans Kristendomsforkyndelse har en ejendommelig Baggrund af Frihedssans og Fædrelandskjærlighed, og baade i hans Prædikener og Foredrag, der foreligge i flere «folkelige Julegaver», mærker man Romantikkens Aandepust.

I 16 Aar udfoldede B. som Præst i Ryslinge en betydelig Virksomhed i den kristelige og folkelige Vækkelses Tjeneste, og i Aarene 1864—66 var han tillige Medlem af Rigsraadets Folketing. Det var Ønsket om «at vidne ud af sit danske Hjærte», der havde bragt ham til at søge Valg; og kun ved Forhandlingen af de to store Sager, Fredslutningen og Grundlovsforandringen, tog han Ordet i længere Foredrag. Da Fredslutningen i Nov. 1864 forelaa til endelig Afgjørelse, udtalte han «et varmt og kjærligt Nej til Danmarks Dødsdom», og under Kampen om Forfatningsforandringen brød han gjentagne Gange en Lanse for den gamle Grundlov. Da han i Sommeren 1864 vendte hjem fra Rigsraadets første Samling, sluttede han en Søndag den sædvanlige Kirkebøn med Ordene: «Gud give Kongen et dansk Hjærte, om det er muligt». Nogle i Sognet indkvarterede Artillerister meddelte dette til deres Kapitajn, og der blev indledet en Undersøgelse. Denne førte dog foreløbig

kun til, at B. i en Erklæring til Provst og Biskop forklarede det Udtryk, han havde brugt. Men da han i en Rigsraadstale 2. Sept. 1865 havde rettet et skarpt Angreb paa Ministeriet og dets Politik, fik han 22. s. M. sin Afsked. En stor Del af Sognemenigheden i Ryslinge vilde imidlertid ikke skilles fra ham, og han vedblev at holde Gudstjenester, først i private Huse, senere i en Lade ved Boltinggaard i Ringe Sogn, og 8. Avg. 1866 indviedes en Kirke, som hans frie Menighed havde ladet bygge i Ryslinge. Forholdene i B.s gamle Sogn vakte flere Steder i Landet et levende Ønske om at tilvejebringe en Lov, der, ved at tillade Dannelsen af Frimenigheder inden for Folkekirken, kunde bevare Forbindelsen mellem B.s Kreds og den danske Folkekirke, og efter mange Kampe paa og uden for Rigsdagen gennemførtes Valgmenighedsloven af 16. ¹⁶ Juli 1868. I Kraft af denne anerkjendtes den frie Menighed, der havde samlet sig om Nasareth-Kirken i Ryslinge, som en Valgmenighed inden for Folkekirken og B. som dens Præst.

I de følgende Aar fortsatte B. ogsaa sit Arbejde for den folkelige Vækkelse, og Sønderjyderne og Forsvarssagen have i ham haft en djærv og utrættelig Talsmand. Da det var blevet forbudt danske Præster at prædike i Sønderjylland, ordinerede B. 30. Juli 1874 paa Askov Folkehøjskole Cornelius Appel fra Rødding (I, 296) til Fripræst for nogle af den preussiske Statskirke udtraadte Sønderjyder. Dette Skridt gav imidlertid Anledning til en Provsteretssag, som endte med, at Højesteret (18. April 1877) idømte B. og de andre præstelige Deltagere i Ordinationen en Bøde.

Som Politiker havde B. hørt til det saakaldte «nationale Venstre», men efter at dette var gaaet op i «det forenede Venstre», var han ofte misfornøjet med Partiets Holdning. For at modarbejde den i hans Øjne for Folk og Fædreland fordævelige Politik, som Venstrepartiet fulgte, stillede han sig gjentagne Gange til Folketinget som Høgsbros Modkandidat; men han opnaaede ikke Valg. Derimod fik han Lejlighed til i Tale og Skrift at gjøre Indsigelse imod de Skridt fra Venstres Side, som han misbilligede, og han har i flere djærve Smaaskrifter foreholdt sine Venner deres Forsømmelser og Forsyndelser. Hans uforbeholdne Optræden mod det, der efter hans Mening var forkasteligt, bragte ham ogsaa lidt efter lidt i en stærk Modsætning til en stor Del af hans egen Frimenighed, som billigede det forenede Venstres Politik; men til Trods for den politiske Uenighed holdt det kirkelige Samfundsbaand. Efter nogle Aars Forløb fandt B. det dog

rigtigst, ogsaa af Hensyn til sin høje Alder, at skilles fra den Kreds, for hvilken han i en lang Række af Aar havde været saa meget, og han tog da (1885) Afsked med sin Valgmenighed. Siden den Tid har han boet paa Vældegaard Højskole i Gjentofte, hvor der er indrettet en Forsamlingsaal, i hvilken der én Søndag hver Maaned samles en stor Kreds fra Hovedstaden og Landet om den gamle Præsts Prædikestol; og B. har ogsaa efter Nedlæggelsen af sin Præstegjerning taget Del i Drøftelsen af kirkelige og nationale Spørgsmaal.

Af hans rige Forfattervirksomhed maa det her være nok, foruden Postillen «Synd og Naade» (6. Opl. 1883), at nævne hans anden Postil «Naadens Sorg og Sorgens Naade» (1855—57) og hans «Daglig Husandagt til Oplysning og Opbyggelse for troende og døbte» (4. Opl. 1879), der have fundet stor Udbredelse i hele Norden. Ogsaa som Digter har B. forsøgt sig, og som saadan er han bedst kjendt ved sin Missionssalme «O Herre Krist! din Stjerne staar» og Fortællingen «Kirkeklokkeklangen i den norske Dal» (4. Opl. 1876). *Han døde 26 Juli 1892.*

V. Birkedal, En Livsførelse, I—II, Odense 1863—64. Samme, Kongen har dømt — Folket skal dømme, 1866. Samme, Frits Boisen, en Ven skildret af en Ven, 1884. Erslew, Forf. Lex. Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 416 ff. L. Helveg, Den danske Kirkes Hist. eft. Reform. II (2. Udg.), passim. L. Frederiksen, Den kirkelige Bevægelse i Ryslinge i Fyen fra 1849—68, Odense 1880. Illustr. Tid. XXVIII, Nr. 28. *Fr. Nielsen.*

Bissen, Christian Gottlieb Vilhelm, f. 1836, Billedhugger. Vilh. B. er ældste Søn af ndfr. nævnte Billedhugger Herm. Vilh. B. og hans første Hustru og fødtes i Kjøbenhavn 5. Avg. 1836. I Drengæarene var hans Helbred ikke stærk, og han drev det ikke vidt i Skolen; derimod havde han ligesom Faderen stor Interesse for at iagttage den levende Natur og medfødte Evner til Gjenfremstilling. Fra 1853 blev han Faderens Elev og færdedes, først med ham, senere paa egen Haand, meget mellem Danmark og Italien; hans længste Ophold der varede fra 1857—60. I 1858 gjorde han Lykke med en nydelig Figur til et Vandspring: en lille Dreng, som trykker en Lædersæk med Vand imod sin Mave. Efter Opfordring af den rige Alfred Hage rejste han i Jan. 1861 til Caprera for at udføre en Portrætbuste af Garibaldi; han opholdt sig der i 10 Dage som den berømte Krigers Gjest og udstillede samme Aar sin Buste i Kjøbenhavn. Den Gang bejlede han til Johanne Michelsen, hvis Moder i andet Ægteskab var gift med

A. Hage, og holdt Bryllup med hende samme Aar. Han førte sin Brud til Rom, hvor hun 1862 fødte ham en Datter, men døde i Barselsengen. 5 Aar senere ægtede han Anna Vilhelmine Bruun, en Datter af Kommandør B.; af dette Ægteskab har han en Søn.

I Vinteren 1861—62 modellerede han i Rom en Statue af Ægeus, som siddende paa Klippen spejder ud over Havet efter Sønnen Theseus' Skib; senere (1866) en Statue over et noget beslægtet Motiv: Noah med den hjemvendte Due paa Haanden. Paa Bestilling af Orla Lehmann udførte han et Par Grupper i mindre Maalestok over Motiver af nordisk Mythologi. — Han havde allerede i længere Tid ogsaa taget Del i Faderens Arbejder og udført nogle af dem i Marmor; for at fuldkommengjøre sig i Marmorteknikken opholdt han sig i 1866 i Carrara, som han ogsaa senere gjentagne Gange har gjæstet, og i hvis Akademi han optoges 1882 som professore onorario. Efter sin Faders Død 1868 fik han meget at gjøre med at fuldende og aflevere dennes senere Arbejder. Han maatte saaledes — efter Faderens Skitse — helt modellere Hesten til Frederik VII's Monument i Kjøbenhavn. Og efter særlig Forberedelse under et Ophold i Paris oprettede han et større Broncestøberi ved Frederiksberg, fra hvilket der i Løbet af faa Aar udgik saa store Sager som Rytterstatuen af Frederik VII og B. Bergsliens Rytterstatue af Kong Carl Johan til Christiania, foruden adskillige mindre. Ogsaa i sin egen Produktion viste B. sig som Arving til Faderens særegne Evner og Retning. Til dennes Monumenter slutter sig Sønnens kolossale Statue af Ærkebiskop Absalon (1872) i Raad- og Domhusets Forhal (Gibs). Ogsaa Sønnen er en talentfuld Portrættist (Buster af Henrik Ibsen, C. F. Tietgen, Prof. E. Holm o. fl., Statue af Grev Frijs) og har i fuldt Maal det ejendommelige Bissenske skarpe Blik for Dyrelivet; han har Tid efter anden udstillet ypperlig gennemførte Dyrefigurer (Gedebuk, Bøffel, Elefant, romersk Tyr) og Figurer af Børn, der mere sig med Dyr (dertil maa henregnes hans bekjendte og populære Hermes, der som lille Dreng laver sin Slangestav, foruden en Dreng med en Skildpadde og en nøgen Dreng, som rider en uregerlig Hest til).

Men Forholdene have været ham langt mindre gunstige, end de vare Faderen, og indgydt ham mindre Mod. Den Skæbne deler han med hele det Slægtled af danske Billedhuggere, som han tilhører; men det gjælder paa en særlig Maade om ham, fordi det — i alt Fald i Danmark — er en saare mislig Lykkegave at være Arving til et stort — tilmed omstridt — Navn. Af Opmuntring

uden fra har han kun faaet lidet; men hans ægte Kunstnerkald har bevist sig ved et bestandig virksomt Initiativ. Han har ogsaa draget Fordel af at kunne gennemføre sine Arbejder mere i Ro, og om han end staar tilbage for Faderen i Fyrighed, er han naaet videre i Retning af et fint Naturstudium af den menneskelige Skikkelse — ikke ganske uden Paavirkning af den samtidige franske Kunst. Af hans Arbejder fra Firserne kan, foruden enkelte af de ovenanførte, fremhæves Statuen af en ung græsk Pige, som maler en Vase (en fortrinlig Figur); en hvilende, nøgen Kvindefigur; Nymfen Echo, lyttende; Tubal-Kain; desuden Gruppen over Indgangen til Blegdamshospitalet og Fronton-Relieffet over Landmandsbankens Gaard, osv.

1871 valgtes B. til Medlem af Kunstakademiet. Han var her meget tilbageholden, men sluttede sig en halv Snes Aar senere uforbeholdent til dem, som ønskede Akademiet omdannet i mere frisindet Retning. 1887 valgtes han ind i det nydannede Akademi-raad.

Jul. Lange.

Bissen, Herman Vilhelm, 1798—1868, Billedhugger. Vilh. B. var et Barn fra Grænselinjen mellem dansk og tysk i Sønderjylland, ja, Linjen var endog draget midt igjennem hans Familie. Faderen, Christian Gottlieb Vilhelm B., var Holstener, Moderen, Anna Margrethe Dorothea f. Elfendehl, var fra den dansktalende Del af Sønderjylland; indbyrdes talte Forældrene Plattysk. Han blev født 13. Okt. 1798 i Byen Slesvig, hvor Forældrene foreløbig havde Bopæl; et Aars Tid senere købte Faderen en Landejendom i Angel, hvor Sproget den Gang mest var dansk; her henlevede B. sin Barndom indtil Fjortenaarsalderen. Hans Udtale af det danske Modersmaal bevarede hele Livet igjennem et stærkt sønderjysk Tonefald; for Resten var hans Racepræg paafaldende rent nordisk, Haar og Skjæg rødligblond, Øjnene lyseblaa og meget skarpe. Ved hans Udseende som ældre Mand har man ret træffende fundet noget, der mindede om Forestillingen om Odin.

Som Barn var han tilbagetrukket og stille, ogsaa i senere Aar meget lidt støjende. Regelmæssig Undervisning fik han ikke; dog var han lærelysten og især ivrig til at samle Planter og Insekter; overhovedet var Blikket for det ejendommelige ved de forskellige levende Væseners — Dyrearters og menneskelige Individuers — Adfærd en meget fremherskende Evne hos ham gjennem hele hans Liv. Uden Anvisning røbede han ogsaa tidlig Evner til

Tegning og Modellering og opmuntredes deri af sin Moder, som han i det hele slægtede paa. 1812 flyttede Familien igjen til Slesvig By, her sattes han i Borgerskole og skulde efter Konfirmationen 1815 i Snedkerlære. Men hans kunstneriske Anlæg havde vakt Opmærksomhed hos nogle Venner af Familien, og man sammenskød en lille Sum, for at han kunde komme til Kjøbenhavn og uddanne sig til Maler (Nov. 1816). Han var ogsaa flittig paa Kunstakademiet, men fandt ikke Smag i Kjøbenhavn og vendte 1818 tilbage til Hjemmet med den Tanke at gaa til Tyskland. Men medens han opholdt sig i Slesvig, fik Byen netop Besøg af Prins Christian (senere Kong Christian VIII); Provst Callisen greb Lejligheden til at tale B.s Sag; han blev ogsaa forestillet, og Prinsen lovede ham en Understøttelse, imod at han atter gik til Kjøbenhavn og fortsatte sin Uddannelse der.

I Slutningen af 1818 arbejdede han igjen paa Akademiet; desuden tegnede og malede han Portrætter for Erhvervs Skyld, udførte endog et historisk Maleri («Axel og Valborg»). Men han havde lige saa megen Lyst til Modellering og opmuntredes deri af Professor J. L. Lund. Et ganske lille Tilfælde hjalp ham til at træffe Valget mellem de to Kunstarter. Da han skulde konkurrere til den lille Guldmedaille, var han endnu aldeles tvivlrædig, om han skulde gjøre det som Maler eller som Billedhugger. Til Skitsekonkursen mødte han derfor med Redskaber baade til Maling og Modellering, i det han vilde træffe sit Valg, alt eftersom den Opgave, der blev stillet, og som var den samme for begge Kunstarter, forekom ham at egne sig bedst for den ene eller den anden af dem. Opgaven lød: Jacobs Sønner vise Faderen Josefs blodige Kjortel. B. var derefter lige nær: Æmnet syntes ham lige vel egnet for et Relief og for et Maleri. Han staar uvis og raadvild, tilfældigvis med Farvespatelen i Haanden; fordybet i sin Tvivl trykker og bøjer han dens elastiske Spids mod Bordpladen — den knækker, og Valget er afgjort, fordi han ikke kan indlade sig paa at male uden Spatel. Hans Valg af Billedhuggerkunsten kom til at gjælde for hele Livet. For sit Relief af Jacobs Sønner fik han den lille Guldmedaille 1821. I de følgende to Aar udfører han en lille Statue over et græsk Æmne (Orfeus), gjør Tegninger af nordisk Mythologi og, efter offentlig Bestilling, til Slotskirkens indre Dekoration 4 Relieffer af bibelske Æmner og nogle dekorative Englefigurer.

1823 fik han Akademiets store Guldmedaille og tiltraadte i

Dec. med offentlig Understøttelse sin store Udenlandsrejse. I Berlin saa han Rauchs nye Arbejder, i Nürnberg vakte den gamle Peter Vischers Værker hans Interesse. Fra München gik han i Selskab med Maleren Ernst Meyer til Fods over Alperne til Venedig, hvis Arkitektur gjorde et slaaende Indtryk paa ham; den ældre italienske Billedhuggerkunst derimod, som han især saa i Florents, lærte han først nogle Aar senere at skatte efter Fortjeneste. Til Rom ankom han i Sept. 1824. Her fandt han Thorvaldsen paa Højden af hans Berømmelse og storartede Virksomhed og kom som Landsmand og Kunstbroder i mangfoldig Forbindelse med ham. Et egentlig nøje personligt Forhold udviklede der sig dog aldrig imellem dem, dertil var B. for beskeden og tilbageholden; med H. E. Freund sluttede han derimod et inderligt og fortroligt Venskab. Uagtet B. ved nogle Studier og Arbejder modtog Vejledning af Thorvaldsen, traadte han dog heller ikke i noget varigt og sammenhængende Forhold til ham som Elev. Alligevel fik Thorvaldsen som Kunstner en meget afgjørende Indflydelse paa ham. Han var kommet til Italien uden bestemt udviklede Forestillinger om sin Kunsts Maal og Midler; nu indarbejdedes han i den Aand og Retning, som karakteriserede Thorvaldsens senere Virksomhed.

Vel studerede han ogsaa paa egen Haand flittig den antike Kunst, og af Naturen droges hans Blik mere end Thorvaldsens til visse Sider af Antiken (det tragiske, det kæmpende); men disse selvstændige Indtryk satte først ret Frugt i hans senere Aar; foreløbig sluttede han sig overvejende til Thorvaldsens mere idylliske Skjønhedsdyrkelse. Imidlertid havde han meget at kæmpe med: en svagelig Helbred, der jævnlig voldte ham stærke Legemsmerter, dyb Mistillid til sine egne Kræfter og Misfornøjelse med sine første Forsøg, tekniske Vanskeligheder især ved Marmorarbejdet, som satte hans Udholdenhed paa haarde Prøver. Først da han omtrent havde naaet det 30. Aar, kunde han med mere Klarhed over, hvad han vilde, drage Fordel af sin sjældne naturlige Energi og Produktionsevne. Han udviklede derefter i 40 Aar en rastløs Produktivitet, der i Omfang næppe giver Thorvaldsens noget efter. Her kan selvfølgelig kun hans vigtigste Værker anføres. I Rom vakte han først ret Opmærksomhed ved nogle Statuer, der udførtes i Marmor til rige Kunstelskere: Blomsterpigen (1829), Paris med Æblet (1832, flere Gange omarbejdet), Ceres. For Thorvaldsen skitserede og modellerede han 1833—34 hele Monumentet over Gutenberg til Mainz.

Derefter drog han tilbage til Danmark. Her satte han Bo 1835 og ægtede Emilie Hedevig Møller, som han i sin Ungdom havde lært at kjende som ganske ung Pige og under 10 Aars Fraværelse bevaret i trofast Minde. Hun var Datter af en industri-drivende, som det var gaaet tilbage for; af Væsen var hun mere oprømt og talende end B. selv, hun gjorde hans Hus lykkeligt og fødte ham 5 Børn, af hvilke dog de 2 døde tidlig. Samtidig fik han store Bestillinger af Regeringen til Udsmykningen af det gjen-opførte Christiansborg, og man anviste ham gode Værksteder i Materialgaarden ved Frederiksholms Kanal. I 1835 valgtes han ogsaa til Medlem af Akademiet; hans Receptionsarbejde var Statuen Valkyrjen, et smukt nordisk Sidestykke til Thorvaldsens Hebe. Senere, efter Friends Død 1840, blev han ogsaa Professor ved Akademiet og har atter senere fungeret som dets Direktør; dog har han hverken i den ene eller den anden af disse Egenskaber følt sig stærkt knyttet til det. Hans Lærervirksomhed, som blev meget betydelig, udøvedes mest i hans eget Værksted.

Til Christiansborgs Riddersal modellerede han 1835—41 den store Frise af Ceres og Bacchus, som med deres Følge drage ud fra Olympens Gudeforsamling for at bringe den raa og vilde Menneskeslægt Civilisationens Goder, et Relief med over 300 Figurer, 1 Al. 7 T. højt, 130 Al. langt, betydelig større end Thorvaldsens Alexandertog og Friends Ragnaroksfrise tilsammen tagne, et kolossalt og righoldigt Arbejde, om det end ikke i indre Betydning ganske kan maale sig med hine sjældne Mesterværker af hans Kunstbrødre. Det andet store Værk til Christiansborg var de 18 kvindelige Statuer til Dronningens Trappe, nemlig 4 af Middelalderens danske Dronninger og 14 Kvindeskikkelser fra nordiske og græske Heltesagn, parvis sammenstillede efter beslægtede Motiver, saaledes at en nordisk og en græsk svare til hinanden. Hele denne Række Statuer var skitseret 1838; men færdig stod den først 20 Aar senere; 13 af Figurerne ere endda modellerede i Aarene 1856—58. At Kostumet i de nordiske Figurer her er rigtigere, og at f. Ex. Brynhild som Skjoldmø er forstaaet bedre i Overensstemmelse med Kildeskrifterne end i tidligere Fremstillinger af Nordens Oldtid, er vel en Fortjeneste; men Æren herfor tilkommer maaske mere B.s lærde Raadgivere, navnlig Høyen, end ham selv. I Behandlingen af Legemsformen er Modsætningen mellem nordisk og græsk ikke gennemført med synderlig skarp Konsekvens, saa meget mere som Statuerne ere mere skitserede

end udførte. Derimod har han forstaaet i det psykologiske gennemgaaende at karakterisere Forskjellen mellem de to Oldtidsfolk. Og hvad der kaster Glans over det hele, er den poetiske Styrke og Inderlighed, hvormed flere af Motiverne, især de tragiske, ere grebne, det dybe Blik ind i en stærkt bevæget Sjæl. Figuren af Ingeborg, der stirrer paa Ringen, som Hjalmar har sendt hende i sin Dødsstund, hører til de ypperste Værker af nordisk Kunst.

Andre store Foretagender havde han taget i Arv efter Thorvaldsen: 3 af de kolossale Statuer ved Portalet paa Christiansborg, Victoria paa Kvadrigen over Thorvaldsens Musæum. Efter Thorvaldsens Død blev B. hans kunstneriske Executor testamenti og ledede senere Udførelsen af hans Værker i Marmor. Ogsaa gennem hans egen Produktion vedblev der at gaa en Thorvaldsensk Strømning, dertil kan bl. a. henregnes de smukke Figurer af Nymfen, der sætter sin Haarfletning, og Hylas, udførte kort efter et Ophold i Rom 1841—42, og et Par Amorfigurer. Mere ejendommelige for B. er en Række unge Skikkelser, der ere fremgaaede af hans Indtryk af det sydlandske Folkeliv i den ham saa kjære italienske Natur, men paa antik Vis fremstillede nøgne: en Dreng, som fisker, en lille Tiggerdreng, og langt senere (o. 1862) en skøn Statue af en Hyrdedreng, som staar drømmende, med sin Stav lagt paa tværs over Nakken og Hænderne hvilende over den; desuden nogle Figurer af badende Piger. Og endnu mere ejendommelig Bissenske, og slet ikke Thorvaldsenske, er en Række betydningsfulde Statuer fra Halvtredserne af Skikkelser fra den græske Poesi, alle karakteriserede ved et indre lidelsesfuldt Oprør, en mægtig Sjælekamp — Orestes, der flygter for Furierne, som han ser rejse sig fra Moderens Blod; Philoktet i hans ensomme Kvaler paa Lemnos; Achilles, siddende paa Havstranden i Harme og Fortørnelse over den røvede Briseis. Til slige Motiver af en mandig Pathos havde B. mere indre Kald end til dem, hvor det gjaldt om at udtrykke en ophøjet olympisk Klarhed (Apollon og Athene i Universitetets Forhal, modellerede i Midten af Fyrreerne). De kirkelige og bibelske Æmner trængtes mere tilbage i hans Kunst, skjønt han ikke afviste dem; Fremstillingen af Moses som Lovgiver (Statuen uden for Frue Kirke, 1853) var en Opgave, som laa godt for ham.

Vi have allerede fulgt hans Virksomhed delvis langt frem i Tiden. Men imidlertid var der omkring Aaret 1848 hurtig foregaaet store Forandringer i hans personlige, huslige og kunstneriske Liv. Hans Helbred, der hidtil havde været svag, blev efter et

Par Vandkure i Gräfenberg, 1846 og 47, stærk og paalidelig, dermed kom ny Friskhed og Arbejdskraft. 1850 mistede han sin Hustru; 2 Aar senere giftede han sig paa ny (med Marie Cathrine Sonne). De store politiske Begivenheder vakte nye Følelser til et stærkt Liv hos ham, saa meget mere som han i Følge sin Fødsel og sine Barndomsminder følte sig personlig delagtig i Striden om den danske Nationalitet i Slesvig. Tidligere havde han arbejdet meget for tyske Kunstelskere, især for de store Pengemænd i Altona, Bauer og Donner: dermed var det nu forbi; men til Gjengjæld fik han fra det danske Folks Side, gennem Nationalsubskriptioner, en stor Række nye og betydningsfulde Opgaver at løse. Og med hele Kunsten i Danmark var der foregaaet store Forandringer: den blev mere og mere baaret af en Aand, der var ganske forskjellig fra den, som havde baaret Thorvaldsens. Malerne havde begyndt at studere Hjemmets Natur- og Folkeliv paa første Haand; B.s Ven Høycn forkyndte i Taler og Samtaler, at Kunstens Liv maatte udgaa fra det nationale Liv. Saaledes danne B.s sidste 20 Aar en klart begrænset Periode i hans Liv og uden Tvivl den mærkeligste. Efter Thorvaldsens Død stod han som Danmarks ypperste Billedhugger, udrustet med stor Avtoritet. Han slap ikke sin Fortids Traade, men han fulgte dem med mere personlig og selvstændig Frihed. Og han begyndte, efter at have fyldt 50 Aar, nye Traade.

Folkets Stolthed og Glæde over Sejren ved Fredericia førte strax til Tanken om et Sejrsmonument. Jerichau og B. gjorde hver sin Skitse: Jerichau en Thor, B. den danske Landsoldat, og B.s blev foretrukket med stor Stemme flerhed (17. Juni 1850). Det var en Mærkedag i vor Kunsts Historie: Billedhuggerkunsten havde stillet sig i et helt nyt Forhold til sin Opgave og til Nationen. B.s Landsoldat sætter Foden paa den erobrede Mørser, svinger sin Bøgegren med en stor, mandig Glæde og raaber sit Hurra af et rigtig fuldt og stærkt Vejr fra Lungerne. Fra de ophøjede og fjærne Forestillinger var Kunsten traadt ned paa Hjemmets jævne Grund og havde fremstillet en Mand fra de meniges Række. I Steden for ideal Nøgenhed eller frit plastisk Klædebon havde den taget til Takke med Soldatermunduren, knappet om Legemet som en grov, smaa-foldet Skede; men denne Dragt var den virkelige, og det var Virkeligheden, man vilde ære. Vilde Kunsten leve Folkets Liv, saa maatte den ikke vrage dets Grovbrød, om det end til en Overgang smagte ilde. I samme Aand, om end i en anden

sjælelig Tonart, fremstillede B. Soldaterne, der jorde deres Kammerat (det store Gravrelief i Fredericia), og Maleren Lundbyes Monument uden paa Garnisonskirken i Kjøbenhavn. Han anvendte ogsaa fra nu af det moderne Kostume i alle sine Portrætstatuer, medens han tidligere (1837) havde fremstillet A. S. Ørsted i antik Dragt. Efter Landsoldaten i Fredericia fulgte det kolossale Løve-monument i Flensborg, udført 1860, — forhastet i sin Tanke og snart fortabt. For at gjøre Studier til den store Løve rejste B. til Paris, hvor han havde Tilhold hos en Broder, som var bosat der som Urmager.

Allerede tidligere havde B. gjort adskillige Portrætter; men først i sine sidste 20 Aar udfoldede han i denne Retning en rig Virksomhed, om hvilken det med rette er blevet sagt, at den giver mange og fortræffelige Bidrag til vor Personalhistorie. Nogle af hans Portrætbuster udførtes som Nationalmonumenter, mange efter privat Bestilling; men ikke faa af dem vare, som Høyen meddeler, fremkaldte af Kunstnerens egen Trang til hos sig at bevare Trækkene af de Mænd, som vare blevne ham kjære ved deres Virksomhed i det offentlige Liv, i Kunst og i Videnskab. Dertil kan føjes, at hans senere Portrætbuster aabenbart ere fortrinligere end de tidligere; en af de allerbedste er K. Mantzius', som ved B.s Død ikke var ganske fuldendt. Thorvaldsen og Freund have hver paa sin Vis Fortrin i Behandlingen af et Portræthoveds Form, der hos B. en Gang imellem kan blive lidt træet og fattig, om den end altid er solidt underbygget. Men i psykologisk og fysiognomisk Skarpsyn for de forskjelligste Individualiteter er B. vistnok den ypperste. Forud for de andre har han ogsaa en mærkelig Evne til gennem Busten alene at give et Indtryk af den hele Skikkelse med dens ejendommelige Gang, Holdning, Lader (f. Ex. Busterne af Madvig, Jap. Steenstrup, Thomander, J. L. Heiberg, H. C. Andersen, H. Hertz o. m. a.). Dette Blik for Personens individuelle Optræden kommer ogsaa fortræffelig frem i hans Portrætstatuer, som for det meste ere udførte til, eller anvendte til, Nationalmonumenter. B. gaar med djærv Sanddrthed løs paa den virkelige og konkrete Karakter uden at holde «Lovtaler» i gammel Manér. Hans Frederik VI (1856) er virkelig Kongen af Guds Naade, som selv redelig og samvittighedsfuld kjender sin Myndighed til at kræve andre til Regnskab, men han har ogsaa lidt af en buldrende Underofficers Væsen, saaledes som Kongen jo havde det. A. S. Ørsted sidder fordybet i sine Tanker, men

synes, i det han støtter det store Hoved i Haanden, saa overvældet af sin egen lærde Dialektik, som om han ikke befandt sig ganske vel. H. C. Ørsted (o. 1862) holder sin Forelæsning saa idéopfyldt, saa barneglad og saa troskyldig kejtet i Holdningen som i levende Live. Grev A. W. Moltke (o. 1856) slæber sit gamle, tunge Legeme besværlig fremad; men der er den mildeste og nobleste patriarkalske Værdighed udbredt over hans Person. Oehlschläger (1855) strækker sig i sin Lænestol, løj og magelig, men med en kongelig Følelse af at være en af de udvalgte. Frederik VII paa sin Hesteryg slaar ud med Haanden saa bredt og rundt og folkelig, som netop han forstod at optræde lige over for den store Mængde. Af kvindelige Portrætstatuer har B. udført en smuk siddende Figur af sin første Hustru og en staaende af Fru Heiberg, udmærket ved et levende, kjækt, aandfuldt Udtryk.

I de sidste 18 Aar af sit Liv havde han faaet omtrent et lige saa stort Antal Nationalmonumenter at udføre til offentlig Plads i Hovedstaden eller Provinserne, deriblandt en Række store, endog kolossale Opgaver, foruden en Mængde andre offentlige Arbejder. Kravet til folkelige Monumenter fik fra Begivenhederne i 1848 at regne pludselig en Styrke og et Omfang, som hidtil knap var anet i Danmark, og dette Krav skulde næsten alene fyldestgøres af B.; han fik derved en saa fremskudt national Betydning, som næppe nogen anden dansk Kunstner har haft. I det hele og store var hans personlige Følelse fuldt med ved disse Opgaver, og hans plastiske Dannelse og overordentlige Arbejdskraft sloge til ved deres Løsning. Man maa derfor kalde B. en lykkelig Kunstner, og han betragtede ogsaa sig selv som saadan. I hans Værksted var der travl og storartet Virksomhed; der fik de fleste Billedhuggere af den følgende Generation deres Skole; efterhaanden skal der i Aarenes Løb have været over 100 Lærlinger og Medhjælpere i Virksomhed, deriblandt flere fra Nabolandene (f. Ex. Svenskeren Molin, Nordmanden B. Bergslien, Finlænderne Runeberg og Takanen). Som Overskud af sin Kunstnervirksomhed efterlod B. sig ved sin Død o. 60000 Kroner.

Uden Skaar var Lykken dog ikke: han vidste nok, at han efterhaanden blev stærkt kritiseret. Det maa her være tilladt at sige, at Publikums Konversationskritik af hans Kunst undertiden har været imbecil nok, og at den fornemmere Kritik, som forlød fra Personer af høj og fin litterær Dannelse, heller ikke just skulde indgyde ham synderlig Agtelse ved kunstnerisk Indsigt. Synet for

det, som gjør Kunsten til Kunst, hørte endnu aldeles ikke med til Nationens almindelige Dannelse, end ikke den højeste, hvorimod et vist æsthetisk-litterært Ræsonnement var glimrende udviklet og talte med om alt. Men B. havde heller ikke altid det rette Kald til at fyldestgjøre hver enkelt af de Opgaver, der stillede til hans Kunst. Det gjælder f. Ex. om Statuen af Oehlenschläger. B., som vel vidste, at man ikke var fornøjet med den, ytrede ved given Lejlighed: «Oehlenschläger sagde en Gang: jeg er en lykkelig Mand; thi jeg er en smuk Mand, og jeg er Danmarks største Digter. I disse Ord har man hele Manden: en lykkelig Mand, en smuk Mand, en stor Digter og — en forfængelig Mand. Det havde jeg for Øje, da jeg udførte Statuen.» En saadan Ytring viser et skarpt kritisk Syn for Karakteristikken, men just ingen varm Sympathi for Oehlenschläger, som Nationen vist hellere vilde have set fremstillet som den unge Digter, der slog til Lyd for et helt nyt Aandsliv i Norden, end som den aldrende Mand, der hviler sig paa sine Lavrbær. Alligevel er B.s Fremstilling af de Personer, han selv har set, altid levende og mærkelig; hans Billeder af Fortidens Skikkelser (Tordenskjold, Tyge Brahe) have noget mindre Interesse.

Til en saa masseagtig Virksomhed hørte ikke alene en energisk, men ogsaa en hurtig arbejdende Kunstner, der kunde rive Produktionen rask fra Haanden. I denne Retning gjorde B. snarest alt for godt Fyldest. At dægge og kjæle rolig for et Arbejde, at meddele det den kunstneriske Kjærligheds varme Aandepust, at vinde Prisen for Fuldendthed i Frembringelsen, at udarbejde Karakteristikken i det fine og enkelte, det var ikke hans Sag. Han underordnede, undertiden med lidt Ubarmhjærtighed, alt under Hovedsagen og Helheden. Hans solide Forstudier og naturlige Sans for kraftige, tydelige Træk, for Plastikkens store Tømmerværk, gjorde ham til en virkelig Mester. Men hans Værker frembyde intet af den Interesse, som beror paa skrupuløs Fordybelse i Studiet, navnlig af den menneskelige Skikkelse; i denne Retning havde Thorvaldsens senere Produktion, som dannede Grundlaget for hans, heller ikke stemt Fordringerne højt, og han manglede den Spore, som en livlig Konkurrence og kunstnerisk Forstaaelse fra Publikums Side kunde have givet ham.

Der var derfor naturlige Grunde til, at B. i hele sin senere Tid kom i et vanskeligt Forhold til sin talentfuldeste yngre Kunstbroder i Danmark, Jerichau, et Forhold, som udgjør et vigtigt

Kapitel af hans Kunstnerbiografi, men som er vanskeligt at oplyse. For Jerichaus Beundrere stillede det sig saaledes, at B. i Følge sit Forhold til det toneangivende Parti i Danmark og sit nøje personlige Venskab med Høyen, den ypperste, eller rettere eneste, Avtoritet i den kunstneriske Kritik, havde faaet et uberettiget Monopol paa alle monumentale Arbejder, til Skade for den frie kunstneriske Virksomhed i et saa lille Land som Danmark. I Henhold hertil dreves der især fra Jerichaus Hustrus, den bekjendte Malerindes, Side en ivrig privat Agitation. Og ikke ganske uden Føje: selv om man vilde se Sagen alene fra B.s Side, kunde man vel komme til det Resultat, at hans egen Kunst kunde have haft bedre af mere Ro og en strængere Begrænsning, og at der var læsset noget mere paa den, end den med indre kunstnerisk Adkomst kunde bære. Saaledes var B. stillet mellem koldt og varmt. Fra den anden Side, navnlig Høyens, fandt han en Tilslutning, der var saa ubetinget som muligt. Intet kunde bringe Høyen i Harnisk som endog en beskeden Ytring af Kritik over B.s Kunst. Høyen elskede og beundrede virkelig denne jævnaldrende Ungdomsven fremfor alle samtidige og saa i hans Virksomhed sine egne inderste Begreber om Kunsten fyldestgjorte.

Var denne Beundring end noget partisk, maa det dog sikkert indrømmes, at B. virkelig fremfor alle var sin Tids Mand for denne Slags Opgaver. Og det allermest i Sammenligning med Jerichau. Thi hvilke Fortrin denne end ellers kunde have — en finere lyrisk Stemning og, i sin bedste Tid, en mere gennemarbejdet og beaandet legemlig Form —, saa manglede han næsten aldeles en Evne, som B. havde i den højeste Grad, og som man kunde kalde Karaktersans (sammenlign f. Ex. B.s Moses med Jerichaus David, eller B.s H. C. Ørsted med Jerichaus). B., som selv var en med faste og klare Konturer tegnet Karakter, havde ogsaa Blik for Karakteren i alle Retninger, baade for Personens kraftige indre Sammenhæng og for dens individuelle Særpræg. Og det var netop denne Evne, som der her var Brug for, saaledes som de monumentale Opgaver stilledes, ikke alene i Danmark, men i hele det samtidige Evropa.

Da B. døde 10. Marts 1868, henregnedes han visselig til Danmarks anseteste Mænd. Akademiet fejrede i Kongeparrets Nærværelse en Sørgefest, ved hvilken Høyens bevægede Ord til Kunstnerens Minde gjorde et dybt Indtryk. Ikke des mindre voxede Kritikken imod ham i hans senere Aar, og især efter hans Død,

der to Aar efter fulgtes af Høyens, den frodigste Væxt. Hans seneste monumentale Arbejder, et Par staaende Figurer af Frederik VII (udførte til Kjøge, Odense, Frederiksborg) vare ikke betydelige; og ved Frederik VII's Rytterstatue, som afsløredes 1873, var der en paaviselig Fejl i Kompositionen, som vakte mere Opmærksomhed end dennes ypperlige Sider. Der taltes hyppig om B. i en Tonart, som om Nationens Tillid til ham væsentlig havde været pustet op af hans Venner og Partigængere, og som om Fejltagelsen nu endelig var opdaget. Sligt kan alene finde Sted, hvor den kunstneriske Dannelse og Mening i Nationen er en lille Baad uden Ballast, et Bytte for enhver Kastevind.

Medens man kivedes, undertiden lidenskabelig nok, om B., bevarede han selv lige til sin Død sin uafhængige og mandige Holdning, sit beskedne og jævnmødige Sind. Han kunde ved Lejlighed give et djærvt Svar, og han kunde blive vred, saa at han blev rød i Panden, og Øjnene lynede under sænkede Bryn; men Tordenvejret trak hurtig over; hans Grundtone var mild og hans hele Færd i høj Grad frisindet mod andre. Hans Tænke-maade havde faaet sit Præg af hans ædle Kunst og især af hans Ungdomskjærlighed til Antiken. Han elskede og respekterede det nøgne Menneske, Mennesket i Mennesket, men havde kun liden Respekt tilovers for Rangs- og Standsforskjelle. Hans kunstneriske og psykologiske Blik var skarpt nok til at gennemskue Skallen og trænge ind til Kjærnen, og alt, hvad der hed Mode og Konveniens, endsige Snørliv og Flitter, ringeagtede han. For sit eget Vedkommende var han ogsaa i høj Grad bramfri og ligefrem og ukymret for ydre Æresbevisninger; ja endog sin vel erhvervede kunstneriske Anseelse bar han kun lidet til Skue. Ligesom Thorvaldsen var han ganske fordomsfri med Hensyn til religiøse Meningsforskjelle, derimod langt fra indifferent i politisk Henseende. Naar han, uden egentlig at tage Del i Politik, sluttede sig til den national-liberale Retning, var det af de bedste Grunde: Kravet til borgerlig og individuel Frihed havde dyb Rod i hans Karakter, ligesom Nationalfølelsen i hans personlige Liv.

Dog var hans Hu delt imellem Norden og Syden. Fra sit tidligste Ophold i Italien, da han i Selskab med Freund 1827 gjorde en herlig Fodvandring i Syditalien og paa Sicilien, havde han fattet en levende Kjærlighed til dette Land, og lige til sin Alderdom droges han idelig der ned af sin Længsel. Ja, ikke mange Aar før sin Død omgikkes han endnu med Tanken om at købe

et Landsted i Roms Omegn og tilbringe Slutningen af sit Liv i Omgang med den hulde italienske Natur. Thi hvor meget han end i sin Ungdom var blevet tiltrukket af Italiens store Kunst, var det efterhaanden langt mere Naturen, der fængslede ham. Han var en flink Fodgænger der nede og gik gjerne tidlig ud om Morgen for at tegne smaa Landskaber i sin Skitsebog. Desuden havde han aldrig sluppet sin Barndoms Interesse for Dyrelivet; han sagde — vistnok med største Ret — om sig selv, at han «maaske kunde være blevet en ret dygtig Naturforsker». Det var hans bedste Morskab at færdes i Roms Kampagne og iagttage Insekternes og Krybdyrenes Liv; han talte med megen Anerkjendelse om «Edderkoppernes selvstændige Karakter». Endog ved de herlige græske Ruiner i Pæstum interesserede han sig efterhaanden mindre for de doriske Søjler end for de vimse grønne Firben, der soled sig paa dem. Fra sine Rejser i Syden bragte han stadig Planter, Skildpadder, Fugle, Firben osv. hjem med sig og omskabte med dem sit Værksted i Kjøbenhavn til et lille Stykke Italien. Saaledes fik mangan nordisk Idé alligevel Form under Indtryk af sydlandske Minder og Omgivelser.

Dansk Folkekalender 1842 (F. C. Olsen). Illustr. Tidende I, Nr. 44 (N. Høyen). Eug. Plon, Le sculpteur danois Vilh. Bissen, Paris 1870. Hviletimer, 1860 (C. Rosenberg). Weilbach, Konstnerlex. Høyens Skrifter, ved Ussing. Ussing, Høyens Levned. C. Jacobsen, Glyptotheket p. Ny Carlsberg, 1888. Jul. Lange, Billedkunst.

Jul. Lange.

Bissen, Rudolf, f. 1846, Landskabsmaler. Søn af den berømte Billedhugger Herman Vilhelm B. (se ovfr.) fødtes R. B. i Kjøbenhavn 2. April 1846. Sit første Billede udstillede han 1868; Begyndelsen af Halvfjerdserne bragte en Række Billeder fra Italien, hvor han flere Gange har opholdt sig, — en Gang i to Aar. — Hans Produktion blev sparsom, efter at han i 1877 havde faaet en Galdestenssygdom, som senere udviklede sig til en Betændelse i Leveren, der i flere Aar med korte Mellemlum tvang ham til at holde Sengen. Efter sin Helbredelse har B. i de sidste Aar hurtig naaet til at indtage en fremskudt Plads blandt Landskabsmalerne i den Generation, til hvilken han hører. Hans Billeder paa Udstillingen 1887 vakte fortjent Opmærksomhed ved en Friskhed og djærv Kraft i Behandling og Farve, der selv havde et noget brutalt Anstrøg; pragtfuldt var især det store Oktoberbillede af en gammel Bøg i Dyrehaven, et lykkelig valgt og smukt opfattet Motiv. I 1881

giftede B. sig med Olga Jacobs, Datter af Fuldmægtig J. i Kjøbenhavn.

Karl Madsen.

Bisterfelt, Hans, —o. 1563, en af Reformationstidens Æventyrere, hed egentlig *Hans Ditzer*, ogsaa kaldet Hans Peters, en gejstlig Mand, Skriver paa Bergenhus og Præst «til Notow», som han kaldes af den lybske Krønikeskriver Reimar Koch, der har givet en hel lille Biografi af ham sammen med Skipper Clement. En Hans Pedersen, Gaardfoged og Køgemester paa Bergenhus, forekommer ogsaa 1518 i Bergens Lensregnskaber under Lensmanden Jørgen Hansen og er maaske samme Person. Formodentlig er Hr. Hans fulgt med Jørgen Hansen til Christian II i Nederlandene, i hvis Arkiv han hyppig forekommer som Kaperhøvding. Han blev fangen med Claus Kniphoff, men frigiven af Hamborgerne. Under Navnet Hans Bisterfelt hjemsøgte han derpaa i flere Aar de norske Kyster og kaprede fra Hansestæderne, deltog som Skibschef i Christian II's Tog til Norge, men fik efter Kongens Tilfange-tagelse Lejde af Frederik I og fejdede derpaa for Lensmanden paa Akershus, Mogens Gyldenstjerne, mod Englænderne, der havde opbragt et af dennes Skibe. Han gjorde en rig Fangst, stod i Grevefejden i Spidsen for en hel lille Kaperflaade og var meget frygtet i Norge. Han har vistnok i de følgende Aar fortsat denne Virksomhed i nederlandsk Tjeneste, men udsonede sig 1541 med Christian III, forlenedes med Ellinge i Ods Herred og brugtes hyppig som Skibschef i dansk Tjeneste. Død o. 1563.

Reimar Kochs utrykte lybske Krønike (ved 1534). Diplom. Norveg., passim.

A. Heise.

Bjarnarson, Páll, 1620—1706, Præst, Søn af Björn Magnússon paa Raudisandur i Barðastrandar Syssel i det nordvestlige Island, nedstammede saa vel paa fædrene som mødrene Side fra anset Slægt, var saaledes Dattersøn af den bekjendte Forfatter, Præsten Arngrímur Jónsson «den lærde». P. B., der 1645 blev Præst i Selárdalur, og som tillige var Provst over Barðastrandar Syssel, var en af Landets indflydelsesrigeste Præster og stod i fortroligt Venskabsforhold til Biskoppen Brynjólfur Sveinsson. Han delte sin Samtids Overtro paa Trolddom o. desl., som han mente selv at være Gjenstand for, hvorfor han med stor Iver forfulgte «Galdremænd», af hvilke flere i hans Landsdel brændtes. Han var en frugtbar Forfatter paa det religiøse, ethiske og naturvidenskabelige Omraade, men næsten alle hans Arbejder ere uudgivne. Trykt er: «An Ac-

compt of D. Paulus Bioronius, residing in Iceland, given to some philosophical inquiries concerning that country, the narrative being in Latine, English'd by the publisher» (i «Philos. Transact.» 1674—75, Nr. 111).

J. Espolín, Íslands Árbækur V—VIII. Chavanne, Die Literatur über die Polar-Regionen, Wien 1878. *Kr. Kaalund.*

Bjarnarson, Stephán, 1730²—98, Mathematiker, fødtes 15. Jan. 1730 paa Gaarden (Hjaltastaðir) i Skagafjarðar Syssel paa Íslands Nordland, hvor hans Fader, Björn Skúlason, var Præst. I nogle Aar forestod han den lærde Skole paa Bispesædet Hólar, men en Strid med den gejstlige Øvrighed bevirkede hans Afsked, og han begav sig nu til Kjøbenhavn, hvor han vandt Anerkjendelse for sine matematiske Kundskaber. Efter at have været Alumnus paa Regensen optoges han paa Elers' Kollegium, blev Kalkulator ved Videnskabernes Selskabs Opmaalinger og var tillige Arnsmagnæansk Stipendiar. Foruden 4 latinske Disputatser, hovedsagelig af matematisk-astronomisk Indhold, og nogle mindre Afhandlinger i det islandske litterære Selskabs Skrifter samt en matematisk Lærebog (1781) har han udgivet to islandske Oldskrifter, nemlig det komputistiske Værk Rímbegla («Rymbegla», 1780) og Hverarsaga (1785).

Nyerup, Lit. Lex. J. Espolín, Íslands Árbækur IX—X. *Kr. Kaalund.*

Bjarnason, Thorkell, f. 1839, Præst, fødtes paa Gaarden Meyjarland i Skagafjarðar Syssel paa Island. Forældrene, Bjarni Bjarnason og Margrjet Thorkelsdatter, vare Bondefolk. Efter at være bleven Student 1863 besøgte Th. B. Præsteseminariet i Reykjavík, hvorfra han dimitteredes som Cand. theol. 1866, og udnævntes kort efter til Præst paa Mosfell i Kjósar Syssel nær Reykjavík, hvorfra han 1877 forflyttedes til Reynivellir i samme Syssel. Paa begge disse Steder har han gjort sig bekjendt som dygtig Landmand og ivrig Befordrer af økonomiske Fremskridt, ligesom han ogsaa med Maadehold og Besindighed har deltaget i det politiske Liv. End videre har han Fortjenesten af at have udgivet — foruden flere mindre historisk-økonomiske Afhandlinger — to populære Arbejder, henholdsvis i Íslands kirkelige og almindelige Historie, nemlig «Um siðbótina á Íslandi» (Om Reformationen paa Island), Reykj. 1878, og «Ágrip af sögu Íslands» (Udtog af Íslands Historie), Reykj. 1880.

Jón Borgfirðingur, Stutt rithöfundatal, Reykj. 1884.

Kr. Kaalund.

Bielke, Christian, 1645—94, Søofficer, født 8. Febr. 1645 i Norge. Faderen Hans B. til Saxlund, Moderen Anne Olufsdatter Rytter. Blev 1666, efter Aaret i Forvejen at have været i Holland, Lieutenant og to Aar senere Kapitajn, hvorefter han indtil 1672 førte Skib paa Ostindien, ved hvilken Lejlighed han bragte Gaver fra den danske Konge til Kongen af Bantam. I de nærmest paafølgende Aar førte han forskellige Orlogsskibe, blev i 1675 med Orlogsskibet «Christianus Quartus» underlagt Cort Adellers Kommando, Aaret efter forfremmet til Schoutbynacht og var som saadan Deltager i Gullands Erobring af Niels Juel, paa hvis Vegne han afsluttede Konventionen med Øens kommanderende, Grev Oxenstjerna, om Gullands og Fæstningen Visbys Overgivelse. Senere hen samme Aar deltog han i Søslaget ved Øland 1. Juni og blev for sit gode Forhold ved disse Lejligheder forfremmet til Viceadmiral, kun 31 Aar gammel. 1677 førte han Eskadre fra Orlogsskibet «Kurprinsen», først under Tromp, senere under Niels Juel, og deltog 1. Juni i Slaget paa Kolberger-Heide samt Maanedsdagen derefter i Slaget paa Kjøge Bugt, i førstnævnte erobrede han det svenske Orlogsskib «Kalmar Kastel» og i det sidste «Julius Cæsar», og gik endelig i Slutningen af Aaret paa Brandskatning i Smaaland. Aaret derefter førte B. samme Skib og deltog med dette i Niels Juels Landgang paa Rygen; efter sin Hjemkomst blev han Medlem af Admiralitetskollegiet. B. havde senere et Par selvstændige Overkommandoer, saaledes 1679 med 11 Orlogsskibe i Østersøen og siden med en anden Flaadeafdeling paa Elben ud for Glückstadt for at opbringe hamborgske Priser. 1683 udnævntes han til Admiral og dekoreredes Aaret efter med Danebrogsordenen. 1689 var B. paa ny Eskadrechef under Juel. Han døde 13. Jan. 1694 i Kjøbenhavn som Herre til Basnæs og Edelgave og begravedes i Roskilde Domkirke. Han var 3 Gange gift, 1. (1675) med Judithe Cathrine Skade, f. 1649 † 1678; 2. (1680) med Sophie Marie Bielke (Datter af Rigsadmiral Henrik B. og Enke efter Claus Krabbe), f. 1657 † 1686; 3. (1687) med Admiral Niels Juels Datter Vibeke J., f. 1672 † 1735, der senere giftede sig med Generallieutenant Gregers Juel.

Lützow, Hist. Efterretn. om danske Sø-Officerer I. Danmarks Adels Aarbog 1887, S. 65. *C. With.*

Bielke, Christian Frederik Christian, 1670—1709, Officer, var en Søn af ndfr. nævnte Admiral Henrik B. og blev født 8. Maj

1670. 1688 stod han som Fændrik i Garden til Fods og deltog som Sekondlieutenant i Kampagnen i Irland Aaret efter. Efter at have gjort Tjeneste ved forskjellige Afdelinger rejste han 1694 til Frankrig og blev ansat som Kapitajn og Kompagnichef ved Christian Gyldenløves Regiment, Royal danois. Han deltog som saadan i Slaget ved Neerwinden og blev saaret i Foden i Spidsen for sit Kompagni. Ved sin Hjemkomst blev han Major ved kurlandske Regiment i Oldenburg og kort efter Chef for dettes ene Bataillon, men vendte 1695 atter tilbage til Krigsskuepladsen i Flandern og deltog som Volontær — denne Gang paa de allieredes Side — i Namurs Belejring. 1696 blev han Oberstlieutenant og ved sin Hjemkomst Aaret efter ansat som Kompagnichef ved Prins Christians Regiment og 23. Juni s. A. gift med Anne Christine Knuth (f. 1678), en Datter af Gehejmeraad Eggert Christopher K. og Søster Lerche. 1701 blev han Oberst og Chef for fynske nationale Infanteriregiment i den af Frederik IV oprettede Landmilitz og 1706 Chef for Kronprinsens Regiment. Allerede 1708 blev han udnævnt til Brigadér og Chef for 2. Bataillon af Prins Carls Regiment, samtidig med at han fik Ordre til at begive sig til de danske Hjælpetropper i Flandern. Før sin Afrejse solgte han sit Fædrenegods Næsbyholm til Kongen, der ogsaa senere købte hans andet Gods Bavelse for at oprette Grevskabet Frederiksholm til Grevinde Schindel. B. tog nu en ærefuld Del i Krigen og udmærkede sig særlig i Slaget ved Oudenarde, Belejringen af Tournay og Slaget ved Malplaquet, men i sidstnævnte Slag fik han sit Banesaar og døde 4 Dage efter, 14. Sept. 1709, i Quaregnon. Hans Lig blev ført til Danmark og begravet i Næsby Kirke paa Sjælland. Det fortælles, at det var den 14. Bataille, som B. deltog i, og han berømmes lige saa meget for sin Ædelmodighed og brave Karakter som for sin Tapperhed. Han og hans ndfr. nævnte Broder, Christoffer B., lade til at have været meget danske i Sind, og deres efterladte Breve vidne om megen Dannelse og Færdighed i Brugen af det danske Sprog. Hans Enke giftede sig igjen 1714 med Gehejmeraad Frederik Walter, efter hvem hun atter blev Enke 1718. Hun døde 10. Dec. 1723. *P. F. Rist.*

Bielke, Christoffer, 1654—1704, Officer, en Broder til den foregaaende. Han kom ganske ung ind i Garden som Kornet og blev 1679 Ritmester ved sjællandske nationale Rytterregiment. Aaret efter blev han Kavaller hos den nyfødte Prins Carl. 1683

blev han Generaladjutant hos Feltmarskal Roy de Rochefoucauld, der var kommanderende General i dansk Tjeneste over Hæren i Holsten under Stridighederne med Holsten-Gottorp 1683—84, og allerede 1684 blev den unge Mand Oberst i Rytteriet. Kort efter, 26. Dec. s. A., blev han gift med Louise Charlotte af Aldenburg (f. 3. Febr. 1664), en Datter af Grev Anton af Aldenburg (s. I, 174 ff.) og Augusta v. Wittgenstein; han kom derved i Slægt med den mægtige Ulr. Fr. Gyldenløve og blev endnu mere vel set ved Hoffet, end han allerede tidligere var. Det undrer da heller ikke, at han 1685 blev Hauptmann i Drabantgarden, og da dette Korps Aaret efter blev samlet til et Kompagni, blev han Chef for dette. Fra 1690—93 var han tillige Chef for 2. søndenfjældske Regiment i Norge, men han har næppe opholdt sig meget ved dette, da han i disse Aar færdedes i Udlandet. I 1691 var han i Paris som en Slags personel Adjutant hos den unge Christian Gyldenløve, Kongens uægte Søn, der foreløbig som Volontær skulde indtræde i den franske Hær. B. var fortrinlig skikket til at være Mentor for den unge Kongesøn; han var ikke blot en tapper Soldat, men han var ogsaa en efter den Tids Forhold særdeles kyndig og dannet Officer. Efter at være forestillet for Ludvig XIV rejste han til Flandern og fulgte med Gyldenløve Aarets Kampagne. I Nov. begav han sig til Sachsen for at overbringe Kurfyrst Frederik August Kongens Lykønskning i Anledning af Tronskiftet. I Foraaet 1692 ledsagede han atter Gyldenløve til Flandern og overværede med ham og mange andre danske Officerer Namurs Belejring. Hans Dygtighed og hans udprægede Sympathi for Frankrig skaffede ham mange Venner i den franske Hær, hvor man gjentagne Gange søgte at formaa ham til at tage fast Tjeneste. Han afslog imidlertid alle Tilbud, da han nærrede et ikke ugrundet Haab om, at man ogsaa hjemme vilde vide at paaskjønne hans Fortjenester. Efter Namurs Erobring ledsagede han Hovedhæren og kæmpede ved Stenkerque med saa stor Berømmelse, at han fremhævedes i Marskallen af Luxembourgs Rapport. Kort efter Slaget forlod han Hæren for at bringe Ludvig XIV Kongens Lykønskning i Anledning af Namurs Indtagelse. Han blev modtaget ved Hoffet med stor Udmærkelse, Kongen skjænkede ham en kostbar Gulddaase og ledsagede Gaven med smigrende Ord.

Ved sin Hjemkomst indløste Kongen sit Løfte til ham og udnævnte ham til Chef for Prins Christians Regiment, i det han samtidig fik Tilladelse til foreløbig at forblive som Chef for Drabant-

garden. 1699 blev han Brigadér og afgik 1701 til Hæren i Flandern med den ene Bataillon af sin Afdeling, der fra 1695 kaldes Prins Carls Regiment. Han deltog i Krigen i Flandern de følgende Aar paa en hæderfuld Maade og faldt i Slaget ved Höchstedt 13. Avg. 1704, netop som hans Udnævnelse til Generalmajor stod for Døren. Hans Enke blev gift anden Gang med den holsten-gottorpske Generallieutenant og Gehejmeraad Gerhard v. d. Nath og døde 12. Maj 1730. *P. F. Rist.*

Bielke, Henrik, 1615—83, Rigsadmiral, Søn af den ndfr. nævnte norske Kansler Jens B., født 13. Jan. 1615 paa Elingaard. Han sendtes i sin Ungdom til Udlandet, som det sædvanlig var Skik mellem hans Standsfæller, og blev 1633 indskrevet i Padua Universitets Matrikel; men militær Virksomhed tiltrak ham dog mere end Studier; han søgte Tjeneste hos Prins Frederik Henrik af Oranien og nævnes 1640 som hans Hofjunker. Trods sin Fraværelse fra Danmark havde han dog ogsaa Titel af Christian IV's Hofjunker og fik 1641 Bestalling af ham som Major med 300 Rdl. aarlig i Ventepenge. I Okt. 1643 fik han det Hverv at ligge i Slotsloven paa Baahus i Lensmandens Fraværelse og udnævntes samme Aar til Lensmand over Ide og Marker Skibreder, men det var dog først paa Efterretningen om Torstensons Indfald i Holsten, at han søgte sin Afsked hos Prinsen af Oranien. Trods forskjellige Gjenvordigheder lykkedes det ham at hverve en Del Folk til dansk Tjeneste, og han afrejste saa til Danmark i Febr. 1644. I Marts sendtes han til Norge med Bestalling som Oberst og Ordre til at stille sig under Statholderen Hannibal Sehesteds Kommando. Han blev nu her Chef baade for det akershusiske Regiment Landfolk og for Hannibal Sehesteds hvervede Livregiment og deltog med Hæder i Kampene mod de svenske; 1645 maatte han dog opgive Belejringen af Venersborg efter at have stormet forgjæves 3 Gange. Hannibal Sehested søgte stadig at knytte ham nøjere til sig; det lykkedes ham vel ikke at faa Oluf Parsberg fjærnet som Lensmand paa Baahus og B. indsat i hans Sted, men B. fik dog i Foraaret 1645 Kommandoen over Fæstningen og Lenet i Parsbergs Fraværelse, og i Avg. blev han Sehesteds næstkommanderende i Norge.

Efter Freden ønskede B. atter at gaa til Udlandet; der blev 1646 gjort Afregning med ham for hans hidtidige Tjeneste, og han rejste derpaa med kongelig Tilladelse og med Brev paa 200 Rdl.

maanedlige Ventepenge først til Holland, hvor han nogle Uger opvartede Corfits Ulfeldt, som var der som dansk Gesandt, og siden til den kejserlige Feltmarskal Melander i Westfalen, hos hvem han en Tid var som frivillig. 1648 var han atter hjemme i Danmark og blev i dette Aar forlenet med Island, til hvilken Ø han dog kun kom ved enkelte Lejligheder; i Nov. blev han slaaet til Ridder. Han havde ogsaa været tilstede ved Frederik III's Hylding i Christiania i Avg.; det var her kommet til et Sammenstød mellem ham og Hannibal Sehested; en Duel mellem dem forhindredes ved Kongens Mellekomst. Dog synes Hannibal Sehested ogsaa efter denne Strid at have interesseret sig for ham; det var imod hans Ønske, at Rigsraadet 1650 satte igjennem, at B. mistede den ham tidligere tilstaaede maanedlige Pension af 200 Rdl.

Det varede imidlertid ikke længe, inden B. forlod sin hidtidige Løbebane til Lands og blev Søofficer. Allerede i Avg. 1653 træffes han som Chef for en Eskadre, som under Krigen mellem Nederlandene og England skulde krydse i Sundet, og som i Sept. fik Ordre til at konvoiere en Del hollandske Koffardiskibe til Skagen; hans Flagskib var det fra Christian IV's Kamp bekjendte «Trefoldighed». 1654 sendtes han til Island for at vaage over Fiskeriet der. I Febr. 1657, da det saa ud til Krig, bestemtes det, at han skulde kommandere Flaaden den forestaaende Sommer; han udnævntes til Rigens Viceadmiral og blev nogen Tid efter Medlem af Admiralitetet. Under Krigen tilfaldt der ham nu forskellige ansvarsfulde Hverv. I Slutningen af Juni stak han, med sit Flag hejst paa «Trefoldighed», i Søen med Hovedflaaden; Kongen var med om Bord, og Hensigten var at forhindre Carl Gustav fra at gaa til Søs fra Preussen, men da Flaaden kom for Danzig, viste det sig, at den svenske Konge var paa Marche gjennem Pommern. Flaaden vendte derfor om, landsatte Frederik III i Skaane og forblev selv i Østersøen. Rygen og de nærmest liggende Øer brandskattedes; til en alvorlig Landgang savnedes der dog tilstrækkelige Tropper, og B. var misfornøjet med de ombordværende Sjællændere og Laaliker og ønskede Nordmænd eller Jyder i Steden. Imidlertid var den svenske Hovedflaade under Admiral Clas Bjelkenstjerna løben ud; B. trak sig derfor nord paa, forstærkede sig med en Del Skibe under Niels Juel og mødte derpaa Fjenden 13. Sept. ved Falsterbo. Efter en haardnakket Kamp søgte den svenske Flaade ind til Wismar; den danske gik til Kjøbenhavn

for at reparere, men stak kort efter atter i Søen. Det viste sig umuligt at indespærre Svenskerne i Wismar, og B. krydsede omkring, indtil Vinteren nødte ham til at søge Havn. Krigen afbrødes snart efter ved Freden i Roskilde, og da de to nordiske Konger i de første Dage af Marts 1658 mødtes paa Frederiksborg Slot, fulgte B. Carl Gustav der hen. I Avg. udbrød dog Krigen paa ny, og Kjøbenhavn blev indesluttet. Da i Okt. den nederlandske Hjelpeflaade nærmede sig Sundet, fik B. Ordre til at sejle ud for at møde den. Han deltog dog ikke i Kampen, ved hvilken Hollænderne sloge sig igjennem den svenske Flaade, men opererede i den følgende Tid i Sundet for at forhindre denne fra at løbe ud fra Landskrone; det lykkedes imidlertid ikke at spærre denne Havn fuldstændig. I Foraaret 1659, da den svenske Flaade spillede Mester i den vestlige Del af Østersøen, sejlede B. og Niels Juel i Forening med den hollandske Flaade under Obdam ud imod den. Ved Rødsand syd for Falster mødtes de stridende Parter 30. April; Kampen blev haard, B.'s Admiralskib «Trefoldighed» blev stærkt beskudt, men den svenske Flaade maatte fortrække ad Wismar til. Hvis Hollænderne havde understøttet B. tilstrækkelig, vilde det næppe være lykkedes Fjenden at slippe bort, og denne Omstændighed efterlod en stærk Bitterhed mod Hollænderne hos B., der var overbevist om, at det var deres Hensigt at ødelægge baade Danmark og Sverige. Ud paa Efteraaret var B. med til at landsætte den Troppestykke paa Fyn, som hjalp til Sejren ved Nyborg 14. Nov.

B.s politiske Stilling antog i disse og de følgende Aar en meget ejendommelig og dobbeltartet Karakter; nøje Tilslutning til Kongen og talrige Gunstbevisninger fra dennes Side forenedes med Sympathi med Kongehusets Modstandere. Han og hans Hustru fik 1659 Løfte om Onsø Len frit og kvit for deres Levetid efter hans Faders Død, han blev i Foraaret 1660 Rigsraad og skal paa Rigsdagen samme Aar have støttet Forandringen i Forfatningen; i det Udvalg af Rigsraader og Stænderdeputerede, som efter Arveregeringens Overdragelse til Kongen forhandlede 14. Okt. om den nye Tilstands Ordning, og som besluttede Haandfæstningens Kassation, skal han endog, i det mindste efter Slanges Beretning, i bestemte Ord have sluttet sig til Biskop Hans Svanes absolutistiske Tale. Ved Ove Gjeddens Død i Dec. 1660 blev han Præsident for Admiralitetet og udnævnes 1662 til Rigsadmiral. Han blev tillige Medlem af Statskollegiet og af Højesteret; 1665

betegnede Rygtet ham som udset til Premierminister, og Hannibal Sehested omtaler ham som elsket af Kongen og Hoffet. Et ganske forskjelligt Indtryk af hans Stilling faar man derimod af adskillige andre Omstændigheder. Saaledes havde han 1658 i Samtaler med Carl Gustav efter Roskildefreden udtalt sig med stor Bitterhed om Frederik III og Sophie Amalie; han nærmede sig samtidig til Corfits Ulfeldt og Leonora Christina og forblev en trofast Ven af disse, selv under deres Modgang. Han advarede Ulfeldt mod hans Fjender og brevvexlede stadig med ham. Ulfeldt benyttede sig endog af hans Navn til over for Kurfyrsten af Brandenburg at betegne ham som en af de Adelsmænd, der ikke vilde modsætte sig Kurfyrstens eventuelle Forsøg paa at bemægtige sig Danmark. Dette var sikkert aldeles grundløst, og Beskyldningen fik ingen umiddelbare Følger for B., men 1670 hører man B omtalt som hørende til det Ulfeldtske Parti og som mistænkt for at stræbe efter de gamle Privilegiers Gjenerhvervelse. Fuldstændig sikker var saaledes næppe hans Stilling; men det er sandsynligt, at det dobbeltsidige i hans Forhold mindre maa tilskrives Beregning end den Tilbøjelighed til Høflighed og til ikke at sige nogen imod, som Samtiden tillagde ham.

Han blev 1668 Meddirektør for Saltkompagniet, var 1670 Medlem af en Kommission til Hærens Ordning og vedblev at staa i Spidsen for Søværnen; han deltog stadig i Admiralitetets Arbejder og fik 1673, da den kollegiale Styrelse af Søetaten skødes noget tilbage, Direktionen og den øverste Kommando over den. Griffenfeldt synes dog i de sidste Dage af sit Ministerium at have paa-tænkt hans Afskedigelse. Under den skaanske Krig førte han ingen Kommando, men ledede Administrationen i Kjøbenhavn; ligesom under den sidste Krig skjulte han ikke sin uvenlige Stemning mod de med Danmark forbundne Hollændere. Paa Grund af sin Alder fritoges han 1679 for stadig at møde i Admiralitetet; han døde 16. Marts 1683. — 1649 havde han ægtet Edel Christoffers-datter Ulfeldt (f. 1630 † 1676). Han ejede betydelige Godser rundt om, saa vel i Norge som i Skaane og paa Sjælland.

Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. II, 518 ff. Bruun, Curt Sivertsen Adelaer S. 181 ff. Danmarks Adels Aarvog 1887, S. 67. *J. A. Fridericia.*

Bielke, Henrik Christoffer Frederik, 1739—89, Hofmarskal og Amtmand. Han var Søn af Oberst og Hofmester i Glücksborg Christian Henrik Christoffer Frederik B. og Anne Emerencia Vil-

helmine f. Ahlefeldt og blev født 10. Febr. 1739. Han blev 1757 Fændrik ved Livregiment Dragoner, 1757 Hofjunker, 1760 Kammerjunker hos Dronning Juliane Marie, 1761 afskediget som Fændrik, ^{Jan} 1771 (Hofmarskal) hos ^{Marskal} Kronprins Frederik ^{Arve} og kort efter Katastrofen 17. Jan. 1772 Brandts Efterfølger som Directeur des spectacles. Han optraadte strax temmelig haardt mod Kapelmester Sarti, som havde den danske Skueplads i Entreprise, og da Skuespillerne forestillede B., at han paa højere Steder burde virke til Theatrets Fremme, lykkedes det ham ogsaa ved sin Fasthed at udrette ikke saa lidet for det danske Nationaltheater, især da Dronning Juliane Marie meget yndede den danske Komædie. B. blev Medlem af den Kommission, der i Maj 1772 blev nedsat til at tage Theaterforholdene under Overvejelse. Den første Frugt af dens Virksomhed var, at Sarti blev bevæget til at opgive Entreprisen af Theatret, og at der blev sat en Stopper for Scenens Nedværdigelse ved ekvilibristiske Kunster, som Køller-Banner i øvrigt protegerede, væsentlig af Hensyn til Kongens Aandssløvhed. B. modvirkede med Fasthed Arveprins Frederiks uheldige Protektion af maadelige og uværdige Skuespillere og Dansere, hvorimod det ikke lykkedes ham at besejre Arveprinsens Modstand mod nogle fornuftige Forandringer i det alt for stive Ceremoniel i Theatret under Kongefamiliens Tilstedeværelse der. I Avg. udtraadte B. af Kommissionen, hvori han ikke havde været godt set af Arveprinsen, og hvori han stadig havde haft Stridigheder med Køller-Banner. Han blev 1772 Kammerherre og Amtmand i Tønder og 1777 Ridder af Danebrog. Han døde 30. Jan. 1789. I Aaret 1772 havde han ægtet Helene Magdalene Storm, der døde 1808.

Overskou, Den danske Skueplads II og III. Danmarks Adels Aarvog 1887, S. 69.

P. Brock.

Bielke, Holger Frederik Rudolf, 1810—55, Diplomat. Rud. B., Søn af Kommandørkapitajn Joh. Chr. Aug. B. († 1846) og Frederikke S. H. f. Reedtz-Thott († 1865), fødtes 12. Juli 1810 i Bergen. Han dimitteredes 1827 fra Borgerdydskolen i Kjøbenhavn, tog juridisk Embedsexamen 1833, ansattes s. A. som Volontær i Bureauet for udenlandske Betalinger og virkede fra 1837—44 som Fuldmægtig i dette. Han var 1835 bleven Kammerjunker. B. traadte 1847 ind i Diplomatiets Tjeneste, i det han ansattes som Legationssekretær i London, hvor han forblev indtil Juli 1850. Derpaa overtog han, s. A. udnævnt til Kammerherre, Posten som

Chargé d'affaires i Berlin. Her repræsenterede B. den danske Regering paa et meget vanskeligt Tidspunkt. Der var lige til det tyske Nationalpartis store Misfornøjelse sluttet Fred i Berlin mellem Danmark og det tyske Forbund, paa hvis Vegne Preussen havde underhandlet, og denne Fred, som efterfulgtes af Slesvig-Holstenernes Nederlag ved Isted, vakte en saadan Uvilje mod den preussiske Regering, at denne vægrede sig ved at tiltræde Londoner-Protokollen af 2. Avg. 1850, hvori England, Frankrig og Rusland og efter nogen Betænkelighed ogsaa Østerrig udtalte sig for Bevarelsen af det danske Monarkis Integritet. B. undertegnede 6. Sept. s. A. den Protokol, der i Berlin optoges over de Ratifikationer af Berliner-Freden, som udvexledes mellem Danmark og en Del tyske Stater. I den følgende Tid steg Spændingen mellem Preussen og Østerrig, da den sidste Magt bekæmpede den førstes Forsøg paa at danne et snævrere tysk Forbund under sin Ledelse. En Hovedrepræsentant for denne Politik, General Radowitz, blev preussisk Udenrigsminister i Slutningen af Sept. 1850. Den Gang kæmpede den danske Hær med den slesvig-holstenske syd for Danevirke. Radowitz anbefalede over for B., blandt andre Løsninger, Stridens Afgjørelse ved Slesvigs Deling efter Nationaliteterne og mødtes i den Retning med det Forslag, som Kultusminister Madvig omtrent samtidig overrakte det danske Statsraads Medlemmer; men B. følte sig lige saa lidt som den danske Regering tiltalt af Delingstanken. B. udnævntes til Gesandt i Berlin i Dec. 1851, altsaa paa det Tidspunkt, da Danmark med det preussiske og det østerrigske Kabinet førte de diplomatiske Underhandlinger, der til Resultat fik Kundgjørelsen af 28. Jan. 1852 om det danske Monarkis fremtidige Organisation. 1. Juni 1854 fik B. som en Følge af svækket Helbred Orlov paa ubestemt Tid og døde i Padua 26. Juli 1855. Han havde 18. Okt. 1852 ægtet Christine Marie Baronesse Rosenørn-Lehn, f. 11. Dec. 1822 † 10. Febr. 1862.

Danmarks Adels Aarbog 1887, S. 70.

A. Thorsøe.

Bielke, Jens, 1580—1659, Norges Riges Kansler, Søn af Aage B. og Margrethe Thott, fødtes 2. Febr. 1580 paa Faderens Gaard Østraat ved Indløbet til Thronhjems Fjord. I en Alder af 20 Aar sendtes han for sine Studiers Skyld udenlands, hvor han først under Vejledning af en Johannes Johannis og siden af sin Landsmand Fin Sigurdsen, en Præstesøn fra Smaalenene og nær Slægtning af den nylig afdøde Oslo-Biskop Jens Nielsen, studerede i Rostock,

Leipzig, Leiden og flere andre Steder. Allerede paa denne Rejse, hvor han for øvrigt bl. a. studerede Medicin og lagde sig efter Prosodi, skrev han et «compendium 4 monarchiarum» og nogle «compendia gratulatoria». Ved sin Tilbagekomst fra Udlandet fik han 20. Febr. 1605 Ansættelse i danske Kancelli og stod der som Sekretær til 20. Jan. 1609. I denne Tid var ham overdraget Aktoratet i Sagen mod Jørgen Dybvad 1607. Han fortsatte ogsaa i Kjøbenhavn sin Beskæftigelse med digteriske Arbejder og skrev en rimet «Relation om Grønland» i Anledning af de da paagaende Expeditioner til Gjenopdagelsen af dette Land, fremdeles en rimet Undersøgelse om den hensigtsmæssigste Anvendelse af Pladsen ved Kongens nye Bygninger paa Slotsholmen og nogle nu tabte Salmer. Da han var traadt ud af Kancelliet for at bosætte sig i Norge, ledsagede han først Kansleren Christian Friis til Raadsmødet i Horsens, der holdtes i de sidste Dage af Jan. 1609, hovedsagelig for at forhandle om, hvad der skulde gøres for at møde Svenskernes stadige Forsøg paa at trænge sig ind i Nordland og Finmarken. J. B. medbragte fra Horsens til Norge de der udfærdigede Breve til Befalingsmændene over de nordligste Len; ved sin Hjemkomst til Østraat afholdt han Skifte med Moder og Søster efter sin i 1603 afdøde Fader og overtog nu Østraat, hvortil han allerede i Forvejen havde skrevet sig. I 1610 ægtede han Sophie Brockenhuus († 1656), Datter af Henrik B. til Eline og Fru Dorthe Juel. Med sin Hustru fik han Sædegaardene Eline (Elingaard) og Sande i Smaalenene, Hovinsholm paa Hedemarken og Kanestrøm paa Nordmøre samt Odelsret til Evje i Smaalenene, som han senere indløste, og han var saaledes allerede nu, bortset fra hvad han senere kunde faa efter Moderen, en af Norges rigeste Adelsmænd. Senere erhvervede han, dels ved Arv, dels ved Kjøb, Sædegaardene Storfosen og Tøndel i Nærheden af Østraat, Holden paa Nordmøre, Hatteberg og Mel (nu Rosendal) i Søndhordland, hvilke han solgte i 1642, Skridshol paa Hedemarken, Tøjen ved Christiania, Kjølberg, Veden og Herrebrøden i Smaalenene. Hans Besiddelser vare spredte over hele Norge, fra Christiania Fjord til Nordkap, og han var ved sin Død ubestridelig sit Hjemlands største Godsejer. 1611 modtog han sin første Forlening, Rejns Kloster ved Throndhjem.

Da Kalmarkrigen udbrød i 1611, fik J. B. i Forening med Befalingsmanden over Throndhjems Len, Steen Bille, Overledelsen af de Krigsforanstaltninger, der i det nordenfjældske Norge skulde træffes mod Sverige, og i Steen Billes Sygdomsforfald rykkede han

om Sommeren med en norsk Bondehær ind i Jæmteland for at forsvare dette Landskab mod det ventede svenske Angreb. Da han her mødte afgjort Uvilje fra Befolkningens Side, og da tillige den thrønderske Bondeskare, der fulgte ham, viste sig aldeles ukampdygtig og udisciplineret, blev det hans Opgave at se til at faa denne bragt hjem til Thrøndelagen, medens Jæmteland maatte overlades til den svenske Hær, som der anrettede store Ødelæggelser. Efter dette uheldige Udfald og oven paa de i 1612 indtrufne Begivenheder med Mönnickhofens Tog var J. B.s Stilling ingenlunde den bedste; men det lykkedes ham dog, dels ved et personligt Besøg i Kjøbenhavn, dels ved Brevvexling med Christian Friis, at rense sig for alt Ansvar og undgaa Anklage og Dom (jvfr. ovfr. S. 244). Vinteren 1614—15 deltog han i Undersøgelsen af, hvorvidt der i Norge kunde opstilles en mindre staaende Hær, men uden at denne ledede til noget Resultat.

I Dec. 1614 blev han Norges Riges Kansler og fik som saadan et Kanonikat i Oslo samt det lille Onsø Len i Smaalenene og det dermed forbundne Nonneseter Klosters Gods. I denne Stilling var han den øverste Chef for Rigets Retsvæsen og anvendtes jævnlig som Medlem af undersøgende og dømmende Kommissioner. Saaledes blev han 1623—24 sammen med Jens Juel anvendt til at undersøge Skovenes Tilstand i Norge og udførte igjen i 1631 sammen med Statholderen og 2 andre Adelsmænd et lignende Hverv. I 1630 deltog han i Undersøgelsen af de paa Agdesiden fremkomne Klager over de mislige Embedsmænd og fik derefter i Jan. 1632 med Pros Knudsen Hørby Kommissorium til at berejse hele det nordenfjældske Norge og der paadømme Sagerne mellem Almuen og Fogderne. Dette besværlige Hverv fuldførtes fra April til Avg. samme Aar. Som Udbyttet af denne Kejse kan man betragte en Række Forordninger angaaende Norges indre Forhold, der bleve udfærdigede i Aarene 1632—36, og som senere bleve indtagne i den 3. Bog af den store Reces af 27. Febr. 1643.

I Juni 1633 blev J. B. forlenet med Bergenhus Len, som han 1. Maj 1641 maatte ombytte med Stavanger Len, hvilket han havde i 5 Aar. Ved Fratrædelsen overtog han 1. Maj 1646 Mariekirke's Provsti, der ogsaa i tidligere Dage havde været forenet med Kanslerens Embede. Som Lensherre var J. B. altid en meget ivrig Mand, der med sine mange Forestillinger om de mest forskjellige Gjenstande maa have skaffet Kongen og Kancelliet meget at bestille. Hvorvidt denne Virksomhed har bragt tilsvarende Frugter,

lader sig ikke altid afgjøre; men uagtet der i mange Tilfælde kun er kommet lidet ud deraf, kan man i alt Fald ikke nægte ham den Ros at have været en ivrig og nidkjær Embedsmand. Foruden at besørge de Forretninger, der medførtes ved hans Embeder som Lensherre og Kansler, mødte han stadig paa Herredage og Stændermøder, hvor han gjentagne Gange var kgl. Kommissarius. Han har ogsaa ved enkelte Lejligheder ført Ordet for de forsamlede norske Stænder og derved haft Anledning til — efter Tidens Lejlighed — at spille en politisk Rolle, for saa vidt han optraadte som Talsmand for den af Kongehuset yndede Theori, at dette besad den norske Krone i Følge Arveret, ikke gennem det danske Rigsraads Overdragelse. Ligesom han altid var meget nøjeseende med at bevare sine egne Rettigheder som adelig Godsejer, kæmpede han ogsaa ved alle Lejligheder for sine Standsfæller. Den norske Adels Forrettigheder fandt i ham en varm Talsmand lige fra det første Øjeblik, han i 1609 var kommen tilbage til Norge, og det hørte til hans kjæreste Arbejder at sysle med disse Privilegier, om hvilke han ogsaa har udarbejdet Betænkninger og Forestillinger.

J. B. beskæftigede sig meget med Tanken paa en omfattende Revision af den norske Lovbog, men uden at en saadan kom i Stand i hans Levetid. Derimod har han oftere haft sin Andel i nye Lovgivningsarbejder. Dertil høre — foruden de ovenfor omtalte Forordninger — de 3 af 1636, der tilsigtede at indføre en endelig og billig Ordning af de to Afgifter paa Fiskerierne, der gik under Navn af Landslod og Fisketiende, i Stavanger, Bergenhushus og Thronhjems Len, og som tillige frigave Handelen paa de almindelige norske Sildefjorde med Salt, Korn og Tøndetræ for alle Kongens Undersaatter i begge Riger. Men da denne liberale Foranstaltning paa en meget følelig Maade krænkede de privilegerede Kjøbstadsborgere, vakte den en Storm fra Thronhjems Borgerskab, der fandt en mægtig Hjælper i Lensherren, Oluf Parsberg til Jernit. Da Forordningerne et Par Maaneder senere sattes ud af Kraft, forsøgte J. B. at redde sin Sag ved at indgive til Kongen 3 Apologier om Landsloden, men uden at han derved udrettede noget. Da han allerede i 1628 havde erhvervet en særegen Bevilling for Østraat og Storfosen vedkommende de nævnte Afgifter, var hans personlige Interesse ved denne Anledning en rent underordnet.

I 1628 deltog J. B. med Jens Juel i de Beregninger, der vare nødvendige, forinden man kunde begynde at pantsætte det norske

Krongods. Under Krigen 1643—45 var han Krigskommissarius, og som saadan havde han at bistaa Hannibal Sehested.

Foruden de ovenfor nævnte utrykte litterære Arbejder har J. B. udfoldet en ikke ringe Virksomhed som Forfatter. Allerede i 1616 havde han udarbejdet et «Dispensatorium over den norske Lov», der formodentlig er det samme som de «Termini legales (juridici) Norvegici», der i 1634 fra hans Haand udkom i Trykken sammen med nogle lignende for Jyske Lov og en summarisk Indholdsangivelse af samtlige Kapitler i begge Love under Titelen «Den danske og norske Lovs des summariske Indhold», og hvoraf en Del optryktes i 1657 sammen med det af J. B. i 1622 forfattede Kompendium over den norske Lovs Arvetal. Ogsaa som religiøs Forfatter har han gjentagne Gange forsøgt sig. 1622 udgav han en «Bøn for alle Stænder», 1624 «Orationis dominicæ dilucidissima et latissima explanatio» (2. Opl. 1626) og 1626 «Summarium over Bibelen og en Del af Davids Salmer paa Rim». Hans rimede Fortegnelse over Lensherrerne paa Bergenhus er trykt i Holbergs Bergens Beskrivelse. Som Fortolker af Loven nød J. B. i sin Tid en vis Anseelse. Han døde 7. Nov. 1659 paa Gaarden Sande.

Yngvar Nielsen, Jens Bjelke til Østraat, Christ. 1872. *Yngvar Nielsen.*

Bielke, Jens Thillufsen, —1559, til Østraat. Slægten Bielke synes nærmest at høre hjemme i Skaane, hvor den er meget gammel og uden Tvivl identisk med Slægterne Galen, Litle o. fl., der ligeledes førte de 2 Bjelker i Vaabenet og hørte til Hvide-Ættens Kognater. Af denne Slægt skrives Thilluf Josephsen 1492—1504 til Gyllarp og Hammerstad og havde med sin Hustru, Gunhild Ovesdatter Bing, Sønnen Jens, der formentlig er født kort efter det 16. Aarhundredes Begyndelse. Han nævnes første Gang i Aaret 1534, da han var i den udvalgte Ærkebiskop af Lund Torbern Billes Tjeneste; 1536 underskrev han Kong Christian III's Reces. 1537 kom han til Norge med Hr. Trud Ulfstand og Christopher Huitfeldt, af hvilke han for sin udviste Tjenestes Skyld forlenedes med Holms Kloster, der dog snart blev ombyttet med Tuterøens Kloster, som han beholdt til 1556. 1542 blev han ogsaa forlenet med Jæmteland, som han havde til sin Død. Ikke ret længe efter sin Ankomst til Norge blev han gift med en Datter af den bekjendte Fru Ingerd Ottesdatter (Rømer) til Østraat, der da levede som Enke efter Rigshofmesteren Hr. Niels Henriksen (Gyldenløve). J. T.s Hustru hed Lucie Nielsdatter og skulde nogle

Aar tidligere have ægtet sin Svoger Hr. Niels Lykke, med hvem hun fik en Søn. Ægteskabet hindredes imidlertid af hendes Familie som stridende mod den katholske Kirkes Bestemmelser, der betragtede Forholdet som «Kjættereri» (Blodskam), en Anskuelse, der vel ændredes noget ved Reformationen uden dog ganske at tilintetgjøres, thi det er formentlig endnu i denne Anledning, at Ægtefællerne i 1545 erholdt kongeligt Beskjærmelsesbrev for sig og sine Børn samt Tilgivelse for al Tiltale, som Kongen kunde have til dem, ligesom de i 1552 fik kongelig Stadfæstelse paa Fru Ingerds Breve angaaende Tiende- og Fjerdingsgaver til dem efter Norges Lov af Gods og Penge efter Fader og Moder samt angaaende Østraats Gaard og Gods i Ørjens Præstegjæld, som hun vistnok allerede flere Aar forud havde skjænket dem, og hvortil J. T. i alle Fald skrives i Aaret 1540. Dette Gods forblev i Familien, saa længe den opholdt sig i Norge, hvor den i det 17. Aarhundrede var Landets anseligste Slægt. 1550 skjænkede J. T. og hans Hustru et Spands Leje i Gaarden Hellem i Størdalen til Underholdning for de fattige i Throndhjems Hospital. Fru Lucie afgik ved Døden tillige med sin Moder og sin Datter ved et Forlis paa Søvdefjorden paa Søndmøre i Aaret 1555, og J. T. døde under et Ophold i Kjøbenhavn 14. Okt. 1559, efter at han nogle Dage forud havde erhvervet flere kongelige Begunstigelser, og blev begravet i Nicolai Kirke sammesteds. Naar det hedder, at han i Aaret 1540 dræbte Kanniken i Throndhjem Jens Olufsen (Braåt), da er dette usikkert; denne døde først 1548, saa Begivenheden i ethvert Fald maa være forefaldet senere.

(Norsk) Hist. Tidsskr. III. Lange, De norske Klosters Hist. Danmarks Adels Aarbog 1887, S. 63.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Bielke, Johan Rudolph, 1746—1813, Amtmand. Rud. B. var en Broder til ovfr. nævnte Henrik Christoffer Fred. B. og blev født i Kiel 8. Avg. 1746; 1756 blev han Kornet reformé ved det sjællandske Rytterregiment, 1761 Sekondlieutenant ved jyske Kyradseregiment, karakt. Premierlieutenant, 1764 Kornet ved Hestgarden, 1769 dimitteret med Majors Karakter og udnævnt til Kammerjunker hos Dronning Sophie Magdalene, 1773 Kammerherre, 1776 Amtmand i Vordingborg og Tryggevælde Amter, 1782 Ridder af Danebrog, 1803 tillige Amtmand over Møen, fra hvilken Tid de 3 Amter forenedes til et under Navnet Præstø Amt, 1808 afskediget og udnævnt til Gehejmekonferensraad; erigerede 1812 det Bielkeske

Fideikommis; død i Nov. 1813. 20. (ell. 29.) Juni 1777 ægtede han Benedicte Øllegaard Margrethe (eller, som hun andensteds, maaske rettere, kaldes, Frederikke Anna) Numsen, f. 4. Juli 1742 † 24. Maj 1809, Datter af Feltmarskal Mich. N.

Manthey, Ridderes Levnetløb 1809—17 S. 78 f. Danmarks Adels Aarvog 1887, S. 71. *P. Brock.*

Bielke, Jørgen, 1621—96, Officer. Født 2. Juni 1621 paa Elingaard var han den yngste af de 3 Sønner af Kansler Jens B. (s. ovfr.), som naaede frem til Statens højeste Værdigheder. Han synes at have faaet en militær Opdragelse og at have tilbragt sin Ungdom i fransk Krigstjeneste. I Jan. 1644 var han med Broderen Henrik i Amsterdam og fortsatte efter dennes Afrejse med Hvervingen af Officerer og krigsvante Folk, indtil han i Juni kom over til Norge med det af ham hvervede Mandskab. Her deltog han som Kapitajn ved Statholder Hannibal Sehesteds Livregiment i den resultatløse Krig paa den svenske Grænse. Efter Krigen blev han i 1646 Major og Hofjunker og sendtes udenlands. Efter i 1646—47 at have været i kejserlig Krigstjeneste kom han i Christian IV's sidste Dage hjem. 1649 var han i Corfits Ulfeldts Følge paa hans Ambassade til Holland. 1653 blev han Kammerjunker. I 1648 fik han sit første Len, Idde og Marker, som han i 1654 ombyttede med Agdesiden og i 1657 med Bratsberg. Han synes i denne Tid at have været bosat i Kjøbenhavn, men foretog oftere Rejser, ikke blot i Norge, men ogsaa i Sverige, hvorved han især blev kjendt med Forholdene i Grænsedistrikterne.

I 1651 var han sammen med Steen Bille og Niels Krabbe Medlem af den Undersøgelseskommission, som granskede Hannibal Sehesteds Administration i Akershus Len og fik Indflydelse paa dennes Skæbne. I Jan. 1653 overdroges det til ham at anstille Undersøgelser og forhandle med de norske Lensherrer angaaende en hel Række Anliggender, hvorom han maa antages at have haft Ideer til Forandringer. En Frugt af B.s Virksomhed var det, at man paa ny lod bygge Skjærbaade, som det paalagdes Bønderne at bekoste og udrede. Af Hensyn til det fjendtlige Forhold til England fik B. i Marts 1654 Befaling til strax at begive sig til Christiansø (Flækkerø, i Indløbet til Christianssand) og overtage Kommandoen over denne Fæstning, som man frygtede for, at Cromwell vilde bemægtige sig. I Steden for denne Fæstning, der manglede Vand, anlagde han tæt ved en ny, Frederiksholm. Fra

1654 synes han i flere Aar at have opholdt sig i Norge. Som Lensherre over Agdesiden istandbragte han et Lastekompagni i Christianssand og en Overenskomst om Priserne paa Tømmer, der skal have været til Fordel for baade Bønder og Borgere. Til hans utvivlsomme Fortjenester i denne Stilling maa det henregnes, at han fik oprettet Lindesnæs Fyr, og at han udstedte et Forbud mod at bære Vaaben i Bryllupper og Gjæstebud for derved at hindre Slagsmaal og Drab i Fjældbygderne.

I 1657, da han ved Krigens Udbrud blev Generalkrigskommissarius, begav han sig til Throndhjem, hvor han i Lensherren Peder Vibes Forfald overtog den militære Kommando og samlede en Styrke paa hen imod 2500 Mand, som han havde megen Møje med at forsyne med Klæder, Proviant og Ammunition. I to Afdelinger lod han sin disponible Styrke i Sept. 1657 rykke over Grænsen, den ene over Sul, den anden over Merakerfjældet, hvor Kanonerne maatte transporteres paa Hesteryggen i Kløvsadler. De svenske Tropper fordreves fra Jæmteland, og efter 6 Ugers Indeslutning maatte Frøsø Skanse overgive sig 19. Nov. B. vilde fremdeles gaa angrebsvis til Værks og tænkte at rykke mod Falun og angribe Kobberværket, men en Kaldelse fra Statholder Niels Trolle, der krævede hans Hjælp i Anledning af Svenskernes Indfald i Baahus Len, nødte ham til at begive sig tilbage med 2000 Mand, som han i største Hast bragte søndenfjælds. Den Raskhed, hvormed Indrykningen i og Erobringen af Jæmteland og Hærjedalen foregik, skaffede ham megen Anerkjendelse. Selv fortæller han, at da de nordiske Konger under Fredsforhandlingerne vare sammen paa Frederiksborg Slot, spurgte Carl Gustav Henrik Bielke, om det var hans Broder, som havde kommanderet nordenfjælds, og da han fik et bekræftende Svar, vendte han sig til Frederik III og forklarede, at den Bielke havde i en utrolig Hast marcheret 80 Mile over Bjærge og Dale og bevirket, at Armeen maatte retirere ind i Sverige osv.

Efter Freden begav han sig ned til Danmark, hvor han søgte at gjøre det tydeligt for Kongen, hvorledes Svenskerne, naar de havde faaet Baahus Len og Throndhjems Len med Jæmteland og Hærjedalen, lettelig kunde bemægtige sig hele Norge. 24. Maj 1658 udnævntes han til Generallieutenant over Militsen i Norge, saaledes at han skulde staa under Kongens egen Kommando. Ved Samtaler med den svenske Ambassadør Sten Bjelke, for hvem han gav sig Mine af at ville træde i svensk Tjeneste, og den hollandske

Gesandt Beuningen kom han til den Overbevisning, at Freden ikke var sikker, men da han hverken hos Kongen eller hos dennes højeste Embedsmænd kunde vinde Gehør for denne Mening, søgte og fik han Rejsetilladelse for i Norge at kunne forberede alt til det ventede Fredsbrud. Da han 2. Avg. traf Statholder Niels Trolle paa Akershus, fik han med dennes Hjælp strax udfærdiget de fornødne Ordre til, at de oplandske, akershusiske og smaalenske Regimenter skulde samles. Da Efterretningen om, at Svenskerne 7. Avg. havde landet paa Sjælland, kom til Norge, blev den ukrigerske Statholder meget forfærdet og ansaa alt tabt, da hverken Kjøbenhavn eller Resten af Norge efter hans Mening kunde forsvares, men B. satte sig til at skrive en Operationsplan, som gik ud paa offensiv Optræden nordenfjælds og defensiv søndenfjælds, og var ved Statholderens Taffel saa lystig — efter Slægtens Art, Sagnet taler om «de lattermilde Bielker» —, at Statholderen lo, saa Taarerne kom i Øjnene, men hans Frue sagde til B.: «Ja, vi har nok hørt, at naar det gik ilde til, da har du altid været lystig; husker du ikke, at jeg tog Lus paa din Kjole, da du kom med Secoursen fra Jæmtland?» Fra B. udgik Planen til Angrebene paa Thronhjem fra Bergen og Gudbrandsdalen, Anholdelsen af Baron Creutz, Besættelsen af Røraas Kobberværk ved Reichwein osv. I Sept. var B. beskæftiget med at udskrive Soldater i Bratsbergs, Agdesidens og Stavangers Len og danne nye Regimenter. Der fra kom han først tilbage, efter at Harald Stake havde foretaget sit første Angreb paa Halden, og gjorde senere i Okt. et Indfald i Baahus Len, hvor han holdt sig til ud i Dec., da han maatte trække sig tilbage for Fjendens Overmagt. Den norske Hovedstyrke i det thronhjemske under Reichwein havde imidlertid 11. Dec. tvunget Svenskerne til at overgive Thronhjem, og Lenet var inden Aarets Udgang rensat for Fjender. 4. Febr. 1659 stod Stake atter for Halden, hvor B. denne Gang selv var tilstede med en Styrke af o. 650 Mand til Fods og til Hest foruden 750 syge, som ikke kunde bruge Gevær, og med Proviant kun for 4 Dage, da Statholderen ikke havde skaffet ham den begjærede Undsætning. Den fjendtlige Styrke, der opgives til 4000 eller endog 5000 Mand, blev paa alle Punkter slaet tilbage, men led det største Tab ved Nordmændenes forstille Tilbagetog over den 180 Alen lange Bro fra Byens nordlige til dens sydlige Del, saaledes som det af B. var anordnet. Anden Dag efter trak Stake sig tilbage og brugte de 280 Høslæder, han havde medbragt — for at føre Bytte fra

Halden, hedder det —, til at transportere sine saarede hjem. B. vilde, at Statholderen skulde komme og se paa Armeen, men denne vilde ikke forlade Akershus og sendte sin Frue i sit Sted. Da hun saa Soldaternes ynkelige og halvnøgne Tilstand, græd hun, og hendes Ledsager, Oberst H. J. Schørt, sagde: «Gud naade den, som skal kommandere en saadan Armé». B. gjorde dog i Okt. 1659 et Indfald i Baahus Len og bemægtigede sig ogsaa denne Gang Lenet, men maatte i Dec., da Fjenden forstærkedes, paa ny trække sig tilbage. Efter at B. havde forsynet Halden, som nu var sat i Forsvarsstand, med Tropper, kom Svenskerne i Jan. 1660 for tredje Gang, som det hedder, med 9000 Mand, 10 Kanoner og 2 Mørsere for endelig at tage «dette Hundehus». Belejringen varede denne Gang i 6 Uger. 6. Febr. kom det ved Borge Kirke, 2¹/₂ Mil fra Halden, til et Sammenstød mellem den svenske Hovedstyrke og B.s Tropper, der bestode af 3300 Mand, hvoraf 1800 Bønder; de svenske maatte trække sig tilbage med et Tab af 200 Mand. Belejringen hævedes 23. Febr., og den svenske Armé forlod Landet, men af de 9000 Mand siges ikke mere end 3000 at være komne tilbage. B., der havde ledet alle Forsvarsanstalter, ansaa sig for at have reddet Norge for Kongehuset.

Efter Statsforandringen blev B. i Nov. 1660 udnævnt til Rigens Raad, og kort efter blev han Medlem af Statskollegiet, Krigskollegiet og Højesteret. Men paa samme Tid blev Claus Ahlefeldt kommanderende General i Norge, uden at noget Hensyn toges til B.s Stilling som Generallieutenant i den norske Armé. 1662 mistede han Bratsberg Len, og Kalundborg Len eller Amt, som han skulde have i Erstatning, synes han først at have faaet i 1664. Uagtet B. forfremmedes til Rigets højeste Værdigheder, var han misfornøjet og følte sig forurettet, dels fordi andre gik foran ham som General — selv vilde han ikke vige for andre end Hans Schack —, dels fordi han ikke nød tilstrækkelig Fyldestgjørelse for de Fordringer paa Kronen, han gjorde gjældende, dels i Anledning af sine Udlæg, dels som en af Arvingerne efter Rigsdrost Jochum Gersdorf, med hvis Datter Magdalena Sybilla (f. 1643) han i Juni 1661 var bleven gift. Det græmmede ham, at han ikke fik være med ved Arvehyldingen i Christiania 1661. Nær forbunden med Corfits Ulfeldt, til hvem Familien Bielke synes at have staaet i pekuniær Afhængighed, havde han det Uheld, at hans Navn blev nævnt i Forbindelse med dennes landsforræderske Planer. Ulfeldt opgav nemlig i de Forhandlinger, han i 1663 førte med Generalmajor Spaen,

Henrik, Ove og Jørgen Bielke som tilhørende de misfornøjede i Danmark, der vilde omstyrte den nye Statsorden. Alle 3 Brødre sade vistnok til Doms over Ulfeldt, men det er ikke sikkert, at det lykkedes dem ganske at fjerne al Mistro hos den mistænksomme Regering. Hannibal Sehested og de, som med ham styrede Rentekammeret, synes at have været J. B.s Uvenner. Den indflydelsesrige Peter Bülche og hans Søn Titus søgte i 1667 at sværte ham hos Kongen i Anledning af hans Forhold med Hensyn til Flækkero og Christianssands Befæstning.

Efter Tronskiftet 1670 kaldtes han til ny Virksomhed og Deltagelse i de Reformer, som vare paa Bane i Christian V's første Dage. Sammen med Statholder U. F. Gyldenløve afgav han (1670) en Betænkning angaaende Norges Inndeling og Administration, derunder ogsaa om Ophævelse af unødige Embeder, om Landets Defension og Statsindtægter samt om Handelens og Søfartens Befordring (trykt i «Meddel. fra d. norske Rigsarkiv» I). Paa samme Tid var han Medlem af en Kommission, som skulde afgive Betænkning om Militsen og Fæstningerne i Danmark. Gjennem Gyldenløve og Schumacher fik han Tilbud om at være General-lieutenant over Militsen i Norge (under Gyldenløve, som fornedede den højeste civile og militære Myndighed i Landet), men han svarede, at han helst vilde være der, hvor han kunde gjøre Kongen bedst Tjeneste, og under Kongens egen Kommando; han holdt stadig fast ved den Fordring, at han skulde betragtes som den højeste Militær i begge Riger næst efter Feltherre Hans Schack. Denne Vægning paadrog ham Gyldenløves Uvilje, og denne Uvilje var efter B.s egen Mening Grunden til, at han ikke blev brugt i den skaanske Krig. I Maj 1670, da der var Tale om, at Gyldenløve skulde faa en anden Stilling, gik der ogsaa Rygte om, at B. skulde blive Vicestatholder og kommanderende General i Norge; men en gammel Mistanke til ham og hans Broder Henrik synes ved denne Lejlighed at være vaagnet, og det varede ikke længe, inden de omtaltes som hørende til det «Ulfeldtske Parti». B. havde imidlertid en mægtig Velynder i Griffenfeld, hos hvem hans begavede Hustru, der omfattede Griffenfeld med sværmerisk Beundring og Kjærlighed, havde stor Indflydelse. I 1672 fik B. af Kongen Brev paa 2000 Rdl. aarlig i Besolding og 2000 Rdl. aarlig som en sær Benaadning. Naar Kongen var fraværende, synes B. at have ført den militære Kommando i Kjøbenhavn. 7. Juni 1675 blev han formelig udnævnt til Statholder paa Sjælland og Over-

kommandant i Kjøbenhavn, — en Stilling, hvormed fulgte ikke blot den højeste militære Befaling i Hovedstaden, men ogsaa i Tilfælde af Kongens Fraværelse Myndighed til at afgjøre andre Sager, som ikke nødvendig behøvede at gaa til Kongen, og som ikke henlaa under nogen anden Avtoritet.

I det følgende Aar styrtedes hans Talsmand og Velynder. Da Griffenfeld 11. Marts 1676 var bleven arresteret, lod B.s Hustru forhøre, om hun ikke maatte tage til sig hans Datter, som hun havde staaet Fadder til. Da B. selv om Aftenen kom op paa Slottet, og Kongen sagde til ham, at Aarsagen til Rigskanslerens Fald var hans Gjerrighed og Ærgjerrighed, udtalte han frimodig sin Mening, at han ikke holdt disse Fejl for saa stor en Forbrydelse, at Griffenfeld derfor burde tages i Arrest, og tilføjede, at Naade var bedre end Ret, helst efterdi sædvanlig store Forandringer og Ulykker plejede af følge efter en saa stor Ministers Bortrykkelse. Den Hengivenhed, som B. og hans Hustru viste Griffenfeld i Ulykken, maatte naturligvis paadrage ham det sejrende Partis Had. De betragtedes begge som delagtige eller medvidende i Griffenfelds «Intriger og høje Forseelser». Rygtet paastod, at Griffenfeld i Tiden nærmest før sit Fald havde tænkt paa store Forandringer i det højeste Embedspersonale, hvortil hørte, at B. skulde blive Rigsfeltherre og hans Hustru Overhofmesterinde. Blandt G.s Papirer fandtes Breve fra B.s Hustru, der vidnede om, i hvilket intimt Forhold Griffenfeld havde staaet til denne Dame. Hun fik Tilhold om at holde sig borte fra Kjøbenhavn, og B. selv sendtes strax efter Katastrofen i Unaade, som det syntes, over til Jylland, men fik allerede i Juni Befaling til at vende tilbage til Kjøbenhavn. Her fik han en Stilling, som synes at vidne om, at han fremdeles var i Kongens Gunst. Under Kongens Fraværelse i Skaane udrustedes Statskollegiet med extraordinær Myndighed, og B. var i Virkeligheden Leder af dets Forhandlinger, da hans Broder Henrik, som var Kollegiets Præsident, ved sine Forretninger som Rigsadmiral stadig var forhindret. B. stod nu i stadig Forbindelse med Kongen og benyttede Anledningen til med den Frimodighed, som synes at have ligget i hans Slægts Karakter, at sige sin Mening ikke alene i de Anliggender, som hørte under Statskollegiet, men ogsaa om Krigsførelsen, som hans Kolleger fandt det betænkeligt at inklade sig paa. Det er rimeligt, at en saadan Indblanding har paadraget ham de i Felten styrende Generalers Uvilje.

Efter at han i Nov. 1676 forgjæves havde søgt om Tilladelse for sin Hustru og Datter til at flytte til ham og søge Lægehjælp i Kjøbenhavn, rejste de begge paa egen Haand i Maj 1677 fra Kalundborg og logerede sig ind paa ^{Federiksborg} (Amager) Et Par Dage efter (13. Maj) fik B. skriftlig Ordre fra Kongen, at han skulde begive sig til sit Amt, hvor hans Nærværelse i denne Krigstid tiltrængtes. Da denne Befaling ikke strax blev efterkommet, fik Kansleren, Grev Ahlefeldt, Paalæg at sørge for, at B. uden Ophold forføjede sig til Kalundborg, og, saafremt han desuagtet forblev i Kjøbenhavn, at lade ham bringe til Kastellet i sikker Forvaring. I dette fra Landskrone 23. Maj udstedte Kongebrev er der Tale om, at Otto Powisch og nogle andre af Adelen holde «hemmelige conventicula» og føre «utilbørlige Diskurser», hvilket Kansleren befales at vaage over med Bemyndigelse til i fornødent Fald at lade dem arrestere og bevogte i deres Huse. B. maatte da skyndsomt begive sig til Kalundborg. Vistnok kom han længere ud paa Aaret tilbage til Kjøbenhavn, men hans Hustrus Forvisning blev fremdeles strængt opretholdt, og i Virkeligheden synes det fra den Tid at have været forbi med hans Indflydelse; han klagede ogsaa over, at de ham anbetroede Chargers Administration under Kongens Fraværelse var ham aldeles betagen. Som Statholder paa Sjælland og Overkommandant i Kjøbenhavn fik han 6. Dec. 1679 formelig Afsked med Paalæg om at begive sig til sit Amtmandsembede. I Marts 1683 søgte og fik han i Anledning af Broderen Henriks Dod Tilladelse til at opholde sig en Tid i Kjøbenhavn. Hans Hustru døde 6. Okt. 1685 paa ^{Federiksborg} (Amager) men hans Stilling synes ikke derved at være bleven forandret. Hans økonomiske Forhold, der længe havde været trykkede, endte i Ruin. Sine mange og store Ejendomme (Aakjær, Birkende og Trudsholm i Danmark, Tøjen, Hovindsholm, Skridshol, Tjerne, Gimsø Kloster og Bratsberg i Norge) maatte han lidt efter lidt skille sig ved. I 1693 overdrog Kongen hans Datter Sophie Amalie — det eneste Barn, der overlevede Faderen, og som blev gift med Præsten Hans Hwalsøe, Sognepræst til Værsløv og Jordløse, — Birkende Herregaard, mod at alle Faderens Prætentioner opgaves, deriblandt ogsaa de til hans Jordefærd skjænkede 500 Rdl. Han døde 17. Febr. 1697.

J. B.s utrykte Avtobiografi, der er bevaret i en slet og defekt Afskrift (Kbh. Univ. Bibl., Addit. Nr. 336, 4to) og gaar til 1670. De af Nyerup i Nye Danske Mag. II, 129 ff. excerperede J. B.s Akter (Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. Nr. 1095, fol.).

M. Birkeland.

Bielke, Ove, 1611—74, Norges Riges Kansler. O. B. til Østraat var ældste Søn af den ovennævnte norske Kansler Jens B. til Østraat og blev født i Throndhjem 26. Okt. 1611, men tilbragte dog den største Del af sin Barndom i det søndenfjældske Norge, hvor Faderen først beboede Elingaard og siden Sande Gaard, begge i Smaalenene. O. B. immatrikuleredes ved Sorø Akademi 1629 og vides 1633—34 at have studeret i Padua sammen med 2 af sine Brødre. Efter Hjemkomsten ansattes han i det kgl. Kancelli 1636 som Kancellijunker og kaldes 1638 kgl. Sekretær, i hvilken Stilling han forblev til 1. Jan. 1642, og ledsagede imidlertid Ambassadøren Christian Rantzau til Wien og Hannibal Sehested til Spanien, fra hvilken Rejse O. B.s Portræt findes stukket i Kobber i Madrid 1640. Om Sommeren 1638 var han tillige med Lensherren i Stavanger, Henrik Thott til Boltinggaard, i Nordlandene for i Forening med de fra svensk Side udskikkede Kommissarier at besigtige de nylig opfundne Sølv- og Blyværker paa Grænsenfjældene, navnlig for at afgjøre, til hvilket af Rigerne de retteligen henhørte. 1641 erholdt O. B. Bakke Kloster i Throndhjems Stift i Forlening (mod Afgift) og beholdt det til 1648; 1645—46 var han forlenet med Nordlandene (Salten, Senjen, Andenæs og Tromsø Len) og 1646—48 med Rejns Kloster, hvortil hørte Tuterøens Kloster og Vigsgodset. Under Svenskekrigen 1643—45 var O. B. som en af Landkommissarierne og Krigskommissær i Jæmteland meget virksom til Landets Forsvar baade sønden- og nordenfjælds og fik efter Freden det Vidnesbyrd af Statholder Hannibal Sehested, at «han til kgl. Majestæts og Rigets Tjeneste er meget vel intentioneret og i alle Maader komporterer sig vel, med hvis udi e. k. Maj.s Navn hannem vorder befalet». I Kong Christian IV's sidste Levetid i Begyndelsen af Aaret 1648 blev O. B. forlenet med det betydelige Bergenhus Len, som han beholdt i 17 Aar, i de sidste Aar — efter Souverænitetens Indførelse — som Stiftsbefalingsmand, og var i denne Stilling særdeles afholdt; i Konrektor Edvard Edwardsens «Bergens Beskrivelse» omtales han som «en Berømmelse og en Ære for sit Fædreland», og i den rimede Fortegnelse over Lensherrerne hedder det, at han var:

«I Fromhed gudelig, i Straffen ikke strænger,
Saa hver Mand havde set, han havde tøvet længer.»

I den nye Krig med Sverige (1657—60) tog han tillige med Brødrene Jørgen og Henrik sig med Iver af Landets Forsvar mod

Carl Gustav og interesserede sig navnlig for Tilbageerobringen af sin Slægts Hjemstavn, Throndhjems Len, fra Svenskerne i 1658.

Endnu i Faderens levende Live, saaledes allerede 1638, skrives O. B. til Østraat, der var opladt ham som ældste Søn, og hvor han i 1655—56 opførte den efter Forholdene prægtige Hovedbygning, som endnu er bevaret. Paa Skiftet efter Faderen 1659 faldt ogsaa andre Gaarde paa hans Part, ligesom han ogsaa efterfulgte ham som norsk Kansler (udnævnt 8. Dec. 1660). 1661 var han tilstede ved Arvehyldingen i Christiania, og 1663 opholdt han sig i længere Tid i Kjøbenhavn, hvor han, ligesom Brødrene Henrik og Jørgen, var blandt Corfits Ulfeldts Dommere, og hvor han ogsaa deltog i Bryllupshøjtidelighederne ved Prinsesse Anna Sophies Formæling med Kurfyrsten af Sachsen. 1666 forflyttedes O. B. til Throndhjem som Stiftamtmand og var allerede tidligere Gehejmeraad og Assessor i Statskollegiet og Højesteret; 1673 blev han Ridder af Danebrogsordenen, ligesom han oftere var Medlem af forskjellige kongelige Kommissioner. Han afgik ved Døden i Throndhjem 29. Marts 1674 og var med sine 3 Hustruer begravet i det af ham selv opbyggede Gravkapel paa Østraat, hvorfra de først for en Snes Aar siden bleve fjærnede ved den daværende Ejers Vandalisme. O. B. var gift 1. (1643) med Maren Juel, f. paa Akershus 23. Maj 1621, † i Christiania 17. April 1644, en Datter af den norske Statholder Jens J. til Kjeldgaard; 2. (i Landskrone 16. Maj 1647) med Regitse Gjedde, f. paa Sem paa Eger 27. Sept. 1629, † i Bergen 1. Marts 1657, Datter af Rigsadmiralen Hr. Ove G. til Tommerup; 3. (i Kjøbenhavn 29. Nov. 1660) med Helvig Lindenov, f. paa Øvids Kloster 9. April 1635, † i Throndhjem 10. April 1678, Datter af Henrik L. til Øvids Kloster, Stiftamtmand i Fyn. Af første Ægteskab havde O. B. en Datter og af andet 2 Døtre, med hvis Børn hans Efterkommere imidlertid igjen uddøde. — O. B. var en velstuderet Mand med videnskabelige, især historiske, Interesser, hvorom bl. a. de af ham opsatte Indskrifter og Anevaabner paa Østraat noksom vidne, hvorhos han ligesom Faderen har givet sig af med at gjøre Vers. Han ses at have staaet i Forbindelse med flere af Samtidens Videnskabsmænd, der omtale ham som deres Beskytter og hjælpsomme Mæcen.

(Norsk) Hist. Tidsskr. 2. R. VI, 85 ff.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Bjering, jvfr. Bjerring.

Biering, Christian Gormsen, 1731—76, Forfatter, blev født 19. Nov. 1731 i Hjallesø ved Odense; her var hans Fader, Gorm Jørgensen B., da Skoleholder, men blev 2 Aar efter Klokker og Kateket i Rudkjøbing; Moderen hed Anne Marie Nielsdatter Møller. 1750 blev han Student fra Odense Skole, men Fattigdom tvang ham til at opgive Studeringerne og «applicere» sig til Pennen. Han gav sig i Tjeneste hos den bekjendte Agent Holck og blev 1764 Fuldmægtig og Bogholder ved det af ham oprettede københavnske Adressekontor. En Strøm af Rimerier, Hyrdestykker, underholdende Tidsskrifter m. m., ingenlunde daarligere end den øvrige store Mængde, der fremkom i hine Aar, flød ustandselig fra hans Pen; særlig kan fremhæves hans blandede Samling af Poesier: «Tankering» (1769, paa ny oplagt 1774) samt hans «Ode til Jomfruerne», der ikke er ganske uden Lune. I Følge dertil meddelt Bevilling oprettede han 1771 efter det Holckske Forbillede et Adressekontor og Bogtrykkeri i Odense, hvorefter han fra Nytaar 1772 begyndte Udgivelsen af Fyns Stiftstidende under Navn af «kgl. privil. Odense Adressekontors Efterretninger»; tillige drev han Boghandel. Ogsaa som landøkonomisk Forfatter gjorde han sig bekjendt ved et af Landhusholdningsselskabet belønnet Prisskrift om «Formenende Aarsager til de danske Kjøbstæders slette Tilstand» (1773). B. nød almindelig Agtelse for sin Hæderlighed, Dygtighed og Flid. Han døde 28. Dec. 1776. Hans Enke, Margrethe Cathrine f. Adrian, Datter af Kobbersmed og Branddirektør A. i København, fortsatte hans Virksomhed med Avisen og Trykkeriet til 1779, da hun solgte Privilegiet til Professor P. v. Westen.

Nyerup, Lit. Lex. Saml. 1. Fyens Hist. og Topogr. V, 234 ff. Barfod, Den falsterske Gejstlighed Personallist. I, Stamtavlen S. 1. *A. Jantzen.*

Biering, Christian Henrik, 1729—1804, Præst, foregaaendes Søskendebarn, var en Degnesøn fra Korup ved Odense og blev født 26. Avg. 1729. Faderen hed Niels B., Moderen Else Bosdatter. Tidlig sat i Odense Skole dimitteredes han der fra 1749, tog Attestats 1752 og prædikede Aaret efter for Dimis. Efter at han et Aars Tid havde været Hører ved Odense Skole, blev han 1760 kaldet til Sognepræst i Aastrup paa Falster, og i dette Embede forblev han til sin Død, 8. Sept. 1804. Magistergraden erhvervede han 1773. Han var i sin Tid en meget anset Mand, der udfoldede en betydelig Virksomhed baade i litterær og praktisk Retning. Samtiden regnede ham endog

blandt Digterne. Da Lissabons Ødelæggelse 1755 indtraf, medens han laa i Kjøbenhavn som ung Kandidat, debuterede han i den Anledning med «Poetiske Tanker» og fortsatte derefter med adskillige baade danske og latinske Digte — endog Landhusholdnings-selskabet blev lovsunget paa Latin — og oversatte Horats paa danske Vers. At han for sit latinske Digt «Oliva pacis» (1801) skulde have faaet en Skrivelse samt Gulddaase med Portræt fra Napoleon, saaledes som Nyerup melder i Lit. Lex., er en fuld-stændig Mystifikation, der kun har en Familiespøg til Udgangspunkt. I øvrigt skulle flere af hans Folkeviser endnu længe efter hans Død være bevarede i levende Erindring paa Falster. Men det var langt fra blot hans digteriske Virksomhed, der gjorde hans Navn bekjendt. Han optraadte meget myndig og havde dertil en skarp og vittig Tunge, hvorfor han ofte fik Processer paa Halsen, blandt disse den saakaldte «Møllerproces», foranlediget ved hans «Møllerprædiken» 1764, da han i denne vilde en Møller til Livs, der havde afknappet Højtidsofferet (Afskrifter i Kgl. Bibl. og i Sorø Akademis Bibl.). Som Landmand stod han i første Række blandt Falsters Agerbrugere med Iver for Udskiftning, Indgrøftning og alle Haande Forbedringer i Jordens Dyrkning, ligesom han var den, der indførte Humle- og Kartoffeldyrkning i sin Egn. B. var 2 Gange gift, 1. med en Broderdatter af Konferensraad de Schrødersee, Anne Marie Schrøder († 1767), 2. med en Præstedatter fra Munkebjergby i Sjælland, Elisabeth Jæger, der overlevede ham i 4 Aar. I begge Ægteskaber havde han 15 Børn, hvoraf 3 vare Præster.

Barfod, Den falsterske Gejstligheds Personalhist. I, 147 ff. og Stamtavlen S. II ff. Malling, Store og gode Handlinger, 1810, S. 407. S. Birket Smith, Til Belysning af lit. Personer og Forhold, 1884, S. 348 ff. *A. Jantzen.*

Biering, Johan Frederik, 1785—1867, Præst, Søn af ovfr. nævnte Mag. Christian Henrik B., er født i Moseby Præstegaard, Aastrup Sogn paa Falster 30. Maj 1785. Han blev Student 1803, Kandidat 1808 og udnævntes 1814 til Vicepastor i Jærnved ved Ribe; 1809 ægtede han Dorothea Benedicte Benzon (f. 1787 † 1863), en Datter af Kjøbmand Niels B. i Stubbekjøbing. Han forflyttedes 1825 til Tingsted paa Falster og 1843 til Vig og Asminderup, hvor han døde 30. Sept. 1867. 1865 havde han faaet Titel af Professor. Han har skrevet en stor Mængde latinske Lejlighedsdigte, især til Minde om afdøde, og er saaledes mærkelig som den sidste Repræ-

sentant for en Gren af Litteraturen, der i tidligere Tider var særdeles frodig, men som næppe oftere vil skyde friske Skud.

Erslew, Forf. Lex.

L. Koch.

Bjerre, Jens Justesen, 1610—84, Præst, var født af Bønderfolk i Han Herred i en Gaard, der hedder Øster Bjerre (i Gjøtrup Sogn), efter hvilken han siden tog Navn (paa Latin: Montanus). Da han besad et fortrinligt Nemme og en stor Lyst til Læsning, naaede han i en Alder af 14 Aar at komme i Thisted Skole, hvorfra han efter 6 Aars Forløb gik til Slagelse, fra hvilken Skole han 1633 blev Student. Den samme strænge og samvittighedsfulde Flid, som allerede under hans Skolegang havde hendraget Biskop H. P. Resens Opmærksomhed paa ham, fulgte ham ved Universitetet, ledsaget af en stor kristelig Alvor. 1640 blev han Præst ved Regensen, 1643 Magister og 1656 den første Sognepræst ved den nyopførte Trinitatis Kirke, der i den første Tid sædvanlig kaldtes Studenterkirken. Han var i høj Grad en Troens Mand, der med ualmindelig Alvor og indtrængende Kraft forkyndte Ordet. Dette gav vel Anledning til, at han flere Gange blev udsat for raa Forulempelser i sin Gjærning, men den unægtelige Kjendsgjærning, at Manden levede, som han lærte, aldrig skaanede sig selv, men var de fattiges bedste Trøst, maatte dog erhverve ham en stor Agtelse blandt alle veltænkende; og naar ingen anden kunde udrette noget, søgte man til Studenterpæsten, som da den unge og tapre, men vilde og ustyrlige Ulr. Chr. Gyldenløve under Kjøbenhavns Belejring laa paa sit yderste, og kun Mester Jens Justesens ærlige Djærvhed kunde faa Ørenlyd hos den unge Kongesøn, der saa nødig vilde sige Farvel til Livet. — Han døde ugift 11. Febr. 1684.

Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. IV, 623 ff. Ny kirkehist. Saml. I, 503. III, 227 ff.

H. F. Rørdam.

Bjerregaard, Hans, 1766—1860, Præst, er født i Gjentofte 22. Febr. 1766. Faderen var den ndfr. nævnte Bonde Hans Jensen B. Sønnen blev Student 1788 fra Slagelse og tog Embedsexamen 1793. 1798 blev han Sognepræst i Hjerminde, Le og Hjorthede i Viborg Stift, hvor han blev, indtil han 1857 tog sin Afsked; han var 1828 bleven Konsistorialraad. 1808 ægtede han Mette Cathrine Sjørslef († 1838), en Datter af Skrædder Jens Nielsen. Han døde 12. Jan. 1860. B. var en ualmindelig kraftig Personlighed og utrættelig til sin høje Alder. Han var en gavmild Mand, der kom de fattige

til Hjælp med stor Redebonhed; ligeledes fik han, til Dels ved selv at udrede de fornødne Penge, opført en Skole i hvert af sine Sogne, og allerede ved Aarhundredets Begyndelse var der indført et planmæssigt Skolevæsen. Han læste selv i flere Aar 2—4 Dage ugentlig 2—3 Timer i Skolerne, hvor han underviste i Retskrivning og Naturlære. Han havde allerede 1839 ladet uddele o. 40000 Ark af almenyttige Smaaskrifter i sine Sogne, deriblandt hans eget Skrift «Om Overtro og Midler mod samme» (1801). Størst Betydning har dog hans Virksomhed for Træplantning og Landøkonomi.

Erslew, Forf. Lex.

L. Koch.

— Hans Bjerregaard havde allerede som Dreng faaet Interesse for *Plantning*, og da han kom til det træfattige Jylland, blev det en af hans Livsopgaver at faa Sansen for Træplantning vakt og Jyllands magre Egne tilplantede. Endnu inden han blev Præst, plantede han i Viskumbaards Skov mange Tusende Træer, og saa snart han var bleven Præst, fortsatte han. 1814—16 anlagde han paa Præstegaardens Hede en 7 Tdr. Land stor Plantage, der voxede godt til og blev ham en Kilde til megen Glæde. Her færdedes han tidlig og sent, travlt beskæftiget med alle de Arbejder, der kunne være ved Vedligeholdelsen af en saadan Plantning. Hans Virksomhed tiltrak sig snart Opmærksomhed, og den blev efterlignet baade af Præster og Bønder, hvorom adskillige smaa Plantninger endnu den Dag i Dag bære Vidne. Blandt dem, der lagde Mærke til B.s Virksomhed, var ogsaa Frederik VI, som besøgte ham i 1826 og senere støttede ham i hans Virksomhed for Træplantning. For at fremme denne uddelte B. nemlig aarlig en Masse Planter aldeles gratis og skrev Bøger, der i Regelen ogsaa bleve uddelte uden Betaling til Landalmuen. Efter at den fattige Præst i en Række Aar havde gjort dette paa egen Haand, fik han senere en aarlig, men dog forholdsvis ringe offentlig Understøttelse. B.s Virksomhed indskrænkede sig i øvrigt ikke til Træplantning alene. Han var paa hele det landøkonomiske Omraade en Fremskridtsmand og virkede for Udbredelsen af sine Anskuelse ved Udgivelsen af en hel Række Skrifter og Artikler, der fik en ikke ringe Udbredelse blandt Almuen og bleve meget læste og paaskjønnede. Hans «Kortfattet Anvisning til det forbedrede Jordbrug» (1833) var vel det af hans Skrifter, som fik størst Betydning, men i øvrigt vare ogsaa hans øvrige Skrifter af Værdi; hans Syn paa, hvad der kunde komme ud af de jyske Heder, og hvad

der burde gjøres, var ofte ligefrem genialt; i mangt og meget kan han betragtes som Banebryder for Hedeselskabet i Nutiden.

J. P. Petersen.

Bjerregaard, Hans Jensen, 1728—81, Bonde. Han er født i Gjentofte, hvor Faderen, Jens Sørensen, var Gaardfæster. 1750 fik han «Bjerregaard» i Fæste, og samme Aar ægtede han Ellen Jacobsdatter, Datter af en Gaardfæster i Ordrup. 1761 overdroges Gjentofte Gods til Grev J. H. E. Bernstorff, der som bekjendt var en af de første i Danmark, der paa sit Gods lod Jorderne udskifte af Fællesskabet og Gaardene udflytte, en Velgjerning, Bønderne imidlertid betragtede som en Ulykke og kun yderst modstræbende gik med til. H. J. B. derimod indsaa Betydningen heraf, han blev den første Udflytterbonde ikke blot paa Gjentofte, men i Danmark (1766), og hans dygtige Medhjælp skyldtes det fortrinsvis, at det vanskelige Arbejde med Udflytningen blev fortrinlig udført og derved ikke blot gav et glimrende Resultat for de Gjentofte Bønder, men tjente som opmuntrende Exempel for andre Godsejere. 1771 udgav B. en lille Bog, «Brev fra Hans Jensen, Selvejerbonde paa det Bernstorffske Gods, til sine Landsmænd, de øvrige Bønder, om de nye Indretninger til Landvæsenets Forbedring i Danmark», i hvilken han særlig udvikler Udskiftningens Fordele. Da Landhusholdningsselskabet stiftedes 1769, var B. den eneste Bonde, der indmeldte sig, og Selskabet benyttede ham ofte som Kommissær til at bedømme nye Agerdyrkningsredskaber. Sin Gaard i Gjentofte solgte han 1772 og købte samme Aar Herregaarden Løvegaard i Holbæk Amt, som han ejede til 1778; han boede derpaa et Par Aar i Slagelse og flyttede senere til Kjøbenhavn, hvor han døde 1781. Oplyst og kundskabsrig, selvstændig og fremadstræbende, som B. var, er han et Særsyn mellem Datidens Bønder; han nød da ogsaa stor Anseelse, Christian VII hædrede ham med en Guldmedaille, og flere af Tidens bedste Mænd omgikkes gjerne med «den lærde Bonde».

Rugaard, Fremrag. danske Bønder S. 24 ff.

H. Hertel.

Bjerring, jvfr. Bjerling.

Bjerring, Niels Christian, 1773—1840, Prokurator, blev født i Kjøbenhavn af fattige Forældre (Faderen var Tømmermand) 21. Febr. 1773 og begyndte i tidlig Alder som Skrivedreng paa et

Kontor, men ved sin udmærkede Begavelse og energiske Karakter var han allerede i Stand til 17 Aar gammel at tage dansk-juridisk Examen. Han kom derefter paa Kontoret hos Højesteretsadvokat Schönheyder, hvis Fuldmægtig han senere blev. 1800 blev han privat inskriberet ved Universitetet, men skjønt han aldrig tog juridisk Embedsexamen, blev han dog en meget anset og meget benyttet Overretsprokurator (Bestalling 1803). Men han var af en ubændig hidsig Karakter og skaffede sig derved mange Fjender. I sine yngre Aar var han almindelig bekjendt under Navnet «den lille Marat» paa Grund af sine yderliggaaende, revolutionære Anskuelser, og han lagde ingenlunde Dølgemaal paa sit Had til den absolutistiske Regeringsform. En Tid lang var han en meget rig Mand, dels ved under Krigen efter 1807 at føre en stor Del Prisesager, dels som heldig Deltager i Udrustning af Kapere. Men ved Pengeomvæltningen gik hans Formue over Styr. Saa gik hans Vrede ud over Landets Finansbestyrelse, særlig Møsting; utilbørlig Skrivemaade paadrog ham Retsforfølgelse, og ved Højesteretsdom af 26. Juli 1825 blev han idømt 5 Aars Landsforvisning. Han levede i disse Aar mest i Lybek, men gjorde dog ogsaa et længere Ophold i Paris. Hjemvendt til Fædrelandet var han syg og svagelig, men hans Temperament og Anskuelser bleve uforandrede til hans Død, 28. Okt. 1840. Han var gift to Gange, 1. med Vilhelmine Jacobine Kjeldskow († 25. Febr. 1804), 2. med Pauline Andrine Nicoline Kjeldskow. Nedenanførte Professor Vilh. B. er hans Søn.

Erslew, Forf. Lex. Abrahams, Meddelelser af mit Liv, 1876, S. 152 ff. Cl. Pavels's Autobiographi S. 235 f. Illustr. Tid. XXI, Nr. 1055. Danske Saml. I, 108 ff.

A. Jantzen.

Bjerring, Vilhelm Jakob, 1805—79, Sprogmand, Politiker. V. B. var en Søn af den foregaaende. Han fødtes i Kjøbenhavn 17. Jan. 1805, dimitteredes fra Borgerdydskolen sammesteds 1823, tog Aaret efter anden Examen og rejste derpaa til Frankrig, hvor han opholdt sig i flere Aar, navnlig i Bordeaux og Paris, sysselsat med at studere Sproget, men tillige stærkt optagen af det bevægede politiske Liv, der betegnede Slutningen af Restavrationen inden Julirevolutionen. Efter sin Hjemkomst fortsatte han sine Sprogstudier og havde sin Tid for øvrigt besat med privat Undervisning; i 1833 blev han Lærer i Fransk ved Landkadetakademiet og 4 Aar senere, efter en ny Rejse til Frankrig og Tyskland, tillige ved den militære Højskole, hvor han fik fast Ansættelse i 1846 og vedblev at virke indtil 1868, skjønt han i 1852 tillige var bleven

Lektor i samme Sprog ved Universitetet. Titel af Professor fik han 1848. Han var gift med Louise Esskildsen, f. 29. Febr. 1808, Datter af Havnekapitajn og Lodsoldermand Erik E.

B., hvis politiske Interesse var bleven vakt ved Opholdet i Frankrig og næredes ved et gennem mange Aar fortsat, omhyggeligt Studium af de parlamentariske Forhandlinger under Julikongedømmet, tog tidlig Del i det Liv, som begyndte at røre sig her hjemme efter Stænderinstitutionens Indførelse og navnlig efter Christian VIII's Tronbestigelse; han sluttede sig med fuld og begejstret Overbevisning til det opvoxende national-liberale Parti og hørte i 1848 allerede til dets toneangivende Mænd. Det lykkedes ham dog ikke strax at komme ind i det aktive politiske Liv; ved Valgene til den grundlovgivende Rigsforsamling i Okt. 1848 faldt han igjennem i Kjøbenhavns 4. Kreds, men ligesom flere andre faldne Kandidater blev han udnævnt til kongevalgt Medlem og begyndte dermed en parlamentarisk Virksomhed, der fortsattes i 26 Aar. B. blev valgt ind i Grundlovsudvalget, han dirigerede dets første Møde 22. Dec. 1848 og blev i samme Møde valgt til dets Formand, medens daværende Overretsprokurator T. C. Dahl blev Sekretær. Det var en lige saa hæderlig som ansvarsfuld Stilling, der saaledes betroedes ham; der var den Gang saa godt som ingen parlamentarisk Tradition at ty til, alt skulde saa at sige skabes fra nyt, og der hørte en sikker Haand, en skarp formel Sans til for at holde Forhandlingerne om en saa vigtig Sag som Landets tilkommende Forfatning, hvorom tilmed Meningerne stode saa skarpt imod hinanden, i det rette og praktiske Spor. B. viste sig den vanskelige Opgave voxen, og hans Ledelse bidrog sit til, at de modstridende Anskuelse omsider mødtes i et fælles Resultat. Ikke desto mindre faldt han atter igjennem, da han stillede sig ved det første Folketingsvalg, 4. Dec. 1849, i Fredensborg, men i Okt. 1850 valgtes han til Landstinget for en jysk Kreds, og i denne Forsamling havde han derefter, om end ved Valg fra forskjellige Kredse, Sæde i 24 Aar, i 9 af hvilke han tillige var en af Tingets Statsrevisorer. Det formelle var B.s stærke Side som Politiker; han kunde være bleven en udmærket Formand, og han var en lige saa kyndig som omhyggelig Statsrevisor. Lige fra vort konstitutionelle Livs Begyndelse, medens den Kompetencestrid imellem de to Ting, der senere har ført til en saa langvarig og bitter Konflikt, endnu kun viste sig i svage Tegn, stræbte B. med utrættelig Energi at haandhæve Landstingets Ligeberettigelse over

Finansloven og undlod ikke ved enhver passende Lejlighed at paavise Nødvendigheden af, at Landstinget i Tide og praktisk værgede om sin Ret, førend den gik af Brug og forvandledes til en tom Theori uden statsretlig Virkning. Hans Taler udmærkede sig altid, men særlig naar de optog dette Thema, ved omhyggelige Data — hans smaa Noterbøger vare berømte i Landstinget — og en klar, koncis Form, men egentlig Veltalenhed besad han ikke. Under Debatten om Klitternes Beplantning til Sandflugtens Dæmpning 1851 gav B., med franske Erfaringer for Øje, Anvisning paa at benytte Strandfyren, og dette Vink blev siden fulgt med god Nytte. I 1874 udtraadte han af Tinget, og efter længere Tids Svagelighed døde han 30. Nov. 1879.

Barfod, Dansk Rigsdagskalender, 1856. Erslew, Forf. Lex. Nord. Convers. Lex., 3. Udg. C. St. A. Bille.

— Bjerring havde allerede fra sin Barndom i Hjemmet haft Lejlighed til at erhverve sig praktisk Kundskab til *Fransk*. Senere havde han ikke blot ved Rejser til Frankrig, men ogsaa ved grundigt Studium stræbt at skærpe sin Indsigt i dette Sprogs Bygning, og særlig havde han med Iver søgt at vinde solid Kundskab til dets historiske Udvikling, en Opgave, som i B.s Ungdom dog ikke endnu skulde faa en tilfredsstillende Løsning. Ved Siden af Raynouards System havde B. ogsaa med Forkjærlighed fulgt de Forsøg, der gik ud paa at hævde Keltisk som det franskes Moder-sprog, en Forkjærlighed, som han heller ikke senere helt opgav, efter at Diez havde bragt Forskningen ind paa en paalideligere Bane. Efter Westergaards Ansættelse ved Universitetet som Lærer i Sanskrit studerede B. under hans Vejledning dette Sprog med megen Iver. Han arbejdede sig frem til Studiet af Vedasproget; og det var derefter hans Agt at foretage et nøjagtigt Studium af Keltisk (navnlig af «Myvyrian Archaiology of Wales») for at komme til Vished, om Diez' Opfattelse ogsaa kunde anses for tilstrækkelig begrundet. Det var vel ikke saa meget hans Lærergjerning som hans politiske Virksomhed, der gjorde Afbræk i denne Plan. Man vil dog se, at hans Bestræbelser for at vinde et fast videnskabeligt Grundlag med rette betegnede ham som selvskreven til Posten som Lektor (Prof. extraord.) ved Universitetet (Nov. 1852). Det viste sig imidlertid i de første Aar af denne hans Virksomhed, at der endnu ikke fandtes tilstrækkelig Interesse for et videnskabeligt Studium af Fransk: det hændtes ikke sjælden, at der

slet ingen mødte til hans sprog- eller litteraturhistoriske Forelæsninger, hvorimod hans praktiske Øvelser i Regelen vare vel besøgte. Først i Begyndelsen af Treserne viste der sig Lyst til et mere indtrængende Studium af fransk Sproghistorie. Da B. imidlertid stadig var temmelig optagen af Politikken, og vel ogsaa fordi han ikke havde nogen videre fast 'Tro til Diez' Hovedresultater, lykkedes det ham ikke i Litteraturen at afsætte nogen Frugt af sine mange Studier. Imidlertid maa man dog ikke glemme, at det var ham; der her i Landet først vakte den Interesse for grundigere fransk Sprogstudium, som senere har udviklet sig mere og mere.

Thor Sundby.

Bjerrum, Jannik Petersen, f. 1851, Læge. Han er født i Melby ved Tønder 26. Dec. 1851 og en Søn af Farver, senere Kreaturhandlerkommissionær i Kolding, Niels Jannicksen B. og Christiane f. Degn, blev 1869 dimitteret fra Ribe Skole, tog 1876 Lægeexamen og 1882 Doktorgraden. Han helligede sig tidlig Ophthalmologien som Specialstudium, og efter i nogen Tid at have beklædt en Assistentstilling i Dr. Edm. Hansen Gruts Øjenklinik har han fra 1885 virket som Medbestyrer af Klinikken og har i sin Doktordisputats og senere publiceret vigtige videnskabelige Undersøgelser, navnlig om Lyssans og Formsans. Han er Medudgiver og dansk Redaktør af det nye «Nordisk øftalmologisk Tidsskrift». Han er gift med Anna Cathrine Johansen, Datter af Snedkermester J. i Kolding.

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 5. Udg.

Jul. Petersen.

Bjeske, Knud, 1576—1612, Professor. Han er født i Kjærteminde, hvor hans Forældre, Jens B. og Karen Knudsdatter, vare Smaakaarsfolk. Han gik først i Skole i sin Fødeby og kom derpaa i Odense Skole, hvorfra han sendtes til Universitetet 1597. Han fandt en Velynder i den lærde Holger Rosenkrantz, og efter at han i nogen Tid havde været Hører ved Sorø Skole, blev han paa denne Mands Anbefaling Hovmester for to unge Adelsmænd, Christian Thomesen Sehested og Peder Lange, der skulde rejse i Udlandet. I Efteraaret 1603 kom de til Wittenberg, hvor de studerede i 3 Aar. Da Chr. Thomesen kaldtes hjem, rejste K. B. tilbage med ham. 12. Maj 1607 tog han Magistergraden og udnævntes s. A. til Rektor ved Odense Skole. 26. April 1608 kaldtes han til Professor pædagogicus ved Kjøbenhavns Universitet. 1610 blev han akademisk Notar og rykkede s. A. op i det græske Professorat, men maatte

allerede en Maaned efter for en Tid opgive sine Forretninger for at gjenvinde sin Helbred. Han døde 29. Juli 1612, 36 Aar gammel. Han roses som en flittig Lærer og en dygtig Theolog. Aaret før sin Død havde han holdt en «Oratio de officiis studiosorum in academia Hafniensi», som udkom 1612 og tidligere med urette har gaaet under H. P. Resens Navn, fordi Indledningen er af ham.

Rørdam, Kbhvns Universitets Hist. 1537—1621 III, 631 ff.

S. M. Gjellerup.

Bjug, s. Byg.

Bjørn, —1049, Jarl, Søn af Ulf Jarl og Estrid, Svend Tveskjægs Datter, blev o. 1045 af Edvard Bekjenderen gjort til Jarl, vistnok over den østlige Del af Mercia, og senere, da hans Fætter Svend Godwinsen forvistes, fik han ogsaa en Del af dennes Len. Nogle Aar efter vendte Svend tilbage, men B. nægtede at afstaa nogen Del af Svends tidligere Besiddelser. Under Forhandlingerne herom og om at skaffe Svend Kongens Tilgivelse var B. fulgt med sin Fætter til Bosham i Sussex, hvor dennes Skibe laa. Her blev B. forrædersk greben af Svends Mænd, og denne lod ham kort efter dræbe i Dartmouth (1049). B. begravedes i Winchester Domkirke ved Siden af sin Morbroder Knud den store.

The Anglo-Saxon Chronicle, ed. by B. Thorpe. E. A. Freeman, The Norman conquest of England II. Lappenberg, Geschichte Englands I.

Johannes C. H. R. Steenstrup.

Bjørn, — o. 1100, en uægte Søn af Svend Estridsen, var paa Erik Ejegods Tid Lensmand og Høvding paa Danmarks Sydgrænse; han befæstede den Ø i Ejderen, hvor nu Rensborg ligger, med Volde og Grave. Her fra herskede han ogsaa over de under den danske Konge hørende Holster og Ditmarsker, men da han en Gang holdt Ting med dem, dræbte en fortørnet Bonde ham med sin Lanse (o. 1100).

Saxo Grammaticus, Historia Danica, ed. Müller, S. 557. 603. Suhm, Hist. af Danmark V, 58. 62.

Johannes C. H. R. Steenstrup.

Bjørn Jærnside, —1134. Erik Ejegods uægte Søn Harald Kesja havde 12 Sønner; blandt de ældste af disse var B. Under de i Anledning af Mordet paa Knud Lavard fremkaldte Uroligheder sluttede han sig til sin Farbroder Erik, der vilde hævne den myrdede, og hvem Sjællændere og Skaaninger valgte til Konge. Han fulgte ham saaledes paa et Tog til Jylland (1132), hvor Erik ved Onsild Bro, i Nærheden af Hobro; led et Nederlag og vilde

være bleven taget til Fange af Kong Niels' Folk, hvis ikke B. og Historieskriveren Svend Aagesens Fader havde taget Stilling paa Broen og holdt Stand der mod de fremstormende Fjender saa længe, indtil Erik havde naaet sine Skibe, hvorefter de selv hurtig indskibede sig. Det opofrende Mod uagtet, som B. ved denne Lejlighed havde udvist, blev han et Par Aar efter (1134) som en farlig Medbejler til Tronen taget af Dage af sin Farbroder Erik, der imidlertid ved Kong Niels' Død var bleven Enekonge. B., der for sin Tapperhed — ligesom tidligere Regner Lodbrogs Søn Bjørn — fik Tilnavnet Jærnside, var gift med den svenske Konge Inge I's Datter Cathrine og havde med hende Datteren Christine, som blev den svenske Konge Erik den helliges Hustru. *C. Weeke.*

Bjørn, Andreas, —1750, Handelsmand. A. B. eller, som han oprindelig hed, Anders Bjørnsen, er i Følge Borgerskabsprotokollen født i Skjelskør; efter Svigersønnens Udsagn var han en Bondesøn. 1730 tog han Borgerskab i Kjøbenhavn som Kjøbmand og drev i de første Aar Tømmerhandel, men kom snart ind paa større Foretagender. Han opfyldte den Grund paa Christianshavn, der nu hedder Wilders Plads, men længe bevarede Navnet Bjørns Plads, som ved hans Død var 6 Tdr. Land stor; han indpælede den Kanal, der skiller Pladsen fra Strandgade, og bebyggede i denne sidste Gade Grunden mellem Baadsmadsstræde og Kanalen. Paa det store Inddæmningsforetagende fik han kgl. Privilegium 18. Juli 1735, og her anlagde han et Skibsværft, der blev drevet i en Maalestok, som man hidtil ikke havde kjendt i Kjøbenhavn. Han byggede her henved 50 Skibe og opnaaede 1742 den Begunstigelse, at alle hans Arbejdere bleve forskaanede for borgerlig Tyngde; 1747 fritoges de for enhver Lavstvang. Hans Plads blev ogsaa en Tid benyttet af Skydeselskabet det danske Kompagni, og da Kong Frederik V blev Medlem af dette, gjorde B. paa egen Bekostning en stor Fest for ham. Det fortælles, at det var en yndet Fornøjelse for samme Konge at være tilstede, naar Agent B.s Skibe løb af Stabelen. B. var desuden en af Stadens drifstigste Kjøbmænd. 1747 var han Medstifter af det almindelige Handelskompagni, til hvilket en Del af hans Plads blev overdraget, og som navnlig drev Handel paa Island og Finmarken og senere paa Grønland. Ved hans Død laa der 2 Skibe færdige paa hans Værft, hvilke paa hans egen Bekostning skulde have gjort Opdagelsesrejser i Grønland. Han var ogsaa Medlem af det islandske og

det vestindiske Handelskompagni. 1748 udnævntes han til en af de 4 Direktører for det nye Theater. Han døde 27. Jan. 1750. Hans Hustru hed Karen Lentz; deres eneste Barn, Karen, var gift med den bekjendte Forfatter Tyge Rothe.

Baden, Frederik V's Aarvog. Hist. Tidsskr. 3. R. IV, 229. Overskou, Den danske Skueplads II, 58. T. Rothe, Karen Bjørns Minde. C. Nyrop, Joh. Fr. Classen S. 44 f.

O. Nielsen.

Bjørn, Bjørn Andersen, —1502—, til Stenalt, Søn af Hr. Anders Jacobsen til Vorgaard (Sønnesøn af nedennævnte Bjørn Olufsen B.) og Anne Lauridsdatter (Muus) til Stenalt, er mest bekjendt derved, at hans Navn er knyttet til Drabet paa Righofmesteren Poul Laxmand, i det han var i Følge med Ebbe Strangesen, da denne 1502 paa Højbro i Kjøbenhavn dræbte Righofmesteren. Allerede Samtiden sigtede B. A. for Delagtighed i selve Drabet, hvorved han foranledigedes til at erhverve en Dom af Kongen og Rigsraadet, der udpegede Ebbe Strangesen som den egentlige Gjerningsmand, hvorimod B. A. «hjalp til gode saa længe, at han var nødt til at slaa fra sig og værges sig selv», en Dom, som dog næppe hævede ham mere i Samtidens Øjne, end den kom hans Eftermæle til Nytte. Ogsaa andre Vidnesbyrd tale nemlig ugunstig om hans Karakter; saaledes beskyldtes han og hans Broder for at have trængt deres sindssvage Søsterdatter Anne Axelsdatter (Thott) i Kloster for at kunne bemægtige sig hendes Gods. Som bekjendt blev hverken B. A. eller Ebbe Strangesen draget til Ansvar for Drabet; tvært imod nævnes de snart efter begge i anselige Stillinger, B. A. 1506 som Lensmand i Rugsø Herred og 1507 paa Ravnsborg. I denne sidste Stilling er han vistnok død kort efter i sin bedste Alder, og Samtiden saa en Gudsdom i hans og Ebbe Strangesens tidlige Død. B. A. blev begravet i vor Frue Kirke i Aalborg; hans Enke, Anne Henriksdatter Friis til Odden, ægtede Rigsraaden Hr. Ove Lunge til Tirsbæk og døde 1542.

Danmarks Adels Aarvog 1887, S. 91. Danske Mag. 4. R. VI, 287 f.

Thiset.

Bjørn, Bjørn Andersen, 1532—83, Rigsraad, Sønnesøn af sin foran staaende Navne og Søn af Anders Bjørnsen til Stenalt og Anne Gjordsdatter (Drefeldt), blev født 30. Juli 1532 paa Stenalt. I Drengesaarene mistede han sin Fader, ved hvis Død han ikke blot arvede sin Fædrenegaard Stenalt, men ogsaa, kun 9 Aar gammel, erholdt sin Faders Forlening, Rugsø Herred, som han be-

holdt til 1548. Efter at have gjort Tjeneste som Hofsinde blev han 1562 beskikket til Landsdommer i Sjælland, hvor han ejede et Par Hovedgaarde, Vinstrup og Vinderup; som Landsdommer var han forlenet med Fredsgaarde. Under den nordiske Syvaarskrig gjorde han Tjeneste som Proviantmester 1563—66, men blev det sidstnævnte Aar forlenet med Kjøbenhavns Slot og Roskildegård og tog da Afsked som Landsdommer. Aaret efter blev han Rigsraad, og det følgende Aar forøgedes hans betydelige Forleninger yderligere med Tryggevælde samt Munkeliv Kloster og St. Hans Kloster i Bergen, medens han mistede Abrahamstrup, som hidtil havde været forenet med Kjøbenhavns Slot; 1571 fik han endnu St. Agnete Kloster i Roskilde. Sine norske Len beholdt han til 1578, men alle de danske fratraadte han 1572 og blev i Steden Lensmand paa Aarhusgaard, som han endelig 1580 ombyttede med Aalborghus; dette sidste Len beholdt han til sin Død. B. A. var ikke blot en dygtig, anset og fædrelandskjærlig Mand, men ogsaa en efter den Tids Forhold lærd Mand, hvis Hus synes at have været et Samlingssted for Datidens lærde Verden; bl. a. stod han i nøje Forbindelse med Anders Sørensen Vedel. Ogsaa som Jorddrot indtog han en fremragende Stilling. Sine førnævnte sjællandske Gaarde mageskiftede han 1573 til Kongen mod det gamle Vitskøl Kloster, Gunderupgaard og Strandbygaard i Jylland, hvor han i Forvejen ejede Stenalt og Vor. Af Vitskøl Kloster oprettede han en Hovedgaard, som han kaldte Bjørnsholm, og denne saa vel som sine andre Gaarde forsynede han til Dels med helt nye Bygninger, medens han samtidig ivrig tog sig af de tilliggende Kirker og Skoler. B. A. døde allerede 15. Okt. 1583 paa Bjørnsholm og blev begravet i sin Sognekirke Ørsted. Efter sin første Hustru Sidsel Truidsdatter Ulfstands Død 7. Avg. 1561 ægtede han 29. Juni 1567 Karen Henriksdatter Friis (f. 21. Dec. 1541 † 3. Juni 1601). Af begge Ægteskaber var der Børn, i alt 9, men desuagtet uddøde den gamle Slægt, hvortil han hørte, paa Mandslinjen 1596 med en af hans Sønner, nedennævnte Jacob B.

Danmarks Adels Aarbog 1887, S. 94 f.

Thiset.

Bjørn, Bjørn Olufsen, —1400—, Rigsraad, Søn af nedennævnte Oluf Bjørnsen B., efter hvem han arvede Slægtens Stam-sæde Stensgaard. Allerede 1382 var han en rig og anset Mand, der endog optraadte som Forlover for selve Dronningen ved en større Pantsættelse. Som saadan nævnes han ogsaa i Forliget paa

Lindholm og var da Rigsraad. Kort efter blev han Ridder. Ligesom sin nedennævnte Broder, Hr. Johan, var han Aaret efter tilstede ved Kongevalget i Kalmar. 1402 var han Lensmand paa Næsbyhoved og 1409 paa Vordingborg. Derefter deltog han i Aarene 1411—12 i Forhandlingerne med Hertugdømmerne og var 1425 en af Dommerne i Trætten mellem Dronning Philippa og Arvingerne efter Biskop Bo i Aarhus. Endnu 1433 levede Hr. B. O., der da stiftede Messer for Dronning Margrethes, sin og sine Slægtningsers Sjæle i St. Hans Kloster i Odense; kort efter synes han at være død i en temmelig høj Alder. Hr. B. O. var vistnok flere Gange gift, sidst med Hr. Claus v. Witzens Enke, Elsebe Henningsdatter (Kabel) til Nielstrup i Fyn, der efter hans Død ægtede Gert Bryske.

Danmarks Adels Aarbog 1887, S. 89.

Thiset.

Bjørn, Hans Outzen, 1777—1843, Forfatter af matematiske Lærebøger, er født 14. Dec. 1777 i Tørring Len, hvor Faderen, Johannes Nicolai B., ejede en Bondegaard. Efter dennes Død tog Farbroderen, Præsten Jens Bjørn i Viby paa Hindholm, sig af ham. Han blev Student 1796 fra Odense og dimitteredes 1802 fra den fysisk-matematiske Klasse af Universitetets pædagogiske Seminarium, hvor han maa have haft Overlærer Linderup fra Metropolitanskolen til Lærer. Han blev 1802 Adjunkt, 1806 Overlærer i Odense og 1817 Rektor ved Latinskolen i Nyborg. Efter dennes Nedlæggelse 1841 købte og beboede han Frydenlund ved Kjøbenhavn, hvor han døde 15. Maj 1843. 1814 ægtede han Karen Dorothea Henriette Halling, f. v. Westen († 1850), Datter af Konsistorialraad C. U. v. W. og tidligere gift med Ritmester H. H. G. Halling. I 1816 erhvervede han Doktorgraden («De indole et origine aerolithorum»).

B.s matematiske Lærebøger vare de mest udbredte i de første Decennier, efter at der i 1805 var indført en Prøve i Mathematik ved Artium. Arithmetikken (1., 2. og 3. Kursus) er udkommen i 3—4 Oplag (1806—38), Geometrien i 4 Oplag (1811—51). Ved deres brede Forklaringer, den vidtløftige Opstilling af de samme logiske Former i de forskjellige Beviser og ved Mangelen af en Systematiseren, som kunde lette Overblikket, afvige disse Bøger meget fra Nutidens Lærebøger og vise derved den raske Udvikling i Mellemtiden. De kunne dog have bidraget til at forberede denne, i det de førstnævnte Egenskaber raadede Bod paa Lærernes

Mangel paa Fagdannelse, og Forfatterens kjendelige Interesse for Sagen har meddelt sig til opvakte Lærere og Disciple.

Erslew, Forf. Lex. Thaarup, Fædrenelandsk Nekrolog 9. H. S. 4 ff.,

H. G. Zeuthen.

Bjørn, Jacob, 1561—96. Han blev født paa Stenalt 15. Juli 1561 og var Søn af ovfr. nævnte Bjørn Andersen B. og Sidsel Ulfstand. Moderen døde, da han var 3 Uger gammel, og han kom derfor til sin Farfaders ^{hiskendebarn} (Søster), Dorthe Jacobsdatter B., som var gift med Oluf Glob til Støvringgaard. Hun optugtede ham, til han var i sit 7. Aar. Faderen sendte ham siden til Herlufsholm, hvor han i nogle Aar gik i Skole under Rektor Hans Mikkelsen. Omtr. 1571 sendtes han til Kjøbenhavns Universitet og kom i Huset hos Professor Claus Hammer. Faderen gav ham Mag. Peder Vinstrup til Hovmester, og denne ledsagede derpaa ham og Broderen, Trud B., til Udlandet. I Nov. 1572 indskreves de ved Universitetet i Rostock. Senere opholdt de sig i Leipzig og Wittenberg og kom 1578 til Tübingen, hvor J. B. Aaret efter udgav et latinsk Lykønskningsskrift til sin gamle Skolefælle fra Herlufsholm, Hans Lauridsen Olderup, i Anledning af dennes Magisterpromotion. Skriftet indeholder en Udsigt over de akademiske Grader og Maaden, hvorpaa de erhvervedes. Ikke længe efter rejste han til Basel, hvor han sluttede sig til to Landsmænd, Jørgen Speil og Anders Krag, og da den sidstnævnte 1582 udgav sin «Rameæ scholæ et defensio P. Rami», indledede J. B. dette Skrift med en udførlig Tilskrift til Prins Christian, der indeholder en kort Fremstilling af Kjøbenhavns Universitets Historie. Da Jørgen Speil paa denne Tid mistede sin Moder, Fru Karen Ahlefeldt, tilskrev han ham et latinsk Trøsteskrift, som udkom i Basel 1583. I Okt. s. A. kaldtes han hjem ved Faderens Død, men rejste derefter atter ud. Han opholdt sig o. 1 Aar i Genf i Dr. Bezas Hus, besøgte siden Italien i henved 2 Aar og lod i Venedig afskrive en Del gamle, især historiske Haandskrifter. 1587 kom han hjem og holdt 1. Sept. 1588 paa Stenalt Bryllup med Anne Krabbe, Datter af den lærde Erik K. til Bustrup. Han traadte ikke i Statens Tjeneste, men nødtes paa Grund af legemlig Svaghed til at leve et stille, tilbagetrukkent Liv paa Stenalt, hvor han tilbragte sin Tid med boglig Syssel. Han oversatte den jyske Lov paa Latin, medens hans Hustru samtidig hermed skal have oversat den paa Højtysk. Hans Oversættelse findes endnu paa Universitetsbibliotheket (A. Magn.

Saml. 13. 4to). Deres Ægteskab var barnløst, og han døde 5. April 1596 som den sidste Mand af Bjørn-Stammen.

Bricka og Gjellerup, Den danske Adel I, 525 ff.

S. M. Gjellerup.

Bjørn, Johan Bjørnsen, —1534, Ridder, til Nielstrup i Fyn, som han o. 1502 arvede efter sin Fader, Bjørn Johansen B., og til Nørlund i Jylland, som han med mere Gods arvede efter sin Moder Susanne Munks Broder, Hr. Ludvig Marsk (Munk), men o. 1517 solgte til Rigsraad Peder Lykke, samt til Ørtofte i Skaane, som han o. 1515 fik i Arv med sin Hustru, Gertrud Parsberg, Datter af Rigsraad Tønne P. og Marine Has. Tidligere havde han været trolovet med den ansete Hofmester Niels Eriksen Rosenkrantz' Datter Sophie, der døde før Brylluppet. 1521 forlenede Christian II ham med noget af Poul Laxmands Gods i Fyn, og i 1523, da det jyske Oprør var udbrudt, betroede han ham Hindsgavl, som blev taget fra Peder Ebbesen (Galt), og havde til Hensigt at sende ham til Langeland for at tage Tranekjær Len fra den bekjendte Otte Krumpen, hvilket dog Begivenhedernes Udvikling hindrede. Senere sluttede han sig til Frederik I, beholdt Hindsgavl og blev optagen i Rigsraadet, ombyttede senere Hindsgavl og sine øvrige fynske Forleninger med Dronningholm og Annise i Nordsjælland. Som Rigsraad synes han ikke at have spillet nogen større Rolle. Under Herredagen 1533 efter Kongens Død synes han at have sluttet sig til Mogens Gjøes Parti; i alt Fald har han ikke besejlet Recessen af 3. Juli, hvorved man søgte at sætte en Stopper for Lutherdommen, heller ikke det saakaldte Enighedsbrev, hvorved det katholske Flertal søgte at binde Mindretallet, ligesom han heller ikke nævnes blandt Hans Tausens Dommere. Samme Aar eller rettere i Begyndelsen af 1534 (Trap, Danmark, 2. Udg., IV, 239) døde han og faar af den hvasse Lektor Poul Helgesen i den skibyske Krønne det Eftermæle, at han ved sit ødsle Liv satte mange Ejendomme over Styr til Skade for sine Børn og ved sin hoffærdige Pragtlyst blev til Latter for alle, — en Dom, der dog maaske er paavirket af hans Holdning under Herredagen 1533. Gertrud Parsberg overlevede ham til 1552.

A. Heise.

Bjørn, Johan Christian, 1820—85, Garver, fødtes 18. Sept. 1820 i Randers, hvor hans Fader, Søren Peter B. († 1869), der oprindelig var Skomager, havde anlagt og drev et betydeligt Garveri. Efter i 1841 at have etableret sig som Garvermester i Viborg

flyttede han i 1846 til Randers, hvor han overtog Faderens Garveri. Han interesserede sig imidlertid ikke alene for sit Haandværk og dets Udvikling, men for hele Haandværksstandens Udvikling, blev som Følge heraf Medlem af Randers Haandværkerforenings Bestyrelse (1856) og var med et lille Mellemrum dens Formand fra 1864—85, i hvilken Tid han virkede for den tekniske Undervisnings Fremme, ligesom han fik oprettet en Stiftelse for gamle trængende Haandværkere. I 1873 var han Medstifter af Jyllands Varelotteri, i 1876 var han medvirkende ved den jyske Industriudstilling i Aarhus, i 1877 gav han Stødet til Oprettelsen af «Garverforeningen i Danmark», hvis første Formand han blev, og i 1878 var han særlig virksom i den Bevægelse, der gik forud for Dannelsen (i 1879) af «Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk». B. var i en Aarrække Medlem af Randers Byraad. Han døde 7. April 1885. 1841 havde han ægtet Louise Debora Petersen, som overlever ham.

N. Davidsen, Joh. Chr. Bjørn, 1886.

C. Nyrop.

Bjørn, Johan Olufsen, —1400—, Rigsraad, var en Søn af den nedennævnte Hr. Oluf Bjørnsen B. I sin Ungdom, og lige til han i Aaret 1396 fik Ridderslaget, kaldtes han altid Henneke Olufsen, men efter den Tid bestandig Johan Olufsen; første Gang, han nævnes, var i Aaret 1377. 10 Aar senere var han Hovedsmand paa Nyborg Slot, og vistnok samtidig eller kort efter blev han Medlem af Rigsraadet. I denne Egenskab forekommer hans Navn i en Række betydningsfulde Statsakter, saasom Forliget paa Lindholm 1396, Erik af Pommerns Kongevalg 1397 osv. Det er dog mindre paa Grund af sin politiske Virksomhed, at Hr. J. O. fortjener at mindes, end fordi han var en af sin Tids betydeligste Jorddrotter, hvorfor hans Navn atter og atter gjenfindes i de opbevarede Samlinger af Datidens Skjøder og Pantebreve. Paa Sjælland ejede han bl. a. Søholm, Skullerupholm, Havegaard, Egemarke og Andel i Horsholm, og paa Fyn Lykkesholm, Jersø samt flere nu forsvundne Hovedgaarde. Største Delen af dette Gods havde han faaet ved sit Giftermaal med Ingeborg Pedersdatter Grubbe til Skullerupholm, Enke efter den rige Erik Nielsen (Saltensee) til Søholm, Hørsholm osv., men meget tilkjøbte Hr. J. O. selv. 1405 fik han Odense i Pant af Dronning Margrethe. Hr. J. levede endnu 1411, men var død 1416, da der holdtes Skifte efter ham. Med sin Hustru, der døde før ham, havde han 2 Døtre.

Danmarks Adels Aarbog 1887, S. 88.

Thiset.

‡ XIX, 430.

Bjørn, Jørgen (Hermansen), 1652—1704, Søofficer, født i Kjøbenhavn. 16 Aar gammel kom han til Søs, blev 1671 ansat som Lærling (Kadet) paa Flaaden og 2 Aar efter udnævnt til Lieutenant. Var 1674 om Bord i «Hvide Falk», hvor Chr. Bielke var Chef, og derefter 8 Aar til Koffardis i Ostindien. 1682 blev han Kapitajn af 3. Klasse og havde som saadan en Del Chefskommandoer; saaledes 1684 Fregatten «Tumleren» under Schoutbynacht Paulsens Overbefaling, ved hvilken Lejlighed han medvirkede til Helgolands Erobring. 1685 Kapitajn i 2. Klasse. 1694 Kommandørkapitajn, Chef for Fregatten «Søhunden», der under hans gode Ledelse frelstes i en svær Storm paa Texels Red. 1699 blev B. Chef for Galejværftet i Christianssand. 1701 forfremmedes han til Kommandør og fik kort Tid efter Tilladelse til at gaa i det ostindiske Kompagnis Tjeneste som Kommandant paa Dansborg. Samme Aar Afsked som Schoutbynacht. Han døde 12. Juni 1704 i Ostindien. B. var gift med en Jomfru ^{Undal} (Dahl), der overlevede ham og senere giftede sig med Hassius, hans Efterfølger i Embedet.

Lützow, Hist. Efterretn. om danske Søs-Officerer I.

C. With.

Bjørn, Marie Christiane, 1763—1837, Danserinde. Jomfru M. C. Lorentzen, som i en ung Alder kom til det kgl. Theaters Balletskole og undervistes af Galeotti, debuterede som Danserinde 20. Febr. 1781 og blev i Sommeren 1782 gift med Sekretær, senere Fuldmægtig ved Hofstuen, Chr. Bjørn († 19. Dec. 1816). Madam B., som var i Besiddelse af en usædvanlig smuk Figur og et udtrykfuldt Ansigt, havde store Anlæg og udmærkede sig især i serieux Dans. I Galeottis Balletter var hun en af de mest fremragende mimiske Personligheder og spillede de alvorlige Roller, lidenskabelige, store Karakterer som Dido, Semiramis og Lagertha, hvilken sidste regnedes for hendes Glansrolle. Som saa mange af sine Kolleger ved Balletten forsøgte hun sig ogsaa i Skuespillet og spillede bl. a. med afgjort Held Pagens Rolle i Beaumarchais' «Figaros Bryllup», men skjønt hun havde baade en smuk Sangstemme og et stort Fremstillingstalent, var og blev dog Balletten hendes sande Felt, hvor hun især henrev ved den Ild og Aandfuldhed, hvormed hun skildrede de ømmeste og lidenskabeligste Følelser. Hun afgik med Pension fra Theatret ved Udgangen af Sæsonen 1803—4 og døde 15. April 1837 i Fredericia.

Edgar Collin.

Bjørn, Matthias, —1676, Tolder, «Admiral». Hans (Herkomst og) Fødested kjendes ikke. Han blev 1656 udnævnt til Tolder i Svinesund og Sponviken, i hvilken Stilling han forblev til Aaret 1673, da han efterfulgtes af sin Svigersøn, Ernst Nielsen Fogt. Under de svenskes Belejring af Halden 1658—60 toge han og hans Svoger, Kjøbmanden Peder Olsen Normand, der beskikkedes til Major, sig med Iver af Landets Forsvar under Generallieutenant Jørgen Bielkes og Oberst Tønne Huitfeldts Overkommando. I Okt. 1658 blev M. B. med 17 Skjærbaade sendt ind paa Vigsiden for fra Søen at hjælpe til ved Marstrands Indtagelse og benævnes da og senere under Krigen Admiral over Skjærbaadene og kgl. Maj.s Krigsadjutant. Hans Omsorg for Troppernes Proviantering under Krigen, hvorunder han selv led stor Skade af Fjenden, omtales med megen Ros. Ogsaa under Gyldenløvefejden anvendtes han til Søs og blev som «Admiral over Galejerne og Skjærbaadene» udkommanderet paa Vigsiden baade i 1675 og 1676. To Dage efter Hjemkomsten fra sidstnævnte Togt døde han, 21. Sept. 1676. Hans Enke, Dorothea Meng, Datter af den tidligere Land- og Proviantkommissarius, senere Borgmester og Præsident paa Frederikshald, Niels Hansen M., legerede i Aaret 1677 Penge og en Tomt til Frederikshalds Fattigvæsen. M. B. ejede ligesom sin ovennævnte Svoger to Flomsavværker i Nærheden af Frederikshald og ansøgte i Forening med denne og deres fælles Svigerfader i 1664 om Fritagelse for at tage Borgerkab i Frederiksstad, hvilket gav det første Stød til, at Frederikshald erholdt Kjøbstadsprivilegier i Aaret 1665. Oljemalede Portrætter af M. B. samt hans Datter og Svigersøn Ernst Nielsen findes i Bergens Billedgalleri. En anden Datter var gift med Oberst Johan Adam de Roclenge ved bergenhussiske Regiment.

Personalhist. Tidsskr. 2. R. I, 74 ff. Nicolaysen, Norske Mag. II, 447-456. Nicolaysen, Norske Stiftelser III, 284. Munch, Saga I, 84.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Bjørn, Ole, 1648—, Præst. Han fødtes paa Frederikshald 1. Maj 1648 og var Søn af Kjøbmand Jens Sørensen B. og Anne Olesdatter Dorph, blev Student fra Christiania Skole 1666, theologisk Kandidat 1670 og tog Aaret efter Magistergraden, efter at han var bleven Konrektor i Aalborg. Da Skolens Rektor, til Dels ved B.s Underfundighed, var afskediget, fungerede han nogen Tid som saadan, men synes at være bleven nødt til at tage sin Afsked; i alt Fald levede han uden Embede fra 1685, indtil han 1692 blev Sognepræst til Thisted og Tilsted. Her vakte han i 1696 det aller-

*Han var maaske en
Søn af den i 1649 nævnte
P. J. Bjørnsen;
han blev dodelig nær
ret paa Tøget 1676.*

største Røre, i det han, der havde Ord for Lærdom og Gudfrygtighed, erklærede lidende, som søgte hans Bistand, for legemlig besatte af Djævelen; mangfoldige troede sig snart ogsaa besatte, og B. optog en Skare af saadanne i sit Hus, hvor han med Bistand af et Par Studenter arbejdede paa Djævelens Uddrivelse; de besatte angave andre, som havde paaført dem Besættelsen, og B. erklærede, at disse burde brændes. Blandt dem var en hæderlig Borgerkone, der havde nægtet B. sin Datter til Ægte. Vanviddet greb saaledes om sig, at endog de mere dannede troede paa Forhexelsen, og Stemningen blev saa fortvivlet, at mange tænkte paa at forlade Byen. Endelig lykkedes det Biskoppen at bringe nogle af de besatte til Bekjendelse om, at det hele var Bedrageri, og ved en Kommissionsdom af 1697 blev B., som af Hævnjerrighed og Vellyst havde sat Besættelsen i Scene, dømt fra Embedet, til at staa aabenbar Skrifte, miste sin Boslod og forlade Jylland. Han appellerede til Højesteret, hvor han selv forsvarede sin Sag. 1698 dømtes han fra Kald, Kjole og Boslod samt til Fængsel paa Livstid, af hvilket han dog løslodes næste Aar mod at forlade Landet; han drog da til Sverige og Tyskland, hvor han skal have endt sine Dage.

Werlauff, Antegn. til Holbergs Lystspil S. 451 ff. Hundrup, Lærerstanden ved Aalborg Kathedralskole II, 4 ff. *G. L. Wad.*

Bjørn, Oluf Bjørnsen, —1381, var utvivlsomt en Søn af den Bjørn Olufsen, der 1343 ejede Stensgaard i Fyn, thi ogsaa O. B. besad denne Gaard. Han nævnes 1355, da han endnu kun var Væbner. Derimod var han 1360 Ridder og alt en fremragende Mand, thi det følgende Aar var han en af Medforloverne for den til Hertug Albrecht af Meklenborg udlovede Brudeskat, og 1364 var han Medlem af Rigens Raad og en af Afsendingerne til Forhandlingerne i Stralsund med Hansestæderne. Han maa have staaet i stor Gunst hos Kong Valdemar Atterdag, thi denne indsatte ham til Exekutor af sit Testamente. 1377 var O. B. Hovedsmand paa Gurre. Han døde 1381 og ligger med sin Hustru, der hed Hille, begravet i St. Peders Kloster i Næstved (nu Herlufsholm), blandt hvis Velgjørere han og hans nærmeste Slægt nævnes.

Danmarks Adels Aarbog 1887, S. 88.

Thiset.

Bjørnbak, Lars, 1824—78, Skolelærer og Politiker. B. fødtes 19. Jan. 1824 i Lendum, Børglum Herred, Søn af Skolelærer Niels Thomsen B. (f. 1786 † 1862) og Cathrine Marie Larsdatter (f. 1796

† 1857). B. uddannedes 1841—43 paa Snedsted Seminarium (under G. P. Brammers og L. C. Müllers Ledelse), blev 1844 Skolelærer i Guldager ved Hjørring og forflyttedes 1855 til Viby ved Aarhus. B. var en dygtig Lærer og stiftede 1857 desuden en ikke-grundtvigiansk Folkehøjskole i Viby samt lagde stærk Vægt paa Meddelelse af positive Kundskaber. Tidlig vendte B. sin Hu til det politiske Liv, og i Flyveskriftet «Frem, Bondemand, frem» (under Mærket Søren Christensen) rettede han 1852 en kraftig Opfordring til Bønderne om at tilegne sig Kundskaber (thi «Kundskab er Magt, Uvidenhed er Trældom») og derved vinde Evne til selv at styre deres egne Sager. 1862 var B. tillige med Tscherning og G. Winther Medstifter af «den jyske Folkeforening», og 1866 grundlagde han «Aarhus Amtstidende»; han søgte at udvikle et eget jysk (anti-kjøbenhavnsk) Parti, ultrademokratisk og unationalt, med stærk Fremhævelse af materielt Velvære og afgjort Modstand mod Forsvarsvæsenets Udvikling og anden «Krigsgalskab». 1872 sluttede B. sig endog til «Internationale». B. søgte 1865 og 1873 forgjæves Valg til Folketinget, men valgtes i Marts 1877 til Medlem af Aarhus Amtsraad. Døde 2. Jan. 1878. En Mindestøtte rejstes 1880 af hans Venner nær ved Viby Højskole. B. ægtede 1845 Eline Marie Hede-gaard, en Slagterdatter fra Aalborg, f. 1821 † 1884. — Hans Søn *Viggo B.*, f. 1853, overtog 1878—86 Højskolen og udgav ligeledes «Aarhus Amtstidende»; valgtes 1884 og 1887 til Folketinget.

Aarhus Amtstidendes Feuilleton 20. Sept. 1880 — 9. Maj 1881 (spredte Numre).

Emil Elberling.

Bjørnsee, Otto Jonas, 1682—1760, Officer. Han blev født 29. Marts 1682 i Kjøbenhavn og deltog i sin Ungdom i de danske Hjælpetroppers Felttog i Brabant og Flandern. Han blev Kapitajn-lieutenant 1711 ved Prins Carls gevorbne Infanteriregiment, tog senere Del i den store nordiske Krig i Meklenborg, Pommern og Norge og stod fra 1718 ved akershusiske Infanteriregiment. Ved denne Afdeling blev han staaende, indtil han 1744 blev Oberst og Kommandant paa Akershus Fæstning. 1756 blev han Generalmajor. Han blev gift 1729 med Anna Maria Griis, Enke efter Kjøbmand Johan Jørgensen Brøgger. Hun var født 13. Marts 1692 og var en Datter af Raadmand Christen Eskildsen G. i Christiania og Kirsten Leuch. B. døde 1. Okt. 1760 i Christiania, og hans Enke 14. Febr. 1770.

Tullin, Saml. Skrifter I, 300. Collett, En gammel Christiania-Slægt. Anker, Biogr. Data om norske Generalpersoner S. 48 f.

P. F. Rist.

Bjørnsen, Bertel, 1749—1820, Borgmester, en Søn af Højesteretsassessor Bjørn Bertelsen B. og Marie Dorothea f. Esmarch, fødtes 28. Sept. 1749, blev 1771 Exam. juris, s. A. Kopist i Kancelliet, 1773 juridisk Kandidat, 1775 Kancellisekretær, 1776 Kancelliraad, Byfoged og Raadmand i Helsingør, 1782 Justitsraad, 1800 tillige Borgmester, 1806 entlediget som Byfoged og Raadmand for ved Siden af sin Stilling som Borgmester at kunne overtage Præsidentens Forretninger, dog uden at føre Titel som saadan, 1807 Etatsraad og døde 20. April 1820. Som en Anerkjendelse af hans mangeaarige, fortjenstfulde Virksomhed i Helsingør skjænkede Borgerrepræsentanterne et Maleri af ham til Raadhuset «til et velfortjent Hædersminde, dem samt nuværende og efterkommende Borgere til en kjær Erindring og til en stedsevarende Prydelse for Raadhusets Sal». Han blev 1. Okt. 1777 gift med Petrea Cathrine Reiersen, der døde 26. Okt. 1833 i Helsingør. *G. Kringelbach.*

Bjørnsen, Louise Cathrine Elisabeth, f. 1824, Forfatterinde. Frøken B., Datter af Præsten Ferdinand Cornelius Eberhard B. og Rebekka Adolphine f. Rabe-Holm, er født i Roholte Præstegaard i Faxe Herred 9. April 1824. Faderen, der senere var bleven flyttet til Kongsted i samme Herred, døde i hendes 8. Aar fra Hustru og 9 Børn. Dette haarde, uventede Slag vakte den første dybe Alvor i Datterens Sind; men hun havde Moderen tilbage og følte sig inderlig knyttet til hende, efter hvem hun havde arvet poetisk Begavelse, og hvis Vejledning og Exempel blev af højt Værd for den unge Piges Udvikling i kvindelig Aand. Moderen aabnede hende Indblik i Romantikkens og Digtningens Verden. Som Enke i indskrænkede Kaar havde Fru B. taget Ophold i Tinghuset i Braaby ved Gisselfeld; her underviste hun selv sine Døtre og gjorde dem delagtige i Udbyttet af sin Erfaring og Læsning, samtidig med at hun holdt dem strængt til Flid og Huslighed. Efter den her omtalte Datters Konfirmation flyttede Familien til Næstved, hvor Livsmodet og den udadhigende Trang vaagnede i den ikke legemsstærke Louise. Saa kom Clara Raphaels «Tolv Breve», og, uden at de just virkede fuldt sympathetisk paa Frøken B., udvidede de dog hendes Synskreds, og hun, hvis Stile og Breve havde faaet megen Ros, begyndte nu at spørge sig selv, om ikke ogsaa hun var Forfatterinde. Resultatet blev, at hun hemmelig — mest i natlige Timer — nedskrev Romanen «Hvad er Livet?», som efter megen Kamp kom til Verden og endelig efter et Par Aars Forløb

fundt en Forlægger (1855), hvorpaa den senere blev oplagt 2 Gange. Den bar Forfattermærket «Elisabeth Martens», hvilket bevarede paa de følgende Arbejder: «En Kvinde» (1860), «Tre Fortællinger» (1866), «Hvad behøves der for at leve? Skildringer» (1869), «Sangerinden» (1876), «Fra Fortid og Nutid, en Samling Fortællinger» (1878) og «Skibladner» (1883). Foruden disse større Arbejder har hun skrevet forskjellige mindre Ting til Avisfeuilletoner, Almanakker og Tidsskrifter. — Siden sin Moders Død i Ringsted 1858 har hun i over 30 Aar opholdt sig i en Venindes Hus i Kjøbenhavn, hvor hun efter sin Tilbøjelighed har ført en tilbagetrukken Tilværelse med opofrende Kjærlighedsgjerning. Hendes Forfattervirksomhed har skaffet hende en aarlig Statsunderstøttelse. *Nic. Bøgh.*

— Hun døde 27 Dec. 1899.

Bjørnsen, Poul, 1620—1706, s. Bjarnarson (ovfr. S. 322).

Bjørnsen, (Poul) Jørgen, 1596—1680, Søofficer, født i Flensborg. Efter at have været Skibskapitajn blev han 1652 udnævnt til Viceadmiral paa Bremerholm og som Følge deraf 1655 Medlem af Admiralitetet ved dettes Oprettelse; han skal være fratraadt disse Stillinger 1675. Hans Virksomhed var vistnok begrænset til den indre Styrelse af Orlogsværftet. Gift med Anne Valentinsdatter,^{*)} Han døde 1680. ^{*) f. 1598 i Flensborg og døde 1683.}

Lützow, Hist. Efterretn. om danske Søe-Officerer I, 107. Bruun, Curt Sivertsen Adelaer S. 189. *J. A. Fridericia.*

Bjørnsen, Sophus Magnus, 1790—1857, Forstmand. B. var født 3. Dec. 1790 som ældste Søn af Jacob B., Præst i Valløby paa Sjælland, og Sophie Magdalene f. Svendsen. 1805—8 tjente han i det holstenske Feltjægerkorps og siden i 3 Aar som Exspektant ved Forstinstituttet i Kiel. Efter en kortvarig Virksomhed i Nordsjælland kom han 1813 til Lavrvig i Norge, hvor han som Assistent, Holzførster og til sidst Overførster lagde en overordentlig Arbejdsevne og administrativ Dygtighed for Dagen. 1817, da Staten solgte Lavrvig Grevskab, vendte han tilbage til Danmark; 1825 blev han Skovrider paa 1. Kjøbenhavns Distrikt og 4 Aar efter paa 2. Kronborg Distrikt, hvor han virkede Resten af sit Liv som en udmærket praktisk Skovbruger. Desuden var han Sandflugtskommisær, førte Statstilsynet med private Skove i Nordsjælland, var Medlem af Skovreguleringskommissionen og var samtidig en udmærket Landmand samt en ivrig Politiker. Han døde 14. Avg. 1857 som Følge

af en Operation. B. ægtede i Norge Johanne Bredine Wright, Datter af Proprietær Peter W. paa Helgelund i Laverdalen.

Ugeskr. f. Landmænd VII, 1859. A. Oppermann, Bidrag t. d. danske Skovbrugs Hist. *A. Oppermann.*

Bjørnsen, Stephan, 1730—98, s. Bjarnarson (ovfr. S. 323).

Blach, Jørgen Mogensen, 1796—1866, Bonde og Politiker. Han er født 16. Jan. 1796 paa Grevskabet Frijsenborg, hvor Forældrene, Mogens Mikkelsen B. og Johanne Kirstine, havde fæstet Hadsten Kro; 1825 ægtede han Kirstine Marie Nielsdatter, en Gaardejerdatter, og nogle Aar efter fik han Svigerfaderens Gaard, Blachsgaard, i Taastrup, Randers Amt, som han ejede til kort før sin Død, 10. Sept. 1866. B. var en ualmindelig fremskreden Bonde; han ikke blot læste de nye Landbrugsskrifter, men hvad de lærte, førte han ud i Praxis paa en saa dygtig Maade, at han ved flere Lejligheder hædredes for «Landboffid og Vindskibelighed»; saaledes fik han af Landhusholdningsselskabet i 1839 dets tredje Sølvbæger. For øvrigt drev han en ret omfattende Ejendomshandel, han var saaledes til forskjellig Tid Ejer af 12—14 Land- og Kjøbstadsejendomme. B.s Navn er imidlertid mere knyttet til hans politiske end til hans agronomiske Virksomhed. 1841 valgtes han til Stænderdeputeret og henledede som saadan flere Gange Opmærksomheden paa sig ved sine frisindede og yderst djærve Udtalelser, ligesom han ved Tronskiftet 1848 var med til at underskrive den af 26 jyske Stænderdeputerede og Suppleanter indgivne Adresse om en «paa lige Menneske- og Borgerrettigheder bygget fri og folkelig konstitutionel Forfatning». Til den grundlovgivende Rigsforsamling stillede B. sig ikke, derimod valgtes han i Dec. 1849 som Repræsentant for Aarhus Amts 3. Kreds til Medlem af det første Folketing, og som i Stænderforsamlingen var han ogsaa i Folketinget et flittigt Medlem af forskjellige Udvalg. Da han ved de næste almindelige Folketingsvalg 1852 faldt igjennem i sin gamle Kreds, opgav han sin politiske Virksomhed. Foruden denne har B. fra Tid til anden haft næsten alle kommunale Ombud at røgte, ligesom han hædredes med en Del private Tillidshverv; saaledes var han 1850, bl. a. sammen med Bregendahl og J. C. Nyholm, Medindbyder til Stiftelsen af «den jyske Kreditforening».

Rugaard, Fremrag. danske Bønder S. 421 ff.

H. Hertel.

Blach, Oluf, 1694—1767, Handelsmand, er født i Aarhus og tog 1727 Borgerskab i Kjøbenhavn som Kjøbmand. 1729—40 havde han tillige med 2 andre Eneret paa Handelen paa Finmarken, og som en af Direktøerne for det almindelige Handelskompagni fik han igjen 1763 Delagtighed i samme Handelsmonopol ligesom i det islandske og grønlandske. 1764 blev han Bankdirektør og døde med Titel af Etatsraad 1767. Det vides ikke, om det er ham, der en Tid var i Kompagni med Ryberg, eller om Firmaet først efter hans Død indtraadte i denne Forbindelse; senere var hans Søn Chr. Schaarup B. i Kompagni med Konferensraad Erichsen.

Baden, Frederik V's Aarvog S. 39. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. III, 294 og Rettelser.

O. Nielsen.

Blache, Christian Vigilius, f. 1838, Maler. Han er Søn af ndfr. nævnte Rektor Hans Henrik B. i Aarhus og fødtes 1. Febr. 1838. Han blev Student 1857 fra Aarhus Skole, men forlod Studeringerne for at blive Skibsbygger og var 2 Aar i Lære som saadan. Derved blev han klar over sit Kald, lagde sig efter Sømaleriet hos C. F. Sørensen, medens han samtidig besøgte Kunstakademiet. I 1863 begyndte han at udstille, og det følgende Aar købte den kgl. Malerisamling «Fra Begtrupvigen ved Hals», og i 1865 fik han den Neuhausenske Præmie for «Danske Orlogsskibe under Letning i Sundet». Efter at han havde vundet samme Præmie for «Søgang ind imod Land, Motivet fra Kronborg Strand», fik han i 1872 Akademiets Rejseunderstøttelse for 2 Aar og besøgte Nederlandene, Belgien, Frankrig og Italien. Inden den Tid havde han i 1870 ægtet Marie Christine Malling. Af senere Arbejder kunne nævnes: «Redningsbaaden kjøres til Strandingsstedet» (1871), «Fra Stranden ved Scheveningen, en Fiskerskøjte trækkes paa Land» (1876), «Søren Kanne, som med sine Heste redder to skibbrudne» (1877), «Store Dønninger mod en Klippekyt» (1883), «Christianshavns Kanal set fra Trangraven» (1885). Foruden ved, hvad der karakteriserer Kunstneren som en dygtig Sømaler, udmærke de fleste af disse Billeder og overhovedet hans Arbejder sig ved en korrekt Behandling af Luften og en livfuld Staffage. B. blev i 1888 Medlem af Kunstakademiets Plenarforsamling, efter at dets Aarsmedaille to Gange var tilkjendt ham.

S. Müller, Nyere dansk Malerkunst S. 26 ff. Weilbach, Konstnerlex.

Ph. Weilbach.

Blache, Hans Henrik, 1787—1871, Rektor. B. blev født 11. Juli 1787 i Aalsø ved Grenaa, hvor hans Fader, Palle Christian B., var Degn og Organist. 1800 blev han Discipel i Aarhus Kathedralskole, hvis daværende Tilstand han senere har skildret med temmelig mørke Farver («Hist. Tidsskr.» 4. R. 3. Bd.). Han blev Student 1806, tog theologisk Examen 1811, blev Adjunkt i Aarhus 1813, 1824 Overlærer, 1833 Konrektor, 1838 Rektor, alt ved samme Skole. 1853 blev han udnævnt til Professor, 1861 tog han sin Afsked. Han døde i Kjøbenhavn 30. Maj 1871. Han var gift med Elise Marie Kold, Datter af Kjøbmand Hans K., som nedstammede fra Tordenskjolds Kammertjener Kold. Han var en dygtig, human Skolemand og en meget dannet Mand med en ikke ringe poetisk Begavelse, der mest fremtraadte ved private Lejligheder; dog har han ogsaa efterladt forskellige Digte, som findes i Tidsskrifter; nogle ere samlede i en Udgave for Venner: «Arosia». Hans Programmer vare til Dels af pædagogisk Indhold; til Dels indeholde de historiske Efterretninger om Aarhus Skole.

Erslew, Forf. Lex. Aarhus Stifts-Tidende 7. Juni 1871. *S. B. Thrige.*

Black, Hans, —1555, latinsk Digter, skal have været Rektor ved Roskilde Domskole 1542—44, nævnes ogsaa som Kannik. Rejste udenlands i mange Aar. I April 1545 findes han immatrikuleret i Wittenberg og 1546 i Køløn; 1549 udgav han i Paris en Samling «Odæ sacræ», der udmærke sig ved poetisk Aand, og Aaret efter ligeledes i Paris «Sermonum liber, ex Isocratis oratione de regno, carmine heroico». Efter mere end 10 Aars Omflakken døde han 30. Juni 1555 i Rom. Han betegnes af samtidige som en Mand af fremragende Lærdom og sjældne Digtergaver.

Petersen, Den dsk. Lit. Hist. II, 92 ff. Ny kirkehist. Saml. I, 468. II, 289. III, 496. Bloch, Roskilde Domskole I, 37. Bruun, Aarsberetn. fra det kgl. Bibl. II, 311 ff. *H. F. Rørdam.*

Black, Niels, —1562, Rektor og Kannik, var formodentlig en ældre Broder til ovennævnte Hans B. Han var en af Humanismens Repræsentanter her til Lands. I Reformationstiden var han Rektor ved Roskilde Domskole og havde blandt sine Disciple den siden navnkundige Niels Hemmingsen, der altid bevarede en stor Hengivenhed for sin fordums Lærer. Sandsynligvis har han Del i den Udgave af Erasmus' latinske Oversættelse af Pauli Breve, der 1534 udkom i Roskilde, ledsaget af forklarende Anmærkninger. Senere var han i en Række Aar Kannik i Domkapitlet og mødte

som en af dettes Talsmænd i Dec. 1543 i Kjøbenhavn ved et Colloqvium, som holdtes mellem Professorerne og Kannikerne angaaende forskjellige theologiske Stridspunkter, da Kannikerne endnu i flere Henseender holdt fast ved de katholske Lærdomme og Skikke. Senere har N. B. vistnok forsonet sig med Reformationen, da Hemmingsen 1560 tilegnede ham sine «Catechismi qvæstiones» og omtaler ham med stor Højagtelse. 1555 og senere var han Værge for den ene Side af Domkirken. Han døde 15. Maj 1562. En samtidig fortæller, at han i Roskilde havde det hædrende Øgenavn «eleemosynarius» paa Grund af sin Gavmildhed mod fattige, særlig trængende Skoledisciple.

Rørdam, Kbhvns Universitets Hist. 1537—1621 I, 32 f. 162. III, 19. 427. Ny kirkehist. Saml. III, 494. 659. Rørdam, Hist. Kildeskr. 2. R. II, 39 ff. Löffler, Gravstene i Roskilde S. 18.

H. F. Rordam.

Blaumüller, Theobald Edvard Julius, f. 1851, Præst og Forfatter. Edv. B. er født i Kjøbenhavn 12. April 1851 og er Søn af Bogbindermester Joh. Jul. B. og Christine Charlotte Amalie f. Jørgensen. I 1870 blev han Student fra Borgerdydskolen i Kjøbenhavn og tog næste Aar Philosophicum med en for alle Fag tilføjet særlig Udmærkelse. Professor Brøchner, til hvem han gennem Universitetslivet var kommen i nært Forhold, opfordrede ham indtrængende til at fortsætte sine Studier inden for det filosofiske Fakultet, men han valgte Theologien og tog sin Embedsexamen i 1876. Var i nogle Aar theologisk Manuduktør, indtil han i 1879 tiltraadte Embedet som Kapellan i Asminderød med Bopæl i Fredensborg. I 1886 forflyttedes han der fra til Kapellaniet ved Helligaandskirken i Kjøbenhavn. — 15. Juni 1880 ægtede han Elisabeth Petra Aline Bondo, Datter af daværende Præst i Vallensbæk Niels Gumme B. og Anna Petra Elisabeth f. Fog, Biskop B. J. F.s Søster. — I «Dagbladet» har han offentliggjort Bladartikler af blandet æsthetisk og religiøst Indhold («Polemiske Overvejelser i Anl. af Bjørnsons «Over Evne»», «Holberg og Rationalismen» osv.) og paa forskjellige Steder mindre Digte. I 1886 udgav han «Saul, Tanker og Billeder», der er et meget lovende Debutarbejde.

Nic. Bøgh.

Blaunfeldt, Maximilianus Franciscus, 1799—1880, Jurist og Politiker, født 26. April 1799 i Aabenraa, Søn af en i sin Barn- dom fra Tyskland indvandret Handskemager af samme Navn (f. 1749 † 1821); hans Moder hed Ingeborg f. Petersen. Efter sin Kon- firmation sad han 10 Aar paa et Herredskontor i sin Fødeby,

sendtes derpaa 1824 til Latinskolen i Slesvig og 1826 til Universitetet i Kiel. 1828 nedsatte han sig som Sagfører (Advokat) i Slesvig, 1831 i Flensborg. Fra o. 1840 var han stadig Medarbejder ved den af Bogtrykker A. S. Kastrup udgivne «Flensburger Zeitung», som med stor Dygtighed førte Danskhedens Sag imod den slesvig-holstenske Bevægelse, og da han samtidig med megen Energi virkede for at faa det saakaldte Sprogreskript, om Indførelsen af dansk Retssprog i de danske Egne, ført ud i Livet, blev han Gjenstand for det oprørske Partis Forfølgelse. Strax ved Krigens Udbrud 1848 maatte han derfor flytte til Kjøbenhavn, hvor han nu i de nærmeste Aar ivrig deltog i den offentlige Drøftelse af det slesvigske Spørgsmaal. Han var en af Hovedmændene for den energiske Modstand mod enhver Tanke om Sønderjyllands Deling, medens han paa den anden Side lige saa ivrig modsatte sig Hertugdømmets politiske «Selvstændighed» («De farligste Klipper for det danske Statsskib», 1849). Efter Slaget ved Isted udnævntes han til Herredsfoged i det sydligste Slesvig (Hütten) og til Justitsraad. 1864 blev han uden paaviselig Brøde behandlet som Krigsfange og udsat for den haardeste Medfart af de fjendtlige Tropper. Han døde i Kjøbenhavn 29. Jan. 1880. Gift med Emilie Rafn, en Datter af Kommitteret i Kommercekollegiet, Botanikeren Carl Gottlob R.

Blaunfeldt, Minder fra Sønderjylland, 1876. Alberti, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex.

A. D. Jørgensen.

Blechingberg, Erik Daniel Georg, f. 1834. Generalskattedirektør, en Søn af Etatsraad, Hovedbogholder i Nationalbanken Andreas Lous B. (f. 12. Okt. 1805 † 19. Avg. 1880) og Erichine Noline Cathrine f. Nisson (f. 23. April 1810 † 15. Nov. 1882). Han er født i Kjøbenhavn 18. Okt. 1834, blev 1852 Student fra v. Westenske Institut, 1858 juridisk Kandidat, s. A. Volontær i Indenrigsministeriet, 1859 Assistent, overgik 1863 i samme Stilling til Expeditionskontoret for Skatte- og Stempelsager, blev 1866 Fuldmægtig i dette Kontor, 1873 Chef for Statsaktivkontoret, 1874 Chef for Kontoret for Skatte- og Stempelsager, 1877 Departementschef for 1. Revisionsdepartement og 1888 Generaldirektør for Skattevæsenet. Fra 1862—77 var han tillige Sekretær ved det veterinære Sundhedsraad, 1865—66 konst. Docent i Landboret ved Veterinær- og Landbohøjskolen, og siden 1882 har han været Medlem af den bestandige Justitsdirektion. 1888 blev han Kommandør af Danebroges 2. Grad. 10. Maj 1864 <sup>for Illanselø
riet.</sup>

blev han gift med Charlotte Marie Wilse (f. 24. Juni 1838), en Datter af Højesteretsassessor Christian Ferdinand W. (f. 8. Juni 1790 † 22. Avg. 1860) og Anna Augusta Sophie Elisabeth f. Phister (f. 23. Juli 1803 † 31. Dec. 1840). *Han døde 25 Sept. 1902.* *G. Kringelbach.*

Blechingberg, Otto Carl, 1800—63, Generalfiskal og Kammeradvokat, en Søn af Etatsraad, Overretsassessor Daniel B. (f. 1770 † 1851) og Sophie Ambrosia f. Lous (f. 1777 † 1852), fødtes i Kjøbenhavn 26. Jan. 1800, blev 1816 Student fra Borgerdydskolen i Kjøbenhavn, 1819 juridisk Kandidat, 1821 Overretsprokurator, allerede 1823 Højesteretsadvokat paa Grund af sin «fortrinlige Duelighed, Flid og Nøjagtighed», og fordi man i ham ventede «at finde en Mand, der vilde hædre sit vigtige Kald», en Forventning, som han ved sin følgende Virksomhed ikke gjorde til Skamme. 1833 blev han Justitsraad, 1843 Etatsraad, 1846 tillige Generalfiskal, 1854 tillige konst. Kammeradvokat, 1858 Konferensraad og døde 4. Jan. 1863 i Kjøbenhavn. Som Formand for Nationalbankens Repræsentantskab havde han en væsentlig Indflydelse paa den i 1838 truffne Afgjørelse af Finansernes og Bankens Mellemværende (Tolvmillionsagen); senere var han Formand for den Komité, der skulde føre Kontrol med Udstedelsen og Indfrielsen af de Kreditbeviser, der sattes i Omløb i Anledning af Krigen 1848. Han blev 1850 valgt til Landstingsmand for 1. Kreds og var under sin kortvarige Virksomhed i Tinget bl. a. Ordfører for den Takadresse, som Rigsdagen sendte Hæren efter Sejren ved Frederiksstad, og i 1851 for den Dagsorden, hvori Rigsdagen udtalte det Haab, at den bebudede Ordning af det danske Monarkis forskjellige Dele ikke maatte medføre, at den tidligere Stænderforsamling for Slesvig blev gjenoprettet. I Aaret 1853 blev han valgt for 2. Kreds, men modtog ikke Valget, formentlig fordi han med sine Anskuelser under de daværende Forhold fandt det uforeneligt med sin Embedsstilling at have Sæde i Repræsentationen. Han var en nobel Karakter, en varm Patriot, en skarpsindig Jurist med en ualmindelig klar Fremstillingsevne og havde desuden en levende Interesse for og Forstaaelse af Litteratur og Kunst. Han blev 6. Dec. 1823 gift med Vibeke Dorothea Garde (f. 12. April 1801 † 11. Nov. 1871), en Datter af Sognepræst i Horslunde, Provst Hans Fribo G. og Inger Marie f. Bruun.

Barfod, Dansk Rigsdagskalender 1856, S. 167 f. Illustr. Tid. IV, Nr. 173.

G. Kringelbach.

Blicher, Diderik Nicolai, 1746—1805, Præst, er født 10. Maj 1746 i Stokkemarke paa Laaland, hvor Faderen, ndfr. nævnte Peder B. († 1746), var Sognepræst. Moderen hed Bodil Marie f. Collin. Han blev Student fra Nykjøbing Skole 1765 og tog Attestats 1771. Fra 1772—75 var han Hovmester hos Grev A. G. Moltke paa Bregentved og derefter 2 Aar hos Grev Schack i Sorø. I 4 Aar opholdt han sig i Kjøbenhavn og kaldtes 1781 til Præst i Gunslev paa Falster. Aaret efter ægtede han Mette Poulsen (f. 1751 † 1826), en Skolelærerdaughter fra Sest ved Kolding. Han blev Provst 1797 og døde pludselig paa Landemodet i Maribo 27. Juni 1805. — B. og hans to Naboer og Venner, S. Ingemann i Thorkildstrup og H. Ø. Glahn i Riserup, ansaas med rette for tre usædvanlig dygtige Præster. B. bevarede bestandig den Anstand og fine Levemaade, han som Hovmester havde tilegnet sig; han var ogsaa særdeles anset som Provst, og hans administrative Dygtighed kom ligeledes hans Sogn til gode, i det han hjalp Bønderne med Raad og Daad, saa de ved Salget af Stangerup Gods 1785 bleve Selvejere. Ogsaa var han, som næsten alle dygtige Præster den Gang, en god Landmand.

Barfod, Falsterske Gejstligheds Personalthist. II, 81 ff.

L. Koch.

Blicher, Niels, 1748—1839, Præst, Søn af Jens Nielsen B. (f. 1711 † 1765) og Poulina Thomasine f. Gantzel, er født 21. Avg. 1748 i Starup i Vejle Amt, hvor Faderen var Præst; denne døde saa uformuende, at hver af Børnene kun fik 10 Rdl. i Arv; Farbroderen, Laurids Blicher i Bjerregrav, tog sig da af deres Opdragelse. B. gik i Odense Skole, hvor han især viste Anlæg til en stærk og levende Imagination. Han blev Student 1770, Kandidat 1773. Efter at have været Huslærer hos Kammerherre Lütichau paa Tjele blev han 1779 af Etatsraad Steen de Steensen kaldet til Sognepræst for Vium og Lysgaard i Aarhus Stift, og det følgende Aar ægtede han Christine Marie Curtz (f. 1753 † 1820), en Datter af Præsten Hans C. i Darum; foruden 3 andre Børn fødte hun ham 11. Okt. 1782 Sønnen Steen Steensen B. (se ndfr.). I Vium havde han 1793—94 «et Miskjendelsens Aar», da adskillige Uvenner søgte at trække ham ind i den ene Proces efter den anden, og selv hans Venner miskjendte ham. 1796 forflyttedes han til Randlev og Bjærgager, ligeledes i Aarhus Stift. Her var Sønnen Steen Steensen Forpagter af Præstegaardsjorden 1811—19. I Aaret 1822 tog han sin Afsked; men da den ældre Broder, J. G. Blicher

i Morning, var svagelig, fungerede han for ham i 3 Aar, til ogsaa han tog sin Afsked. Der fra flyttede han til Sønnen, der var bleven Præst i Spentrup og Gassum, hvor han døde 10. Marts 1839. — B. har skrevet adskillige mindre Skrifter og især en stor Mængde Artikler om de forskjelligste Æmner i Tidsskrifter. Han roses i Malthe Møllers Repertorium som en agtværdig Religionslærer; men det er intet Under; thi han havde tilskrevet Udgiveren et Brev, hvori han glæder sig over, «at der i Repertoriet haves Overopsigt med Lærerne, og at der vækkes og rettes saa kraftigen ved vore snorksovende og forargelige levende Brødre». Selv hørte han ogsaa til de fremmeligste af sin Tids Præster; han vandt 1786 Landhusholdnings-selskabets Guldmedaille, vaccinerede flere Aar igjennem og var en af de første, der sluttede en Tiendeakkord; men den var saa uheldig, at han maatte ansøge om at faa den omgjort igjen. Han søgte forgjæves at faa den evangeliske Salmebog indført i Randlev. Da han paaviste Sognefolkene det forargelige i den megen Omtale af Djævelen, om «at rives af ham» og «at kives med ham i Dødens Elende», svarede de, at da Djævelen gaar omkring som en brølende Løve, søgende, hvem han kan opsluge, vil han vel ogsaa især holde sig til, naar vi skulle dø. B. kunde ikke sætte sin Sag igjennem; men i «Iris og Hebe» 1802 gav han interessante Oplysninger om den evangeliske Salmebogs Hændelser i Nørrejylland. Som Forfatter hørte han til den i Slutningen af forrige Aarhundrede temmelig talrige Klasse, der mente, at et lyst Hoved og en god Portion Selvtillid vare tilstrækkeligt Grundlag for at kunne tale med om alle mulige Anliggender. Hans theologiske Anskuelse undergik som saa mange af hans samtidiges ikke liden Forandring i Tidens Løb; i Slutningen af sit Liv skrev han flittig i Grundtvigs og Rudelbachs theologiske Maanedsskrift og Lindbergs Maanedsskrift for Kristendom og Historie. Han har skrevet mange latinske Digte og udgivet en Topografi over Vium Præstekald (1795).

Avtobiografi i hans Topographie over Vium S. 278 ff. Erslew, Forf. Lex.

L. Koch.

Blicher, Niels Gudme, 1755—1832, Præst, Søn af Jens Nielsen B. (f. 1711 † 1765) og dennes anden Hustru, Gyde f. Gudme, er født 2. Maj 1755 i Starup i Vejle Amt, hvor Faderen var Præst. Han blev Kandidat 1780, Sognepræst for Harte og Bramdrup i Ribe Stift 1787, for Vejerslev, Ajdt og Torsø i Viborg Stift 1792, for Søften og Folby i Aarhus Stift 1795 samt Provst for Vester Lisbjærg Herred 1796, for Brusk Herred 1804 og Amtsprovst 1814. Han

forflyttedes til Gaverslund og Vinding 1817 og døde 20. Dec. 1832. Han var gift med Anna Marie Brøchner (f. 1775 † 1845), Datter af Sognepræst H. P. B. i Spentrup. — Han var 1812 Medlem af en Kommission, der skulde forhandle med de saakaldte stærke Jyder i Bjerre Herred, og som Amtsprovst misbilligede han i Aaret 1821, at H. G. Bechmann i Raarup tog deres Børn til Konfirmation (s. ovfr. S. 8). Det maa anses for en Mærkelighed, at han, der baade var en anset og dygtig Mand, og som kaldedes til Amtsprovst, et Embede, som der den Gang lagdes stor Vægt paa, aldrig vides at have ladet noget trykke. *L. Koch.*

Blicher, Peder, 1683—1746, Præst, blev født 11. Febr. 1683 i Bælum (Aalborg Amt), hvor Faderen, Jens Ove B., var Sognepræst. Han blev Student fra Aalborg Skole 1700, tog Attestats 1703 og var derefter Dekan paa Kommunitetet. 1708 tog han Magistergraden. Sin Præstegjerning begyndte han som Feltpræst 1709 og var med baade i Brabant og Skaane; men fra 1715 til sin Død, 14. Juni 1746, var han Sognepræst i Stokkemarke paa Laaland, «endskjønt han for sit excellente Hoved og Gaver havde vist ventet at bære en af de bedste Bispehætter» (Danske Saml. IV, 77). Han var bekjendt som en lærd Mand, men tillige myndig og stridbar, hvorfor Herredspræsterne heller ikke vilde have ham til deres Provst, skjønt Biskop Ramus havde udnævnt ham dertil. Foruden nogle Disputatser har han kun udgivet en Ligprædiken over sin ældre Broder, Mag. Diderik B., der døde 1721 som Præst ved Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn.

Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 800 ff. Suhms Nye Samlinger III, 300.

A. Jantzen.

Blicher, Steen Steensen, 1782—1848, Digter. Baade paa Sværd- og Spindesiden have B.s Forfædre været nøje knyttede til jyske Præstehjem, Herre- og Bøndergaarde — den Jord, han aandelig tog i Besiddelse, og hvor hans Digtning satte sin bedste Kjærne. Faderen var ovfr. nævnte Præst Niels B. († 1839), Moderen Christine Marie f. Curtz. Den første nedledte sin Herkomst fra en vendsysselsk Bondesøn, Ove Horsens, der kom i Kjøbmandslære i Aalborg, ægtede sin Husbonds Datter og antog hendes Slægtsnavn Blicher. Om Moderens Morfader, Steen Jørgensen til Avnsbjærg, fortæller Sagnet, at han i sin Ungdom havde tjent som Hundedreng; han blev senere gift med en Datterdatter af den fynske Biskop Niels Bang, og Sønnen adledes. Endnu en be-

rømmelig Æt var der i Slægten, i det B.s Farmoder, Pouline Gantzel, mentes at nedstamme fra Morten Luther.

B. blev født 11. Okt. 1782 i Vium Præstegaard, Lysgaard Herred, Viborg Amt, «paa Skjellet mellem Heden og Marken». Samme Dag blev han ved Hjemmedaab opkaldt efter sin Moders Morbroder, Steen de Steensen til Avnsbjærg, og da han en Maaned efter var i Kirke, deltog lutter adelige Personer i Fadderstadsen. Hverken ydre Lykke eller lyse Aandsvilkaar føjede sig dog til hans Barndom, der henrandt dels i Hjemmet, dels paa Avnsbjærg. Svagelig fra Fødselen var han ofte udsat for Sygdom og Vaade, dertil havde han et tungt Nemme, og hans Sjælsevner udviklede sig langsomt. Det tarvelige Præstehjem blev slet styret, Moderen var svag og tungsindig, og hendes Sygdom endte i Vanvid. Frænderne paa Avnsbjærg vare stive, fornemme Adelspersoner uden Gemyt eller Evne til at omgaas et Barn, der som B. besad et blødt, drømmefyldt Sind og en levende Fantasi. Men baade paa det gamle Herresæde og i sit Hjem har han modtaget dybe og varige Indtryk af Folkets Sagn og Viser, af den kun halvt opdyrkede Natur, hvor Ager og Hede, Kirker og Kæmpehøje laa Side om Side. Mest har Faderen været for B. Af ham modtog han Undervisning i de gamle Sprog, fra ham arvede han Jagtlysten og en vaagen Sans for Folkelivets Ejendommeligheder. Med Lærdommen døjede han sin Nød, og paa samme Tid, han kunde græde sig i Søvn over sine græske og latinske Skolebøger, rystedes hans Barnesind af heftige Forelskelser. Den første, der indtraf i hans 7. Aar, har hele Barnealderens Uskyld og rørende Komik; men 15 Aar gammel blev han indtaget i en ung, nygift Frue, der «kyssede, klappede, tog ham i Favnsbaade under 4 og flere Øjne saa længe, at Spøgen gjerne kunde bleven til Alvor», hvis Manden ikke var bleven forflyttet. I sine Erindringer skriver B., at dette «tomaanedlige Paradisliv» stedse staar for ham «som et Maleri, der aldrig taber sin friske Kolorit»; han tror stærkt paa, «at denne — ikke Sans-, men Sjælerus var hans Indvielse til Digter, hans Hensættelse i det Eden, hvor Fantasiens søde Bedrag og Hjærtets velsignede Daarskab har saa mangen lykkelig Stund hævet ham over Virkelighedens sørgelige Overdrev».

B. var den ældste af 4 Søskende og skulde — fortsættende Slægtens gode Traditioner — være Præst. I en Alder af 14 $\frac{1}{2}$ Aar kom han ind som den nederste i Mesterlektionen i Randers lærde Skole, hvis Rektor, P. Estrup, han senere skattede højt. Han

viste ufortrøden Selvanstrængelse, og hans Evner udviklede sig med forbavsende Fart. Langt hurtigere end ventet tog han i Efteraaret 1799 Artium med Udmærkelse (7 Laud. og 4 præ ceteris) og flyttede til Kjøbenhavn. I April 1800 fulgte Philosophicum og næste Aar Philologicum, begge med bedste Karakter. Han følte sig frisk og stærk, gik i Danse- og Fægteskole og var en ihærdig Idrætsmand. Da paadrog han sig i Forsommeren 1801 ved uforsigtig Badning en saa voldsom Bryst- og Nervesvækkelse, at han til sidst ikke uden Anstrængelse kunde gaa over et Stuegulv. Opgivet af Lægerne brød han over tvært med alle medicinske Forskrifter: den strænge Diæt afløstes af kraftig Spise og Drikke, i Steden for Ro og Stillesiddenden kom Bevægelse, Jagtture og Fløjtespil. I Nov. 1801 drog han som Huslærer til Falster og gennemførte her Kuren saa heldig, at han efter 2 Aars Forløb vendte tilbage med gjenvunden Helsen til Hovedstaden. Aarene 1803—7 optoges af flittige Studier. Han lagde sig navnlig efter levende Sprog, Historie, Geografi og Æsthetik, hørte den første Vinter Henrik Steffens og dyrkede ivrig Udlandets Litteratur, navnlig den engelske. Under sine Sprogstudier havde B. hverken Raad til at holde Lærere eller købe Bøger, men maatte hjælpe sig med Lexika paa de offentlige Bibliotheker. En kort Tid laa han paa Regensen, og 1806 opnaaede han en god Huslærerpost. Han blev Medlem af det gamle «borgerlige Selskab», hvor han tilbragte hyggelige Aften-timer, svang sig muntert paa Vinterballerne og forelskede sig i de smukke Borgerdøtre. En enkelt tavs Kjærlighedsforstaaelse har vistnok været af dybere Natur, end B. selv vilde tilstaa; men det var nu en Gang hans Grundsætning: ej at tage sig en Kjæreste, før han var i Stand til at tage sig en Kone.

I disse Aar spirede hans tidligste Poesier frem. Paa Falster havde Forfatteren Chr. Olufsen anvist ham Macphersons «Ossian», der ved sin Pathos, sit mørke Tungvind i Forbindelse med den folkelige Sagntone gjorde et uudsletteligt Indtryk paa ham. I Kjøbenhavn oversatte han Digtkredsen paa Prosa, og da den udkom 1807—9, skaffede den ham Navn af «Ossians heldige Oversætter». Men de Ossianske Toner fik tillige Strænge til at klinge i B.s eget Bryst. Han skrev Digte og lagde Digterplaner. Alle disse første Forsøg, deriblandt en Tragedie, «Fostbrødrene», brændte imidlertid under Bombardementet, som ogsaa paa anden Maade greb ind i B.s Skæbne. Langt mere end hin sejrige Aprildag 1801 have Ulykkesaarene efter 1807 grebet B. og mærket hans senere Pro-

duktion. Under Belejringen gjorde han Tjeneste ved Studenterkorpset, hans Klæder, Bøger og øvrige Ejendele gik op i Luer, hans Studier og Lærergjerning afbrødes, tomhændet og efter en æventyrlig Rejse kom han hjem til Faderen, der var bleven forflyttet til Randlev ved Aarhus. Efter et Aar hjemme drog han i Høsten 1808 paa ny til Kjøbenhavn for at læse til Embedsexamen. I de første Maaneder var det smaat baade med Husly og Kost; en Skive Flæsk med Kartofler var hans hele Middagsmad. Saa bedredes hans Kaar: han fik baade Valkendorfs Kollegium og en lille Pengeforstærkning, der igjen satte ham i Stand til at nyde det gamle Klublivs Adspredelser. I Foraaret 1809 tog han theologisk Embedsexamen med Karakteren «Laudabilis, in primis ob specimen scriptum», Aaret efter prædikede han for Demis og fik ligeledes Laud., men for Katekisering kun et Haud, «hvilket baade er det første og det sidste, han har erholdt for nogen Disciplin». 14. April 1810 blev han udnævnt til Adjunkt ved Randers Latinskole, og faa Uger senere ægtede han sin Farbroders Enke, Erneste Juliane f. Berg (f. 1793), der bragte ham en Medgift paa 11000 Rdl. Om hendes Herkomst haves forskjellige Beretninger. Til Dels var hun bleven opdraget af den gamle Præst Peder Daniel B. i Spentrup, efter hvem hun 1809, ikke 17 Aar gammel, sad Enke med en Arving paa Skjødet. Hun var nærmest lille af Væxt, meget smuk og havde brændende, sorte-brune Øjne. Endnu et Barn af Sind fordrev hun Sørgetiden med munter Leg i Randlev Præstegaard. B. saa for dybt i de brune Øjne og friede, men det Ja, han fik, var maaske ikke helt upaa-virket af et Løfte, som Farbroderen paa sit Dødsleje havde taget af sin unge Hustru, om, at hun skulde ægte B. Herfra lader den Dissonans sig delvis forklare, der klang gennem deres Ægteskab og truede med at opløse det. I den første Tid gik alt dog bedre i Hjemmet end udenfor. B. kunde ikke enes med sine foresatte, der — efter hans egne Ord — behandlede ham strængt som en Skolepog og foragtelig som en Lejesvend; Levestedet var for dyrt, Indkomsterne for smaa, og Udsigterne til et bedre Embede lange. Under disse Forhold opgav B. allerede i Høsten 1811 sin Lærerpost og drog med Familie hjem til Randlev. Af et Brev til Kammerjunker v. Harbou fremgaar, at B. paa dette Tidspunkt har ejet en Gaard, hvorpaa han venter at tjene 5000 Rdl., at han haaber at kunne leve uafhængig, overladt til sin Bestemmelse, som han længe «har følt og *vidst* Digtekunsten at være».

Hjemme forpagtede han Præstegaardsavlen og købte sig senere et Bolssted. I 8 Aar var han nu Landmand, men forberedte sig samtidig til præstelig Virksomhed, blev en vældig Jæger og en flittig Skribent, der foruden at være Poet besad en varm Deltagelse for hjemlig Værk- og Husflid og for de sociale Spørgsmaal, der begyndte at røre sig i Datidens Presse. Alligevel var Tiden trang: Hustruens Arv forbrugtes, efter som Familien voxede, og de Digte, han i Ny og Næ udsendte, syntes at glide lige saa upaaagtede hen som hans Ansøgninger om Præstekald. Det var heller ikke Bogen, men Bøssen, som befordrede ham, da han 1819 blev Præst. Han ^{skrev et Anvertissement} (averterede) om Plads som «Skovrider eller Skytte hos et Herskab»; en adelig Godsejer og Jagtfælle fik Nys om hans Plan og skaffede ham Torning og Lysgaard Præstekald. De 6 Aar, han var her, betegne vel en aandelig Modningstid, men tillige et økonomisk Forfald, der bragte ham en Gjæld paa 5000 Rdl.; B. var stedse en slet Pengestyrer, en godmodig Fantast, der samtidig laante og gav. Det havde for længst vist sig, at han og hans Hustru ikke stemmede overens. For hans digteriske Gjerning nærede hun ingen Deltagelse, og hans Jæger- og Landmandsvaner, hans lystige Omflakken stødte an mod hendes vidtdrevne Ordenssans. Heller ikke det stadige Pengetryk skulde give Hjemmet Hygge. Saa tog B. sin Tilflugt til Jagtlivets Adspredelser. Med Bøsse og Hund drog han ud i Mark og Hede, vadede gennem Moser, sejlede paa Fjorde og Søer, fyldende sin Taske med ædelt Vildt. Snart drog han ene afsted ad stille, afsides Veje, snart var det muntre Udfærd i broget Selskab, og efter Dagens Anstrængelser og Lyst rastede han hos Bønder, Herremænd og Præster. Han blev en ivrig Jæger, der fældede sit Bytte, hvor han saa det, og en lystig Selskabsbroder, der talte lige fortrolig med toddydrikkende Præster og omstrejfende Tater. Et endnu større Jagtomraade, end han havde haft i Randlev, fandt han i Torning og Lysgaard, hans Barndomsegn med de store Hedestrøg, hvor der endnu var Harer og Urfugle i Hobetal. Men han var ikke alene Jæger, han var tillige en rejsende, en friheds-søgende. Og her ude paa Jyllands Heder følte han sig fri og let, her glemte han Hjemmets Sorger og smilte ad sine Pengeforlegenheder, her ude fulgte han — med Sindet løftet i vemodig Alvor eller i lattermildt Lune — Musernes Leg.

Det var først, da B. havde sagt «Ungdommens Idealer og dens gyldne Drømme Farvel», at han for Alvor hengav sig til

men det blev ikke trykt

Poesien. Den Produktion, der begyndte med «Mit første Digt» (1810) og strakte sig over Opholdet i Randlev og Torning, er væsentlig af lyrisk og dramatisk Art. Første Del af hans Digte udkom i Aarhus 1814, og 3 Aar efter fulgte 2. Del, ogsaa under Titelen: «Jyllandsrejsen i 6 Døgn, udført og beskrevet af St. St. B. og S. S. Barber i Nibe». Begge Dele modtoges med ufortjent Kulde. Rigtignok havde intet kyndigt Øje udskilt Slakkerne, den Ossianske Paavirkning var stærkt kjendelig, stundum ved en sygelig, ordrig Melankoli, mod hvilken Ingemann advarede B.; men de bedste Digte røbede en ægte Sanger, der udmærkede sig ved dyb Inderlighed i Følelsen, ved ildfuld Begejstring for Landets Storhedstid og ved en sørgmodig Alvor, en mørk, mandig Resignation, der stemmede nøje med de graatunge, jyske Naturstemninger. Her skal blot nævnes: «Mit første Digt», «Min Yndlingsdal», «Den enlige Brud», «Bjørnskjær Ruiner» og «Jyllandsrejse», der frembyder Paralleler med «Sankt Hansaften-Spil» og jævnlig omskifter den vemodig-alvorlige Tone med Ironiens og Satirens Leg. Den jyske Forpagter havde imidlertid ingen Velyndere blandt Hovedstadens Æsthetikere, han gjorde intet for at tækkes Moden, og Bog efter Bog gled upaaagtet hen. Det episk-lyriske Digt «Abelard og Heloise» udkom 1818, og nu fulgte en Række mindre Komedier: «Generalprøven i Kragehul», «Avisfrieriet», «Løn som forskyldt», «Elysæum» (gaaet tabt i Manuskript) og endelig Tragedien «Johanne Gray» (1825). Flere af disse Stykker opførtes med stort Bifald af Provinselskaber, men til Landets Hovedscene naaede kun Tragedien. Ihvorvel denne af en Kritiker som P. L. Møller faar et godt Lov, skorter det dog paa tragisk Styrke og fængslende Handling, og Stykket maatte henlægges efter 3 Opførelser. B. besad et uomtvisteligt dramatisk Talent. Replikkerne falde let og naturlig, Diktionen kan være ædel og malmfuld, de komiske Optrin glimte af Vid og Lune; men han savnede Tid og Fred til at uddybe Karaktererne, til at forme Fantasiens frie Leg efter Kunstens strænge Behov, og han manglede den venlige Solstraale, der saa ofte har givet Digterens Værk den rette Glans og Fylde. Af Breve til Ingemann, den eneste Digter, han i hine Aar kom i Berøring med, fremgaar, at han stundum mistvivlede om sin poetiske Livsgjerning. Hans Agerbrug og Embedsvirksomhed sluger al hans Tid, han føler sig «revet af Led», han opgiver Rejselængslerne for at nøjes med «Fantasiens Smaatuer», og han ligner sig ved en Soldat, der drives

fort og «paa sin forcerte Marche kun sjælden faar Lejlighed til i Forbigaaende at plukke en Blomst».

Hans lyriske Produktion, der halvvejs var standset, fornyedes, da han 1823 udgav de smukke «Bavtastene», en Samling Mindekvad, der vel ogsaa bragte Bidrag fra Oehlenschläger, Grundtvig og Ingemann, men hvis Hovedstamme dog skyldtes B. selv, og hvoraf navnlig Indledningsdigtet, «Til Danmarks Ungdom», hæver sig højt ved sin inderlige Følelse og sin skjønne, manende Pathos. Det var dog først den næste Digtsamling, «Sneklokken» (Viborg 1826), der knyttede et litterært Ry til B.s Navn. En Del af den lille Bogs Indhold havde tidligere været trykt, men først her fik Læseverdenen Blik for denne snart alvorlige, snart lunefulde Lyriks særegne Fortrin i Digte som: «Den unge Lærkes Foraarsang», «Til Sorgen», «Til Glæden», «Hedelærkens Velkommen til Nattergalen», «Natten paa Jellinghøje», de græske Folkesange m. fl. Som antydet drøftede B. gjerne humane og socialøkonomiske Spørgsmaal. I et Par Flyveskrifter om Jødernes Stilling (1813) talte han Trosfrihedens Sag; i Bladartikler stillede han Forslag til Redningshuse for faldne Piger, bekæmpede Dødsstraffe, Slavehandel, Talotteri og var yderst virksom for Fremskridt i Agerbrug og Industri. Digteren, der saa ofte tyede til Ossians Taageverden, forstod ogsaa at færdes imellem nøjsomme, strængt arbejdende jyske Bønder, og ved Siden af sit Sangerkald saa han det tidlig som en Opgave at løfte og forædle Folket under dets daglige Kaar.

De 6 Aar, B. tilbragte i Torning, hørte trods alt Tryk og Mismod til de mest befrugtende i hans Liv. Han blev fortrolig med Egnens Bønder og Tatere, der vare fattige som han selv, han skjæmte med Landsbyungdommen, og fra de milevide Hede-strækninger vinkede Friheden ham i Møde. Ofte, naar han kom forstemt fra Hjemmet, kunde han prate lystig ved Hedebondens Bord, hvor han nød sit Maaltid med Husets Folk og lyttede til Sagn om en bevæget Fortid eller til Historier om snurige Folkelivstyper. De ødelagte Pengesager tvang ham til at bryde op. Præstegaarden var forfalden ved Modtagelsen, Jorden forsømt, og de nye Dyrkningsmaader, som B. ofte med Bekostning satte i Gang, lykkedes ikke altid saa godt som hans Granplantning. I Breve til Etatsraad Collin og til Vennen Ingemann lyder der som et stadigt Suk over hans Pengesforlegenheder. Snart sætter han sin Lid til et Theaterstykke, snart haaber han ved Hjælp af et usselt lønnet Boghandlerforetagende at kunne pynte sine «8 Børn

med Vadmelскоfter og Træsko». Han søgte større Embede, og 1825 forflyttedes han til Spentrup og Gassum ved Randers, hvortil han medbragte Gjælden paa de 5000 Rdl. og 6 Aars Skatterestancer. Da Kancellipræsident Stemann 2 Aar efter lod Restancerne ind-drive, gik B. ind paa at betale dem afdragsvis i 10 Aar. Ogsaa hvad B. selv kaldte sin «huslige Elendighed», fulgte med til Spentrup Præstegaard, Ungdomshjemmet, hvor han en Gang havde hjulpet sin Farbroder at plante den store Frugthave, og hvor hans Hustru alt tidligere havde siddet som Præstefrue. I «Erindringer» minder B. om, at «den 11. Dec. 1827 er en mærkelig Terminsdag for ham — ikke i Pengevæsen, men i Skæbnens Gang». Med disse lidt forblommede Ord og lignende Klageudbrud i Breve fra de følgende Aar sigter han sin smukke og indtagende Hustru for Utroskab, men her kan dog tilføjes efter mundtlig Kilde, at Naboer og Sognefolk i Spentrup bestemt mente, at B. gjorde sin Hustru Uret. En kort Tid levede de adskilte, i det hun flyttede til Randers, men hverken B. eller hans gamle Fader, der boede hos ham, kunde undvære hende, og efter gjentagne Besøg førte de hende en Dag tilbage til Hjemmet. Siden blev Samlivet bedre, ligesom det ogsaa gik fremad med de økonomiske Kaar. For B. henrandt Tiden som før med at strejfe om, jage, prædike og digte, kun at man nu traf ham lidt sjældnere med Bøssen og lidt oftere ved Skrivebordet.

Paa samme Tid, B. forberedte «Sneklokken», nedskrev han sine første Prosanoveller, nogle faa simple, jyske Landsbyhistorier, som ikke des mindre kom til at betegne et nyt poetisk Gjennembrud i dansk Litteratur. 40 Aar gammel havde han paa et af sine Strejftog hørt Marie Grubbe-Sagnet og skabte deraf «En Landsbydegns Dagbog» (1824), der værdig aabner Rækken, og nu fulgte samme Aar «Josepha», «Præsten i Torning» o. fl., der sammen med nogle tidligere optegnede «Jyske Røverhistorier» og «Oldsagn paa Alheden» bleve trykte i Elmquists «Læsefrugter» og Liunges «Harpen», men foreløbig ikke vakte ringeste Opsigt. Nu standsede Novelleproduktionen indtil 1827, da B. i Forening med Bogtrykker Elmenhoff i Randers begyndte Udgivelsen af Maanedsskriftet «Nordlyset», der udgik i 3 Aar (1827—29) og bragte mellem 20 og 30 Noveller fra B.'s Haand. Men den æsthetiske Verden var just i de samme Aar saa stærkt optagen af Heibergs «Den flyvende Post», at B.'s beskedne Tidsskrift kun trængte ind i enkelte jyske Kredse, og atter gik det frugtbare Forfatterskab i

Staa et Par Aar, indtil der 1833 begyndte at udkomme en samlet Udgave af Novellerne, afsluttet 1836 med 5. Bind. I dette Tidsrum fulgte Fortælling, Novelle eller Skitse Slag i Slag, og Produktionen fortsattes nu med smaa Afbrydelser til et Aars Tid før B.'s Død. Som de ejendommeligste og mest poesirige kan af Novellerne fremhæves efter Tidsfølgen: 1824: «En Landsbydegns Dagbog»; 1827: «Kjærlighed i Syden», «Røverstuen», «Stakkels Louis»; 1827—42: «E Bindstouw»; 1828: «Jøderne paa Hald», «Eva», «Jordbærret», «Fiora og Fioretta», «Ak, hvor forandret»; 1829: «Hosekræmmeren», «Præsten i Vejlbj», «Kjeltringliv», «Telse»; 1833: «Himmelbjærget», «Eremiten ved Grenaa»; 1834: «Juleferierne», «Eneboeren paa Bolbjærg»; 1836: «Marie», «14 Dage i Jylland», «Skytten paa Avnsbjærg»; 1840: «Høstferierne»; 1841: «De 3 Helligaftener»; 1842: «Vinhandleren og Herremanden», «Kjærlighed paa Dagvognen», «En jysk Mordbrænderhistorie»; 1843: «Firkloveret»; 1846: «Bettefanden». Med den samlede Udgave af Novellerne begyndte det at lysne for B. Han tilhørte ikke længer — som der blev sagt — en enkelt Provins, men hele Nationen, Forlæggeren tjente paa hans Bøger, og Fru Heiberg fremsagde en af hans Noveller («Hosekræmmeren») paa det kgl. Theater. Dog var det ikke at vente, at de litterære Skolemestre strax skulde anerkjende et saa lødigt og oprindeligt Talent, der tilmed optraadte paa ganske ny Jordbund og holdt sig uafhængig af Skoler og Kliker. Madvigs næsten berygtede Artikel i «Maanedsskrift for Litteratur», 1835, der ramte Carl Bagger saa haardt, begik ogsaa, hvad P. L. Møller kalder «en national Uretsfærdighed» mod B. Heller ikke Molbech, der var mere velvillig stemt, havde Sans for, hvor slaaende dyb og ægte og hvor vidtrækkende i sin Betydning den Blicherske Digtning var. Det blev først P. L. Møller, der mødte Novellerne med det Storsyn og den fine, indtrængende Forstaaelse, som B. havde Krav paa. Til denne kyndige Litteraturven overdrog Digteren at besørge den næste Udgave, som udkom 1846—47. Hvad han for øvrigt mente om den forstandssmaalige Kritik og den Heibergske Aandsretning, som hans varme, umiddelbare Gemyt og rige Natursind slet ikke kunde samstemme med, fremgaar saa vel af en senere Anmærkning til Digtet «Aristarchos autodidactos» som af satiriske og spottende Ytringer i Brevene til Ingemann.

Der stod intet Forbillede mellem B. og hans jyske Novellestof. Disse Landsbydigtninger ere udsprungne af en umiddelbar

Samvirken og Samfølen med den Folkekarakter, de skildre, og de hvile paa et yderst fint og kjærligt Naturstudium, udviklet fra Barndommens Indtryk gennem et langt Livs Rejser og faste Ophold paa Landet. Han jagede og spillede L'hombre med Herremænd og Præster, han snakkede Jysk med Bønder og Fiskere og Rotvælsk med Taterne; han var ikke mindre fortrolig med Hede-pigens sørgmodige Sang end med Prangerens lystige Skjæmt; han gengiver en svunden Tids Følemaade og Udtrykssæt med samme Inderlighed og Troskab, som naar han skildrer sin Samtids Skikkelser. Derfor er hans Digtning saa ejendommelig *dansk*. Sandt og rørende forstaar han at lade de faa og simple Begivenheder udvikle sig. Karaktererne træde lyslevende frem med hele deres Naturpræg, og den simple, djærve eller trohjærtige Tale er gennemtrængt af Dybsind og dramatisk Kraft. Dertil fremtræder det hele i en Ramme af ypperlige Naturskildringer, som for første Gang gjorde opmærksom paa Hede- og Klitlandets Skjønhed. Thi i sin Opfattelse er B. Idealist. Under den ru Skorpe søger han Guldet, i den usleste Vraa Menneskehjærtets Glimt. Ingen Scene er for ham saa mørk, uden at Himlen jo lyser derover. Hvor flygtig han end ofte har henkastet sine Noveller og Skitser, saa bære de dog altid Præg af hans Sjæl og af hans stærkt personlige Stil. I disse stemningstunge Livsskæbner gød Digteren sin Kummer og sit Vemod, sin lunefulde Skjæmt og Ironi, der vel ingen Steder forenedes til en mere storslaaet Humor end i «E Bindstouw», en Cyklus af Digte og Fortællinger i øst- og vestjysk Mundart. De Noveller, hvortil Stoffet er hentet fra fremmede Lande, ere langt fra saa betydelige. Som oftest savne de dog hverken Ynde eller Kolorit, og de ere et Udtryk for Digterens bestandig utilfredsstillede Rejselængsel. Sine senere Fortællinger udgav B. i mindre Samlinger, nemlig «Kornmodn» (Randers 1839), «Nye Noveller» (Kbhvn. 1843), «5 Noveller» (Kbhvn. 1844), «Min Vinterbestilling 1842—43» (Randers 1844), «Min Vinterbestilling 1844—45» (Kbhvn. 1845). De bleve ofte urimelig strængt bedømte og kunne vel heller ikke maale sig med de første Noveller, men de indeholde dog saa friske Ting som «De 3 Helligastener», «Bettefanden» o. fl. B. maatte atter ty til Provinsforlæggere, deriblandt med «E Bindstouw», som, frembragt i Aarenes Løb, først blev samlet og udgivet i Randers 1842. Flere af de humoristiske Noveller udkom under Mærket «Peer Spillemand», der foregives at være en selvstændig Personlighed, en lystig Fætter, i hvis Karak-

teristik (meddelt i «Nordlyset») B. med Lune har karrikeret sin egen litterære Skæbne.

Endnu afsatte den Blicherske Digtning en forholdsvis rig Efterslæt. Med kongelig Understøttelse foretog B. 1836 sin første Udenlandsrejse. Den gik til Sverige, gennem Skaane, Halland og videre til Stockholm og Upsala. Foruden Prøver af nordlandsk Lærred, som B. foreviste Frederik VI og foreslog at lade tilberede af jyske Almuesfolk, hjembragte han en Række Rejseindtryk, som han først beskrev paa Vers i «Svithiod» (1837), senere paa Prosa i «Sommerrejse i Sverig» (1840). Ligeledes med Understøttelse besøgte han 1838 Hansestæderne, Holsten og Vestkysten af Sønder- og Nørrejylland — en Rejse, der affødte den lille, ypperlig skrevne Bog: «Vestlig Profil af den cimbriske Halvø» (1839). 1832—38 udgav han «Diana», et Jagttidsskrift, der senere har kunnet oplægges paa ny. En Oversættelse af «Præsten i Wakefield», der havde været offentliggjort i «Nordlyset», udgav han 1837, og endelig forelaa hans omfattende «Viborg Amts Beskrivelse» 1840. En lignende Beskrivelse af Skanderborg Amt naaede han ikke at faa fuldført. Efter «Samlede Digte», der udkom i 2 Bind 1835—36, fulgte 2 Aar senere «Trækfuglene», en Række ægte, stemningsklare Digte, ligesom gjennemvævede med bløde og rige Naturstemmer fra den danske Mark og Skov, og tillige et lyrisk, inderlig bevæget Skriftemaal. I Sammenhæng hermed kan mindes om hans vemodsfulde Svanesang: «Længe er det, siden jeg var ung», der blev digtet under en livstruende Sygdom 1837.

B.s stærke Almensans, der tidlig havde bragt ham til at sysle med sociale Opgaver, førte ham ogsaa ind i den politiske Bevægelse, som rejste sig under Frederik VI. Ligesom Grundtvig blev han Nationalismens Talsmand. I sit lille Skrift «Danmarks nuværende Tilstand» fra 1828 skildrede han Regeringsformen og Samfundslivet med lyse, frejdige Ord. Han kom derved i en bitter Polemik med C. N. David, og gennem flere Aar indeholdt hans Breve og Artikler ret heftige Udfald mod Liberalismen. Men han, der havde besunget Grækernes Frihedskamp, tilegnede sig efterhaanden et nyt Syn paa Tidens Frihedskrav her hjemme. Efter Stændernes Indførelse blev han en begejstret Fremskridtsmand. I Bladartikler — navnlig efter 1838 — behandlede han en Mængde af Tidens Spørgsmaal i national og frisindet Aand. I sine prægtige «Folkeviser» om «Tym Sjællandsfar», «en Kroermænd og hans Søn» o. fl. besang han dansk Heltemod. Hovedsagen var for ham

ikke Encvoldsmagt eller fri Forfatning, men Fædrelandets Gjenfødelse, Folkelivets nationale Gjenopvækkelse. Derfor krævede han Almenvæbning, Folkehøjskoler og store Folkefester, hvor Sang og Tale skulde afvexle med legemlige Idrætter. Selv blev han Folkefesternes Skaber, da han i 1839 og de følgende Aar stævnedes Mænd og Kvinder sammen paa Himmelbjærget. Han fik unge og gamle til at møde, Folk af alle Stænder, og oprullede i Sang og Tale et Billede af Folkets og Fremtidens Danmark, der var gjennemlynet af store digteriske Syner. Til denne Virksomhed, der gav B. Navn af «Himmelbjærgpræsten», slutter sig et Par Smaaskrifter fra de samme Aar, nemlig «Min Tidsalder» (1842), hvor der udtales en varm Sympathi for det norske Storting, og «Himmelbjærgsfesten 1843», der indeholdt Taler og Digte, fremsagte ved Festen. Tidligere havde han arbejdet paa en jysk Ordbog, og ved sin Død efterlod han Brudstykker af en Danmarkshistorie i Manuskript.

Kummer og Modgang bleve ogsaa de senere Aars Lod. Skjønt han havde afbetalt en stor Del af sin Gjæld, maatte han dog 1839 lyse til Avktion over sit rørlige Gods. «Jeg formoder, der er et Komplot imod mig, fordi jeg siger for mange Sandheder», hedder det i et af hans Breve. Men anonyme Velyndere tilvejebragte en Subskription, der hjalp B. ud af Forlegenheden; Læseforeningen i Kjøbenhavn gav en Forestilling til Fordel for ham, og fra de 3 Brødre Qvistgaard, hvis Fader B. havde besunget i «Bavtastene», modtog han en Sølvpokal, fyldt med blankt Metal. B. havde selv 10 Børn og opdrog desuden sin Stifsøn og 3 Broderbørn. Som Præst var han mere skattet af sin Menighed end af sine foresatte. Hans lidet forberedte Prædikener vare i Regelen korte og kjærnefulde, og den eneste, han har ladet trykke (saa vel særskilt som i Novellen «Høstferierne») giver en god Forestilling om deres Art. Men han forsømte nu og da sine Embedsforretninger eller stødte an mod visse Formaliteter, hvilket indviklede ham i bitre og vidtrækkende Stridigheder med hans overordnede. Thi i dette «gammelhærdede og læderseje Jægerlegeme» boede en stridig Vilje og en sej Energi, der hverken vilde bøje sig for Biskop eller Kancelli saa lidt som for Himmelbjærgets Ejemand, da denne vilde formene B. at holde Fest. Med Alderen blev han pirrelig og sær, og naar Sorgerne lejrede sig om hans Sind, søgte han hyppig Glassets Trøst. Saaledes svøbte Taagesløret sig da mere og mere om den gamle Skjald. Enkelte varme Solglimt brøde frem, naar han kunde komme ud paa Rejser, eller naar han fra Himmelbjærget eller

Skamlingsbanken var Vidne til et vaagnende Folkeliv. Det lykkedes ham ikke at faa opfyldt et Ønske om at se England, skjønt han offentlig opfordrede Folket til at yde ham Rejsepenge. Men han gjennemvandrede paa sin Fod flere af Danmarks Egne, kom nu og da til Kjøbenhavn, hvor P. L. Møller var ham en trofast Ven, og besøgte i Haderslev den sønderjyske Sags Forkæmpere, til hvis nystiftede Blad «Danevirke» han var en flittig Bidragyder. 1847 modtog han uden Ansøgning sin Afsked med Pension, hvorpaa han flyttede til Randers. Her døde han 26. Marts 1848, just som den Dag gryede, han havde varslet i Tale og Digtning. Han ligger begravet paa Spentrup Kirkegaard.

Først efter sin Død blev B. til fulde skattet. Nu vide alle, at en halv Snes af hans Noveller, «E Bindstouw» og det bedste af hans Lyrik høre til vor Litteraturs allerypperste Værker. I Viborg og Vium har Folket rejst ham Mindesmærker og paa Himmelbjærget en Bævtasten. Hundredaarsdagen for hans Fødsel blev fejret 1882 som en folkelig Festsdag. — B.s samlede Noveller og Skitser (I—IV) ere ligesom hans Digte (I—II) udgivne ved P. Hansen.

P. L. Møller, Kritiske Skizzer II. Fr. Barfod, St. St. B. («Aftenlæsning», 1862). O. Borchsenius, Fra Fyrreerne II. E. T. Kristensen og M. A. S. Lund, St. St. B.s Liv og Gjerning, 1882. N. J. Termansen, St. St. B. («Folkelæsning», Smaastykker II). Personalhist. Tidsskr. III, 368 ff. *Bertel Elmgaard.*

— Da Blicher 1811 havde forpagtet Faderens Præstegaardsavl, kastede han sig med stor Interesse over *Landbruget*. Han drev ikke blot Præstegaardsjorden paa en efter Datidens Forhold dygtig og rationel Maade, men med den levende Sans, der besjælede ham for at gavne sine Medborgere og sit Fædreland, søgte han gennem Afhandlinger og ved praktisk Virksomhed at bidrage sit til Landbrugets og Industriens Fremme. I de Drewsenske Tidender har han saaledes offentliggjort flere landøkonomiske Afhandlinger, af hvilke følgende kunne fremhæves: «Faarefoldning» (1816), i hvilken han beskriver en Opfindelse — Faarefolde paa Triller —, han har gjort, «Et lidet Bidrag til Kundskab om Vexeldrift» (1817), i hvilken han skildrer Vexelbrugets Fordele fremfor det holstenske Kobbeldrug, samt «Om de jyske Hedemosers Opdyrkning» (1822), et varmt skrevet Indlæg for ikke at lade «Mosernes rige Guldgruber» ligge ubenyttede hen. I Halds «Tidsskrift for Landøkonomi» offentliggjorde B. fremdeles forskjellige Afhandlinger om Hørindustrien, ligesom han var med til at sætte flere praktiske Foretagender i Gang til Høravlens og Lærredsvæveriets Fremme, som Indkjøb af

jyske Lærreder til General-Krigskommissariatet, Udbredelsen af rent Sædhørfrø, af forbedrede Hørberednings- og Væverredskaber m. m. Ogsaa for den jyske Kvægavl's Forbedring, for Brakkens Indførelse og for Træplantningens Fremme paa Hederne har B. virket. Paa Landhusholdningsselskabets Opfordring skrev han 1839 «Viborg Amts Beskrivelse», en detailleret Redegjørelse for alt vedrørende Amtets Landbrug med indflettet Kritik og Forslag til gavnlige Foranstaltninger. Endelig udgav han 1832—38 det periodiske Jagttidsskrift «Diana». — B.s landøkonomiske Skribentvirksomhed falder fortrinsvis paa en Tid, da den raske Udvikling, der i Aarhundredets Begyndelse karakteriserede vort Landbrug, var afløst af Stilstand eller delvis Tilbagegang. Stod han end ikke i første Række, hørte han dog med til de Mænd, der ved at bryde nye og mere rationelle Baner for Landbruget, atter søgte at bringe dette over det døde Punkt.

H. Hertel.

Blick, Mikkel, —o. 1540, Son af Anders B. til Nystrup i Thy og Anne Kaas, var næst efter Søren Norby vistnok den mest fremtrædende af de ubemidlede Smaaadelsmænd, der i Christian II's Tjeneste svang sig op til et anset Navn. Allerede 1520 deltog han med Hæder i Krigene i Sverige og havde en Tid lang Del i Befalingen paa Stockholm Slot. 1522 indsattes han derpaa af Kongen som Befalingsmand paa Elfsborg, som han over et Aar med ringe Styrke med udmærket Dygtighed forsvarede mod Svenskerne, indtil han til sidst satte Ild paa Slottet og til Søs begav sig til sin gamle Herre i Nederlandene. Af denne sendtes han derpaa til det sydlige Norge for at styrke hans Parti her og blev Befalingsmand paa Bratsberg med Skiens Len. Da hele Norge imidlertid gik over til Frederik I, gjorde denne alt for ogsaa at vinde M. B. for sig og lod ham beholde sin Forlening. Christian II havde imidlertid udset M. B. til Statholder i det søndenfjældske; men denne afslog paa denne Tid al Forbindelse med Claus Kniphoff og andre Fribyttere, der vilde sætte sig i Forbindelse med ham. I den følgende Tid indtog M. B. en anset Stilling i Norge. Da Christian II 1531 landede her, blev Skien besat af denne Konges Folk. M. B. indgik da en Overenskomst om at blive hans Mand, hvis han ikke fik Undsætning inden Midfaste 1532. Da dette ikke skete, ansaa M. B. sig for løst fra sine Forpligtelser mod Frederik I og blev Fodermarsk hos sin gamle Herre, hvis Fane han ikke mere svigtede. Han har ogsaa deltaget i de første

Underhandlinger i Oslo, men sendtes derpaa til Nederlandene for at skaffe Hjælp. Da han efter Christian II's Fængsling ikke søgte Udsoning med Frederik I, blev Skiens Len givet til Peder Skram og hans eget, temmelig ubetydelige Gods i Jylland givet til andre. Han havde imidlertid selv taget Tjeneste paa den nederlandske Flaade, der i Aarene 1532 og 1533 fejdede i de nordiske Farvande mod Lybekkerne, og nævnes her tillige med Grev Christoffer af Oldenburg som en af Hovedførerne. Han synes allerede paa denne Tid at have deltaget i de hemmelige Underhandlinger med Jørgen Kock om Christian II's Gjenindsættelse. Han fulgte 1534 med Grev Christoffer til Danmark som en af dennes betydeligste Mænd og optræder som hans «Raad» i Forening med de øvrige danske Rigsraader. Han sendtes mod Nykjøbing, indtog denne Borg og førte Befalingsmanden, Knud Gyldenstjerne, med sig tilbage som Fange. I Dec. deltog han med Grevens øvrige Raader i dennes uheldige Sammenkomst paa Koldinghus med Christian III og sendtes derpaa til Skaane for at kæmpe mod Svenskerne og den fra Greven atter frafaldne skaanske Adel, men blev fangen i det uheldige Slag ved Helsingborg i Jan. 1535. Han blev dog kort efter udløst mod en af Christian III's mest ansete holstenske Raader, Henrik Rantzau, der var Grev Christoffers Fange. I Aaret 1536, da der i Nederlandene skulde udrustes en Flaade for Christian II's Svigersøn, Pfalzgreve Frederik, til det betrængte Kjøbenhavns Undsætning, blev M. B. efter selve den nederlandske Regerings Opfordring sendt til Holland for at være behjælpelig ved Udrustningen. Han skulde vistnok have været en af Hovedførerne, og «M. B.s Flaade» ventedes med Længsel; men inden Udrustningen var færdig, havde Kjøbenhavn overgivet sig. Fra nu af forsvinder den uforfærdede Mand; Udsoning med Christian III synes han aldrig at have søgt. Han omtales som død 1540, da hans Kyrads sendtes som Arv til hans Broder, Iver B. til Nørbæk (Adelsbreve, Fasc. 14, Pars 1, Nr. 19). I de mange Breve, hvori han omtales, nævnes han altid med den største Agtelse af alle, baade Venner og Modstandere.

Allen, De tre nord. Rigers Hist. IV, 2, 213 og fl. St. Danmarks Adels Aarbog 1888, S. 88 f.

A. Heise.

Blix, Steen Christensen, o. 1670—1722, Officer, blev Fændrik ved 1. gevorbne norske Infanteriregiment 1693 og allerede s. A. Lieutenant. 1700 blev han Kapitajn af Reserven ved vesterlenske Infanteriregiment og 1701 Kapitajn ved Regimentet selv. Han

blev staaende til sin Død ved denne Afdeling, ved hvilken han efterhaanden avancerede, til han 1716 blev Oberst for Regimentet. Ved Frederikshalds Belejring 1716 udgjorde den ene Bataillon Byens Besætning, og B. hører til de ikke faa, som indlagde sig et Navn ved Byens og Fæstningens berømmelige Forsvar, da Carl XII søgte at tage dem ved en Overrumpling 4. Juli. Da Kongen trængte ind i Byen, maatte B. til sidst efter en haard Kamp og et stort Tab af døde og saarede trække sig kæmpende tilbage. Hans Hest blev skudt under ham, og skjønt haardt saaret i Armen og Laaret kunde han dog ikke overtales til at lade sig forbinde, da han endelig naaede ind i Fæstningen, men tog Plads ude paa et Batteri og tog ivrig Del i Kampen, til han sank blødende om. Ved Regimentets Deling 1718 blev han Chef for 1. eller østre vesterlenske Regiment. Han var gift med Dorothea Olufsdatter Lembach († 1732), Datter af Kjøbmand Oluf L. i Frederikshald. B. døde paa Gaarden Bringsverd i Fjære Sogn, Nedenæs Amt, 7. Dec. 1772.

P. F. Rist.

Blixen-Finecke, Carl Frederik Axel Bror Baron, 1822—73, Politiker. Familien Blixen-Finecke er oprindelig en pommersk Adelsslægt; et af dens Medlemmer, Carl Philip B.-F. blev i 1802 optagen i den danske Friherrestand, efter at ^{han} (hans Fader) i Sept. 1782 for ham havde oprettet Stamhuset Dallund i Fyn med noget over 300 Tdr. Htk. Sønesønnen af denne første danske Friherre var C. F. A. B. B.-F., som fødtes paa Dallund 15. Avg. 1822. Kun 7 Aar gammel mistede han sin Fader, som efterlod ham, foruden Stamhuset i Danmark, ^{Fideikommissgodset} (Frihereskabet) Næsbyholm i ^{blegane} (Blekinge) og betydelige Familiegodser i Pommern (disse bleve solgte i 1847 og substituerede ved en Fideikommiskapital paa noget over 1 Mill. Kr.). Den unge Arving blev holdt under et strængt Formynderskab, der ved Myndighedsalderens Indtrædelse pludselig afløstes af ubunden Frihed, og denne bratte Overgang fremkaldte en noget extravagant Ungdomsperiode. Han blev ikke Student i Danmark, men tilbragte derimod nogle Aar ved tyske Universiteter, bl. a. i Göttingen, hvor han gjorde Bekjendtskab med den noget ældre Otto v. Bismarck-Schönhausen, den senere saa berømte tyske Statsmand. Han følte sig imidlertid som dansk, og da han i 1842 havde ægtet Sophie Anckarcrona (f. 19. Nov. 1821), tog han Hovedophold paa Dallund. Ved det slesvig-holstenske Oprørs Udbrud i Marts 1848 meldte B.-F. sig som frivillig og blev Chef for den ene Eskadron * . Ejendommene i Pommern (Gr. og Kl. Zastrow) solgtes ikke 1847, men beslaglagdes af den preussiske Regering, da Blixen-Finecke gik med i Krigen 1848, og solgtes derefter af ham. Salgssummen, der var langt under 1 Mill. Kr., blev helt og holdent brugt op af B.-F. under Krigen.

af Herregaardsskytterne; skjønt han ikke kom i nogen større Træfning, tjente han med Ære og blev efter det første Aars Felttog dekoreret med Ridderkorset.

Efter Krigens Slutning i 1850 begyndte i den indre Politik at vise sig de naturlige Stands- og Klassemodsatninger, som vare blevne overvældede af den nationale Begejstring under Kampen, og de konservative Interesser rejste sig imod det store Maal af demokratisk Frihed, som havde fundet sit Udtryk i Grundloven af 5. Juni 1849. Godsejerne fandt det nødvendigt at slutte sig sammen for at danne et Dige imod den fremvældende Frihedsbølge, og B.-F., hos hvem de aristokratiske Tendenser den Gang vare de fremherskende, var en af de ivrigste for denne Tankes Realisering; han var blandt Stifterne af den i Dec. 1850 dannede «Grundejerforening» og blev dens første Formand. Foreningen, som mere og mere svingede over til Helstatspolitikken i Modsætning til Ejdertanken, optraadte ikke absolut fjendtlig imod Grundloven, den havde endog optaget dennes Bevarelse paa sit Program, men forholdt sig dog usympathetisk til den hele Frihedsretning; da dens Formand i 1853 blev opfordret til at deltage i en forestaaende Grundlovsfest, svarede han ved at tilbyde en Præmie paa 100 Specier til Fordeling blandt dygtige og hæderlige Arbejdere, som kunde godtgjøre, at de «foretrække at arbejde i deres Fag i Steden for at befatte sig med Politik». Dens Ordfører i Pressen var M. A. Goldschmidt, som den Gang redigerede «Nord og Syd», men der var hverken om Maal eller Midler fuld Overensstemmelse imellem Godsejerne og den aandrige Journalist, saa at Forbindelsen efterhaanden opløstes, og Foreningen kom overhovedet ikke til som saadan at spille nogen politisk Rolle, medens flere af dens ledende Mænd senere og i andre Kombinationer udøvede en betydelig Indflydelse. Ved et Suppleringsvalg i Kjøbenhavns 2. Valgkreds 1. Okt. 1851 besejrede B.-F. Konsul Alfred Hage og indtraadte saaledes første Gang i Folketinget netop paa den Tid, da Helstatspolitikken brød igjennem og imod Folkestemningen blev slaet endelig fast ved «Aftalerne» med de tyske Stormagter og ved Kundgjørelsen af 28. Jan. 1852. Han sluttede sig den Gang ikke til noget af Partierne, men indtog en uafhængig Stilling, noget excentrisk i sine Baner, men gjørende sig gjældende ved en vis Veltalenhed og en stor Uforbeholdenhed i at sige sin Mening uden Hensyn til, om den gik med eller imod Strømmen. Han tog bestemt Stade i Helstatspolitikken, men skaanede ikke de

slesvig-holstenske Oprørere, om hvilke han i en af sine Taler ytrede, at de burde «dingle i Træerne». Han blev dog hurtig træt af det parlamentariske Liv, og under den heftige Kamp, der betegnede Aarene 1852 og 1853, forsvandt han saa at sige fra den politiske Skueplads. Hertil bidrog det mulig, at han i 1852 separeredes fra sin Hustru, med hvem han havde en Søn (den nuværende Stamhusbesidder, Hofjægermester Frederik Baron B.-F., gift i 1873 med Komtesse Krag-Juel-Vind-Frijs) og en Datter (gift 1863 med Otto Friherre Ramel); 2 Aar efter ægtede han Prinsesse Augusta af Hessen¹ (s. I, 380), en Søster til vor nuværende Dronning, som under hans sidste Aars tunge Sygdom var ham den mest opofrende Ægtefælle, og med hvem han har 2 efterlevende Sønner, den ene i svensk og den anden i dansk Militærtjeneste.

Svogerskabet med den udsete Tronfølger havde maaske sin Del i det Brud, der i Maj 1856 indtraadte imellem B.-F. og Kong Frederik VII, men for øvrigt vare de to Naturer saaledes beskafne, at de enten maatte være svorne Venner eller afgjorte Fjender. Bruddet blev eklatant, i det B.-F. ikke blot i Maj 1856 nedlagde sine Værdigheder som Hofjægermester og Kammerherre, men tillige, benyttende sig af sin Ret som svensk Friherre, «udtog pollett» til det svenske Ridderhus, d. v. s. meldte sig som stemmeberettiget Medlem af Adelen's Forsamling. Det interessante stats- og folkeretlige Problem, om en Mand samtidig kan være Undersaat af forskellige Souveræner og Repræsentant i to Landes Parlamenter, vakte nogen Diskussion, men fik ikke anden Løsning end den rent faktiske, at B.-F.s Stemmeret anerkjendtes paa Ridderhuset, uden at han derved ophørte at være dansk Undersaat, og skjønt han paa den Tid ligesom senere jævnlig opholdt sig paa Næsbyholm, vendte han dog tilbage til at betragte sig som dansk, ligesom han ogsaa forsonedes med Kong Frederik VII. Imidlertid fik denne blandede dansk-svenske Stilling et ejendommeligt Udslag i en lille Pamflet, som han udgav i 1857 under Titelen «Skandinavismen praktisk», og som ved sin Fremkomst vakte ikke ringe Opsigt. Skriftets Hovedtanke er den, at ligesom Dronning Margrethes Union syndede ved at tænke mere paa Kronens Ret end paa Folkens Tarv, saaledes har Universitets-Skandinavismen fra dette Aarhundrede

¹ Paa sit Vaabenskjold som Storkors af Danebrog, der er ophængt i Frederiksborg Slotskirke, har B.-F. valgt til sin Devise Ordene: *Per Augusta ad Augusta*, der i alt Fald kunne indeholde en smuk Allusion.

begaaet en Fejl ved ensidig at betone Folkeønskerne uden at huske Dynastiernes Ret, og det anbefaler derfor at aabne en Fremtidsmulighed for Skandinavismen ved «en gjensidig Adoption af det danske og det svensk-norske Kongehus, saaledes at den længst blomstrende Mandsstamme bliver arveberettiget til de tre Kroner». Noget egentlig «praktisk» var ikke hermed udrettet for Skandinavismen, men det er dog ret betegnende, at Politikere af højst forskjellig Farve, der ellers kun have været enige i ét, nemlig at bekæmpe det national-liberale Parti og de af Intelligensen baaene Ideer om et nationalt og uafhængigt Danmarks Rige og om Nordens Enhed, dog hver paa sin Side og uafhængig af hinanden have lagt stærke skandinaviske Tendenser for Dagen; der har været forsøgt en Bonde-Skandinavisme som Modsætning til Studenternes, og blandt Godsejerne er B.-F. ingenlunde den eneste, der har taget Ordet for Nordens Enhed; hans Fælle fra Grundejerforeningens Stiftelse, General W. Haffner, har gjort det endnu stærkere i Landstinget, og «Greve-Besøget» hos den svensk-norske Konge ^{1863 og} (ådskillige Aar) efter 1864 antoges i alt Fald at knytte sig til lignende skandinaviske Stemninger.

B.-F.s Brochure var imidlertid mærkeligst derved, at den aabenbarede eller dog først klart konstaterede en Svingning hos ham i den særlig danske Politik; Helstatsmanden fra 1851—52 var nu bleven en Tilhænger af de tyske Hertugdømmer Holstens og Lauenborgs Udsondring af Monarkiet og Organisering som selvstændige Lande efter Luxemburgs Exempel, hvilket jo kun var den anden Side af Fjderpolitikken, dens tyske Supplement. Det var med dette nye Program, at B.-F., der en Gang tidligere forgjæves havde søgt Valg for en fynsk Kreds, i 1858 valgtes til Folketinget for Kjøbenhavns 6. Kreds, og han sluttede sig denne Gang noget nærmere til Bondevennerne, som paa hint Tidspunkt ligeledes havde vist nationale og skandinaviske Tilbøjeligheder, medens B.-F. paa sin Side i en Tale, hvormed han i Sommeren 1859 takkede for Valget til Præsident for Landmandsforsamlingen i Haderslev, slog stærkt paa Udsondringen af Monarkiets tyske Bestanddele. Hurtigere, end nogen anede, kom denne Alliance til at bære Frugter. Ministeriet Hall, som havde søgt at tilbagetrænge den Danner-Berlingske Indflydelse hos Kongen og været heldigt i sine første Bestræbelser, stødte snart efter paa en haardnakket Modstand hos den lunefulde Monark, og da dette i Dec. 1859 førte til, at Ministeriet indgav sin Demission, blev det overdraget Rotwitt, den

Gang Folketingets Formand, at danne et nyt. Han henvendte sig strax til B.-F., som overtog Udenrigsministeriet samt midlertidig den slesvigske Portefeuille, og ved hvis Medvirkning Westenholz og Jessen indtraadte. Dette Ministerium blev af kort Varighed, knap 2 Maaneder, men B.-F. naaede at vække stor Sensation ved to Handlinger: først en Art Rapport over Forholdene i Slesvig, hvori han tog det haardt angrebne Sprogskript varmt i Forsvar og ydede Skoleundervisningen under dets System ubetinget Anerkjendelse, dernæst Forsøget paa at faa Tronsfølgeren, Prins Christian til Danmark, gjort til Gouvernør i Holsten; denne farlige Plan, som han ikke uden Talent forsvarede i et Brev til Prinsen, det saakaldte «Svogerbrev» af 11. Dec. 1859, vakte stærk Modstand og kom ikke ud over Forsøget, skjønt Frederik VII i et Statsraad 8. Dec. havde villet tvinge Prinsen ved at erklære, at Udnævnelsen var sket. Rotwitts pludselige Død i Febr. 1860 sprængte Ministeriet, og B.-F. dreves stærkere over i Oppositionen. I 1861 var han sammen med bondevenlige Førere Medstifter af «Danevirkeforeningen», som i Modsætning til den Helstatspolitik, der var bleven Regeringen paatvungen i 1851—52, og hvilken den søgte at give en fuldt konstitutionel Form for derigjennem at forberede en national Fremtid, rejste Ejderfanen strax og ubetinget. Det var paa dette Program, at Folketinget valgte ham til Medlem af Rigsraadet, men til Gjengjæld faldt han ved Folketingsvalget i 1861 for General Hegermann-Lindencrone; han kom dog atter ind i Folketinget ved Valg af en Kreds i Ringkjøbing Amt (Herning). Imod Halls Ministerium førte han i de sidste Aar af Kong Frederik VII's Regeringstid en halvt fjendtlig og halvt venskabelig Opposition og indlod sig i 1863 paa uavtoriserede Forhandlinger med Bismarck, som dog kvaltes i Fødselen. Med Aaret 1864 og den sørgelige Udgang af Danmarks Forhaabninger traadte B.-F. tilbage fra det politiske Liv, om han end ikke opgav sin Interesse for det, og han deltog saaledes i 1865 i Dannelsen af «de store og de smaa Bønders» Sammenslutning i Oktoberforeningen. En pinlig Sygdom, imod hvilken han for-gjæves søgte Raad ved talrige Badesteder og hos Læger af alle Skoler, udviklede sig efterhaanden til en fuldstændig Lamhed i Underkroppen, og sine sidste Aar tilbragte han fængslet til Sygelejet, men bevarende sin Aandsfriskhed lige til det sidste og beherskende sin Sygdom med en mærkelig Energi. Han døde 6. Jan. 1873.

Hos B.-F. var der en Sammensætning af modstridende Egen-

skaber. I Herkomst og i Opdragelse var hos ham dansk, svensk og tysk blandet sammen til noget kosmopolitisk, ud af hvilket det nationale med et vist Besvær maatte arbejde sig frem. Han var en fuldblods Aristokrat, men tillige med radikale Tendenser, en «Tory-Demokrat» af den Art, som d'Israeli har tegnet i sine fantastiske og dog saa sanddru Romaner, ærgjerrig og ligegyldig, blaseret og varmtførende, afvejlende Politiker med Liv og Sjæl og Eremit. I al sin Optræden, offentlig eller privat, var han stedse elegant, en Gentleman baade i Tænkemaade og i Handlinger, liberal og fordringsfri i sit Væsen, i Stand til at omgaas baade Fjender og Venner paa den elskværdigste Maade, i det hele en lige saa vindende som interessant Personlighed. Med de rige Evner, han besad af Naturen, og med de store Fortrin, som Fødsel og Stilling gave ham, vilde han have kunnet indtage en fremragende Plads i det politiske Liv, hvis han med noget større Stadighed og Udholdenhed havde helliget sig til det, og hvis hans urolige Higen havde kunnet bøje sig under en stræng Viljes Tugt.

Barfod, Dansk Rigsdagskalender, 1856. Nord. Convers. Lex., 3. Udg. Zodiacus, Parlamentariske Stjernebilleder. E. Collin, Fremragende danske Frimurere.

C. St. A. Bille.

Blixencrone, Hans, 1661—1730, Justitiarius i Overhofretten. Saa vel nordensfjælds som søndensfjælds i Norge optræde i Slutningen af det 17. og Begyndelsen af det 18. Aarhundrede talrige Familier af Navnet Blix, der senere gjøre Paastand paa at være adelige, uagtet de hverken kunne bringes i indbyrdes Sammenhæng eller ved sit Navn eller Vaaben kunne henføres til nogen ellers kjendt Adelsslægt, hvorfor de vel i det højeste kunne tænkes at være Kognater af en saadan. Til en af disse, for det meste gejstlige, Familier hørte Hans Hansen Blix, der først var Kapellan i Gildeskaal i Salten og 1668 blev Sognepræst til Manger i Nordhordland i Bergens Stift, hvor han døde 1680, samme Aar som hans Hustru Kirsten, der var en Datter af Mag. Stephan Hansen (Sophius), hans Sognepræst i Gildeskaal. Her fødtes 1661 deres eneste Søn, Hans Blix, der efter Forældrenes Død sendtes til Mosterens Mand, Hr. Jens Mikkelsen Snog, Sognepræst til Vegø paa Helgeland. Han blev først Student, men «gav sig siden fra Bogen» og var allerede i Aaret 1686 Foged i Ytre Sogn, hvor han da ejede Jordegods, maaske som Følge af sit første Ægteskab, og hvor han beboede Gaarden Flesje. 1699 udnævntes han til Vicelagmand i Bergen, men vedblev dog at fungere som Foged, fik 1704 Rang

med Landsdommere i Danmark og senere s. A. Justitsraads Titel, blev s. A. Justitiarius i Overhofretten samt 1711 Etatsraad. Han var derhos Kommitteret i Slotsloven indtil dette Regeringskollegiums Ophævelse 1722. 15. April 1712 blev han optagen i Adelsstanden under Navnet Blixencrone, vistnok til Dels i Anledning af sit fjerde Giftermaal, i det ogsaa det Vaaben, han fik, stærkt minder om Hustruens fædrene Vaaben (Vind). Fra 1721—24 deltog han i Arbejdet med den nye Matrikel, der imidlertid aldrig blev sat i Kraft. Han ejede Gaarden Ullevold i Akers Sogn ved Christiania. Som Følge af den i 1725 nedsatte hemmelige Kommission til Undersøgelse af Embedsmændenes Forhold udgik i Dec. 1727 et kgl. Reskript til Statholder Ditlev Wibe, hvorefter B. paa Grund af Bestikkelighed under sit Embedes Administration skulde afsættes, men for øvrigt slippe med at erlægge 10000 Rdl. (omtr. Halvparten af hans Formue) ad pios usus, hvis han uden Modstand gik til Sandheds Bekjendelse. Saa skete, og han fjærnedes fra Overhofretten i Begyndelsen af 1728, hvorpaa han formentlig maa have trukket sig tilbage til sine Ejendomme i Sogn, hvor «den store Hjærtesorg omsider kostede hans Liv». Han afgik ved Døden 1. April 1730, B. var 4 Gange gift: 1. (o. 1684) med Elisabeth Munthe, f. 1666 † o. 1685, Datter af Christopher Gertsen (Morgenstern), Foged i Sogn, og Birgitte Ludvigsdatter Munthe; 2. (o. 1686) med Maren (Maria) Hansdatter, † 1705, Datter af Hans Clausen, Tolder i Bergen, og Ingeborg Lem; 3. (8. Okt. 1709) med Maren Must († 1711), Datter af Assistensraad og Præsident i Christiania Hans M. samt Enke efter Magistratspræsidenten Hans Joachim Heins; 4. (i Christiania 20. Nov. 1711) med Margrethe Alette Vind, Datter af Generalmajor Ove V. Kun af sit andet Ægteskab havde B. Børn, der bleve voxne, nemlig 1 Søn og 3 Døtre, med hvilke Navnet Blixencrone atter uddøde.

Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. IV, 312 ff. H. Munthe, Efterretn. om Fam. Munthe I, 157 ff.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

*Primæligvis paa
Ullevold i Akers
Sogn.*

Bloch, Carl Heinrich, f. 1834, Maler. Carl B., en Søn af Grosserer Jørgen Peter B. og Henriette f. Weitzmann, er født i Kjøbenhavn 23. Maj 1834. Han skulde i Drengæarene forberedes til Søkadet, men bestod ikke Prøven. Derimod havde han allerede vist kunstneriske Anlæg og var sig bevidst, at hans Hu stod til Kunsten. Fra 1849 besøgte han Akademiets Skoler, hvis Undervisning i hine Aar dog ikke gav nogen synderlig stræng malerisk

Fordannelse. Han vandt Sølvmedaillerne, men indlod sig ikke paa at konkurrere til Guldmedaillerne; derimod begyndte han allerede 20 Aar gammel, 1854, at udstille selvstændige Arbejder, iblandt dem et interessant lille Maleri af Skuespilleren C. N. Rosenkilde i sit Hjem. I disse Ungdomsaar slog han ind i det Spor, som var anvist af de en halv Snes Aar ældre Malere, der for Alvor havde begyndt at fremstille Bøndernes og Fiskernes Liv. Han gjorde sig snart gjældende som en født Maler, der havde rige Evner for Fremstillingen af det naive menneskelige Samkvem: baade Humor og alvorlig Følelse og et eget let Greb paa en stærkt pointeret og indholdsrig sjælelig Fortælling. Af den Slags Billeder kan fremhæves: «Fiskerfamilier, som vente deres Mænds Hjemkomst ved et frembrydende Uvejr; fra Jyllands Vestkyst», en alvorlig, betydelig og meget talentfuld Komposition, og den lille morsomme «Scene i en Fiskerstue; en Dreng, der slaar efter en And» (kommenteret i et Digt af Chr. Richardt under den gode Titel: «Fa'r skal sove»). Begge disse Malerier vare udstillede 1858. Det næste Aar bragte «Et Maaltid» (en gammel Kone, som mader et Par Børn med Søbekaal), et lille Billede, i hvilket det skjælmske Lune var endnu stærkere pointeret, men næppe saa naivt. I kraftig koncentreret og spillende malerisk Virkning, i Fedme og Dybde i Farven var B. her allerede kommet noget ud over den samtidige Malerkunst i Danmark.

Samme Aar, 1859, voterede Akademiet ham en Rejseunderstøttelse, og han drog til Rom, hvor han havde sit Hovedophold indtil 1865. Ogsaa her fulgte han ved Skildringen af det italienske Folkeliv i Begyndelsen et Spor, som var draget af ældre danske Malere, især Ernst Meyer, med hvis joviale Humor og stemningsfulde Lyrik B.s egen Begavelse havde et vist Slægtskab. Han malede pudsige Billeder af Fiskerne ved Neapel eller af romerske Borgerfolk og Gadedrenge, afvejlende med blødere, mere sværmeriske Stemninger («To Munke», 1862). Saa meget ejendommeligt der end allerede var i disse tidligere Arbejder, brød han sig dog fra 1862 af en ny Bane, og det med en ganske ualmindelig Energi og Fart. Hans Følelse synes at have faaet et dybere Indhold, at være blevet indviet i Livets Smerte og Trang til Frihed; den trængte til Æmner, som kunde faa dens Strænge til at klinge med fuld Kraft. Den gamle italienske Malerkunst havde udøvet sin Virkning over ham; den tillod ham heller ikke længer at lade sig nøje med de smaa Figurer, han vilde vinde Herredømme over de

store, endog de kolossale. I 1862 prøvede han sine Kræfter paa en temmelig stor Komposition af Lazarus' Opvækkelse, men gjorde den ikke færdig. Derefter tog han fat paa Billedet af den blindede og lænkede Samson, som drejer Kværnen for Filistrene, der plage og haane ham; det gjorde en betydelig Opsigt paa Udstillingen 1863 og lovede vor Malerkunst en ny Fører i Behandlingen af de store historiske Opgaver. Han var her ved selvstændige Studier naaet til at gennemføre den nøgne Skikkelse i stor Maalestok og i en ejendommelig Karakter; han havde udtalt Æmnets tragiske Pathos med en egen æggende Braad og gennemført Lysvirkningen i Rummet og alle Tingene i det med slaaende, illusorisk Kraft. Dette Maleri blev kjøbt til den kgl. Samling saa vel som Billedet af Jairi Datter, der fulgte Aaret efter; det var beaandet af et blødere Vemod, en mere drømmende Stemning. Men efter et Besøg i Grækenland udførte han paa Bestilling af Hellenernes Konge til Slottet i Athen et endnu betydeligere Maleri: Prometheus, der, lænket til Klippen, befris af sit lange Fangenskab af Herakles, som med sit Bueskud dræber Ørnen, der har hakket Titanens Lever. Hovedfiguren er her kolossal, og hele Kompositionen virker med overvældende Magt paa Beskueren ved Skildringen af et Moment, som er svangret med den dybeste Følelse. Paa Udstillingen i Kjøbenhavn 1865 gjorde dette Maleri en Lykke og en Opsigt, som vore Udstillinger næppe have set Mage til før eller senere.

B. havde i 1864 modtaget Udstillingsmedaillen for et romersk Genrebillede («Gadebarberen»); da han havde udstillet «Prometheus», valgtes han til Medlem af Kunstakademiet. Bevæget ved Indtrykket af det samme store Maleri gjorde Brygger J. C. Jacobsen Bestilling hos B. paa 23 Malerier i mindre Maalestok til Bedestolen i Frederiksborg Slotskirke, som var ødelagt ved Branden 1859, til en Pris af 1400 Kr. for hvert. For at uddanne sig til denne Opgave opholdt B. sig efter et Besøg i Hjemmet 1865 den følgende Vinter i Florents. Siden den Tid har han haft fast Bo i Danmark og kun gjort enkelte korte Udflugter til Italien, Holland og Paris. I Maj 1868 ægtede han den skønne og elskværdige Alma Trepka, en Datter af Oberst M. T., som var faldet i Slaget ved Isted. Af dette Ægteskab har han 8 Børn; men hans Hustru døde allerede i Jan. 1886. Hans ældste Søn, Povl, har 1888 debuteret heldig som Maler.

Efterhaanden som den ældre Slægt af Malere faldt fra, og

især efter Marstrands Død 1873, ansaas B. almindelig for vor første Mand til at løse Figurmaleriets største Opgaver. Han malede store Billeder af fædrelandshistoriske Æmner, først «Niels Ebbesen og Grev Geert» (1868), derefter «Christian II i Sønderborg Fængsel» (1871, i den kgl. Malerisamling). Det sidstnævnte Billede hører i Henseende til Følelsen til B.s ejendommeligste Værker: Christian II er jo en ny fængslet Prometheus eller Samson i Trædemøllen; og ved sin kraftige, dybe og samlede maleriske Virkning bidrog det meget til at lede vor Malerkunst fra den ældre Generations Stil, i hvilken man endnu sporer Paavirkningen af Eckersberg, over i et nyt, mere modernt Spor. Da B. havde været repræsenteret ved dette Maleri og ved flere mindre paa Verdensudstillingen i Paris 1878, modtog han en første Klasses Medaille og Æreslegionens Ridderkors. Efter Marstrand overtog han Fortsættelsen af de store Malerier i Universitetets Festsal, hvor han 1875—78 malede Hans Tausen, som tager Biskop Rønnoy i Forsvar mod Kjøbenhavns Almue, og Tyge Brahe, der paa Uranienborg modtager Besøg af Kong Jacob af Skotland; 1888 har han endnu i samme Sal paabegyndt et Billede af Biskop Brochmand, som forestiller den unge Peder Schumacher for Frederik III. Til det nyoprettede Frederiksborg Musæum malede han Niels Kaas, som paa Dødslejet overgiver den unge Christian IV Nøglen til Rigsregalierne (1880). — B.s Ry og Stilling i vor Kunst gjorde ham ogsaa til en søgt Portrætmaler, og han har vist ualmindelige Evner til en skarp og sjælfuld Opfattelse af Individualiteten. Han malede en Mængde bekjendte Personligheder (Kongen, Dronningen, H. C. Andersen, C. Bille, V. Marstrand, J. N. Madvig, N. V. Gade, A. F. Krieger, Jul. Thomsen, C. Liebe, C. Ploug o. m. a.). Blandt de Portrætter, som fortjene mest Opmærksomhed som Kunstværker, kunne foruden nogle af de anførte nævnes Fru Ewerløfs, Dr. med. Engelstedts, Frk. H. Bissens, Kunstnerens eget og hans Hustrus m. fl.

De 23 Malerier til Bedestolen i Frederiksborg fuldendtes efterhaanden i Løbet af en Snes Aar efter Bestillingen; nogle af dem ere udmærket skønne og ejendommelige, især de to første, Maries Bebudelse og Maries Møde med Elisabeth (1866 og 1867), og blandt de senere Gravlægningen og Christus, som helbreder den blinde; og som Helhed er denne Billedrække et Vidne om sin Mesters Genialitet. Han har ikke søgt at fremmane Indtrykket af ældre kristelig Kunst, Stilen er moderne og Kunstnerens egen, Sceneriet minder om sydlandsk Liv, saaledes som han havde set

det i Italien. Efterhaanden fik B. Bestillinger paa andre kirkelige Arbejder og har indtil nu (1888) udført 8 store Altertavler til danske og svenske Kirker. Den første forestillede Christus med det lille Barn, til Kirken i Holbæk (1873); til de bekendteste høre ogsaa Christus Consolator (i to forskellige Exemplarer), Christi Opstandelse, til Jacobskirken i Kjøbenhavn, og «Bethesda» til Kapellet af samme Navn. B.s Fremstilling af kristelige Æmner, hvortil der ogsaa hører nogle mindre Billeder, i privat Fje, udmærker sig ikke ved stræng og fast Karakteristik, men erobrer Beskueren ved en rig, blød og smeltende Lyrik, ved Skjønhed i Typerne og en effektiv, undertiden storartet Anordning. Et stort Maleri af «Samson og Dalila» udstillede B. 1874; det blev kjøbt af en Privatmand i Hamborg, men gik dog til Grunde ved Christiansborgs Brand 1884.

Jævnside med alle disse store Arbejder har B. i Aarenes Løb udført en rig Fylde af smaa Genrebilleder, som ikke mindst have vedligeholdt hans Popularitet. Det er ikke nogen Fortsættelse af hans tidlige Ungdoms Virksomhed som Folkelivsmaler: efter Hjemkomsten fra Italien valgte han sig mere og mere et ejendommeligt Repertoire, i Begyndelsen nogle italienske Motiver, men senere mest Motiver fra det moderne Kjøbenhavn. Enkelte ere alvorlige og rørende («Tjenestepigen»), men de fleste fremstille pudsige Figurer eller Situationer: Munke og andre gamle, snurrige Fyre, Fiskerkællinger og Vaskerkoner, Knejspegjæster og Matroser osv. Det komiske Lune kan undertiden være meget lattervækkende (Munken, som plukker Høns; Munken, som har Tandpine; «Fløjtekarl»; Tjeneren, som lukker Mopsen ud af Stuen, osv.). Desuden udmærke disse Smaabilleder sig ved en fin Malerkunst, baade i Helheden og i den træffende, illusoriske Gjengivelse af de forskjelligste Stoffer og Overflader; nogle af dem have endog hele deres Styrke deri (Slagterboder paa Landet o. desl.), medens Figurerne ere underordnede eller rent mangle. Overhovedet har B. i sin senere Virksomhed udviklet sig mere og mere i lignende Retning som Hollænderne fra det 17. Aarhundrede, hvis Malerkunst han ogsaa i høj Grad beundrer. I hans Portrætter skjønner man en Gang imellem Paavirkning af Rembrandt, i hans Genrebilleder af de hollandske Kabinetsmalere, dog paa selvstændig Vis. Han studerer bestandig Naturen paa første Haand.

I Lighed med de gamle Hollændere har B. foruden Malerkunsten ogsaa dyrket Raderingen; han begyndte 1870 med et Par

Blade, men har navnlig siden 1880 frembragt en betydelig Mængde og har ogsaa i Udlandet vundet Anseelse som en fremragende *peintre-graveur* i vor Tid. Med Raderenaalen gjengiver han undertiden sine malede Kompositioner, men benytter den langt hyppigere, ligesom de gamle Kunstnere, til Redskab for fuldkommen selvstændig Produktion, deriblandt ogsaa til stemningsfulde Billeder af den landskabelige Natur, som han har opfattet under sine Sommerophold i Hellebæk. Efter faa Aars Forløb var allerede Efterspørgselen efter hans Blade meget stor; og da der maatte tages saa mange Aftryk af Pladerne, indførte han at «staale» dem, hvorved dog de enkelte Aftryk næppe have vundet.

B., som i 1883 havde faaet Titel af Etatsraad, valgtes samme Aar til Professor ved Kunstakademiet, hvor han snart blev Leder af Malerskolen. Fra Udlandet har han modtaget forskellige Beviser paa Anerkjendelse. *Han døde 22 Febr. 1890.*

Illustr. Tid. Nr. 301 (Fr. Bøgh). Weilbach, Kunstnerlex. S. Müller, Dansk Malerkunst. Jul. Lange, Nutidskunst. Jul. Lange, Billedkunst.

Jul. Lange.

Bloch, Emil, f. 1836, Kunsthistoriker, Broder til Maleren Carl B. (se ovfr.). Han fødtes 14. Dec. 1836 og var først ved Handelen, men blev af Lyst til Kunststudiet Student 1863 og tog anden Examen Aaret efter. Imidlertid fortsatte han ikke sine Universitetsstudier, men vedblev som hidtil at dyrke Kunsthistorien, i Førstningen nærmest som Samler, især Kobberstikkerkunstens Historie. Efter en mindre Rejse i Holland og Belgien udgav han i 1869 «Hollandske Kunstnere», en Samling reflekterende Betragtninger over de store Mestre i det 17. Aarhundrede, senere, efter at han i 1870 var bleven ansat som Inspektør ved den kgl. Malerisamling og som adjungeret Inspektør ved Kobberstiksamlingen, en lille Monografi over Albrecht Dürer (1874) samt to mindre Arbejder: «Blade af Kobberstikkerkunstens Historie» (1879) og en Vejledning for besøgende i den kgl. Kobberstiksamling. *Ph. Weilbach.*

1 Bloch, Jens, 1761—1830, Biskop, blev født i Hals i Vendsyssel 27. Juni 1761 af Forældrene Skibsfører Rasmus B. og Anne Christine Lassen f. Banner, hvis eneste Søn han var. 3 Aar gammel kom han fra Hjemmet til sin Faders Svoger, Kommandør Henrik Jansson, hvis Undervisning han nød, til han i sit 12. Aar af Faderen blev sendt til Riga for at uddannes paa et Handelskontor. Men da han havde afgjort Ulyst til Handel og Søfart, blev han

taget hjem til Danmark igjen, og efter nogen Tids Ophold hos Præsten i Nørre Sundby kom han i Aalborg Latinskole og dimitteredes der fra 1780. Ivrig i sine Studier, som han var, varede det ikke længe, inden han havde underkastet sig saa vel den filologiske Examen (1782) som theologisk Attestats (1784), og han var derefter Dekan paa Kommunitetet. I Aaret 1786 tiltraadte han en længere Udenlandsrejse, studerede 2 Aar i Göttingen (Danske Saml. V, 16 ff.) og rejste videre gennem Tyskland, Holland og Frankrig. Hans Haab stod til en Virksomhed som Universitetslærer. Ved sin Hjemkomst udgav han 1790 nogle Prøver af de Manuskripter, han paa sin Rejse havde haft Lejlighed til at undersøge og sammenligne; og da han under Opholdet i Göttingen havde erhvervet Magistergraden i Filologi fra Kjøbenhavns Universitet, benyttede han ogsaa strax efter sin Hjemkomst sin Ret til at holde Forelæsninger ved Universitetet og læste over udvalgte græske Forfattere. Men til fast Ansættelse som Docent lykkedes det ham ikke at naa. En Disputats for den filosofiske Doktorgrad endnu i 1790 bragte ham ikke nærmere til det ønskede Maal. Derimod modtog han ved samme Tid Præstembedet i Stifts-Bjærgby i Sjælland; men i den landlige Præstegaard glemte han ikke sine græske Klassikere. 1792 udkom hans Oversættelse af Xenofons «Sokratiske Mærkværdigheder». Men i Længden kunde den lærde Mand med den stærke videnskabelige Trang ikke finde sig i Landsbypræstens Virksomhed, og 1795 blev han da ogsaa forflyttet til Holmens Kirke i Kjøbenhavn, hvor han med korte Mellemlum forfremmedes fra nederste Kapellan til Provst og Sognepræst. I 1795 modtog han den theologiske Doktorgrad fra Universitetet i Kiel for en indsendt utrykt Afhandling «de anthropologia Mosaica», og samme Aar blev han Medlem af det kgl. norske Videnskabernes Selskab i Thronhjem. 1804 blev han P. Hansens Eftermand som Biskop i Christianssands Stift og sammen med 3 Nordmænd bispeviet af Biskop Balle. Men i Norge var hans Virksomhed kun meget kort. Allerede Aaret efter forflyttedes han til Bispestolen i Viborg, som han da beklædte til sin Død, 4. Juli 1830. Han roses for sin milde, velvillige Tænkemaade; gunstige Formuesomstændigheder gjorde ham det muligt at føre et gjæstfrit Hus og være hjælpsom mod trængende. Af Person var han lille og uanselig; men i det mindste i sine yngre Aar anerkjendt for sin Lærdom, skjønt denne kun har sat ringe Frugt i Litteraturen. Med mangesidige Kundskaber forbandt han imidlertid ogsaa en overordentlig Distraktion, som gav Stof til de snurrigste Fortæl-

linger. Hans Hustru, Christine f. Meincke, hvem han havde ægtet 1798, døde 1824. Deres ældste Datter var gift med Professor, Rektor N. V. Dorph.

Levned i «Afskedsprædiken i Holmens Kirke», 1804. Faye, Christianssands Stifts Bispe- og Stiftshist. S. 447 ff. Rahbeks Erindringer III, 347 f.

A. Jantzen.

Bloch, Jørgen Carstens, 1717—73, Biskop, var Søn af nedenførte Stiftsprovst Matthias B. og blev født i Odense 12. Juni 1717. Han dimitteredes fra Odense Gymnasium 1736 og tog Attestats 1740. Af Mangel paa Understøttelse maatte han i nogen Tid paatage sig at være Korrektor i Høpffners Bogtrykkeri; derpaa virkede han ved Garnisonsskolen i Kjøbenhavn, blev 1743 beskikket til Præst ved Søkvæsthuset og 4. Præst ved Holmens Kirke og tog 1746 Magistergraden. 1752 udnævntes han til dansk Præst ved Christiansborg Slotskirke og 1764 til Biskop i Ribe, hvor han virkede til sin Død, 8. Jan. 1773. Ved Christian VII's Salving 1767 erholdt han den theologiske Doktorgrad. Han var en mild og elskelig Mand og bestyrede sit Bispeembede med Dygtighed. I Trykken har han kun udgivet nogle Disputatser og Prædikener; men han var en stor Samler. Han paatænkte en historisk Skildring af Ribe Stift i gejstlig Henseende og indsamlede i dette Øjemed Materialier hos Præsterne i sine første Bispeaar. Men af langt større Betydning ere hans Samlinger til Fyns Stifts Gejstligheds Historie. Disse, Frugten af mange Aars Arbejde, vare for en Del ordnede til Trykken ved hans Død. Provst Næraae i Svendborg, der havde ydet B. betydelig Hjælp ved Samlingen og efter hans Død havde faaet Haandskriftet i Eje, begyndte Udgivelsen 1787, efter at han havde gennemgaaet Værket paa ny med Forbedringer og Rettelser. I 3 Aar udkom 1. Bind, omfattende Odense, samt 2. Binds 1. Hæfte, indeholdende Aasum og Baag Herreder; da blev den 76aarige Mand blind og maatte standse Arbejdet. Haandskriftet gik da gennem forskjellige Hænder, hvorved det ikke har faaet den blideste Behandling, indtil det havnede i Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn (Additam. Nr. 138, fol.), hvor det endnu venter paa sin Udgiver, selv om det delvis flittig er benyttet af Personalhistoriens Dyrkere. Biskop B. var gift med Artillerikapitajn Rosenbergs Datter, Johanne Dorothea R., som overlevede ham i 20 Aar og har faaet Plads i Schønaus «Samling af danske lærde Fruentimmer» S. 1240 ff.

Zwergius, Siellandske Cleresie S. 856 ff. Frost, Efterretn. om Ribe Domkirke S. 90 ff.

A. Jantzen.

Bloch, Jørgen Victor, f. 1812, Præst, er en Søn af Præsten Jørgen B. og Gjertrud f. Fog. Han blev født 25. Sept. 1812 i Lønborg Præstegaard i Ribe Stift, og efter at have nydt den første Undervisning i Hjemmet blev han 1828 sat i Borgerdydskolen paa Christianshavn. Da han var bleven dimitteret der fra 1829 (jvfr. ovfr. S. 305), studerede han Theologi, og i 1833 blev han theologisk Kandidat. Samme Aar blev han konstitueret Lærer ved Randers lærde Skole, men allerede 1834 vendte han tilbage til Kjøbenhavn, hvor han for en Afhandling om Christi Himmelfart erhvervede den theologiske Licentiatgrad (1835). Derpaa var han et Par Aar konstitueret Adjunkt i Horsens, men 1837 blev han kaldet til Sognepræst i Bøtbybjerg, og det følgende Aar blev han sin Faders Eftermand i Lønborg og Egvad. 1851 blev han tillige Provst for Hind, Bølling og Nørre Herreder under Ringkjøbing Amt, og, efter tidligere forgjæves at have søgt Valg baade til den grundlovgivende Rigsforsamling og til Folketinget (Skjern 1849), blev han i Valgperioden 1855—59 Landstingsmand for 11. Kreds. Nogle Uger efter at han var valgt til Landstinget, blev han kaldet til Sognepræst i Kjærteminde; 1868 blev han forflyttet til Vig og Asminderup, og der fra tog han 1881 sin Afsked for at henleve sine sidste Dage i Hovedstaden. 1833 ægtede han Agathe Theodorine Benedicta Thorlacius († 1872), hvis Fader havde været Byskriver i Ringkjøbing.

Som Landstingsmand indsendte B. sammen med Præsterne A. E. Meinert og C. Viborg 1856 til Kultusministeriet et Forslag til Lov angaaende en Ordning af Folkekirkens Forfatning (aftrykt i Dansk Kirketid. 1856, Nr. 32 f.), men det fik ingen videre Betydning, og da han 1861 stillede sig til Folketingsvalg i Ringkjøbing Amts 5. Kreds, opnaaede han ikke at blive valgt. Som Præst har han nærmest («Breve om Præstefrihed» m. m., 1865; «Grundtvigianismens Selvkritik», 1866) sluttet sig til den grundtvigske Retning, og i flere Smaaskrifter har han hævdet en irenisk Betragtning af de konfessionelle Modsætninger med stærk Fremhævelse af Fællesskabet om det grundkristelige og med Haab om en ny Pinsetid for Kirken. Efter i nogle Aar at have virket for at samle oplyste og frisindede Kristne af forskellige Kirkeafdelinger til en Fællesmission blandt Muhammedanerne foretog han 1867 en Rejse til Athen (Dansk Kirketid. 1862, Nr. 50; 1867, Nr. 39) for at indlede den Samvirken mellem den nordiske og græske Menighed, som efter hans Opfattelse var varslet i Johannes' Aabenbaring (2, 9, jævnført med 3, 9). Efter Hjemkomsten virkede han et Par Aar

gjennem «Kirkebudet» for Tanken om en saadan Fællesmission, og ved Deltagelse i den ireniske Kongres i Bonn (1874) og paa anden Maade har han vist sin Sympathi for en Sammenslutning af af alle Kristne paa Fællestroens Grund. *Han døde 21 Dec. 1892*

Erslew, Forf. Lex. Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 583 f.

Fr. Nielsen.

Bloch, Matthias, 1682—1729, Præst, blev født 24. Okt. 1682 i Odense, hvor Faderen, Anders Mortensen, var Degn ved Hospitalet; hans Moder hed Kirsten Hansdatter. Tidlig forældreløs gennemgik han i saare trange Kaar Odense Skole og dimitteredes fra denne 1702. For at have Livsopholdet nødtes han til som Student at tage Plads som Huslærer i Fyn; men ved Hjælp af Kommunitet og Borchs Kollegium lykkedes det ham dog at fuldende sine Examiner 1708. Et Par Aar efter tilbød Konsistorium ham andet Kapellani ved Frue Kirke i Kjøbenhavn; men han ønskede ikke Embedet og havde sit Ophold ved Privatinformationer og Manuduktion, indtil han 1711 blev udnævnt til Lector theologiæ i Christiania; men dette Embede tiltraadte han aldrig. Han tog den theologiske Licentiatgrad og rejste derpaa over til Odense for at tage Afsked inden sin Afrejse til Norge. Men saa udvirkede Stiftsprovsten i Odense, Mag. Carstens, ved personlig Henvendelse til Kongen, at han maatte blive Hjælpepræst med Successionsløfte hos ham og tillige bibeholde Indtægterne af Lektoratet i Christiania mod at holde Vikar. Han blev derpaa ordineret og, da Mag. Carstens døde 1717, hans Eftermand. Som Stiftsprovst i Odense virkede han til sin Død 27. Nov. 1729. Af Skrifter har han kun udgivet nogle theologiske Disputatser, men efterlod i Haandskrift en Række metriske Betragtninger over adskillige bibelske Bøger. Han var en særdeles dygtig Præst, der nød den største Agtelse og sin Menigheds fulde Tillid. Hans Hustru var Formandens, Mag. Carstens' Datter, Sille C., der levede i Odense til 1775. Blandt deres Børn er ovenanførte Biskop Jørgen Carstens B.; en Datter, Mette Kirstine B., anføres i Schønaus «Samling af danske lærde Fruentimmer» S. 573 ff.

Bloch, Den fyenske Geistligheds Hist. I, 671 ff.

A. Jantzen.

Bloch, Niels Hofman Sevel, 1761—1829, Forfatter, blev født i Aalborg i Juli 1761 og var Søn af Raadmand, By- og Raadstueskriver Søren B. og Anna Marie f. Sevel. Han blev Student fra sin Fødebys Skole 1778 og dyrkede derefter særlig de gamle Sprog.

1783 begyndte han sin litterære Virksomhed med en prosaisk Oversættelse af Odysseens 1. Sang. Senere studerede han nogen Tid Filosofi i Kiel og blev 1795 fraværende promoveret til Dr. phil. i Kiel efter en indsendt Afhandling: «De vita Samii Philosophi». Han benyttede da sin Ret til at holde Forelæsninger som Privatdocent i Kjøbenhavn, men det var meget blandet Kost, han indbød paa: «Kjøbmands-Geografien», engelsk Sprog, Filosofiens Historie, Shakspeares Dramer, berømte græske Mænds Levned m. v. Denne sidste Forelæsning stod i Forbindelse med Udarbejdelsen af hans Livs Hovedværk, «Navnkundige Grækeres korte Biografier» (2 Bd., 1800—2). I øvrigt maatte han fra Morgen til Aften slide i Informationer «for surt at fortjene det Brød, som Kjærlighed bød ham at dele med Frænder» (Badens Univ. Journal IX, 41). 1802—6 var han konstitueret som Konrektor ved Throndhjems Skole, og disse Aar regnede han til de lykkeligste i sit Liv. Under sit Ophold her begyndte han Udgivelsen af et Tidsskrift, «Throndhjemske Blandinger», hvoraf 3 Hæfter udkom, og hvori han meddelte flere Oversættelser af Oldtidens Klassikere. Da B. 1806 forlod Throndhjem, vilde han sejle til Christiania paa et Rostocker Skib, men dette blev opbragt af en engelsk Fregat, og han maatte igjen tilbage til Throndhjem. Han rejste da over Land til Christiania, og Udtog af sin Dagbog paa denne sidste Rejse har han meddelt i et lille særskilt Skrift, «Rejseiagttagelser» (1808), som en Slags Haandbog for rejsende. Efter sin Hjemkomst privatiserede han i Kjøbenhavn. Han ernærede sig ved Journalistik, redigerede «Dagen» 1816—17 og oversatte en stor Del Skrifter af historisk og belletristisk Indhold. Under det pseudonyme Mærke «Peter Sørensen» forsøgte han sig ogsaa som humoristisk Forfatter. 1817 fik han Titlen af Professor. Hvor grundforskjellig han end var i Dannelse og Smag fra Digteren Schack Staffeldt, hørte han dog i en lang Periode til dennes nærmeste Omgangsvener. Han var Medlem af det kgl. norske Videnskabernes Selskab i Throndhjem, af det genealogisk-heraldiske Selskab (jvfr. Werlauff, Det kgl. danske Selskab for Fædrel. Hist. og Sprog S. 225) og af flere videnskabelige Samfund i Udlandet. 1. Dec. 1829 døde han ugift i Kjøbenhavn.

Erslew, Forf. Lex.

A. Jantzen.

Bloch, Oscar Thorvald, f. 1847, Læge. Han er født i Kjøbenhavn 15. Nov. 1847 som en Broder til ovfr. nævnte Carl og Emil og ndfr. nævnte William Edvard B., blev 1866 dimitteret fra

Borgerdydskolen i Kjøbenhavn og tog 1872 Lægeexamen. Som kirurgisk Prosektor, som Reservekirurg paa Frederiks Hospital og ved gjentagne Udenlandsrejser uddannede han sig særlig til Kirurg og holdt som Privatdocent 1880—82 kirurgiske Forelæsninger, ligesom han efter Professor Schmidts Død i nogen Tid var konstit. Docent i Anatomi ved Universitetet. 1879—81 var han pathologisk-anatomisk Prosektor ved Kommunehospitalet. Fra 1883 var han fast Censor ved Lægeexamen, og efter en Konkurrence med E. Tscherning og O. Wanscher blev han Jan. 1886 ansat som Docent i klinisk Kirurgi ved Universitetet og i Forbindelse dermed som Overkirurg ved Frederiks Hospitals 1. kirurgiske Afdeling. Fra 1878 har han været Medredaktør af «Hospitalstidende». Saa vel i sin Doktordisputats (1879) som i sin Konkurrenceafhandling og i flere andre Afhandlinger har han behandlet forskellige kirurgiske Æmner.

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 5. Udg.

Jul. Petersen.

Bloch, Otto Diderik, 1766—1831, Filolog, var en Søn af den fynske Sognepræst Laurids B. (f. 1731 † 1773) og Anne Marie f. Lütken († 1772, Datter af den økonomiske Forfatter, Præsten Otto Diderik L.) og fødtes 15. Febr. 1766 i Viby Præstegaard paa Hindsholm. Efter sine Forældres tidlige Død blev han med to yngre Brødre under Morfaderens Opsyn opfostret hos en Faster i Odense, fra hvis Gymnasium han 1784 dimitteredes til Universitetet og tog Artium med Udmærkelse; derefter tog han 1785 filosofisk Examen, 1787 theologisk Examen og endelig 1790 filologisk Embedsexamen. Han fik Borchs Kollegium og blev siden Vicedekanus ved Kommunitetet samt Hører ved Frue Latinskole i Kjøbenhavn og skrev nu (1792) sin Magister- og Doktordisputats «De carmine epico Apollonii Rhodii» (nærmest en æsthetisk Vurdering af denne Digter i Sammenligning med andre Epikere), et ganske respektabelt lille Arbejde. 1797 blev han Overlærer i Latin ved samme Skole, men allerede i Slutningen af 1798 maatte han nedlægge sit Embede paa Grund af legemlig Svaghed og blev entlediget med Vartpenge; han levede derefter som Privatmand indtil 1813, da han blev ansat som Amanuensis ved Universitetsbibliotheket, og hans Sygelighed synes i denne Tid at have været vedholdende og hindret ham i videnskabelig Virken, saa at han gjentagne Gange maatte frasige sig det Arbejde med Videnskabernes Selskabs Ordbog, han havde paataget sig. 1814 blev han anden Underbibliothekar og virkede i denne Stilling under R. Nyerup til noget efter dennes Død; i

Slutningen af 1829 blev han første Underbibliothekar under R. Rask, med hvem han ikke stod sig rigtig godt, i det han beklager sig over hans «Despoti». Han bestyrede ogsaa Kommunitetets Bibliothek. I disse Aar udfoldede han en meget flittig, men stille og beskednen Virksomhed ved Undersøgelse af de latinske og særlig de græske Haandskrifter, der findes paa vore Bibliotheker, og Fremdragelse af hidtil uudgivne Stykker af Oldtidsforfattere (særlig noget af Lægen Galenos og en Grammatiker Herodianos); noget heraf bekjendtgjorde han i Forbindelse med sine egne Konjekturen dertil i forskjellige Tidsskrifter, andet sendte han til tyske lærde, som netop havde Brug derfor. En hædrende Anerkjendelse for dette hans Arbejde tildeltes ham af Niebuhr i Fortalen til 1. Bind af hans Udgave af Konstantinos Porphyrogenetos, som var dediceret til det kgl. danske Videnskabernes Selskab (Bonn 1829); man blev herved lidt mere opmærksom paa Manden her hjemme, end man før havde været, og nærmest paa Foranledning af Professor B. Thorlacius gav man ham 1829 Professortitelen. For «paa en Maade at forsvare sin nye Titel», som han selv siger, udgav han 1830 en lille hidtil ubekjendt græsk Dialog efter et herværende Haandskrift («Hermippus sive de astrologia»). Hans Hjælpsomhed over for dem, der vilde benytte Bibliotheket, roses fra flere Sider. Han døde ugift 15. Juni 1831.

Erslew, Forf. Lex. Hundrup, Efterretn. om philol. Candidater I, 69. II, 23. Udvalg af Breve til P. Hjort, 1867, S. 60. 429 ff. *M. Cl. Gerts.*

Bloch, Søren, 1696—1753, Præst, er af gammel jysk Præsteslægt. Han fødtes i Ellitshøj Præstegaard i Viborg Stift 29. Febr. 1696. Faderen hed Frederik B., Moderen Maren Leigh. Sammen med en ældre Broder undervistes han hjemme, indtil han 13 Aar gammel kom i Viborg Skole. Efter 3 Aars Forløb bleve han og Broderen dimitterede der fra 1712, og Faderen fulgte dem selv over til Kjøbenhavn og rejste atter med dem tilbage, saa snart Examen var overstaaet. 2 Aar efter rejste den jyske Præst atter afsted til Hovedstaden med sine Sønner, for at de kunde underkaste sig Philosophicum, og B. fik kort derefter Plads paa Regensen; han benyttede nu Tiden godt, saa at han Aaret efter kunde tage Attestats. 1716 kom han ind paa Valkendorfs Kollegium og var samtidig Lærer hos Gehejmeraad Moth for tvende Baroner Gülden-crone. Men kort før sin Faders Død 1718 drog han hjem til Ellitshøj og blev der et Aars Tid, i det hans førnævnte Broder

var bleven Faderens Eftermand. Derpaa var han i 9 Aar Huslærer hos Baron Juul paa Lundbæk og havde her god Lejlighed til at beskæftige sig med Læsning og Poesi. Et Brudstykke af Ovid, oversat i Alexandrinere, og en Oversættelse af Laurenbergs «Schertz-Gedichte» høre til hans Arbejder fra disse Aar. 1728 kom han til Byholm ved Horsens som Hovmester for en ung Lèvetzau og blev her fra 1730 kaldet af Kammerherre Tønne Reedtz til Barritskov til Sognepræst for Barrit og Vrigsted. Samme Aar døde Frederik IV. B.s Ligprædiken over Kongen blev trykt i hans «Efterladte Skrifter», men altsaa først efter Christian VI's Død (jvfr. *Nyt hist. Tidsskr.* VI, 423. 564). Noget efter at han var bleven Præst, skrev han den i sin Tid meget udbredte Satire «Søren Knudsens Helden-Geschichte», hvori han raillerede over den herskende Duelsyge. (N. M. Petersens Hypothese i *Den dsk. Lit. Hist.*, 2. Udg., IV, 411 er derfor fuldstændig grundløs, da Skriftet først er affattet efter 1730.) Satiren cirkulerede i adskillige Aar i Haandskrift og anonymt; snart tillagdes Tychonius, snart Holberg Forfatter-skabet; den blev først udgivet i Trykken efter hans Død af hans Søn (1755). — Men senere fik hans Virksomhed en alvorligere Retning. Efter at have deltaget i Arbejdet ved den reviderede Bibeloversættelse kaldtes han 1741 til Kjøbenhavn for at opponere ved Professor Reuss' Doktordisputats og maatte ogsaa prædike for Kongen paa Hørsholm. Efter selv at have forsvaret en Afhandling om «Bogstavens og Aandens Tjeneste» (2. Kor. 3, 6) blev den jyske Landsbypræst kaldet til theologisk Professor (Kongen havde forgjæves haft Bud efter en Theolog fra Halle). 1745 var han Universitetets Rektor; men midt i Rektoratstiden blev han til almindelig Forbavselse kaldet til Stiftsprovst i Aalborg. Næppe havde han været der et Aar, før han ombyttede dette Embede med Stiftsprovstiet i Kjøbenhavn, som Henrik Gerner havde nedlagt. Fra 1747 og til sin Død, 18. Sept. 1753, virkede han da ved Frue Kirke i Kjøbenhavn. Han var en livlig, begavet Mand, dygtig Prædikant og besad gode Kundskaber. Men han efterlod betydelig Gjæld til det offentlige. Ved kgl. Resolution ordnedes dette saaledes, at «siden Provst B. havde været en lærd og brav Mand, maatte han ikke beskæmmes i sin Grav, men hans Gjæld skulde betales af vor Frue Kalds Indkomster med Afdrag af 300 Rdl. aarlig» (*Saml. t. jysk Hist. og Topogr.* IV, 343). Foruden de anførte Skrifter efterlod han adskillige mindre Arbejder i Manuskript. Hans Søn, ndfr. nævnte Tønne B., udgav «første Samling» efter-

ladte Skrifter (1756, 4to), men mere udkom aldrig. Han var gift med Cæcilie Harding, der overlevede ham i mange Aar († 1781).

Levned af Sønnen i «Efterladte Skrifter» S. 3 ff. Nyerup, Lit. Lex. Hundrup, Stamtavle ov. Sør. Blochs Descendenter. *A. Jantsen.*

Bloch, Søren Nicolaus Johan, 1772—1862, Rektor. B. blev født 13. Febr. 1772 i Middelfart, hvor hans Fader, ndfr. nævnte Tønne B., den Gang var Sognepræst. Han gik først i Skole i Ribe, hvor han meget roser Hørerens Michael Koch, siden Præst i Døstrup, derefter i Odense, hvor Rektor Tauber blev ham lige saa kjær. Han blev Student 1788 og tog filologisk Embedsexamen 1793. Samme Aar blev han Hører i Odense og allerede Aaret efter Subrektor eller Rektors Vikarius, i hvilken Stilling han forstod at vinde Disciplene i Mesterlektionen, der ikke vare meget yngre end han selv, ved sin Humanitet og Nidkjerhed. Samme Aar blev han gift med Margrethe Magdalene Hensler (f. 1774), en Datter af afdøde Generaladjutant Bendix Vilhelm H., hvis Enke Aaret før var bleven gift med hans Fader. 1796 blev han Dr. phil., 1800 Konrektor, 1806 Rektor i Nykjøbing paa Falster. Her vandt han snart megen Anseelse som Skolemand og fik stor Indflydelse hos Hertugen af Augustenborg, der stod i Spidsen for det lærde Skolevæsen, saa at han fik en ikke ringe Del i den 1809 udkomne Skoleforordning. Først efter gjentagne Opfordringer besluttede han sig 1815 til at lade sig forflytte til Roskilde, hvorhen 11 af hans Disciple fulgte ham. Samme Aar blev han udnævnt til Professor. Roskilde Skole, som han kort efter sin Tiltrædelse igjen skaffede en Kathedralskoles Navn og Rettigheder, der nogle Aar før vare blevne overførte paa Frue Skole i Kjøbenhavn, hævede sig under hans Styrelse til stor Anseelse, og det lykkedes ham at faa opført saa vel en Rektorbolig (1821) som en ny Skolebygning (1842). Han var den første eller dog iblandt de første, som iværksatte mange tidssvarende Forbedringer, som senere have vundet Indgang overalt, saasom Indførelse af Gymnastik og Svømning, af etaarige Klasser i Steden for toaarige, Indskrænkning af Skoletiden til 5 à 6 Timer daglig, Overdragelse af Inspektørforetningerne til én Lærer osv. Som sine pædagogiske Grundsatninger har han selv fremsat, at «i Undervisningen intet bør gjøres for at glimre eller for en Examens Skyld, men alt, for at Ungdommens Aand og Hjærte, Forstand og Smag paa en liberal Maade kan uddannes; at Kjærlighed til Ungdommen er Sjælen i

al Opdragelse, og derimod Tvangsmidler og legemlig Straf kun maa være det yderste og sidste Middel, som kun maa anvendes mod grove Forseelser; at legemlig Straf ikke maa anvendes mod Flidsmangel, mod hvilken en slet Karakter er det eneste passende udvortes Middel, der bør benyttes». I sin Kamp for Gjennemførelse af en human Skoletugt paadrog han sig undertiden Bebrejdelse for alt for stor Lemfældighed; men det var dog kun sjælden, at han behøvede at fravige sit Princip: «ved rolig og blid Alvor at vedligeholde Orden uden at forlange Opofrelse af Disciplens naturlige Munterhed». Den klassiske Litteratur var i hans Øjne det sande Dannelsesmiddel, hvorfor han aldrig kunde forsone sig med Naturvidenskabernes Omsiggriben i Skolen eller med Latinens Fordrivelse fra de to nederste Klasser. 1843 fejrede han sit 50 Aars Embedsjubilæum og blev i denne Anledning udnævnt til Etatsraad. 1850 tog han sin Afsked, men vedblev dog at fungere endnu et halvt Aar. Derefter levede han i Kjøbenhavn indtil sin Død, 27. Juni 1862. Efter at hans første Hustru var død (1821), ægtede han 1823 Henriette Marie Holmer (f. 1791), Datter af Hospitalsforstander Peter H. i Odense; hun overlevede ham. Saa vel med hende som med sin første Hustru havde han Sølvbryllup. Han var en frugtbar Forfatter, især i grammatisk og pædagogisk Retning. Han udgav saaledes en «fuldstændig dansk Sproglære» (1817), i flere Udgaver en græsk Skolegrammatik, flere græske og latinske Elementarbøger og en hebraisk Sproglære (2. Opl. 1819). Blandt hans Udgaver af græske og latinske Forfattere maa fremhæves «Selectæ Ciceronis orationes» (2. Udg. 1828). Særlig interesserede han sig for det græske Sprogs Udtale, som han dels behandlede i en Række Programmer, dels i sin «Revision der Lehre von der Aussprache des Altgriechischen» (1826). I den derved opstaaede litterære Strid optraadte som hans Modstandere navnlig i Tyskland Matthiä, i Danmark Henrichsen. Sine pædagogiske Grundsætninger har han dels udtalt i en Række Programmer, dels i Afhandlinger i forskjellige Tidsskrifter. Fremdeles maa fremhæves hans «Bidrag til Roskilde Domskoles Historie» (1842—46). I religiøs Henseende hyldede han den rationalistiske Retning og forsvarede den i et Par Smaaskrifter. Ogsaa for den danske Sag i Slesvig optraadte han flere Gange i Blade og Tidsskrifter. Baade som Lærer og som Forfatter virkede han i alt i 58 Aar.

Avtobiografi i hans Bidrag til Roskilde Domskoles Hist. 1. H. Erslew, Forf. Lex. S. B. Thrige.

Bloch, Tønne, 1733—1803, Biskop. Han blev født i Barrit Præstegaard, hvor hans Fader, Søren B. (se ovfr.), den Gang var Præst. Da Faderen blev forflyttet først til Kjøbenhavn og siden til Aalborg, fulgte han med denne, men da Søren B. 1747 vendte tilbage til Hovedstaden, blev Sønnen i Aalborg i Konrektor Thestrups Hus, og fra Aalborg Skole afgik han 1749 til Universitetet. 1752 tog han theologisk Embedsexamen, og i det følgende Aar hjalp han sin Fader med Ugeprædikener og Søndagskatekisationer. Efter Faderens Død fik han Plads paa Borchs Kollegium, og som Alumnus paa dette udgav han nogle af Søren B.s Skrifter og tillige, i Fællesskab med fem andre unge Videnskabsmænd, en Litteraturtidende: «Efterretninger om nye Bøger og lærde Sager i Danmark og Norge» (1756—58). I Aaret 1758 blev han kaldet til Feltpræst ved de kongelige Tropper i Holsten, og i de følgende 5 Aar gjorde han Tjeneste som Præst ved forskellige Regimenter. 1763 blev han Sognepræst for Middelfart og Kavslunde, og 1775 blev han udnævnt til Biskop over Ribe Stift. Efter at han af Biskop Harboe i Arveprinsens og Arveprinsessens Nærværelse var bleven indviet til dette Embede, prædikede han næste Søndag i Fredensborg Slotskirke for hele Kongefamilien, som hørte ham «med udmærket allernaadigst Velbehag». Medens han var i Ribe, højtideligholdt Universitetet sin Trehundredaarsfest, og ved den Lejlighed disputerede han efter Opfordring for den theologiske Doktorgrad («Chronotaxis scriptorum divi Pauli», 1779). 1785 blev han valgt til Medlem af det kgl. norske Videnskabernes Selskab, og 1786 blev han Biskop i Fyns Stift, til hvilket den Gang endnu hørte Laaland og Falster, Als og Ærø. Baade i Ribe og paa Fyn var B. en nidkjer Tilsynsmand, der visiterede meget flittig i de store Stifter. 5. Sept. 1803 døde han. Gift 1. 1763 med Margrethe Hedevig Jebens fra Meldorf († 1792), 2. 1793 med Anna Christine Hensler, f. Kohl († 1825, jvfr. ovfr. S. 413).

Selvbiografi i Acta Jubilæi Universitatis Hafniensis, 1779. Frost, Efterretn. om Ribe Domkirke S. 96 ff. Bloch, Den fyenske Geistligheds Hist. I, 224 ff. Kiøbenhavnske lærde Efterretn. 1803, S. 543 ff. 672. Molbech, Hist. Aarbøger III, 133 ff.

Fr. Nielsen.

Bloch, Valdemar Antonius, f. 1826, Rektor. B. blev født 9. Maj 1826 i Roskilde, hvor hans Fader, ovennævnte Sør. Nic. Joh. B., var Rektor. Han blev Student 1843, filologisk Kandidat 1850, Adjunkt ved Haderslev lærde Skole 1851, Kollaborator sammesteds 1856, afskediget af den østerrigsk-preussiske Civilregering 1864,

Bestyrer af det «lærde Institut» i Fredericia 1870, Rektor for Metropolitan-skolen 1885. 1854 ægtede han Louise Hammerich, Datter af daværende Borgmester, senere Etatsraad, H. i Haderslev. Under hans dygtige Styrelse hævede Instituttet i Fredericia sig til en fuldstændig Latin- og Realskole, til hvilken en ny Bygning opførtes 1880. Desuden virkede han som Formand i en Kommission og derefter som Medlem af Byraadet meget til at reformere Byens kommunale Skolevæsen. Han har bl. a. udgivet flere meget udbredte historiske Lærebøger og (i Forbindelse med J. M. Secher) en Haandbog i den græske og romerske Mythologi (1882).

Fredericia Latin- og Realskoles Program for 1886. *S. B. Thrige.*

Bloch, William Edvard, f. 1845, Forfatter og Sceneinstruktør. Han er født i København 30. Marts 1845 og Broder til de ovfr. nævnte Carl, Emil og Oscar Thorvald B. Han blev Student 1864, tog 1871 juridisk Embedsexamen, udnævntes 1881 til Sceneinstruktør ved det kgl. Theater og ægtede 11. Juni 1887 Skuespillerinden Anna Kristine Lindemann, f. 2. Febr. 1868, Datter af Læge i Horsens Johan Sørensen L. Allerede som Student skrev han sammen med Nicolai Bøgh en Del Studenterkomedier, der senere ere gaaede over paa Folketheatrets Repertoire («En fix Idé», «Kanariefuglen» o. fl.), og i 1872 opførtes paa det kgl. Theater (anonymt) Lystspillet «De hvide Roser», hidrørende fra samme Forfatterfirma. Sammen med Richard Kaufmann har B. endvidere skrevet Skuespillet «Konsekvenser» (1881); men til «Lygtemænd» (1875), Proverbet «Naar Møbler flyttes» og «Frøken Nelly», der alle, ligesom det førstnævnte Arbejde, ere opførte paa det kgl. Theater, har han ikke haft nogen Medarbejder. Som Sceneinstruktør har B. ved sin smagfulde, for de mindste Enkeltheder omhyggelige Iscenesættelse en ikke ringe Del af Æren for den Skikkelse, hvori Nationalscenen har kunnet præsentere en Række ældre og nyere Skuespil.

Sophus Bauditz.

Bloch-Suhr, s. Suhr.

Blom, Emanuel, 1747—1826, Stiftamtmand, en Søn af Kjøbmand i Holmsbo ved Hudrum Gustavus B. (f. 1713 † 1777) og Susanne f. Reth (f. 1715 † 1771), fødtes 20. Maj 1747, blev 1760 indskrevet som Korporal ved det søndenfjældske Dragonregiment, kom 1761 paa den matematiske Skole i Christiania, fik 1762 Premierlieutenants Karakter, afgik 1763 fra ovennævnte Skole, blev

1765 Kapitajn ved det delmenhorstske Infanteriregiment, overtog desuden fra 1769—71 Bestyrelsen af Regnskabsvæsenet for et militært Bageri, fik 1775 Anciennitet som Major i Armeen fra 1774, blev 1779 beordret til med en Del af sit Mandskab at begive sig paa et Søtogt til Kysten Guinea og det gode Haabs Forbjærg, vendte først tilbage fra dette besværlige Togt i Slutningen af det følgende Aar, blev strax efter udnævnt til Generaladjutant og tog 1785 Afsked fra Krigstjenesten. Samme Aar blev han udnævnt til Amtsforvalter over Roskilde Amt og til Justitsraad, forflyttedes 1789 som Amtsforvalter over Dronningborg, Silkeborg og Mariager Klosters Amter, blev efter en 2aarig Konstitution 1803 Amtmand over Hjørring Amt, 1813 Stiftamtmand over Viborg Stift, entledigedes 1820 med en forholdsvis betydelig Pension paa Grund af den Energi og Dygtighed, hvormed han i en lang Aarrække havde virket i Statens Tjeneste, og døde 17. Febr. 1826 i Viborg. 22. Maj 1785 ægtede han Anne Marie Elisabeth Würmfeldt (f. 21. Avg. 1757 † 28. Maj 1795), en Datter af Byskriver Søren W. i Thisted; efter hendes Død giftede han sig 27. April 1798 med Charlotte Christiane v. Arenstorff (f. 15. Juni 1775 † 15. Marts 1826), en Datter af Etatsraad Frederik Christian v. A. til Overgaard og Albertine Cathrine f. Benzon.

Thaarup, Fædrenelandsk Nekrolog 1821—26 S. 436 ff. *G. Kringelbach.*

Blom, Gustav Vilhelm, 1826—50, Officer, ældste Søn af ndfr. nævnte Oberst Hans Jørgen B., født i Kjøbenhavn 26. Sept. 1826, underkastede sig i sit 16. Aar, efter med Udmærkelse at have gjennemgaaet Efterslægtens Skole, Adgangsexamen til den militære Højskole og afgik i 1848 fra dennes Generalstabsafdeling som Nr. 1. Frie Studier vexlede under dette Ophold paa Højskolen med de militære. Navnlig fængslede Poesien ham med dragende Magt, og i 1847 udgav han et lille Bind, væsentlig lyriske, Digte, der, paa faa Undtagelser nær, skjønne i Form, friske og tankevægtige i Indhold, bare Vidne om stor Aandsmodenhed og et rigt udviklet Følelsesliv hos den unge, lovende Forfatter. Men Krigen stundede til. B., der havde Anciennitet fra 1846 som Premierlieutenant i Artilleriet, tjente i dette Vaaben i de 2 første Krigsaar, i det 3. ved 12. Bataillon under Læssøe, Faderens Ven, hos hvem han skulde uddannes i Infanteritjenesten. Tidlig paa Aaret 1850 var der tilsagt ham, der endnu kun var 23 Aar, Anciennitet som Kapitajn, en glimrende Fremtid syntes at staa ham aaben, men den afsluttedes brat, da han paa Isteddagen (25. Juli) ramtes af

en dødbringende Riffelkugle. just som han førte sine Skytter frem til Storm paa Passet mellem Isted Sø og Langsø, hvor ogsaa hans berømmelige Chef fandt Heltedøden.

Erslew, Forf. Lex. Harbou, Nekrologer over de i 1850 faldne danske Officerer. *S. A. Sørensen.*

Blom, Hans Jørgen, 1792—1864, Officer og Militærforfatter, er født i Randers 16. Okt. 1792 og Søn af ovfr. nævnte Stiftamtmand Emanuel B. Han tilbragte en bevæget Barndom; ved Moderens Død sendtes han, kun 3 Aar gammel, til Norge til en Farbroder, kom der fra i sit 11. Aar i Huset hos Pastor Forchhammer ved Christiansfeld, hvor han nød en omhyggelig Undervisning indtil sin Konfirmation, da han vendte tilbage til Norge for at indtræde i Farbroderens Kjøbmands- og Skibsrederforretning. Denne var imidlertid bleven ødelagt under Krigen med Englænderne, og B. bestemte sig da til at slaa Handelen af Hovedet og gaa den militære Vej. Han vendte da paa ny hjem til sit Fædreland, indtraadte 1808 som Frikorporal i Kongens Regiment, gennemgik derpaa Militærinstituttet og tog her fra 1811 Sekondlieutenantsexamen med Udmærkelse. 1813 gjorde han Felttoget med i Nordtyskland og Holsten ved holstenske Skarpskyttekorps, men vendte efter Fredslutningen tilbage til Kongens Regiment, hvor han 1818 blev Premierlieutenant, 1827 Kapitajn og 1841 Major, i hvilken Egenskab han dog først traadte i Funktion det følgende Aar ved 3. Linjeinfanteribataillon. Han havde da erhvervet sig et smukt Lov og ansaas i det almindelige Omdømme for en af Hærens dueligste Officerer. I de Overvejelser angaaende Officerernes Kvalifikationer, der gik forud for Hærlovens Ikrafttræden 1842, og som forelagdes Kongen, udtales der om ham, at han i enhver Henseende fyldestgjør de for Avancement stillede Betingelser, og der tilføjes: «Forbinder med særdeles gode Aands-evner en meget ædel Karakter; forstaar godt at omgaas sine undergivne; er Forfatter til flere historiske og militære Skrifter.» Det er med rette, at B. i denne lille Karakteristik nævnes som Forfatter, thi den ganske vist ikke ringe Fritid, Garnisonstjenesten levnede ham som hans Kammerater i Frederik VI's sidste Rege- ringsaar, havde han benyttet flittig og godt til boglig Sysse. Et betydeligt krigshistorisk Arbejde fra den Periode er saaledes hans i 1826 udgivne «Unions- og Borgerkrigene», egentlig skrevet som Indledning til en paatænkt Fremstilling af Danmarks senere Krigshistorie; ejendommeligt og enestaaende i den danske Litteratur er

det i 1829 udkomne nydelige lille Skrift «Katekismus for den danske Krigsmand» — optrykt i 1864 af Foreningen til gudelige Smaaskrifters Udbredelse —, og i «Magasin for militær Videnskabelighed» og «Militært Repertorium» 1. Række, af hvilket sidste Tidsskrift han var Medredaktør fra 1837—40, vil man finde flere, til Dels fortræffelige, Afhandlinger af ham vedrørende krigshistoriske og taktiske Æmner. Størst Betydning som Skribent har B. dog, naar han behandler Landets Forsvarsvæsen. Han saa i dette Punkt klarere end de fleste af hans samtidige, og han fremsatte sine Tanker herom med den Djærvhed, der var ham egen, og med en Overbevisningens Varme, som gav til Kjende, hvor meget Sagen laa ham paa Hjerte. Opsigtvækkende blandt denne Art Arbejder vare tvende i 1831 og 1832 under Titelen «Land- og Sømagt, med nærmest Hensyn til Danmark» udkomne Piecer, i hvilke han bebrejdede sine Landsmænd den herskende Ligegyldighed for Landhæren og hævdede, at den bedste Betryggelse for Rigets Uafhængighed fortrinsvis maatte søges i et kraftigt Forsvar til Lands. Disse mod den gængse Forestilling stridende Anskuelser og den derved fremkaldte levende Meningsudvexling blandt Hærens og Flaadens Officerer gave i det hele Stødet til og dannede Udgangspunktet for den Bevægelse, der nu rejste sig paa Forsvarsordningens Omraade. Det var i Fortsættelse af B.s Skrifter, at T'schering, hvis Ideer B. for øvrigt senere bekæmpede, udgav sine Flyveblade om det danske Væbningssystem, der 1833 paadroge ham en Slags Landsforvisning af Frederik VI. Endelig bør det i Sammenhæng hermed nævnes, at B., da Spørgsmaalet om Danevirkestillingen 20 Aar senere stod paa Dagsordenen, udtalte sig mod denne Frontalbefæstning og med Styrke gjorde gjældende, at Værn mod fjendtligt Indfald paa Halvøen fra Syd kun kunde vindes ved stærkt befæstede Flankestillinger ved Dybbøl og Fredericia.

Ved Krigens Udbrud i 1848 stod B. endnu som Major ved 3. Bataillon, der først Dagen efter Slaget ved Slesvig stødte til Hæren, men faa Dage efter udnævntes han til Oberstlieutenant og Kommandør for 4. Bataillon, med hvilken han deltog i Træfningen ved Nybbøl 28. Maj. 5. Juni ved Dybbøl kommanderede han en midlertidig formeret Brigade og fremhævedes af Schleppegrell for sin under Slaget, i hvilket han saaredes, udviste Tapperhed. Under Vaabenstilstanden overtog han paa ny Kommandoen over sin Bataillon, der i hele det følgende Aars Felttog hørte til Besætningen paa Øen Als, og her blev B., i 1849 udnævnt til Oberst, ved

Krigens Udbrud 1850 ansat som Kommandant. 1852 inddroges Kommandantskabsposten, og B., der ikke havde ønsket i det Sted at gaa som Kommandant til Fredericia, modtog da under 2. Maj s. A. sin Afsked af Krigstjenesten. I 1854 valgtes han ved Suppleringsvalg til Landstingsmand for Kjøbenhavn og var en af de faa, der stemte imod Grundlovens Indskrænkning til Kongerigets særlige Anliggender, men tog i øvrigt i den ene Session, hvoraf han var Medlem, kun ringe Del i Tingets Forhandlinger.

B. ægtede 1. Avg. 1823 Matthea Elisabeth Lütken, f. 21. Okt. 1796 i Lumby ved Odense, † 18. Dec. 1832, Datter af Amtsprovst Peter Vilhelm L. og Marie Christine f. Saxtorph. Han døde 13. April 1864 paa Frederiksberg.

Erslew, Forf. Lex. Illustr. Tid. 24. April 1864. Tidsskrift f. Krigsvæsen 1865.
S. A. Sørensen.

Blom, Jean Carl, f. 1827, Officer. B., som fødtes 11. Avg. 1827 i Kjøbenhavn, stammer fra en gammel norsk Slægt, som tæller militære i flere Generationer. Faderen var Kommandør i Søetaten Emanuel B. (f. 1788 † 1853), en Søn af ovfr. nævnte Stiftamtmand Emanuel B. († 1826), Moderen Christophine Joachime f. Grüner (f. 1795 † 1858). Han blev Landkadet i 1839 og ansattes efter Udnævnelsen til Sekondlieutenant med Anciennitet fra 1843 ved 4. Bataillon. I 1846 kom han paa den kgl. militære Højskole, men vendte ved Krigens Udbrud tilbage til 4. Bataillon, hvormed han deltog i Kampen ved Bov, Slaget ved Slesvig og Fægtningen ved Dybbøl. I 1849, da han var Premierlieutenant og tjenstgjørende ved Artilleriet, deltog han i Fredericias Forsvar som Adjudant hos Oberst Lunding. Som Halvbatterikommandør rykkede han næste Aar i Felten og deltog i Kampene ved Helligbæk, Isted, Wolde og Stenten Mølle, men forsattes i Slutningen af Felttoget til 3. Reservebataillon som Kompagnichef. Efter Fredslutningen gjenemgik B. Generalstabsafdelingen paa Højskolen, gjorde Tjeneste ved Ingeniørkorpset og Rytteriet og blev i 1855 først Adjoint, derefter Kapitajn i Generalstaben. I 1859 ansattes han som Lærer i Generalstabsfagene ved den kgl. militære Højskole, efter at han forinden havde besøgt forskellige Undervisningsanstalter i Udlandet; han udarbejdede derpaa flere Ledetraade, hvoraf navnlig «Notitser angaaende Generalstabsforretninger i Felten» (1861) blev meget benyttet under Krigen 1864. Senere udgav han foruden andre Skrifter og Meddelelser til Tidsskrifter og Blade «Bidrag til den

danske Krigsmagts Historie» (1868—70). — I Dec. 1863 blev B. ansat som Stabschef hos General Steinmann, medens han senere afløste Major Stjernholm som Stabschef ved 1. Division, som deltog i Dybbøls og Als' Forsvar. Han fulgte General Steinmann til Overkommandoen i Juli 1864 og senere som Stabschef til 2. Generalkommando, fra hvilken Stilling han afgik i 1865, da han kom til 3. Infanteribataillon. I Jan. 1867 kommanderedes han til Tjeneste ved Hæren i Algier og ansattes ved Marechal Mac Mahons Stab. Efter Hjemkomsten ansattes B. som Kompagnichef ved 13. Bataillon, holdt en kort Tid Forelæsninger over Hærordning ved den kgl. militære Højskole og blev i 1874 udnævnt til Oberst og Chef for 9. Bataillon, medens han i 1882 blev Chef for 4. Regiment og i 1886 Kommandør af Danebrog (2. Grad). 11. Nov. 1887 afskedigedes B. fra den aktive Krigstjeneste, men udnævntes samtidig til Oberst af Forstærkningen og Chef for Bornholms Væbning.

Oberst B. blev i 1855 gift med Hulda Camilla Cruse, en Datter af Bankkasserer, senere Etatsraad, C.; hun døde Aaret efter, og han giftede sig da for anden Gang i Algier (1867) med Françoise Victoire Espérance Bélisaire de Carreras, Datter af en forhenværende spansk Officer og Ejendomsbesidder paa de baleariske Øer.

P. N. Nieuwenhuis.

Blom, Julius Andreas, f. 1815, Tømmermester. Han er født 29. Nov. 1815 i Kjøbenhavn og Søn af Murmester Thomas B. og Ingeborg Cathrine f. Carstensen. Efter at have besøgt Efterslægtelskabets Skole kom han efter sin Konfirmation (1830) i Tømmelære og blev Svend i 1833. I sine derpaa følgende 8 Svendear var han et halvt Aar i Udlandet. 1841 blev han Tømmermester i Kjøbenhavn og har som saadan udfoldet stor Virksomhed. Allerede som Svend indtraadte han i Byens Brandkorps og avancerede her fra Underbrandmester (1835) til Vicebrandmajor (1859); 1868 blev han konstitueret som Brandmajor, hvad han var, til Loven af 15. Maj 1868 om Kjøbenhavns Brandvæsens Omorganisation traadte i Virksomhed i Sommeren 1870. Ved sin Afgang blev han paa Grund af sine Fortjenester af Brandvæsenet udnævnt til Etatsraad. Fra 1849—55 var han Medlem af Kjøbenhavns Borgerrepræsentation, 1859 blev han Meddirektør i Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn, hvad han er endnu, og fra 1870—85 var han Meddirektør i Kjøbenhavns Brandforsikrings-Societet, foruden at han har været og er Medstifter og Medbestyrer i en Række Foreninger og Institu-

tioner som f. Ex. Kjøbenhavns Sygehjem (1859), Nye danske Brandforsikrings-Selskab (1864), Stiftelsen for gamle Haandværksmestre, Diakonissestiftelsen, Trøstens Bolig, Kjøbenhavns Sporvejselskab, Rysenstens Søbadeanstalt osv. 26. Juni 1846 ægtede han Caroline Frederikke Funch, Datter af Urtekræmmer F. *Han døde 14 Juni 1900.*

C. Nyrop, Kbhvns Tømmerlav S. 202. 220.

C. Nyrop.

Blom, Otto Emanuel, f. 1830, Officer. O. B. er født i Kjøbenhavn 24. Dec. 1830 og er en Søn af ovfr. nævnte Oberst Hans Jørgen B. († 1864). Han indtraadte 1848 paa den kgl. militære Højskole og var fra Avg. 1850 til Jan. 1851 som Sekondlieutenant i Artilleriet udkommanderet til Als og Danevirke. Ved Afgangen fra Højskolen i 1853 kom han til 1. Artilleriregiment, men ansattes det følgende Aar, hvori han blev Premierlieutenant, ved Konstruktionsbureauet under de Jonquières. 14. Nov. 1856 ægtede han sit Søskendebarn, Pauline Augusta Gundelach, Datter af Kancelliraad, By- og Herredsfoged i Lemvig Frederik Christopher G. Hun døde 21. Sept. 1876. — I 1857 overdroges det B. at ordne Artilleriets historiske Vaabensamling, og han sendtes i den Anledning til Tyskland, Norditalien og Frankrig for at se fremmede Vaabensamlinger; da han havde megen historisk Interesse, kastede han sig nu med Iver over Studiet af Vaabnernes historiske Udvikling og behandlede flere herhen hørende Spørgsmaal, hvorom en Række Afhandlinger, navnlig i «Aarbøger f. nord. Oldkyndighed» samt «Histor. Tidsskrift», give Vidnesbyrd, hvortil endnu maa føjes et eget Skrift om Christian IV's Artilleri (1877).

Da Riffelskyts begyndte at faa Indpas, lagde han sig efter dette og sendtes i 1861 til Norge for at overvære Forsøg dermed. Endnu s. A. ansattes han midlertidig ved Marinen som Undertøjmester; han virkede dog som saadan i 7½ Aar, i det han navnlig ledede Flaadens Forsøg med glatløbet og riflet Skyts samt dens Panserforsøg. Under Krigen 1864 varetog han tillige Landartilleriets Skydeforsøg undtagen en kort Tid, da han var udkommanderet med Panserfregatten «Danebrog». B. rejste paa Marinens Vegne gjentagne Gange til Udlandet, navnlig England, for at forberede Anskaffelse af panserbrydende Skyts eller for at prøveskyde det, og da han altid omhyggelig bearbejdede de indvundne Resultater, blev han navnlig paa Panserspørgsmaalets Omraade en Avtoritet. I 1869 vendte B., som allerede i 1864 var forfremmet til Kapitajn, tilbage til sit Vaaben som Kompagnichef ved 1. Artilleribataillon;

ved Siden af denne Stilling havde han forskjellige Tillidshverv, hvoraf skal nævnes, at han 1871—74 forestod Artilleriets Skydekursus, i 1873 overværede en Belejringsøvelse ved Graudenz og i 1875 berejste det østlige Evropa for at studere Befæstningskunstens Fremskridt og derefter deltog i Forhandlinger angaaende Befæstningssagen her hjemme. I 1880 udnævntes B. til Oberstlieutenant og Chef for 2. Artilleribataillon; i 1883 blev han Stabschef ved Artilleriet og i 1886 Chef for dettes Konstruktions- og Forsøgsafdeling samt Formand for Artillerikomiteen.

Efter General de Jonquières Død valgtes B. i Nov. 1879 til Landstingsmand for Kjøbenhavn og gjenvalgtes i 1882. B. har ved Siden af sin øvrige Virksomhed været en frugtbar Forfatter og skrevet flere Afhandlinger til forskjellige Tidsskrifter, især militære, af hvilke han redigerede «Tidsskrift for Krigsvæsen» 1862—63 samt «Dansk militært Tidsskrift» 1865—68. Han har navnlig behandlet Spørgsmaal angaaende Artilleriets Teknik og Anvendelsen af Skydekunstens Theori paa Praxis; i 1862 vandt han saaledes det «Norske militære Tidsskrifts» Guldmedaille for en Prisbesvarelse af Kaliberspørgsmaalet. *Han døde 28 Dec. 1903.* P. N. Nicuwenhuis.

Blome, Adolf Frederik, 1798—1875, Diplomat, Politiker. A. B., Søn af Frederik B. († 1818) og Charl. Juliane Rigsgravinde Platen-Hallermund, blev født 15. Marts 1798. Han blev 1822 Attaché ved Gesandtskabet i Stockholm og var fra 1832—41 dansk Gesandt i London, men kom i dette Tidsrum ikke til at knytte sit Navn til nogen Akt af fremtrædende historisk Betydning. B. var Suppleant i den Fællesregering, der efter Afslutningen af Vaabenstilstanden i Malmø 26. Avg. 1848, under Forsæde af Grev Moltke, overtog Regeringen i Slesvig og Holsten. Han var Medlem af den slesvig-holstenske Landsforsamling, der Sept. 1848 vedtog en «Statsgrundlov» for Hertugdømmerne, med hvis liberale Principper han dog ikke sympathiserede, da han hørte til den strængt konservative Retning inden for Slesvig-Holsteinismen. Han førte Forsædet i den holstenske Civilbestyrelse, der i Febr. 1851 tiltraadte Regeringen i Hertugdømmet. I den holstenske Stænderforsamling, der traadte sammen 1853, hørte B. til den Udvalgsmajoritet, der forkastede den af Regeringen forelagte Forfatning for Hertugdømmet Holsten. B. valgtes i Jan. 1856 af den holstenske Stænderforsamling til Medlem af det danske Rigsraad. Her bekæmpede han § 5 i Fællesforfatningen af 2. Okt. 1855, der gjorde Tron-

følgerens Regeringstiltrædelse afhængig af en forudgaaende Forsikringsakt om at holde Forfatningslovene, i det han fandt, at denne Bestemmelse stred mod det monarkiske Princip. Han stemte for det af Scheel-Plessen i Forening med 10 andre holstenske Deputerede indbragte Forslag, ved hvilket Regeringen opfordredes til at indhente Betænkning hos Hertugdømmernes Stænder angaaende Fællesforfatningen og derefter forelægge Rigsraadet et Udkast til en Forfatningslov for de fælles Anliggender. De «Elleve» paaberaabte sig her det Løfte, Regeringen havde givet i Dec. 1851 om, at den kun under Medvirking af Stænderne og Rigsdagen vilde indføre en Forfatning for Monarkiet. I den holstenske Stænderforsamling 1857 protesterede B. mod en dansk Enhedsstat med konstitutionel Spidse. B. var Medlem af det holstenske Stænderudvalg, der i Marts 1859 foreslog det danske Monarkis Opløsning i 4 selvstændige og ligeberettigede Dele, og 1861 havde han Sæde i det Stænderudvalg, der fordrede Oprettelsen af et Slesvig-Holsten. Han spillede en fremragende Rolle under Stænderforsamlingens Forhandling om den saakaldte Budgetsag i Marts 1861, og han var Ophavsmand til Stændernes Adresse til Kongen af Febr. 1863, hvori udtaltes, at en Fastholden af det af Ministeriet Hall fulgte politiske System ikke vilde blive til Held for det danske Monarki. Efter Forslag af B. rettede Stænderforsamlingen en Henvendelse til den tyske Forbundsdag om at sikre Hertugdømmet Holstens Rettigheder og Interesser. Han var 1852—56 Prælat for det adelige Konvent i Itzeho. B. var Ejer af Godset Heiligenstedten ved Itzeho og flere andre Godser. Han var Gehejmekonferensraad og dekoreret med Storkorset af Danebrog (1838). B. ægtede 30. Avg. 1823 Fanny Juliane Frederikke Grevinde Reventlow (f. 1803 † 1856). B. døde 10. Juli 1875 paa Heiligenstedten.

Kieler Zeitung 1875, Nr. 4604.

A. Thorsøe.

Blome, Christoph, 1657—1729, Gehejmerraad, til Farve og Neverstorf (ved Lütjenburg) var Søn af ndfr. nævnte Henrik B. til Farve, Hagen og Neverstorf († 1676). Han var født 11. Maj 1657 og naaede høje Embeder i Statstjenesten: han blev efterhaanden Jægermester og Landraad, senere ogsaa Amtmand i Steinburg Amt og Gouvernør i Søndre Ditmarsken. Som Diplomat blev han stundum benyttet, saaledes var han en af de danske befuldmægtigede ved Fredslutningen paa Travendal. I 1700 blev han Gehejmerraad og f. h. 1700

Plads i Konseillet, 2 Aar tidligere havde han faaet Danebrogsordenen. I 1708 tabte han Kong Frederik IV's Tillid og mistede sin Plads i Konseillet. Han var gift med Lucie Beate Buchwald af Prohnstorf og Helmstorf (ved Lütjenburg), som døde 1697. B. overlevede hende i mange Aar og døde i Hamborg 2. Nov. 1729. Lackmann, Blom. Geschlechts-Tafel, Glückst. 1755. Hojer, Friedrich IV. *F. J. Meier.*

Blome, Hans, 1530—99, kongelig og hertugelig Raad, blev født 31. Okt. 1530 af Forældrene Diderik B. til Hornstorf og Seedorf og Margrethe Meinstorf. Til sit 11. Aar blev han opdraget i Hjemmet, men var derefter i nogen Tid ved Hertug Hans den ældres Hof. 1549 sendtes han til Danmark for at opdrages sammen med den senere Kong Frederik II og fortsatte derefter sine Studier ved Rejser i Udlandet; endnu 1557 studerede han ved Universitetet i Wittenberg. Strax efter sin Hjemkomst giftede han sig med Sophie Schacksdatter Rantzau fra Helmstorf, hvem han atter mistede et Par Aar efter, da hun døde i Barselseng. 1563 tilbød han Kong Frederik II sin Tjeneste i Krigen mod Sverige, men lod sig dog af sin Familie overtale til at blive hjemme. Derimod traadte han Aaret efter i Tjeneste hos Hertug Adolf og var 1567 Amtmand paa Sønderborg. 1569 og 74 var han Amtmand paa Gottorp, senere paa Svabsted og tillige fyrstelig Raad.

Hans urolige Aand bragte ham imidlertid paa Kant med Hertugen, hvorfor han 1581 tog sin Afsked og traadte i kongelig Tjeneste som Raad og Amtmand i Haderslev. Frederik II benyttede hans Tjeneste meget, navnlig til lettere diplomatiske Sendelser til Tyskland i Anledning af fyrstelige Bryllupper og deslige. Fra tidligere Tid stod han i megen Yndest hos Kongen, der imidlertid ikke var blind for hans Fejl; Kongen skal bl. a. i H. B.s eget Paahør have sagt til sin Søn Prins Christian, at Blome havde «einen tollen teufelischen Kopf». Ogsaa den bekjendte Statholder Hr. Henrik Rantzau giver H. B. det Skudsmaal, at han talte og skrev meget, men at der ikke var stor Bestandighed hos ham. Saa længe Kongen levede, synes H. B. da heller ikke at have haft nogen videre Indflydelse, men desto større Rolle kom han til spille efter Kongens Død. Allerede Aaret efter maatte der ned-sættes en Kommission af 4 Rigsraader og 4 Landraader i Anledning af en lang Række, som det synes gjensidige, Drillerier mellem H. B. og Lensmanden paa Riberhus, Albert Friis. Haderslevhus

hørte til Enkedronningens Livgeding, og H. B. var saaledes hendes Embedsmand og fandt sig derfor beføjet til at indblande sig i de Riverier, som opstod imellem hende og Rigsraadet. Dette sidste lagde ikke Skjul paa, at det ansaa H. B. for at være den egentlige Aarsag til Enkedronningens Modvilje, saa meget mere, som de «juridiske Kavteler og Ratiocinationer» i Dronningens Breve noksom røbede disses egentlige Forfatter. Gjentagende tyede Raadet til Dronningens Fader, Hertug Ulrik af Meklenborg, beklagende sig over, at der ingen Udvej var med H. B. paa Grund af hans overmodige Optræden. I 1593 affærdigedes Henrik Below og ^{væst}Wulf Winsheim til Hertugen for at anmode denne om at bevæge sin Datter til at afskedige H. B. som Amtmand i Haderslev, hvilket Hertugen ogsaa lovede. Allerede 1595 antog imidlertid Hertug Johan Adolf ham som fyrstelig Raad, hvad der selvfølgelig vakte Misfornøjelse hos Kong Christian IV; men H. B. kom ikke til at spille nogen Rolle mere, hans Helbred var nedbrudt, og 19. Avg. 1599 døde han i Wetzlar paa Vejen til Ems, ved hvis Bad han vilde søge Helbredelse. Efter 13 Aars Enkestand havde H. B. ægtet den sidste Ætling af den gamle slesvigske Slægt Sture. Cathrine Thomasdatter Sture, med hvem han havde en talrig Børneflokk, der delte hans mange Godser: Seedorf, Testorf, Mönch-Neversdorf, Grünenberg etc.

Nic. Crato, Leichpr. über H. B., Marburg 1600. Voss' Excerpter i Geh.-Ark. *Thiset.*

Blome, Henrik, 1616—76, til Farve, Hagen og Neversdorf, er Søn af Landraad og Amtmand Wulf B. (f. 1582 † 1667) til Seedorf og Testorf og Adelheid Henriksdatter Rantzau († 1646). B. blev Hofjunker 1640, Overskjænk 1642, ved sin Afgang 1646 fra denne Stilling Amtmand i Rensborg og indtraadte i de store holstenske Godsejeres Række gennem sit Giftermaal 1. Sept. 1646 med en Datter af Landraad Sivert Christoffersen Powisch (f. o. 1585 † 1626) og Magdalene Henningsdatter Powisch († 1627), den rige Lucie P. (f. o. 1623 † 1685), der i Medgift strax bragte ham det 1½ Mil nord for Kiel beliggende Gods Hagen, som hun havde arvet efter Farfaderen, og senere de efter mødrene Slægtninger arvede Godser Farve ved Oldenburg og Neversdorf ved Lütjenburg. B. var en af Christian IV's betroede Mænd i den gamle Konges sidste Regeringsaar og anvendtes gjentagne Gange i vigtige Sendelser, saaledes til Polen 1644 for at udvirke, at et Korps under General Bauditz

gjorde Indfald i Lifland. Kort før sin Død beskikkede Christian IV ham til Kurator for det Sønnen Ulr. Chr. Gyldenløve skjænkede Gods Ulriksholm, et Hverv, der faar en særegen Betydning, naar man erindrer Kongens Omsorg for, at hans Donationer til Vibeke Kruse og hendes Børn ikke efter hans Død skulde blive dem forraskede. I samme Tillidsforhold vedblev B. at staa til den nye Konge, ved hvis Kroning i Nov. 1648 han blev slaaet til Ridder sammen med 31 af Rigets fornemste, mest danske, Adelsmænd, og i hvis Gehejmeraad han senere optoges. 1657, da Krigen mod Sverige stundede til, udnævntes han til Gouvernør over Rensborg Fæstning og Forskanningerne langs Ejdern, Basis for Rigsmarskens Hær. Denne Stilling, der vel fra Begyndelsen af nærmest var administrativ, men som Krigens over al Maade uheldige Gang gjorde til en af de vigtigste Kommandoposter, udfyldte B. med overlegen Dygtighed; han rømmede ved Vinterens Nærmelse de saakaldte Stapelholmer-Skanser, hvis Besætning han sørgede for kom Glückstadt til gode, medens Skytset førtes til Rensborg, men trodsede her alle Carl Gustavs og den gottorpske Hertugs forenede Anstrængelser for ved Magt eller List at bemægtige sig Fæstningen, der blev et af de faa faste Punkter foruden Kjøbenhavn, hvor Rigets Banner under hele den 3aarige Krig vajede, og det var med Føje, at Frederik III gjentagne Gange udtalte sin Paaskjønnelse af hans udviste «Vigilans» og Konduite. Efter Fredslutningen 1660 nedlagde han sin militære Kommando, men vedblev at fungere som kongelig Amtmand og havde som saadan og holstensk Landraad, i hvilken Egenskab han 1661 hyldede Hertug Christian Albrecht, i de nærmest følgende Aar Sæde i flere til Ordningen af de forviklede indre og ydre Forhold i Hertugdømmerne nedsatte Kommissioner. At B.s omfattende Sagkundskab ogsaa strakte sig ind paa de finere statsretlige Omraader, kan maaske sluttes af, at han var en af de Mænd, hvem Kongen afæskede Betænkning, da han 1661 bestemte sig til at lade Corfits Ulfeldt aktionere. B. raader i sin i den Anledning afgivne Erklæring til Forsigtighed af Hensyn til Sverige, men er for øvrigt ikke i Tvivl om Ulfeldts Brøde: «om han endog havde ti Liv og Hoveder», siger han, «havde han forbrudt dem alle»; derimod kan han ikke antage, at Leonora Christina skulde være strafskyldig, fordi hun efter guddommelig og menneskelig Lov i et og alt havde fulgt sin Mand. B. døde efter et til det sidste virksomt Liv 1676 paa sit Gods Hagen.

Blome, Henrik, 1685—1736, Gehejmerraad, Søn af foranstaaende Christoph B., var født 2. Avg. 1685. Han blev Konferensraad i 1722, siden, ligesom Faderen, Landraad, Gouvernør i Søndre Ditmarsken, Amtmand i Steinburg Amt og Gehejmerraad i Konseillet. Desuden var han Verbitter for det adelige Frøkenkloster i Itzeho. Han var Herre til Farve og Neversdorf og gift med Elisabeth Rantzau af Neuhaus (ved Selenter Sø). B. blev Danebrogsridder 1726 (eller 1727) og døde 9. April 1736.

Lackmann, Blom. Geschlechts-Tafel, Glückst. 1755.

F. J. Meier.

Blome, Otto, 1684—1738, Gehejmerraad, var Søn af Bendix B. til Nienhof, Kaltenhof og Birkenmoor og Elisabeth Sophie Reventlow af Huset Futterkamp (ved Selenter Sø) og blev født 3. Juni 1684. I en meget ung Alder blev han Etatsraad og Landraad i Hertugdømmerne og i 1717 Konferensraad. 4 Aar efter fik han Danebrogsordenen og blev udnævnt til Overhofmester hos Kronprinsesse Sophie Magdalene, hvis Overhofmarskal han blev i Dec. 1722. 2 Aar senere blev han Overhofmarskal hos Frederik IV og beklædte denne Stilling til Kongens Død; han ledsagede Monarken paa dennes sidste Rejse til Sønderjylland og førte Sørgetoget med Frederik IV's Lig til Roskilde. Strax efter Christian VI's Tronbestigelse blev B., som i 1729 havde faaet Sæde i Konseillet, udnævnt til Gehejmekonferensraad (22. Dec. 1730), og han var den første, der fik denne Titel. Christian VI skjænkede ham Elefantordenen og Ordenen de la fidélité. I 1735 tog B. sin Afsked fra Konseillet og blev da udnævnt til Provst for det adelige Frøkenkloster i Preetz. Han var en Tid lang Præses for det kongelig oktroierede vestindisk-guineiske Kompagni. B. ejede Riddergodserne Neversdorf, Kaltenhof m. m. Han var 2 Gange gift, 1. med Anna Margrethe Brockdorff, 2. (1725) med Charlotte Amalie Friis (f. 1692 † 1750), Enke efter Generalmajor B. F. v. Oertzen. B. døde Natten mellem 31. Juli og 1. Avg. 1738.

Lackmann, Blom. Geschlechts-Tafel, Glückst. 1755. Birch, Efterretn. om Gehejmerraader S. 9. Hojer, Friedrich IV II, 240 f.

F. J. Meier.

Blome, Otto, 1735—1803, Diplomat, var yngre Søn af Christopher B. til Salzau, Heiligenstedten, Bahrenfleth osv., Prælat i Preetz, og Hedevig Magdalene f. Brockdorff. Han fødtes 1. Febr. 1735 og arvede ved Faderens Død 1743 Heiligenstedten, Campen, Bekmünden osv. Efter først at have tjent i Armeen, hvor han avancerede til Oberst og Generaladjutant, afløste han

1770 Baron Gleichen som Gesandt i Paris. I de 23 Aar, han tilbragte i denne Stilling, faldt den svenske Regeringsforandring, Polens første Deling, den nordamerikanske Frihedskrig og den franske Revolution, men Danmark tog ingen Del i den almindelige Politik, og B.s Rolle var saaledes kun iagttagende. I Begyndelsen var han ikke uvillig stemt mod de nye Ideer, men efterhaanden som de udskejede, fjærnede han sig fra dem. Efter Begivenhederne 10. Avg. 1792 forlode de andre Gesandter Paris, men B., der beredte sig paa at følge Exempelet, under Paaskud af Orlov, holdtes meget imod sin Vilje tilbage ved en farlig Underlivssygdom. Ogsaa efter Republikkens Proklamation hindrede denne Sygdom ham fra Afrejse, og skjønt hans Mission i Virkeligheden var til Ende, da Kongen var afsat, og han ikke paa ny var akkrediteret hos Republikken, vedblev han dog af dennes Regering at behandles som dansk Gesandt. Da han endelig 11. April 1793 var i Stand til at rejse, præsenterede han sin Sekretær Koenemann for Udenrigsministeren Le Brun og begjærede de diplomatiske Immuniteter for ham. Den franske Regering, der ønskede at bevare Forbindelsen med Danmark for at drage Fordel af dette nevtrale Lands Skibsfart under Krigen med England, gik ind derpaa, og saaledes blev Danmark den eneste monarkiske Stat, der tillige med den nordamerikanske og den genuesiske Republik vedligeholdte en kvasi-diplomatisk Repræsentation i Paris under hele Revolutionen.

Fra Paris begav B. sig til Aachen, og efter der at have gennemgaaet en alvorlig Kur vendte han tilbage til sine Godser i Holsten, afventende der Regeringens Ordre. I 1796, da den regelmæssige diplomatiske Forbindelse gjenoprettedes med Frankrig, udnævntes Dreyer til Gesandt i Paris, og efter at Christian Bernstorff var vendt tilbage fra en extraordinær Mission til Petersborg i Efteraaret samme Aar, tilbødes denne Gesandtskabspost nu B. Løftet om Elefantordenen fjærnede de Betænkeligheder hos ham, som hans Sygelighed fremkaldte, og i Efteraaret 1797 ankom han til Petersborg, ledsaget af sin Brodersøn, Otto Blome (den senere Greve). Han blev godt modtaget af Kejser Poul og fandt altid en trofast Støtte i Vicekansleren, Prins Kurakin, der som ung havde ledsaget Saldern paa dennes Mission i Kjøbenhavn 1766 og fra den Tid bevarede stor Hengivenhed for Danmark. Men da Kurakin trak sig tilbage, og Kejser Pouls Mistro vakttes mod den danske Regering paa Grund af dens Fastholden ved Nevtraliteten og dens formentlige Svaghed lige over for de revolutionære Ideer,

som antoges at gribe om sig i Danmark, blev B.s Stilling i Petersborg meget vanskelig, saa meget mere, som han havde paadraget sig Kejsereis personlige Mishag ved sin Omgang med det engelske Gesandtskab. Da hans slette Helbred desuden stærkt led under Klimaet, begjærede han at kaldes tilbage. Endelig fik han 29. April 1800 Tilladelse til at forlade Petersborg, saa snart Niels Rosenkrantz kunde overtage Gesandtskabsforretningerne, indtil en ny Gesandt blev udnævnt. Rosenkrantz ankom i Juni, hvorefter B. afleverede sin Rappelskrivelse. Han trak sig nu tilbage til Holsten og døde i 1803 paa sin Ejendom i Kiel. Han var ugift og efterlod sin Formue til sin ovenomtalte Brodersøn.

B. var en intelligent Mand, der med Opmærksomhed fulgte, hvad der foregik omkring ham. Hans Depecher ere klare og sagmæssige. Hans Optræden var værdig og taktfuld, og han nød overalt stor Agtelse. *P. Vedel.*

Blome, Otto Greve, 1770—1849, Diplomat. B., Søn af ndfr. nævnte Gehejmeraad Wulf B. († 1784), blev født i Kiel 5. Marts 1770. Han udnævntes 1773 til Sekondlieutenant à la suite ved Livregiment lette Dragoner; 1789 tog han Afsked, efter at han Aaret før havde faaet Anciennitet som Premierlieutenant. B. blev 1791 Ritmester à la suite, hvorefter han vendte sig til den diplomatiske Løbebane. 1797—1800 var han ansat i St. Petersburg (se den foregaaende Artikel). B. blev 1802 udnævnt til Generaladjutant hos Kongen og gik i Okt. s. A. til Stockholm som Gesandt, hvilken Stilling han beklædte indtil Febr. 1804. Der fra forflyttedes han til St. Petersburg, hvor han var den danske Regerings Repræsentant indtil Jan. 1824. Som Hovedpunkter i hans diplomatiske Virksomhed i dette for Danmark skæbnesvangre Tidsrum kunne anføres hans, rigtignok frugtesløse, Bestræbelser for at komme til at repræsentere sin Regering ved Kongressen i Erfurt 1808 og hans indtrængende Forsøg paa at faa Kong Frederik VI til at støtte Rusland under dets Krig med Sverige (1808—9) ved en energisk militær Diversion fra Norge. B. erklærede, at Danmark ved en eventuel Fred kun kunde gjøre Regning paa at beholde, hvad det selv havde taget ved Vaabenmagt, men det maatte ikke smigre sig med at vinde Lande ved Underhandlinger alene. B. var med Bitterhed Vidne til, hvorledes Rusland udelukkede sin danske Forbundsfælle fra Fredsunderhandlingerne i Frederikshavn med Sverige, og hvorledes det, uden Spor af Interesse for Danmark,

lod den danske Regering gaa tomhændet bort fra den dansk-svenske Fredslutning i Jönköping i Dec. 1809. B., der 1806 var bleven Major i Kavalleriet, udnævntes 1811 til Oberstlieutenant, men tog i Slutningen af 1813 Afsked. Da Krigen mellem Danmark og Rusland 1813—14 var bleven endt ved Freden i Hannover 8. Febr. 1814, ansattes han i Okt. s. A. som Gesandt ved det russiske Hof. Medens han beklædte denne Stilling, blev han 1815 Generalmajor, 1818 karakt. Generallieutenant, ¹⁸¹⁷(og) Kammerherre, og 1826 optoges han blandt de danske Lensgrever. I Jan. 1824 var B. bleven udnævnt til Gehejmestatsminister og Chef for det udenrigske Departement, men efter eget Ønske var han 17. Marts s. A. traadt tilbage fra denne Stilling. Han overtog i Jan. 1826 igjen Gesandtskabsposten i St. Petersborg, hvorfra han tilbagekaldtes i Okt. 1841. Han var dekoreret med Elefantordenen (1826) og Danebrogsordenens Storkors (1808). B. ejede Godserne Heiligenstedten, Bahrenfleth, Salzau osv. B., der var ugift, døde 20. Marts 1849.

F. C. Bruun, Til Erindr. om det danske Udenrigsministeriums hundredaarige Bestaanen, 1870, S. 49.

A. Thorsøe.

Blome, Otto Greve, 1795—1884. B., ældste Broder til ovfr. nævnte Adolf Frederik B., blev født 1. Okt. 1795. I Aaret 1820 udnævntes han til Ritmester i Hestgarden uden Anciennitet; denne Stilling opgav han 1824 og fik 1838 nyt Afskedspatent som Oberstlieutenant. B. ejede Godset Salzau i Holsten, flere andre Godser og det bahrenflethske Fideikommis. Han byggede 1842 ved Selenter Sø i Holsten et Lystslot i normannisk Stil, hvilket han gav Navnet Blumenburg. Ved hans Farbroders, ovfr. nævnte Otto B.s, Død 1849 gik Grevetitelen over paa ham. B., der 1820 blev Kammerherre, fik 1852 Danebrogsordenens Storkors og udnævntes til Gehejmekonferensraad. Da Konseilspræsident Halls Overtagelse af det holsten-lauenborgske Ministerium 1861 efter Kaasløffs Afgang vakte megen Misstemning i Holsten, forsøgte Konseilspræsidenten det følgende Aar at bevæge B. til at træde i Spidsen for nævnte Ministerium. Men B. afslog Regeringens Tilbud, da han som Slesvig-Holstener var uvillig stemt mod Halls hele politiske Retning og hans Bestræbelser for Grundlæggelsen af en konstitutionel dansk Helstat. Under et Besøg i Kjøbenhavn i Slutningen af Nov. 1863 tilraadede han Kong Christian IX's Regering at overdrage Ledelsen af Ministeriet for Holsten og Slesvig, fra hvilken Konseilspræsident Hall ønskede sig fritagen, til Baron C. Scheel-Plessen, men paa

Grund af dennes slesvig-holstenske Anskuelser kom denne Kombination, hvorom der for Alvor var Tale, ikke i Stand. B. var 3 Gange gift: 1823 ægtede han Agnes Prinsesse af Sayn-Wittgenstein-Hohenstein, fra hvem han blev skilt to Aar efter; 1828 viedes han til Clementine Prinsesse Bagration, der døde 1829; hans tredje Hustru blev 1837 Julie Frederikke Sophie Grevinde Platen-Hallermund. Hans Søn af andet Ægteskab, Grev *Gustav B.* (f. 1829), havde som østerrigsk Gesandt i München Indflydelse paa de diplomatiske Forhandlinger, der førte til Overenskomsten i Gastein af 15. Avg. 1865, ved hvilken det østerrigsk-preussiske Kondominat i Hertugdømmerne Slesvig og Holsten ophævedes. O. B. døde 1. Juni 1884.

A. Thorsøe.

Blome, Wulf, 1651—1735, Gehejmeraad, Søn af foran nævnte Henrik B. til Farve og Neversdorf († 1676), var født 28. Febr. 1651. Han blev Ejer af Godserne Hagen, Bahrenfleth og Doberstorf. Landraad, Gehejmeraad i Konseillet og Provst for det adelige Frøkenkloster i Preetz. Som Diplomat anvendtes han enkelte Gange, saaledes, da der opstod Uenighed mellem Kong Christian V og Hertug Frederik IV, fordi denne sidste uden foregaaende Meddelelse havde tilladt 500 Svenskere at marchere ind i Hertugdømmerne; under kejserlig, kursachsisk og brandenborgsk Mediation forhandlede da B. og de danske Gehejmeraader Ehrenschild og Johan Hugo Lente med de hertugelig holstenske Ministre, og det lykkedes at udjævne Uenighederne (Dec. 1696). B., som tidligere havde faaet Dannebrogordenen, udnævntes strax efter Christian VI's Tronbestigelse til Elefantridder (1731). Han var først gift med Øllegaard Cathrine Rantzau-Ascheberg og derefter med Magdalene Rumohr af Huset Roest. B. døde 4. Maj 1735.

Lackmann, Blom. Geschlechts-Tafel, Glückst. 1755.

F. J. Meier.

Blome, Wulf, 1728—84, Gehejmeraad. Han var Søn af fyrstelig Gehejmeraad, Landraad og Verbitter i Itzeho Christopher B. til Bahrenfleth og Heiligenstedten og Hedevig Magdalene f. Brockdorff og blev født 6. Marts 1728. Han blev Kammerjunker 1751, Kammerherre 1756, Ridder af Dannebrog 1767, Landraad i Holsten 1769, Gehejmeraad 1773, død 1784. Han var Domherre i Lybek og ejede Godserne Salzau og Bahrenfleth. 10. Sept. 1756 ægtede han Cathrine Margrethe v. Hahn af Neuhaus, Collmar og Basedow (f. 1740 † 1794).

P. Brock.

Bluhme, Christian Albrecht, 1794—1866, Minister. C. A. B. var en Sønesøns Søn af den ndfr. nævnte Hofpræst Johs. Barthol. B., en Sønesøn af Kancelliraad og Kæmmerér ved Øresunds Toldkammer Christian Albrecht B. og en Søn af Kommandør i Søetaten Hans Emilius B., gift med en Frøken Topp fra Helsingør. Han fødtes i Kjøbenhavn 27. Dec. 1794 og modtog sin første Undervisning i Hjemmet, hvor han under Faderens Vejledning navnlig lagde sig efter levende Sprog, men sendtes derpaa til Herlufsholm Skole, hvorfra han i 1811 dimitteredes af den dygtige Rektor Brorson med Udmærkelse i alle Fag, hvad der skaffede ham Universitetets Prisedaille. Efter anden Examen tog han fat paa det juridiske Studium og blev 1816 juridisk Kandidat. I 1820 blev han Avditor ved 2. jyske Regiment og 2 Aar efter tillige Assessor i Landsoverretten, men denne under saa lovende Varsler begyndte Embedsvirksomhed afbrød han pludselig i 1824 — man antager, under Indtrykket af en ulykkelig Kjærlighed — ved at søge Pladsen som Medlem af Gouvernementsraadet i Trankebar. Efter nogle Aars Ophold i Ostindien vendte han tilbage til Danmark og udnævntes i 1831 med Titel af Etatsraad til By- og Herredsfoged i Store Heddinge. 8. Maj 1832 ægtede han Rasmine Wandel, en Datter af Regimentskirurg i Kjøbenhavn C. F. W. og Ellen f. Kirketerp, f. 21. Dec. 1813. 1836 forflyttedes B. i samme Egenskab til Næstved; her fra kom han i 1838 som Stiftamtmand til Aalborg. Hidtil havde intet Tegn varslet om, at B. vilde komme til at spille nogen Rolle i den højere Statsstyrelse, men under et Besøg af Christian VIII i Nørrejylland gjorde han ved sin Aandrighed og sine Sprogtalenter, vel ogsaa ved sin dialektiske Færdighed og sin Evne til at modtage højere Impulser, et saa godt Indtryk paa denne Monark, at han i 1843 blev kaldet til Kjøbenhavn som Direktør for General-Toldkammeret og Kommercekollegiet, hvis Præsident han blev i Jan. 1848; allerede 1844 var han udnævnt til extraord. Assessor i Højesteret, og 1847 fik han Storkorset.

I Datidens politiske Bevægelser havde han ikke taget aktiv Del, og han var efter sin Stilling og sin Fortid nærmest knyttet til den Skole af høje Embedsmænd, imod hvilken Bevægelsen i Marts 1848 var rettet, men desuagtet faldt Tærningerne saaledes, at han blev Medlem af Martsministeriet sammen med Hvidt og Monrad, Orla Lehmann og T'scherning; han blev i denne nye Regering «Handelsminister», den eneste med denne Betegnelse, som vi nogen Sinde have haft, var med at forelægge Grundlovsudkastet, men

aftraadte sammen med sine Kolleger 15. Nov. 1848. Monrad har senere givet ham det Vidnesbyrd, at han var fuldt enig med Martsministeriet i dettes indre og ydre Politik. I Marts 1849 blev han ved en indtraadt Vakance kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, og 25. Maj var han blandt de 119, som stemte Ja for Grundloven i den endelig vedtagne Skikkelse, medens 4 svarede Nej (26 vare fraværende, og 1 stemte ikke). I Avg. s. A. blev B. midlertidig Kabinetssekretær i Steden for Kammerherre F. Tillisch, der indtraadte som Medlem af Regeringskommissionen for Slesvig, og 14 Dage efter tillige Amtmand over Præstø Amt, men allerede i Maj 1850 ombyttede han denne sidste Stilling med den vigtige og indbringende Post som Direktør for Øresunds Toldkammer, hvilken han under sin følgende Ministervirksomhed reserverede sig og beholdt, indtil selve Øresundstolden hævedes. I Foraaret og Sommeren 1851, efter at den daværende Finansminister Grev Sponneck havde i en særlig Mission besøgt Wien og Berlin, vare de saakaldte Notabler forsamlede i Flensborg for at søge at enes om en Organisation af Monarkiet, der kunde tilfredsstille de modstaaende og i Virkeligheden uforenelige Fordringer fra tysk og dansk Side; men medens de forhandlede, førte den politiske Strømning, som da var den herskende i Evropa (Kejser Nicolaus som anerkjendt Overherre, Preussen frigjort for den indre Revolution og de tyske Enhedsbestræbelser, men til Gjengjæld bøgende sig under Østerrigs Supremati), det danske Spørgsmaal definitivt ind paa Helstatssporet. Et Ministerskifte i Juli 1851 betegnede i Grunden, skjønt dette ikke strax stod alle klart, Bruddet med Ejderpolitikken, men først i Okt. s. A. dannedes den Regering, som fuldt optog Helstatsprogrammet. I denne overtog B. efter Reedtz Udenrigsportefeullen, og under hans Ledelse foregik nu den Depechevexel med de tyske Stormagter, som indeholdt, hvad der senere kaldtes «Aftalerne af 1851—52». Den herved betegnede Overgang fra den siden 1848 fulgte Politik, hvis Formaal havde været et uafhængigt Danmarks Rige til Ejderen med et løsere Forhold til de tyske Landsdele, til et bestemt Helstatssystem, der satte Monarkiet som det væsentlige og for at bevare det var villigt til endog i en vid Udstrækning at fire paa de nationale Fordringer — denne Overgang viser sig endog ved de senest fremkomne Oplysninger at være foregaaet paa ganske uregelmæssig Maade, og det ved B.s Initiativ. Madvig fortæller i sine «Livserindringer» (S. 199), at da i Okt. 1851 Reedtz havde arbejdet sig fast

og træt og bestemt forlangte at aftræde som Udenrigsminister, handlede Grev A. W. Moltke med B. om Overtagelse af Posten, «men under den bestemte og tilsagte Forudsætning, at B. efter Indtrædelsen frit og ubunden skulde konferere med Statsraadet om den Vej, der skulde følges i Underhandlingerne». Men da B. 15. Okt. havde overtaget Udenrigsministeriet, forelagde han «uden Forhandling med Statsraadet den russiske Gesandt her, Baron Ungern-Sternberg, et udførligt politisk Udkast til den danske Regerings Fremgangsmaade og blev derom enig med ham». Madvig fandt dette saa stærkt, at han indgav sin Demission, som dog af forskellige Grunde først kom til at træde i Kraft hen i Dec., men Grev A. W. Moltke og de øvrige Ministre bøjede sig under, hvad der var sket, og accepterede passivt den saaledes givne Systemforandring.

Da alt var modent, foregik der 27. Jan. 1852 et nyt Minister-skifte, og B. afløste nu Grev A. W. Moltke som Premierminister for den nye Regering, hvis Program blev Kundgjørelsen af 28. Jan., og hvis øvrige Medlemmer vare Sponneck, A. W. Scheel, P. G. Bang, General Hansen, Steen Bille, Carl Moltke og Reventlow-Criminil. Helstatspolitikken var i høj Grad upopulær i alle Monarkiets Dele, og navnlig stod den danske Rigsdag, som den Gang udøvede fuld og udelt Myndighed for det af Grundloven omfattede Omraade, i bestemt Opposition til den; heftige Kampe lode sig saaledes forudse, og de lode ikke vente paa sig, de fulgte umiddelbart oven paa Kundgjørelsen. B. var den Gang forholdsvis ubekjendt for Offentligheden, han havde under sin korte parlamentariske Virksomhed været meget lidet fremtrædende, og nu skulde han som Regeringens egentlige Ordfører optage Debatten med en hel Hær af øvede Talere, begejstrede for deres Sag, altid slagfærdige og sikre paa at have Folkestemningen paa deres Side. Selv Modstandere maatte erkjende, at han under disse vanskelige Forhold lagde stort Talent og ualmindelig Veltalenhed for Dagen; han besad en i høj Grad udviklet dialektisk Evne, et advokatorisk Talent af første Rang, og mere end én Gang er det hændet, at selv inkarnerede Fjender i Øjeblikket ere blevne revne med af ham og foreløbig reducerede til Tavshed. Hans Veltalenhed var ikke af den Art, man var vant til at høre paa Rigsdagen, han forsøgte hverken juridiske Argumentationer eller Appeller til Stemninger, hans Tale havde et diplomatisk Sving, der støttedes ved en ganske let fremmed Accent og passede godt til den Gulddaase, han gjerne holdt i Haanden,

men hans Foredrag vare ypperlig beregnede, og trods den bløde, beherskede Stemme kunde han paa sine Steder hæve sig til en vis Pathos; hans Hukommelse og Slagfærdighed svigtede ham aldrig, men undertiden kunde Aandsnærværelsen glippe, saa at han kom til at bruge uheldige Udtryk, som da han ytrede det bekjendte Ord om «Sandhed med Modifikation», der for Resten ikke faldt ganske saaledes, som det senere almindelig er citeret. Den første Rigsdagssession gik til Ende under en Art iagttagende Vaabenhvile fra begge Sider og en foreløbig Underkastelse under «den europæiske Nødvendighed». Men da Rigsdagen atter samledes i Okt. 1852, begyndte der en ny, langt heftigere Kamp, og i det mindste den ene af de to Hovedgjenstande for denne, Arvesagen, baade kunde og burde have været sparet, hvad der i mange Retninger vilde have haft stor Betydning og væsentlig formindsket Stridens Bitterhed.

Ved Warschauer-Protokollen af 5. Juni 1851 havde Zaren som Chef for den holsten-gottorpske Æt overdraget sine Arverettigheder over visse Dele af Holsten ved den oldenborgske Mandsstammes Uddøen til Prins Christian af Glücksborg; ved Renunciationsakter af Landgrevinde Charlotte, Prins Frederik af Hessen og Prinsesse Marie af Anhalt-Dessau var Arveretten til Danmarks Rige i Følge Kongeloven gaaet over til Prinsens Hustru, Prinsesse Louise; Londoner-Protokollen af 8. Maj 1852 havde givet europæisk Sanktion til den herved muliggjorte Ordning, nemlig at efter Frederik VII's og Arveprins Ferdinands Død skulde Arveretten i hele Monarkiet, hvis Integritet var erklæret for at være et Princip i den europæiske Folkeret, gaa over til Prins Christian og hans mandlige Descendenter, Mand af Mand, af Ægteskabet med Prinsesse Louise. Dette Arrangement, for hvilket det var nødvendigt at erhverve den danske Rigsdags Samtykke, mødte ingen som helst Opposition, men fandt tvært imod den villigste Tilslutning. Under de førte Forhandlinger havde det imidlertid bestandig været forudsat, at medens Arvefølgen for «Totaliteten» af Monarkiet skulde være rent agnatisk, skulde ud over Prins Christians Mandsstamme Kongelovens agnatisk-kognatiske Arvegang vedblive at gjælde for «Danmarks Rige», ligesom de holsten-gottorpske Prætensioner skulde vedblive for visse Dele af Holsten. Det var i absolut Modstrid hermed, at det i Okt. 1852 forelagte Budskab om Arvesagen bebudede Ophævelsen af Art. 27—40 i Kongeloven. Hvad der har bevæget B. og hans Kolleger til denne væsentlige Forandring af den omhyggelig for-

beredte Plan, er en Gaade, som rimeligvis aldrig vil finde sin Løsning; det synes umuligt, at det kan have været en Skjødesløshed, og der eksisterer en Haandskrivelse fra Kongen til Premierministeren, udfærdiget faa Dage før Londoner-Traktatens Underskrift, som paa det bestemteste indskærper, at ingen Forandring maa ske paa dette Punkt, og alle tidligere Bestræbelser i denne Retning vare eftertrykkelig tilbageviste. Men paa den anden Side er det ikke let at se, i hvis Interesse denne Bortskæren af en yderligere Arveret til Danmarks Rige kunde ligge, navnlig kunde den kun formindske den udsete Tronfølgers Efterkommeres Ret, samtidig med at den overskar det vigtigste statsretlige Baand imellem Kongeriget og Slesvig og saaledes indeholdt en lige saa farlig som ubeføjet Indrømmelse til den slesvig-holstenske Lære. Spørgsmaalet har nu — *injuria temporum* — ikke længere nogen praktisk Betydning, men den Gang greb det dybt ind i Øjeblikkets Hovedspørgsmaal og satte derfor Sindene i den stærkeste Bevægelse. Gehejmearkivar Wegener udgav sit lille Skrift: «Forsvar for Danmarks Kongers og Kongehuses, navnlig Prins Christians og Gemalindes, fulde Arveret efter *Lex Regia*», dediceret til Excellencen Poul Christian Stemann, for hvilket han, skjønt Kong Frederik VII, for saa vidt denne Monark overhovedet var trængt ind i det noget indviklede Spørgsmaal, var aldeles enig med ham, blev sat under kriminel Tiltale, og paa Rigsdagen gav Arvesagen samt det samtidig rejste Spørgsmaal om Toldenhed for Monarkiet Anledning til lige saa vidtløftige som lidenskabelige Debatter. Først efter to Opløsninger, i Febr. og i April 1853, lykkedes det Regeringen, væsentlig ved Hjælp af Menigmandspartiet, der næppe forstod Spørgsmaalets statsretlige Betydning, at sætte sin Vilje igjennem, og Tronfølgeoven af 31. Juli 1853 ophævede fuldstændig Kongelovens Arvefølge. Imidlertid havde B., der var bleven for stærkt engageret ved Løfter om Fremgangsmaaden ved den nødvendig blivne Indskrænkning af Grundloven, i April s. A. overladt Posten som Førsteminister til A. S. Ørsted; kort forinden, 17. Marts, holdt han i Rigsdagen en mærkelig Tale om Helstatspolitikens Betydning for Landet og om Virkningerne af Holstens eventuelle Tab. Ministeriet skred med Energi og stigende Voldsomhed fremad paa den betraadte Bane; medens det kæmpede med Rigsdagen for at afklæde denne Repræsentation den konstitutionelle Myndighed, som den udøvede over Fællesanliggender, søgte det paa alle Omraader at skabe fuldendte Kjendsgjæringer, der sloge Helstaten fast, og et Led af denne

Politik var Forordningen af 26. Juli 1854, som foreløbig skabte et kongevalgt raadgivende Rigsraad for Monarkiet. Den førte atter til en Rigsdagsopløsning i Okt., ved hvilken Kong Frederik VII ikke kunde faa Irettesættelsen til Oppositionen skarp nok, men i Dec. 1854 fulgte Omslaget, og Ministeriet Ørsted blev tvunget til at indgive sin Demission. Helstatspolitikken var imidlertid slaaet fast, den kunde man ikke længere slippe fra; kun fik den nu under Ministeriet Scheele—Hall—Andræ et afgjort konstitutionelt Præg, medens B.—Ørsted havde søgt at skrue Tilstandene saa langt tilbage bag 5. Juni 1849 som muligt. Af den imod det afgaaede Ministerium rejste og i Febr. 1856 paadømte Rigsretsaktion udgik det uskadt, og ved det første Rigsraadsvalg efter Forfatningen af 2. Okt. 1855 blev B. en af Repræsentanterne for 1. Kreds (Kjøbenhavn og Sjælland).

Selvfølgelig traadte han i den nye Forsamling i Opposition til sine Efterfølgeres Politik, men han anerkjendte dog den fuldstændige Legalitet af Oktoberforfatningen, og det var først, da Patentet af 6. Nov. 1858 havde udsondret Holsten og Lauenborg af den forfatningsmæssige Forbindelse med Monarkiet, at han optraadte som skarp Modstander og ligesom flere andre Helstatsmænd lod sig friste til Demonstrationer, der nødvendig maatte skade Danmarks Stilling udad til. Og hans Opposition skærpedes end mere under Forhandlingerne om Udkastet til den Forfatning for Kongeriget og Slesvig, som stadfæstedes 18. Nov. 1863 lige efter Tronskiftet. Den Debat, som herom førtes i Rigsraadet, er en af de talentfuldeste og mest glimrende i vore parlamentariske Annaler, og dens Glanspunkt var maaske Turneringen imellem B. og Hall paa den aller-sidste Dag, 13. Nov. Da Frederik VII's uventede Død 15. Nov. 1863 saa pludselig forandrede den hele Situation, var der strax i Tronskiftets første Øjeblik Tale om et Ministerskifte, og man henvendte sig til B., som imidlertid afslog Hvervet; Opfordringen lød atter forgjæves til ham i Dec. s. A., da de i Juleugen førte Forhandlinger omsider endte med, at Monrad dannede sit ulykkelige Ministerium. Derimod traadte B. til paa ny, da efter Londoner-Konferencens Stranding og Erobringen af Als Monrad blev afskediget, og dannede 11. Juli 1864 med David, Tillisch, Carl Moltke, Hansen, Heltzen osv. en Regering, i hvilken han som Premier- og Udenrigsminister fik det sørgelige Hverv at trygle den overmægtige Fjende om ny Vaabenstilstand og at slutte Freden i Wien 30. Okt. Efter denne Lemlæstelse, der havde gjort Ende paa al Tvist om Helstat

eller Ejderstat, stod han for anden (eller paa en Maade tredje) Gang lige over for den Opgave at skulle gennemføre en Forfatningsforandring; ogsaa nu mislykkedes det for ham, og da Forhandlingerne mellem Grev Frijs og J. A. Hansen havde banet Vejen for en Løsning, som ikke stemte med den af Ministeriet fulgte Politik, veg han 6. Nov. 1865 Pladsen for Frijs, og dette blev Afslutningen af hans politiske Virksomhed.

Hans Navn er imidlertid knyttet til endnu en Sag af stor Betydning for Landet, Afløsningen af Øresundstolden. Konferencen herom, i hvilken saa godt som alle civiliserede Magter vare repræsenterede, aabnedes i Kjøbenhavn 4. Jan. 1856 og sluttedes 14. Marts 1857 med et for Danmark meget tilfredsstillende Resultat. B. var dansk befuldmægtiget, han kaaredes strax til at lede Forhandlingerne, og ved disses Slutning bragte den franske Minister Dotézac ham i alles Navn en smigrende Tak for hans udmærkede Ledelse, ligesom han til Anerkjendelse af denne Virksomhed fik Elefantordenen. — Hans sidste Aar vare sørgelige. En Søn var falden ved Mysunde i Febr. 1864, og dette Tab gjorde det dybeste Indtryk paa ham; Hustruen døde af Sorg i Jan. 1865, og han selv fulgte efter 16. Dec. 1866.

Hans ældste Søn, *Hans Emil B.*, er født i Store Heddinge 31. Marts 1833, blev Søkadet i 1848, Lieutenant i 1852 (vandt Æres-sabelen), var fra 1856—60 i fransk Krigstjeneste, under hvilken han deltog i en Expedition til Kochinkina, sendtes i 1863 paa en Opmaalingsexpedition til Grønland, af hvilken han har givet en livlig Beskrivelse, og blev 1868 Kapitajn. Samtidig udtraadte han af Marinen, i det han efter sit Ægteskab med en Datter af Kammerherre A. T. Schütte til Bygholm overtog Godserne Nørlund og Thorstedlund i Aalborg Amt, i hvis Amtsraad han fik Sæde 1884. Gjennem de landøkonomiske Foreninger har han navnlig ført Ordet for Lettelsen af Agerbrugets Skatte- og Prioritetsbyrder, og dette Thema, om hvilket hans Ideer afvige stærkt fra den almindelig antagne Nationaløkonomi, har ogsaa væsentlig været hans Specialitet, efter at han, der tidligere forgjæves havde søgt Valg som Højrekandidat, er naaet ind i Folketinget som Tilhænger af Venstre, først i 1884 for Randers By, hvor han besejrede Amtmand M. Rosenørn, og i Sept. 1887 ved et Suppleringsvalg for Esbjerg (Ribe Amts 2. Valgkreds), hvor han overvandt en af C. Berg understøttet Kandidat.

F. Barfod, Dansk Rigsdagskalender, 1856. Illustr. Tid. Nr. 329 (30. Dec. 1866). Nord. Convers. Lex., 3. Udg. C. St. A. Bille, Tyve Aars Journalistik, III, 527 ff. et passim.

C. St. A. Bille.

Bluhme, Christopher, 1708—82, Hofpræst, var Søn af neden-anførte Hofpræst Johs. Barthol. B. og blev født i Borne i Angel 29. Avg. 1708. Han studerede først i Jena, kom derefter til Kjøbenhavn, hvor han 1732 tog Magistergraden. 1734 blev han Sognepræst i Eskris i Angel, hvorfra han 1738 forflyttedes til Arki-
diakonaten i Tønder. Det theologiske Fakultet i Kjøbenhavn indstillede ham samme Aar blandt flere til det ledige Professorat i Hebraisk, men J. C. Kall blev foretrukket. 1740 blev han Sognepræst ved St. Mariæ Kirke i Helsingør, og her fra kaldtes han 1751 til Kjøbenhavn som tysk Hofprædikant; 1778 blev han tillige Konfessionarius. Han døde 23. April 1782. Suhm har givet denne sin Ven et smukt Vidnesbyrd for Lærdom og ægte kristelig Vandel. Han var 2 Gange gift, 1. med Magdalene Cathrine Ægidius, 2. med Dorothea Nyholm, f. Bering.

Zwergius, Siellandske Clerisie S. 854 f. Geneal. og biogr. Archiv S. 347.
Suhm, Saml. Skrifter XIV, 283 f. *A. Jantzen.*

Bluhme, Johannes Bartholomæus, 1681—1753, Hofpræst, er født 1. Nov. 1681 i Tønder, hvor Faderen, Christopher B., var Rektor; Moderen hed Cathrine Thomsen. Han blev undervist af Faderen, til han 1700 tog til Universitetet i Rostock. Efter at have opholdt sig her i 2 Aar rejste han til Kjøbenhavn for at øve sig i det danske Sprog, «som i Amtet Tønder til gejstlige Betjening er højst fornødent». Professor Fecht i Rostock havde anbefalet ham til den lærde Job. Brunsmann, Præst ved Vartov og Forfatter af «Kjøge Huskors». Denne tog sig ogsaa af ham og flyede ham bl. a. Speners og Franckes Skrifter. I Kjøbenhavn tog han Attestats og prædikede første Gang paa Dansk. Efter et Ophold i Tønder drog han 1704 til Kiel, hvorfra Faderen det næste Foraar maatte hente ham syg hjem. Han laa i 17 Uger mellem Liv og Død; i denne Korssets Skole lærte Gud ham mere til hans Sjæls Salighed, end han havde lært paa Universitetet. — Efter en Prøveprædiken valgtes han 1707 til Præst i Borne (paa Tysk Bohren) i Angel, og «efter en og anden Vanskelighed» blev han ordineret af General-superintendent Dr. Muhlius. Samme Aar ægtede han Ida Amalie, Datter af Pastor Georg Jønsius i Borne. Efter at han havde afslaaet flere Kaldelser, blev han 1728 første Præst ved Mariekirken i Rensborg. Men Aaret efter hørte Frederik IV ham her, hvorefter han stævnedes til Odense for atter at prædike for Kongen, som derpaa kaldte ham til tysk Hofprædikant i Steden for Conradi.

Da Christian VI 1733 afskedigede sin Konfessionarius J. Frauen, fik B. hans Embede, men ikke Titelen.

B. tilhører helt den halleske Skole og maa anses for en ægte Discipel af Spener og Francke. Samtidig med at han kaldedes til Konfessionarius, kom Grev Zinsendorf til Kjøbenhavn og fremkaldte den stærke religiøse Bevægelse, der udmærker dette Tidsrum. B. sluttede sig helt til den, og ved sit nære Forhold til Kongen fik han den største Indflydelse paa de Foranstaltninger, hvorved denne søgte dels at lede Opvækkelsen, dels at dæmme for den, naar den brød ud i Separatisme. Kongen raadførte sig i disse Sager bestandig med B., hvem han ærede og elskede som en Fader. Denne har ofte søgt at formilde Kongen, naar han fandt, at dennes Vrede gik for vidt. Det er et Træk, som kun kan hædre en Konfessionarius, at han havde Mod til at formane Kongen til en mildere Fremgangsmaade mod hans Faders Enke, Anna Sophie (Reventlow); thi dette var ganske vist at røre ved et ømt Sted. Ligeledes bad han for sin afskedigede Formand, at Kongen vilde tilgive ham, uagtet han netop var bleven fjærnet for sine utilbørlige Prædikener mod Pietisterne. Endelig fandt ogsaa den haardt forurettede Orlogskapitajn Fr. Lütken en Talsmand i ham, saa Lütken, der var afskediget uden Pension, fik en ny Ansættelse.

I Aarct 1735 blev J. L. Holstein, der tilhørte den pietistiske Retning, Oversekretær i det danske Kancelli, og fra nu af fik B. Indflydelse paa mange offentlige Foranstaltninger. Allerede tidligere havde han bevirket, at der ansattes Kateketer ved de kjøbenhavnske Kirker. Efter at Kongens forrige Lærer, Konferensraad J. A. W. Schrøder, havde gjort Forslag til Konfirmationens Indførelse, blev det overdraget ham og B. at udarbejde Anordningen derom 1736. Da General-Kirkeinspektionsskollegiet blev oprettet 1737, blev han et indflydelsesrigt Medlem af det, ligesom han havde Sæde baade i den forberedende og den endelige Kommission, der udarbejdede Anordningen for Almueskolevæsenet i Danmark og Norge af 1739, men som tillige det følgende Aar maatte tilraade at indskrænke disse Anordninger væsentlig, da de Forudsætninger, hvorpaa de vare byggede, ikke holdt Stik. Som Medlem af General-Kirkeinspektionen maatte B. deltage i de Bestræbelser, som især efter 1740 gjordes for at standse de separatistiske Bevægelser, der udbrøde baade i Danmark, Norge og Holsten. Medens Biskop Hersleb arbejdede ivrig for at sætte Skranker for disse, modsatte B. sig de dertil sigtende Foranstaltninger saa længe som muligt; det var hans

Overbevisning, at det var Uret at anvende verdslig Tvang i aandelige Sager, og at Separatisterne vel maatte lade sig tale til Rette, naar Præsterne kun anvendte Flid og Omhu nok herpaa. Men netop denne Forudsætning bristede bestandig. Separatismen optraadte i mere og mere uhyggelige Former, og det viste sig nødvendigt enten at tilstaa en virkelig Religionsfrihed, hvad ingen, heller ikke B., tænkte paa, eller at lade Statsmagten træde til for at opretholde Kirkens Enhed. B. gik derfor til sidst, om end kun modstræbende, ind paa de ovenfor omtalte Foranstaltninger, der ogsaa ganske rigtig kom til at betegne Slutningen af den pietistiske eller, som den maaske rettere burde kaldes, herrnhutiske Bevægelse.

B. er kommet til at staa for Eftertiden som en Inkarnation af Bigotteri, næsten som Christian VI's onde Aand, der fik Skyld for hele det pietistiske Præg, denne Konge yndede at paatrykke Folket, og der er Vidnesbyrd nok om, at hans samtidige heller ikke have set paa ham med venlige Øjne. I hvad der her er meddelt om ham, vil der ikke findes nogen Grund til at fælde en saadan Dom over ham. Men den store Indflydelse, han udøvede, var i en mærkelig Grad underjordisk; den følte alle Vegne, uden at han selv fremtraadte, hverken for at kræve Æren eller for at bære Ansvar for, hvad der skete. Han var en Mand, der nok ønskede at have Indflydelse, men som ikke brød sig om at have den Stilling, som svarede dertil. Derfor blev han heller aldrig virkelig Konfessionarius, men nøjedes i en Tid, da Rangsygen ellers grasserede saa stærkt, med en Hofprædikants Rang. Saa priseligt nu end dette kunde være, var det ikke saa underligt, at det vakte Misfornøjelse, at en Mand, der hverken ved sin Stilling var berettiget dertil, eller som traadte frem for at bære Ansvar, havde den største Indflydelse paa Afgjørelsen af alle kirkelige Sager. Naar Kongen i de bevægede Aar 1732—34 ofte sendte Kancelliet egenhændige Kladder til de Reskripter, der skulde udfærdiges, mente man, formodentlig med rette, at B. stod bag ved; det samme var Tilfældet, da Pietismens uforsonlige Modstander, Præsten ved Nicolai Kirke, H. Mossin, dømtes fra sit Embede, og ved mange andre Lejligheder; men en saadan Indflydelse maatte være saa meget betænkeligere, som Christian VI var en mistænksom Mand, der gjerne ad Omveje vilde skaffe sig Underretning om Personer og Forhold. Dertil kom, at B. fremfor alt var Kongens Raadgiver ved Embedsbesættelser, og her er det utvivlsomt, baade at han er optraadt som en ensidig Partimand, der foretrak Pietister

ved enhver Lejlighed, og at han ikke har haft Menneskekundskab nok til at bedømme, hvor Fromheden var oprigtig, og hvor den var en Kappe, der kunde vendes efter Hofvinden, ligesom de Mænd, der paa hans anbefaling bleve ansatte, langt fra altid gjorde Fyldest i Embederne. Men selv om han, hvad der sikkert som oftest var Tilfældet, anbefalede værdige og dygtige Kandidater, paadrog han sig alle deres Uvilje, der med eller uden hans Skyld bleve tilsidesatte. Det var en af Kirkekollegiets Tanker at danne et Seminarium theologicum, det vil sige en Fortegnelse over værdige Kandidater; den blev aldrig udført officielt; men i Virkeligheden har B. haft en saadan Fortegnelse, og det var ikke til Skade for dem, der stode paa hans Liste.

Da Christian VI laa for Døden paa Hirschholm, sendtes der Bud efter B.; men Kongen var død, før han naaede Slottet. I den Ligtale, han holdt over ham, har han sat ham et smukt Minde. — Under Frederik V blev hans Stilling i det udvortes uforandret; han vedblev endog, i det mindste en Tid, at give Kongen Kandidat-lister; men efterhaanden maatte han miste sin Indflydelse. Han døde 26. Okt. 1753. Af Skrifter har han kun efterladt en Disputats og to Klageprædikener over Christian VI og Dronning Louise.

Zwergius, Siellandske Clerisie S. 800 ff. J. Møller, Mnemosyne IV. L. Koch, Kong Kristian VI S. 144 ff. o. fl. St. *L. Koch.*

Blume, Adser Hansen, 1804—76, Præst, er født 28. Nov. 1804 i Nordslesvig, i Spandet Sogn. Hans Fader var Kniplingshandler Villads Jensen, der nogle Aar senere blev Degn i Spandet; som saa mange Familier paa den Tid optog ogsaa denne et Slægtnavn, der oprindeligt skrives Blom, senere Blume. Hans Moder, der var fra Roager, hed Maren Adsersdatter. I sit 13. Aar kom han i Huset hos sin Farbroder, Kancelliraad N. J. Blume, Herredsfoged i Roskilde, hvorfra han blev Student 1823. I 1829 blev han theologisk Kandidat og var derefter 3 Aar Adjunkt i Roskilde. I 1832 blev han Sognepræst i Mejrup og Førstelærer ved Borger-skolen i Holstebro; 4 Aar senere kom han til Ølby, Asp og Favsing i Nærheden af Holstebro, i en i religiøs Henseende stærkt bevæget Egn, hvor han den Dag i Dag mindes med Taknemmelighed. Senere var han (1848—58) Sognepræst i Stubbekjøbing og Maglebrænde og forflyttedes der fra til Errindlev og Olstrup paa Laaland, hvor han tillige blev Provst for Fuglse Herred (fra 1861). I de nærmeste Aar efter 1848 tog han en ikke ringe Del i det nyvakte

politiske Liv; baade i 1849 og i 1852 valgtes han ^{til} Folketingsmand i Stubbekjøbing. I 1853 modtog han Valg til Landstinget, men nedlagde allerede Aaret efter sit Mandat, da han vanskelig kunde faa sit Embede besørget. Hans Hustru, som han ægtede 1832, hed Karen Severine Johanne Heiberg (f. 1808) og var en Datter af Politisekretær P. W. H.; hun døde 1863. Foruden nogle faa, særskilt trykte Taler haves der af ham en Samling «Prædikener til hver Søn- og Helligdag i Kirkeaaaret», udgivne af hans Datter (1878). — Han var en i sjælden Grad agtet og af mange meget afholdt Mand. Han døde 19. Avg. 1876.

Erslew, Forf. Lex. Wiberg, Alm. Præstehist. I, 324. Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 108 f. Dansk Missionsblad 1876, Tillægsblad 6.

V. Schousboe.

Blume, Peter Emil, f. 1835, Præst. Han er født 5. Dec. 1835 i Holstebro og er en Søn af den foregaaende. Han er Student fra Nykjøbing (1853) og blev theologisk Kandidat i Jan. 1860. Efter i nogle Aar at have været Huslærer (paa Binnitse ved Maribo) blev han Skolebestyrer i Silkeborg (1863—68); i Slutningen af 1868 blev han kaldet til Sognepræst i Bording i Ribe Stift, hvorfra han 1876 forflyttedes til Vistofte paa Mols. I 1883 kom han til sit nuværende Embede, Bøvling og Flynder ved Lemvig; i 1886 er han bleven Provst for Vandfuld, Skodborg og Ulvborg Herreder. Provst B. nyder en stor Anseelse inden for den indre Missions Retning i vor Folkekirke og er fra 1881 Medlem af Bestyrelsen for «Kirkelig Forening for indre Mission i Danmark». Foruden en stor Mængde Prædikener, som findes i «Indre Missions Tidende» har han udgivet «Prædikener over alle Kirkeaarets Lektier og Epistler samt Fasteprædikener» (1879); denne Samling, af hvilken 2. Oplag udkom 1880, har fundet stor Udbredelse. Han var først gift (1869) med Christiane Cathrine Bülow, f. 1843, en Datter af Søkrigskommissær F. V. B. Efter hendes Død (1876) ægtede han (1877) Ida Marie Sofie With, f. 1844, en Datter af Overskoledirektør C. H. W.

Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 87.

V. Schousboe.

Blunck, Ditlev Conrad, 1799—1853, Maler. B. blev født i Grevskabet Rantzau-Breitenburg ved Itzeho i Holsten 22. Juni 1799 og besøgte Kunstakademiet i Kjøbenhavn 1814—27, medens han samtidig nød C. V. Eckersbergs Vejledning. Hans først udstillede Arbejde, «Christian IV's Syn paa Rothenburg» (1823), blev kjøbt

til den kgl. Malerisamling. Efter at han i 1827 havde vundet den store Guldmedaille for «Elias opvækker Enkens Søn», fik han Akademiets store Stipendium fra 1829, men afrejste allerede Aaret før til Italien. Et der fra hjemsendt Arbejde, «Ezechiels Syn» (1832), købtes ligeledes til den kgl. Malerisamling. Det tør regnes for hans bedste Arbejde i danske Samlinger. Han kom først tilbage til Kjøbenhavn i 1838 og blev om Efteraaret agreeret ved Akademiet paa «Noah, som i Arken modtager Duen med Oljeblandet» (Thorvaldsens Musæum). Inden han havde gjort Medlemsstykke, forlod han Kjøbenhavn, vistnok senest i 1844, og sluttede sig senere til det slesvig-holstenske Oprør, men solgte dog endnu Billeder i Danmark, «Livet, en Allegori» til Grev Moltke-Hvitsfeldt i 1845, «De fire Menneskealdre» til Christian VIII i 1846 (nu i Saml. paa Kronborg); men disse Billeder vise, trods en flittig Udførelse og en vis Renhed i Farven, dog en bestemt Tilbagegang. Om end med Afbrydelser levede han i Wien, indtil han nogle Aar før sin Død tog til Hamborg, hvor han udstillede, foruden nogle Portrætter, «en stor Lejrscene» fra Oprørskrigen. Ramt af et Slagtilfælde styrtede han død om foran sit Staffeli 7. Jan. 1853.

Øst, Archiv f. Psychol., Hist. osv. I, 271. Hamb. Künstlerlex. S. 302.
Weilbach, Konstnerlex. *Ph. Weilbach.*

v. Blücher, Carl Leopold, 1742—1804, Officer, født 3. Maj 1742 i Gutow i Meklenborg og en Søn af meklenborgsk Oberstlieutenant Ulrich Hans v. B. (f. o. 1691 † 19. April 1758) til Rosenow og dennes anden Hustru, Maria Dorothea f. Müller (f. 1706 † 19. Marts 1786). B. fik sin første Uddannelse i Pagekorpset i Schwerin, men kom efter Opfordring fra sin Halvbroder af samme Navn, der var dansk Rytterofficer, til Danmark 1758 og blev ansat som Fændrik i Livgarden til Fods. Her var han 1768 avanceret til Kapitajn, men udtraadte Aaret efter for at gaa i russisk Tjeneste. Under den bekjendte Feltmarskal Peter Romanzow deltog han derpaa med Udmærkelse i Tyrkekrigen 1770—74, udnævntes til russisk Oberstlieutenant og dekoreredes af Cathrine II med St. Georgs Ordenen, hvormed fulgte en aarlig Indtægt af 100 Rubler. 1774 vendte han paa den danske Regerings Befaling tilbage, forsynet med et særdeles anbefalende Brev fra Romanzow, og blev ansat som Oberstlieutenant i Regimentet Delmenhorst. 1780 blev han Oberst, 1786 Chef for viborgske Regiment og 1789 Generalmajor og Chef for det oldenborgske Infanteriregiment. Under den

store Troppesamling ved Rensborg 1803 havde han Kommandoen over en Brigade. — B. ægtede 6. Marts 1778 Albertine Elisabeth Caroline v. Oertzen (f. 1752 † 31. Marts 1833), en Datter af Major Victor Sigismund v. O. og Eva Sophie Eleonora f. v. Krakewitz. 1784 kom han ved Overenskomst med sine Søkende i Besiddelse af Familiesædet Rosenow. Han døde i Rensborg 12. Sept. 1804.
Wigger, Gesch. der Fam. v. Blücher II, 1, 236 ff. S. A. Sørensen.

v. Blücher, Ernst Christopher, 1714—1800, Officer, er en Søn af Lorenz v. B. (f. 27. Febr. 1655 † i Avg. 1728), der i Slaget ved Helsingborg 1710 var dansk Brigadér og Oberst for jyske Regiment, og Anna Elisabeth v. Dehn († 3. Dec. 1741) og født paa Faderens Gods Gützkow i Meklenborg. B. kom i dansk Tjeneste 1735 som Fændrik og tilkjøbte sig 3 Aar efter Kompagni i «Regiment de Marine» — 1741 kaldet bornholmske Regiment —, hvor han, der 1749 havde faaet Titel af Generaladjutant, 1753 blev Oberstlieutenant og 1760 Oberst. Som Kommandør for Regimentet deltog han 1762 i Toget til Meklenborg under Saint-Germain, og han fremhæves fra den Tid af som en i alle Henseender ganske fortrinlig Officer, der dog var noget for stræng i Tjenesten. 1772 udnævntes han til Generalmajor, blev hvid Ridder 1774, overgik 1778 som Chef for det nys oprettede Regiment Laaland — fra 1785 holstenske Infanteriregiment —, blev Generallieutenant 1781 og General af Infanteriet 1793. To Aar efter fik han Afsked med Pension, og da han samme Aar mistede sin Hustru, Charlotte Amalie v. d. Pfordten (døbt 11. Sept. 1725 † 5. Maj 1795), Datter af Generallieutenant Ulrich Wilhelm v. d. P. og Catharine Marie f. v. Eberh^{ardt}, hvem han havde ægtet 24. Maj 1764, flyttede han fra Danmark og tilbragte sine sidste Leveaar paa Gützkow, hvor han døde 17. April 1800.

Wigger, Gesch. der Fam. v. Blücher II, 2, 261 f. S. A. Sørensen.

v. Blücher, Frederik Emanuel, 1806—71, Officer. F. v. B., født 21. Nov. 1806, er en Søn af Oberstlieutenant, Kammerherre Friedrich B. († 6. Maj 1806), Kommandør for Livgarden til Hest, Generaladjutant og Hofmarskalk hos Arveprins Frederik, og Helene f. de Thygeson, Datter af Justitsraad de T. til Mattrup. [Efter at have gennemgaaet Landkadetakademiet] blev han Sekondlieutenant i 1828 og var karakteriseret Premierlieutenant ved det slesvigske Kyradserregiment, da han i 1838 blev ansat som Adjudant hos Prins

Christian Frederik (senere Christian VIII). I Adjudantstillingen forblev han lige til 1863, i det han 1848 traadte i samme Forhold til Kong Frederik VII, og han blev saaledes nøje knyttet til denne Konge, hvem han (som oftest) fulgte paa hans Rejser. Om hans Forfremmelse skal blot anføres, at han i 1839 erholdt Ritmesters Karakter, i 184²⁹ blev Kammerjunker og i 1849 fik Majors Karakter. Efter Krigen sattes han à la suite i Kavalleriet og erholdt i 1860 Oberstlieutenants Karakter. — Kort efter Kongens Død fik han sin Afsked som Generalmajor og døde uden at have været gift 27. Dec. 1871.

Wigger, Gesch. der Fam. v. Blücher II, 1, 203 f. *P. N. Nieuwenhuis.*

v. Blücher, Gottfried Carl Wilhelm Gottlob, 1762—1814, Officer, blev født i Penzlien i Meklenborg 6. Dec. 1762 og er en Søn af Stifteren af Familien B.s danske Gren (Blücher-Altona), Oberstlieutenant ved sjællandske Regiment Ryttere Carl Leopold v. B. († 3. Sept. 1775), og Sophie Henriette f. Plessen († 15. Sept. 1786). Fik Sekondlieutenants Udnævnelse 1779 og blev 2 Aar efter ansat ved Livgarden til Hest. Paa Grund af en Duel maatte han imidlertid 1787 forlade Danmark, men fik Tilladelse til med Ritmesters Karakter at gaa i russisk Tjeneste og gjorde her som Onkelen, Carl Leopold v. B., før ham Opsigt ved sine krigerske Talenter og en glimrende Tapperhed. Han kæmpede først under Potemkin mod Tyrkerne og deltog derefter i Krigen mod Sverige; efter Slaget ved Fokschani 21. Juli 1789 udnævntes han til Major, og der tildeltes ham St. Georgs Korset, og Aaret efter blev han Oberstlieutenant og hædredes med en Æreskaarde. 1791 vendte han tilbage til Danmark og indtraadte paa ny i Hæren med Bibehold af den i Rusland erhvervede Oberstlieutenantsgrad. Efter en stærkt veksellende Tjeneste ved Rytterafdelingerne i Danmark og Norge havnede han endelig i sidstnævnte Land og blev 1803 Oberst og derefter Chef for akershusiske Dragoner. 1808 blev han Generalmajor og Chef for thronhjemske Dragonregiment, og han beklædte tillige, allerede fra 1804, den under Krigen 1808—9 betydningsfulde Post som Kommandant paa Grænsfæstningen Kongsvinger. B. afskedigedes af Krigstjenesten 12. April 1809 og døde ugift i Christiania 6. Juli 1814.

Wigger, Gesch. der Fam. v. Blücher II, 1, 205. *S. A. Sørensen.*

v. Blücher, Gustav Gotthard, 1737—1808, Amtmand. «Den franske Blücher», ældre Broder til Fyrsten af Wahlstatt, født 3. Juni

1737 i Rostock, kom ung til Danmark, blev Fændrik ved Fodgarden 1756 og var avanceret til karakt. Kapitajn i 1762, da han paa Grund af en respektstridig Ytring over for Saint-Germain maatte tage Afsked. Deltog paa fransk Side i Syvaarskrigens sidste Felttog, men vendte strax efter Saint-Germains Fald tilbage, blev Major ved 2. jyske Regiment og Generaladjutant. Ægtede 1769 Enkegrevinde Christine Sophie Castell-Remlingen, f. Holstein-Holsteinborg (f. 1740 † 1772), efter at have besejret sin af Hoffet støttede Rival, Conrad Holck, og ved Bernstorffs Hjælp opnaaet den som Betingelse for Partiet nødvendige Kammerherrenøgle. Blev Aaret efter Landfoged i Bredsted, som han i 1783 naaede at faa gjort til et særskilt Amt, hvilket dog igjen lagdes under Flensborg Amt, efter at B. i 1799 havde taget sin Afsked. Denne var fremkaldt ved hans af fornærmende Stridsskrifter ledsagede Processer mod Rentekammeret og Overretten i Gottorp. Sine sidste Aar levede han i Gjentofte og døde i Svingersønnen Joachim Bernstorffs Hus i Kjøbenhavn 30. Dec. 1808. B. fik Danebrogsordenen i 1778. Hans voldsomme og stridbare Natur var parret med Godmodighed. Frederik VI skattede hans Retsindighed.

Wigger, *Gesch. d. Fam. v. Blücher* II, 1, 131 ff. *Nachrichten üb. das Amt Bredstedt*, Alt. 1821. B.s egne Stridsskrifter og Procesakter (1796—99). *J. Bloch.*

Blücher-Altona, Conrad Daniel Greve, 1764—1845, Overpræsident i Altona. C. D. v. B., Søn af Oberst Carl Leop. v. B. og Sophie Henriette f. Plessen, fødtes 5. Marts 1764 i Penzlien i Meklenborg-Schwerin. Efter at B. var bleven undervist paa Landkadetakademiet i Kjøbenhavn, ansattes han 1782 som Page hos Kong Christian VII's Datter, Prinsesse Louise Augusta. Efter hendes Ægteskab med Hertug Frederik Christian af Augustenborg traadte han ind i Enkedronning Juliane Maries Hofstat, blev 1794 udnævnt til Kammerherre og kort efter til Enkedronningens Hofmarskal, hvilken Stilling han beklædte til hendes Død 1796. B. fungerede som Adjutant hos General Waltersdorf, der var Chef for det 1801 oprettede Landeværn. 1802 udnævntes han, der stod i høj Yndest hos Kronprins Frederik, til Amtmand over Aabenraa og Løgum Kloster Amter. Han viste sig her som en dygtig administrativ Embedsmand og fik særlig Lejlighed til at udfolde sit Talent i den Retning under de franske og de spanske Hjælpetroppers Indkvartering paa Halvøen 1808. I Sept. s. A. ansatte Kong Frederik VI ham som Overpræsident i Altona, i hvilken Stilling han

hurtig vandt Befolkningens Yndest. B. befandt sig i en med store Vanskeligheder forbunden Situation, da de franske Tropper holdt Hamborg besat i Tidsrummet fra Maj 1813 — Maj 1814. Store Skarer af hamborgske Indbyggere, der enten fordreves eller ved Flugt unddroge sig Marechal Davouts jærnhaarde Regimenter, søgte nemlig Ophold i Altona, hvor Overpræsidenten med sand Humanitet traf Foranstaltninger til deres Modtagelse, samtidig med at han forstod at varetage det Hensyn, der skyldtes Frankrig som Danmarks Forbundsfælle. Han havde under denne Virksomhed en ypperlig Støtte i Overpræsidialsekretær Gähler. Da et russisk Troppekorps under General Bennigsen belejrede Hamborg, fik B. en endnu vanskeligere Stilling, men han værnede med Dygtighed om Altonas Sikkerhed, i det han med en vis Snildhed forstod at sno sig mellem de to kommanderende Generaler. Dette Afsnit af B.s Liv danner det smukkeste Blad af hans Historie. Altonas Borgerskab lod til Minde om hans Fortjenester af Byen slaa en Erindringsmedaille, og Kongen dekorerede ham 1814 med Dannebrogordenens Storkors. B. og hans Søsken vare 1777 blevne nobiliterede af Christian VII; ^{30 Avg. 1817} ~~27. Okt. 1818~~ ophøjede Frederik VI B. og hans mandlige Efterkommere i den danske Lensgrevestand under Navn af Blücher-Altona; 1839 udnævntes B.-A. til Elefantridder. Kong Christian VIII var ligesom Forgængeren overordentlig venskabelig-sindet mod B.-A. Under Hamborgs Brand i Maj 1842 vandt B.-A. fortjent Anerkjendelse ved sin energiske, hjælpsomme Optræden: dels ydede han sin Medvirkning under Slukningen, dels bidrog han til de brandlidtes Forplejning. Til Belønning overrakte en Deputation fra Hamborgs Senat ham Diplom som hamborgsk Æresborger. Ved en Jagt i Efteraaret 1843 gjorde B.-A. et Fald med Hesten, og siden det Tidspunkt var hans Helbred nedbrudt; han døde 1. Avg. 1845. Altonas Borgere rejste ham et Gravminde, der afsløredes 1852. B.-A. var en mod Kongehuset overordentlig loyal Mand og i Selskabslivet en meget vindende Personlighed. Han ægtede 1794 Maria Barbara Abbestée, Datter af Generalmajor P. H. A. (s. I, 32).

(Eggers) Graf C. D. v. Blücher-Altona, das Leben desselben in seinen Hauptmomenten dargestellt, Altona 1845. C. F. E. Ludwig, Kurze Lebensbeschreib. des Grafen B. v. A., Altona 1845. Selmer, Nekrolog. Saml. II, 1 ff. Wigger, Gesch. der Fam. v. Blücher II, 1, 206 ff. *A. Thorsøe.*

Blüting, Joachim, —1625—, Jurist. Om hans Livsforhold er kun lidet bekjendt. Han har haft Magistergraden og ansattes 1606 af Hertug Johan Adolf som Sekretær hos Amtmanden i Gottorp Amt,

Heinrich v. Buchwald. Han skal senere have været Advokat ved Hofretten i Gottorp med Bolig i Slesvig, og af Citater i hans Skrifter ses, at han endnu levede i 1643. B.s forskellige Arbejder beskæftige sig alle med Jyske Lov, og flere af dem ere fundne værdige til at udgives længe efter hans Død. Mest bekjendt er hans Kommentar til hele Loven, som blev trykt i Flensborg 1717 sammen med en ny Udgave af Eckenbergers Oversættelse af Loven og meget benyttet som praktisk Haandbog, efter at et kgl. Reskript af 5. Febr. 1722 havde paabudt, at alle Retter i Flensborg Amt skulde anskaffe sig den tillige med den nævnte Udgave af Loven selv. En systematisk Fremstilling af Arveretten efter Jyske Lov blev udgivet 1859 i Kjøbenhavn. Andre af hans Afhandlinger ere trykte i Westphalens «*Monumenta*» og i «*Staatsbürg. Mag.*». Det kgl. Bibliothek ejer Haandskrifter saa vel af de nævnte som af flere af hans utrykte Arbejder. Da B.s Skrifter jævnlig give Oplysninger om Retspraxis, meddele Domme og Formularer til Dokumenter, kunne de ikke sjælden med Nytte efterses ved retshistoriske Undersøgelser. Skjønt B. i det hele holder sig til Texten i Eckenbergers nedertyske Oversættelse af Jyske Lov, undlader han ikke stadig at sammenholde den med den danske Original og eftervise de Fejl, som Eckenberger maatte have begaaet, men da han i øvrigt jævnlig tyr til Sachsenspiegel, den romerske og kanoniske Ret for at fortolke Jyske Lov, ere hans Udviklinger ikke altid vellykkede.

K. Ancher, Lovhistorie I, 211 ff. Falck, Das jüttsche Low S. xxxvi og Handbuch des schlesw.-holst. Privatrechts I, 416 f. Stemann, Gesch. des öffentl. u. Privat-Rechts des Herzogth. Schleswig II, 159. III, 334. *V. A. Secher.*

Blædel, Nicolai Gottlieb, 1816—79, Præst. B. var født 2. Juledag 1816 i Stubbekjøbing; hans Fader var Præsten Verner Ludvig B., som senere i mange Aar var Sognepræst i Assens († 1862); hans Moder var Anna Elisabeth f. Dons. Han blev Student fra Odense Skole 1836 og theologisk Kandidat 1841. Efter at have været Huslærer paa Rygaard ved Roskilde 1842—44 tog han tilbage til Kjøbenhavn; paa samme Tid ægtede han (10. Okt. 1844) sit Søskendebarn Henriette Dons, en Datter af Grundtvigs Ven Poul D. I Aarene 1844—49 ernærede han sig ved private Informationer; da han var en meget dygtig og anset Lærer, havde han fuldt op at bestille. I 1849 kaldede Madvig, der havde gode Tanker om B., ham til Præst ved Almindeligt Hospital og Abel Cathrines Stiftelse; her fra blev han 1853 resid. Kapellan ved

Garnisonskirken i Kjøbenhavn, hvor han virkede til sin Død, fra 1859 af som Sognepræst.

Det er med rette sagt, at «B.s Fremtræden i flere Henseender betegner et nyt Stadium i Hovedstadens kirkelige Liv». B., der var en eklektisk Natur, men tillige en kraftig Personlighed, havde særdeles gode Betingelser for i sin Virksomhed at forene den af Mynster og Martensen hævdede kirkelige Objektivitet med det af S. Kierkegaard saa stærkt anslaaede Krav om subjektiv Inderlighed i Troslivet; ogsaa med de fra Grundtvig udgaaede Impulser var B. i Forstaaelse. Allerede i sin første Embedsstilling samlede hans Forkyndelse, der i høj Grad havde Opvækkelsesprædikenens Styrke uden at lide under dens Mangler, en stor Tilhørerkreds, og i Garnisonskirken voxede denne til en ligefrem Tilstrømning; men ogsaa som Sjælesørger udøvede han en stor og frugtbar Virksomhed, og navnlig bragte hans uforfærdede og utrættelige Optræden paa Almindeligt Hospital under Koleraepidemien i 1853 ham en vel fortjent Berømmelse; han «udnævnte sig» — saaledes skrev A. S. Ørsted til ham — herved «selv til Embedet» ved Garnisonskirke. — B. var en meget livlig og flittig Mand; ved Siden af sine Pligter som Præst i en stor Menighed, der i højeste Grad lagde Beslag paa hans Kræfter, kunde han overkomme meget frivilligt Arbejde; hans Bibellæsninger, hans Møder med de unge theologiske Kandidater, hans Bestræbelser for at modarbejde Sekterne, hans Fortjeneste af de skandinaviske Kirkemøder, hans Virksomhed for Hedningemissionen — dette er alt sammen Ting, der have afsat deres Spor i vor kirkelige Udvikling. I Særdeleshed skal det nævnes, at det var ham og hele hans Gjerning, som beredte Jordbunden for «den indre Missions» Virksomhed i Hovedstaden. Allerede 1851 begyndte han at arbejde i denne Retning, særlig for Magdalenesagen. — Men ogsaa til litterær Virksomhed blev der Tid. Ret betegnende for hans Natur er det, at han som ung Mand forsøgte sig som Digter («Grevskabet Skovgaard», original Novelle af Otto Werner, 1839); at han med sin fulde Kraft samlede sig om sin præstelige Gjerning, var Aarsag i, at det blev ved dette Forsøg. Han har udgivet to mindre Prædikensamlinger, der begge naaede 3. Oplag, og en Postille, «Prædikener paa Kirkeaarets Søn- og Festsdage» (1864); ogsaa denne sidste Samling har vundet megen Indgang. Et omfattende og betydningsfuldt Arbejde var hans «Udvidet Konfirmationsundervisning eller evangelisk-luthersk Kirkelære», der udkom 1876; han har i denne Bog givet en Fremstilling

af den kristne Tro og Lære, som er vel skikket til at oplyse og tiltale dannede Læsere; 2. Oplag er efter hans Død udgivet af hans Søn. Det var med god Grund, at Universitetet ved sin Jubelfest 1879 tildelte ham den theologiske Doktorgrad. — B. var en varmblodig Mand, gennemtrængt af Nidkjerhed for sin Overbevisning; han formaaede derfor ikke at holde sig uden for de kirkelige Tvistigheder, der i hine Aar navnlig fremkaldtes ved den grundtvigianske Retnings udfordrende Holdning. Han har i denne Anledning (1873) udgivet to Stridsskrifter, «Grundtvigianismen og den danske Folkekirke» og «Grundtvigianismens Katekismus»; af disse var det sidste Skrift, som var rettet mod den højt ansete P. Fenger, holdt i en skarp Tone, hvortil B. mente at være vel beføjet, og det fremkaldte en lang Polemik, der ikke var uden Bitterhed, men heller ikke uden Frugt for de kirkelige Retningers indbyrdes Forstaaelse.

Al denne mangfoldige og forskjelligartede Virksomhed formaaede imidlertid ikke at svække B.s Omsorg for sin Menighed; Forholdet mellem den og ham vedligeholdte sig tvært imod paa den smukkeste Maade til det sidste. Hans Livsgjerning afsluttedes imidlertid forholdsvis tidlig. Allerede i en Del Aar havde det anstrængende Arbejde angrebet hans Helbred; men først i Efteraaret 1878 blev hans Tilstand truende. Han nærede dog godt Haab om at komme sig; men da døde (Febr. 1879) efter længere Tids gradvise Svækkelse hans Hustru, der altid havde staaet ham trofast ved Siden og paa en sjælden Maade delt alt med ham, ikke blot Glæde og Sorg, men ogsaa Arbejde og Kamp. Det var et tungt Slag for ham, og de nedbrudte Kræfter evnede ikke at rejse sig. 15. Juli døde han, fast i den Tro, om hvilken han havde vidnet for saa mange andre.

W. Hjort, Nic. Gottl. Blædel, 1881. Erslew, Forf. Lex. Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 282 f. *V. Schousboe.*

Bo, —1262—, Abbed i Øm. Han blev Abbed det anførte Aar, samme Aar som Tyge (Tuke) blev Biskop i Aarhus. Med ham kom han strax i Strid, dels fordi Munkene i Øm tidligere havde holdt med hans Medbejler Arnfast, som mentes at have forgivet Kong Christoffer I, dels i Anledning af, at Paverne havde fritaget Cistercienserne for det sædvanlige Gjæsteri og andre Afgifter til Bispestolen. Denne Strid var saa meget farligere, som ogsaa Enkedronningen, Margrethe Sambiria, af den førstnævnte

Grund var Klosteret fjendsk. Da Biskoppen vedblev med sin Vrede og sine Paastande, og en Appel til Paven ikke hjalp, nedlagde B. allerede 1263 sin Værdighed, uden at dette dog bevirkede nogen Ende paa Striden. Om hans senere Liv vides intet.

Script. Rer. Dan. V.

J. Kinch.

Bo, —1424³, Biskop i Aarhus, var Søn af en Borger i Roskilde, Mogens Lang; dog førte saa vel B. som hans Brødre adeligt Vaaben. Da Dronning Margrethes højtbetroede Raadgiver Peder Jensen Lodehat i 1395 forflyttedes til Roskilde Stift, blev B. hans Eftermand paa Aarhus Bispestol; det siges, at Kapitlet havde valgt en anden, men at B. «paa eget Æventyr» rejste til Rom og blev viet. Formodentlig har Dronningen støttet ham; som Biskop hjalp han hende til Gjengjæld med store Laan; 1407 vare dog Pengene atter betalte tilbage. Om B.s Styrelse som Biskop vides intet nærmere; han døde i Dec. 1414³, og der opstod da en Strid om hans Efterladenskaber, i det Dronning Philippa rejste Krav dels paa Kronens, dels paa hans Slægtningers Vegne; det af Bispen købte Aakjær forblev dog under Stiftet, indtil det inddroges ved Reformationen.

Helveg, Den danske Kirkes Hist. til Reform. I, 206. 270. *Kr. Erslev.*

Boas, Johan Erik Vesti, f. 1855, Zoolog. Han er Søn af Guldsmedmester Joh. Chr. B. og Sophie Elisabeth f. Vesti og fødtes 2. Juli 1855 i Kjøbenhavn. 1870 kom han ved en velstaaende Slægtnings Bistand i Haderslev Læreres Skole, hvorfra han i 1873 dimitteredes med Udmærkelse. I 1878 tog han Magisterkonferensen i Zoologi og udgav samme Aar sit første Arbejde, «Skaroidernes Tandforhold». I 1880 udkom hans store, med 6 Tavler forsynede Arbejde: «Studier over Dekapodernes Slægtskabsforhold» («Vidensk. Selsk. Skrifter»). Med offentlig Understøttelse rejste han til Udlandet og opholdt sig navnlig i Heidelberg, hvor han i det anatomiske Institut arbejdede under Gegenbaur. Efter sin Hjemkomst blev han (i Efteraaret 1880) ansat som Assistent i Anatomi ved Veterinær- og Landbohøjskolen. Det følgende Aar erhvervede han Doktorgraden for sin Afhandling «Bidrag til Kundskab om Conus arteriosus og Arteriebuerne hos Amfibierne». Efter at han i længere Tid havde været Medhjælper paa Universitetsmusæet hos Professor Reinhardt, blev han fra 1. Jan. 1883 ansat som fast Assistent ved Musæets 2. Afdeling, men tog allerede i April 1885 sin Afsked og udnævntes s. A. til Docent i Zoologi ved Landbohøjskolen. For-

uden de nævnte Arbejder har han udgivet en Række større og mindre Afhandlinger (til Dels publicerede i «Morpholog. Jahrb.»), blandt hvilke maa fremhæves forskellige nyere Undersøgelser over Hjertet og Arteriebuerne hos Amfibier og Fiske, «Bidrag til Opfattelsen af Polydaktyli hos Pattedyrene», «Om en fossil Zebraform fra Brasiliens Campos», «Studien über die Verwandtschaftsbeziehungen der Malakostraken» og «Bidrag til Pteropodernes Morfologi og Systematik» (1886). I disse og overhovedet i alle sine Arbejder, saaledes ogsaa i den af ham i 1888 udgivne større «Lærebog i Zoologien», optræder B. som en ivrig Forkæmper for den Darwinske Udviklingshypothese. 7. Maj 1881 ægtede han Agnes Camilla Valborg Jacobsen, Datter af Malermester J. i Kjøbenhavn.

Indbydelsesskr. t. Universitetets Reformationstest 1881 (hvor hans Bryllupsdag fejlagtig angives som 1. Maj).

Jonas Collin.

Bock, Johan Christian August, 1813—79, Læge, en Søn af Vinhandler Johan Nicolai B. og Ane Christine f. Asp, blev født i Aalborg 15. Sept. 1813 og dimitteret fra den derværende Skole 1832. Efter først at have studeret Theologi og været Huslærer tog han Lægeexamen 1843, fik det følgende Aar Universitetets Guldmedaille for en zootomisk Afhandling og rejste derefter til Udlandet, hvor han navnlig studerede i Berlin, var Amanuensis hos den berømte Kirurg Dieffenbach og særlig lagde sig efter Orthopædi. Ved sin Tilbagekomst oprettede han 1847 en orthopædisk Anstalt i Kjøbenhavn og publicerede flere Afhandlinger paa sin Specialitets Omraade. 1850 fik han Professortitelen, 1854 blev han Hofmedikus og 1862 Rejselivlæge hos Frederik VII, hvis særlige Yndest han havde vundet. Samme Aar fik han Etatsraadstitelen. Som nøje knyttet til Frederik VII og Grevinde Danner var han fra 1874 Medbestyrer af de af denne oprettede Stiftelser i Kjøbenhavn og Jægerspris. Han døde 19. Marts 1879. Hans Hustru var Petrine Vilhelmine f. Petersen, Datter af Skibskapitajn Jesper P.

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 5. Udg. Dagbladet 1879, Nr. 67. Erslew, Forf. Lex.

Jul. Petersen.

— Hvad J. C. A. Bocks *industrielle Virksomhed* angaar, indtraadte han 1853 i Firmaet O. F. Asp, der indtil da bestod af Fabrikant Olfert Fischer Asp (f. 1803 † 1865) og Grosserer Christen Asp Bock (f. 1818 † 1885); det drev en af det anlagt Kamfin- og Sæbefabrik paa Christianshavn. Da Grosserer B. i 1853

erhvervede Papirfabrikken Klippan i Skaane, indtraadte hans ældre Broder efter ham i Firmaet, som derpaa i 1856 anlagde en Stearinfabrik og begyndte en betydelig Petroleumsforretning. Asp døde i 1865, og B., der efter Frederik VII's Død opgav sin Lægevirksomhed, kastede sig nu med Iver over at trænge til Bunds i Stearinfabrikationen. Han fandt ogsaa efter lange og kostbare Forsøg en Methode, hvorved han praktisk kunde fremstille Stearin af Talg ved Hjælp af Svovlsyre (Patenter af 24. Dec. 1867 og 25. Juni 1869). Han baserede nu sin Fabrik paa denne Methode og forsøgte ihærdig paa at faa den anerkjendt og indført i Udlandet, men led herved kun Skuffelser. I Tillid til en fransk Opfindelse anlagde han i 1875 en ny Fabrik for Fremstilling af Stearin af Stearinolie, men tilsatte herved sin Formue. I Nov. 1876 blev

Firmaet O. F. Asp sat under Administration og Fabrikken overtaget af Handelsbanken, for hvem den bestyredes af B.s Sønner, Cand. polyt. Alexander B. og Fritz B. 1880 blev den solgt til L. P. Holmblad, medens B.s Sønner samtidig under Firmaet O. F. Asp anlagde en ny Stearinlysfabrik paa Blegdamsvejen.

A. Wurtz, Dictionnaire de Chimie II, 2, 1652 f. Tidsskr. f. anv. Chemi I, 86 ff. Industriforeningens Maanedsskr. 1869, S. 11 ff. C. Nyrop, Camillus Nyrop S. 104 f. 135. *C. Nyrop.*

Bockelmann, se Bokelmann.

Bockenhoffer, Johan Philip, —1697, Bogtrykker og Avisudgiver, en Tysker fra de sydlige Rhinegne, Søn af Johan Joachim B. og Susanne Frantzen, nævnes som Bogtrykker i Kjøbenhavn 1659. Ved Ægteskab med Boghandler Christian Cassubes Datter Dorothea, Enke efter to kongelige og Universitets-Bogtrykkere, fik han 1682—83 disse Bestillinger med Ret til at udgive Aviser og forenede 1685 efter den anden Avisudgivers, Daniel Paullis, Død hele Avisudgivningen paa sin Haand. Uagtet han overtog stor Gjæld med sin Kone, bragte han sit Trykkeri til stor Fuldkommenhed, hvorom man har Vidnesbyrd i de af ham 1696 udgivne Skriftprøver, der tillige meddele en lille Bogtrykkerkunstens Historie. Han var en praktisk dygtig, af sine samtidige højt betroet og meget afholdt Mand. Han døde 28. Dec. 1697, men hans Bogtrykkeri fortsattes af hans Enke († 1718) og hans Søn Hans Philip, indtil det brændte 1728.

R. Nyerup, Læsendes Aarvog f. 1800. Stolpe, Dagspressen i Danmark II, 222 ff. *P. Stolpe.*

Bockholt, se Bokholt.

Bodendick, Johan Christian, 1735—1818, kongelig Livkirurg. Han var født i Ekernførde, hvor hans Fader var Kirurg, lærte først hos Faderen og derpaa hos Regimentskirurg Techt i Slesvig, kom 1756 til Kjøbenhavn, hvor han navnlig studerede Anatomi hos Heuermann, blev 1757 Kompagnikirurg, var 1761—62 Regimentskirurg ved Grenadererne i Holsten, 1762—64 anatomisk Prosektor i Kjøbenhavn hos Heuermann, 1764—73 Livlæge hos Grevinde Danneskjold; 1776 blev han Kammertjener og Livkirurg hos Kronprins Frederik (VI) og spillede som Kammertjener en ikke ubetydelig Rolle ved Forberedelserne til Regeringsforandringen 1784, hvortil hans noget intrigante Karakter synes at have gjort ham vel skikket. Han virkede senere som Livlæge hos Frederik VI meget for Kirurgiens Opkomst i Danmark og var i 1785 behjælpelig ved Oprettelsen af det kirurgiske Akademi, til hvilket han skjænkede sit Portræt, og hvor hans Gibsbuste blev anbragt i Avditoriet. I 1810 blev han paa Grund af Alderdom entlediget som kongelig Livkirurg og kort efter udnævnt til Étatsraad; han døde 20. Maj 1818 i Rensborg.

Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen II, 624 f. Smith og Blatt, Den danske Lægestand, 4. Udg. P. Brock.

Bodenhoff, Andreas, 1723—94, Handelsmand, født i Kjøbenhavn 5. Jan. 1723, har navnlig sat sig et Navn i Efterverdenen som Grundlægger af Bodenhoffs Plads paa Christianshavn. Efter at han havde taget Borgerskab som Skipper i Kjøbenhavn 1749, begyndte han en Tømmerhandel, som efterhaanden antog betydelige Dimensioner, især ved Leverancer til Marinen. Herved erhvervede han Midler til sit Forehavende, og 1766 og 1768 fik han Tilladelse til at opfylde et udstrakt Areal grundt Vand mellem Christianshavns Vold og daværende almindeligt Handelskompagnis Plads (Bjørns, Vilders, Krøyers Plads), hvor han med stor Bekostning anlagde den fordelagtige Skibsbygnings- og Handels-Oplagsplads, hvortil han støttedes af Staten ved Toldfrihed for det til Bolværkerne anvendte Tømmer. — Han blev Grosserer 1765, Agent med virkelig Kancelliraads Rang 1767 og tjente sig ved Handel, Skibsrederi og Skibsbygning en anselig Formue. B. var gift med Mathilde Cathrine Rohde, f. 17. Okt. 1737 † 1. Marts 1770, og efterlod flere Børn. Paa hans smukke Gravmonument, et af de betydeligste paa Assistens Kirkegaard, gives ham Eftermælet: En virksom, klog og

B. i. Hustru Mette
Marie Andersdatter
døde 1757.

goddædig Mand. Mange, som han skaffede Underholdning, erindre ham med taknemmelig Vemodighed. — Han døde 8. Avg. 1794.
G. L. Grove.

Bodenhoff, Hans Carl, 1791—1849, Søofficer, født 12. Juni 1791 paa Bodenhoffs Plads, hvilken hans Fader, Rasmus B., f. 1761 † 1794, en Søn af ovfr. nævnte Andr. B., bestyrede. Moderen hed Cathrine Louise Frederikke f. Buch, f. 1761 † 1829, og var en Gartnerdatter fra Frederiksdal. B. blev Sekondlieutenant 1809, Premierlieutenant 1815, Kapitajnlieutenant 1825, Kapitajn 1834, Kommandørkapitajn 1842 og afskediges 1847 som Kommandør. — I Aaret 1807 var han som Kadet ansat ved den frederiksværnske Kanonbaadsflotille under Kapitajnlieutenant M. J. P. Bille og deltog her i en Kamp mod en engelsk Brig i Langesund. Aaret efter var han med Kommandør Lorenz Fiskers Kanonbaade og tog ligeledes Del i en Kamp ved Strømstad, da Fisker forgjæves prøvede paa at ødelægge de der stationerede svenske Baade. 1809 tjente han under Kapitajnlieutenant S. A. Billes Kommando og førte Kanonbaad ved Erobringen af Briggen «Alart»; afgik senere til Gøteborg som Parlamentær for at udvexle Fanger. 1811 havde han Station ved Nordkap med 4 armerede Fartøjer, hvorved han erobrede 6 Priser; paa Hjemrejsen gennemgik Besætningerne de største Lidelser, en Officer blev endogsaa vanvittig og døde. Efter et Besøg i Danmark sendtes han 1812 atter nord paa og detacheredes paa ny med to Smaaskonnerter til Nordkap, hvor han erobrede 4 Priser. Ved Tromsø havde han i Avg. s. A. en svær Kamp at bestaa mod armerede Fartøjer fra den engelske Fregat «Horatio» (Lord Stuart). B. saaredes 4 Gange og blev omsider bevidstløs tagen til Fange og bragt om Bord i Fregatten, hvor Chefen som Anerkjendelse af hans Tapperhed tilbageleverede ham Kaarden. Han overførtes nu til England, maatte undervejs opereres flere Gange og laa senere 3 Maaneder paa Hospitalet i Yarmouth, hvorfra han paa Æresord flyttede til Reading (1813). Samtidig modtog han Ridderkorset for udvist Tapperhed. I Reading giftede han sig 1814 med en Miss S. Cooper og udvexledes efter Krigen; men ved hans Hjemkomst viste det sig, at hans betydelige Formue var gaaet tabt. 1815 brød hans Saar atter op. Senere sejlede han en Del baade til Koffardis og til Orlogs, var 2 Gange i England for at købe og hjemføre Dampskibene «Kiel» og «Ægir». I 1831 var han

udkommanderet med en Brig til Vestindien og medvirkede der til at dæmpe et Negeroprør paa Tortola. Han døde 31. Marts 1849.

Solmer, Nekrolog. Saml. I, 537. Biografi i Ordenskapitlet. *C. With.*

Bodil, —1103, Dronning. Hun var en Datter af Jarlen Thrugot Fagerskind. Efter Saxes Beretning maa hun allerede have været gift med Erik Ejegod ved Begyndelsen af Oluf Hungers Regering, da hun skal have fulgt ham i Landflygtighed til Sverige. Deres eneste Barn var, saa vidt vides, den senere Hertug Knud Lavard. Saxe priser saa vel hendes Skjønhed som hendes Karakter, især hendes overdrevne Overbærenhed med hendes Mands Udsvævelser. Hun fulgte sin Mand paa hans Rejse til det hellige Land, naaede efter hans Død der til, men døde der 1103. Knytlingasagas Fortællinger om hende maa anses for upaalidelige.

H. Olrik, Knud Lavard S. 25 ff.

J. Kinch.

Bodilsen, Peder, —o. 1142. Hans Faders Navn og Herkomst er ukjendt, hans Moder Bodil formodes at have været beslægtet med Kongefamilien, selv hørte han hjemme i Sydsjælland og var en af sin Tids mest ansete og indflydelsesrige Mænd. Det er tidligere omtalt (s. I, 340), hvorledes han af Nidkjærhed for Cølibatslovens Overholdelse vakte et stærkt Røre mod de sjællandske Præster. Det skete 1123. Efter Mordet i Haraldsted Skov (Jan. 1131) vare han og andre af den myrdede Knud Lavards Venner ivrige i at ophidse Almuen mod Magnus og hans medskyldige. 1135 stiftede P. B. tillige med sin Moder og sine Brødre, Hemming og Jørgen, St. Peters Kloster i Næstved, sluttede sig siden til Biskoppen i Roskilde, Eskil, da denne (o. 1137) bragte Sjællænderne til at rejse sig mod Erik Emune, og bidrog dernæst ved sin Visdom og Klogskab væsentlig til, at nys nævnte Eskil naaede at blive Assers Efterfølger paa Lunds Ærkebispesæde (1137). P. B. levede endnu i Begyndelsen af 1142, men antages at være død enten dette eller et af de nærmest følgende Aar, 30. April. Med sin Hustru Unne havde han 3 Sønner: Jørgen, Knud og Job.

Subm, Hist. af Danmark V.

C. Weeke.

Boeck, Peter Christian Bianco, 1812—76, Officer, født i ¹⁸¹²Frederiksværk) 29. Jan. 1812, er en Søn af Etatsraad Christian Carl B., senest Herredsfoged i Elbo, Brusk og Holmans Herreder († 1846), og Anna Elisabeth f. Buchhave, Datter af prakt. Læge Rudolph B. Han blev i 1826 Volontær, senere Kadet og Stykjunker og i 1830

Sekondlieutenant i Artilleriet; endnu samme Aar indtraadte han som Elev paa den nylig oprettede kgl. militære Højskole, og blev et Aar efter Afgangen der fra beordret som Kontrolofficer til Sverige. Ved Hjemkomsten 1837 ansattes han ved 7. Batteri, senere ved Pontonerkompagniet og i Krudtkommissionen, og blev Premierlieutenant 1840, hvorefter han atter sendtes til Sverige, hvor han var i en Række af Aar og i 1847 ægteviedes til Zelma Virginia Moberg, Datter af den i 1832 afdøde Assessor i Svea Hofret M. Hjemkommen til Danmark i 1848 (han var Kapitajn fra 1846) blev han Chef for et Granathalvbatteri, men beordredes om Efteraaret til Lüttich for at kontrollere en større Leverance Forladerifler og gik derefter atter til Sverige. I 1853 kom han til Kjøbenhavn som Chef for Haandværkeretaten, blev i 1856 Sekretær i Artilleri- og Konstruktionskommissionen, i 1857 Chef for Haandvaabenafdelingen og i 1861 Major, men sendtes samme Aar paa ny til Sverige, hvorfra han ved Udsigten til Krig kom tilbage, i det han ansattes ved Hærens Artillerikommando under General Lüttichau. Denne fulgte han som Stabschef til Kjøbenhavn, men i Avg. s. A. (1864) sendtes han til Frankrig for at kontrollere Støbningen af de første Riffelkanoner til vore Søforter. I 1865 blev han Oberstlieutenant og kort efter Tøjmaster ved Kjøbenhavns Arsenal, hvornæst han i 1866 tiltraadte en Rejse til Nordamerika for at træffe Valget imellem Peabody- og Remington-Geværet som Bevæbning for vort Fodfolk. I det han bestemte sig for det sidste, overdroges ham i 1867—68 Kontrollen over Leverancen. Han var imidlertid bleven Oberst og Chef for Tøjhusafdelingen og ansattes efter Hjemkomsten fra Amerika tillige som Formand i Artilleri- og Konstruktionskommissionen. Udnævnt til Kommandør af Danebrog i 1868 udfoldede han endnu i henvend 8 Aar en betydningsfuld Virksomhed som Chef for Tøjhusafdelingen, var ogsaa en Tid Formand for det krigsvidenskabelige Selskab, men overtog i Efteraaret 1876 en kontrollerende Virksomhed ved Fabrikanlæg i Vestindien, hvor han døde 4. Dec. s. A. — B. var korresponderende Medlem af det kgl. svenske Örlogsmanna Selskab.

P. N. Nieuwenhuis.

Boel (Bohl, v. Bohlen), Styring, —1618. S. B. til Wodswitz angives at være af rygisk Herkomst og kom allerede i Kong Frederik II's Tid til Danmark, da han nævnes som Hofjunker mellem Aarene 1582 og 84. I 1585 var han med paa Ambassaden til Skotland, blev 1597 Staldmester og 1603 Kammerjunker. 1605 fik

han Lensbrev paa Agdesidens Len i Norge, nemlig Nedenæs og Mandals Len samt Erik Munks Gods, paa Afgift tillige med Lister Len paa Regnskab. Da Krigen med Sverige (Kalmarkrigen) udbrød, blev S. B. i Marts 1611 udset til næstkommanderende efter Statholderen Enevold Kruse ved et paatænkt Indfald i Vestergötland, der imidlertid ikke synes at være bleven iværksat dette Aar, men først det følgende, da han var med ved Bretta, ligesom han ogsaa s. A. ses at have opholdt sig i Lejren ved Svinesund samt ved Oddevald i Baahus Len. Under Krigen viste Bønderne i et af hans Len (Raabyggelaget) sig modvillige og forbrøde derved sin halve Boslod. Han levede endnu i Juli 1618, men var død før Okt. s. A. Han overlevedes af sin Hustru, Margrete Galt, Datter af Gjord Pedersen G. til Tyrestrup og Regitse Rosenkrantz. S. B. efterlod ikke Afkom.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Boesen, August Vilhelm, 1812—57, Maler. B. var Søn af ndfr. nævnte Provst Jens Frederik B. og født 12. Avg. 1812. Han besøgte Kunstakademiet, men traadte ud af Gibsskolen for at blive Landskabsmaler. Efter at have udstillet fra 1836 fik han i 1845—47 Akademiets Rejseunderstøttelse og opholdt sig navnlig i Italien. Under en senere Rejse døde han i Bologna 17. Nov. 1857. Han var gift med Mathilde Sommer. Den kgl. Malerisamling ejer et Ungdomsarbejde fra Norge og 2 af hans italienske Billeder. Hans Arbejder udmærkede sig næsten alle ved et heldigt Valg og god Anordning, men Udførelsen savnede Energi og Individualitet.

Weilbach, Konstnerlex.

Ph. Weilbach.

Boesen, Carl Wilhelm, 1809—67, Præst. Søn af Sognepræst Ulrich Christian B. (f. 1769 † 1840) og Marie Christine f. Schiøtt, er født i Sest ved Kolding 23. Sept. 1809, blev Student 1828 og Kandidat 1834. Det næste Aar blev han Kapellan paa eget An- og Tilsvar i Magleby, 1836 Hjelpepræst hos E. Gad ved Roskilde Domkirke, 1839 ordineret Kateket sammesteds, 1847 Sognepræst i Mariager, 1854 ved Domkirken i Aarhus samt Stiftsprovst og Provst for Aarhus Kjøbstad og Hasle Herred; 1862 forflyttedes han til Harridslev og Albæk i Aarhus Stift. Han døde 26. Maj 1867. Han var 3 Gange gift, nemlig 1. (1839) med Augusta Amalie Durchholz (f. 1817 † 1842), en Bagerdatter fra Roskilde; 2. (1843) med Ernestine Sophie Oeltze (f. 1807 † 1852), en Kjøbmandsdatter fra Helsingør; 3. (1854) med dennes Søster, Nicoline Vilhelmine Oeltze (f. 1814). — Han faar den Ros, at han blev dybt savnet af sin

Menighed, hvis kristelige, trofaste og sjælden begavede Sjælesørger han havde været.

Erslew, Forf. Lex. Wilberg, Alm. Præstehist. I, 537.

L. Koch.

Boesen, Jens Frederik, 1765—1839, Præst. Søn af ndfr. nævnte Sognepræst Ludvig B. og Ulrica Eleonore f. Sechmann, er født i Rynkeby paa Fyn 3. Sept. 1765. Han blev Student 1782 og tog Attestats 1787. Aaret efter blev han Faderens Eftermand som Sognepræst i Vigerslev og Veflinge i Fyn, hvor han blev hele sit Liv. 1791 blev han Provst i Skovby Herred, og 1815 fik han Rang med Amtsprovster. Han ægtede 1791 Catharine Ewald (f. 1774 † 1841), en Præstedatter fra Hvidding, hvis Fader havde været Lærer ved Waisenhuset i Kjobenhavn og siden døde i Christiansfeld, og han hørte selv til den Kreds af fynske Præster, der sluttede sig til Herrnhuterne og var Medlem af det i Artiklen R. Balslev (I, 470) omtalte Selskab, der udgav opbyggelige Skrifter. Han redigerede dets Tidsskrift: «Evangelisk Magasin for danske Sandhedselskere» 1801—4 og «Kristeligt Maanedsskrift» 1805—6. Hans præstelige Virksomhed, navnlig hans Indflydelse paa Konfirmanterne, sporedes længe i Sognet, og Folk rejste mange Mile for at overvære hans Katekisationer Søndag Eftermiddag. Han døde 23. Avg. 1839, efter at han Aaret i Forvejen havde holdt 50 Aars Jubilæum. Menigheden satte ham et Mindesmærke.

Erslew, Forf. Lex.

L. Koch.

Boesen, Johannes, f. 1847, Landskabsmaler, er Søn af Provst Peter Joachim B. og Marie Christine Sophie Frederikke f. Boesen. Den første kunstneriske Vejledning modtog han hos Høegh-Guldberg i Aarhus, 1863 blev han Elev af Kunstakademiet, hvor han taalmodig studerede i 8 Aar. Samtidig fik han Skovgaard til Lærer. Baade ved Valget af Motiver og ved Interessen for den enkelte Planteform have B.s Billeder ofte mindet om, at han er udgaaet fra Skovgaards Atelier. Siden 1868 har han udstillet, største Parten af hans Billeder har været danske Sommerlandskaber. I 1879—80 rejste han for egen Regning i Tyskland, Italien og Frankrig, i 1886 for et af Akademiets Stipendier i Tyskland, Holland og Belgien. To Gange — i 1869 og 1875 — har han vundet den Neuhausenske Præmie. Hans Hustru, Kunigunde Mathea, er en Datter af fhv. Forpagter paa Holckenhavn Christian Frederik Zoëga.

Karl Madsen.

Boesen, Ludvig, 1733—88, Præst, blev født i Kjærteminde 16. Maj 1733, hvor Faderen, Morten B., senere forflyttet til Sognekaldet i Æbeltoft, den Gang var resid. Kapellan. Moderen hed Johanne f. Schreil, en Rektordatter fra Rønne. I hans 9. Aar døde Faderen og efterlod Familien i meget fattige Kaar, hvorfor flere af Børnene kom ud blandt fremmede. B. kom til Helsingør og blev 1752 dimitteret fra denne Bys Skole. Men hans store Fattigdom hindrede ham i at blive i Kjøbenhavn, og han maatte tage over til Jylland som Huslærer. Allerede under sin Skolegang begyndte han at sysle med historiske og topografiske Arbejder, og Frugten heraf blev hans «Helsingørs Beskrivelse, samt Stadens og Egnens Historie og Forandringer fra 70 Aar f. Chr. F. (!) indtil vore Tider», der udkom anonymt i Aalborg 1757. Imidlertid saa han sig dog i Stand til 1758 at tage Attestats, og han blev derefter Informator paa Waisenhuset, senere tillige Kabinetprædikant hos Statsminister, Grev Schulins Enke, ved hvis Protektion han 1764 blev kaldet til Sognepræst for Rynkeby og Revninge Menigheder i Fyn. 1785 forflyttedes han til Vigerslev og Veflinge, ligeledes i Fyn, men her virkede han kun 2¹/₂ Aar. Midt under Konfirmationshandlingen Søndag efter Paaske (30. Marts) 1788 døde han, knælende ved Kirkens Alter. Han var en inderlig from og nidkjer Præst, der øvede sin Gjerning til megen Velsignelse. Allerede da han var ved Waisenhuset, stod han i nær Berøring med Brødre-menigheden, og denne Forbindelse vedblev til hans Død. Foruden et Opbyggelsesskrift, «Vidnesbyrd om Jesu Lidelse, samlede af danske Læreres Skrifter» (2 Dele, 1761—62; det tillægges saa vel i Nyerups Lit. Lex. som i Bibl. Dan. I, 456 fejlagtig en Præst Kragelund), og ovennævnte Helsingørs Beskrivelse haves fra hans Haand: «Beskrivelse over Stambuset Lundsgaard» (1769), «Korte geografiske Tabeller» (1775, 4to) samt «Herluf Trolles Levned» (1780). I Manuskript efterlod han flere biografiske og topografiske Skrifter, og han leverede adskillige Bidrag til Hofmans Supplement til «Danske Atlas». Han var gift med Ulrica Eleonore Sechmann. Blandt hans Sønner er ovenanførte Jens Frederik B., der blev Faderens Eftermand i Vigerslev og med megen Pietet har skrevet hans Levned, først trykt i Maus «Ny krist. Samler» I, 193 ff., senere i «Kirkehist. Saml.» 3. R. IV, 629 ff.

G. L. Baden, Smaa Afhandl. I, 155 f.

A. Jantzen.

Boesen, Ulrik Sechmann, 1797—1867, Biskop. Han blev født 22. Juli 1797 i Faaborg, hvor hans Fader, U. C. B., den Gang

var residerende Kapellan. Hans Moder var Marie Christine f. Schiøtt. Efter at have modtaget den første Undervisning i Hjemmet kom han 1812 i Kolding lærde Skole, og der fra blev han dimitteret 1815. Paa Grund af Sygdom og Faderens økonomiske Vanskeligheder maatte han tilbringe en Tid dels i Vordingborg, hvortil hans Fader var bleven forflyttet, dels som Huslærer paa Landet, og først 1823 blev han theologisk Kandidat. 1826 blev han Præst i Nørre Løgum, og samme Aar ægtede han sit Søskendebarn, Anna Johanne Boesen, Datter af Justitsraad J. B. Paa Grund af sit danske Sindelag og sin herrnhutisk farvede Orthodoxi havde han mange Kampe i sin Præstegjerning, men han var en Viljens Mand, og naar han tog, hvad han kaldte «Amtsgesichtet», paa, forstummede Modstanden imod ham. 1834 blev han forflyttet til Oxenvad og Jels, og 1846 til Fjelstrup. Da Oprøret udbrød, lovede han sin, væsentlig dansk-sindede, Menighed at holde ud med den, hvad der saa end skete. Kort efter Oprørets Udbrud blev han af den provisoriske Amtmand Bruhn og Provst Janssen stævnet til at møde i Haderslev, men han nægtede at komme, fordi Lydighed mod denne Stævning for den provisoriske Regerings Kommissærer vilde være det samme som «at anerkjende, hvad Embedsed, Pligt og Samvittighed forbød». Et Fjerdingaar senere (Avg. 1848) blev han afsat, og det blev paalagt ham at rømme sin Præstegaard inden 24 Timer. Han tog da Ophold, først i Kolding, siden i Assens, men 1849 fulgte han med General Rye tilbage til Fjelstrup, hvorfra han dog snart igjen maatte flygte. 6. Juli var han i Fredericia, og i Nov. 1849 blev han gjenindsat i sit Embede i Fjelstrup. Næste Aar blev han konstitueret Provst for Haderslev Provsti, og da 17 slesvig-holstensksindede Præster i Provstiet sendte ham et Mistillidsvotum, svarede han med det lille Skrift: «Hvem stifter Forargelse og Samvittighedsforvirring i Kirken og Menighederne?» 1852 fik han oprettet et Bibelselskab for Haderslev og Omegn, og det blev siden udvidet og kongelig stadfæstet 1857. 1853 blev han kongevalgt gejstligt Medlem af den sidste Provinsial-Stænderforsamling for Hertugdømmet Slesvig, og da den blev aabnet, holdt han den danske Prædiken. 11. April 1854 modtog han, da Martensen havde trukket sig tilbage, efter lang Betænkning Bispestolen i Slesvig med Bolig i Flensborg, og som Biskop blev han tillige Medlem af den kgl. Appellationsret i Flensborg og af den theologiske Examenskommission; samme Aar fik han Kommandørkorset af Danebrog. Da den sidste slesvigske Krig udbrød, maatte han være forberedt paa alt

fra det tyske Partis Side. 8. Marts 1864 blev han entlediget fra sit Embede som Biskop, men han blev dog boende i Flensborg, indtil Godt var udnævnt til hans Eftermand. Da flyttede han til Vejle, hvor han døde 11. Febr. 1867. Han fik det Eftermæle af dem, der havde kjendt hans Virksomhed i Sønderjylland paa nært Hold, at han var en ægte dansk Mand og en nidkjær Biskop. Sammen med Præsten Meyer i Vilstrup havde han allerede 1844 udarbejdet en Salmebog «fuld af daarlige Oversættelser fra Tysken» (Hammerich), der skulde afløse den Pontoppidanske; den blev 1847 avtoriseret til Brug i de danske Menigheder i Slesvig.

Erslew, Forf. Lex. Barfod og Rørdam, Kirke-Kalender for Slesvig Stift 1862, S. 9. Den slesvigske Biskop U. S. B.s Liv og Virken i Korthed fremstillet, 1868. F. Hammerich, Et Levnedsløb, 1882, S. 166 f. H. Martensen, Af mit Levnet II, 150 ff. *Fr. Nielsen.*

Bogbinder, Ambrosius, —1536, Borgmester i Kjøbenhavn, Søn af nedenstaaende Hans Meissenheim B., havde rimeligvis været Christian II's Legekammerat, da denne opholdt sig i Faderens Hus, og viste sig tillige med sin Broder Hans stadig som dennes ivrigste Tilhænger. Han forekommer allerede 1516 som myndig, stod i Forbindelse med Kongen, medens denne levede i Landflygtighed, og fremtræder tidlig stærkt paavirket af Tidens demokratiske og religiøse Røre, ofte fanatisk og yderliggaaende. 1526 havde han saaledes Sammenkomster med Kongens Tilhængere i Nederlandene og bragte Skrifter med sig tilbage, der skulde virke i demokratisk-luthersk Aand. Uagtet Frederik I ikke var ukjendt hermed, blev A. B. 1529 Borgmester i Kjøbenhavn, samme Aar, som Hans Tausen begyndte sin Virksomhed i Staden. Stærkt greben, som det synes, af dennes mægtige Personlighed blev A. B. fra nu af Hovedfører for det demokratisk-lutherske Parti i Staden. Det kom til Uroligheder mod den nyvalgte Biskop, Joachim Rønno, og i Stridens Hede lod A. B. endog i Raadets Forsamlinger falde ligefrem oprørske Ytringer, som Frederik I dog indtil videre lod gaa upaatalte hen. Selv efter at A. B. som Stadens Borgmester i Spidsen for en fanatisk Borgerskare 3. Juledag 1530 var trængt ind i Frue Kirke, havde ødelagt Billeder og Tavler, udskjældt de katholske Præster osv., førte dette kun til, at Frue Kirke foreløbig blev lukket for begge Partier; men i Slutningen af Aaret 1531, da Christian II var landet i Norge, og da en større væbnet Styrke laa i Kjøbenhavn, blev A. B. med sine Tilhængere fjærnet fra Raadet.

Efter Frederik I's Død, da det katholsksindede Rigsraad fik Kongevalget udsat, indgik A. B. hemmelige Forbindelser med den lybske Borgmester Jørgen Wullenwever og Borgmesteren i Malmø Jørgen Kock, først om at bevæge den lutherske Hertug Christian til mod Rigsraadets Vilje at bemægtige sig Tronen, og da dette mislykkedes, til at rejse den fangne Christian II's Sag; Kjøbenhavn og Malmø skulde da indtræde i Hanseforbundet. Næppe var derfor Grev Christoffer af Oldenburg ankommet i Juni 1534 med den lybske Flaade, før A. B. begav sig om Bord til ham. Han blev nu atter Borgmester i Kjøbenhavn og indtog under hele Grevefejden en meget fremtrædende Stilling. Han havde stor Del i den Adelsjagt, som i Begyndelsen af 1535 anstilledes paa Sjælland, og under Kjøbenhavns paafølgende Belejring sendtes han flere Gange som de belejredes Udsending dels til Fredsmøderne i Hamborg, hvor Lybek sluttede Fred, dels til Nederlandene, hvorfra han bragte Løfte om Hjælp til Fordel for Christian II's Svigersøn, Pfalzgreve Frederik. Med Fortvivlelsens Energi søgte han at holde Modet oppe i den udhungrede Stad, og da det kom til Opløb mod ham og hans Medhjælper, Borgmester Hans Bøse, lode de Landsknægtene nedhugge 150 Borgere; man havde endnu ikke ædt sine egne Børn som i Jerusalem, ytrede de to Borgmestre. Ved Overgivelsen i Juli 1536 fik A. B. Tilgivelse, dog kun paa det Vilkaar, at han for Fremtiden kun maatte bo, hvor Christian III anviste ham Ophold. Men faa Dage efter stævnedes A. B. af den gamle Raadmand Jens Kammersvends Enke, fordi han under Belejringen havde ladet hendes Mand henrette under Beskyldning for at have staaet i Forbindelse med Fjenden. Han vovede ikke at oppebie Sagens Udfald; Dagen efter fandtes han død i sit Hus; formodentlig havde han taget Gift. Politisk Selvmord havde han og hans Hjælpere allerede begaaet i det Øjeblik, de af Fortvivlelse over Lybeks Frafald for at undgaa Christian III's lutherske Regimente og af Frygt for Adelshævnen havde kastet sig i Armene paa en katholsk Fyrste, der som kejserlig Vasal rimeligvis vilde have søgt at kue enhver demokratisk og luthersk Bevægelse. A. B. var gift; hans Svigerfader omtales lejlighedsvis som en af Hovedmændene under Bevægelsen, men navngives ikke. En Datter af ham var gift med en Raadmand, Frants Ibsen.

O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. II, 175 ff. og fl. Steder. A. Heise, Fam. Rosenkrantz's Hist. II, Dipl. S. 155.

A. Heise.

Bogbinder, Hans Meissenheim, —o. 1515, Raadmand i Kjøbenhavn 1499—1502, Borgmester 1503—11, anset Kjøbmand, rimeligvis stammende fra Byen Meissenheim i Hessen-Homburg, stod allerede fra Aaret 1487 af i nøje Forbindelse med Kong Hans, der ofte tog Bad i hans Badstue i hans store Stenhus i Højbrostræde og ved saadanne Lejligheder lod adskilligt tysk Øl bringe til Badstuen til sig og sine Mænd. H. B. synes nemlig at have haft Herberg i sin Gaard; efter hans Død nævnes den i alt Fald som et af Stadens Herberger. Det var vistnok netop i disse Aar, at Kongen havde sat sin Søn Christian i Huset hos H. B. og dennes Hustru Birgitte, der omtales som en sjælden agtet Dannekvinde af en anset kjøbenhavnsk Borgerslægt, hvis Forældre havde stiftet et Alter i Nicolai Kirke, som H. B. var Værge for. Prinsen blev dog kun kortere Tid i dette Hus, da Birgitte selv paa Grund af hans ustyrlige Karakter fik Kongen til at tage ham bort. Af stor Vigtighed blev dog dette Ophold i det borgerlige Hus sammen med H. B.s to Sønner, Ambrosius og Hans. — H. B. levede endnu 1515, men synes død kort efter; Birgitte levede endnu 1520.

Hist. Tidsskr. III, 614 ff. Allen, De tre nord. Rigers Hist. III, 223 ff. 646.

A. Heise.

Bogbinder, Hans (Meissenheim), —o. 1564, Magister, ovenstaaendes Søn, Broder til Ambrosius, sluttede sig ligeledes nøje til Christian II, færdedes i Aarene 1527 og følgende i Udlandet, hvor han stod i nøje Forhold til Mænd som Erasmus Roterodamus og Oecolampadius. H. B. brugtes hyppigere i Sendelser af Christian II; 1531 virkede han saaledes for ham i Skotland, stødte derpaa til Kongen i Norge, blev dennes Sekretær og sendtes til Ærkebispem af Throndhjem, fra hvem han bragte et betydeligt Skattebeløb til Christian II, hvilket dog først naaede denne efter Overgivelsen til Knud Gyldenstjerne. Fra Marstrand sendte Christian II ham i Forvejen med et Brev til Frederik I; men efter Kongens Tilfangetagelse synes han at have begivet sig til Udlandet. I 1534 førtes de hemmelige Underhandlinger mellem Lybek og Grev Christoffer gennem ham. Med denne fulgte han tilbage til Danmark, blev ligesom Broderen under Kjøbenhavns Belejring sendt til Nederlandene og Pfalzgreven, i hvis Tjeneste han traadte. 1543 sendtes han af denne i hemmelig Sendelse til Sverige for at understøtte Nils Dackes Oprør med Penge. Efter Udsoningen mellem Christian II og Christian III kom H. B. 1550 tilbage til

Danmark og sendtes 1552 af Christian III paa Zar Ivan Vasilievitsch's Opfordring til Rusland for at forestaa Trykningen af den russiske Bibeloversættelse. Denne udkom først 1564 og er ogsaa forsynet med hans Navn; i Mellemtiden havde han dog været i Danmark, som det synes i stor Nød; thi 1558 skjænkede Universitetet ham paa Rektoren Niels Hemmingsens Forslag en lille Sum til Klæder. — Han havde i Udlandet gjort et rigt, men, som det synes, ulykkeligt Parti. En Datter af ham, gift med en Borgmester i Lund, døde 1564, vistnok omtrent samtidig med ham selv.

Hist. Tidsskr. III, 614 ff. Nyt hist. Tidsskr. V, 329 ff. 601 ff. A. Heise, Christ. II i Norge S. 89. 146. *A. Heise.*

Bohlmann, Georg Carl, f. 1838, Komponist. Han nedstammer fra Bremen, hvor Bedstefaderen var Musiker. Faderen, Reinhard Georg Carl B., indvandrede 1836 til Kjøbenhavn, hvor han nedsatte sig som Tobaksfabrikant og ægtede Charlotte Antoinette Hørring. Her fødtes 8. April 1838 Sønnen. Sin egentlig musikalske Uddannelse fik denne i Bremen, hvor han opholdt sig fra 1851—59 og modtog Undervisning af Kapelmester Carl Heinemann. Efter at være vendt tilbage til Kjøbenhavn virkede han dels som Musiklærer og Arrangør, dels som Musikdirektør ved Theatre osv. 1870 blev han ansat som Organist i Svendborg, efter at han Aaret forud havde ægtet Andrea Maren f. Thorsen, Enke efter Carl Frederik Hartmann; men han længtes efter Hovedstaden med dens mere udviklede Musikliv og flyttede derfor 1876 til Kjøbenhavn, hvor han gjenoptog sin tidligere Virksomhed, særlig som Lærer i Theori og Instrumentation, i hvilket sidste Fag han er bleven en meget søgt Vejleder og Raadgiver for de fleste af vore mere bekendte yngre musikalske Kræfter. Ved Siden af sin Arrangørvirksomhed, der omfatter over 100 forskellige Numre, har han tillige haft Lejlighed til at vise sin Begavelse som Komponist ved en Række større og mindre Kompositioner, hvoriblandt kan nævnes: «Vikingefærd», Koncertouverture for Orkester, opført med Bifald i Gewandhaus i Leipzig, Musikforeningen i Kjøbenhavn og i Køln under Hiller, 2 Symfonier, flere Ouverturer, Koncertstykker for Violin og andre Instrumenter, en koncerterende Strygekvartet og en Mængde mindre Sager, særlig i instruktiv Retning, som alle vidne om stor Dygtighed og Flid. Efter at han paa Opfordring havde instrumenteret A. F. Lindblads «Om vinterqväll» til Brug for Musikforeningen i Kjøbenhavn og havde udført dette til Gades

Tilfredshed, blev han i 1865 hædret med det Anckerske Rejselegat. B. har som Anerkjendelse af sin Virksomhed siden 1887 nydt en aarlig Statsunderstøttelse, ligesom det Raben-Lewetzauske Fond har bevilget ham en Sum til Udgivelse af Instrumentationsexempler. Ved Dagmartheatret er han fra Efteraaret 1887 ansat som Musikdirektør.

S. A. E. Hagen.

Bohn, Herman Jensen, 1672—1743, russisk General, født i Rønne, Søn af Kjøbmand Jens Hansen (Stuve) og Barbara Bohn, følte tidlig Lyst til den militære Stand, som han valgte trods Moderens Ønske. Han tog til Kjøbenhavn for at lære Befæstningskunsten og blev 1697 Underkonduktør og 1699 Sekondlieutenant ved det sjællandske Regiment. Med de danske Hjælpetropper drog han 1701 til Sachsen, 1702 til Italien og deltog i den spanske Arvefølgekrig, under hvilken han næste Aar forfremmedes til Generaladjutant-Lieutenant og 2 Aar efter til Generalkvartermester-Lieutenant. Da Peter den store henvendte sig til Kejseren af Østerrig om en Generalkvartermester, blev B. ham anbefalet, og han traadte henimod 1709 i russisk Tjeneste, deltog bl. a. i Slaget ved Pultava og var med Zarens Tropper i Kjøbenhavn 1716 som Generalmajor; vilde da atter træde i dansk Tjeneste, men trak sig tilbage, da man kun vilde byde ham Majors Bestalling. Han fulgte med Tropperne til Rusland og ægtede 1722 en fornem og rig Dame, Catharina v. Brevern, f. v. Reutern (f. 1679), Enke efter Vicepræsident ved Justitskollegiet i St. Petersborg Hermann v. B., og blev 1723 optaget i det liflandske Ridderskab. — Ved Peter den stores Begravelse overdrog Kejsrerinden B. med to andre at lede Ceremonierne, og 1725 fik han Alexander Newski Ordenen. 1726 blev B. General en chef og fik Kommando over en til Persien bestemt Hær, men fratraadte samme og overtog paa Grund af Fyrst Repnins Død midlertidig hans Stilling som Generalgouvernør i Lifland, hvorefter han næste Aar udnævntes til Vicepræsident for Krigskollegiet. 1731 tog han sin Afsked og levede sine sidste Aar dels paa Godset Maart i Estland (hvor han i øvrigt ejede flere Godser), dels i Reval, hvor han døde 7. Juni 1743 og blev begravet i Domkirken. Hans Hustru døde 1746 uden at efterlade Børn af Ægteskabet med B. Efter Sigende var det B.s Dygtighed som Korttegner, der først henledte Chr. Gyldenløves Opmærksomhed paa ham og bidrog til hans hurtige Forfremmelse i dansk Tjeneste under den spanske Arvefølgekrig. I russisk Tjeneste gjorde han

sig bekjendt ved sin Deltagelse i Anlægget af Ladoga Kanalen. Paa sin militære Løbebane deltog han i mange Slag og Belejninger, hvorfra han medbragte adskillige Saar.

G. v. Brevern, Zur Geschichte der Familie von Brevern II, Berlin 1880. Personalhist. Tidsskr. II, 69 ff. G. L. Grove.

Bohn, Poul, 1697—1759, østerrigsk General, Søn af Stads-kapitajn og Borgmester i Hasle Morten Hermansen B. og Hustru Margrethe Ancker, Datter af den fra den bornholmske Opstand mod Svenskerne bekjendte Provst Poul A. (s. I, 214), er født i Hasle. Han viste i sin Barndom en uovervindelig Lyst til Tegning, kom til Kjøbenhavn, hvor hans Anlæg for de matematiske Fag udvikledes, og blev 1715 Student, 1716 Bakkalavr. Da hans Søskende-barn Herman B. (s. ovfr.) som Generalmajor med de russiske Tropper s. A. gjæstede Kjøbenhavn, bestemte han sig til at søge sin Lykke ved at følge med ham til Rusland. Her blev han ansat ved Ingeniørerne, men Forfremmelsen kom ham ikke hurtig nok, hvorfor han efter godt 2 Aars Forløb tog til Polen og kort efter i østerrigsk Tjeneste, hvor han under General Wiłłeck opmaalte Skove i Schlesien. Kjød af de fredelige Forhold bestemte han sig atter til at gaa til Rusland, men blev, medens han paa Vejen tog en Plan af en tyrkisk Fæstning, opsnappet og kastet i Fængsel af Tyrkerne, hos hvem han døjede meget ondt, indtil han slap ud ved Hjælp af Fyrst Ragoczy af Transsylvanien. I hans Residens Rodosto boede han i flere Aar, efter at han dog først paa Tyrkernes Side havde maattet deltage som Ingeniørofficer i et Tog til Persien, erhvervede sig Fyrstens Yndest, blev adlet og udnævnt til (Chef) des commandements. I Konstantinopel, hvor han jævnlig var, stiftede han mange diplomatiske Bekjendtskaber og skrev en Beretning om Revolutionen ved Porten i 1730 (findes i det kgl. Bibliothek), som han ved Berckentin sendte Kongen, i det han samtidig udtalte Ønsket om at træde i dansk Tjeneste. Dette skete dog ikke. 1734 længtes han atter ud i Verden, forlod Rodosto, tog til Frankrig^x og gik efter nogen Omflakken omsider atter i kejserlig Tjeneste, hvor han 1743 blev Ingeniøroberst og siden deltog i mange besværlige Felttog, fik venstre Arm omtrent afskudt ved ^{Hohenfriedberg} (Königgrätz) 1745 og tilskrev sig selv stor Andel i Sejrene i Italien. Under alle Omstændigheder steg han til de højeste militære Poster. 1746 blev han Oberstfeltvagtimester, 1752 Generalfeltmarskal-Lieutenant, 1756 fik han General-Pro-Direktionen ^{og} ~~haa~~ ^{haa}stedes i 1734: Det tillen som mistænkt for at have forraedt Frankrigs Planer til Preussien og Rusland. 1738 løslødes han og vendte da tilbage til den østerrigiske Hær.

(under Hertug Carl af Lothringen som General-Direktor) over Ingeniørkorpset og førte Tilsynet med alle Maria Theresias Fæstninger i Tyskland, Italien, Ungarn og Nederlandene. 1758 blev han Felttøjmester. 12. Nov. 1759 endte han sit æventyrlige Liv og blev begravet i Stephans Kirken i Wien. — Med sin Hustru, *Maria* Rosina f. v. Grabenfeld, havde han to Sønner, der bleve Officerer i østerrigsk Tjeneste.

Dansk Krigsbibl. III, 147 ff. Ny kongl. Saml., Fol., Nr. 340, og 4to, Nr. 1989.

G. L. Grove.

Bohr, Christian Friederich Gottfried, 1773—1832, Skolemand, Organist. Født i Helsingør 1773 (døbt 20. Okt.) af Forældrene Christian B., Gartner, og Johanna Engelcke f. Bomholt. Han blev Student fra Helsingørs Skole 1789, men blev kun i Kjøbenhavn 1 Aar, væsentlig sysselsat med musikalske Øvelser og Studier uden derved at kunne finde Livsophold. Han drog derfor 1790 til Norge og tjente paa Frederikshald sit Brød som Musiklærer, til han fik Ansættelse som Organist i Frederiksstad, hvor han tillige begyndte at studere Mathematik og Fysik. Her fra drog han 1797 til Bergen, blev 1798 Organist ved Korskirken og Informator i Sprog, Musik og Mathematik. Fra nu af knyttet til denne Stad fik han ved sin filantropiske Iver og sin ualmindelige Lærerdygtighed en stor Betydning for dens Befolkning. Opfyldt af Iver for Folkeoplysningen stiftede han 1802 sammen med Præsten J. E. Welhaven og Svenskeren Porath en Søndagsskole for Haandværkslæringer, der har holdt sig til vore Dage og virket til stor Velsignelse. B.s Virken som Bestyrer af denne vandt ligesom hans Arbejde som matematisk Lærer ved den 1806 oprettede Realskole stor Anerkjendelse i Samtiden. Ved Siden af sin Lærergjerning og sit Orgel var han fra 1816 astronomisk Observator og fik af Hansteen den Ros, at han var en af dem, der gjorde gode Observationer med slette Instrumenter. Paa en Kjøbenhavnsrejse 1823 gjorde han sig bekjendt med den indbyrdes Undervisning og fik ved sin Hjemkomst som Medlem af en Kommission til Almueskolens Organisation denne indført i Bergen, efter at han 1825 var bleven Overlærer ved Latinskolen med Forpligtelse til at gaa Stiftsdirektionen til Haande i Almueskolens Anliggender. 1826 blev han tillige Organist ved Domkirken og Kantor og fik som saadan Anledning til at virke for Salmesangens Forbedring og udgive Hjælpemidler dertil. Ved disse og sine Regnebøger har han virket til stort Gavn for Samtid og Efter-slægt. Han var en af de mest fremtrædende Filantroper, der har

virket i Norge, og har som saadan sat sig det hæderligste Eftermæle. Han var Medlem af Videnskabsselskaberne i Thronhjem og Stockholm. I Bergen var han Direktør for det harmoniske Selskab. Han døde 10. Sept. 1832. Gift i Frederiksstad 4. Marts 1796 med Anna Kirstine Sandberg (f. i Christiania 1766, døbt 4. Dec., † 23. Dec. 1831), Datter af Hans S., «Byens Skoleholder», og Antonette Christiane f. Grøn.

J. Neumann, C. F. G. Bohr, et Mindeskraft, 1833. Halvorsen, Norsk Forf. Lex. *D. Thrap.*

Bohr, Christian Harald Laurits Peter Emil, f. 1855, Læge. Han er en Søn af ndfr. nævnte Professor Henrik Georg Chr. B. og blev født i Kjøbenhavn 14. Febr. 1855. Han dimitteredes 1872 fra det v. Westenske Institut og tog Lægeexamen i 1878. Derefter var han i nogle Aar Assistent i Universitetets fysiologiske Laboratorium hos Professor Panum, tog 1880 Doktorgraden, arbejdede derpaa i flere Semestre i Professor Ludwigs fysiologiske Institut i Leipzig, holdt efter sin Tilbagekomst som Privatdocent fysiologiske Forelæsninger ved Universitetet og blev efter en Konkurrence med J. Buntzen og L. Vogelius i Febr. 1886 Panums Efterfølger som Lektor i Fysiologien ved Kjøbenhavns Universitet. Den fysiologiske Videnskab skylder ham Arbejder af høj Rang, og som saadanne maa, foruden hans Disputats om Mælken og Mælkekuglerne, fremhæves hans Undersøgelser over Muskelsammentrækninger, over Blodfarvestoffets Forhold, navnlig med Hensyn til Iltabsorption, og hans Arbejde om Iltens Afvigelse fra den Boyle-Mariotteske Lov ved lavt Tryk, hvilket skaffede ham Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille. 1888 blev han Medlem af dette Selskab. Han er gift med Ellen Adler, Datter af Grosserer D. B. A.

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 5. Udg. *Jul. Petersen.*

Bohr, Henrik Georg Christian, 1813—80, Skolemand. B. blev født 21. Jan. 1813 i Nakskov og var en Søn af Peter Georg B., senere Rektor i Rønne, og Birgitte Steenberg f. Sandal, Datter af Professor H. P. S. Han blev Student fra Rønne 1829 og tog theologisk Examen 1837. For Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug udgav han 1838 «Lykkens ABC eller allernyeste Drømmetavle» og 1839 en Levnedbeskrivelse af Peder Tordenskjold samt ydede flere Bidrag til «Dansk Folkeblad». Efter at han i flere Aar havde været Lærer ved det v. Westenske Institut, overtog han 1844 Skolens Styrelse og hævede den til stor Anseelse og meget stærk Frekvens.

Foruden Programmer udgav han en Række i sin Tid meget benyttede historiske Lærebøger. Han aftraadte Skolens Styrelse til sin Søn 1873 og døde 21. Nov. 1880. Han var gift med Augusta Louise Caroline Rimestad, Datter af Justitsraad Christian Olsen R., Birkedommer i Kjøbenhavns nordre Birk.

Erslew, Forf. Lex.

S. B. Thrige.

Boie, jvfr. Boye.

Boie, Jørgen, —1569, Provst, Hofpræst, paa Latin kaldet Georgius Boetius Agricola, var født i Nordslesvig, hvor hans Fader, Lorents B., var den første evangeliske Præst i Vilstrup. 1538 blev han immatrikuleret i Wittenberg, hvor han tog Magistergraden. 1540—48 var han Professor pædagogicus ved Kjøbenhavns Universitet. I det sidstnævnte Aar kaldte Hertug Hans den ældre paa Haderslevhus ham til Sognepræst i Vilstrup efter hans Fader og samtidig til Hertugens Hofprædikant og Skriftefader, i hvilken Egenskab han fik Bolig i Haderslev; men da Vilstrup ligger ikke meget langt fra denne By, kunde han til Nød nok selv besørge begge Embeder. Sin Herres Yndest lykkedes det ham i høj Grad at vinde, hvorfor efterhaanden flere vigtige kirkelige Hverv bleve ham overdragne; saaledes bleve 1552 Kirkerne paa Nordstrand, hvilken Ø den Gang var af langt større Omfang end nu, underlagte hans Tilsyn. 1555 ledsagede han sin Herre paa en Rejse til denne Landsdel, ved hvilken Lejlighed en særlig Kirkeordning for Nordstrand blev udstedt. Da Ditmarsken 1559 var erobret, udarbejdede B. i Forening med Kong Frederiks og Hertug Adolfs Hofpræster en Kirkeordning for denne Provins. 1560 beskikkedes han, uden derfor at opgive sine tidligere Stillinger, til Provst (Superintendent) i Haderslev Amt, og som saadan udarbejdede han 1564 et Skrift, der indeholder vigtige Oplysninger om Kirkevæsenets Ordning, om Kirkernes Ejendomme o. dsl. i Haderslev Provsti eller det gamle Barvit Syssel, et Skrift, der afgiver et fordelagtigt Vidnesbyrd om Provstens Forretningsdygtighed og Nøjagtighed. 1566 indviede han Slotskapellet i det af Hertug Hans nyopførte Haderslevhus eller Hansborg. Ved denne som ved mange andre Lejligheder viste Hertugen ved forskellige Begunstigelser, hvor megen Pris han satte paa ham. Han var den første indfødte Sønderjyde, der betjente nogen højere kirkelig Stilling i Nordslesvig efter Reformationen, hvor man hidtil udelukkende havde betjent

sig af Tyskere. — B. døde 1. Maj 1569. Siden 1553 havde han været gift med Sara, Datter af Provst Johan Meiger i Rensborg og Enke efter Provst Vincents Alberti i Tønder.

Rørdam, Kbhvns Universitets Hist. 1537—1621 I, 580 ff. Kirkehist. Saml. 3. R. I, 693 ff. *H. F. Rørdam.*

Boiesen, se Bojesen.

de Bois-Clair, Caspar Antoine, —1693—, Hofprædikant og Kunstner, var født i Lyon og indtraadte først i Jesuiterordenen, men under et Ophold i Holland gik han over til Calvinismen; 1690 kom han til Kjøbenhavn, hvor han blev vel antagen ved Hoffet og i den reformerte Menighed. Hos Christian V har hans Talent som Maler vistnok især anbefalet ham. Efter at have været her i nogle Aar besluttede han sig, efter Forhandlinger med de kjøbenhavnske Theologer, til at gaa over til den lutherske Bekjendelse. Dette Skridt vakte en pinlig Opmærksomhed i den da talrige reformerte Menighed i Kjøbenhavn, og man fik ham derfor til at rejse bort. Men næppe havde han sat denne Beslutning i Værk, før han fortrød sin Flugt, vendte om og tog sin Tilflugt til Kongen, udgav «Lettre justificative» (1693) for at vise Oprigtigheden af sin Tilslutning til Lutheranerne og bønfuldt om Kongens Beskyttelse. Denne opnaaede han ogsaa i fuldt Maal, da han blev udnævnt til fransk Hofprædikant med en anstændig Løn. «Der var dog mange fornuftige Folk, som ikke havde den Kredit for denne Mand, som han gjorde sig Umage for at sætte sig i hos dem.» Imidlertid holdt Kongen sin Haand over ham, og da en fransk Kapitajn angreb ham i et Smædeskrift, blev dette 9. Jan. 1699 efter kgl. Befaling brændt af Bøddelen paa Gammeltorv. — Tanken om de tre Bekjendelser, B.-C. havde tilhørt, fremtraadte ikke blot i hans Skrifter, men ogsaa i hans Kunstnervirk-somhed. Saaledes blev der 1696 ophængt et stort Maleri af ham i Trinitatis Kirke, forestillende den hellige Timotheus som «en Mand af tre Religioner», og i et Skrift fra samme Aar, «Discours evangelique», har han tegnet et Billede af Jomfru Marie med en snurrig Forklaring om, at hun havde været af tre Religioner, den jødiske, kalvinske og lutherske. Foruden de nævnte Billeder har man flere af ham paa Rosenborg og i den kgl. Malerisamling. — Da Christian V døde 1699, holdt B.-C. fransk Ligprædiken over ham; men dermed var hans Rolle udspillet her i Landet.

Han forsvandt, og onde Tunger vilde sige, at han endte, som han havde begyndt, i den romerske Kirkes Skjød.

Zwergius, Siellandske Clerisie S. 721 ff. Weilbach, Konstnerlex. Suhms Saml. I, 3, 194 f. *H. F. Rørdam.*

Boisen, jvfr. Boysen.

Boisen, Boie Frederik Outzen, 1793—1876, Præst, Søn af ndfr. nævnte Biskop P. O. B., er født i Vesterborg 20. Okt. 1793. Han blev Student 1813, Kandidat 1817, og det næste Aar ansattes han som Vicepastor hos Faderen i Vesterborg og Lærer ved Seminariet. Her ægtede han 1819 Christiane Hansine Møller (f. 1795 † 1886), Datter af Kammerraad og Godsinspektør Chr. Ditl. M. I Aaret 1825 blev han Sognepræst i Sækkjøbing og 1829 Provst for Musse og Fuglse Herreder. Han forflyttedes 1836 til Søllerød, og blev Provst for Smørum og Sokkelund Herreder 1840 og samme Aar Medlem af den Kommission, der nedsattes til at bedømme Mynsters Udkast til et Ritual og en Alterbog. Han valgtes til Medlem af Amtsraadet 1842 og stillede sig 1848 til den grundlovgivende Rigsdag i Lyngby-Kredsen. 1852 kaldtes han til Sognepræst i Gjentofte, hvor han 1862 byggede et Børneasyl, hvortil han skjænkede 8000 Rdl.; 1867 fik han Rang med Biskopper, ved sit 50 Aars Jubilæum 1868 blev han Kommandør af Danebrog, og Sognets Beboere skjænkede ham 700 Rdl., hvoraf der oprettedes et Legat for trængende Konfirmanter. Da en mange Aar gammel Forsyndelse kom for Dagen, maatte han 1872 søge sin Afsked, som han fik uden Pension. Han døde i Kjøbenhavn 13. Maj 1876. — Han havde fra Faderen arvet baade den pædagogiske Interesse og det rette Greb paa at tale med Børn. Som Provst var han ikke blot en ualmindelig flittig Visitator, men han havde i høj Grad vundet Lærernes Tillid; de følte sig med god Grund forvissede om at have en trofast Talsmand i ham.

Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 146 f.

L. Koch.

Boisen, Carl Christian, 1804—66, Præst, blev født 27. Avg. 1804 i Vesterborg, hvor hans Fader, ndfr. nævnte Biskop P. O. B., den Gang var Præst. 15 Aar gammel kom han i Nykjøbing Latin-skole, men efter et Aars Skolegang der blev han tagen ud for at blive privat dimitteret af sin Fader 1821. Efter 1826 at have underkastet sig theologisk Embedsexamen blev han 1827 konstitueret Lærer ved Vesterborg Skolelærerseminarium, og da han havde

virket som saadan i et Aar, foretog han med kongelig Understøttelse en Udenlandsrejse paa 1 $\frac{1}{2}$ Aar. Han opholdt sig især i Paris og Berlin, hvor han syslede med kirkehistoriske Studier. Efter sin Hjemkomst blev han 1830 Sognepræst for Nebbelunde og Sæddinge Menigheder, og der udgav han sammen med sin ældre Broder, den ndfr. omtalte L. N. B., «Kristelig Samler», et Tidsskrift til opbyggelig Underholdning for Kristne af alle Stænder (I—V, 1836—42). I sine Studenteraar havde han sluttet sig til Professor H. N. Clausen, men efterhaanden brød han helt med Rationalismen. Efter at han under et Ophold i Kjøbenhavn 1835 havde hørt Grundtvig prædike i Frederikskirken, gjorde han et Besøg hos ham, som varede til langt ud paa Aftenen. Da han kom hjem til sin Præstegaard, skrev han en lille Bog «om Betydningen af den kristelige Kirkes Bekjendelse», i hvilken han, med en Del Uklarhed, fremsatte Grundtvigs Opfattelse af Trosordet, og dette Standpunkt fastholdt han i den følgende Del af sit Liv, om end ikke uden Vaklen. 1842 blev han ansat som Præst ved Tugthuset paa Christianshavn, og 1844 blev han Præst i Vonsbæk i Haderslev Provsti. Det var hans Yndlingsplan at faa oprettet et dansk Seminarium i Vonsbæk, og Christian VIII, der havde megen Tillid til ham, var villig til at understøtte ham til Udførelsen af denne Plan. Men saa kom Tronskiftet og Oprøret, og i Maj 1848 blev han afsat af Oprørsregeringen. Efter sin Afsættelse gjorde han en Tid Tjeneste som Feltpræst og Feltprovst, men 1850 tiltraadte han atter sit Embede i Vonsbæk. Sidst i dette Aar blev han forflyttet til Fredericia som Præst ved St. Michaelis Kirke, og der fra kom han 1860 til Ribe som Stiftsprovst og Sognepræst ved Domkirken. Der døde han 8. Febr. 1866. Han blev 1831 gift med Thora Marthea Jensine Schierning, Datter af Kjøbmand G. S.

Erslew, Forf. Lex. Wiberg, Alm. Præstehist. II, 603. Budstikken 1866, Nr. 8.

Fr. Nielsen.

Boisen, Frederik Engelhart, 1808—82, Præst. Han var en Søn af ndfr. omtalte Biskop P. O. B. og blev født i Vesterborg 11. Febr. 1808. Indtil sit 15. Aar blev han undervist i Hjemmet af sin Fader og sin Halvbroder Boie B., der var Lærer ved Vesterborg Seminarium. 1823 kom han i Nykjøbing Skole, og der fra blev han dimitteret 1825. I sin Studentertid havde han, som flere af hans Brødre, et venligt Hjem i Stiftsprovst Clausens Hus, og der forberedte han sig til den theologiske Embedsexamen, som han underkastede sig i Aaret 1830. Derpaa opholdt han sig i Vesterborg

hos Faderen, men efter dennes Død (1831) flyttede han igjen til Kjøbenhavn med sine to yngre Brødre. Han blev Lærer i Borgerdydskolen paa Christianshavn og boede i Hus med J. C. Lindberg, der kom ham og hans Brødre i Møde med stor Kjærlighed. Lidt efter lidt ændredes hans religiøse Grundanskuelse, der var uddannet under Paavirkning af Faderens og det kjøbenhavnske Hjems Rationalisme. Han blev nu en stadig Tilhører ved Grundtvigs Prædikener i Frederikskirken, og han omgikkes meget med Søren Kierkegaard og hans Broder Peter, den senere Biskop, der var forlovet med en af B.s Søstre. 1834 blev B. udnævnt til Kateket og Førstelærer i Store Heddinge, og samme Aar holdt han Bryllup med Eline Birgitte Heramb († 1871), Datter af Major L. G. H. i Kongsberg. Den unge Kateket kom snart i Ry for sin Veltalenhed, og 1837 kaldte Grevinde Holstein, Grev F. A. H.s Enke, ham til Skjærpinge. Dette Sogn laa i den stærkt vakte Egn i Sjælland, og da B. kom der til, sluttede han sig strax til Forsamlingsfolkene i dette saakaldte «hellige Land». Hans Præstegaard blev et af Samlingsstederne for de vakte, og B. var en Stund helt revet med af den stærkt pietistisk farvede Bevægelse, der den Gang havde sin Blomstringstid. Efter et Besøg hos Grundtvig i 1845 fik han imidlertid Øjet op for Skjævhederne ved Forsamlingslivet, og han slog da «nogle forfærdelige Dommedagsslag imod det udvortes Væsen». Næste Aar optraadte han første Gang som folkelig Taler ved en Fest i Næstved til Minde om Pestalozzi, og i det «danske Samfund», som ved den Lejlighed blev dannet, holdt han senere jævnlig Foredrag over folkelige Æmner. Men fra det Øjeblik vendte de vakte Lægfolk sig fra den før forgudede Præst, og de udtalte haarde Domme over ham, som om han var falden fra den første Kjærlighed. Selv følte han sig dog «frigjort fra Trældom under Loven og glad ved Friheden under Naaden», og i den følgende Tid sluttede han sig fastere til Grundtvig og de Mænd, der stode i Kreds om ham.

Da der skulde vælges Medlemmer af den grundlovgivende Rigsforsamling, stillede B. sig i Korsør imod daværende Mag. A. Steen, og han blev valgt, skjønt Bondevennerne støttede Steen, fordi de ikke fandt det heldigt at vælge Præster. 1849 stillede han sig atter i Skjelskør mod Kammerherre Castenskjold, og ogsaa denne Gang opnaaede han at blive valgt; men da han 1850 blev kaldet til Præst i Vilstrup, syd for Haderslev, nedlagde han sit Mandat som Rigsdagsmand. Hans Kjærlighed til Menigmand havde

paa Rigsdagen bragt ham til at søge sin Plads i Bøndernes Midte, men han havde ikke synderlig Indflydelse og talte kun sjælden. I Vilstrup kastede han sig med stor Iver over alle Sider af Præstegjæringen; men han havde store Vanskeligheder at kæmpe med. Den herrnhutiske Paavirkning fra Christiansfeld, Pietismen hos Nabopræsterne og den gængse Overvurdering af det tyske Aandslivs Fortrinlighed skaffede ham mange bitre Timer, og han følte sig i flere Henseender skuffet med Hensyn til det forventede Udbytte af sit Arbejde. Da han var et Stemningsmenneske, skiftede store Forhaabninger med Fortvivlelse, og ofte var han forsagt indtil Haabløshed. I Vilstrup begyndte han (1852) Udgivelsen af «Budstikken», et Folkeskrift til Oplysning og Opbyggelse, som blev et stille Udløb for hans Sjæls Tanker. De fleste Artikler i dette Fjortendagsskrift skrev han selv, og som Aarene gik, sporedes det ikke sjælden, at «Koen kunde være sen til at give Mælk». Men hans «Budstikke» kom vidt om og var til Gavn og Glæde for mange paa begge Sider af Kongeaaen.

1859 sagde han Sønderjylland Farvel for at overtage Embedet som Sognepræst i Stege; til en Afskedsfest for ham i den haderslevske Klub «Harmonien», hvor B. ofte havde holdt Foredrag, skrev daværende Konrektor Lembcke Sangen: «Vort Modersmaal er dejligt». B. kom til Stege med store Forhaabninger om at kunne udrette mere, fordi han nu kun skulde virke blandt *danske* Mænd og Kvinder. Men der ventede ham nye Kampe. Medens i Sønderjylland, næst Kristendommen, den danske Sag havde staaet i første Række for ham, traadte i Stege Politikken i Forgrunden, og han, den gamle Bondeven, følte sig i stærk Modsætning til sine national-liberale Omgivelser. Med ungdommelig Lidenskab og fast Tro paa Venstres Ret kastede han sig ind i de politiske Stridigheder, og Bølgerne gik ofte saa højt, at Præsten syntes at tabe, naar Politikeren vandt. Ved Landstingsvalget i Næstved 1866 blev han valgt til Medlem af Landstinget, og som saadan udtalte han sig bestemt imod den foreslaede Forfatningsforandring i den Overbevisning, at denne Forandrings Vedtagelse vilde medføre, at «Fest for vor Grundlov herefter kun vil blive en Glædesfest for den ene Del af Folket, men en vemodig Mindefest for den anden».

Det var dog langt fra, at han over Politikken glemte sin Præstegjæring. Ogsaa i Stege holdt han med stor Iver Forsamlinger, og om end hans Vidnesbyrd nu klang anderledes, end da han i sin Ungdom talte i «det hellige Land», var Grundtonen

den samme. Fra Stege gjorde han jævnlig store Prædikerejser til forskellige Egne af Danmark og til Norge, og selv de, der hverken vare kirkelig eller politisk enige med ham, havde ondt ved at unddrage sig Virkningerne af hans forunderlig smeltende Veltalenhed. I de sidste Aar havde disse Rejser ofte det Formaal at indsamle Bidrag til Løventhals Mission, som i B. havde en varm Ven. I Begyndelsen af Aaret 1879 talte han med ungdommelig Kraft ved et offentlig Møde i Forsamlingssalen paa Rødkilde Folkehøjskole, der i ham havde en trofast Støtte; men næste Nat blev han ramt af et Slagtilfælde, som kastede ham paa et haardt Sygeleje. I Efteraaret 1879 maatte han standse Udgivelsen af «Budstikken», 1881 søgte han sin Afsked, og 17. Sept. 1882 døde han i Kjøbenhavn efter et nyt apoplektisk Anfald. I de sidste Aar havde han været saa aandelig nedbrudt, at han intet kunde huske. Tit om Natten, naar han laa søvnløs, lod han da tænde Lys og forlangte sin Alterbog for at læse over paa Trosbekjendelsen, Fadervor og Nadverens Indstiftelsesord; thi endog de kunde stundum svinde bort af hans Hukommelse.

Erslew, Forf. Lex. Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 480 f. P. Boisen, Budstikkens Udgiver, Præsten Fr. E. B.s Liv og Lævned, 1883. V. Birkedal, Frits Boisen, en Ven, skildret af en Ven, 1884. *Fr. Nielsen.*

Boisen, Frederik (kaldet Frede) Engelhart, f. 1841, Politiker. B., Søn af den foregaaende, født i Skjørpinge ved Slagelse 22. Avg. 1841, fulgte 1850 med Faderen til Vilstrup i Nordslesvig og kom næste Aar i Haderslev lærde Skole, hvorfra han 1859 blev Student. Efter at have taget filosofisk Examen 1860 rejste B. til Upsala, hvor han studerede et Aars Tid: han hørte særlig Professorerne C. Säve (i de nordiske Sprog) og C. V. Böttiger (i nyere Litteratur) og arbejdede paa en Afhandling, omhandlende Sagnet om Stærkødder, for hvilken han efter sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn 1861 vandt Universitetets Guldmedaille. Uagtet stærke Opfordringer til at vælge et friere akademisk Studium besluttede B. at læse til theologisk Examen; men ved Siden deraf drev han andre litterære Sysler. Med Professor N. M. Petersen som Vejleder udgav han en kortfattet dansk Retskrivningslære (1862), og som «født Venstremand» skrev han til flere Blade. Han deltog med stor Iver i det nordiske Studentermøde i Kjøbenhavn 1862 og forlovede sig derefter med Karen Cathrine Anker (f. 16. Juni 1843), Datter af Grosserer Peter Martin A. paa Rød ved Frederikshald (f. 1801 † 1863). End

videre overtog han efter sin Farbroder P. O. B.s Død 1862 Posten som Førstelærer ved Enkedronningens Asylskole.

Uagtet disse Sysler lykkedes det B. ved anstrængt Flid at tage theologisk Examen i Marts 1864, men han nægtede at aflægge den da fastsatte Kandidated. Endnu forinden Examenen (der holdtes extraordinært for ham og en anden Kandidat i lignende Forhold) havde han — som Aaret forud havde lejet sig en Stillingsmand til Soldatertjenesten — meldt sig som Officersaspirant, og efter at have bestaaet Prøven som Nr. 2 afgik han i Maj til Hæren. Under Resten af Krigen gjorde B. Tjeneste ved Bevogtningen af Fyns nordvestlige Kyst; 1867 udnævntes han til Lieutenant og stod i Forstærkningen indtil 1883. For at medvirke til Folkets aandelige Løftelse efter Krigens tunge Nederlag besluttede B. at grundlægge en Folkehøjskole paa Møen, hvor hans Fader var bleven Præst. Hans Giftermaal (han havde Bryllup 26. Juni 1865, men blev allerede Enkemand 22. Sept. 1866) gav ham dertil rige Midler, og Skolen aabnedes i Okt. 1865 samt fik næste Aar en statelig Bygning paa Rødkilde i Stege Landsogn, hvor B. havde kjøbt en stor Gaard. B. ledede selv Skolen i flere Aar, men maatte, da han var bleven Folketingsmand, overgive Ledelsen i andre Hænder og overdrog 1873 Skolen helt til dens nuværende Forstander, J. H. Andersen. Fremdeles blev B. 1865 Leder for Møens Skytteforening og Formand for Øens Vaabenbrødre, 1867 Formand for Sogneraadet og for Landbo-Sparekassen, Stillinger, han siden vedblivende har indtaget.

Dog snart fik B. en videre Virksomhed. I Aarene 1865—66 havde han taget vigtig Del i Valgkampene paa Møen, og i Sept. 1869 valgtes han selv her til Folketinget; han er siden stadig bleven gjenvalgt, jævnlig uden Medbejler og ingen Sinde alvorlig truet af Modstanderne. B. sluttede sig strax til det nationale Venstre og gik med dette 1870 over til det forenede Venstre, af hvis Bestyrelse han snart blev Medlem. Efter at have taget vigtig Del i de politiske Forhandlinger i Nov. 1877 blev B. ved Partiets Sprængning en af Lederne for det moderate Venstre og 1884 for det nye danske Venstre samt var fra Okt. 1882 Medlem af Venstres Fællesbestyrelse. Allerede 1870 valgtes B. til Finansudvalget og har siden 1872 paa et Par enkelte Samlinger nær været dettes Formand. Med stor Flid satte B. sig ind i Statshusholdningens mange Enkeltheder, skjønt han tilsyneladende ikke øvede saa stor Indflydelse paa Finanslovens Behandling som Udvalgets Ordførere.

Ogsaa kastede B. sig over Drøftelsen af de militære Spørgsmaal, rejste i Sommeren 1871 til Schweits for at sætte sig ind i dette Lands ejendommelige Hærordning under den schweitserske General Herzogs Vejledning og var siden 1872 Venstres egentlige Ordfører i de gjentagne Forhandlinger dels om Hærens Ordning, dels om Anlæg af Befæstninger. I Sommeren 1880 var han en af Hovedmændene for den Overenskomst, som da blev truffen om Hærens Ordning, og ligeledes 1881 Ophavsmanden til den nye militære Straffelov. I Forsvarssagen har han altid været en afgjort Modstander af Kjøbenhavns Landbefæstning, men derimod en Talsmand for Udvikling af Flaaden og af Søminevæsenet. 1881 udgav B. et lille Skrift «Til Oplysning om Hærlovs-Forhandlingerne» for at forklare sin Stilling til disse Spørgsmaal.

B. har fremdeles været virksom i andre vigtige Sagers Behandling, saaledes 1871 Medlem af Udvalget om de lærde Skolers Undervisningsplan og 1887—88 Ordfører for Udvalget om Kunstsmørret. 1883—84 var han Formand for Tingets politiske Udvalg, og for at betegne, hvor fremragende en Stilling han indtog, valgte Tingets Flertal ham 1887—88 til 1. Viceformand. Ogsaa uden for Rigsdagen har B. haft vigtig Del i den politiske Opposition. I Jan. 1884 overtog han sammen med C. Berg Ledelsen af «Morgenbladet» og blev senere Medlem af Bladets Bestyrelse, og i Nov. 1884 indtraadte han i Bestyrelsen for Kjøbenhavns liberale Vælgerforening.

Som Følge af Overanstængelse blev B.s Helbred svækket, og Vinteren 1879—80 tilbragte han derfor i Syden (Algier og Mentona); han gjorde her Bekjendtskab med Augusta Jakobine Konow (f. 1. Marts 1855), Datter af Proprietær August K. paa Tjerne og ligesom hans første Hustru Søster til en Svoger af ham. B. holdt Bryllup med hende 3. Nov. 1880.

Emil Elberling.

Boisen, Lars Nannestad, 1803—75, Præst. Han var en Søn af ndfr. omtalte Biskop P. O. B. og blev født i Vesterborg 8. Febr. 1803. Indtil sit 14. Aar blev han undervist i Hjemmet af sin Fader, men 1817 kom han i Nykjøbing Skole, og der fra afgik han til Universitetet 1819. I Kjøbenhavn havde han, som hans Brødre, et Hjem i Stiftsprovst Clausens Hus, og han kastede sig med stor Iver over det theologiske Studium. 1824 tog han theologisk Embedsexamen, og kort efter blev han konstitueret som

Adjunkt ved Nykjøbing Skole. I Efteraaret 1825 opgav han imidlertid dette Embede for, til Dels med offentlig Understøttelse, at foretage en Studierejse til Udlandet. Han opholdt sig omtrent et Aar i Halle for at studere Hebraisk under Gesenius, Syrisk og Arabisk under Rödiger. Derpaa lagde han Vejen om ad Sydtyskland og Schweits, og i Vinteren 1826—27 boede han i Bonn for under Freitags Vejledning at komme dybere ind i Studiet af det arabiske Sprog, og samtidig studerede han Sanskrit under A. W. Schlegel og Lassen. I Bonn traf han ogsaa sammen med en af Ophavs-mændene til den anglokatholske Bevægelse, den senere saa navnkundige E. B. Pusey, og dennes alvorlige, pietistiske Fromhed gjorde et dybt Indtryk paa B. Skjønt han efter Mødet med ham slog alle Tanker om en Professorstilling af Hovedet og kun nærrede Ønsket om at blive Præst, fuldendte han dog sin Rejse og gik til Paris, hvor han fortsatte sine Sanskritstudier under Chezys Vejledning og lagde sig efter Persisk under Silvestre de Sacys Ledelse. Efter at være vendt hjem 1827 udarbejdede han en Afhandling om et Æmne af den arabiske Litteratur, og ved den vandt han Magistergraden. 1829 blev han Præst i Assens og Klakring, og samme Aar ægtede han sin første Hustru, Beate Petrine Caroline Adelaide Schiern († 1839), Datter af Overkrigskommissær B. S. 1831 blev han af Grev Reventlow kaldet til at være sin Faders Efterfølger som Præst i Vesterborg og Birket, og samme Aar udgav han en «Kortfattet arabisk Grammatik». Skjønt han ogsaa senere gjorde sine østerlandske Studier frugtbringende, dels ved Oversættelser fra Arabisk, Persisk og Sanskrit, dels ved Udgivelsen af en udførlig, paa omfattende Studier grundet, Fremstilling af Israels Historie (I—V, 1847—63), var Præstegjerningen dog Hovedsagen for ham. I Aarene 1833—34 var han traadt i personligt Forhold til Grundtvig, og siden den Tid sluttede han sig i theologisk og kirkelig, men ikke i politisk Henseende til denne. Sammen med sin Broder C. C. B. (se ovfr.) udgav han i flere Aar «Kristelig Samler», og af og til tog han ved Bladartikler og Smaaskrifter Del i den kirkelige Forhandling. Han var ogsaa meget musikalsk begavet, og flere Kompositioner udgik fra hans Haand. Den bedst kjendte er vel hans Melodi til Grundtvigs Salme «At sige Verden ret Farvel». I Aaret 1842 ægtede han sin anden Hustru, Marthe (Mathilde) Frederikke Rützou, f. Ipsen, Enke efter Præsten Poul R. i Assens og Klakring. Han døde 22. April 1875 efter i henvend et halvt

Hundredaar med stor Nidkjærhed at have røgtet Præstegjæringen i sit Fødesogn.

Erslew, Forf. Lex. Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 577. Budstikken 1875, Nr. 13 og 14. *Fr. Nielsen.*

Boisen, Lars Peter, f. 1838, Skolemand og Politiker. B. er ældste Søn af Præsten F. E. B. (s. ovfr.) og født 15. April 1838 i Skjørpinge ved Slagelse. Efter at have gaaet i Haderslev Latin-skole tog han Adgangsexamen ved polyteknisk Lærestanstalt og 1858—59 Landinspektørexamen. Paavirket i grundtvigsk Retning fra sit Hjem besluttede han at virke i Folkehøjskolens Tjeneste. Efter en kort Tid at have været Lærer ved Rødding og Uldum Folkehøjskoler købte han 1859 Gjedved Folkehøjskole ved Horsens, ved hvilken han blev Forstander. Blandt hans Medlærere var senere Præsten Niels Lindberg. Med Højskolen var der i nogle Aar forenet en «Friskole» og fra 1862 et «Friseminarium», hvorved B. ogsaa blev Forstander. Da dette fik saa stor en Tilgang, at Elevantallet en Tid naaede 200, nedlagdes Højskolen 1881. Som Udgiver af «Dansk Skoletidende» 1866—70, de 4 sidste Aar i Forening med Broderen Frede B., og som ivrig Deltager i Skolemøder gjorde han sig til Talsmand for vidtgaaende Reformers i Almueskolevæsenet. — Paa Omegnens Befolkning fik B. betydelig Indflydelse ved sin Skole, ved store Foredragsmøder og ved Artikler i «Horsens Folkeblad». Han agiterede i demokratisk Retning og valgtes 1866 til Folketingsmand i Vejle, men trak sig tilbage efter Vedtagelsen af den gennemsete Grundlov. I 1887 stillede han sig til Folketingsvalg i Slagelse, men faldt for Rektor Dahl. B. har i flere Aar været Sogneraadsformand og siden 1884 Formand for «Horsens Landbrugsforening». I Egenskab af Landmaaler har han udgivet en Ledetraad i Landmaaling, udkommen i flere Oplag. B. deltog i Udgivelsen af «Den nye Budstikke» 1880—82, en Fortsættelse af F. E. Boisens «Budstikken». — B. ægtede 2. Sept. 1862 Ingeborg Christiane Crone, f. 13. Maj 1840, Datter af Kammerraad C., Landmand i Braa ved Horsens.

P. M. Jensen-Lyngbye, Gjedved Højskole og Seminarium, 1888.

Joakim Larsen.

Boisen, Peter Outzen, 1762—1831, Biskop, er født 16. Nov. 1762 i Emmerlev ved Højer, hvor Faderen, Boie Outzen B., var Bonde og Kniplingshandler. Forældrene vare fattige, men anvendte en stor Del af, hvad de ejede, paa hans Opdragelse. Han kom

i Huset hos en Præst, U. A. Petersen i Tinglev, og gik i sit 20. Aar til Kiel, hvor Prokansler Cramer blev hans Lærer, Raadgiver og anden Fader og tændte den virksomste Gavnelyst i hans Sjæl. I Aaret 1785 tog han Embedsexamen med Udmærkelse, og samme Karakter opnaaede han, da han tog Examen om i Kjøbenhavn for at kunne faa Ansættelse i Kongeriget. Det var utvivlsomt efter Cramers anbefaling, at Grev C. D. Reventlow 1787 kaldede ham til Sognepræst for Vesterborg og Birket Menigheder paa Laaland. Aaret efter ægtede han sin Formands Enke, Anna Wiinholt, f. Hansen, der døde 1798, hvorefter han 1799 ægtede Anna Nannestad (f. 1775 † 1853), Datter af Dr. theol. N. E. N. i Odense.

B. hører helt til den rationalistiske Oplysnings Retning. Men medens de fleste Rationalister vilde paavirke Viljen gennem Forstanden, hørte B. til den Side, der mere vilde opnaa dette gennem Følelsen, Kristendommen skal gøres blid, rørende og højtidelig. Fra dette Standpunkt arbejdede han, «omsvævet af Cramers Aand», for den Oplysning, som «vel ordnet er det eneste Middel, hvorved Almenvæl kan for hele Fremtiden sikres», den fremtidige Ungdom dannes til en dydig Slægt og vor Gudsdyrkelse gøres blid, lærerig og opbyggelig for alle.

Grev C. D. Reventlow var Sjælen i den store Kommission, der var nedsat til Almueskolevæsenets Forbedring; han var som B. en alvorlig religiøs Mand og nærede den største Iver for Skolevæsenet, og de to Mænd arbejdede trofast sammen. En Hovedbetingelse for Skolevæsenets Fremgang var Uddannelsen af dygtige Lærere. Men fra mange Sider var man misfornøjet med det paa Blaagaard anlagte Seminarium, og det var til Dels for at skaffe Skolelærerne en hensigtsmæssigere Undervisning, at B. i Aaret 1802 oprettede et Seminarium i Præstegaarden i Vesterborg. Dette fik snart et anset Navn, og B. havde ogsaa gode Gaver til at meddele de unge noget af sin egen Kjærlighed til og Iver for Oplysningen. Det var hans Virksomhed for Skolevæsenet, der saaledes henledede Opmærksomheden paa ham, at han 1805 blev kaldet til Biskop i Akershus Stift; men han kunde ikke overtale sig til at forlade sine Seminarister og frabad sig derfor denne Befordring; han kaldtes da samme Aar til Biskop for Laaland-Falsters Stift, hvorhos han fik Tilladelse til at beholde sit Præstekald og blive boende i Vesterborg. Som Biskop kom han saaledes til at organisere sit Stifts Skolevæsen efter Anordningerne af 1806 og 1814. Men han oplevede ogsaa at se, at Interessen for Skolevæsenet kølnedes hos

den yngre Slægt og tog en uheldig Retning hos Regeringen. I Aaret 1819 blev han Medlem af den Kommission, der var nedsat angaaende den indbyrdes Undervisnings Indførelse; hele denne mekaniske Methode var ham som alle de ældre Pædagoger haardt imod, og det var kun modstræbende, de bøjede sig for Frederik VI's bestemte Vilje.

B. var mere en dygtig Skoleinspektør, end han egentlig var Biskop; Skolen var ham det første, Kirken stod kun i anden Række. Han fik den evangeliske Salmebog, der før ham saa godt som ingen Indgang havde fundet i Stiftet, indført overalt. Da i Begyndelsen af dette Aarhundrede alle beskæftigede sig med at arbejde paa den gamle Liturgis Forandring, indgav ogsaa han 1805 en «Plan til en Forbedring af den offentlige Gudstjeneste», hvorved denne skulde blive mere rørende, højtidsfuld og religiøs, og det Sprog, hvori den udførtes, renses for orientalske Udtryk. Kancelliet fandt denne Plan overmaade vel udarbejdet og nedsatte en Kommission til at behandle den. Men B. havde kun opnaaet at vise, hvor uklar hans theologiske Tankegang var, og hvor lidt Blik han havde for Kirkens Tarv og Gudstjenestens Væsen; ikke blot de Mænd, som erkjendte Dybden af og Skjønheden i den gamle Liturgi, som Grundtvig og især Mynster, vendte sig imod ham, men ogsaa den egentlige Rationalismes betydeligste Repræsentant, H. G. Clausen. — Netop fordi B. hverken egentlig var Theolog eller nogen klar Tænkter, kunde han bedre end mange andre Rationalister følge med, da en dybere Opfattelse af Kristendommen efterhaanden begyndte at gjøre sig gjældende, om end meget af, hvad der nu prædikedes, forekom ham at være en Mysticisme, hvis Sandhed han ikke kunde erkjende, og hvis Nytte han ikke indsaa. Da Bibelselskabet oprettedes 1813, sluttede han sig til det med stor Iver og arbejdede især paa at forsyne Skoler og Konfirmanter med nye Testamenter. Af hans Skrifter har hans «Andagtsbog» (1820) oplevet mange Oplag lige til den senere Tid. Den Varme og Inderlighed, hvormed den taler om Fromhed i de huslige Forhold, har bevirket, at mange endnu søge Opbyggelse i den. — B. døde 10. Maj 1831. 6 af hans Sønner bleve Præster, og flere af dem have vundet et anset Navn.

Erslew, Forf. Lex. L. Koch, Den danske Kirkes Hist. 1801—17. Budstikken 1862, S. 603.

L. Koch.

Boisen, Peter Outzen, 1815—62, Asylbestyrer, var født i Vesterborg, Søn af den foregaaende; blev Student 1834 og to Aar

efter Lærer ved den senere Dronning Caroline Amalies Asyl; 1841, da han tog theologisk Attestats, blev han tillige Lærer ved Dronningens Asylskole, og til disse Stiftelser, hvis Opgave var, især ved bibelsk og fædrelandsk Fortælling og Sang, at danne gode og glade Mennesker, var han knyttet hele sit følgende Liv, fra 1851 som deres Bestyrer. Siden 1848 forestod han Enkedronning Caroline Amalies Uddeling af milde Gaver. Fra sin Ungdom af saa han med Beundring og Kjærlighed op til N. F. S. Grundtvig; 1847 ægtede han dennes Datter, Meta Cathrine Marie Bang G., og 1854 blev han hans Kapellan ved Vartov. P. B. var Børnenes og de fattiges Præst, og han holdt i mange Aar Søndagsskole i Kjøbenhavn, efter at denne Virksomhed, støttet af Prinsesse Caroline Amalies levende Interesse for Sagen, midt i Trediverne først var begyndt af de theologiske Kandidater Gustav Schaarup, Peter Rørdam og J. H. Paulli. For det navnlig i Fyrreerne blomstrende «Danske Samfund» var P. B. — ikke mindst ved sin Sang — i en Række Aar en Hovedstøtte, og da den første slesvigske Krig saa mægtig greb og løftede Sindene, bragte hans levende Fædrelandsfølelse ham til at samle og udgive «Nye og gamle Viser af og for danske Folk» (1849), der vandt en vid Udbredelse og oplevede mange Oplag. Ogsaa de af ham samlede «Bibelske og kirkehistoriske Salmer og Sange for Skolen» (1853) modtoges med Bifald. — Endnu i sine bedste Aar døde han 21. Avg. 1862, savnet af mange.

Erslew, Forf. Lex.

H. F. Rørdam.

Boisset, se **Boysset**.

Bojesen, Boe, 1769—1822, Læge, en Søn af Postmester og Byfoged Søren B. og Dorothea Sophie f. Bruun, fødtes i Nyborg 22. April 1769 og dimitteredes fra den derværende Skole 1785. Han underkastede sig 1792 medicinsk Examen og tog det følgende Aar Doktorgraden, men var allerede forinden bleven Reserve-medikus paa Frederiks Hospital hos Professor F. L. Bang. 1794 nedsatte han sig som Læge i Svendborg, 1804 fik han Titel af kgl. Fysikus, 1805 blev han Stiftsfysikus i Odense og 1806 tillige Meddirektør for Hospitalet og Tugthuset i Odense. 1813 blev han Justitsraad, og 26. Febr. 1822 døde han. Han fremhæves som en udmærket og højt paaskjønnet Læge. Hans Hustru var Johanne Dorothea f. Ryge († 1845), Datter af Konferensraad R.

Thaarup, Fædrelandsk Nekrolog 1821—26. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevaesen II, 583. Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 4. Udg.

Jul. Petersen.

Bojesen, Ernst Frederik Christian, 1803—64, Rektor, født i Kjøbenhavn 21. Marts 1803, Søn af Etatsraad, Postdirektør Rasmus Brun B. (f. 1774 † 1840) og Antoinette Brigitte f. Gianelli (f. 1772 † 1823). Han blev først undervist privat af Forfatteren Caspar Johs. Boye og kom derefter i Borgerdydskolen i Kjøbenhavn, for hvis Rektor, Professor Michael Nielsen, han altid nærrede stor Beundring og Hengivenhed. 1820 dimitteredes han til Universitetet, hvor han studerede Theologi og tog sin Attestats 1824; men samtidig dermed drev han, uden dog at følge Universitetsforelæsningerne, flittig Studiet af de klassiske Sprog og virkede ogsaa fra 1821 som Lærer i dem ved Borgerdydskolen. I Studenterlivet tog han ivrig Del, og navnlig ledede han de musikalske Øvelser og Underholdninger i Studenterforeningen, i det han besad en betydelig, under Kuhlaus Undervisning udviklet, Sans og Begavelse for Musik. Herved kom han ogsaa i Forbindelse med den Kreds, der samlede sig om Fru Anna Wexschall, deriblandt J. I. Heiberg og hans Hustru samt Hartmann, og fra hendes Hus hentede han sin Hustru, hendes yngre Søster Frederikke Lovise Brennøe (f. 18. Marts 1810), Datter af Sejl- og Kompasmager Peter Christian B. Efter sit Bryllup tænkte han paa at søge Præstekald og holdt derfor 1830 sin Dimisprædiken og tog den kateketiske Prøve; men da det kom til Stykket, kunde han, i det han egentlig aldrig havde haft nogen dybere Interesse for Theologien, ikke bekvemme sig til at forlade sin Virksomhed som Lærer og Inspektør ved Borgerdydskolen og sin Ven Professor Nielsen, der havde tænkt sig ham som sin Efterfølger. Han skrev nu sin Magisterdisputats «De harmonica scientia Græcorum, pars I» (1833) og sin Doktordisputats «De problematis Aristotelis» (1836), en Undersøgelse om dette Værks Natur og Oprindelse, oplyst ved en kritisk-exegetisk Kommentar til en enkelt Sektion deraf, der handler om den græske Musik; begge Værkerne modtoges med stor Anerkjendelse af August Boeckh, en af Tysklands ypperste Filologer og særlig Avtoritet paa dette Omraade. Ved det andet Arbejde var han ogsaa kommen ind paa det Omraade af Filologien, der blev hans Speciale, Bearbejdelsen og Forklaringen af Aristoteles' Værker, og hans filosofiske og filologiske Studier herover bragte ham i nøjere venskabelig Forbindelse med Poul Møller og Madvig. Det økonomiske Tryk, hvorunder han levede i Kjøbenhavn, i Forbindelse med, at Borgerdydskolen og dens strænge Styrer vare komne noget i Miskredit, fordi de ikke harmonerede med Tiden, vakte Ønsket hos ham om at forandre

Stilling, og da Chr. Wilster døde, søgte og fik han hans Plads som Lektor i Græsk ved Sorø Akademi 1840; han overtog tillige Undervisningen i Græsk ved den til Akademiet knyttede Latinskole. 1843 fandt man det rigtigst at give denne en særlig Rektor, og B. blev da først konstitueret og endelig udnævnt til Rektor 1847, i det han tillige fik Titel af Professor; Akademiet nedlagdes 1849, og samtidig udvidedes Skolen, ved hvilken saa B. var Rektor og Bestyrer af Opdragelsesanstalten indtil 1863.

Den Alvor og Dygtighed, hvormed han røgtede sit Kald, anerkjendtes af alle; men hans Strænghed og Fornemhed over for Disciplene var maaske nok lidt for stor. Som Lærer udmærkede han sig ved Korthed, Klarhed og Bestemthed, og disse Egenskaber træde ogsaa frem i hans gjentagne Gange udgivne og i flere Sprog oversatte Skolebøger, «Haandbog i de romerske Antikviteter» (1839, væsentlig bygget paa Madvigs Forelæsninger) og «Haandbog i de græske Antikviteter» (1841) saa vel som «Kortfattet dansk Sprog-lære» (1845). Han var 1847 bleven Medlem af Videnskabernes Selskab; men Skolen levnede ham ikke megen Tid til videnskabelig Virksomhed, og om han end var «en dygtig Filolog med megen naturlig Sprogtakt, saa har han dog ikke ført egentlig originale og dybtgaaende Undersøgelser og havde heller ikke nogen særdeles omfattende Læsning». Dygtige og grundige Arbejder ere dog dels hans to ovennævnte Afhandlinger om den græske Musik (hvortil sluttede sig en tredje i Programmet fra Sorø 1843), dels den Række Programmer med Afhandlinger over Aristoteles, som han udgav i Sorø 1844—59; et Par af disse («Om Aristoteles' Statslære», 1852; «Om 8. og 9. Bog af den Nikomacheiske Ethik med en Oversættelse», 1858 f.) har ogsaa Interesse for et større Publikum. 1857 blev han syg af en Brandbyld og maatte underkaste sig gjentagne Operationer, og siden den Tid var han aldrig mere rask; navnlig var hans Bryst blevet angrebet, og forgjæves søgte han Helbredelse ved en Rejse til Italien 1861. Under disse Omstændigheder ansaa han sig for ude af Stand til at røgte sit besværlige Embede i Sorø tilfredsstillende og ombyttede det derfor 1863 med Rektoratet i Roskilde. Hans Helbred blev imidlertid stadig slettere, og efter at han med Besvær havde styret Skolen her et Aar, maatte han søge Orlov til en ny Rejse til Italien for sin Sundheds Skyld; men strax efter Ankomsten der til døde han i Mentona 16. Dec. 1864.

Erslew, Forf. Lex. Autobiografi i Universitetsprogr. til Reformationsfesten 1836. Illustr. Tid. VI, 111 ff. (af g 3: Madvig). *M. Cl. Gertz.*

Bojesen, Maria Christine, f. 1807, Forfatterinde. Datter af Kjøbmand J. M. Weiss og født i Odense 11. Dec. 1807. Gift med Skibskapitajn E. F. Bojesen († 1835). I Kjøbenhavn bestyrede hun fra 1837 til 1862 først et Pigeinstitut og derpaa en højere kvindelig Undervisningsanstalt. M. B. har udgivet talrige fortællende Bornebøger, dels originale (mest bekendt er «Rejse gennem Danmark», 1863) og dels Oversættelser, især fra Engelsk (Peter Parleys «Fortællinger om Dyrene», 1853). Under et fleraarigt Ophold i Udlandet skrev hun en dansk Sproglære for Englændere. Hun var en af de første hos os, som henledede Opmærksomheden paa Diakonissegjerningen. 1867 stiftede hun Forsørgelsesforeningen for Lærerinder og deltog 1878 i Oprettelsen af «Hvilehjemmet» paa Frederiksberg for ældre Lærerinder. *Hun døde 20 Febr. 1898.*

Erslew, Forf. Lex.

Joakim Larsen.

Bojesen, Robert Peel, 1841—76, Maler. B. var Son af Distriktslæge, Justitsraad Boe B. i Holbæk (f. 1804 † 1885) og Jensine Mathilde f. Opitius (f. 1810 † 1879), og han blev født i Skive, hvor Forældrene den Gang boede, 27. Dec. 1841. Han begyndte med at fare til Søs, var derefter i Skibsbyggerlære i Aabenraa, men fandt sig ikke tilfreds, kom til Maler C. Dalsgaard i Sorø, hos hvem han lærte at tegne og male, derpaa til Kjøbenhavn, hvor han i 1866 fik Plads i Kunstakademiets Modelskole, og samtidig giftede han sig med Johanne Charlotte Selmer, en Datter af Overlæge, Etatsraad S. I 1870 fik han Afgangsbetegnelse som Maler, og i 1871 udstillede han sit første «Genrebillede». Han deltog i 1873 i Konkurrencen for den Neuhausenske Præmie med «Christian II og Sigbrit opgjøre Toldregnskaberne», men uden at faa Præmien, som derimod ved Konkurrencen for samme Præmie tilkændtes ham i 1875 for «Mogens Munk efterlader Opsigelsesbrevet til Christian II i sin Handske» (tilhører Grev Frijs-Frijsenborg). To af hans Billeder, «Marsk Stigs Døtre» (1874) og «En Pige med en Kat» (1876), købtes af Kunstforeningen til Bortlodning. Ved denne Tid synes hans Ungdoms Minder at have vakt hans Lyst til at blive Sømaler, han søgte Raad hos Sømaler Chr. Blache, gjorde flittige Studier ved Øresund og vilde det følgende Aar atter have konkurreret til den Neuhausenske Præmie for Opgaven «Stille Sø med Skibe til Ankers», da Døden bortrev den unge lovende Kunstner 4. Dec. 1876.

Ph. Weilbach.

Bojsen, se Boisen.

Bokelmann, Peter, 1505—76, Præst, var født i Brunsvig, hvor hans Fader, Herman B., var Borger. Som Student var han Luthers Tilhører i Wittenberg. Ved Aaret 1528 blev han Rektor i Husum, forflyttedes o. 1540 til Præst i Hattsted; og da den bekjendte Reformator Herman Tast, Sognepræst i Husum, døde 1552, blev B. hans Eftermand. 1557 blev det af Hertug Adolf overdraget ham i Forening med Dr. Poul v. Eitzen, Superintendent i Hamborg, og Hr. Volqvard Jensen, Hofpræst paa Gottorp Slot, at anstille en omfattende Visitation af de kirkelige Forhold i de gottorpske Besiddelser. For øvrigt har B. gjort sig mest bemærket ved sin Iver for at indføre en strengere Kirketugt. Man har endnu flere Skriftstykker, der vise, hvor meget denne Sag laa ham paa Hjærte. Uden Personsanseelse revsede han, hvad han ansaa for forkasteligt. Da Hertug Adolf, der var temmelig ligegyldig i religiøse Sager, personlig havde hjulpet Kong Philip II af Spanien med at undertrykke hans protestantiske Undersaatter og nu efter sin Hjemkomst fra Nederlandene besøgte Kirken i Husum, saa sagde B. i sin Prædiken: «Vi maa vel billig takke Gud for, at han har hjulpet vor naadige Herre hjem igjen. Men hvem har han tjent? Fanden og hans Oldemoder.» Da Hertugen efter Gudstjenesten havde indbudt den gamle Præst til sit Bord, sagde han spøgende til ham: «Der vankede stærkt Øl i Kirken i Dag, Fader»; men for Resten gik han ikke videre i Rette med ham for hans frimodige Ord. — P. B. døde 20. Avg. 1576. Ved sin Hustru Gardrut van Dam blev han Stamfader til en talrig Efterslægt.

Kraft, Husum. Kirchen-Hist. S. 123 ff. Møller, Cimbria lit. II, 66. Ny kirkehist. Saml. IV, 536. 635 ff. 657. 673.

H. F. Rørdam.

Bokholt, Johannes, —1331, Biskop i Slesvig. Han var Dekanus i Domkapitlet i Lybek og Kannik i Slesvig. 9. Febr. 1308 blev han valgt til Biskop og viet i Ratzeburg, der siges ikke af hvilken Ærkebiskop; rimeligvis var det Johan Grand i Bremen. Han døde 6. Maj 1331 og blev jordfæstet i Domkirken.

A. D. Jørgensen.

Boldig, Ernst Christian, 1647—1706, Præst, blev født 9. Nov. 1647 i Sønderborg, hvor Faderen, Provst Johan B., var Slotspræst; hans Moder hed Jacobine Herger. Efter Skoleundervisning i Sønderborg og Lybek studerede han fra 1669 i Jena, hvor han tog Magistergraden 1672. Senere fortsatte han sine Studier i Kiel og Kjøbenhavn. Her var han i 3 Aar Huslærer hos den indflydelses-

rige Overrentemester Henrik v. Støcken. 1677 blev han resid. Kapellan ved St. Mariæ Kirke i Helsingør, rykkede 10 Aar efter op til Sognepræst sammesteds samt Slotspræst paa Kronborg og døde 19. Marts 1706. Han var bekjendt som en hyperorthodox Lutheraner og var i Stand til at spore Kjættereri, hvor andre umulig kunde finde sligt. Da det nye Ritual blev udstedt 1685, udstødte han et dybt Hjærtesuk af Frygt for indtrængende Calvinisme og gav sin Sorg Luft i sin Kirkebog (Pontoppidan, Annales IV, 630 f.); og da Spener havde udtalt «Haabet om bedre Tider», særlig med Hensyn til Jødernes Omvendelse, Roms Fald og en derpaa indtrædende blomstrende Tilstand for Kirken paa Jorden, fandt han heri en farlig Kiliasma og mødte med Stridsskriftet «Schlechte Hoffnung besserer Zeiten etc.» (1695). Han er saaledes en af Pietismens ældste Modstandere i Danmark. Hans Skrifter ere udelukkende affattede paa Latin og Tysk. B. var gift med sin Formands, Dr. theol. Just Valentin Stemanns, Datter, Anna Sophie S., der tidligere havde været gift med Formanden i Kapellaniet. Stiftsprovst H. G. Clausen i Kjøbenhavn var en Sønnedattersøn af B.

Nyerup, Lit. Lex.

A. Jantzen.

Bolten, Johan Adrian, 1742—1807, Præst, var født i Süderstapel i Sydslesvig, hvor hans Fader, Matthias Hermann B., var Præst; Moderen, Anna Maria Amalia, var en Datter af Præsten Adrian Pauli i Süderstapel. Efter at være undervist mest i Hjemmet af Huslærere afgik B. 1759 til det akademiske Gymnasium i Altona, hvor han især dyrkede Orientalia. Gik 1760 til Kjøbenhavns Universitet, hvor han, foruden at studere Theologi, med Flid lagde sig efter de østerlandske Sprog under Professor Kalls Vejledning og 1762 tog theolog. Attestats. Siden opholdt han sig mest hjemme i Süderstapel; blev 1768 præsenteret til Professor i de østerlandske Sprog ved Gymnasiet i Altona, men opnaaede ikke Posten. 1772 blev han Præst i Wöhrden i Ditmarsken, hvorfra han 1782 forflyttedes til Altona. Med en Historikers Øje betragtede han de Egne, hvor han Tid efter anden havde sit Hjem, og samlede med Flid de Oplysninger, han kunde finde. Frugten heraf var en Række ret værdifulde historisk-topografiske Skrifter, saasom: «Beschreibung u. Nachrichten von der Landschaft Stapelholm» (1777); «Ditmarsische Geschichte» (4 Dele, 1781—88); «Historische Kirchen-Nachrichten von der Stadt Altona und deren verschiedenen Religions-

partheien, von der Herrschaft Pinneberg und von der Grafschaft Rantzau» (2 Dele, 1790—91); «Entwurf einer schlesw.-holst. Buchdrucker-Geschichte» (i Niemanns «Miscellanea», 2. B., 1800). Desuden har han udgivet adskillige theologiske og orientalske Afhandlinger og Skrifter. Han døde 11. Avg. 1807. Gift 1775 med Anna Catharina Block (f. 1758 † 1837).

J. A. Bolten, Hist. Kirchen-Nachr. v. der Stadt Altona I, 130 ff. Kordes, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. Lübker u. Schröder, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. Alberti, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. Allgem. deutsche Biographie III, 113 f. *H. F. Rørdam.*

Bombelles, Adelaide (kaldet Ida) **Caroline Johanne Grevinde**, 1792—1857, var Digterinden Frederikke Bruns (s. d. Art.) 3. og yngste Datter, født 20. Sept. 1792. Hendes Moder har til sine egne Barndomserindringer knyttet Skildringen af «Idas æsthetiske Udvikling» fra Barnsben af. Det var et Løfte, hun havde givet Fru Staël, og som Bonstetten ofte havde paamindet hende om at indfri. Skriftet er en underlig Blanding af Sentimentalitet og Affekterthed og lader sig vanskelig nyde af Nutidens Læsere; men fra hvert Blad aander den inderligste Moderkjærlighed. Ida Brun lagde tidlig for Dagen en stor musikalsk Begavelse, og dermed forbandt hun et beundringsværdigt mimisk-plastisk Talent, hvormed hun fremstillede antike Statuer af græske Kvindeskikkelser. Hun var blond, velskabt, med et ovalt, regelmæssigt, haarfagert Hoved, munter og venlig; men alligevel, efter Oehlenschlägers Udsagn, noget undine-kold. Sophienholms dejlige Sangfugl havde begejstret mange Digtere og Skjønaander baade hjemme og ude; men ubundet var hun endnu, da Grev Louis Philippe de Bombelles 1813 kom her til som østerrigsk Gesandt. Han var 12 Aar ældre, meget koparret, hans Stemme hæs, men lystig og overgiven. Han blev den skønne Ida Bruns Ægtefælle (1816). Umiddelbart efter Brylluppet forflyttedes han som Gesandt til Dresden, hvor hans Hus snart blev et livligt Midtpunkt for Selskabslivet. Dresden ombyttedes senere med andre Byer, og Grevinde B. blev Enke i Wien 1845. Selv døde hun sammesteds 23. Nov. 1857, men blev begravet i Kjøbenhavn. Budskabet om hendes Død fremkaldte et af Heibergs skjønneste Digte (Poetiske Skrifter VIII, 394).

Fr. Brun, Wahrheit aus Morgenträumen u. Idas ästhetische Entwicklung, Aarau 1824. Mynster, Kirkel. Leiligheds-Taler II, 173 ff. Oehlenschlägers Erindringer IV, 152 f. J. L. Heiberg, P. A. Heiberg og Thomasine Gyllembourg, 1883, S. 443 ff. Borchsenius, Literære Feuilletoner, 1880, S. 22 ff.

A. Jantzen.

Bonar, Jacob Peter, —1717, Officer. Han var en Søn af Oberst Wilhelm B. v. Kossy i Bremen, hvor denne ejede nogle Godser. Moderen hed Elisabeth v. Brossat. B. kom først i brunsvig-lyneborgsk Tjeneste, men blev 1681 ansat i den danske Hær som Premierlieutenant i Kongens Livregiment til Fods (Livgarden). Aaret efter blev han Kapitajn og Kompagnichef ved samme Afdeling og fik 1692 Tilladelse til at gaa i fremmed Krigstjeneste. Efter nogle Aars Forløb vendte han tilbage og var 1699 tilstede ved Christian V's Begravelse. Da Kongen af Danmark 1701 overlod England og Holland en stor Del Tropper til Hjælp i den spanske Arvefølgekrig, fandt der store Hvervinger Sted, og Kongen sluttede saaledes ogsaa et Forbund med Formynderne for de unge Hertuger af Württemberg-Oels, i Følge hvilket det blev overdraget B., som 1701 var blevet Oberst, at oprette et Infanteriregiment i Hertug Frederiks og et Dragonregiment i Hertug Christian Ulriks Navn, hvilke han skulde kommandere, til Hertugerne vare myndige og selv kunde overtage Kommandoen. Regimenterne bleve indlemmede i Hjælpetropperne 1701 og 1703 og toge fra nu af Del i Kampene i Holland og Flandern. B. kommanderede personlig først Dragonregimentet og indlagde sig især Ære i Slaget ved Ramillies 1706, men da den unge Hertug selv overtog sin Afdeling 1709, kommanderede han Infanteriregimentet til 1710, da Hertug Frederik ogsaa selv overtog dette. B. blev s. A. udnævnt til Brigadér, i hvilken Egenskab han deltog i Krigen til dens Slutning 1714. S. A. blev han Generalmajor og Kommandant i Kastellet Frederikshavn ved Kjøbenhavn, en i disse Aar meget betroet og ansvarsfuld Post, da Carl XII pønsede paa at gjøre Landgang paa Sjælland. Den svenske Feltmarskal Grev Stenbock var, efter at være blevet dansk Krigsfange ved Tønningen, i nogen Tid fængslet i B.s Hus, indtil han, da det blev oplyst, at han lagde Planer til at undvige, blev hensat i Kastellet. B., der som Kommandant var Medlem af den Kommission, som skulde undersøge de nævnte Planer og tage de fornødne Forholdsregler imod hans Undvigelse, lader til — trods alle Beskyldninger i samtidige svenske Skrifter — at have vogtet sin mærkelige Fange med lige saa megen Humanitet som Omhyggelighed. De døde begge samme Aar, 1717.

P. F. Rist.

Bonde, —1282, Biskop i Slesvig. B. var Kantor i Slesvig Domkapitel og valgtes af dette i Aaret 1266 til Biskop. Han

modtog Vielsen af Ærkebiskop Jacob Erlandsen, som den Gang havde fundet et Tilflugtssted i Slesvig under sin Strid med Kongen. Den pavelige Legat Guido beskikkede B. til Dommer i Sagen mellem Biskop Tyge og Munkene i Øm Kloster; da hin imidlertid sad alle hans Stævninger overhørig, endte den med hans højtidelige Bandsættelse i Slesvig Domkirke. Død 1282. *A. D. Jørgensen.*

Bonde, Christen Nielsen, † 1679, se Bundtz.

Bondesen, Ingvor Andreas Nicolaj, f. 1844, Forfatter. Ingvor B. er Søn af Skolelærer i Illebølle paa Langeland Peter Nicolai B. og Christiane Margrethe f. Andresen. Han er født 26. Dec. 1844 og blev i 1861 Elev paa Skaarup Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1864; blev samme Aar Hjælpeleer hos Faderen indtil 1870, da han fik Ansættelse som Skolelærer i Naarup, Verninge Sogn, mellem Odense og Assens. Samme Aars 2. Avg. ægtede han Agnes Georgine Jakobsen (f. 18. Nov. 1846), Datter af Skibskapitajn J. I 1885 tog han sin Afsked fra Statsskolen for ganske at hengive sig til Forfattervirksomhed og lever nu i Kjøbenhavn. — Under Mærket «Henning Fox» har han udgivet «Styrismanden og hans Brud, en Fortælling fra det 12. Aarhundrede» (1877), «Kongsbrydens Fostersøn» (1878), «Svend», dramatisk Digtning (1879), og under eget Navn «Hersen paa Stejnarstad, en Fortælling fra Hellig Olavs Tid» (1883), «Rettergang og Skriftegang», 3 Fortællinger (1884), «Skovstrup-Folk», 2 Fortællinger (1885), «Kastelsfangen» (1886), «I Strid og Stræb» (1887) og desuden mange mindre Fortællinger, spredte i Almanakker og Tidsskrifter. 1886—87 har han udgivet «Æventyrets Dyreverden», et Resultat af den flittige Syslen med vor Middelalders Kulturhistorie, Sagn og Folkevise-digtning, hvorom flere af de ovennævnte Bøger bære Vidnesbyrd. Det sidstnævnte Værks Opgave er at give en Fremstilling af vore Forfædres Opfattelse af Dyreverdenen, dens Forhold til Menneskelivet og dens Indflydelse paa svundne Tiders Overtro, Sædvaner, Tænkemaade og Følelsesliv, for saa vidt som denne Opfattelse aabenbarer sig i vore Sagn, Ordsprog, Æventyr og i vor hele Folke-digtning. *Nic. Bøgh.*

Bondesen, Victor Christian Frederik, 1813—83, Læge, en Søn af Sognepræst i Lyngø og Uggeløse Eskild B. og Sophie Magdalene f. Lund, blev født i Lyngø (ved Hillerød) 8. Dec. 1813, dimitteredes privat 1832 og tog Lægeexamen 1838. Han dyrkede

derefter særligt Studiet af Anatomi og Kirurgi, var Reservekirurg ved det kirurgiske Akademi og i en lang Aarrække Prosektor ved det anatomiske Musæum, ligesom han ogsaa 1846 konkurrerede til Lektoratet i Anatomi sammen med A. Hannover og I. Ibsen. 1842 var han bleven Militærlæge og deltog som konst. Overlæge i Felttogene 1848—50. 1853 erhvervede han sig Doktorgraden ved en anatomisk-kirurgisk Afhandling, 1854 blev han Overlæge i Armeen og virkede som saadan i Felttoget 1864. 1880 blev han overordnet Læge i 1. Generalkommandodistrikt og 1882 Kommandør af Danebrog. I de lægevidenskabelige Tidsskrifter har han givet forskellige anatomisk-kirurgiske Meddelelser, 1871—74 var han fast Censor ved Lægeexamen. Han var gift med Philesina Rebekka Baumann, Datter af Distriktslæge i Assens, Justitsraad B. Han døde 20. Dec. 1883 i Kjøbenhavn. — Hans Søn *Peter Joachim B.*, født i Kjøbenhavn 4. Marts 1852 og dimitteret fra Metropolitanskolen 1870, tog Lægeexamen 1877 og dyrkede derefter særlig Studiet af Fødsels-hjælp og af Kirurgi. Efter 1883 at have taget Doktorgraden med en kirurgisk Afhandling blev han 1884 Reservekirurg ved Kommune-hospitalet.

Erslew, Forf. Lex. Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 5. Udg.

Jul. Petersen.

Bonnesen, Theodor Valdemar, f. 1837, Landvæsenskommissær. Han er født 22. Sept. 1837 i Kjøbenhavn og er Søn af Justitsraad, Tobaksfabrikant Nicolai Frederik B. og Ane Margrethe f. Løvstrøm. Efter i nogle Aar at have lært praktisk Landbrug tog B. 1860 Landinspektørexamen og praktiserede i et Par Aar som Landinspektør. I 1863 købte han Nyrupgaard ved Kvistgaard Station, som han atter, af Mistillid til, at de høje Landejendomspriser vilde holde sig, solgte i 1873, hvorefter han købte en mindre Landejendom ved Fredensborg. I 1869 blev han Formand for Overformynderiets Laanebestyrelse, hvilken Stilling han endnu beklæder, og i 1872 udnævntes han til Landvæsenskommissær. I de Aar, B. ejede Nyrupgaard, overdroges der ham forskellige landøkonomiske Tillidshverv, saaledes var han t. Ex. i 1872—74 Formand for Frederiksborg Amts Landboforening. Det er imidlertid mindre som Landmand end som Hippolog, B. har vundet sig et Navn: han var i 1876 Medstifter af Aktieselskabet «Frederiksborg Hingstedepot», hvis Formand han blev, men da han i 1879 blev udnævnt til Medlem af Stutterikommissionen, nedlagde han Formandskabet. Som Stutterikommissær virkede han til 1888. — B. ægtede

i 1863 Sophie Henriette Andrea Fasting, Datter af Etatsraad, Amtsforvalter F. Efter hendes Død (1867) ægtede han i 1869 Christine Henriette Møller, Datter af afdøde Landstingsmand, Kjøbmand M. i Hillerød. *Han døde 5 Sept. 1893.* *H. Hertel.*

Bonnevie, Andreas, 1782—1833. Præst, født i Mandal 1782 (døbt 15. Marts), en Søn af den ndfr. nævnte Honoratus B. i hans 2. Ægteskab. Dimitteret fra Christianssands Skole 1797. Deltog som Student meget i Tidens æstetiske Liv og skrev adskillige Lejlighedsdigte i «Minerva» o. fl. Exam. theol. 1808. Tog s. A. Ansættelse som Lieutenant ved Kronens Regiment og stod i Tjenesten til 1814, da han blev udnævnt til Sognepræst i Kalundborg og fik Titel af Konsistorialassessor. Han tiltraadte ikke dette Embede, da Begivenhederne i Norge lokkede ham hjem. Her blev han udnævnt til Sognepræst til Kongsberg. Han repræsenterede Kongsberg paa det første ordentlige Storting 1815—16, hvor han hørte til de yderliggaaende Oppositionsmænd. Han kunde aldrig komme til rette med Foreningen med Sverige og leverede adskillige Digte og Smaaskrifter, hvori han udtaler sig med stor Bitterhed om de nye Forhold. Fra Kongsberg forflyttedes han 1824 til Øjestad, hvor han døde 10. Marts 1833. Han blev 23. Dec. 1815 gift med Maren Berg, Kammerherre Hans R. Juels fraskilte Hustru († 8. Maj 1850). Han var en i alle Henseender vel udrustet Mand med store selskabelige Talenter, der havde sin Del i hans tidlige Død. Som Theolog tilhørte han den rationalistiske Skole. Ingen Børn.

Thrap, Familien Bonnevie, Chra. 1886. Halvorsen, Norsk Forf. Lex.

D. Thrap.

Bonnevie, Honoratus, 1726—1811, Læge, født i Odense (døbt 5. Dec.) 1726. Faderen af samme Navn var Franskmand, kom til Norge 1715, gik her fra Katholicismen over til den lutherske Bekjendelse og blev i Brevik gift med Boel Corneliusdatter. Sønnen var først paa Odense Apothek, men studerede siden Medicin og fik 1749 Attest fra det kirurgiske Akademi, «konditionerede» 1751—52 hos Garnisonskirurg Mule i Christianssand, blev 1758 beordret til Stavanger og Ekersund i Anledning af Radesygen. Han var her den første, som kom paa det rene med, at Sygdommen var Syfilis (C. W. Boeck, *Traitée de la Radesyge*, Chra. 1860). Efter denne Rejse tog han Ophold i Mandal og blev konstitueret til at udføre Lægeforretningerne i Lenet. 1777 blev han Subkirurg i Mandals Len og oprettede et Sygehus og Apothek i Mandal. 1800 blev

han entlediget fra sin Stilling som Sygehuslæge med fuld Gage i Pension. Ved Mandals Brand 1810 mistede han alle sine Ejendele, flyttede saa til Sønnen, Tørris B. paa Falkenstein, hvor han døde 8. Nov. 1811. Gift 1. 22. Sept. 1754 med Anne Cathrine Lyders, Datter af Præsten Niels Pedersen i Omblid, 2. 1760 med Cathrine Tørrissen († 1810), Datter af Kjøbmand Tørris Andersen i Mandal. Han er Stamfader for den i Norge og Danmark vidt forgrenede Bonnevie-Slægt.

Thrap, Familien Bonnevie, Chra. 1886.

D. Thrap.

Bonnichsen, Bonche (ell. Bønniche), 1756—1813, Officer, Søn af Premierlieutenant Hareke B. († 14. Marts 1771) og Dorothea f. Lund (gift 1753), født i Bogense 1756, døbt 17. Dec. s. A., indtraadte 8 Aar gammel som Frikorporal i jyske Regiment Ryttere, hvor han 1776 blev Sekondlieutenant, 1779 Premierlieutenant, 1789 Ritmester, 1803 Major og 1809 Oberstlieutenant. I Maj 1812 fik B. Ordre til med 2. og 4. Eskadron af Regimentet, der nu kaldtes jyske lette Dragoner, at marchere til Sydgrænsen for at indlemmes i den der opstillede «bevægelige Armédivision», og han forblev her detacheret indtil Juli 1813, da hele Regimentet under Engestad samledes og kort efter blev underlagt Divisionen Vichery af Marechal Davouts Hær. Som bekjendt gjorde de jyske Dragoner Opsigt i den franske Division ved deres fortrinlige Holdning og Tapperhed, og B., der 1813 var avanceret til Oberst, vandt under Felttoget Aerkjendelse som en af Regimentets dygtigste Førere og kjækkeste Soldater. Men i den blodige Ryttertræfning ved Rahlstedt 6. Dec. 1813, Dagen før Dragonerne skulde udskilles af Vicherys Division og vende tilbage til det danske Korps, mistede Regimentet sin tapre og afholdte næstkommanderende. Under den vilde, frem- og tilbagebølgende Kamp styrtede hans Hest, han omringedes af Kosakker og faldt, efter et mandigt Forsvar til Fods, tillige med de ham til Hjælp ilende Dragoner. Kosakkerne jordfæstede den faldne Krieger med militær Honnør i Sick. — B. ægtede 1803 Dorothea Soel, en Datter af Gaardejer Rasmus S. i Viuf ved Kolding. Hun var født 22. Sept. 1773 og døde 15. Juni 1827 i Kjøbenhavn.

Hist. Beretn. om 5. Dragonregiment.

S. A. Sørensen.

Bonnichsen, Bonche, 1805—48, Officer, er en Søn af den foregaaende og blev født i Randers 24. Nov. 1805. Han blev 1817

optaget paa Landkadetakademiet og gennemgik dets forskjellige Klasser med Udmærkelse. 1821 fik han Sekondlieutenants Udnævnelse, men forblev endnu 2 Aar staaende ved Akademiet som Repetent. 1822, da den svenske Kronprins Oscar gjæstede Kjøbenhavn, blev han ansat hos Prinsen som Page, en Stilling, hvortil han ved sin elegante Holdning, sit skønne Ydre og opvakte Væsen var som selvskreven. I Slutningen af 1823 afgik han til Tjeneste ved 1. jyske Regiment, hvor han 1831 blev Premierlieutenant, 1840 Kapitajn. Ved Hærordningen 1842 overgik han til 10. Bataillon og deltog i 1848 med denne Afdeling som Kompagnichef i Træfningerne ved Bov og ved Slesvig. Her blev B. dødelig saaret i Spidsen for sit Kompagni under Bataillonens heftige Kamp paa de kratbevoxede Højder vest for Byen. Hæren tabte i ham en højt begavet og anset Officer, elsket og afholdt af Overmænd som undergivne, og Budskabet om hans Død blev med Sorg modtaget i vide Kredse. Han døde 2 Dage efter Slaget, 25. April, i Flensborg, og blev begravet her paa St. Mariæ Kirkegaard. — Lige Aarsdagen efter Slaget ved Slesvig, 23. April 1849, blev hans yngre Broder, *Rasmus B.*, født i Ekernførde 13. Sept. 1807, dødelig saaret i Slaget ved Kolding som Kompagnichef i 6. Bataillon († 25. April).

Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, I, 1305. Selmer, Nekrolog. Saml. I, 40. *S. A. Sørensen.*

Boomfeldt, Cornelius Mikkelsen, 1636—1704, Søofficer, født i Jylland, tjente først i Kavalleriet og deltog som Rytter i Slaget ved Nyborg 14. Nov. 1659. Senere for han til Søs i hollandsk Krigstjeneste, hvor han oplevede talrige Søslag i Aarene 1672—75. 1675 ansattes han som Maanedslieutenant og tjente sig efterhaanden op til Kommandørkapitajn. B. førte under Niels Juel og Tromp flere Skibe og deltog med megen Hæder i Kampene mod de svenske; saaledes var han med Orlogsskibet «Christianus Qvartus» med i Slaget ved Øland, i Kjøge Bugt og i de haardnakkede Kampe, Admiralerne Henrik Span og Juel førte mod Svenskernes Flaade i Kalmar Sund. Da den bekjendte Kapitajn Andreas Dreyer 2. Juli 1679 sænkede sit Skib «Enigheden» i Indløbet til Kalmar Sund, assisterede B. ham saa godt, at han fremhævedes i Niels Juels Rapport. I den bekjendte Kamp om «Nyckelen» samme Maaned blev han saaret. 1698 fik B. sin Afsked paa Grund af Alderdom. Han var gift med Vibeke Maertzen og havde 4 Sønner.

Lützow, Hist. Efterretn. om danske Sø-Officerer I.

C. With.

Borch, jvfr. Bork.

Borch, Anders, 1667—1733, Præst. Født 4. Maj 1667 i Elverum, hvor Faderen, Jens B., var Sognepræst. Moderen hed Maren Andersdatter Opdal. Deponerede 1685, blev derpaa, efter en kort Tid at have været Huslærer i Odense, personel Kapellan hos Slotspræst Lars Ipsen Qvislin paa Akershus. Efter Qvislins Død (Sept. 1700) fik han Embedet som Slotspræst og Sognepræst til Aker. Der havde mellem Qvislin og Christianias Præster idelig været Strid, væsentlig om Indtægter, og Slotspræsten var gjerne bleven den sejrende. Striden vedblev efter hans Død, men nu blev Forholdet omvendt, navnlig efter at B. Deichmann var bleven Biskop (1711). Den mægtige Mand viste sig altid ugunstig mod B. Da Carl XII havde indtaget Christiania 1716, blev B. med Garnisonen indesluttet paa Akershus Fæstning. Det fortælles, at han raadede til at skyde Byen i Brand, og at den første Bombe traf hans eget Hus. Efter Krigen fik han nye Indkomsttrætter, men som en Fredens Mand taalte han alt. Han roses som en lærd, begavet, sagtmodig og redelig Mand. Han var gift med sin Formands Datter, Anna Marie Qvislin, og døde 27. Dec. 1733. — Han oversatte Jonas Ramus' «Nori regnum» 1711 og havde 1709 udgivet en Bog, «Bibelske Sjungekcor», der oftere er oplagt.

Personalhist. Tidsskr. V, 214 (hvis Data næppe alle ere paalidelige).
Nyerup, Lit. Lex. *D. Thrap.*

Borch, Anders Iversen, 1664—1709, Rektor, født 4. Jan. 1664 i Veø (Romsdalen). Faderen, Iver Andersen, var Foged, og Moderen, Anna Munthe, Datter af Biskop i Bergen Ludvig M. Deponerede 1681 fra Throndhjem, vandt som Student megen Yndest hos Dr. Oluf Borch, der «forærede ham sit Navn til Amindelse». 1687 blev han Vicerektor i Throndhjem med Succession i Rektoratet, som han overtog 1693. Magistergraden erhvervede han 1688. Hans 1702 opførte Skolebygning brændte 1708, og det siges, at han af Græmmelse herover tog sin Død 23. Juli 1709. Han er som Filolog og Skolemand en af de ypperste, Norge har frembragt, optraadte allerede 1682 med en Disputats om de hebraiske Accenter, gjorde siden dybe Studier i latinsk Lexikografi og arbejdede paa en Ordbog, som dog ikke blev færdig. Ved Siden heraf fortsatte han sine Studier over det gamle Testamente og har rimeligvis i dette Stykke haft Indflydelse paa sin berømte Discipel Thomas v. Westen. 4 af hans Disciple, blandt hvilke Peder Hersleb, bleve

Biskopper. Han var gift med Barbara Simonsdatter Hoff, rimeligvis Datter af hans Forgænger i Rektoratet, Lektor, Mag. Simon H., der ved sin Uorden i Regnskaberne for Skolen vel ogsaa har bidraget til at gjøre de sidste Aar tunge for den dygtige Rektor.

Giessing, Jubellærere II, 2, 261. L. Daae, Thronhjems Stifts geistl. Hist. S. 134. H. H. Müller, Indbydelsesskr. til d. off. Exam. i Thronhjems Kathedralskole 1855, S. 12 f.

D. Thrup.

Borch, Caspar Abraham, 1746—1805, Professor, født 6. Okt. 1746 i Sundals Præstegaard i Thronhjems Stift, hvor hans Fader, Peder B., var Præst; Moderen hed Karen f. Schielderup. Student 1764 fra Thronhjems Skole, dimitteret af Gerhard Schøning, 1765 Exam. philos., 1769 theol. Embedsexamen. Kom 1769 til Sorø Akademi som Hovmester for en Schøller; da denne døde Aaret efter, tog Andreas Schytte ham til sig; blev 1772 Huslærer i Ods Herred, men blev et halvt Aar efter, samme Aar, antagen som Repetent ved Sorø Akademi. 1773 blev han konstitueret til at holde offentlige Forelæsninger for Professor Schøning, 1775 blev han kaldet til i dennes Sted at være Professor eloquentiæ et historiarum ved Akademiet. Død 1805. Gift 1778 med Anne Margrethe Rosenstand-Goiske. Hans Skrifter, som nævnes hos Worm og Nyerup, fremkom især som Lejlighedsskrifter og Programmer ved Akademiet; de have nu ringe Betydning.

Worm, Lex. ov. lærde Mænd III.

Chr. Bruun.

Borch, Hans, 1730—78, Medlem af Kancellikollegiet, en Søn af (Kjøbmand) Thomas B., fødtes 24. Nov. 1730 i Vejle paa Sjælland, blev 1747 Student fra Frederiksborg Skole, 1755 Sekretær i det danske Kancelli, 1768 Kancelliraad, 1770 Justitsraad, 1771 Arkivar i det danske Kancelli, men afgang allerede i Slutningen af s. A. for at blive Justitssekretær i Højesteret, blev 1772 Assessor sammesteds, s. A. tillige Kommitteret ved Missionskollegiet og Direktør ved Waisenhuset, 1773 første Expeditionsssekretær i det danske Kancelli og Medlem af Kancellikollegiet, 1774 tit. og 1777 virkelig Etatsraad og døde 20. Okt. 1778.

Nyerup, Lit. Lex.

G. Kringelbach.

Borch, Jørgen, 1767—1824, Præst, var eneste Søn af Provst Andreas B. i Nakskov; hans Moder var en Datter af Biskop Hee i Aarhus. Han blev født i Odense, hvor Faderen den Gang var Præst, og dimitteredes fra Nakskov Skole 1782. Først studerede

han Filologi, men vendte sig senere til Theologien og underkastede sig 1791 theologisk Embedsexamen med udmærket Berømmelse. Efter at han 1793 havde taget Magistergraden, blev han strax efter Sognepræst i Gislum i Viborg Stift, men forflyttedes her fra 1799 til Gloslunde paa Laaland, i hvilket Embede han døde 17. Marts 1824. Foruden et Par latinske Disputatser og adskillige Oversættelser fra Tysk fortjener blandt denne lærde og flittige Præsts litterære Arbejder at fremhæves en fuldstændig og vellykket Oversættelse af Herodot, Frugten af mange Aars stadige og omhyggelige Yndlingsarbejde. Den blev først udgivet efter hans Død af daværende Adjunkt Hundrup i Randers (1839—40, 2 Bind), der havde forefundet og tilkjøbt sig Manuskriptet paa Professor Rasks Avktion, men i øvrigt aldrig havde kjendt Oversætteren. B. var gift med Ingeborg Klog fra Vestmanø.

Erslew, Forf. Lex. Hundrups Fortale til Oversættelsen af Herodot.

A. Jantzen.

Borch, Martin, f. 1852, Arkitekt. Han er Søn af Proprietær Frederik B. til Skjerngaard i Jylland og Johanne Frederikke f. Frausing og fødtes 1. Marts 1852. Efter at have været i Tømmelære gennemgik han Kunstakademiet og vandt i 1878 den lille Guldmedaille, ligesom han senere har vundet Præmier i de store Konkurser til et Kunstmuseum og til Christiansborg Slots Gjenopførelse. Blandt hans andre Arbejder kan nævnes en Del Landbygninger, et Børnehjem paa Jægerspris, flere rige Møblementer og Kongeværelset paa Udstillingen i Kjøbenhavn 1888. Solid Grundighed, ædruelig Opfattelse og god, behersket Smag udmærke B.s Kunst. I 1880 ægtede han Marie Henriette Nyrop, Datter af Pastor Christoffer N. og Helene f. Ahlmann.

Weilbach, Konstnerlex. Tidsskrift f. Kunstindustri 1887—88.

Erik Schiodte.

Borch, Oluf (ell. Ole), 1626—90, Professor, var født 7. April 1626 i Nørre Bork, Ribe Stift, hvor hans Fader, Oluf Clausen, var Præst; Moderen hed Margrethe Lauridsdatter. Faderen skal have været en brav Mand; men da han havde paadraget sig Herremanden Laurids Powisch's Had, gav dette Anledning til, at han 1647 mistede sit Embede og maatte henleve Resten af sit Liv under fattige Kaar hos en Broder, der var Degn i Roskilde. Den Gang denne haarde Skæbne ramte Familien, var O. B. dog for længst ude fra Hjemmet. Han kom nemlig tidlig i Ribe Skole,

og ved sin udmærkede Begavelse og store Flid gjorde han hurtig Fremgang. 1644 afgik han til Universitetet. Her sluttede han sig især til de berømte medicinske Professorer, som paa den Tid fandtes, Oluf Worm, Simon Paulli, Thomas Bartholin; thi Medicinen med dens Hjælpevidenskaber, Anatomie, Botanik og Kemi, blev snart hans Yndlingsstudium, hvormed han forbandt Filologi, Filosofi og Poesi. Tiden begunstigede den polyhistoriske Lærdom, og B. lod ikke ret mange af de den Gang tilgængelige Veje til Kundskab ubetraadte. Efter at han 1649 for første Gang var optraadt i Litteraturen med en Dissertation («De cabala characterali»), hvori han imødegik adskilligt af Tidens Overtro, blev han 1650 Hører ved Kjøbenhavns (vor Frue) Latinskole. Det var vel en beskedne Stilling, men Opholdet i Hovedstaden frembød den Fordel for ham, at han kunde fortsætte sine Studier. Han afslog derfor Tilbudet om at blive Rektor paa Herlufsholm, men gav til Gjengjæld 1654 den lærde Verden en Prøve paa, hvad man kunde vente af hans omfattende filologiske Studier, ved sit Skrift «Parnassus in nuce», en lexikalsk Vejledning til Affattelsen af latinske Vers, der jo paa hin Tid betragtedes som Dannelsens skønneste Blomst.

1655 kaldtes B. til at opdrage Rigshofmester Joachim Gersdorfs Sønner, hvilken Stilling han beklædte i 5 Aar. I denne Tid indfaldt Kjøbenhavns langvarige Belejring, under hvilken B. ved enkelte Lejligheder, særlig under Stormen 11. Febr. 1659, med Hæder deltog i Hovedstadens Forsvar. Kort efter Fredens Slutning beskikkedes han til Professor ved Universitetet med Filologi som Hovedfag og Botanik og Kemi som Bifag. Samtidig tillodes det ham dog at rejse udenlands i 2 Aar for videre at uddanne sig i de nævnte Fag. Mod Slutningen af Aaret 1660 begav han sig paa Rejsen til Holland. Universitetet i Leiden fastholdt ham i længere Tid, og han traadte i det venligste Forhold til de mange derværende ansete Videnskabsmænd, navnlig ogsaa til sin Landsmand Niels Steensen, der samtidig opholdt sig der. Medicin, Kemi og Naturvidenskaberne i det hele vare hans Hovedstudium. I Foraaret 1661 døde hans store Beskytter J. Gersdorf, hvilket gik ham nær. Dette Dødsfald gav Anledning til, at Gersdorfs Sønner bleve sendte ud til ham, for at han ogsaa i Udlandet kunde fortsætte Vejledningen af dem, noget, han da ogsaa, efter sin solide og pligtopfyldende Karakter, gjorde med stor Omhu. Da den ham tilstaaede Rejsetilladelse var forlænget, begav han sig 1663 fra Holland til England og der fra til Frankrig, hvor han navnlig i Paris kom i levende

Berøring med hin Tids videnskabelige Liv. I Angers tog han 1664 den medicinske Doktorgrad. Da den ene af de unge Gersdorfer 1665 var død i Paris, kaldtes de 2 andre Brødre tilbage til Hjemmet, hvorpaa B. alene fortsatte Rejsen gennem Sydfrankrig til Italien. Som en fremragende Videnskabsmand vandt han alle Vegne smigrende Anerkjendelse; især tiltaltes han af Forholdene i Florents, som Medicæerne havde gjort til et Sæde for Videnskab og Kunst. Efter at have besøgt Rom, Neapel og mange andre Stæder vendte B. endelig over Tyskland og Holland i Slutningen af 1666 tilbage til sit ventende Professorat i Kjøbenhavn. Hans Virksomhed udvidedes dog strax ud over dette, da Kong Frederik III, der som bekjendt selv var en Elsker af Videnskaberne, 21. Juni 1667 tillagde Kammerkollegiet følgende Ordre: «Vider, at vi naadigst have antaget os elskelige Dr. Oluf Borch at være vores Medicus regius og særdeles ved Experiens flittelig udforske Metalernes Natur og grundeligen eftersøge, hvad sikker Nytte de udi Lægedom og did henhørende Beskaffenheder haver, og hvorledes de nytteligere, end ordinarie sker, kan bruges, og os underdanigst det berette og deklarerere.» Kammeret skulde i den Anledning udfærdige hans Bestalling og sørge for hans Løn. Lønningsvæsenet var i Frederik III's og hans nærmeste Efterfølgeres Tid et svagt Punkt. B. maatte vistnok derfor prise sig lykkelig, da der 1669 blev anvist ham den umiddelbare Oppebørsel af «Korntienden, Smørredningen og Tiendeost med Ledingen af Raabygdelagets Fogderi udi Agdesidens Len» i Norge, — skjønt sliig Oppebørsel med tilhørende Afsætning af Varene naturligvis havde sine Vanskeligheder, naar vedkommende Beneficiarius var langt fjærnet fra Stedet.

Skjønt stærkt sysselsat med Lægepraxis og flittig i sit mangesidige akademiske Kald som Professor i Filologi, Medicin, Botanik og Kemi, med en dertil knyttet vidtløftig litterær og administrativ Virksomhed, overtog B. dog 1681 tillige Bestyrelsen af Universitetets Bibliothek og 1686 Pladsen som Assessor i Højesteret. 1689 fik han Titel af Kancelliraad.

Saa stort et Navn B. i sin Tid havde som Videnskabsmand, saa har dog intet i højere Grad givet ham Krav paa Eftertidens Ihukommelse end den Stiftelse for studerende, som han grundede. Da han var ugift — om Anledningen hertil fortælles forskjellige Sagn — og særlig ved sin Lægepraxis havde erhvervet en for hin Tid betydelig Formue, besluttede han sig nemlig i de sidste Aar

af sit Liv til at grunde et Kollegium, hvor et vist Antal studerende kunde have Lejlighed til en forholdsvis sorgfri Syslen med Videnskaberne. Til den Ende afkjøbte han Universitetet en af dets Professorresidenser i Store Kannikestræde; denne lod han nedrive og paa Grunden opføre en for hin Tid anselig Bygning, der kunde afgive Bolig for 16 Studenter og en større Sal, bestemt til akademiske Øvelser. Til Kollegiet, som han selv ønskede kaldt «Collegium Medicæum», men som Eftertiden nævnede efter dets Stifter, testamenterede han desuden sit Bibliothek og sine naturvidenskabelige Samlinger samt en Kapital paa 24000 Rdl., hvoraf Renten skulde anvendes dels til Stipendier for Kollegiets Alumner, dels til Vedligeholdelse af Bygningen. Det hele var ordnet med saa megen Omhu, at skjønt B.s Kollegium tvende Gange har været lagt i Aske, hvorved Bibliotheket og Samlingerne ere gaaede til Grunde, saa bestaar det dog endnu væsentlig usvækket i sin Virksomhed og har i de henrundne Tider ydet en kjær Ungdomsbolig for mange, der siden have vundet et godt Navn i Kirkens, Skolens og Statens Tjeneste.

Efter længere Tids Lidelser af Stensmerter og en mislykket Operation døde B. 13. Okt. 1690. Hans Karakter berømmes højlig af hans samtidige. Med en ualmindelig videnskabelig Iver forbandt han en retsindig Tænkemaade, en oprigtig Kristentro, et godt Hjærte og en Haand, der var aaben for andres Nød. Hans akademiske Stiftelse vil forhaabentlig bevare hans Minde til de sildigste Tider.

E. F. Koch, Oluf Borck, 1866.

H. F. Rørdam.

— Som *Filolog* erhvervede O. Borch sig et saa stort Navn, at han regnedes blandt Datidens ypperste Latinere. Hans første filologiske Arbejde, som udkom, medens han var Lærer ved vor Frue Skole, var «Parnassus in nuce» (1654); det var en Slags lexikalsk Haandbog i latinsk Prosodi, sammensat af en Række fra forskellige latinske Forfattere hentede versus memoriales, hvori de Ord forekom, hvis Kvantitet han ansaa det for hensigtsmæssigt at angive, fordi den ikke kunde udledes af almindelige Regler. Hans Hensigt med Bogens Udgivelse var at jævne Vejen for dem, der gjerne vilde befatte sig med at skrive latinske Digte, men skræmmedes derfra ved Prosodiens Vanskelighed; og det var hans Haab, at den latinske Digtning nu ogsaa vilde blomstre op i Danmark, for at Tidsalderen end mere «kunde komme til at ligne det

berømte Augusti seculum, som den ellers lignede i saa mange andre Henseender». I Fortalen priser han Latinen som det ypperste Sprog, «hvis Dyrkning i højeste Grad tilraades af de uendelige Fordele, det yder paa alle Musernes Kamppladser; thi det er lige saa nyttigt for den lærde, som Køllen var det for Hercules. Men det kan ikke bibringes eller tilegnes ret uden Kjendskab til Digtningen . . .; og vel kan den lærde Stat bestaa uden Poesien, men den bliver da som Himlen uden Stjærner, som et Legeme uden Sjæl.»

I sin Professortid udgav han dernæst en Række filologiske Skrifter, af hvilke her først nævnes de grammatisk-lexikalske. Han sluttede sig i disse nærmest til den hollandske Filolog Gerard Joh. Voss og Tyskeren Caspar Schoppe (Scioppius) i deres Kamp mod det med Barbarismer fyldte Latin, som man da talte og skrev. En Hovedgrund til den slette Latinitet saa vel som ogsaa til Manglerne i Voss' og Schoppes Arbejder fandt han i de indtil da fremkomne Lexikas store Ufuldstændighed og Fejlfuldhed; herom handlede hans «Dissertatio de lexicis Latinis (et Graecis)» (1660), som efter en Fremstilling af Lexikografiens Historie gav en anselig Række Tillæg til Voss' Skrift «de vitiis sermonis Latini». 1675 kom saa hans Hovedarbejde: «Cogitationes de variis lingvæ Lat. ætatibus», dediceret til Griffenfeld, «magnus Atlas patriæ». I dets læseværdige Indledningsparti berigtiger han Schoppes Deling af det latinske Sprog i Perioder og de forskjellige Forfatteres Henførelse til de forskjellige Perioder; Hovedpartiet optages af Tillæg og Forbedringer til Voss' ovennævnte Skrift og indeholder rige Bidrag til latinsk Lexikografi, indsamlede ved en vidt udbredt Læsning af de latinske Forfattere, hvorved det dog hist og her skorter ham noget paa en tilstrækkelig skarp Kritik, ligesom ogsaa adskilligt er opfattet urigtig. Skriftet foranledigede Tyskeren Christopher Keller (Cellarius), der et Par Aar efter udgav sin «Anti-barbarus», til at skrive sine «Curæ posteriores de barbarismis et idiotismis sermonis Latini», hvori han med Benyttelse af B.s Arbejde, som han højlig roste, rettede flere af sine tidligere Paastande; dog opponerede han paa flere Punkter mod B., som derved bevægedes til 1682 at skrive sin «Dissertatio de curis post. Cellarii», hvori han dels forsvarede sig, dels tilføjede en Række nye lexikalske Bemærkninger som Tillæg til Cellarius' Arbejder. Dette Skrift udkom ogsaa samme Aar under Titelen «Analecta ad Cogitationes de lingva Lat.», forenet med et Par mindre Afhandlinger. Sidst

i denne Række kan nævnes hans Tale ved en Baccalaureuspromotion 1686 «de studio puræ Latinitatis», hvori han sidste Gang slaar et drabeligt Slag for sit saa kjære og højt priste Latin imod Barbarismen. Alle disse Skrifter fortjene at roses, ikke alene for deres Indhold og Sprogform, men ogsaa for den mønsterværdige Høflighed i Polemikken, han altid iagttager over for sine Modstandere, i det han, som han ogsaa siger, stadig holder sig for Øje, at hine som han selv stræbe mod det ene og samme Maal, Sandhedens Erkjendelse.

En anden Række Arbejder af ham kommer ind paa Filologiens historiske Side. Her maa først nævnes hans «*Conspectus præstantiorum scriptorum Latinæ lingvæ*» (1679 og mange Gange senere), en til Skolebrug bestemt, kortfattet Litteraturhistorie, en mærkelig og for sin Tid fortræffelig Bog, hvis Methode endnu fortjener at paaagtes, medens vor Tid selvfølgelig vil finde ikke lidet at udsætte paa Enkelthederne deri. Han omtaler kun de latinske Skribenter, af hvem der er bevaret Værker, og henfører dem til 4 ætates, nemlig aurea fra 218 f. Chr. til 14 eft. Chr., argentea til 117 e. Chr., ænea til 410, hvorefter saa følger ferrea et fictilis til hen imod Middelalderens Slutning, behandlet i største Korthed; fyldigere tales der især om Skribenterne fra de to første ætates, med Angivelse af deres Levetid og af og til en lille biografisk Notits samt Opregning af deres Hovedarbejder, med en Karakteristik af deres Fortrin og Fejl i Stil og Stofbehandling, givet med Oldtidsforfatteres Ord, hvor dette lader sig gjøre, samt med Paavisning af den Nytte, de kunne yde Nutidslæsere, dels som stilistiske Mønstre, dels fra Indholdets Side, særlig i moralsk Henseende; endelig tilføjes gjerne Smaanotitser om de bedste Udgaver af dem. Hertil slutter sig det mere lærde Værk: «*Septem dissertationes academicæ de poëtis*» (1676—81; udg. samlede i Frankfurt 1683); de 2 første handle (efter en Indledning om Digtning og Digtere i Almindelighed) om de græske Digtere til ned i den byzantinske Tid, de 2 følgende om latinske Digtere til ned i Middelalderen, de 3 sidste om dem, der siden Renæssancetiden og lige til hans egen Tid i de forskjellige Lande (sidst Danmark) have befattet sig med latinsk Digtning, dog saaledes, at ogsaa hist og her Digterværker i de nyere Sprog berøres. Methoden ved Omtalen af de enkelte Digtere er i det væsentlige den samme som den i «*Conspectus*», men Bemærkningerne ere her fyldigere; særlig kan det mærkes, at han ynder at anføre smaa Prøver af de enkelte Digtere,

helst sententiøse Steder og Moralvers. Hans historiske Kritik ved Oldtidsdigterne har sine store Svagheder; i øvrigt er det et interessant Arbejde. Endnu maa nævnes hans «Dissertationes sex de antiqva urbis Romæ facie» (1683—87), en Topografi af det antike Rom med mange indstrøede antikvariske og historiske Bemærkninger; endelig en lille Afhandling «de oraculis antiqvorum» (fra 1682, i hans «Dissertationes academicæ», udg. af Søren Lintrup i 2 Bind, 1714—15), hvor han hylder Opfattelsen af Oraklerne som Djævelens Værksteder, for øvrigt et ubetydeligt Arbejde.

Sin almindelige Sprogbetragtning har han fremstillet i en «Dissertatio de causis diversitatis lingvarum» (1675). Han antager, at der oprindelig var ét Sprog, givet Menneskene af Gud og saaledes beskaffent, at der i det var den nøjeste Overensstemmelse mellem Ordene som Tingenes Billeder og Tingene selv, men udviklet videre af Menneskene ved den dem givne Evne til selv at opfinde Ord, som da fælles Vedtægt paatrykker deres Betydning. Adskillelsen mellem og Udviklingen af flere forskellige Sprog begyndte ved den babelske Forvirring, og Ursproget bevaredes derefter rent kun hos Hebræerne, medens de øvrige Folk blot beholdt enkelte Dele deraf, hvorfor der ogsaa i alle Sprog findes enkelte Ord beslægtede med de hebraiske; men ellers have disse øvrige Folk selv maattet udvikle deres Sprog, der da ere blevne forskellige fra hinanden og have fjærnet sig fra Grundsproget i samme Forhold, hvori Folkene under Adspredelsen have fjærnet sig i Rum og Tid fra det Punkt, hvor Adskillelsen begyndte. Han anfører dernæst flere Grunde til Udviklingen af Sprogens Forskjellighed: de forskellige klimatiske Forhold, hvorunder Folkene levede, med den dermed følgende Forskjel i Levemaade, som afficerede Taleorganerne; den forskellige Opfattelse og Gjengivelse af de fra Tingene udgaaende Lyd (thi onomatopoietika spille en stor Rolle i denne Sprogbetragtning); Lyst til Forandring og Skjødesløshed i Bevarelsen af det overleverede; Folkenes Indvirken paa hinanden ved de forskellige Maader, hvorpaa de komme i Berøring med hinanden, ved Krige, Handel, Ægteskabsforbindelser, Indvandring, Naboskab osv. Meget er her uklart, og Betragtningen i sin Helhed kan Nutiden ikke gaa ind paa; men der fremsættes ret interessante Tanker og paa en tiltalende Maade. *M. Cl. Gertz.*

— Af O. Borchs *kemiske* Skrifter ere de omfangsrigeste og de, som have vakt størst almindelig Opmærksomhed, hans Bidrag

til Kemiens Historie, især: «De ortu et progressu chemiæ» (1668) og «Hermetis, Ægyptiorum et chemicorum sapientia» (1674). I disse søger han at bevise saa vel Alkemiens Værd over for dens Modstandere, især Polyhistoren H. Conring, som dens høje Ælde. Men han viser i disse Skrifter langt mere Skarpsindighed og Belæsthed end skarp kritisk Sans, om det end maa indrømmes, at hans selvstændige Undersøgelser af græsk-alexandrinske Manuskripter paa Udlandets store Bibliotheker have bragt værdifulde Bidrag til Kemiens ældste Historie. Som praktisk Kemiker optræder han derimod i «Docimastice metallica» (1677), et Værk, der blev oversat paa flere Sprog, og som giver en for hans Tid klar og temmelig fuldstændig Methode til Undersøgelse af de vigtigste Metalmalme, men desuden og især i en Mængde mindre Afhandlinger i Th. Bartholins «Acta medica», Afhandlinger, der vise, at han har været en dygtig Experimentator, en skarp Iagttager, og at han har haft et omfattende Kjendskab til sin Tids praktiske Kemi. I disse Arbejder optræder B. kun som Empiriker; theoretiske Spekulationer over Betydningen af Forsøgene erklærer han hyppig, at han ikke vil indlade sig paa. Der er mærkelige Ting i disse Afhandlinger, som vel fortjente at gøres til Gjenstand for et nøjere Studium.

S. M. Jørgensen.

— O. Borch var ingen genial Forsker, og store Opdagelser eller Opstilling af nye betydningsfulde Synspunkter knytte sig ikke til hans flittige Virken paa *Lægevidenskabens* Omraade. Det beror ogsaa paa en Fejltagelse, naar E. F. Koch i sin Monografi over B. (og derefter forskjellige andre Forfattere) vindicerer ham den vigtige Opdagelse af Taarekirtlernes Udførselsgange og Taareafsondringens Betydning. Opdagelsen er gjort af Steno i Leiden, medens B. opholdt sig her og tog Del i sin store Landsmands anatomiske Forskninger, hvorfor den første Meddelelse om Opdagelsen skyldes B. i et Brev til Th. Bartholin (Ep. med. Cent. III, Nr. 85). Det fremgaar med afgjort Tydelighed af Brevet, at B. ikke gjør det mindste Krav paa at være end ikke Medopdager. Men for øvrigt skylder Dyreanatomien B.s utrættelige Flid adskillige oplysende Bidrag, ligesom han ogsaa anvendte sine udstrakte botaniske og kemiske Studier til bedste for Lægevidenskaben og Lægekunsten. Som ivrig Talsmand for den nye kemiatiske Retning virkede han for Indførelse af denne Retnings mineralske og metalliske Midler i Lægekunsten, og han har ligeledes beriget Læge-

middellæren med forskjellige Plantedroguer, saaledes islandsk Mos. Lægemedlerne og deres Anvendelse ofrede han bestandig en særlig Interesse, og paa sin store Studierejse var han, som det noksom fremgaar af hans Dagbog, altid meget ivrig for at notere berømte fremmede Lægers vidtløftige Receptformler. Det sidste større Skrift, B. udgav, var en populær Lægebog («De usu plantarum indigenarum in medicina», 1688) med udførlige Anvisninger til at helbrede de almindelige Sygdomme ved Hjælp af indenlandske Planter. Skriftet blev hurtig oversat fra Latin baade paa Tysk og Dansk og har vistnok haft en ikke ringe praktisk Betydning. At han ikke blot var en meget afholdt og anset, men ogsaa en ivrig forskende praktisk Læge, derom vidne de meget talrige kasuistiske Meddelelser, han har givet i Th. Bartholins «Acta med.», og som Universitetslærer tog han sig med samme Nidkjærhed af Medicinen som af sine øvrige Lærefag. I hans akademiske Dissertationer ere flere vigtige lægevidenskabelige Æmner behandlede; saaledes findes der en udførlig Afhandling om smitsomme Sygdomme, hvilken dog heller ikke synes at indeholde noget væsentligt nyt, men i det mindste paa de fleste Punkter følger den noget ældre dygtige Monografi over Æmnet af Fracastorius, en berømt italiensk Læge, der ligesom B. ogsaa gav sig meget af med Digtekunst.

Jul. Petersen.

Borch, Peder Iversen, 1563—1627, Lektor, var sikkert en Søn af Sognepræsten til Nørre Bork, Iver Nielsen. Efter at have været Hører ved Frederiksborg Skole (fra 1584), i Sorø (fra 1586) og nogen Tid at have studeret udenlands kaldedes han, da han — skjønt anbefalet af Niels Hemmingsen og Hofpræsten Christoffer Knoff for sin Troskab og Dygtighed — ikke havde kunnet opnaa Præstekald, 1591 til Rektor paa Herlufsholm, hvor han især gjorde sig fortjent af Undervisningen i Græsk, til hvilket Sprogs Studium han udgav flere Skolebøger (en af dem tilegnede han Christian IV). 1594 tog han Magistergraden, trak sig, uvist af hvilken Grund, tilbage fra sit Embede og privatiserede i nogle Aar, dels i Næstved, dels i Kjøbenhavn, hvor han havde Studenter i Kost, indtil han 1599 af Kongen, efter Samraad med Sjællands Biskop, udnævntes til Kantor og Lektor i Theologien ved Thronhjems Kapitel, hvilket Embedes Indkomst Kongen 1601 forøgede med Værdalens Præstekald. B. omtales som en dygtig Mand, der med Flid passede sit Embede; sin litterære Virksomhed fortsatte han, i det han 1599

udgav en Oversættelse af Alexander den stores og Didymus' Breve og 1619 en liden Traktat om Mose Bøger. Han døde 3. April 1627. B. var to Gange gift; sin første Hustru Magdalene maatte han skilles fra for hendes Utroskab; hans anden Hustru hed Mette.

Personalhist. Tidsskr. III, 127. Wad, Rektorerne p. Herlufsholm S. 6 ff.
G. L. Wad.

Borch, Rasmus, 1768—1846, Samler, født 9. Febr. 1768 i Roskilde; Faderen Anders B. var Kjøbmand i denne By, Moderen hed Karen Margrethe f. Fugl. 1785 Student, 1792 theologisk Examen. 1794 Lærer ved Opfostringshuset, hvis Forstander han blev 7. Febr. 1803. 1844 Kancelliraad, 1845 entlediget, død i Roskilde 29. Jan. 1846. Han var en flittig Gransker i den danske Litteraturhistorie, udgav selv kun «Brev til Udgiveren af Skriftet om Holberg som Lystspildigter fra Roeskildensis» i «Dansk Minerva» VI (1818), men hans Samlinger og Notitser kom andre Forfattere som Nyerup og Rahbek og især T. H. Erslew til gode. Portræt lithograferet 1844. Hans Bogsamling solgtes ved Avktion 1847; han efterlod en Portrætsamling paa henved 4000 Blade, som arvedes af Læge C. K. Schiøtz i Roskilde (der var gift med B.s Adoptivdatter), og som efter dennes Død erhvervedes af Musæet paa Frederiksborg Slot.

Erslew, Forf. Lex. Nekrolog af F. Fabricius foran i Fortegn. over B.s efterladte Bogsamling, 1847.
Chr. Bruun.

Borch, Simon Christian, f. 1847, Polytekniker. Han er født 20. Marts 1847 i Kjøbenhavn; Faderen var Garvermester, Kapitajn ved Borgervæbningen Johan Sigfred B., og Moderen Bodil Christine f. Frederiksen. Efter at have taget Præliminærexamen (1863) blev han polyteknisk Kandidat (i Mekanik) 1870, hvorpaa han ved Etatsraad C. G. Hummels Død i 1872 blev ansat som Assistent ved den polytekniske Lærestalts Konstruktionsøvelser under Mekanikus J. P. Winstrups Ledelse. Siden 1874 er han fast ansat som Lærer i teknisk Mekanik og Maskinlære ved den nævnte Anstalt. 1875 udgav han C. G. Hummels Forelæsninger over Maskinlære, i 1879 sammen med Professor L. F. Holmberg en Lærebog i teknisk Mekanik og endelig i 1880 og 1885 sine egne Forelæsninger over Maskinlære, hvorhos visse Afsnit af de ved forskellige Landmandsforsamlinger udgivne Beretninger om foretagne Maskinprøver skyldes ham. Sammen med Cand. polyt. P. C. Henriksen oprettede han i 1882 Firmaet Borch & Henriksen, der driver Maskinfabrikation og Jærnstøberivirksomhed i Kjøbenhavn.

4. Sept. 1880 ægtede han Frederikke Charlotte Amalie Libme (f. 8. Febr. 1855), Datter af daværende Kjøbmand i Aarhus Johan Grundtvig L. og Thora Nielsine Andriette Christine f. Riis.

C. Nyrop.

Borchard Gelbgiesser, —o. 1600—, Metalstøber. Fra hans i Kjøbenhavn beliggende Støberi er der fra 1585 til 1613 udgaaet mindst 35 Kirkeklokker, og han er herefter ^{hans Tid} (den) danske Støber, til hvem det største Antal Kirkeklokker kan henføres. 15. Avg. 1588 blev han antagen i Kongens Tjeneste som Bøsestøber (Kanonstøber) med Bolig i det gamle Clara Kloster, der laa i Nærheden af den nuværende Møntergade og Gammelmønt; det kongelige Støberi var den Gang her. B. G. har bl. a. støbt de to Felt-slanger, som Christian IV 1607 sendte sin Svoger Jacob I som Gave; de vare «paa det skjønneste udstaferede». Sandsynligvis har hans fulde Navn været *Borchard Jensen Quelkmeyer*, og er denne Gisning rigtig, blev han begravet 25. Avg. 1613 i Nicolai Kirke. Som hans Enke nævnes Lisbet Rolfsdatter.

C. Nyrop, Danmarks Kirkeklokker S. 101 ff. Hist. Tidsskr. 5. R. IV, 381 ff.

C. Nyrop.

Borchardsen, Hans, 1597—1643, Biskop. Hans Fader, Borchard Hansen, var Borger i Kjøbenhavn, og her fødtes Sønnen 28. Okt. 1597. Han blev Student 1613 fra Sorø. I sin Ungdom (1622—29) var han Lærer for Prins Frederik, den senere Frederik III, blev dernæst Sognepræst ved vor Frue Kirke i sin Fødeby og til sidst (1635) Biskop i Ribe. Han fik tillige et Kanonikat i Aarhus og et Vikariat i Lund og blev 1636 Doctor theol. (Magistergraden havde han taget 1625). Om hans Embedsførelse som Biskop er intet mærkeligt at fortælle. Hans Hustru var Anna Cathrine Jørgensdatter, Datter af en Raadmand i Kjøbenhavn, rimeligvis Jørgen Jensen, Raadmand 1622—33. Hans mærkeligste Skrift er en Lig-tale over Lensmanden paa Riberhus, Rigsraad Alb. Skeel, der udkom under den Titel: «Den gode Strid og Retfærdigheds Krone». Han blev tidlig svagelig og døde 4. Jan. 1643 i en ung Alder, efterladende sin Enke med flere Børn.

Kinch, Ribe Bys Hist. og Beskr. II, 439 f. Hundrup, Lærerstanden ved Helsingørs lærde Skole S. 6 f.

J. Kinch.

Borchgrevinck, Melchior, —1632, Musiker, en af de sidste Repræsentanter for den nederlandske Tonekunst i Danmark, var ^{sikkert} (vistnok) en Søn af Bonaventura B., der 1. Jan. 1587 fik Bestalling

som Kapelmester ved det danske Hof, men allerede i Juli s. A. igjen blev afskediget, medens nogle af de «Geseller», han havde medbragt, forbleve i Tjenesten som Instrumentister. En af disse var M. B., hvem det i Løbet af faa Aar lykkedes at blive et af Kapellets mest betroede Medlemmer. Efter i 1596 at være forfremmet til Hoforganist rejste han 1599 med to af Kapeldrengene til Venedig, hvor Christian IV lod flere Sangere og Instrumentister undervise i Kunsten, og modtog, da han det følgende Aar var vendt tilbage, de mest smigrende Beviser paa Kongens Yndest. 1601 forlenedes han med et Kannikedømme i Roskilde, og nogle Maaneder senere skjænkede Kongen ham sit Kontrafej, en Ære, der ellers kun blev de allerberømteste udenlandske Musikere til Del. Vinteren 1601—2 tilbragte han atter i Italien med en af sine Lærlinger. I Venedig efterlod B. sig det bedste Ry. Saaledes kalder Orazio Vecchi ham i et til Christian IV dediceret Madrigalværk, «Le veglie di Siena» (Ven. 1604), «en i Sandhed fortræffelig Musiker» og beraaber sig i saa Henseende paa den navnkundige Giov. Gabrielis Avtoritet. Den første større danske Musikpublikation bærer B.s Navn. Det er Madrigalsamlingen «Giardino nuovo bellissimo di vari fiori musicali sceltissimi», der udkom i Kjøbenhavn 1605 og 1606 i 2 Bind, indeholdende Kompositioner af nogle og tyve inden- og udenlandske, især italienske, Mestre. Hans eget Bidrag bestod i Madrigalerne «Amate mi ben mio» og «Baci amorosi e cari». 1607 udgav han «9 Davids Salmer med 4 Stemmer rimvis udsat». Nogle Danse af ham for 5 Instrumenter findes trykte i en hamborgsk Samling Paduaner og Galliarder fra 1607 og 1609. Ved Kapelmester Trehous Afskedigelse i 1611 blev B. faktisk Kapellets Leder; men først i Jan. 1618 udnævntes han til «øverste Kapelmester», i det der samtidig oprettedes en ny Post som Underkapelmester. Kongens Deltagelse i Trediveaarskrigen, der gjorde det nødvendigt at spare paa alle Kanter, medførte, at en Del af Kapellets Medlemmer blev afskediget i Dec. 1627, deriblandt B., der formodentlig trak sig tilbage til sin Gaard i Roskilde. I Marts 1631 blev han paa ny ansat i sin tidligere Stilling, men døde ikke længe efter, 20. Dec. 1632. Hans Enke omtales endnu i 1634 som boende i Kantors Residens i Roskilde.

V. C. Ravn.

Borchsenius, Otto Frederik Christian William, f. 1844, Forfatter. Otto B., Søn af Kjøbmand G. E. B. og J. E. f. Reistrup,

er født 17. Marts 1844 i Ringsted og blev 1863 Student fra Sorø Akademi. Efter Philosophicum studerede han nordiske Sprog og Litteratur uden dog at tage Embedsexamen, deltog ivrig i Studentervivet og var gennem flere Aar Senior i Studentereforeningen. Han debuterede 1866 med en Oversættelse af Cl. Brentanos Æventyr «Gokkel og Hinkel» og udgav 1869 sammen med Prof. M. Weibull i Lund «Idun, nordisk Studenterkalender», indeholdende Bidrag af nordiske Forfattere; for Indtægten lagdes den første Grund til det Oehlenschläger-Tegnér'ske Stipendium. I Forening med F. L. Liebenberg udgav B. en forkortet Udgave af Oehlenschlägers Erindringer (1872), og nu fulgte en betydelig Oversættelsesvirksomhed, som, indledet med en Række af Viktor Rydbergs Skrifter og fortsat med Romaner, Noveller, Skuespil og Digte af Ebers, Hamerling, Snoilsky, A. Ch. Edgren, Aug. Strindberg, afsatte Spor i den hjemlige litterære Udvikling. Sidst i Treserne havde B. begyndt sin frugtbare publicistiske Virksomhed som æsthetisk Medarbejder af «Fædrelandet». Senere, 1875—78, skrev han i «Nær og fjærn» de fleste litterære Kritikker samt en Række litteraturhistoriske Afhandlinger, der udkom samlede i «Fra Fyrerne» (I—II, 1878—80). De give et livligt og alsidigt Billede af de litterære og sociale Bevægelser i Fyrerne og Halvtredserne og ere prægede af Frisind og et klart historisk Syn. Nær til disse Skrifter slutte sig «Litterære Feuilletoner» (1880) og to fortræffelige Monografier af Bredahl og Kaalund («To Digtere», 1886). Efter i længere Tid at have været Medarbejder ved «Ude og hjemme» blev B. Medredaktør af Bladet fra Jan. 1880 til dets Ophør (1884) og senere en kort Tid af dets Efterfølger, «Hjemme og ude». Det førstnævnte Blad tilhørte nærmest det saakaldte «litterære Venstre», for hvilket Dr. G. Brandes var Hovedlederen; men som Tilhænger af den religiøs-humane Livsopfattelse, som navnlig Viktor Rydberg er Tolk for, maatte B. bryde med den moderne Naturalisme. Det skete vel samtidig med Drachmanns «Ostende—Brügge», men kom først ret frem, da B. 1885 indtraadte i «Morgenbladets» Redaktion, og endnu mere, da han 1887 blev Bladets Hovedredaktør. Uden at fravige sit frisindede Standpunkt har han her paa litterære og sociale Omraader optaget Kampen mod Dr. G. Brandes og dennes Tilhængere. B. har skrevet flere smukke lyriske Digte, og et lille Udvalg foreligger i «Sange og Digte» (1887), der ogsaa indeholder en Række fortræffelig oversatte Poesier. Af andre litterære Arbejder kan nævnes Udgaver af P. A. Heibergs «Udvalgte Skrifter» og H. V. Kaalunds

«Efterladte Digte» samt flere Læsebøger, der erindre om, at B. i en Aarrække — indtil 1885 — var ivrig Skolemand.

B. blev 1873 gift med Skuespillerinde Betty Gulbrandsen; Ægteskabet opløstes 1879. Gjennem sin litterære Virksomhed er han kommen i nært Forhold til Kaalund, Liebenberg, Hostrup, Bjørnson, Drachmann og særlig til Viktor Rydberg, der 1882 har tilegnet B. sin ypperlige Digtsamling. *Bertel Elmgård.*

Borchsenius, Villads, 1739—78. Præst, blev født paa Aastrup ved Roskilde 2. April 1739; Faderen hed Gabriel Esaias B., Moderen Ingeborg f. Hammendrup. Han blev Student fra Slagelse Skole 1756 og tog 3 Aar efter Attestats. 1764 blev han Sognepræst for Husby Menighed og Prædikant til Wedellsborg Kapel i Fyn og døde 25. Febr. 1778. Hans Navn er blevet bekjendt ved hans uheldige «Historisk Katekismus, indeholdende en Kristens Skilderi eller det vigtigste af den kristelige Lærdom om Sæder og Dyder» (1777), som blev konfiskeret efter Biskop Ramus' Foranstaltning strax efter dens Udgivelse. B. havde vistnok de bedste Hensigter med Bogen, men den vidnede om en saare ringe Dømmekraft og anvendte Bibelens Lærdomme paa en saa taabelig Maade, at Kirkestyrelsen kunde have god Grund til at søge at hindre dens Udbredelse. Forbudet blev begrundet ved, at mange Udtryk i Bogen vare «paradoxe, ubestemte og urigtige, saa at den hverken kan eller bør blive bekjendt in Publico» (Luxdorphiana S. 292 ff.). B. var $\frac{1}{3}$ Gange gift. En Datter af første Ægteskab blev Digteren Chr. Winthers Moder og Biskop Rasmus Møllers anden Hustru.

Nyerup, Lit. Lex.

A. Jantzen.

Borck, se Borch.

Bording, Anders Christensen, 1619—77, Digter, er født i Ribe 21. Jan. 1619 og Søn af den ndfr. nævnte Christen Lauridsen B. I sine Digte mindes B. sin Barndom som munter og sorgløs, skjønt den falder i en mørk Tid, der maa have kastet sine Slag-skygger over den: Hexefølgelserne og tyske Indfald under Tredivaarskrigen hærgede Ribe, og den i Privatlivet herskende Raahed og Voldsomhed havde afsat blodige Spor i Digterens egen mødrene Slægt.

Fra sin Fødeby's Skole blev B. 1637 sendt til Universitetet, og hans Vers, deriblandt ogsaa nogle latinske, bære Vidne om, at han maa have været vel hjemme i Tidens klassiske Dannelse.

Men hans Studier afsluttedes først sent ved en Lærdomsprøve og førte ham aldrig ad den slagne Landevej til nogen borgerlig Stilling. Familiens betydelige Formue smeltede sammen, saa at B. maatte ernære sig selv som Huslærer paa jyske Herregaarde, først paa Stadsgaard (Constantinsborg) ved Aarhus, saa paa Brusgaard ved Randers i den Juulske Slægt, til hvis Medlemmer han har rettet flere af sine Digte. Her synes Digteren at have ført et muntret Ungdomsliv og skrevet de fleste af sine «verdslige Viser» i Tidens erotiske Hyrdestil. I nogle Aar havde han Tilhold hos sin ligeledes poetisk begavede ældre Broder, Præsten Laurids B. i Ulvborg ved Holstebro, men besluttede sig dog nu til at tage Magistergraden ved Sorø Akademi 1653. Hans spredte Digte havde imidlertid skaffet ham et Ry, der bevægede Rigsraad Tage Thott til at tage ham i sit Hus i Skaane, hvor den gamle Adelsmand gjerne saa sig omgivet af lærde og dannede Klienter, deriblandt ogsaa den berømte Latindigter og kgl. Historiograf Vitus Bering. Da Tage Thott døde 1658, stod B. hjemløs og ene, og nu begyndte hans Trængselsaar sammen med Fædrelandets Trængsler i Svenskekrigen. Han synes med Studenterne at have deltaget i Kjøbenhavns Forsvar og blev saa 1662 udnævnt til Rektor i Slangerup, en Stilling, som han dog næppe har egnet sig til, og som han allerede forlod Aaret efter. Derpaa førte han i Hovedstaden en ynkelig Tilværelse som Supplikant og Lejligheds poet, hvilken han selv skildrer i sine «Forhaabnings- og Forhalingsgriller», «Sendebrevet» til Gabel, «Æresknuden» til Generalavditør Poul Tscherning og «Den haarde Nøds bønlig Klageskrig» til Kongen. Men selv i denne Elen-

da han som en Betler laa
og maatte Klæder leje,

forlod hans lette Sind og muntre Lune ham ikke, og disse Digte høre til hans allerbedste. Han havde ogsaa Venner ved Hove, og i Begyndelsen af 1664 opnaede han et Kannikedømme som Lektor i Theologi ved Ribe Domkirke. Men hans ustadige Digternatur tillod ham ikke engang at opfylde de faa dermed forbundne Pligter. Forelæsninger forlangtes ikke mere, efter at Præsteuddannelsen fra Kapitlerne var gaaet over til Universitetet; men selv det til Lektoratet knyttede Præstekald maatte han lade besørge ved Vikar, og i sin Fødeby følte han sig under de forandrede Forhold ikke synderlig vel. Efter et Aars Forløb opgav han sin Stilling og begyndte, hvor han slap, i Kjøbenhavn.

Her var den nye Enevælde i Begreb med at indrette sig efter fransk Mønster, og fra Frankrig kom ogsaa den kuriøse Idé at forherlige den ved en Slags Hof- og Statstidende paa Vers. Man kastede sine Øjne paa B., og fra 1666 blev han aflagt med nogle norske Tiender for at udgive vor første regelmæssige Avis, «Danske Mercurius», i rimede Maanednumre. Hans nærmeste Forbillede synes at have været Nytaaroversigterne i Hamborger-Poeten Greffingers ellers i Prosa skrevne «Nordischer Mercur». Med dette poetiske Fabrikarbejde sled nu B. sin Tid hen indtil sin Død, skjønt han ved Tronskiftet 1670 mistede sine Tiender og først et Par Aar efter fik Erstatning. For Resten skilte han sig bedre, end man skulde vente, ved den trivielle Opgave at sætte hver Maaned politiske og andre Nyheder paa Rim med passende Virak til den landsfaderlige Styrelse; hans Blad synes at have været meget yndet, og han selv nød stort Digterry, da han døde 24. Maj 1677, ugift og i sin kraftigste Alder. Endnu mere voxede dette Ry i den følgende Tid, da Ole Borch, Reenberg og Sorterup kappes i Lovtaler over B. med Holberg, der

. . . ser en Hoben Trøst tit udi Brandtes Viser,
et Blad af Bordings Vers mod alle dem dog priser,

og med Gram i Fortalen til Bordings «Poetiske Skrifter», da disse første Gang bleve samlede 1735 af Rostgaard og P. Terpager.

Til Forstaaelse af, at B. i næsten 100 Aar kunde indtage Ærespladsen paa det danske Parnas som den, «hvis Navn var Digtekunstens eget», maa det erindres, at han optraadte kort efter, at Arrebo havde banet Renæssancens nye Kunstpoesi Vej hos os, og omtrent samtidig med, at Wichman og Søren Terkelsen fortsatte dens Tilegnelse i stadig mere ufri Tilslutning til tysk Digtning. Poesien opfattedes den Gang nærmest som Middel til Sprogets Opdyrkning, og hele Vægten blev lagt paa dens formelle Side i Modsætning til Middelalderdigtningens plumpe Uregelmæssighed. Men B.s Hovedfortrin er nu netop hans overraskende sproglige og metriske Lethed, der ligesom med ét Slag virkeliggjorde Tidens Forhaabninger om, at det danske Sprog skulde hæve sig lige saa højt som de beundrede fremmede. Dernæst er han national i Aand og Tone: han udtaler sig med Varme om Modersmaalet og om Forpligtelsen til at vaage over dets Renhed; selv optager han ældre Ord og Vendinger i stort Antal og benytter ved Siden af Alexandrineren og de kunstige tyske Visemelodier med Forkjærlighed

den gamle firfodede Jambe, der giver Verset et lettere og friere Sving. Han forløfter sig ikke paa Opgaver, der ligge over hans Kræfter, og hvor han holder sig fri for Renæssancepoesiens højtidelige Stil og oftest falske Pathos, faa hans i og for sig ubetydelige Vers en særegen Tiltrækning ved den Fordringsløshed og Naturlighed, hvormed de ere behandlede, saa vel som ved det jævne, ægte danske Lune, der krydrer dem, og som end ikke lader sig uden Vidnesbyrd i «Danske Mercurs» trættende Spalter. Endelig udmærkede B. sig ved større Originalitet end Forgængerne, for saa vidt disse udelukkende eller dog hovedsagelig havde virket som Oversættere.

Dermed er imidlertid ogsaa sagt, hvad der kan siges til B.s Ros. Nye Tanker og vide Syner maa vi lige saa lidt søge hos ham som egentlig digterisk Flugt og Inspiration. Hans «aandelige Viser» staa tilbage for Arrebos, endsige for Kingos, og hans «verdslige Viser» røbe stærk Paavirkning af Terkelsens «Astræe Sjungekor» og dettes tyske Mønstre, ogsaa i den gennemgaaende Hyrdetone. Den betydeligste af dem, Phaëtonsvisen, er en ikke overalt lige vellykket Efterdigtning efter Ovid. Betegnende for B. selv som for Tidsforholdene i det hele er det, at han i Grunden vandt sine Lavrbær i en aldeles underordnet Digtart, Lejligheds poesien. Digteren var den Gang saa temmelig afskaaren fra Beskæftigelse med alle højere og ædlere Ideer: Fædreland og Frihed vare farlige Ord at nævne under den unge Enevælde, da Nationalfølelsen opslugtes af Loyaliteten over for Kongen; Naturfølelsen er heller ikke stærkt udpræget hos B., og Erotikken maatte vogte sig for at «stride mod Ærbarhed» og krøb derfor helst i den fremmede Hyrdedragt. Ved Siden af Latindigtningen var det ene den religiøse Digtning, der nød Opmuntring, helst naar den som hos Kingo støttedes af en anset Stilling; men verdslig Poesi paa Modersmaalet havde intet Publikum, og den, der som B. vilde leve af sin Pen, var ilde stedt endnu langt ned i Tiden, som vi se af Ambrosius Stubs og Ewalds Exempel. Det gjaldt da at finde Patroner, som vilde lønne Digteren, enten direkte med Penge eller ved at skaffe ham Ophold og Livsstilling, og denne Nødvendighed paatrykte let Poesien et Præg af personlig Smiger, for ikke at sige Kryberi, hvilket B. ikke var Mand for at hæve den ud over. Som adelige Herrers afhængige Husfælle, som nødlidende Supplikant og betalt Lejlighedsdigter, til sidst som en Slags fast ansat Hofpoet har han aabenbart altid taget sig Livet let og Digtningen ligesaa, som en

Adspredelse eller en Indtægtskilde. Derfor blev hans meste Poesi «Frydeskrig» ved fyrstelige Personers Fødsel, Hylding eller Bilager, «Cimbriske Nordens Taare» ved deres og «Hjærtensuk» ved andre Stormænds Død, Bryllupsdigte og Gravvers, versificerede Ansøgninger og Taksigelser, ofte i overdrevne, opstyltede Udtryk med stadig tilbagevendende Opfordringer til Havet, Bælt og Sund om at standse sit Løb og afgive tilstrækkelig Væde til Taarer ved den afdødes Baare, eller Forsikringer om, at Stævns og Møens Klint skal flytte sig til Island eller Hessen, før hans Minde ud-slettes.

B. betegner altsaa ikke som Arrebo nogen ny Epoke i vor Digtekunst. Han tog kun Lejlighedsdigtningen, som han fandt den, og stemte den en Tone højere ved den Kvikhed, Smag og Lethed, som er noget individuelt hos ham, og som han ikke kunde meddele sine Efterfølgere. Derimod bearbejdede han Sproget for dem og føjede ogsaa denne lavere Art af Poesi ind under den nye Kunstdigtnings Regler; men derved bidrog han rigtignok sit til, at Lejlighedsdigtningens Vande efter hans Tid i endnu højere Grad end før overskyllede hele vor poetiske Litteratur.

Nyerup og Rahbek, Den danske Digtekunst III. Petersen, Den dsk. Lit. Hist. III. Stolpe, Dagspressen i Danmark II. J. Paludan, Renaissancebevægelsen i Danmarks Lit.

J. Paludan.

Bording, Christen Lauridsen, 1578—1640, Læge. Han var en Søn af Mag. Laurids Bording (ell. Bordum) i Aarhus og fødtes her 8. Sept. 1578. Efter et Par Aars Udenlandsrejse blev han Skolemester i sin Fødeby, men opgav denne Plads for at gjøre et længere Ophold i fremmede Lande, hvor han træffes i Leipzig og Padua. Efter sin Hjemkomst blev han Læge hos Prins Christian, Christian IV's Søn, og tog 1611 Doktorgraden i Kjøbenhavn. Derefter blev han 1613 Medikus i Ribe, efter at denne Stilling i nogle Aar havde været ubesat efter Amerinus' Død, og ægtede der Ingeborg, Raadmand Anders Sørensen Klyn's yngste Datter, med hvem han fik en temmelig stor Formue. Som Læge har han næppe været meget virksom. 1638 blev han Ærkedegn i Kapitlet; i det dermed forbundne Regnskabsprovsti var han dog mindre heldig med Bestyrelsen af de ham underlagte Kirkers Kapitaler. Han døde 28. Marts 1640; hans Enke overlevede ham i 28 Aar tillige med 2 Sønner og 2 Døtre; blandt de første er den bekjendte Digter Anders Bording.

Kinch, Ribe Bys Hist. og Beskr. II, 365 f.

J. Kinch.

Bording, Jacob, 1511—60, Professor, Livlæge, var født i Antwerpen, hvor hans Fader, Nicolaus B., var en velhavende Kjøbmand. Besøgte først Pædagogiet i Løwen, siden Universitetet i Paris, hvor han lagde sig efter Lægevidenskaben og den Aristoteliske Filosofi; studerede senere videre ved den berømte Lægeskole i Montpellier; blev 1538 af sin Velynder Kardinal Sadoletus kaldet til Rektor ved Skolen i Carpentras og tog 1540 den medicinske Doktorgrad i Bologna. Ved Læsning af Melanchtons Skrifter blev han imidlertid stemt for Reformationen, hvorfor han 1541 maatte opgive sin Stilling i Carpentras og begive sig tilbage til Antwerpen, hvor han i 4 Aar praktiserede som Læge. Men da hans religiøse Bekjendelse ogsaa her vakte Forfølgelse imod ham, begav han sig 1545 til Hamborg, hvor han i nogle Aar virkede som Stadslæge. Her fra kaldtes han 1550 til Professor i Medicinen i Rostock; samtidig var han Livlæge hos Hertugen af Meklenborg. Da Kong Christian III var bleven opmærksom paa ham, kaldte han ham 1557 her til for at overtage den ledige Plads som Livlæge og Professor i Medicinen ved Kjøbenhavns Universitet. I denne Stilling gjorde han udmærket Fyldest, og han roses som «en kostelig lærd og velforfaren Mand» af en hæderlig og retskaffen Karakter. Christian III satte megen Pris paa ham og forlenede ham 1558 med Kongsgaarden Hvidør. Ved Juletid samme Aar stod han ved sin Herres Dødsleje paa Koldinghus, og 13. Febr. 1560 holdt han paa Latin Ligtale over ham i Odense og skildrede smukt og sandt den afdøde Konges Karakter. Frederik II beholdt B. i sin Tjeneste; men han døde allerede 5. Sept. 1560 som Universitetets Rektor. Til Melanchton stod B. i et nært Forhold, og man har flere Breve vexlede mellem dem. Hans videnskabelige Hovedværk: «*Φυσιολογία, Ὑγιεινή, Παθολογία*, prout has medicinæ partes in inclytis academiis Rostochiensi et Hafniensi publice enarravit J. B.» blev først mange Aar efter hans Død udgivet i Rostock (1591) i 2 Dele af Dr. Levinus Battus. — I Carpentras havde B. 10. Nov. 1538 ægtet Francisca Nigroni, af genuesisk Slægt. Hun overlevede ham med en stor Børneflokk og drog efter Mandens Død til Rostock. Blandt Sønnerne er især bekjendt Juristen Jacob B., der blev Professor i Rostock og Kansler hos Hertugen af Meklenborg.

Rørdam, Kbhvns Universitets Hist. 1537—1621 I, 642 ff. Steph. Doleti Orationes, Epistolæ et Carmina. Schirmacher, Joh. Albrecht I, Herzog v. Mecklenburg I, 57. II, 395 ff.

H. F. Rørdam.

Bording, Laurids, 1610—77, Lektor. B. var født 10. Febr. 1610 i Aarhus, hvor hans Fader, Jens B., var Raadmand. 1631 blev han Student og var fra 1633—38 Hører paa Herlufsholm, som han forlod for at rejse udenlands som Præceptor for Tønne Juul til Taarupgaard. Efter at have besøgt Holland, England, Frankrig, Italien og Schweits kaldtes de tilbage i Krigsaaret 1644. Efter et zaarigt Ophold i Sorø som Hovmester for Axel Sehested ledsagede han denne paa en fleraarig Udenlandsrejse, der til Dels førte ham til de samme Steder, han tidligere havde gjæstet. Da B. 1652 var kommen hjem, kaldedes han til Professor i Historie ved Sorø Akademi, men opgav s. A. dette Embede, da han udnævntes til Lector theol. og Kannik i Aarhus; Aaret efter erhvervede han Magistergraden i Sorø. Han havde nu naaet det Maal, han havde stræbt efter, som det fremgaar af Breve fra ham til Ole Worm; hans Ærgjerrighed var tilfredsstillet ved at opnaa Lektoratet, og hans Ønske om at bo i sin Fødeby, til hvilken han ved Slægt og Venskabs Baand var stærkt knyttet, var opfyldt. Her levede B. et roligt Liv indtil 1674, da han følte Kræfterne svækkes og derfor opgav Embedet. Han trak sig nu tilbage til Ryomgaard, som han havde ladet sig udlægge for Gjæld; for sig og Descendenter opnaaede han den Begunstigelse at faa adelige Privilegier med Hensyn til sit Jordegods. B. døde paa sin Gaard 30. April 1677. Man har fra hans Haand kun et eneste lille litterært Arbejde, en Slags historisk Propædevtik under Titel: «De utraqve historia recte legenda atqve intelligenda» (1654). B. havde 25. Sept. 1653 ægtet Ingeborg Broberg, f. 8. Juli 1633, Datter af Borgmester i Aarhus Rasmus Nielsen; hun overlevede ham længe og døde paa Ryomgaard 25. Marts 1709.

Personalhist. Tidsskr. 2. R. II, 85 ff. Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 595 ff.

G. L. Wad.

Borggaard, Albert, 1659—1751, Officer, er født i Holbæk i Jylland 10. Nov. 1659. Da han var omtrent 15 Aar gammel, blev han Kadet ved Dronningens Regiment til Fods og var saaledes allerede 1675 nærværende ved Wismars Belejring. Aaret efter var han med et Detachment Infanteri om Bord paa Flaaden og deltog i Niels Juels store Søslag under Øland 1. Juni. Senere deltog han i næsten alle de vigtigste Slag i den skaanske Fejde. I Slaget ved Lund gjorde han første Gang Tjeneste ved Artilleriet som Konstabel og kan vel allerede fra nu af regnes som hørende til denne Vaabenart. Det var saaledes fra en tidlig Alder, at han

begyndte sit Krigerliv, og han maa allerede den Gang have tildraget sig Opmærksomhed og have lagt Dygtighed for Dagen; thi efter Freden 1679 blev han udnævnt til Fyrværker og ansat ved Landmaalingen paa Sjælland, ja Aaret efter blev han sendt til Berlin for at gjøre sig bekjendt med det brandenborgske Artilleri og der fra til Strasburg for at uddanne sig i Ingeniørvæsen. 1682 blev han udnævnt til Sekondlieutenant ved sit Regiment og kaldt tilbage til Glückstadt. Kort efter blev han beordret til at ledsage daværende Oberst i dansk Tjeneste Hertug Ferdinand Vilhelm af Württemberg, der havde faaet Tilladelse til som frivillig at rejse til Wien for at deltage i det berømte Forsvar af denne By imod Tyrkerne. Ved sin Hjemkomst 1684 blev B. brugt som Ingeniør i Oldenburg og fik derefter atter Ordre til at følge Hertugen, der som Volontær gik til Ungarn. Selv deltog han 1686 som Volontær i Ofens Belejring, hvor han gjorde stort Bytte. Paa den Tid blev han udnævnt til menig i Drabantgarden, men da han kom hjem 1687, blev han anvendt ved Kjøbenhavns Befæstning. Skjønt alt saaledes lovede B. en lys Fremtid, ung, anset og anerkjendt, som han var, forlod han dog pludselig paa den Tid (1688) sit Fædreland for aldrig at gjense det mere. Grunden hertil er aldrig blevet klart oplyst. Det fortælles, at han, misfornøjet over en Forbigaaelse i Avancement, lod sig forlede til at udfordre sin Major, og at han derfor, da der netop var udstedt strænge Forbud imod Dueller, skyndsomst maatte forlade Landet, uagtet Duellen ikke fandt Sted.

I nogle Aar søgte han nu sin Lykke forskjellige Steder, først i Polen, saa i Preussen, indtil han 1691 som Volontær i den franske Hær tillige med nogle Landsmænd tog Del i Namurs Belejring og udmærkede sig saaledes, at Ludvig XIV lod ham udbetale en større Sum Penge og tilbød ham Kapitajns Bestalling. Men B. har næppe haft Lyst til at tjene imod sine Landsmænd, der som Hjælpetropper kæmpede i den engelsk-hollandske Hær; thi strax efter Namurs Erobring 1692 tog han Tjeneste i den engelske Armé som Fyrværkermester, og fra nu af indtil sin Død blev han i engelsk Tjeneste. England maa derfor regnes som hans andet Fædreland, som alle hans store Egenskaber kom til gode. 1695 blev han udnævnt til Kapitajn og Adjudant. Efter Freden i Rijswick 1697 var han en af de meget faa fremmede Officerer i det engelske Artilleri, som ikke bleve afskedigede, men han blev beordret til at lede Indskibningen af Artilleriet til England, hvortil

han nu første Gang kom 1698. I nogle Aar opholdt han sig her i Uvirksomhed, og han gjorde den Gang et Forsøg paa at komme tilbage til Danmark. Saa udbrød den spanske Arvefølgekrig. Næsten uafbrudt i 9 Aar deltog han i Kampen i Spanien og fulgte — som Chef for det engelske Artilleri — Hæren paa dens mangfoldige besværlige Marcher og Kontramarcher og var tilstede ved alle Slag og Belejringer. 1706 blev han Oberst af Artilleriet og 2 Aar efter Chef for det hele engelsk-østerrigske Artilleri i Spanien. Altid utrættelig og forrest i Kampen blev han tit og ofte saaret, ved Zaragoza fik han 1710 4 Saar, men deltog dog i Slaget ved Villaviciosa 10. Dec. s. A., hvor han — efter at have indlagt sig stor Berømmelse — atter blev meget haardt saaret og fanget. Efter et langt Sygeleje lykkedes det ham at blive udvexlet og at komme tilbage til England, hvor han 1712 blev udnævnt til Overfyrværker, en høj Stilling i det engelske Artilleri. Aaret efter endte Krigen i Spanien ved Freden i Utrecht.

Kort efter sin Hjemkomst indgav han til Regeringen en Plan om en Omdannelse af Artilleriet. Men uagtet han var i høj Gunst hos Dronning Anna — maaske til Dels paa Grund af hans Landsmandsskab med hendes Gemal, den danske Prins Jørgen —, kom disse Planer dog først senere til Udførelse. 1714 mistede han ikke alene sin høje Beskytterinde, men samme Aar døde ogsaa hans Hustru, Barbara Bradshaw, med hvem han var blevet gift o. 1702. Han giftede sig igjen 1715 med Cathrine Mikkelsen, en Søster til Præsten ved den danske Kirke i London, til hvem B. i mange Aar stod i Forhold som en af denne Kirkes Forstandere.

Under de krigerske Bevægelser, som opstode i England ved det Stuartske Oprør 1715—16, lærte man først Artilleriets daarlige Tilstand at kjende, og nu blev det B. paalagt at indgive Forslag til Anskaffelsen af nyt Materiel. Hans gennemgribende Forslag bleve antagne og udførte under hans Ledelse, og han blev paa den Maade saa at sige den egentlige Skaber af det engelske Artilleri. Ved Expeditionen til Vigo i Spanien 1719 fik han som Chef for Artilleriet Lejlighed til selv at prøve og for andre at bevise sit Systems og sine Opfindelsers Fortrinlighed. Uagtet hans nærmeste foresatte hæmmede ham en Del i hans Virksomhed og i hans Avancement, fortsatte B. dog sine Bestræbelser, og han opnaaede da ogsaa at se disse paaskjønnede i rigt Maal. Han var i særdeles Gunst hos Kong Georg I, der udnævnte ham til Brigadér 1727, og da Kongen døde, udnævnte hans Efterfølger

ham s. A. til Oberst for det kgl. Artilleriregiment. Det var B. selv, der havde oprettet dette Regiment, der indbefatter det hele engelske Artilleri, og som senere er blevet saa betydelig udvidet. Det fik Garnison i Woolwich tillige med Akademiet, der uddannede Artilleriofficererne, for hvilket B. tillige var Chef.

1735 blev han udnævnt til Generalmajor og 1739 til General-lieutenant. Han var den Gang 80 Aar gammel, men kraftig og livsfrisk varetog han sin anstrængende Virksomhed. Han døde først 7. Febr. 1751, 92 Aar gammel og blev begravet i den danske Kirke i London. Regimentets Officerer lode hans Maleri ophænge i Repositoriet i Woolwich med en Indskrift, der nævner hans Deltagelse i 18 Batailler og 24 Belejninger og bl. a. fremhæver, at Storbritannien skylder ham, at Artillerividenskaben blev bragt i regulært System. Han efterlod sig ikke alene et udmærket Navn i den engelske Hærs Historie, men et Ry for at have været en Mand af den strængeste Redelighed og Hæderlighed.

Milit. Repertorium V. L. Stephen, Dictionary of nat. biography V.

P. F. Rist.

Borgaard, Carl Peter, 1801—68, Forfatter og Oversætter. Han blev født i Kjøbenhavn 20. Dec. 1801 som Søn af Klædekræmmer Peter B. og Karen f. Hvass og sattes efter Konfirmationen i Lære hos den rige Lærredshandler Kierkegaard paa Kjøbmagergade. Her var han til sit 23. Aar, da hans Principal kom hans stadig tiltagende Vide- og Læselyst til Hjælp ved at sætte ham i Stand til at studere; 1826 tog han Artium og Aaret efter anden Examen. Men i Steden for at forfølge den videnskabelige Bane videre slog B. ind paa et frit æsthetiserende Liv og deltog med Iver i Studenterforeningens selskabelige Samkvem. 1838 opførtes anonymt hans Enaktslystspil «Formiddagen efter Ballet», som imidlertid, trods en livfuld og naturlig Dialog, henlagdes efter kun 3 Opførelser, fordi Publikum energisk protesterede mod Stykkets Sujet, der var hentet fra en i det kjøbenhavnske Selskabsliv nylig forefalden Begivenhed. Samme Aar tiltraadte B. en 2aarig Udenlandsrejse til Tyskland, Østerrig, Italien og Schweits som Mentor for den unge Baron Herman Løvenskiold, der alt den Gang var en lovende Komponist og efter Hjemkomsten skrev Musikken til B.s 1841 opførte Æventyrkomedie: «Hulen i Kullafjæld». Aaret efter dramatiserede B. La Motte Fouqués berømte Æventyr «Undine», og Bearbejdelsen opnaaede, med Musik af J. P. E. Hartmann, 9 Opførelser. Af Oversættelser for det danske Theater har han

leveret ikke mindre end hen imod 40, hovedsagelig Stykker af Scribe, Dumas, Delavigne, Bayard, Victor Hugo, Fr. Halm o. fl., og denne Virksomhed fortsatte han for det norske Theater. Efter at han i Fyrrerne en Tid lang havde redigeret Ugebladet «Portefeuillen» (hvori han skrev en sammenhængende Række Skitser af kjøbenhavnsk Samfundsliv under Titelen «En Mackintoshes Memoirer») samt forsøgt sig med Udgivelsen af en belletristisk Journal, «Freia», overtog B. nemlig i 1851, kort efter Studentermødet i Christiania, den kunstneriske Ledelse af den norske Hovedstads Theater. Medens han personlig var vel yndet af Kunstnerne og affholdt af sin store Omgangskreds, savnede hans studenterburschikose Personlighed og hans kontemplativt fredelskende Gemyt sikkert i alt for høj Grad den Energi, som udkrævedes paa denne besværlige Post, særlig under saa vanskelige Forhold, som utilstrækkelige Subsidier og den norske litterære Ungdoms begyndende Kamp mod de danske Skuespillere frembøde. B. hævdede dog sin Stilling indtil Jan. 1863, da han med Indtægten af en Afskedsbeneficce og en lille Pension, som hans mange Venner havde sikret ham, forlod Norge og paa ny bosatte sig i sin Fødeby. Skjønt her en yngre Studenterslægt var voxet op, var B.s Navn den dog endnu i Minde som knyttet til «Ruskantaten» i dens ældste Form, til adskillige joviale Sange og til Plougs Vise: «At du, som, smykt med ærværdigt Mos». Den gamle Student trivedes, trods de forandrede Forhold, godt i Foreningen, men afgik efter nogle Aars Forløb pludselig ved Døden 22. April 1868.

Erslew, Forf. Lex. Halvorsen, Norsk Forf. Lex. Cabiro, Udvalgte Feuilletoner, 1870.

P. Hansen.

Borgen, Bonaparte, 1798—1884, Rektor, blev født 17. Jan. 1798 paa Gaarden Bolettesminde i Holbæk Amt, hvor hans Fader, Andreas B., den Gang levede som Landmand. Hans Moder var Bodil Maren f. Hansen, Datter af Kjøbmand H. i Holbæk. Han blev 1815 Student fra Borgerdydskolen i Kjøbenhavn, underviste derpaa i begge Borgerdydskolerne, blev 1824 Timelærer ved Metropolitanskolen, tog 1825 filologisk Embedsexamen, blev 1826 Adjunkt og 1830 Overlærer ved Metropolitanskolen, 1837 Rektor i Randers, hvorfra han 1844 forflyttedes til Metropolitanskolen. 1845 blev han Professor, 1862 Etatsraad. 1871 tog han sin Afsked. Han døde 7. Marts 1884 i Kjøbenhavn. Han var gift med Marcine Christine Borgen, Datter af hans Farbroder, Bogholder B. Han har udgivet

nogle Programmer, af hvilke 3 indeholde Brudstykker af en latinsk Grammatik, og nogle Digte. Han var en yderst samvittighedsfuld og nøjagtig Lærer. Hans Nidkjerhed kunde stige til lidenskabelig Heflighed, men beherskedes af hans inderlige Godmodighed og Humanitet.

Erslew, Forf. Lex. Metropolitanskolens Program 1872. *S. B. Thrige.*

Borgen, Vilhelm August, 1801—84, Skolemand, Broder til den foregaaende og født 2. Juli 1801 paa Nøragergaard ved Slagelse. B. blev Student 1819 og efter anden Examen 1820 Lærer ved det lærde Institut i Fredericia, 1824 Lærer ved Borgerdydskolen i Kjøbenhavn, hvorfra han var dimitteret, og 1829 ved det v. Westenske Institut, hvis Bestyrer han var fra 1832 til 1844, de 7 første Aar i Forening med K. C. Nielsen, senere Rektor ved Realskolen i Aarhus. Fra 1844 var han Direktør for Borger- og Almueskolevæsenet i Kjøbenhavn, indtil han indtraadte som Kultusminister i det Rotwittske Ministerium (2. Dec. 1859 — 24. Febr. 1860). 1846 valgtes B. til Stændersuppleant for Kjøbenhavn og havde som Landstingsmand for 2. Valgkreds 1849—66 Sæde paa Rigsdagen, hvor han sluttede sig til Venstre. B. deltog i Oprettelsen af Idiotanstalten paa Gl. Bakkehus, i hvis Bestyrelse han sad 1855—80, de sidste 20 Aar som Formand. B. blev tit. Professor 1851, Etatsraad 1878. Han ægtede 1837 Marie Vilhelmine Andrea Schøning, Datter af Oberstlieutenant og Kommandant paa Bornholm P. H. S. B. døde 27. Maj 1884. — Som Rigsdagsmand og Minister var han ikke fremtrædende; men som praktisk Skolemand havde han megen Betydning. Han var en grundig og aandfuld Lærer og som Skolebestyrer usædvanlig klar over Undervisningens Maal og Midler. Som Kjøbenhavns første Skoledirektør fremkaldte han gennemgribende Reformer i Kommunens Skolevæsen (Opførelse af Skolebygninger, Forening af de spredte Skoler til organiske Enheder, Ansættelse af Skoleinspektører, Forhøjelse af Lærernes Løn og Forbedring af Undervisning og Disciplin). I Idiotanstaltens Bestyrelse var han den ledende Personlighed, og hans pædagogiske Indsigt var af stor Betydning ved Organisationen af denne Anstalt. Af hans Skrifter om og for Skolen have hans «Vejledning til Affattelse af Udarbejdelser i Modersmaalet» (1840) og hans danske Læsebøger (1843 og senere), hvilke sidste han udgav i Forening med G. F. F. Rung, oplevet mange Oplag.

Erslew, Forf. Lex. Nord. Convers. Lex., 3. Udg.

Joakim Larsen.

dal Borgo di Primo, Olinto, 1775—1856, Diplomat. Født i Pisa inden for Ægteskab bar han sit borgerlige Familienavn *Giusti* til Trediveaarsalderen, da han ved Adoption erholdt den pisanske Advokat dal Borgos adelige Navn og Vaaben. I 1811 fulgte han som Privatsekretær Gesandten H. Schubart til Danmark, udnævntes her til Legationsraad og ægtede Aaret efter en Adoptivdatter af Statsminister Schimmelmann, Louise f. Wesselhoff. Hans Oversættelse af Oehlenschlägers «Correggio» paa Italiensk udkom i Pisa 1812. I 1817 drog han som dansk Generalkonsul til Brasilien, hvorfra han siden hjembragte en betydelig Samling tropiske Fugle, som han skjænkede Musæet i Kjøbenhavn. I 1821 fulgte han det fordrevne Kejserhof til Lissabon og forfremmedes til Gehejmelegationsraad; blev Kammerherre 1825. Efter et længere Ophold i Danmark sendtes han 1830 som Chargé d'affaires til Madrid, blev Kommandør af Danebrog 1840. Udnævntes i 1848 til Ministerresident ved de spanske og portugisiske Hoffer og døde en Maanedes Tid efter sin Entledigelse fra denne Post, 5. Nov. 1856. Hans Yndest som Diplomat skaffede ham foruden mange fremmede Ordener Værdigheden som spansk Baron *d'Asilo*. Hans rene og pletfri Karakter erkjendtes af Samtidens ædleste og er hævet over Medisancens Angreb (i «Breve fra danske og norske, udg. af L. Daae», 1876).

Schubarts Papirer i Kongerigets Arkiv og sammes Avtobiografi i Ny kgl. Saml. 1386 d, Fol. Erslew, Forf. Lex.

J. Bloch.

Borgsmed, Peder, —1572, Præst, kaldes Ryanus og betegnes derved som født i Ry i Jylland. Da han i Okt. 1516 immatrikuleredes ved Universitetet i Rostock, føjedes der «de Arusia» til hans Navn, hvorefter vel kan sluttes, at han kom fra Aarhus Skole, der den Gang styredes af den navnkundige Skolemand Dr. Morten Børup. I Aaret 1530 forekommer han som evangelisk Prædikant i Horsens, da han udgav et lille reformatorisk Skrift, «En liden Indgang i Skriften», trykt i Viborg. Lyskander roser ham som en velstuderet, forstandig og retsindig Mand, en dygtig Prædikant og en ivrig Modstander af Romerkirken; ligeledes omtaler han ham som heldig Salmedigter. Vi kjende dog kun en enkelt Salme af ham, der findes i Hans Thomesens Samling. Han skal være død 18. Dec. 1572. Det kan bemærkes, at han *ikke*, som flere have antaget, er identisk med Peder Storm, der ogsaa var Præst i Horsens i Reformationstiden.

Danske Mag. I, 157 ff. Worm, Lex. ov. lærde Mænd. *H. F. Rordam.*

Bork, Ole, 1772—1846, Præst, Søn af Graver ved Frue Kirke i Aarhus Peder Jensen og Johanne Andersdatter, er født i Aarhus 29. April 1772. Han blev opkaldt efter Stiftamtmand O. B. de Schouboe, hos hvem Faderen havde været Tjener. Han blev Student 1790, tog Attestats 1793 og blev derefter Huslærer hos Provst Høegh i Gjentofte. 1796 kaldedes han til Sognepræst i Gjødvad og Balle i Aarhus Stift og ægtede Else Høegh (f. 1767 † 1821), en Datter af O. Høegh-Guldbergs Broder, Præsten N. H. i Norge. 1805 forflyttedes han til Borup i samme Stift, og 1819—23 bestyrede han tillige Gimming og Lem Sogne. Ved sit 50aarige Jubilæum 1846 blev han Konsistorialraad og døde 15. Dec. s. A. — Han var en nidkær Præst og en begavet Taler, der indtil sin høje Alderdom hver Søndag samlede sin Menighed i en exempellos Fuldtallighed i sin Kirke og katekiserede efter Prædikenen den voxne Ungdom med et Liv, som atter affødte Liv. Han har bl. a. udgivet en «Geografisk og historisk Lærebog for Almueskolerne» (1815; 2. Opl. 1818), «Nyttige Breve for Menigmand» (1821) og «En Andagtsbog for Børn» (1834).

F. Barfod, Danmarks Gejstlighed I, 201 f. Erslew, Forf. Lex. *L. Koch.*

Bornemann, Anker Vilhelm Frederik, 1763—1854, Justitiarius i Højesteret, en Søn af ndfr. anførte Generalavditor Vilhelm B. († 1801), fødtes 26. Juli 1763, blev 1779 Student, 1782 juridisk Kandidat, s. A. Protokolsekretær i Højesteret, 1788 Assessor i Hof- og Stadsretten, 1793 Assessor i Kjøbenhavns Politiret, 1795 Generalavditor for Norge, 1798 tillige Deputeret i det norske Generalitets- og Kommissariatskollegium, 1801 Generalavditor for Danmark og Hertugdømmerne, 1802 tillige extraordinær Assessor i Højesteret, 1805 desuden Civildeputeret i det danske General-Kommissariatskollegium, 1811 adlet og 1822 i Følge Reskript fra Kongen, udstedt samme Dag, som Justitiarius Feddersen døde, Justitiarius i Højesteret, en Udnævnelse, der synes at have været Rettens Medlemmer mindre behagelig. 1824 blev han Kommandør af Danebrog, 1826 Storkors af Danebrog og 1828 Gehejmekonferensraad; 1843 entledigedes han og døde 19. Juli 1854. — I Conradine Dunkers «Gamle Dage» omtales han under Skildringen af Selskabslivet i Christiania i Slutningen af det 18. Aarhundrede som en munter, vittig, underholdende og i Anekdoter udtømmelig Mand, derhos som Medstifter af og administrerende Direktør for det dramatiske Selskab i Christiania, ved hvis Forestillinger han glimrede i komiske Roller, navnlig som

en mesterlig Gjengiver af sin fordums Lærer J. H. Wessels «Johan v. Ehrenpreis». At han derimod langt fra var almindelig afholdt i de Kredse, i hvilke han senere bevægede sig her i Kjøbenhavn, fremgaar af forskjellige Udtalelser i de af L. Daae udgivne «Breve fra danske og norske» (1876). — Han ægtede 2. Juli 1794 Anna Caroline Svane; efter hendes Død (3. Febr. 1803) giftede han sig 12. Okt. 1804 med Harriet Parsons (f. 25. Dec. 1772 i Devonshire i England, † 22. Febr. 1866). *G. Kringelbach.*

Bornemann, Cosmus, 1637—92, Professor og Borgmester, var født i Haderslev 28. Dec. 1637; hans Fader var ndfr. nævnte Lic. juris Philip Julius B. Efter at være privat undervist blev han indskreven ved Universitetet 1652, hvor han studerede i nogle Aar, indtil han 1656 tog Bakkalavrgraden og rejste til Rostock for at fortsætte sine Studier, men inden Aarets Udgang kaldte Efterretningen om hans Moders dødelige Sygdom ham tilbage. Den snart efter udbrydende Krig holdt ham hjemme, og han deltog som Korporal ved Studenterkorpset i Kjøbenhavns Forsvar. Da Krigsfaen var overstaaet, gjenoptog han sine Rejseplaner og begav sig 1660 til Danzig; med det nederlandske Gesandtskab, der havde overværet Fredslutningen i Oliva, fulgtes han der fra til Nederlandene, hvor han væsentlig studerede i Franeker, besøgte siden Frankrig og vendte tilbage til Danmark 1665. B. var som sin Faders Søn vel anskreven hos Kongen, og en formaaende Velynder synes han at have haft i Kansler Theodor v. Lente. B. fik da ogsaa snart Embede, i det han 1667 ansattes som Professor juris ved Universitetet; Aaret efter erhvervede han den juridiske Doktorgrad for en Afhandling «de hereditate peregrinorum», og 1671 overtog han Funktionen som Vicebibliothekar ved Universitetets Bibliothek, ved hvilket han 1689 succederede Oluf Borch som første Bibliothekar. 1684 og 1689 var han Rektor. Ved Siden af sin akademiske Virksomhed havde han ogsaa anden Embedsgjerning, i det han 1684 blev Borgmester i Kjøbenhavn, 1685 tillige Assessor i Højesteret og 1689 Kancelliraad. B. døde 3. Sept. 1692. Hans Virksomhed har kun efterladt sig saare svage Spor; en Disputats «de ostracismo», som han holdt i Franeker (1663), og en latinsk Lejlighedstale udgjøre tillige med ovfr. nævnte Disputats hele hans Forfattervirksomhed. B. havde 7. Okt. 1668 ægtet Ole Worms Datter Dorthe, f. 1644 † 1707.

Universitetsprogram over B. Worm, Lex. ov. lærde Mænd. Moller, Cimbria lit. Ny kgl. Saml. Nr. 361, 8vo. *G. L. Wad.*

Bornemann, Frederik Christian, 1810—61, Retslærd, Søn af ndfr. nævnte Prof. M. H. B., fødtes i Kjøbenhavn 18. Okt. 1810. Han nød Undervisning i Metropolitanskolen og dimitteredes fra denne til Universitetet 1827 med Udmærkelse. Med samme Udfald bestod han Aaret efter den filosofiske Examen. Han studerede derefter Retsvidenskaben, men fortsatte tillige, levende bevæget af Tidens aandelige Rørelser, Studiet af Filosofien. I Aaret 1833 tog han den juridiske Embedsexamen, ved hvis theoretiske Del han hædredes med Udmærkelse. I Begyndelsen af 1834 ansattes han som Volontær i det danske Kancelli, men tiltraadte allerede samme Efteraar med offentlig Understøttelse en toaarig Rejse til Frankrig og Tyskland, under hvilken han beskæftigede sig med Studiet af Retsvidenskaben og Filosofien, særlig ved det sidste Lands berømteste Universiteter. I Aaret 1839 tog han den juridiske Licentiatgrad, blev kort efter Kancellist i det danske Kancelli, men ansattes allerede samme Aar som Lektor ved det juridiske Fakultet og viede derefter sine Manddomsaar til den akademiske Lærervirksomhed, fra hvilken han 22 Aar efter bortkaldtes ved en tidlig Død, 6. Okt. 1861. I Aaret 1840 var han bleven udnævnt til Professor extraordinarius i Lovkyndigheden og 1844 til Professor ordinarius, hvilket medførte hans Indtræden i Konsistorium. I Aaret 1848—49 var han Universitetets Rektor, fungerede som Prorektor i 1851 efter H. C. Ørstedes Død og valgtes efter Konsistoriums Omdannelse to Gange senere til Rektorembetet, som han beklædte det Aar, han døde. I Aaret 1846 udnævntes han til extraordinær Assessor i Højesteret og 1856 til Etatsraad. Han ægtede 1839 Konferensraad, Professor L. Engelstofts Adoptivdatter, Mette Marie E., som døde allerede i Aaret 1846. I Aaret 1849 ægtede han Elvire Marie Anna Adolphine Préalles Datter af fransk Emigrant P., Institutbestyrer i Slesvig, senere i Kiel.

Som Universitetslærer maa B. regnes blandt de ypperste, det juridiske Fakultet har at nævne, og den Indflydelse, han har øvet paa det juridiske Studium og derved middelbart paa det praktiske Retsliv, er meget betydelig. Af Retsvidenskabens to Foryngelseskilder, Retshistorien og Retsfilosofien, var han efter sit hele Anlæg og Udvikling naturlig kaldet til at øse af den sidste, og til at gjøre dette med Udbytte for Rettens Theori og Praxis besad han i en sjælden Grad Forudsætningerne. Udgaet fra et Hjem, hvor almene aandelige Interesser havde et Fristed, under Omgang med en Fader, for hvem Rettens universelle Problemer vare den daglige

Syssel, og allerede fra Skolen i nært Venskabsforhold til en Aandsfælle som H. Martensen fik han tidlig Interesse for filosofiske Studier. Sin bestemte Retning fik denne Interesse ved den fra Hegel udgaaede Fornyelse af Filosofien, der i B.s Ungdoms-aar blev en af det aandelige Livs Bærere ogsaa hos os. Men i ikke mindre Grad besad han Forudsætninger for den vanskelige Opgave at gjøre den videnskabelig begrundede Overgang fra Filosofiens almene, abstrakte og theoretiske Udgangspunkter til det positive, konkrete og praktiske, som bærer Retten til, i en klar, omhyggelig og dybtgaaende Tænkning, i en levende Retssans og ikke mindst i den lette Forstaaelse af det virkelige Retslivs praktiske Forhold, uden hvilken Opgaven vilde være uløselig. Medens fra Begyndelsen det almene og abstrakte traadte stærkest frem, forandrede Forholdet sig lidt efter lidt i Løbet af hans akademiske Lærervirksomhed, i det dog stedse dennes filosofiske Grundkarakter bevarede, og i samme Grad voxede hans Indflydelse paa Retsstudiet.

At B. tog den almindelige Retslære i Arv efter sin Fader, var naturligt. Han fik her den gunstigste Lejlighed til at forsøge den Fornyelse af Videnskaben paa spekulativ Grund, som han i det Indledningsforedrag, hvormed han 1839 aabnede sin Lærervirksomhed (Saml. Skr. V, 3 ff.), havde betegnet som sit Maal. Han foretog først den nyere Retsfilosofis Historie (Saml. Skr. V, 481 ff.), særlig dvælende ved Kant og Fichte og ved Betydningen af det Skridt, der var sket ved Hegel. I Systemet selv begrundede han dernæst sit eget Hovedsynspunkt om Retten som et objektivt Sædelighedsrige, som Samfundets Sædelighed, skilt fra Moralen som Individets Sædelighed. Denne Udvikling forelagde han i omhyggelig og aandfuld Udarbejdelse i sit 1845 trykte Universitetsprogram: «Om Retsordenens Natur og Væsen». Under det stadig tilbagevendende Foredrag af den almindelige Retslære blev dette Grundlag væsentlig uforandret, medens den ovenfor antydede Udvikling traadte frem ved Gjennemførelsen af den ledende Tanke i de enkelte retlige Livsforhold. Mange ere de Stadier, igjennem hvilke det hele Systems Fremstilling, mere og mere uddybet ved egen Granskning og Paavirkning særlig af den tankebeslægtede tyske Retsfilosof Stahl, efterhaanden antog den Skikkelse, i hvilken det foreligger i det 1. Bind af de efter hans Død trykte «Samlede Skrifter», og i hvilken det paa intet Punkt staar uden for Rets-

videnskaben, men overalt viser sig som et for det virkelige Retsliv frugtbringende Led af denne.

Af den positive danske Rets Discipliner var det Arveretten og Strafferetten, som bleve B.s Lærefag, og hvis Fremstilling han med overlegen Haand formede efter sin videnskabelige Plan. Forelæsningerne over Arveretten, først paa Grundlag af Christian V's Lov, senere af Arveforordningen 21. Maj 1845, og i denne sidste Skikkelse trykt i Saml. Skr. II med nogle exegetisk betydningsfulde Tillæg af den ældre Fremstilling, er et Arbejde af sjælden videnskabeligt Værd, i hvilket dybtgaaende Belysning af Principperne (Arverettens Forhold til de sædelige Familieforbindelser, Universal-successionens Væsen m. m.) forener sig med skarpsindig Exegese af de positive Lovbud, alt i en Fremstillingsform, der gjør Læsningen ualmindelig tiltrækkende. Medens Arbejdet i sin Helhed først blev offentliggjort efter hans Død, havde han i Universitetsprogrammet 1851 meddelt to Afsnit af det.

Det er dog navnlig til Behandlingen af den danske Strafferet, et mere omfattende og selvstændigt Led af den danske Rets System, at B.s Navn er knyttet, og som «Kriminalisten», at han længst vil mindes. Allerede som ung Kandidat (1834) havde han i «Maanedsskrift for Litteratur» XII offentliggjort en kriminalretlig Afhandling, «Bemærkninger om Censuren i Danmark, foranledigede ved de nyeste Forhandlinger om denne Gjenstand», og paa den for ham ejendommelige, indgaaende Maade kritisk belyst de overfladiske Ræsonnementer, der her, som det saa let gaar i Æmner, Politikken bemægtiger sig, havde faaet Kurs. Æmnet for sin Licentiatdisputats (1839) hentede han ogsaa fra Strafferetten i Bortførelsesforbrydelsen («crimen raptus», Saml. Skr. V, 94 ff.). At han gjorde denne sjælden forekommende, i de dagjældende Love uomtalte Forbrydelse til Gjenstand for en udførlig monografisk Behandling, vakte den Gang Forbavselse hos mange, der heri saa et Vidnesbyrd om en fra det praktiske Retsliv bortvendt, doktrinær Aandsretning. Det virkelige Forhold var, at han maatte vælge et Æmne, der aabnede Frihed for Konstruktion ud fra almene Synspunkter og Lovgivningens Grundsætninger, for at han for sig selv og andre kunde give en Prøve paa, hvad han forstod ved den Fornyelse af Retsvidenskaben, som han kort efter ved Tiltrædelsen af sin Lærergjerning forkyndte som Opgaven. Saa lidet praktisk i en vis Forstand Æmnet end var, er Afhandlingen dog i høj Grad lærerig ved de Undersøgelser om Forbrydelserne mod Fri-

heden i Almindelighed og særlig mod Kvindens Kjønshæder, som den indeholder, og som i de Virkninger, der kunne spores af dem helt ned i den nugældende Straffelov, have dokumenteret netop deres praktiske Vigtighed. Den fulde Læjlighed til at gennemføre sin videnskabelige Plan paa Strafferettens Omraade fik han, i det det i hele hans Universitetstid tilfaldt ham at holde Forelæsninger over den. Han udtaler selv, at han betragter det som en Lykke, at denne Disciplin tilfaldt ham, fordi «dens Begrundelse paa en saare øjensynlig Maade kræver Filosofiens Hjælp», og den «ret egentlig tvinger til Spekulation over dens Princip, naar vi ej skulle famle om i idel Uvished over et af Menneskehedens vigtigste praktiske Anliggender». Ogsaa i den Henseende stillede Forholdene sig gunstig for ham, at netop ved den Tid, da han overtog Foredraget af Strafferetten, denne undergik en Foryngelse ved systematiske Straffeanordninger, forberedt og iværksat af A. S. Ørsted. At nu B.s Forelæsninger over Strafferetten fuldt ud løste den Opgave, han selv havde stillet sig, at de i lige høj Grad have almenvidenskabeligt Værd og praktisk Betydning for Lovgivning og Retsanvendelse, var en Erkjendelse, der efterhaanden banede sig Vej i vide Kredse, uagtet han selv af kriminalistiske Arbejder, foruden en til Trykkefrihedsselskabet 1844 afgiven Betænkning om Pressens Tilstand (Saml. Skr. V, 49 ff.), kun forelagde Offentligheden et enkelt Afsnit af Strafferettens almindelige Del, nemlig Meddelagtighedslæren (Universitetsprogram 1860), medens Forelæsningerne som Helhed først offentliggjordes efter hans Død i Saml. Skr. 3. og 4. Bd. Et Udtryk fik denne Anerkjendelse deri, at den til Udarbejdelse af en ny Straffelov i 1859 nedsatte Kommission enstemmig androg paa, at han, der ikke strax havde faaet Sæde i den, maatte opfordres til at tiltræde den. Dette skete, og herved fik han, der ofrede Arbejdet i Kommissionen betydelig Kraft, en afgjørende Indflydelse paa mange Dele af den nye, først flere Aar efter hans Død emanerede Straffelov. Dels umiddelbart, dels middelbart kan denne derfor siges at staa som Afslutning af det af B. baarne Udviklingstrin af Strafferetsvidenskaben hos os, paa lignende Maade som i sin Tid de systematiske Straffeanordninger fra Aarhundredets 3. og 4. Decennium vare Frugten af Ørsteds kriminalistiske Arbejder. Det forringer selvfølgelig ikke Betydningen af B.s Livsgjerning paa Strafferettens Omraade, at Videnskaben i sin Udvikling har sat mange af de Resultater under Debat, hvortil han var naaet, og

at nye Synspunkter stræbe at gøre sig gjældende. Ogsaa er det kun, hvad der følger af den gamle Sandhed: *ars longa, vita brevis*, naar det nu kan findes, at B.s videnskabelige Resultater ikke altid ere blevne saaledes korrigerede af det praktiske Livs Krav, som maa ønskes ved Overførelse i Lovgivningen, noget, som f. Ex. særlig er føleligt i det af hans Meddelagtighedslære stærkt paa-virkede 5. Kapitel i Straffeloven, der turde have en mere kompliceret Skikkelse end fornødent, eller naar man, især i Strafferettens specielle Del, for en Del savner den Impuls til nye Undersøgelser, som en Fordybelse i Domstolenes Praxis giver i saa rigt Maal. Det staar fast, at B. har ført den danske Strafferet fremad til et højere Trin, og det vil sige meget paa et Omraade, hvor han havde en saadan Forgænger som Ørsted.

Endnu et Fag havde B. at foredrage ved Universitetet, nemlig Folkeretten. Hans Forelæsninger herover findes optagne i Saml. Skr. V, 213 ff. At der i disse Forelæsninger over et Bifag ikke kunde være Tale om at yde noget egentlig nyt lige over for den store europæiske Folkeretslitteratur, siger sig af sig selv. De dybere Undersøgelser, dette vilde have forudsat, gave Forholdene ham ikke Tid eller Lejlighed til. Men medens han vel i det hele har fulgt foreliggende Forbilleder, særlig Heffter og Wheaton, fortjener det dog at bemærkes, bl. a. lige over for den ofte mod ham fremsatte Anke, at han ikke tilstrækkelig underordnede sig den positive Ret, at han netop stærkt opponerer mod den hos Folkeretslærerne ikke ualmindelige Tilbøjelighed til at fremstille Deduktioner af almindelige Principper som gjældende Folkeret i Strid med den folkeretlige Sædvane. Han har derved ydet sit Bidrag til at hævde Folkerettens Behandling fra retlige, ikke politiske Synspunkter.

Universitetsvirksomheden var det centrale i B.s Livsgjerning. Hans Bidrag til Retslitteraturen, medens han levede, vare forholdsvis ikke mange. Men han opfattede Universitetsundervisningen ikke blot som et «Oplagssted for Kundskaber», men som «den befrugtende Jordbund, der gemmer og giver den første Udvikling til de Spirer, der udfolde sig til mægtige Væxter i Litteraturen», og derfor kunde den for ham blive en saa betydningsfuld videnskabelig Opgave. Men Universitetet nævner ham ikke blot som en af de ypperste Lærere, det har besiddet, men ogsaa som den, der i Universitetsadministrationen har baaret en Byrde som faa. De Betænkninger, Erklæringer m. v., han som Referendarius har afgivet

i Universitetsanliggender, ere Mønstre, og deres Resultater ere endnu i vigtige Punkter Rettesnor i Universitetets Retsforhold.

Program til Universitetets Reformationstest 1839. Illustr. Tidende Nr. 107 (1861). Nord. Universitets-Tidsskrift 1863. I, 116 ff. Erslew, Forf. Lex.

Goos.

Bornemann, Georg Bernhard, 1815—84, Generalavditør, en Broder til den foregaaende, fødtes i Kjøbenhavn 25. Maj 1815, blev 1832 Student fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, 1837 juridisk Kandidat, 1840 Kancellist under Generalavditoriatet for Landetaten, 1841 Avditør i Armeen, 1845 Brigadeavditør, 1848 Overavditør, 1849 Garnisonsavditør ved Kjøbenhavns Fæstning og 1850 Korpsavditør for Hæren i Slesvig. Fra 1851—52 fungerede han som Generalavditør ved det holstenske Forbundscontingent, gjenindførte den danske Militærret og førte Forhandlingerne med Forbunds-kommissærerne om det militære Justitsvæsens fremtidige Ordning m. v. Fra 1854—56 var han konstitueret som Generalavditør for Landetaten og styrede dette Embede «med udmærket Dygtighed», blev 1859 entlediget fra Militærretaten og udnævnt til Justitsraad, konstitueredes som Justitiarius i Kjøbenhavns Soret s. A., altsaa paa en Tid, da en Udvidelse og ny Organisation af denne Ret var under Overvejelse, entledigedes fra denne Stilling 1862, samtidig med at Kjøbenhavns Soret ophørte at fungere, blev 1867 Etatsraad og 1871 ved Gehejmeraad Scheels Afgang Generalavditør for Hæren og Flaaden. Det faldt saaledes i hans Lod at tage virksom Del i de Overvejelser, der gik forud for Regeringens gjentagne Forsøg paa at faa gennemført en liberal Straffelov for Krigsmagten, og at se disse Forsøg kronede med Held ved Loven af 7. Maj 1881. Han blev 1875 Kommandør af 2. Grad af Danebrog, entledigedes 1883, blev samtidig Kommandør af 1. Grad af Danebrog og døde 24. Jan. 1884, ugift.

G. Kringelbach.

Bornemann, Henrik, 1646—1710, Biskop. Han blev født 3. Jan. 1646 i Kjøbenhavn og var Søn af ndfr. nævnte Lic. jur. Phil. Jul. B. 1657 kom han som forældreløs med sine to Brødre, Christian og Joh. Adolph, i Huset hos en Slægting i Viborg, men vendte 1659 tilbage til Kjøbenhavn. 1662 blev han Student og tog 1668 theologisk Examen. 1669 udnævntes han til Subrektor ved Frue Latinskole og forfremmedes 1671 til Konrektor og 1672 til Rektor. Til dette Embede føjedes desuden 1674 Professoratet i Logik og Metafysik ved Universitetet. 1675 blev han kaldet til

Sognepræst ved Frue Kirke, Stiftsprovst og Provst over Sokkelund Herred og deltog derefter fra 1682 af i Forarbejderne til det nye Kirkeritual. 1683 udnævntes han til Biskop over Aalborg Stift og blev s. A. Dr. theol. per bullam. Han hørte til den gamle, stive orthodoxe Skole og viste sig meget nidkær i at hævde sin gejstlige Værdighed baade over for Stiftsøvrigheden og over for Præsterne. I øvrigt søgte han at forbedre Katekisationen i Skolerne og udarbejdede selv en Katekismusforklaring for Degne og Skoleholdere. 14. Okt. 1693 blev han udnævnt til Biskop over Sjællands Stift og skjænkede, førend han forlod Aalborg, betydelige Legater til Byens Kirker, Skoler og fattige. Kort efter at han havde tiltraadt sit nye Embede, indvikledes han i en forargelig Strid med den theologiske Professor H. Vandal. Denne, der følte sig tilsidesat ved Bispevalget, anklagede B. for at føre Vranglære i sin Katekismusforklaring. Skjønt Vandal vistnok havde Ret, kunde B. dog med Føje beklage sig over den Hæderfuldhed, hvormed hans Modstander forfulgte ham. Men han selv førte dog Striden paa en lidet sømmelig Maade og optraadte med en utilbørlig Hidsighed. Vandal maatte efter et Par Aars Forløb afgjøre Sagen med en Undskyldning, der var saa meget mere nødvendig, som disse to Mænd efter deres Embedsstilling ofte nødtes til at arbejde sammen i forskellige gejstlige Sager. Saaledes havde de begge Sæde i den Kommission, der 1698 bragte den Kingoske Salmebogssag til endelig Afslutning. B. havde i det hele taget Nød med at styre sin skarpe Tunge og beredte sig derfor ogsaa ofte vel fortjente Ydmygelser. Ligesom han en Gang i Stridens Hede havde sagt til Vandal: «Gud skal dømme eder, at I skal have Uro i eders Dødsstund, og, sand for Gud, I skal brænde derfor i Helvedes Afgrund. Jeg skal paa mine Knæ bede Gud, at I skal aldrig faa nogen Kirke eller noget Stift at forestaa», saaledes sagde han paa et Landemode i Roskilde til en Provst, der havde udtalt sig vel dristig: «Jeg skal ikke lade af, før jeg ser jert Hoved sidde paa en Stage». Men Provsten blev ham ikke Svar skyldig. Han mindede ham kun om, at han gjorde bedst i at lade Hovedet sidde paa den Stage, hvorpaa Gud havde sat det. I Modsætning til denne ubændige Hidsighed maa det dog fremhæves, at B. var ualmindelig godgjørende, især over for fattige Studenter.

1699 holdt han en latinsk Ligprædiken over Christian V, og Aaret efter salvede han Frederik IV og Dronning Louise. Med dette Kongeskifte begyndte et nyt Afsnit i den danske Kirkes

Historie, der ogsaa fik Betydning for B., for saa vidt som han fra sit Standpunkt maatte stille sig i Modsætning til de pietistiske Bevægelser, der naaede her ind fra Tyskland. I Begyndelsen spores de nærmest paa rent praktiske Omraader som filantropiske Bestræbelser for at fremme Almuens Oplysning og ophjælpe Fattigplejen, og disse Bestræbelser understøttede han efter bedste Evne. Men han var for pedantisk til at kunne indlade sig paa noget Foretagende, der i mindste Maade kunde forrykke de bestaaende statskirkelige Forhold. Selv Spørgsmaalet om Hedningemissionen afviste han som Sværmeri. Frederik IV havde lige fra sine første Regeringsaar af haft et aabent Øje for denne Sags Betydning, og da han, understøttet af sin Hofpræst, F. J. Lützens, arbejdede paa at fremme Missionen i Trankebar, lod han denne opfordre B. til at udpege nogle unge Mænd, der kunde sendes ud som Missionærer. Men Sjællands Biskop afviste haardnakket denne Opfordring og bidrog derved selv til at bane Vejen for Pietismen. Lützens henvendte sig til de pietistiske Professorer i Halle, og disse sendte to unge Mænd, H. Plütschau og B. Ziegenbalch, til Kjøbenhavn. 1705 fik B. Befaling til at ordinere «disse Sværmere». Allerede samme Aar maatte han søge Kongens Tilladelse til at lade foretage Undersøgelse angaaende gudelige Forsamlinger, der holdtes hos to kjøbenhavnske Borgere. Husandagten lededes af tyske Studenter, der tillige udbredte pietistiske Skrifter. I sine Bestræbelser for at standse disse Udskejelser understøttedes han dog af Lützens, og efter deres Forslag udgik Forordningen af 2. Okt. 1706, som forbød alle Forsamlinger i Husene af særsindede Personer, «der føre en egen Lære, som ikke stemmer med Bibelen og den rene augsburgske Konfession». Dermed var Bevægelsen foreløbig trængt tilbage, og B. døde, inden Pietismen fik Overtaget. — Han havde 1672 ægtet Susanne Worm, Datter af den berømte Ole W. Hun døde 1674. Aaret efter giftede han sig med Anne Würger, Datter af H. W., der havde været Christian IV's og Frederik III's Agent i Lybek. Hun var den Gang Enke efter Præsten H. Buck ved Petri Kirke og døde 1698. B. døde 31. Dec. 1710 og bortgav i sit Testamente 3300 Rdl. i Legater. Hans Samtid nævner ham som en fremragende Taler. Iblandt hans Skrifter maa fremhæves «Salvingsakten ved Frederik IV's og Dronning Louises Kroning», et stort Pragtværk i Folio, som han udgav 1702. Hans Taler ved denne Fest udmærke sig ved en sjælden Højhed og Kraft. B. var for lange Tider den sidste sjællandske Biskop, der bar Skjæg. Han plejede sit

lange hvide Hageskjæg med særlig Omhu, og naar han rejste, bar han det i en sort eller rød Fløjels Pung. Men i hans sidste Aar vakte den danske Gejstlighed hans Forargelse ved at optage en Mode, der allerede i Christian V's Tid havde udbredt sig i de højere Samfundsklasser: man ragede sit Skjæg af og bar Allongeparyk.

Pontoppidan, *Annal. eccles.* IV, 96 ff. Zwergius, *Siellandske Clerisie I*, 346 ff. *Ny kirkehist. Saml.* VI, 1 ff. *S. M. Gjellerup.*

Bornemann, Johan Adolph, 1643—98, Præst. Han blev født i Kjøbenhavn 5. Maj 1643 og var Søn af ndfr. nævnte Sekretær i det tyske Kancelli Ph. J. B. 1657 kom han som forældreløs i Huset hos en Slægtning i Viborg, men vendte 1659 tilbage til Kjøbenhavn. 1661 blev han Student og tog 1665 theolog. Examen. 1668 rejste han udenlands, studerede i Leiden og Oxford og besøgte siden Frankrig og Italien. 1672 opholdt han sig 4 Maaneder i Rom, hvor han studerede Arkæologi paa Via Appia i Forening med sin Landsmand, Katholiken Chr. Paynck. 1675 blev han Rektor i Kjøge. 1676 opholdt han sig 2 Maaneder ved den danske Lejr i Skaane, hvor han prædikede for Christian V, som s. A. udnævnte ham til Slotspræst i Kjøbenhavn. 1677 fulgte han Kongen til Rygen og var med ham, da de paa Tilbagerejsen kom i Havsnød og nær havde lidt Skibbrud. 1677—81 holdt han efter Aftale med Kongen hver Søndag Eftermiddagsgudstjeneste med dansk Prædiken paa Slottet, indtil denne afløstes af tysk Prædiken. 1678 tilsagdes ham Magdalene Worm, yngste Datter af O. W., men hun døde før Brylluppet. 1683 udnævntes han til Præst ved Frue Kirke og Provst over Sokkelund Herred og ægtede samme Aar Else Cathrine Bartholin, yngste Datter af Prof. Thom. B. Han døde 8. Marts 1698.

Mich. Henrichsøn Tistorph, *Ligpræd. over J. A. B.*, 1706.

S. M. Gjellerup.

Bornemann, Johan Alfred, f. 1813, Theolog. Han var en Søn af ndfr. omtalte Professor M. H. B. og blev født i Kjøbenhavn 17. Jan. 1813. Efter at have nydt privat Undervisning kom han i Metropolitanskolen, og der fra dimitteredes han 1830. 1836 blev han theologisk Kandidat, og 1840 erhvervede han den theologiske Licentiatgrad for en Afhandling om Anselm og Abailard. Aaret efter tiltraadte han med offentlig Understøttelse en Udenlandsrejse for at fortsætte sine theologiske Studier, og ved sin Hjemkomst 1843 blev han ansat som konstitueret Lektor i Moral ved Sorø

Akademi. Efter Akademiets Ophævelse i 1849 privatiserede han i Kjøbenhavn, indtil han 1854 blev udnævnt til Martensens Efterfølger som theologisk Professor; hans Medansøger var den senere Biskop P. C. Kierkegaard. B. var fra sine første Ungdomsaar nøje knyttet til sin Forgænger, Martensen, og han hørte til samme theologiske Skole som denne. Da hans Ansøgning om Professorposten passerede det theologiske Fakultet, udtalte dette en Beklagelse over, at hans Otiumsaar efter Akademiets Nedlæggelse «ikke vare blevne benyttede paa nogen for Videnskaben frugtbringende Maade», men ytrede tillige det Haab, at han vilde kunne «bidrage til at sikre den friere filosofiske Tænkning den samme i et theologisk Fakultet tilkommende Plads». «Allerede ved sin Tiltrædelse», siger hans Kollega H. N. Clausen, «mødte han imidlertid en forudfattet ugunstig Mening, og trods den omfattende Lærdom og sin dialektiske Skarpsindighed formaaede han ikke at overvinde den.» Den theologiske Spekulations Periode var afsluttet, og den theologiske Ungdom havde tilsyneladende helt mistet Sansen for de Under søgelser, der faa Aar i Forvejen havde vakt dens Begejstring. Hertil kom, at B. baade paa Kathedret og ved Examensbordet havde ejendommelige Vanskeligheder at kæmpe med; hans Foredrag vare mere dybsindige end klare, og hans Spørgsmaal vare stundum noget gaadefulde. Det var derfor let at nære Misstemningen imod ham, skjønt de faa, der havde Taalmodighed til at være mere end Hospitanter, ikke kunde nægte, at der hos ham var ikke lidet at høste. Der blev rejst en Studenterstorm imod ham, og den førte til, at en Docent (C. H. Scharling) blev stillet ved hans Side til Dublering af hans Fag. Efter nogle Aars Forløb (1870) opgav B. imidlertid sit Embede, og siden har han privatiseret i Kjøbenhavn. *Han døde 4. Maj 1890.*

Erslew, Forf. Lex. Martensen, Af mit Levnet I, 80 ff. H. N. Clausen, Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie S. 422 og 534 ff.

Fr. Nielsen.

Bornemann, Kjeld Nicolai, 1735—96, Generalavditør, var født 20. Marts 1735 paa ^{Sjælland} (Ormholte) i Vendsyssel, ~~som Sjæder~~ ^{hvor} af hans Fader, Henrik Bornemann Kjeldsen, 1752 blev han Student fra Aalborg Skole, og 1764 arvede han Gaarden, hvor han tilbragte Resten af sit Liv til sin Død, 7. Dec. 1796. 1776 fik han Titel af Generalavditør. Han var ugift og en stor Særling; en af hans væsentligste Beskæftigelser var at skære Penne, af hvilke han samlede store Masser, alle omhyggelig mærkede med Datum for deres Tilblivelse;

*Lødgang var
Forpagter.*

fremmede, som besøgte ham, forærede han ofte saa mange, at de havde nok for adskillige Aar, og efter sin Død blev han lagt i en Kiste fyldt med Pennefjer. «Generalen», som Bønderne kaldte ham, var en uhyre høj, svær og stærk Mand, for hvem de nærede megen Respekt, ikke alene for disse hans Fortrin, men ogsaa for hans Dygtighed som Jurist, der viste sig i hans mange og langvarige Processer.

Tauber, Disciple fra Aalborg II, 3.

G. L. Wad.

Bornemann, Matthias Hastrup, 1776—1840, Retslærd, Søn af tidligere Borgmester i Viborg Johan B. til Hovedgaarden Jungetgaard i Salling og Anna Marie f. Hastrup, Datter af Justitsraad Mads H. til Eskjær, fødtes 27. Sept. 1776 i Brøndum i Viborg Stift. Før end han endnu havde fyldt sit 4. Aar, mistede han sin Fader. Da Moderen senere ægtede Regimentskvartermester v. d. Felde de Fine ved det sjællandske Regiment, og dette blev lagt i Garnison i Nyborg, kom han i den derværende latinske Skole, hvorfra han dimitteredes til Universitetet 1791 med Udmærkelse. Som ung Student begejstredes han af vore egne og andre Folks Digterværker, og selv regnedes han i en Aarrække blandt vore Digtere. Hans patriotiske Digte 1801 og 1807 gjorde ham populær. I det forenede Selskab, den saakaldte Dreyers Klub, der i mange Aar var Samlingssted for Digtere og Forfattere, var han som Taler og Digter af ikke faa Sange aktivt Medlem og hørte til den Side, som fortrinsvis hyldede Klopstocksk og Schillersk Pathos. Nogle Aar vare gaaede med Æsthetik og Filosofi, da han med stor Energi tog fat paa det juridiske Studium; 1796 bestod han den juridiske Embedsexamen. I 1798 og paa ny 1799 konkurrerede han om Embedet som Adjunkt og Notarius ved det juridiske Fakultet og ansattes, som sejrende i den sidste Konkurrence, 1799 i det nævnte Embede. Den akademiske Lærervirksomhed, han hermed begyndte, blev hans Livs Opgave. I Aaret 1803 udnævntes han til Professor juris extraordinarius; 1815 erhvervede han Graden som Doctor juris; 1817 udnævntes han uden for Regelen, da Fakultetet kun var normeret med to ordinære Professorer (den Gang Schlegel og Hurtigkarl), til Professor juris ordinarius. Som ordinarius indtraadte han i Konsistorium, var 1823—24 Universitetets Rektor, udnævntes 1829 til Etatsraad, 1836 til Konferensraad og døde 29. Okt. 1840 som Universitetets Senior. Som Mærkepunkter i hans Liv fortjener endnu at erindres, at han, der levende berørtes af Fædrelandets Skæbner, i Aaret

1801 og paa ny 1807 indtraadte i Livkorpset, ved hvilket han til 1808 var Avditor og til 1812 Kapitajn, at han i Aaret 1805 blev Medlem af det skandinaviske Litteraturselskab, i hvis Skrifter en Del Arbejder af ham ere publicerede, og at han i Aaret 1819 optoges som Medlem af det kgl. danske Videnskabernes Selskab. I Aaret 1809 ægtede han Johanne Marie Heinson, f. 1788 † 1871, Datter af Kapitajn Frederik Christian H. og Dorothea Georgina f. Bornemann. Hans 3 Sønner, Frederik Christian, Georg Bernhard og Johan Alfred, ere omtalte ovenfor.

Under B.s lange akademiske Lærervirksomhed tilfaldt det ham, skiftevis med de andre Lærere i det juridiske Fakultet, at foredrage de forskjellige Hoveddele af den positive danske Ret. Ved Siden heraf havde han som særligt Lærefag, hele Aarrækken igjennem, den almindelige Retslære. Til dette Fag droges han ved sin hele Aandsretning og filosofiske Dannelse. De fleste Arbejder, han har efterladt sig i Litteraturen, høre ogsaa enten umiddelbart her hen eller staa dog, som almenfilosofiske, i Forbindelse hermed, saaledes hans Prøveforelæsning over «Rets- og Pligtbegrebet» (1799, i «Astræa»), hans «Forsøg til at udkaste en almindelig Kriminalret» (1799—1800, i «Astræa»), en Række Afhandlinger i «Minerva» og «Skand. Litt. Selsk.s Skrifter», hans Universitetsprogram af 1809 «de fundamentis et instituto juris universalis», hans Foredrag i Videnskabernes Selskab, «Udvikling af Sædelighedens moralske Idé» (Oversigt over Selsk. Forhandl. 1824—27), og endelig hans i 1832 udgivne 1. Dels 1. Afdeling af «den almindelige Retslære» (Indledningen og Moralens Grundlære). Selv i hans Arbejder af mere positiv-retlig Natur indtage de almindelige Undersøgelser en fremtrædende, ofte overvejende Plads. Det gjælder om hans folkeretlige Skrifter, Prøveforelæsningen om Gesandters Hellighed (1799) og Skriftet «om den brugelige Visitation af nevtrale Skibe og Konvoien» (1801), for hvilket, som han i sin Selvbiografi siger, Fichtes «der geschlossene Handelsstaat» var Forbillede, og endelig om hans Doktordisputats «de analogia juris cum speciali ad jus Danicum respectu» (1815).

I Behandlingsmaaden af de retsfilosofiske Æmner stod B. Kant og Fichte meget nær. I Udviklingen og Konklusionerne viser han sig som en selvstændig, dog mere søgende end afsluttende, Tæinker. Det af ham hævdede Grundsynspunkt af Moral og Ret som forskjellige Forgreninger af det sædelige naaede han ikke til at begrunde paa fuldt tilfredsstillende Maade; men han ophørte

aldrig paa ny at søge en klarere Fremstilling. Under denne Bestræbelse blev det Arbejde, hvori han havde tænkt sig udtømmende at fremstille sin Lære, den i 1832 begyndte Fremstilling, ufuldendt. Ikke desto mindre er hans Granskning et ingenlunde betydningsløst Led i den almindelige Retslæres videnskabelige Behandling ved vort Universitet. Ringere har hans Betydning været for Udviklingen af den positive Retsvidenskab. Men at han ikke manglede Betingelserne for Behandlingen af praktiske Retsspørgsmaal, viser en Række af ham affattede Responsa, af hvilke adskillige ere offentliggjorte. Praktiske Opgaver tilfaldt ham ogsaa i rigt Maal som Referendarius i Konsistorium (1817—30 og paa ny 1834—36) og som Inspector qvæsturæ, med hvilken sidste Stilling der indtil Omordningen 1836 var forbunden megen direkte administrerende Virksomhed.

Erslew, Forf. Lex.

Goos.

Bornemann, Oluf, 1683—1747, Biskop, født 28. Nov. 1683 i Kjøbenhavn. Faderen var ovfr. nævnte Cosmus B. Deponerede 1701 og blev o. 1703 Alumnus paa Borchs Kollegium. Efter at have tilbragt sine 5 Aar her forblev han endnu 3 Aar i Kjøbenhavn, indtil han 1711 blev udnævnt til Lector theologiæ i Bergen og Sognepræst til det Lektoratet tilhørende Kald Fane. Da Bergens Bispestol 1731 var bleven ledig ved Marcus Müllers Død, blev han ved sin Broder Etatsraad Philip Julius B.s Indflydelse udnævnt til hans Eftermand 18. Jan. 1732. Efter Pontoppidan var han i sit private Liv en from og god Mand, men i sit Embede var han langsom og lidet virksom, hvorfor ogsaa de pastorale Forhold i Staden under hans Episkopat til Dels vare sørgelige, og forargelige Stridigheder herskede. Han kom allerede det første Aar, han var Biskop, i Strid med Stiftsbefalingsmanden, Admiral Ulrik Kaas, der havde tilladt sig at sende en Erklæring i en Skolesag for sig selv under Foregivende, at Biskoppen lod Sagerne ligge. Endnu værre blev Forholdet, da man i Bergen vilde oprette en Enkekasse 1736. Kaas lod udarbejde et Projekt til en Stifts-Enkekasse og sendte det om til Præster og andre efter at have meddelt det til Biskoppen. Denne samlede Byens Avtoriteter og fik i Stand et nyt Projekt, hvorefter Enkekassen skulde være en privat Indretning. Kaas antog, at man her gik hans Embede for nær, og i den derpaa følgende Skriftvexel gik Biskoppen langt ud over Maadeholdets Grænser. Det blev paalagt ham at rejse til

Christiania og modtage en Irettesættelse af Statholderen. Det blev ikke ved dette, thi da han kom hjem, havde Kaas atter klaget over fornærmelige Ytringer af Biskoppen i et Kirkeinspektionsmøde, for hvilke han maatte gjøre skriftlig Afbigt og betale 100 Rdl. i Mulkt. Rimeligvis har Biskoppen følt sig som Medlem af en af Danmarks herømteste lærde Slægter, og det ses, at han haanede Kaas' Adelskab og beskyldte ham for Uduelighed. Han blev gift 1. 1712 med Mette Dorothea Randulph (f. 1685 † 1729, begr. 6. Maj), Datter af Biskop Niels R. og hans anden Hustru, Dorothea Cathrine f. Wandal; 2. 1730 med Ingeborg Marie Hansen († 1753), Datter af Stiftamtsskriver i Bergen, Assessor Villum H. og hans første Hustru, Helene Mikkelsdatter f. Riisbrich. Hans 3 Sønner af andet Ægteskab bleve Embedsmænd i Danmark. — Han døde 2. Juni 1747.

Pontoppidan, *Annales eccles.* IV, 245. Hatting, *Præstehist.* S. 87. *Theolog. Tidsskr.* f. d. luth. Kirke i Norge 1. R. VII, 361. Nicolaysen, *Norske Magasin* III, 418 ff.

D. Thrap.

Bornemann, Philip Julius, 1599—1652, Kancellisekretær, Søn af Dr. med. Cosmus B. og Margrete v. d. Meden. Han var født 2. Sept. 1599 i Bückebug i Tyskland, studerede ved forskellige Universiteter og blev Lic. jur. i Wittenberg. Anbefalet af sin Morbroder Martin v. d. Meden blev han først ansat i Kancelliet hos Greven af Oldenburg og derpaa hos Ærkebiskop Johan Frederik af Bremen. 1626 blev han Kammersekretær hos Hertug Frederik, den senere Kong Frederik III, der den Gang var Biskop i Verden og Koadjutor i Halberstadt; fra hans Tjeneste gik han 1629 over i Christian IV's som Sekretær i det tyske Kancelli. Med en kort Afbrydelse fra 1635—37, hvor han paa ny var ansat hos Hertug Frederik som daværende Ærkebiskop i Bremen, forblev han i den danske Konges Tjeneste til sin Død, 9. Avg. 1652, og benyttedes særdeles meget ved det tyske Kancellis Forretninger; han forlenedes med flere Kanonikater. Gift 1633 med Hedevig Zoëga.

Universitetsprogr., 1652. *Personalhist. Tidsskr.* VI, 48 ff.

J. A. Fridericia.

Bornemann, Philip Julius, 1680—1740, Finansdeputeret, blev født i Kjøbenhavn 17. Avg. 1680 og var Søn af ovfr. nævnte Cosmus B. († 1692). B. deponerede fra Kjøbenhavns Skole 1696, var i nogle Aar Alumnus paa Borchs Kollegium og blev i 1703

Dekanus paa Klosteret. Paa Embedsbanen gjorde han rask Fremgang, blev 1708 Kammersekretær og Assessor, 6 Aar senere Kammerraad, i 1720 Justitsraad og Kommitteret i Rentekammeret, 1729 Etatsraad og endelig 1734 Deputeret for Finanserne. B. havde 2. Maj 1720 ægtet Anna Marie Holst, der som Enke købte Edelgave Gods (1759), der efter hendes Død gik over til Sønnen, Kammerraad Jacob B. († 1789). Hun var en Datter af Tøjhus skriver Jacob Nielsen og døde 25. Juni 1767. B. døde 18. Juni 1740. Han var Forfatter af adskillige latinske Dissertationer (1700—4), som imidlertid nu ere af saare ubetydelig Værd.

Worm, Lex. ov. lærde Mænd. Lengnick, Fam. Bornemann (Henr.).

F. J. Meier.

Bornemann, Vilhelm, 1731—1801, Generalavditør, Søn af ovfr. nævnte Biskop Oluf B., er født i Bergen 20. Sept. 1731. 1748 blev han juridisk Kandidat, 1753 Avditør, 1757 Sekretær i Krigskancelliet, 1759 Krigsraad, 1763 Præsident i Inkvisitionskommissionen og titulær Generalavditør, 1766 Viceraadmand i Kjøbenhavn og Meddirektør ved de danske Skuespil og 1767 Overavditør. 1771 beskikkedes han af Struensee til Politidirektør i Kjøbenhavn, men Aaret efter blev han Assessor i Højesteret og igjen Medlem af Direktionen for det kgl. Skuespilhus, i hvilken sidste Stilling han forblev til 1778. 1773 udnævntes han til Etatsraad og 1774 til virkelig Generalavditør, i hvilken Stilling han forblev til sin Død, 15. Febr. 1801, efter at han 1781 var bleven udnævnt til Konferensraad. 1778 blev han Medlem af Kommissionen for Plejestiftelsen og 1786 af den store Landbokommission. Han blev 1762 gift med Thalia Storm (Datter af Toldskriver Anker S.), der døde 1779. B. interesserede sig levende for det danske Theater, oversatte selv Skuespil og opmuntrede andre dertil. Han roses ogsaa for sin Dygtighed i den korte Tid, han var Politimester.

Personallist. Tidsskr. II.

O. Nielsen.

Bornholm, Jørgen Mortensen, † 1587, s. Borringholm.

Borre, Peter, 1720—89, Handelsmand, født i Jylland 5. Nov. 1720, fik 1750 Borgerskab som Grosserer i Kjøbenhavn. I Forbindelse med Handelshuset Fenger fik han 1760 Privilegium paa Anlægget af et Sukkerraffinaderi i deres fælles Gaard paa Christianshavn. Samme Aar besluttede Regeringen, dels for at undgaa de mange Besvigelser ved Smuglen af Tobak, dels for at Indtægten

ved Fabrikationen deraf kunde komme paa de danskes fremfor paa fremmedes Hænder, at ordne hele Tobakshandelen i Danmark som Monopol. Efter at Forhandlingerne med Bargum (s. I, 535) om at forpagte dette vare strandede, udnævntes B., der samme Aar blev Hofagent, til Administrator for Tobakshandelen, derimod fik han den ikke i Forpagtning, som anført i Nathansons Danmarks National- og Statshusholdning, 2. Udg., S. 631. I Følge hans Instrux af 5. Marts 1761 paahvilede det ham at besørge alle fornødne Tobaksblade indkjøbte og her i Riget fabrikerede, drage Omsorg for, at Oplag fandtes i alle Kjøbstæder, og for egen Regning at holde et Hovedkontor og Magasin og lønne de til Administrationen nødvendige Betjente. Til Gjengjæld fik han aarlig 12 $\frac{1}{2}$ pCt. af Statens Indtægt af Handelen. Indtil Monopolet atter hævedes, 1778, var B. Sjælen i Foretagendet. Næste Foraar udnævntes han, rimeligvis som Anerkjendelse for sin Virksomhed derved, til Etatsraad. B.s Handelskyndighed kom ogsaa andre Foretagender end Tobakshandelen til gode. Efter at have været Hovedparticipant blev han o. 1759 Medlem af Direktionen (siden 1. Direktør) i det kgl. oktroierede almindelige Handelskompagni, indtil dettes Monopol hævedes 1774, og derefter i den kgl. almindelige islandske, finmarkske og færøiske og ligeledes i den grønlandske Handels og Fiskefangsts Direktion indtil o. 1779. I en lille haandskreven Piece, der findes i det kgl. Bibl. (Ny kgl. Saml. 4. Nr. 1682) har han fremhævet Nødvendigheden af at gaa over fra Monopol til Frihandel for at fremme Islands kommercielle Udvikling. 6. Juni 1751 ægtede B. Sophie Aagaard, f. 18. Okt. 1735 † 5. Okt. 1778, med hvem han havde 1 Søn og 3 Døtre, og 20. Dec. 1789 afgik han ved Døden.

G. L. Grove.

Borri, Francesco Giuseppe, 1625—95, Alkemiist, er født i Mailand; hans Fader var Læge og af en anset Slægt. Opdraget i Jesuiterseminariet i Rom var han først i det romerske Hofs Tjeneste; han var en Sværmer og en Mystiker, arbejdede paa at stifte en ny Sekt og rejste 1655 af Frygt for Inkquisitionen til Mailand, hvor han virkede for en ny Kirke og en ny Stat, hvis Overhoved han selv skulde være. 1659 maatte han flygte af Frygt for Inkquisitionen, han blev stævnet til Rom, hvor en Proces var bleven anlagt imod ham; da han udeblev, blev han sat i Band, dømt som Kjætter og brændt in effigie i Begyndelsen af Aaret 1661. Han havde imidlertid begivet sig først til Tyskland, derpaa

til Holland, hvor han i flere Aar opholdt sig i Amsterdam. Tidlig havde han lagt sig efter Kemi og Alkemi, han optraadte nu som Læge og som Alkemist. Medens han opholdt sig i Amsterdam, kom han i Forbindelse med forskjellige danske, Ole Borch, Ulrik Frederik Gyldenløve, Hannibal Sehested, Thomas Walgensten, Niels Steno; mulig er han ved de Meddelelser, han kan have faaet af dem om Frederik III's Interesse for Alkemia, bleven bragt paa Tanken om at begive sig til Kjøbenhavn. Hans Navn var allerede vel kjendt her som saa mange andre Steder, thi der gik stort Ry af hans Kundskaber, hans Kure og hans hemmelige Viden, snart beundrede man ham, snart betragtede man ham som en Charlatan og Kvaksalver. Over Wolfenbüttel og Hamborg, hvor han traf sammen med Dronning Christine, kom han til Kjøbenhavn i Efteraaret 1667, og han blev her modtagen med stor Naade af Kongen. Han arbejdede i det gamle Laboratorium i Rosenborg Have og indrettede sig et eget Laboratorium bag Børsen, hvilket 1669 blev flyttet ud i den nuværende Rigensgade, hvor Navnet paa det Hus, hvor han arbejdede, «Guldhuset», bevaredes helt ned i det 19. Aarhundrede; det blev senere indrettet til Kvæsthus. Strax efter Frederik III's Død forlod han Danmark i Febr. 1670, paa Vejen til Konstantinopel blev han greben i Mähren og ført til Wien. Den pavelige Nuntius forlangte ham udleveret, i Rom blev Processen imod ham foretagen paa ny, i Okt. 1672 blev han dømt til evigt Fængsel. Han døde i Fængselet paa Engelsborg 20. Avg. 1695.

I Kjøbenhavn vakte han umaadelig Opsigt baade ved den kostbare Maade, han levede paa, hvortil Kongens Gavmildhed satte ham i Stand, ved den Hemmelighedsfuldhed, der hvilede over hans Virksomhed, og ved de Kure, han anvendte, thi han blev søgt af mange under farlige Sygdomme og var flere Gange i Stand til at bringe Hjælp, hvor Hovedstadens Læger ikke havde været i Stand til at hjælpe; især nævnes en Kur, ved hvilken han reddede U. F. Gyldenløve fra Døden i Jan. 1668. Men han var en dyr Gjæst, og havde han Venner og Beundrere (Thomas Bartholin, Ole Borch), saa havde han ogsaa Uvenner. Under Frederik III's sidste Sygdom kunde han ikke formaa de andre Læger til at følge sine Raad, han mærkede nu, at hans Stjerne var ved at dale. Uagtet der fortælles, at Kronprinsen var fjendtlig stemt imod ham, gav han ham dog som Konge et i naadige Udtryk udfærdiget Rejsepas 15. Febr. 1670, og 6. Dec. 1690 udstedtes der en ny, ligeledes i naadige Udtryk affattet, Anbefalingskrivelse for ham. Af de Skrifter,

som bære hans Navn, skulle følgende nævnes, da de berøre hans Ophold i Danmark: 1669 udkom i Kjøbenhavn «Epistolæ duæ, 1. de cerebri ortu et usu medico, 2. de artificio oculorum humores restituendi, ad Th. Bartholinum», 4to. 1690 udkom i Køløn Skriftet «Hippocrates chymicus seu chimicæ Hippocraticæ specimina 5, a F. J. Burrho recognita et utriusque facultatis medicæ professori maximo Olao Borrichio dedicata, accessit brevis qvæstio de circulatione sangvinis», 8vo. — Et Skrift med Titel: «Instruzioni politiche del Cavagliere Gioseppe Francesco Borri Milanese, date al Rè di Danimarca in Colonia», 1681, 8vo, anses for uægte.

Herholdt og Mansa, Saml. t. den danske Medicinal-Historie I, 1834.

Chr. Bruun.

Borring, Laurits Stephan, 1799—1884, Sproglærer. Han blev født 21. Dec. 1799 i Bogense, hvor hans Fader, Lars B., der var gift med Catharine f. Fahnøe, var bosat som Kjøbmand. Allerede som Dreng fik han praktisk Kjendskab til Fransk ved at tale med de Franskmænd, som den Gang (1808) laa i Garnison paa Fyn. 1810 blev han sat i Odense Kathedralskole, der 1816 dimitterede ham til Universitetet. I Kjøbenhavn fik han Adgang til nogle Familier, hvor der var Lejlighed til at tale det franske Sprog, som han vedblev at dyrke ved Siden af Examensstudiet. Efter at han 1821 havde taget theologisk Examen, blev han Lærer i Religion ved Landkadetkorpset, og 1823 ægtede han Frk. Christiane Bülow († 1888). I 1826 foretog han en Rejse til Frankrig, hvor han opholdt sig et halvt Aar. 1831 blev han Lærer i Fransk for Landkadetterne; 1834 rejste han med offentlig Understøttelse til Paris, hvor han anvendte et halvt Aar paa Studiet af Fransk, og 1837 fik han Titel af Professor. 1841 blev han Lærer i Fransk ved Metropolitanskolen, ligesom han ogsaa underviste i dette Sprog ved flere af Hovedstadens større Realskoler. Han virkede ogsaa i Litteraturen med megen Iver for Udbredelse af praktisk Kundskab til det franske Sprog, i det han udgav Grammatikker og Læsebøger, Stileøvelser og Ordbøger, der ere udkomne i adskillige Udgaver; navnlig fremhæves hans større fransk-danske Ordbog, der udkom 1841—45 og for sin Tid var et virkelig fortjenstligt Arbejde. Han søgte ogsaa gjerne at gjøre dansk Litteratur bekendt i Frankrig. Han har saaledes for Oldskriftselskabet oversat Krakes Maal og Knytlinga Saga. I Aarene 1848—49 blev han af Regeringen sendt til Paris for i den franske Presse at arbejde paa at oplyse Franskmændene om danske Forhold, navnlig det slesvigske Spørgsmaal.

1856 fratraadte han sin Virksomhed ved Metropolitanskolen, og 1861 blev han afskediget som Lærer ved Landkadetakademiet, da dette blev nedlagt. Hans Virksomhed for Udbredelse af Kundskab til Fransk standsede dog ikke hermed. Længe vedblev han at undervise og gjorde hvert Aar en Rejse til Paris; og endnu i sin høje Alderdom søgte han (1883) ved en «Grammaire danoise et norvégienne» at gjøre Franskmændene bekendte med det danske Sprog. Skjønt hans Studium aldrig gik ind paa det strængt videnskabelige Omraade, arbejdede han stadig med Kraft for den praktiske Undervisning; men hans Begejstring for det franske Sprog førte ham undertiden for vidt, da den ikke sjælden forledte ham til at bruge fremmede Vendinger i sit Modersmaal. — Han døde 26. Marts 1884.

Erslew, Forf. Lex. Avtobiografi i Metropolitanskolens Indbydelsesskrift f. 1841. *Thor Sundby.*

Borringholm, Jørgen Mortensen, —1587, Biskop. Var, som hans Tilnavn viser, født paa Bornholm og forekommer 1542 som studerende ved Kjøbenhavns Universitet; senere har han vistnok taget Magistergraden udenlands. 1548 blev han Læsemester ved St. Knuds Kirke i Odense, 1552 Sognepræst ved vor Frue Kirke i Kjøbenhavn og 1558 Superintendent i Vendelbo (nu Aalborg) Stift. Det sidste Embede forestod han i 29 Aar. En hæderlig og duelig Mand synes han at have været, om han end ikke hørte til de særlig fremragende i sin Tid. Han døde 16. Febr. 1587. Som Præst i Kjøbenhavn havde han ægtet Marine Jørgensdatter, der overlevede ham.

Rørdam, Kbhvns Universitets Hist. 1537—1621 I, 601 ff. Kirkehist. Saml. 3. R. III, 397 ff. 414 ff. *H. F. Rørdam.*

Borup, Ludvig Christian, f. 1836, Borgmester i Kjøbenhavn, juridisk Forfatter. Han er Søn af Kjøbmand og Tobaksfabrikant i Randers Jørgen Christian B. og Eduardine Cathrine f. Neckelmann og fødtes 6. Juli 1836 i Randers, blev Student 1854 og juridisk Kandidat 1859. Kort efter sin Embedsexamen fik B. Ansættelse i Indenrigsministeriet, hvor han blev Fuldmægtig 1868, Expeditionssekretær 1869 og Kontorchef 1875. I 1878 blev B. udnævnt til Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten og beklædte dette Embede indtil 1883, da han af Borgerrepræsentationen blev valgt til Borgmester for Kjøbenhavns Magistrats 2. Afdeling. Ved Siden af de anførte Stillinger har B. fra 1869—83 været ansat som Docent

i Landbolovgivning ved Veterinær- og Landbohøjskolen. Foruden nogle mindre Arbejder af landboretligt Indhold, hvoriblandt en Afhandling om Fæsteloven af 19. Febr. 1861, der findes i «Ugeskr. f. Retsvæsen» 1867, har B. under Titelen «Den danske Landboret» (1873, 2. Udg. 1880) givet en fuldstændig Fremstilling af hele vor Landbolovgivning, som hans mangeaarige administrative Virksomhed havde givet ham rig Lejlighed til at lære at kjende og anvende. Værket behandler ikke Landborettens historiske Udvikling og indlader sig kun lidet paa Undersøgelse af Spørgsmaal af udelukkende theoretisk Betydning, men har et ikke ringe praktisk og videnskabeligt Værd som en gennemgaaende klar og paalidelig Vejledning i de jævnlig noget forviklede Forhold, som det behandler.

Han døde 18 Jan. 1903.

Deuntzer.

Borup, Morten, † 1526, s. Børup.

Bosen, Oluf, 1583—1646, Biskop, var født i Sjælland og blev 1611 Rektor i Oslo efter Mag. Poul Thrane, tog 1615 Magistergraden i Kjøbenhavn og succederede 1618 Mag. Abraham de Cardes som Lector theol. ved Oslo (senere Christiania) Skole. Da Christian IV 1636 oprettede et Gymnasium i Christiania, blev han den første theologiske Professor ved samme, efterfulgte 1639 sin Svoger Mag. Niels Simonsen Glostrup, hvem han siden 1638 havde bistaaet under hans Sygdom, som Biskop i Oslo og Hammer Stifter og døde i Oslo 1646 (før April). Med sin første Hustru, Magdalene, en Datter af Hr. Thomas Lagesen, Sognepræst i Oslo (senere i Christiania), skal han have haft 12 Børn, hvoraf kun en Datter blev voksen; med den anden, Bodil († 1652), der var en Datter af Skriveren paa Bremerholm Anders Hansen (Wincke) og Enke efter Villum Dop, Organist og Kannik i Roskilde, samt efter Mag. Gaarmand, Konrektor i Christiania, havde han en Søn, der opkaldtes efter Moderens første Mand og beholdt dennes Familienavn. O. B.s Portræt hænger i vor Frelser's Kirke i Christiania med Paaskrift om at forestille Mag. Jens Nielsen, men det paamalede Aarstal viser bestemt, at det er O. B.

Pontoppidan, *Annales eccles. Dan.* IV, 208. Giessing, *Jubel-Lærere* II, 2, 317. *Budstikken* III (1821—22), 389 f.

H. J. Huitfeldt-Kaas.

de Boshouwer, Marchelis, —1619. Som hollandsk Underkjøbmand paa Koromandelkysten afsluttede han 1612 et Forbund mellem Generalstaterne og Cenerat Adassin, Kejser af Ceylon; han gik selv i dennes Tjeneste og udnævntes til Admiral og Prins

af Migomme. I Aaret 1615 afsendtes han af sin nye Herre til Evropa for dels hos Nederlandene, dels hos andre Magter at søge Bistand mod Portugiserne og Kejsereis oprørske Undersaatter. Efter at have opholdt sig i Holland kom han i Nov. 1617 til Christian IV, der Aaret i Forvejen havde oprettet et ostindisk Handelskompagni. B. blev vel modtagen af Kongen; da der fødtes ham en Søn under hans Ophold i Kjøbenhavn, holdt Kongen Barnet over Daaben, og paa det ostindiske Kompagnis Bekostning udbetaltes der B. 5371 Rdl. Man gjorde sig i det hele store Forhaabninger om Fordelene ved Forbindelsen med ham. Forhandlingerne førte i Marts 1618 til Afslutningen af en Traktat, hvorved Christian IV lovede Kejseren af Ceylon Bistand, og B. paa dennes Vegne tilstod de danske Eneret til at handle paa Ceylon i 12 Aar. Tillige skulde et ceylonsk Kompagni forenes med det dansk-ostindiske. B. lovede yderligere i Okt. samme Aar Kongen en Erstatning af 94449 Rdl. for Omkostningerne ved Udrustningen af Skibet «David» og Bemanningen af det med 250 Soldater. I Nov. afsejlede saa en dansk Eskadre til Ceylon; den førtes af Ove Gjedde om Bord paa Orlogsskibet «Elefanten»; B. var om Bord paa «David». Undervejs blev Forholdet mellem Ove Gjedde og B. dog alt andet end godt; stadige Rivninger fulgte paa hinanden, og de hollandske Skibsfolk holdt sig mere til deres Landsmand end til den danske øverstbefalende. Endelig i Avg. 1619 skilte Skibet «David» sig ved Afrikas Sydkyst fra den øvrige Del af Eskadren, men faa Maaneder efter døde B., da hans Skib havde anløbet Stephan van Hagens Baj. De Forhaabninger, man havde gjort sig om den betydelige Pengesum, Kejseren af Ceylon skulde betale i Henhold til B.s Løfte, viste sig ugrundede, da Ove Gjedde i Maj 1620 naaede Øen. Kejseren nægtede at anerkjende de af B. overtagne Forpligtelser og paastod, at den af ham foreviste Fuldmagt var falsk. Ove Gjedde lod derfor B. begrave uden Ceremonier som en Bedrager.

Schlegel, Saml. zur Dän. Gesch. I. Nye Danske Mag. I, 373 ff.

J. A. Fridericia.

Boson, Poul Rasmussen, 1700—86, Højesteretsassessor, født i Nyborg, hvor hans Fader, Rasmus Poulsen B., var Tolder; hans Moder hed Karen Viborg. Student 16 Aar gammel. Som Alumnus paa Borchs Kollegium lod han 1721 trykke en Disputats: «Specimen homiletices politicæ». Han foretog sig paa sin egen Bekostning en større Rejse i Udlandet, blev efter sin Hjemkomst Kancelliraad og Assessor i Hofretten 1727, derpaa Assessor i

Højesteret 1731. Han var en skarpsindig Mand, begavet og kundskabsrig i sit Fag, men en stor Særling, ømfindtlig i en utrolig Grad, derfor vanskelig at omgaas i Retten. Han søgte om Afsked paa Grund af Tunghørighed og blev entlediget 1743; han døde 10. Sept. 1786. B. testamenterede en Kapital af 17478 Rdl. til Waisenhuset og stiftede et Legat paa 2000 Rdl. til Opdragelse af fattige forældreløse Børn i Nyborg. Han gav sig af med kemiske Studier og Guldmageri.

Nyerup, Lit. Lex. Luxdorphiana S. 271 ff. Danske Samlinger IV, 78. Personalhist. Tidsskr. IV, 273. 2. R. II, 180 ff. *Chr. Bruun.*

Bost, Tyge, —1250—. En Adelsmand af dette Navn («Bost» eller «Bøste») var Hofsinde hos Hertug Abel i Sønderjylland og fængslede 1250 efter hans Befaling Kong Erik Plovpenning. Da han derefter førte ham ned ad Slien i en Baad, indhentedes de af Lage Gudmundsen, som lod Kongen dræbe (I, 33). Aaret efter forekommer han som Kong Abels Skatmester (Vaabenet tre Gange tværdelt). Det er næppe rigtigt, saaledes som det antages, at han er identisk med den samtidige skaansk-sjællandske Stormand Tyge «Pust» eller «Blæst», hvis Grav fandtes i Sorø Klosterkirke († 1266). Denne var Søn af en Gerhard og gift med Niels Falsters Datter Gunhild, medens hans Søn Trugot (Vaabenet skraadelt fra begge Skjoldets øverste Hjørner) var Provst i Lunde Domkapitel.

A. D. Jørgensen.

Both, Ludvig Frederik, 1823—87, topografisk Forfatter, er født i Kjøbenhavn 9. Nov. 1823, hvor hans Fader, Carl Ferdinand B., var Politibetjent; Farfaderen, der var indvandret fra Brunsvig, var Fasanmester. B. var først i Handelslære, men ansattes i en ung Alder som Guide i Generalstaben. Han deltog i Felttogene 1848—50 og gjorde i Krigen 1864 Tjeneste ved en Exercerskole, hvorfor han fik Titel af Premierlieutenant. B.s gode Anlæg til at opfatte topografiske Forhold i Marken førte ham ind paa en ihærdig Virksomhed som Udgiver af Kort og Grundplaner. Han fik tidlig Interesse for Fortidsminder og samlede Oldsager til Frederik VII, men hans Mangel paa Forkundskaber kunde ikke give hans Undersøgelser det Præg af Videnskabelighed, som han troede, de havde. Han forstod dog at skrive Bøger paa en Maade, som mange yndede, og hos det store Publikum gjaldt han for en kundskabsrig og paalidelig Forfatter, navnlig i alt, hvad der angik Kjøbenhavns Fortid. Over denne By har han udgivet flere Topografier og

ydede i mange Aar meget læste Bladartikler, der navnlig havde til Øjemed at oplyse, hvad der kom frem ved Udgravninger og Nedrivninger. Lige saa liden virkelig Værdi som disse havde hans store Beskrivelse af Kongeriget Danmark og forskellige andre Skildringer. Som et Exempel paa, hvor vidt en historisk Dilettant kan gaa i forløren Videnskabelighed, kan tjene hans Bog om Kulsvierne, hvor han som Hjemmel for de mærkværdigste Paastande citerer latinske Diplomer og andre Kilder, der ikke indeholde det mindste af, hvad han paastaar. For sine «videnskabelige» Fortjenester opnaaede han i sine senere Aar en livsvarig Statsunderstøttelse. Han døde som Enkemand 2. Jan. 1887.

Søndagsposten, Jan. 1887 (med Portræt).

O. Nielsen.

Bothilde, † 1103, s. Bodil.

Bothmar, Hans Caspar Greve, 1727—87, Overpræsident i Kiel. Han var Søn af kurhannoversk Generallieutenant og Minister i Danmark Frederik Johan Rigsfriherre B. og dennes anden Hustru, Birgitte f. v. Holstein, og fødtes 30. Juli 1727; han blev Kammerherre 1751, Envoyé extraordinaire ved det engelske Hof, Ridder af Danebrog 1763, Overhofmester hos Dronning Caroline Mathilde og Gehejmeraad 1766, fik Ordenen de la fidélité 1767, blev Gehejmekonferensraad 1779, Amtmand i Travendal og Overpræsident i Kiel 1780. Han døde i Kiel 1787. 9. Sept. 1763 ægtede han Margrethe Eleonore Rigsgrevinde af Schweinitz og Krain (f. 1736 † 1803); hun fik 1767 Ordenen de la fidélité.

Adresseavisen 1787, Nr. 70.

P. Brock.

Botsac, Barthold, 1649—1709, Præst, var født i Lybek 24. April 1649 og Søn af en Kjøbmand Conrad B. og Hustru Rosina Classen. Først bestemt for Handelen fik han dog snart Tilladelse til at følge sin Lyst til Studering; han dimitteredes fra sin Fødebys Skole 1668 og drog først til Universitetet i Giessen; her tog han Magistergraden 1672. Samme Aar besøgte han for første Gang Kjøbenhavn, hvor hans Fætter Mag. Chr. Bremer var Præst ved Petri Kirke. 1676 blev han Præst i Giessen, 1678 i Brunsvig, disputerede saa vel for Licentiat- som Doktorgraden i Theologi, men forflyttedes 1693 til et overordnet gejstligt Embede i Forbindelse med et theologisk Professorat i Helmstedt. Kort Tid efter kom der Indbydelse til ham om at blive Dr. Lassenius' Eftermand som Andenpræst ved St. Petri Kirke i Kjøbenhavn, hvor hans nævnte Slægtning imidlertid var bleven Sognepræst. Han

modtog Kaldelsen og blev samtidig extraordinær theologisk Professor i Kjøbenhavn. Ved Mag. Bremers Død 1701 rykkede B. op til Sognepræsteembedet og havde i de følgende Aar heftig Strid med sin Kollega, Diakonen Topp. Uden foregaaende Sygdom døde han pludselig 16. April 1709. S. Lintrup udgav Sørgeprogram ved hans Død. Han var bekjendt for stor Lærdom og efterlod et Bibliothek paa 7000 Bind. Hans Skrifter ere talrige: theologiske Disputatser, Kontroversskrifter, Ligprædikener m. m. Hans Hustru, Dorothea Haberkorn, var en Professordatter fra Giessen.

Nyerup, Lit. Lex. Moller, Cimbria lit.

A. Jantzen.

Bourignon, Antoinette, 1616—80, religiøs Sværmeriske, fremkaldte i Aarene 1671—76 stærkt Røre i Slesvig og nævnes af den Grund her; men med Hensyn til Enkelthederne i hendes øvrige Levned og hendes Forhold til den kristelige Mystik henvises til den almindelige Kirkehistorie. B. var født i Lille 13. Jan. 1616 i en rig, katholsk Kjøbmandsfamilie. Meget tidlig lagde hun sin religiøse Opvækthed for Dagen: hun elskede Ensomhed, læste med Forkjærlighed mystiske Skrifter, levede i sværmeriske Fantasier og Visioner og ansaa sig kaldet til at gjenvække Kristendommens sande Aand. Da hendes Fader vilde tvinge hende til at gifte sig, flygtede hun fra Hjemmet, blev ført tilbage, flygtede atter og fandt Beskjærmelse hos Ærkebiskoppen af Cambrai, der lod hende optage i et Kloster. Heller ikke her kunde hun komme til Hvile, men søgte at overtale nogle af de andre Nonner til at deltage i Flugt, blev opdaget og udvist af Staden. Efter sin Faders Død kom hun i Besiddelse af en ikke ubetydelig Arv. Hun oprettede en Anstalt for fattige forældreløse Piger og overtog selv Ledelsen. En kort Tid gik det nogenlunde regelmæssig; men snart ansaa man hele Anstalten for besat af Djævelen; det kom til retslig Undersøgelse, og B. maatte gribe Flugten for ikke at blive dømt som Hex (1662). Nu levede hun i Gent, Brüssel, Mecheln, overalt optrædende med Visioner og Aabenbarelses og fremkaldende baade Angreb og Forsvar. En Aandsfrænde fandt hun i sidstnævnte Stad i en Abbed van Cordt. Sin Stilling til Kirken har hun selv angivet i den Bekjendelse, at det kom slet ikke an paa, hvilket af de forskjellige Kirkesamfund man sluttede sig til, men alene paa Kjærligheden og Dyden, uden Hensyn til den udvortes Bekjendelse. Det kostede hende derfor slet ingen Overvindelse at forlade katholsk Jordbund og rejse til kjættersk Land. Med van Cordt

tog hun til Amsterdam. De søgte at samle om sig en Menighed af sande troende og udvalgte, der skulde lyse ud over Verden. For at realisere denne Tanke vilde man udvandre til Øen Nordstrand ved Slesvig, der efter Ødelæggelsen ved Vandfloden 1634 atter var bleven inddæmmet; og da van Cordt, som var en af Hovedparticipanterne i dette Inddæmningsarbejde, havde erhvervet sig Rettigheder her, indsatte han B. til sin Universalarving. Han døde 1670; men da hans Kloster i Mecheln bestred hans Testamentes Gyldighed, rejste B. til Slesvig for at gjøre sine Fordringer gjældende ved det gottorpske Hof. Hun ankom til Tønningen med en lille Skare Tilhængere i Juni 1671, levede derefter en Tid i Byen Slesvig og udsendte talrige Skrifter paa Tysk, Fransk og Hollandsk, alle trykte i hendes egen Bolig. Præsterne saa meget mistænksomt til denne litterære Virksomhed, der ikke undlod at sætte Sindene i stærk Bevægelse; tilmed skildrede hun det statskirkelige Liv som et Babel, hvad der selvfølgelig stærkt udæskede til Modsigelse. Navnlig var det Generalsuperintendent Niemann og Præsten Mag. Burghardus i Slesvig, der aabent erklærede hende Krig. Saa flygtede hun i Dec. 1673 fra det gottorpske Territorium til Flensborg og søgte at skjule sig der. Men hendes Opholdssted blev røbet, Præsterne ophidsede fra Prædikestolene Befolkningen mod hende, og en Maanedes Tid efter flygtede hun til Husum. Her blev efter kongelig Befaling hendes Skrifter brændte paa Torvet af Bødelen. Senere blev hendes Trykkeri med Vold revet ud af hendes Hus og ført til Gottorp. Hun rejste nu til Slesvig og klagede sin Sag for Hertug Christian Albrecht. Men de udbrydende Krigsuroligheder mellem den danske Konge og Hertugen borttog ethvert Haab for hende om at finde nogen Støtte med Hensyn til de Fordringer, der havde kaldt hende til Landet. Hun rejste til Hamborg, oplevede ogsaa her meget urolige Tider; drog til Ostfriesland og døde efter mange Haande Trængsler og Æventyr 30. Okt. 1680 paa Rejsen til Amsterdam i Franeker. Hendes Vandel var stedse ulastelig. Den reformerte Mystiker Poiret har samlet hendes Værker og beskrevet hendes Levned (21 Bind, Amsterdam 1679 ff.).

H. N. A. Jensen, Schlesw.-Holst. Kirchengeschichte IV, 29 ff. Pontoppidan, Annales eccles. Dan. IV, 568 ff. Møller, Cimbria lit. II, 85 ff. C. Bruun, Bibliotheca Dan. I, 244 f.

A. Jantzen.

Bourke, Edmund Greve, 1761—1821, Diplomat, var født paa St. Croix 2. Nov. 1761. Hans Fader, Theobald B., der ejede Plantager

her, havde oprindelig hjemme paa Irland, men opnaaede dansk Indfødsret (1779). E. B. arvede en anselig Formue efter Faderen og spillede efterhaanden en ikke ubetydelig Rolle som dansk Diplomat. Han var 1789 Chargé d'affaires og fra 1790—92 Gesandt i Polen, hvor han vandt Kong Stanislaus' Velvilje, saaledes at denne gjorde ham til Ridder af den hvide Ørn; 1792 blev han sendt som Gesandt til Neapel, 1797 til Stockholm og 1801 til Spanien. Som Paaskjønnelse af hans Virksomhed blev han 1793 gjort til Kammerherre og 1811 Storkors af Danebrog. Faa Aar efter dette sidste kom han til at knytte sit Navn til en i vort Fædrelands Historie sørgelig bekjendt Fred, nemlig Kielerfreden 14. Jan. 1814 med Sverige og England, hvortil 8. Febr. kom Fred i Hannover med Rusland. Han blev i Anledning af sin Virksomhed ved denne Lejlighed Gehejmekonferensraad. Senere træffe vi ham som Gesandt ved det engelske Hof og 1820 i Frankrig, hvor han kunde tiltræde sin Virksomhed med Titel af Lensgreve, da han havde faaet denne Titel i Dec. 1819. Men han døde allerede 12. Avg. 1821. i *Vichy*

Det var en ret ejendommelig Plads, som denne fødte Vest-indianer af engelsk-irsk Byrd indtog i det danske Diplomati. Han havde ypperlige Aandsgaver, var aandrig, højst interessant i Samtale, havde en fin Iagttagelsesevne og megen Menneskekundskab, og om han end vistnok var en noget epikuræisk Natur, var han tillige ædel af Karakter og højst elskværdig i Omgang. Aabenbart følte han sig bedst til Mode i Syden, hvor ogsaa hans Hustru hørte hjemme, en godmodig, livlig Neapolitanerinde, som han havde haft til Elskerinde, førend hun blev hans Hustru. Men det blev dog under et Ophold her i Landet, at han kom til at virke paa den mest fremtrædende Skueplads, den Gang han maatte drive Forhandlingerne om Kielerfreden. Han viste under dem Dygtighed og Bestemthed, og det lykkedes ham under den fortvivlede Stilling at opnaa saa taalelige Vilkaar, som det vel var muligt, saaledes f. Ex. at en Del af den dansk-norske Statsgjæld overførtes paa Norge ved dets Adskillelse fra Danmark, og at Færøerne, Island og Grønland bleve ved vort Fædreland. Med Hensyn til det sidste Punkt havde han unægtelig en god Støtte deri, at den svenske Underhandler ingen Anelse havde om, at disse Lande i gamle Dage havde hørt til Norge.

Thaarup, Fædrelandsk Nekrolog 1821—26 S. 2 f.

E. Holm.

Bournonville, Antoine, 1760—1843, Danser og Balletmester.
Den gamle franske Slægt Bournonville, der stammer fra Picardiet

og indtil Slutningen af det 17. Aarhundrede har fremvist flere berømte Krigere, er lidt efter lidt forsvunden fra Skuepladsen og har ved Giftermaal delt sig i flere Sidelinjer, saasom Dartois, Ermengard og Riel, hvilket sidste Navn træffes blandt de Emigranter, som vendte tilbage med Ludvig XVIII, og findes i Versailles mellem Marechallerne af Frankrig (Pierre de Riel, marquis de Bournonville, udnævnt 1816, † 1821). Af B.s Forfædre, der alle bære le nom patronimique «de Bournonville», kjendes kun med Vished hans Fader, Amable Louis, som var ansat ved den franske Hærs Intendantur. Antoine B., der var født i Lyon 19. Maj 1760, uddannedes som Danser i den berømte Noverres Skole og blev af Gustav III kaldt til Stockholm, ved hvis Theater han blev første Balletmester. Efter Kongens Mord var Theatrets og navnlig Ballettens Stilling usikker i den svenske Hovedstad, og B. drog derfor til Kjøbenhavn for at prøve sin Lykke der. Paa det kgl. Theater dansede han første Gang som Gjæst 17. Jan. 1792. Den 32aarige Mand, der var i Besiddelse af et ualmindelig smukt, intelligent Ansigt og en overordentlig elegant, velskabt Figur af Middelhøjde, gjorde strax betydelig Lykke ved en sjælden Alsidighed i sin Kunst, i det han ikke blot var en yderst gratiøs og kunstfærdig Danser saa vel i den alvorligere som i den lettere Genre, men tillige en fortrinlig Mimiker. Theatret søgte øjeblikkelig at sikre sig en saa udmærket Akquisition, og efter at han i Dec. 1792 var bleven gift med Danserinden Mariane Jensen (s. ndfr. S. 560), fik han fast Ansættelse ved Theatret og var i en Række af Aar Theatrets bedste Danser og mest fuldendte Mimiker, der navnlig i de fortrinlige Galeottiske Balletter havde et udmærket Felt at virke paa. Regner i «Lagertha», Rolf i «Rolf Blaaskjæg» og Romeo i «Romeo og Giuletta» fremhæves saaledes som mimiske Præstationer, i hvilke han skal have været uovertræffelig, med lige stor Fuldendthed og Smag karakteriserende den ædle nordiske Helt og den ildfulde sydlandske Elsker. Hvor fortrinlig han end var som Mimiker, besad han dog ikke tilsvarende Evner som Balletkomponist, og de to af ham forfattede Balletter, «Landsbymøllerne i Provence» og «Den galante Gartner», hævdede sig ikke over det hverdagsagtige og kunde ikke holde sig paa en Scene, hvor man var vant til at se Galeottis geniale Kompositioner. Galeottis Død i 1816 bevirkede, at B. blev udnævnt til «Dansedirektør» ved det kgl. Theater, men i denne Stilling kunde han ikke optage Arven efter sin store Forgænger, og Balletten sygnede lidt efter lidt hen under hans Ledelse. Efter

sin første Hustrus Død i 1797 giftede han sig anden Gang med Lovisa Sundberg, f. i Gøteborg 25. Febr. 1779, † i Fredensborg 10. April 1859. Han optraadte sidste Gang paa Theatret 17. Marts 1823 som Romeo, afskedigedes med Pension ved samme Theater-aars Udgang og bosatte sig i Fredensborg, hvor han døde 11. Jan. 1843.

A. Bournonville, Mit Theaterliv III, 3, 234 ff.

Edgar Collin.

Bournonville, Antoine Auguste, 1805—79, Balletmester og Balletkomponist. Aug. B., Søn af foran nævnte i andet Ægteskab, fødtes i Kjøbenhavn 21. Avg. 1805 og røbede allerede som Barn saa tydelige Anlæg for Scenen, at hverken Fader eller Moder dristede sig til at hæmme disse i deres Udvikling. Næppe 8 Aar gammel blev Drengen af sin Fader taget med op paa Hoftheatret, hvor Danseskolen paa hin Tid havde sit Sæde, Undervisningen begyndte, og allerede 12. Okt. 1813 traadte B. op første Gang, nemlig som en af Regner Lodbrogs Sønner i Balletten «Lagertha». Denne første Optræden blev fulgt af flere lignende Smaaroller, men allerede Aaret derpaa skulde han smage den Sødme, som Bifaldet er for den sceniske Kunstner. I Sommeren 1814 dansede han nemlig en ungarsk Solo ved en Beneficeforestilling paa Hoftheatret, og rundt om i Huset lød det: «Papa op ad Dage!» Danseeleven var allerede kommen til Ære og Værdighed; hver Gang den lille Prinsesse Vilhelmine Marie skulde paa Komædie, maatte den lille B. efter Ordre optræde i en Entrée. Medens han om Eftermiddagen gik i Skole, fik han om Formiddagen Lektioner i Dans, undervistes i Recitation af Rosing, senere af Lindgreen og Frydendahl og maatte, da han havde ikke blot en smuk Sopranstemme, men tillige et fint musikalsk Øre, tage Timer i Sang hos Ludvig Zinck. Saaledes instrueret optraadte han i forskellige Skuespil, og sin største Triumf i Drengalderen fejrede han 29. Okt. 1817, da han spillede Adonia i «Salomons Dom». Stykket opførtes i Anledning af Dronningens Fødselsdag, og da den 12aars Dreng havde sunget sin Romance «Moderen med sjunkne Vinger», gjorde den Følelse, hvormed han foredrog den, et saa stærkt Indtryk, at man trods den stive Etikette brast ud i Jubel saa vel fra Kongeløgen som fra Tilskuerpladsen. Ogsaa for Violinspil, hvori han undervistes af Wexschall, røbede han gode Anlæg, saa at man ikke rigtig vidste, hvilken Bane man skulde lade ham vælge. Men da Faderen i 1820 af Fonden ad usus publicos havde faaet et

Rejsestipendium til Paris for sig og Sønnen, var dennes Skæbne afgjort, endskjønt selv Rossini lovede ham en stolt Fremtid som Sanger. Han vilde være Danser og intet andet. Efter Hjemkomsten fik han Engagement som kgl. Danser, men hans Hu stod stadig til Frankrig for at lære mere, og i 1824 tog han igjen til Paris, hvor Pierre Gardel blev hans Læremester. Efter 2 Aars ihærdigt Arbejde bestod B. den Examen, der udkrævedes for at komme til at debutere paa den store Opera, og modtog Engagement som Solodanser ved Europas første Ballet. Da man fik dette at vide i Kjøbenhavn, hed det sig, at den unge Danser maatte betragtes som Desertør, eftersom han i 2 Aar havde oppebaaret 400 Rdl. aarlig af Statskassen, og skjønt han ærlig betalte disse Penge tilbage, saa man dog skjævt til, at han havde forladt sin Hjemstavn. Med Aaret 1829 udløb hans Engagement i Paris, og der blev gjort ham glimrende Tilbud fra Wien og Paris. I Ferien vendte han tilbage til Kjøbenhavn, blev temmelig unaadig modtaget af Frederik VI, der fandt hans Fordringer alt for urimelige, og stod paa Springet til at rejse igjen, da Kammerherre Yoldi fik Sagen ordnet saaledes, at B. blev engageret med 2200 Rdl. aarlig og Titel af konstitueret Hofdansemester.

Nu var altsaa B. vunden for den danske Scene, og dog anede endnu ingen den Gang — maaske ikke engang han selv —, hvilken Gevinst man havde sikret sig. Da han 1. Sept. 1829 optraadte første Gang efter sin Hjemkomst i det af ham komponerede Divertissement «Gratiernes Hylding», gav man ham som Danser den Kompliment «Han flyver», men ad selve Kompositionen lo man. Han lod sig dog ikke afskrække ved denne mindre heldige Begyndelse, men exercerede med sit gamle, til Dels udtjente Personale, rekruterede det med friske Kræfter og fik efterhaanden et udmærket Ensemble, der dækkede over Svaghederne hos de enkelte. Kort efter giftede B. sig, i det han 23. Juni 1830 ægtede Helene Frederikke Håkansson, f. 23. April 1809, Datter af Cand. jur. og Godsforvalter paa Qvistofta i Skaane H. samt Charlotte Louise f. Hultmann. Ad Kompositionsbanen gik han smaat frem: først «Gratiernes Hylding», saa «Søvngængersken» (1829), «Soldat og Bonde» (1829), «Hertugen af Vendômes Pager» (1830), «Paul og Virginie» (1830), «Victors Bryllup» (1831) og saa — «Faust» (1832). Det var en dristig Idé at omskabe Goethes Digtning til Ballet, men den lykkedes over al Forventning, ikke mindst ved hans glimrende Udførelse af Titelrollen. Fra nu af var hans Ry som

Balletkomponist rodfæstet, og dog var det først fra dette Øjeblik, han skabte sine bedste koreografiske Digtninger. Efter «Faust» fulgte «Veteranen eller det gjæstfrie Tag» (1833), «Nina» (1834) og «Tyrolerne» (1835), indtil Aaret 1835 endelig bragte hans historiske Ballet «Valdemar», der endnu den Dag i Dag hævder sin Plads paa Nationalscenens Repertoire. Dernæst kom «Sylfiden» (1836), «Don Quichote ved Camachos Bryllup» (1837), «Herthas Offer» (1838), «Festen i Albano» (1839), Forspillet «Fædrelandets Muser» (1840) og derpaa i 1840 «Toreadoren», som atter betegner et Vendepunkt i B.s Liv.

Havde han ogsaa danset meget i disse Aar, saa havde det sandelig ikke altid været paa Roser. Misundelse, Nid og Stands-hovmod høre hjemme paa vort som paa ethvert Theater; B. fik det at føle ikke en, men mange Gange. I 1829 fandt en Del Skuespillere med N. P. Nielsen i Spidsen det saaledes i højeste Grad upassende, at J. L. Heiberg havde tildelt B. — en Danser! — en lille Romance og et Par Replikker som Giovanni i Festskuespillet «Prinsesse Isabella», og i 1838 udhyssedes B., fordi han ved Sahlertz' Aftenunderholdning dristede sig til at synge et Par franske Romancer. Det var mere, end de kgl. privilegerede Aktører kunde taale. Men saa kom den bekjendte Aften i Theatret 14. Marts 1841, da B. under Opførelsen af «Toreadoren», hvor nogle lejede Avindsmænd hilsede ham med Hyssen og Piben, spurgte op til Kongeløgen: «Hvad befaler Deres Majestæt, at jeg skal gjøre?» og da Christian VIII svarede: «Bliv ved!» — B. skrev sit Andragende om Afsked og vilde strax forlade Kjøbenhavn, men i Steden for fik han Stuearrest, og da den endelig hævedes, gaves der ham et halvt Aars Permission, dog uden Gage. Rejsen gik til Italien, og da han vendte tilbage, medbragte han fra Sydens solrige Jorbund den vidunderlig skønne Blomst «Napoli», den Balletdigtning, hvori hans Geni maaske rigest har udfoldet sig. Fra nu af skabte han en Række Balletter, hvori han dels oprullede poetiske, stemningsfulde Billeder fra de Lande, han paa sine forskjellige Udenlandsrejser besøgte, dels skildrede Livet i Hedenold og svundne Tider, i det han hentede sit Stof fra selve Edda og fra Kæmpeviserne. Blandt disse Balletter fortjene særlig at fremhæves: «Bellman» (1844), «Konservatoriet» (1849), «Kermessen i Brügge» (1851), «Brudefærden i Hardanger» (1853), «Et Folkesagn» (1854), «Fjærnt fra Danmark» (1860), «Valkyrien» (1861), «Thrymskviden» (1868), «Livjægerne paa Amager» (1871) og «Fra Sibirien

til Moskov» (1876). Det er en Virksomhed, der omfatter 52 Balletter med 102 Akter, der ere opførte langt over 2000 Gange, og hertil høre Apotheoserne for berømte Mænd samt Danse og Arrangements til 6 Skuespil og 51 Operaer og Syngestykker foruden 32 forskellige Karakterdansen og særskilte «Pas».

Da B.s 18aarige Kontrakt med det kgl. Theater var udløben i 1848, fornyede han den igjen paa 7 Aar, men holdt samtidig op med at betræde Bræderne. Han dansede sidste Gang paa Theatret 31. Marts 1848 som Valdemar i Balletten af samme Navn og fik i 1854 Titel af Hofballetmester. Han var derpaa fra Juli 1855 et Aar Balletmester i Wien, hvor han havde at kæmpe med megen Modstand, drog atter tilbage til det kgl. Theater i Kjøbenhavn, styrede i de 3 Sæsoner 1861—64 det kgl. Theater i Stockholm som Intendant for Scenen og fik derefter igjen Ansættelse ved Theatret i Kjøbenhavn, hvorfra han endelig ved Udgangen af Sæsonen 1876—77 for bestandig trak sig tilbage til Privatlivet.

Dette er i store Træk de vigtigste Begivenheder i B.s Liv tillige med en Oversigt over hans Virksomhed som Balletkomponist. Men der er flere andre Retninger, i hvilke han har været en fremragende Personlighed. Som Danser har han karakteriseret sig selv med følgende Ord: «Der gives Dansere, der hver for sig besidde større Aplomb, Elevation og Pirouetfærdighed, der udføre Karakterdansen med en højere Grad af Fjendommelighed, men næppe nogen, der forenede flere af Dansens Egenskaber og besad en større Mangfoldighed end netop jeg. Jeg dansede med mandigt Liv, mit Lune og min Energi have paa alle Theatre gjort det samme Indtryk. Jeg stemte Tilskuerne til Glæde, og inden de beundrede mig, maatte de holde af mig.» Holde af ham! Det var netop det, man maatte. B. var fremfor alt Karakterdanser, hans eget Jeg smeltede fuldstændig sammen med den Karakter, han skulde fremstille, han gik helt op i Dansen, den ikke alene fyldte, men henrev og begejstrede ham, saa at hans Varme og Ildfuldhed umærkelig over Lamperækken bemægtigede sig Tilskueren. «Den lille Satan!» udbrod en Aften Adolphe Nourrit i Paris ved at se ham danse; «om saa Huset brændte over Hovedet paa os, vilde han dog ikke forlade Scenen, førend han havde sluttet sine Pas indtil den sidste Entrechat.» Oehlenschläger sagde om hans Dans: «Han taler!» Den ridderlige Konges Solo i «Valdemar», Alonzos glødende, ildfulde Dans i «Toreadoren», og den kjække, overmodige Slaaen Hælene sammen i «Polka militaire» ere Exempler

paa hans forskjellige Maade at danse paa; han syntes at forvandle sig selv, alt efter som Dansens Karakter fordrede det. En Karakterdanser som B. har det kgl. Theater aldrig haft før eller senere.

Som Balletkomponist erhvervede B. sig med rette et evropæisk Ry, og i intet Land har denne Kunstart naaet et saadant Trin som i Danmark. Hertil bidrog ogsaa den Dygtighed, Energi og Smag, hvormed han forstod at sætte sine Balletter i Scene. Hemmeligheden derved var den, at han som Ballettens Instruktør og Leder ikke alene havde tænkt sig, hvorledes hver enkelt Figur skulde spilles, men ogsaa var i Stand til selv at spille den. Det er ham, der her hjemme har lært os, hvorledes et Optog skal arrangeres, en Gruppe stilles. Kampen ved Stiklestad i «Olaf den hellige» og Slutningstableauet i «Iphigenia i Aulis» ere to Exempler paa hans fremragende Evner i begge Retninger. Disse Evner fik han bl. a. Lejlighed til at lægge for Dagen ved Arrangeringen af vore Folkefester, hvorom Markedet i Rosenborg Have til Fordel for de betrængte Jyder, Troppernes Modtagelse efter Felttoget 1849, Høstfesten og Hjemkomsten i 1851 bære tilstrækkelig Vidne. Man læse selv hans Skildring deraf i «Mit Theaterliv».

Vi komme her til Skribenten B. Ogsaa han har sin Betydning. Hans Hovedværk i saa Henseende er hans «Theaterliv» og «Erindringer», 3 Dele, udkomne i 1848, 1865 og 1877—78. Her har han givet den fyldigste Skildring af sig selv og sin Kunst, og kan man end langt fra underskrive alle de Domme, han fælder, læser man dog med stor Fornøjelse den aandfuldt fortalte Bog, der indeholder enkelte Smaaafhandlinger — som f. Ex. «Om den Folkeskik: at hilse» —, der ere Mønstre paa god Stil. B. var ogsaa varm Patriot. I de bevægede Dage i 1848 trak han paa Fælleden i Livjægeruniform og øvede sig i Marche og Skydning, var utrættelig i at arbejde for at samle Penge til Invalidforsørgelsen og andre patriotiske Øjemed og skaanede sig aldrig, hvor der var Tale om at virke for noget almennyttigt. Men mest af alt virkede han dog baade med Pen og Mund for den Stand, til hvilken han hørte, og naar som helst hans kjære Ballet blev angreben, var han altid paa Færde for med Tal og andre vægtige Grunde at godtgjøre, at Balletten, langt fra at være en Kræftskade, var en fornuftig og hensigtsmæssig Institution for vort Theater. — I sine senere Aar trak han sig tilbage til Fredensborg og henlevede her en lykkelig Alderdom. 30. Nov. 1879 blev han paa Gaden i Kjøbenhavn ganske pludselig ramt af et Slagtilfælde og udaandede

faa Øjeblikke efter. Han ligger begravet paa Asminderød Kirkegaard.

A. Bournonville, *Mit Theaterliv I—III.* Nær og Fjern Nr. 388 (7. Dec. 1879). Erslew, Forf. Lex. *Edgar Collin.*

Bournonville, Charlotte Helene Frederikke, f. 1832, Skuespillerinde og Sangerinde. Frøken Ch. B., som er født i Kjøbenhavn 29. Nov. 1832 og Datter af ovenanførte Aug. Ant. B., fik først Undervisning i Sang hos Carl Helsted i Kjøbenhavn og Arlet i Wien og i 1856—57 hos Professor Lamperti i Mailand. I Foråret 1857 optraadte hun ved flere Koncerter i Paris, debuterede med stort Held paa det kgl. Theater i Stockholm 16. Okt. s. A. som Fides i «Profeten» og var et Aar ansat ved den derværende Opera. I 1858 blev der tilbudt hende Engagement ved det kgl. Theater i Kjøbenhavn med Løfte om at debutere som Fides, men ved sin Ankomst der til stødte hun paa saa mange Vanskeligheder, at hun tilbragte en Del af Vinteren med at give Gjæsteforestillinger i Hamborg. Paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn debuterede hun 12. Maj 1859 som Angela i «Den sorte Domino», udførte forskjellige betydeligere Altpartier i Operaen, medens hun tillige anvendtes i Syngestykket og Vaudevillen, fik fast Ansættelse ved Theatret og udnævntes til kgl. Kammersangerinde. Frk. B. var i Besiddelse af en ikke meget omfangsrig, men vel uddannet Altstemme, og hvad der manglede denne i Fylde, forstod hun at erstatte ved et intelligent Foredrag og en ikke ringe dramatisk Begavelse; alligevel indskrænkedes hendes Virksomhed betydelig ved, at Theatret omtrent samtidig fik en anden Altsangerinde, som i Henseende til Stemmemidler var hende langt overlegen, og efter i de senere Aar at have ført en temmelig ubemærket Tilværelse ved Theatret afskedigedes hun med Pension i Juli 1883. *Edgar Collin.*

Bournonville, Mariane, 1768—97, Danserinde og Skuespillerinde. Jomfru Mariane Jensen blev i det kgl. Theaters Danseskole uddannet under Galeottis Vejledning og debuterede 23. Sept. 1784 paa Hoftheatret i Balletten «Den straffede Vankundighed». Med et saa vel smukt som interessant Ansigt forenede hun en nydelig Figur, personlig Ynde og Skjælmeri i sit Væsen samt et ikke almindeligt Fremstillingstalent, og hun blev derfor snart en af de ypperste i Balletten, særlig i muntre Danse og i fint komiske Partier. I Dec. 1792 ægtede hun den ovenanførte Danser Antoine Bournonville. Ved Sæsonens Aabning 16. Sept. 1790 havde

hun lejlighedsvis udført Rynos Rolle i Prams Skuespil «Frode og Fingal» og derved henledet Opmærksomheden paa sig som en Mulighed i det reciterende Skuespil, og i 1796 gik hun definitivt over til denne Kunst, i det hun 18. Febr. s. A. med afgjort Held debuterede som Josepha i «Armod og Højmodighed». Hun havde en meget velklingende og bøjelig Talestemme og en naturlig Diktion, der understøttedes af hendes store Scenevanthed, og efter at have spillet Susanne i Beaumarchais' «Figaros Giftermaal» regnedes hun allerede for en af de dygtigste Skuespillerinder, da Døden 29. Avg. 1797 pludselig bortrev hende. Hun optraadte sidste Gang 19. Maj 1797 som Poulaine i «Den snedige Brevvexling».

Edgar Collin.

Boye, jvfr. Boie.

Boye, Adolph Engelbert, 1784—1851, Forfatter. Adolph B. er ældste Søn af den frugtbare, i sin Tid velbekjendte Forfatter, Professor Johannes B. (se ndfr.) og Marie f. Reersløv, en Datter af kongelig Berider R. Slægten Boyes tidligere Forfædre vare turøske Sømænd. Adolph B. er født i Nakskov 11. Febr. 1784. Hans Fader gav ham og hans Broder, der døde som Adjunkt i Odense, en fri Opdragelse og opmuntrede deres Lyst til Søn ved at lade bygge til dem en større Halvdæksbaad, hvormed de togtede ud i de laalandske Farvande og endog foretog sig en Rejse til Kjøbenhavn. Med en nakskovitisk Skipper gjorde Adolph i sine senere Drengaar en Sommerrejse til Bergen. — Drengen læste meget i Faderens rige Bibliothek, og dennes store Begejstring for Shakspeare, der havde lagt sig for Dagen, da han, kun 21 Aar gammel, optraadte som hans første danske Oversætter, paavirkede Sønnen, som allerede i ung Alder var nøje kjendt med denne Digtets Værker. Skjønt Drengen var flittig og pligtopfyldende, blev han dog paa Grund af sin mangesidige Beskæftigelse først 1805 Student fra sin Fødeby's Skole. Næste Aar tog han Philologicum og i 1807 Philosophicum, hvorefter han studerede Lovkyndighed. I 1810 blev han Kopist og i 1813 Fuldmægtig i Finanskollegiet, 1816 ved Finansdeputationen, og i 1838 entledigedes han med Vente- penge fra denne Fuldmægtigpost. Han havde i en Del Aar beklædt Stillingen som Arkivar ved Finanserne og Revisor ved Fonden ad usus publicos, og nu indskrænkedes hans Embedsgjerning hertil. Ikke af Navn, men af Gavn var han tillige Privatsekretær hos Gehejmestatsminister Møsting omtrent lige til dennes Død i

1843. 23. Jan. 1812 ægtede han Anne Marie Holm, Datter af Skibskapitajn Jørgen H. og Sara Aslaksdatter og født paa Christianshavn 25. Maj 1783, † 26. Dec. 1849. B. døde i Kjøbenhavn 16. Nov. 1851.

Han var et skarpsindigt Hoved, og under et stille og roligt Ydre skjulte han en varm poetisk Følelse, dog med en afgjort Forkjærlighed for den komiske Poesi. Han var sund, ærlig, beskeden, i høj Grad uegennyttig og lige paalidelig som Forfatter og Menneske. I 1817 skildrer Provst Fr. Schmidt ham som «skallet, af et sygeligt Udseende», og J. M. Thiele siger om ham i 1821, at «han var en lille, bleg Mand, der trods sin Alder havde et drengagtigt Udseende, blandet med lidt af en gammel Kones; af hans milde, men dog satiriske Øjne udsendtes der jævnlig skjæmtende Pile, som dog aldrig gjorde noget ondt, men morede, fordi de, med en vis Tørhed, rammede saa godt. Hans Tale var blandet med holbergske Replikker». — Da han var i en Alder af over 40 Aar, blev hans gamle Attraa for Søen saa levende, at han, uagtet sine smaa Kaar, anskaffede sig et Lystfartøj, forsynet med en rummelig Kahyt og alle Bekvemmeligheder; om Bord paa dette holdt han hver Sommer en Sømand og en Dreng, begge fra Fejø, og saa sejlede han mange Aar igjennem viden om i vore Farvande. Det var denne hans Tilbøjelighed til Søen, der paa Bakkehuset skaffede ham Tilnavnet «den navtiske». Han var en trofast, opofrende Ven af Rahbeks, var hyppig Gjæst paa Bakkehuset, og Rahbeks «Stine» bragte daglig paa Vejen til Kjøbenhavn Breve fra Kamma og fra Rahbek ind til B. paa Vesterbro; denne Korrespondance fik et saadant Omfang, at der foruden o. 100 Breve fra Fru Rahbek endnu existerer o. 1500 Billetter fra Rahbek, handlende væsentlig om Theatersager og litterært Nyt. B. var i Rahbeks sidste Levetid hans selvfornegtende og dog selvstændige litterære Medarbejder. Ikke faa af Bakkehuskredsen vare ogsaa hans Venner, saaledes f. Ex. Molbech, Carl Heger og senere Dr. phil. Pingel, men da navnlig Oehlenschläger, med hvis Fortrolighed og uforandrede Venskab han æredes og saaledes var blandt de faste Fredagsgjæster til Middag i hans Hus.

B.s to i det foregaaende berørte Hovedtilbøjeligheder: hans Begejstring for Sømandslivet og hans Kjærlighed til Holberg, hvilke han uforandret bevarede fra sin Ungdom til sit Livs Ende, og som begge vidnede baade om den Trofasthed, der var et levende Karaktertræk hos ham, og om hans ægte danske Sind, satte deres

Mærker i hans litterære Produktion. Den første gav sig Udslag blandt andet deri, at han oversatte den russiske Verdensomsejler Krusensterns Rejse omkring Jorden (kun 1. Del udkom i de for Boghandelen saa trange Tider omkring 1818) og forudskikkede som Indledning en efter Georg Forster udarbejdet Afhandling om Sølivet, hvori han indflettede mange af sine egne iagttagelser. Det var ogsaa denne Attraa, der bragte ham til at oversætte Coopers Roman «Lodsen» og Brudstykker af W. Scotts «Piraten». Senere skrev han flere søhistoriske Afhandlinger, f. Ex. Nelsons Levned til Riises «Arkiv for Historie og Geografi» og i F. C. Petersens «Tidsskrift for Litteratur og Kritik»: «Berigtigelser til en fejlagtig fortalt Begivenhed i den danske Søkrigshistorie under Kong Frederik IV», en Artikel, i hvilken han paa Grundlag af sit Kjendskab til Sejlads og Forskning af Skibsjournaler fra Krigen 1710, som han ejede, kom til det Resultat, at der under «Danebrogs» Brand i Kjøge Bugt 6. Okt. s. A. hverken var Tale om Fare for at sætte Ild paa den danske Flaade eller paa Kjøge By, men kun om at redde Skibet, hvilket ikke lykkedes for Huitfeldt.

Hans Interesse for Holberg, der vel allermest har knyttet hans Navn til Litteraturen, traadte først offentlig frem i en Epistel til Baggesen i Molbechs «Athene»; Anledningen var, at denne sidstnævnte Digter, trods al sin Beundring for den store Komiker, i en Afhandling om «Barselstuen» var fremkommen med den Ytring, at de holbergske Komedier burde «renskrives og renfejes». Baggesen ytrede selv Lyst til at udføre dette Stykke Arbejde; herved oprørtes B. og nedlagde den bestemteste Protest mod Forgribelse paa «den danske Skueplads», der var ham en Helligdom. I endnu en Epistel, der — ligesom den første — viste, at B. med Mesterskab havde erhvervet sig Holbergs Skrivemaade, satiriserede han over Baggeseus Paastand, og den vittige Digter, der tidligere havde haft Latteren paa sin Side, fik nu vendt sine egne Vaaben imod sig selv. B.s hele Polemik gjorde stor Lykke, paa samme Tid som den svækkede Baggeseus Avtoritet. De ovenomtalte Epistler udgav B. i 1815, sammen med nogle mindre væsentlige polemiske Smaastykker, som «Morskabsbog for alle og enhver eller Bidrag til et Kontrafej af den vidt berømte Kritik». — B.s litterære Syssel var herefter væsentlig knyttet til Holberg. Han skrev i «Athene» sine meget ansete «Fragmenter over Holberg», udgav i 1823 «Peder Paars» i den første ret kritiske Udgave, som nu forefindes i 5 Oplag, og besørgede for Rahbek Udgivelsen

af Komedieme (1824—27); naar undtages de første Ark af «Den politiske Kandestøber», var Recensionen helt af B.; 7. Bind udgav han alene efter Rahbeks Død. B. fastslog ved dette Arbejde, at Udgaven af 1731 maatte ved Udgivelsen af de holbergske Komedier være den til Grund liggende som den sidste, hvorpaa Holberg bevislig havde lagt Haand. Man havde nemlig hidtil lige til Rahbeks «Udvalgte Skrifter» ladet sig nøje med at optrykke de saakaldte Høpfnerske Udgaver, i hvilke Rahbek nu havde indskrænket sig til at rette de meningsløse Steder, der efterhaanden havde indsneget sig i Texten. Denne sin Opfattelse fulgte B. ved sin Udgave af Komedieme i et Bind (1843) og selvfølgelig ved 2. Oplag deraf, under hvis Besørgelse han døde, saa hans Søn H. P. B. maatte fuldende Arbejdet. B. var egentlig den første, der begyndte med oplysende Anmærkninger til Holberg, hvoraf flere af dem til den omtalte Udgave ere af B. selv, medens baade Rahbek og navnlig Werlauff ere benyttede til andre. Holbergs «Fabler» udgav han med en Fortale 1832, «Holbergiana» (Smaaskrifter af og om Holberg, 3 Bind) 1832—35. I J. F. Schouws «Dansk Ugeskrift» har han i Forening med sin Søn H. P. B. skrevet «Mindesmærker om Holberg».

Af væsentlig Betydning var ogsaa B.s Optræden som Romanikkens Forkæmper mod Forstandspoesien, som Fremskridtsmanden over for det konservative, fra hvilket Standpunkt han forsvarede Oehlenschläger som den, i hvem det nye var koncentreret, og angreb Baggesen i dennes Kamp mod Oehlenschläger. Han kommer derved ogsaa senere i Kamp med Grundtvig, der delvis stiller sig paa Baggesens Side. Da Baggesen kritiserede Oehlenschlägers «Ludlams Hule», optraadte B. ogsaa her som hans grundige og indsigtfulde Modstander, han paaviste mange Misligheder ved hans Kritik, men overvurderede tillige Oehlenschlägers med rette dadlede Værk. Gjentagne Gange deltog han i den omtalte Strid, i hvilken han optraadte under Navnene «Peter Wegner» (den danske Skuespiller, der i Holbergs egen Tid spillede Henrik), «Hans Mikkelsen» (Holbergs eget Pseudonym) og «Just Justesen» (Kritikeren hos Holberg).

I 1832 udgav B. Edvard Storms Digte, som han vilde have ledsaget med Storms Levned, udarbejdet til Dels efter Optegnelser af Storms Plejesøn Poul Rasmussen; men denne Plan kom aldrig til Udførelse. Samme Aar udgav han Wessels Digte i Forbindelse med en Afhandling om Wessels Levned og Skrifter. — Jonas Collin benyttede meget hans Smag og Indsigt til Omarbejdelse af

dramatiske Arbejder, og han oversatte saaledes for det kgl. Theater flere af Shakspeares Arbejder, blandt andre «Kjøbmanden i Venedig», der udkom under Rahbeks Navn, men i Virkeligheden kun for de første Blådes Vedkommende er hans Værk. End videre har han oversat forskjellige Noveller, Afhandlinger og Digte fra Tysk, Engelsk og Svensk («Frithiofs Saga» og «Axel»). I talrige Tidsskrifter og Blade har han skrevet Artikler af kritisk, historisk, biografisk og æsthetisk Indhold; han var saaledes en flittig Medarbejder ved Riises «Arkiv for Historie og Geografi». I 1840 udgav han «Dansk Parnas», en Samling af ældre og nyere danske Digte. Han var litterær Exekutor i Rahbeks Bo og udgav efter dennes Død (1831) «Samling af Skrifter til Erindring om Knud L. Rahbek og Karen Margrethe Heger», hvortil han selv leverede Afhandlingen «Om Rahbeks Skrifter». Hvad hans journalistiske Virksomhed angaar, er der Grund til at fremhæve, at han fra 1822—25 var Redaktør af Ugeskriftet «Nyt Aftenblad», der senere spaltede sig i «Kjøbenhavnsposten» under Liunge (samt i Begyndelsen Ove Thomsen) og «Den flyvende Post» under J. L. Heiberg. — I Udlandets Litteratur har han fra 1816—36 optraadt som Korrespondent til «Morgenblatt für gebildete Stände» og «Blätter für litterar. Unterhaltung» og leveret de danske Artikler til «Konversationslexikon der neuesten Zeit und Litteratur»; i Brockhaus' Konversationslexikon har han skrevet alt, der angaar dansk Litteratur og Historie, indtil 8. eller 9. Oplag. Hans Portræt findes i P. Hansens «Illustreret Litteraturhistorie» II, 353.

Erslew, Forf. Lex. J. M. Thiele, Erindringer fra Bakkehuset. Provst Fr. Schmidts Dagbøger. Oehlenschlägers Erindringer. A. Baggesen, Jens Baggesens Biographie. Kr. Arentzen, Baggesen og Oehlenschläger. *Nic. Bøgh.*

Boye, Caspar Johannes, 1791—1853, Præst og Digter, blev som Søn af nedennævnte Rektor Engelbrecht B. født paa Kongsberg i Norge 27. Dec. 1791. Da Faderen overtog Rektoratet i Thronhjem, fulgte B. med til denne By og blev i saa ung en Alder færdig med at gennemgaa Latinskolen, at der nægtedes ham venia ætatis til at underkaste sig Adgangsexamen til Universitetet. Endnu i 2 Aar maatte han opholde sig i Norge, hovedsagelig tilbringende Tiden med fortsatte Studier, poetiske Forsøg og Informationer, indtil han 1810 blev Student i Kjøbenhavn. I de Kredse, med hvilke den unge Nordmand plejede nærmere Omgang, saaledes den Collinske, vakte han snart Opmærksomhed som en livlig og i ikke ganske almindelig Forstand digterisk begavet Natur. En af

hans Poesier gjorde endog en Opsigt, som nær kunde være bleven dens Forfatter farlig; det var et allegorisk Digt, «Nor til Dana», fremkaldt af Fredslutningen 1814 og glødende af Harme over, at den danske Regering havde samtykket i Norges Afstaaelse, inden den yderste Modstand var bleven forsøgt. Om dette (aldrig trykte) Digt hedder det i Pavels' Dagbøger, at det indeholdt «en næsten ren Opfordring til det danske Folk om at rive sig løs fra Frederik VI's Scepter og i Forening med Norge hylde Prins Christian». Det var altsaa af en statsfarlig Tendens og eftersporedes af Politiet, som udlovede en Belønning for Forfatterens Opdagelse; de cirkulerende Afskrifter bleve derfor skyndsomst tilintetgjorte, dog ikke før man først havde lært de revolutionære Strofer udenad. At den unge Digter dog snart faldt til Ro under den nye Statsordning, ses af Pavels' Dagbogsoptegnelse af 1816, hvori det hedder om B., at han «nu er dansk med Liv og Sjæl, vil bygge og bo der og giver endog sit Fædreland Finter i Dedikationsverset til sin Pige», nemlig foran Oversættelsen af Th. Körners Sørgepil «Rosamunda». Han tog, efter i nogen Tid at have studeret Jura, 1816 den theologiske Embedsexamen, blev 1818 ansat som Andenlærer ved Jonstrup Skolelærerseminarium og ægtede s. A. sin forlovede, Maria Adolphine Birckner, ældste Datter af den bekendte Mich. Gottl. B. og altsaa Stifdatter af Jonas Collin.

Under Opholdet i Jonstrup — «nær ved det Sted, hvor Farumsøens Vande med større Nabosø sig kjærligt blande» — ere Hovedparten af B.s verdslige Digte og alle hans Skuespil blevne til. De indleveredes i rask Følge til Theatret og kom (sagtens med Støtte af den nytitraadte Direktør Collin) alle til Opførelse, vel med vekslede Held, men dog saaledes, at B.s originale Skuespildigtning i Theaterstatistikken staar antegnet med omtrent 70 Helaftens- Forestillinger. 1821 opførtes «Brødrene i Lejre», 1822 «Conradin, den sidste Hohenstauffer», 1823 «Juta, Dronning af Danmark», 1824 «Svend Grathe», 1826 «Kong Sigurd», samme Aar, ja endog samme Maaned «William Shakspeare» og 1827 «Erik VII» — alle, med Undtagelse af det romantiske Skuespil, som staar næstnederst i Rækken, Sørgepil i de regelrette 5 Akter og med historiske Æmner, saaledes som Titrerne vise.

Men rigtignok ogsaa kun Titrerne. Thi historisk Indsigt i Tiderne og historisk Blik for det Kostume, i hvilket de skulle fremkaldes paa ny, vil man forgjæves lede efter i disse Theaterstykker. Allerede den stærke Produktion inden for saa lille et

Spand af Aar vækker en Formodning om, at kun en meget overfladisk Forberedelse er gaaet forud. Men dertil kommer en Egenkab ved disse Skuespils poetiske Diktion, der, selv om man ikke tør sige, at den er beregnet paa at tildække Mangelen af historisk Karakteristik, dog i og for sig umuliggjør ikke blot denne, men endogsaa al psykologisk Skildring af blot nogenlunde Dybde. Som B.s dramatiske Digtning overhovedet er en Efterklang af Oehenschlägers, saaledes kan man ganske særlig sige, at det er *Klangen* mere end Aanden, de stræbe at efterligne, og som saa mangen Efterligning synde de ved Overdrivelse. Er Oehenschlägers poetiske Sprog, just ved at være et saa ejendommeligt Udtryk for hans frodige, meddelsomme Personlighed, hyppig i Modstrid med den Tidsaand, det skulde give Mæle, saa bliver hos B. Meddelsomheden til Snakkesalighed og den naturlige Frodighed til et Drivhus-Plantelivs spraglede Blomsterpragt. Metaforen er den eneste Talefigur, han kjender, og af den gjør han en saa udstrakt Brug, at endog den naturligste Ordvexling om jævne Forhold omskrives i Billeder og indsvøbes i Blomster. Og i det denne Udtryksmaade benyttes uden Forskjel af Kongen som af Bonden, af Helten som af Skurken, drukner enhver anden Karakteristik end den, der kan paasættes udvendig med stærke Farver, i dens Ordflom. Hvad der yderligere berøver B.s Dramer deres Marv, er, at de som «Sørgespil» ikke ere gjennemsusede af den tragiske Kollisions Vingeslag, men have deres Konflikt inden for den «historiske» Persons mere private Sfære, mod hvilken Historien kun danner den fjærnere Baggrund.

Paa den anden Side skal det indrømmes, at B. under sit næsten lidenskabelige Arbejde for Theatret gjorde iøjnefaldende Fremskridt, hvad Beregningen af den sceniske Virkning angaar, og at hans Skuespil havde adskillige Egenskaber, der maatte sikre dem en nogenlunde varig Theatertilværelse. Kan man f. Ex. i «Erik VII» overhovedet forsonse sig med en Fremstilling af Kong Erik Glipping, der nærmest skildrer ham som en sentimental Biedermann, saa kan det ikke nægtes, at der er lagt et ikke almindeligt dramatisk Talent for Dagen i hele Planens Bygning med Handlingens stadig stigende Interesse, i Situationernes Liv, i kraftig virkende Sammenstillinger og Modsætninger. Det samme gjælder, med en lignende Reservation for Hovedpersonens Vedkommende, om B.s hyppigst opførte Skuespil, «William Shakspeare», der, ejendommeligt nok, udmunder i en Apotheose af ren ballet-

mæssig Art. I en Periode, da Skuepladsen raadede over myndige Personligheder med imponerende Ydre, sonore Stemmer og den af den Oehlschlägerske Tragedie uddannede brede, klangfulde Deklamationsmaade, kunde B.s Sørgespil ikke forfejle deres Magt over Sindene. I vore Dage turde de anses for sceniske Umuligheder, ligesom B.s verdslige Lyrik og Romancedigtning kan betragtes som fuldstændig glemt med Undtagelse af de to Stykker: «Kirkeklokken i Farum» og «Sang for danske» («Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden»).

Fortegnelsen over B.s Arbejder for Scenen maa endnu forøges med de 3 Texter til dramatiske Musikværker: «Elisa» samt «Hugo og Adelheid», skrevne for Kuhlau, «Floribella», skreven for Weyse. Desuden har B. blandt flere andre Skuespil oversat A. Müllners famøse Skæbnetragedie «Brøden», Raupachs Sørgespil «Isidor og Olga» samt P. A. Wolffs lyriske Drama «Preciosa».

1826 blev B. udnævnt til Sognepræst for Søllerød Menighed og vendte sig fra nu af næsten udelukkende mod en litterær Produktion, der laa hans gejstlige Stilling nærmere end Forfatterskabet for Scenen. Han begyndte her og fortsatte efter sin Forflyttelse til Helsingør, hvor han 1835 blev Sognepræst ved St. Olai Kirke, Udgivelsen af et Salmeværk: «Aandelige Digte og Sange», hvis 4 Samlinger udkom i Tidsrummet 1833—37; en ny Samling udgik i 2 Dele 1840—43, og denne omfangsrige religiøse Digtning sammenfattedes og forøgedes endelig i de 3 Bind «Salmer», som udkom i Aarene 1847—54. I den til Kirkebrug nu avtoriserede, fra Roskilde Præstekonvent udgaaede «Salmebog til Kirke- og Hus-Andagt» er B. repræsenteret ved et Udvalg af paa det nærmeste 30 originale Salmer; han staar med dette Tal i Række med Brorson, Ingemann og Grundtvig som Kontingentyder til den i daglig Praxis anvendte Salmelitteratur, medens alene Kingo rager højt op over dette Tal med sit Bidrag af mere end 80 Salmer. Blandt B.s aandelige Sange kunne eksempelvis fremhæves «Dybt hælder Aaret i dets Gang», «Med Spottens Rør i fromme Hænder», «Bliv hos os Mester, Dagen hælder», «Jeg vil nu gaa til Herrens Bord» samt Salmen Nr. 355 ved Kirkeaarets Slutning.

Ogsaa som Prædikant vandt B. megen Tilslutning, især efter at han 1847 var kommen til Kjøbenhavn som Sognepræst ved Garnisonskirke. Hans homiletiske Veltalenhed var ved sin Billedrigdom i Slægt med hans poetiske Diktion og gjorde Virkning i den smukke, anselige og i sin ydre Fremtræden myndige, men i

Grunden bløde og kjærlighedsfulde Personligheds Mund. To Prædikensamlinger, hver i 2 Dele, ere udkomne 1838—39 og 1853.

B. døde 6. Juli 1853 som et af Ofrene for den i Kjøbenhavn hærgende Koleracpidemi. Hans «Udvalgte og samlede poetiske Skrifter» vare udkomne i 4 Bind 1850—51.

Erslew, Forf. Lex. Overskou, Den danske Skueplads.

P. Hansen.

Boye, Birgitte Cathrine, 1742—1824, Digterinde, blev født i Gjentofte ved Kjøbenhavn 7. Marts 1742 som ældste Barn af kgl. Jagtbetjent Jens Johannissen og Hustru Dorthe Henriksdatter. De oplærte hende efter deres Kaar med megen Omhu og indprentede hende Guds frygt fra hendes tidlige Alder. 21 Aar gammel blev hun gift med kgl. Skovrider Herman Michelsen Hertz, med hvem hun drog til sit nye Hjem ved Vordingborg. Hun blev i dette Ægteskab Moder til 4 Børn, blandt hvilke den yngste Søn, Jens Michael, døde 1825 som Biskop i Ribe. Sit Hus og sine Børn omfattede hun med Omhu og Kjærlighed; i den Fritid, der levnedes hende, søgte hun ved god Læsning at udvide sine Kundskaber og at tilegne sig fremmede Sprog, navnlig for at kunne lære Udlandets Digterværker at kjende. Da de skønne Videnskabers Selskab 1773 udstedte offentlig Indbydelse til enhver, der følte Kald og Lyst til at dyrke den hellige Poesi, til at indsende Arbejder, konkurrerede ogsaa Mad. Hertz med 20 Salmer, som fremfor alle andres Forsøg saaledes sloge an, at 18 af dem senere optoges i den saakaldte Guldbergske Salmebog; for de første 10 Salmer havde hun lagt Davids 104. Salme til Grund; deriblandt var den til Skræk og Advarsel ofte citerede «Naturen sov ved tændte Nattefakler»; for de øvrige var Luk. 9, 18—36 det bibelske Grundlag. Senere føjedes hertil et helt Væld af Salmer, dels originale, dels oversatte, saa den nævnte Salmebog talte henved halvandet Hundrede af hendes Frembringelser; hun blev saaledes den, der overvejende gav Samlingen dens Præg. Samtiden lovede hende Udødelighed for denne Virksomhed; nu nævnes hendes Navn som Salmedigterinde næsten kun nedsættende. 13 af Salmerne have dog bjærget sig over i Roskilde Konvents Salmebog. Det er Gellert og Klopstock, der ere hendes Forbilleder; men «hun var heldigere», siger C. J. Brandt, «naar hun travede jævnt med Gellert, end naar hun vilde flyve højt med Klopstock». — Imidlertid var Salg af kongelige Domæner besluttet, og hendes Mands Stilling var truet, hvorved Familien kunde blive brødløs. Da ilede

hun til Kjøbenhavn, søgte Guldberg, som hun endnu ikke personlig kjendte; ved hans anbefaling fik hun understøttelse af Arveprins Frederik, der paa sin Bekostning lod hendes to Sønner optage i Helsingørs Skole. Da Skovrider Hertz døde 1775, oprandt der en meget trang Tid for hende; men Guldberg, der var bleven hendes Velgjører, opmuntrede hende til fortsat digterisk Virksomhed, og «vor danske Karschin», som hun ikke med urette er bleven kaldet (første Gang vist af J. Baden), satte ikke sit Lys under en Skjæppe. 1778 indgik hun andet Ægteskab med daværende Kontrollør ved Møllmøllen, senere Toldskriver og Justitsraad, Hans Boye. Hun forsøgte sig nu ogsaa i den dramatiske Poesi. Flere af hendes Arbejder i denne Retning bleve gunstig modtagne, saaledes Hyrdestykket «Melicerte» (1780) og navnlig «Gorm den gamle, et heroisk Sørgespil» (1781). Hun blev anden Gang Enke 1815, men levede nu sin Alderdoms Dage sorgfrit og i ret gode Omstændigheder. Hun døde i sit 83. Aar 17. Okt. 1824 i Kjøbenhavn.

Birch, Billedgallerie f. Fruentimmer I, 202 ff. F. Barfod, Poetisk Læsebog, 1836, S. 449 ff. Erslew, Forf. Lex.

A. Jantzen.

Boye, Claudius Julius, 1823—79, Læge, en Søn af Gaardejer Niels B., blev født paa Gaarden Marielyst paa Amager 16. Juli 1823. Ved Forældrenes Udvandring til Amerika nogle Aar efter kom han i Huset hos sin Farbroder, Kjøbmand i Rudkjøbing Claus Stage B., og dimitteredes fra Sorø 1842, var Underlæge i Felttogene 1848—50 og tog 1849 Lægeexamen. Han praktiserede derefter nogle Aar i Graasten, men under Indflydelse af en voxende Tvivl om Lægegjerningens Nytte og Betydning sammen med en ængstelig Mistillid til sin egen Evne opgav han sin Praxis og købte 1855 Landejendommen Havghus ved Jellinge for derefter udelukkende at være Landmand, hvilken Virksomhed han altid havde næret særlig Interesse for. Hans sandhedskjærlige, ædle og i høj Grad tillidvækkende Personlighed førte imidlertid ogsaa her Patienter til ham for at søge Raad, og lidt efter lidt kom han paa ny ind i en Praxis, under hvilken han begyndte at faa et lysere Syn paa Lægegjerningen. Han var dog fremdeles hovedsagelig Landmand og i flere Aar Formand for Vejle Amts Landboforening; men i 1867 indtraf en for hans hele Liv og Gjerning afgjørende Begivenhed, hvorved en ny og glimrende Bane aabnede sig for ham. En Gaardmandskone, der led af en Æggestoksvulst, henvendte sig

til ham med indtrængende Anmodning om at blive opereret netop af ham. Efter at han længe havde vægret sig derved som den, der aldrig havde set en saadan Operation og ikke kjendte dens hele Teknik, kom han dog efter samvittighedsfuld Overvejelse til det endelige Resultat, at han vilde give efter for Patientens og hendes Omgivelsers vedvarende Anmodninger, i det han til sidst deri troede at se en Mission, han ikke turde undslaa sig for. De fornødne Instrumenter fik han til Laans fra Howitz, der nogle Aar i Forvejen havde indført Operationen hos os, nogle Kolleger fik han til Assistance, og han udførte heldig Operationen, der — for første Gang i Danmark — førte til Patientens fuldstændige Helbredelse, et Resultat, han med sin udprægede Beskedenhed kun for en mindre Del tilskrev sin Duelighed, men som dog gjengav ham fuld Tillid til sig selv. Og Begivenheden rygtedes hurtig, talrige lignende syge søgte til Havghus, forskellige Vanskeligheder med Hensyn til Patienternes Anbringelse og Pleje bleve heldig overvundne, navnlig ved Bistand af hans udmærkede Hustru, Emilie Louise f. Secher, Datter af Kjøbmand og Konsul i Horsens S., og i Løbet af en halv Snes Aar havde han udført c. 70 lignende Operationer, hvoraf 42 med heldigt Udfald — et navnlig for den Tid meget godt Resultat ved denne indgribende Operation, der saaledes for en stor Del ved B. fik Borgerret i den danske Lægevidenskab. Sammen dermed udfoldede han en voxende Virksomhed paa andre kirurgiske Omraader, og alt med stort Held, i det hans Samvittighedsfuldhed, sikre Blik og eminente praktiske Dygtighed overvandt alle de Vanskeligheder, som knyttede sig til hans ufuldstændige kirurgiske Uddannelse. Beretninger om sin kirurgiske og operative Virken har han nedlagt i det af Professor Howitz udgivne Tidsskrift, «Gynækologiske og obstetriciske Meddelelser». Den store Aerkjendelse, han nød, fik 1879 et officielt Udtryk i Æresdoktorværdigheden, som Kjøbenhavns Universitet ved sit Jubilæum tilkjendte ham. En Hjertesygdom, han i flere Aar havde lidt under, voldte under en af de talrige Konsultationsrejser, som hans voxende Virksomhed førte med sig, hans pludselige Død 5. Avg. 1879 i Aarup i Fyn. Et Mindesmærke rejstes 1880 paa hans Grav paa Jelling Kirkegaard af «syge og sunde nær og fjærn».

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 5. Udg. Lævnedsbeskrivelser af de ved Kbhvns Universitets Firehundredaarsfest promov. Doktorer S. 92 f. Bibl. f. Læger 6. R. IX, 637 f. Gynækol. og obstetr. Meddel. II, 301 ff. med Portræt.

Jul. Petersen.

Boye, Engelbrecht, 1754—1839, Rektor. Født i Kjøbenhavn 22. Jan. 1754 af Forældrene Lærredshandler Peder Rasmussen B. og Maren Nielsdatter. Han blev, privat dimitteret, Student 1772, tog Exam. philos. 1773 og 1781 Magistergraden for en Afhandling om Grunden til de græske og romerske Historieskriveres Vildfarelser i den jødiske Historie. 1782 kom han som Kollega til Christiania Skole, hvorfra han 1787 blev forflyttet til Kongsberg som Rektor ved den (29. Sept. 1786) gjenoprettede Latinskole. Denne bestod til 12. Dec. 1806, da den gik over til Middelskole, efter at Rektoren var forflyttet i samme Stilling til Throndhjem, hvor det blev hans Opgave at gennemføre den nye Skoleordning. Under den gamle havde B. paa Kongsberg faaet et stort Ry, bragt sin Skole i megen Anseelse og dimitteret mange Disciple, der som Mænd kom til at indtage en fremragende Stilling. Han omtales med megen Anerkjendelse af disse som en alvorlig, men ikke stræng Mand. I Throndhjem var Skolen i en daarlig Forfatning, da han kom, men han bragte den snart op. Med stor Nidkjerhed og Dygtighed, men ikke uden Modstand og Vanskeligheder arbejdede han i sit Rektorembede til 12. Febr. 1833, da han tog Afsked. Ytringer i hans Breve tyde paa, at han en stor Del af sin Embedstid led af Længsel efter Danmark, Næringsssorg og Savn af Hjælpemidler til Studier. En Oversættelse af Epiktet (1781) og nogle Skoleprogrammer har man fra hans Haand. Han døde i Throndhjem 3. Jan. 1839. Gift 1. med Dorothea Sophie Styhr († 21. Febr. 1798), Datter af Sorenskriver i Numedal Christen S.; 2. 9. Juli 1801 med Anna Dorothea Barth (f. 13. Dec. 1772 † 10. Maj 1850), Datter af Byfoged paa Kongsberg Christian Frederik B. (f. 30. Nov. 1730 † 3. Dec. 1774) og hans anden Hustru, Karen Trulsdatter Lyng. Af sit første Ægteskab havde han 3 Sønner, Digteren C. J. B. (se ovfr.), Provst Peter C. B. og Rektor, senere Toldkasserer, Matthias A. B.

H. H. Müller, Bidrag t. Throndhjems Kathedralskoles Hist. (Indbydelsesskr. 1855) S. 66 f. P. C. Holsts Optegnelser S. 5 ff. Halvorsen, Norsk Forf. Lex.

D. Thrap.

Boye, Frederik, 1715—1759, Præst. Han havde i sin Ungdom været Lærer ved Waisenhuset i Kjøbenhavn, som gennem Enevold Ewald blev et Midtpunkt for den kjøbenhavnske Pietisme. Siden blev han personel Kapellan hos en anden af Pietismens kjøbenhavnske Koryfæer, C. Langemach Leth, der paa en Gang var Sognepræst ved Trinitatis Kirke og Professor catecheseos. B.s

Prædikener, der havde en bestemt herrnhutisk Farve, samlede mange Tilhørere, og han var i visse Kredse meget yndet. 1750, samme Aar som han blev Kapellan, udgav han «efter nogle redelige Sjæles Begjæring» en Samling Hjærtesuk efter Bibelsprog under Titelen: «Nogle faa udvalgte og med Blod besprængte Blomster, opsamlede under Jesu Kors, dem især til Trøst og Opmuntring, som i Sandhed elske vor Frelser». Denne lille Salmesamling, der er helliget Prinsesse Charlotte Amalie, blev siden efterfulgt af en Oversættelse af Thomas Securius' Fastebetragtninger og af «Skatkammer eller Blomster, opsamlede under Jesu Kors» (1759), der ligesom hans første Bog blev udbredt i flere Oplag. Han var gift med Anna Lucie Pahl, som efter hans Død (1759) blev J. F. R. Højsgaards ^{anden} (første) Hustru. (jf. VIII, 269.).

Worm, Lex. ov. lærde Mænd. Helveg, Den danske Kirkes Hist. efter Reform., 2. Udg., II, 151. *Fr. Nielsen.*

Boye, Johannes, 1756—1830, Rektor og filosofisk Forfatter. J. B. er født i Kjøbenhavn 19. Dec. 1756. Hans Fader var Peder Rasmussen B., Sømmand, siden Lærredshandler i Kjøbenhavn; hans Moder Maren Nielsdatter. Hans ældre Broder, Rektor Engelbrecht B., og hans Søn Adolph Engelbert B. ere omtalte ovenfor.

I sit 16. Aar (1772) dimitteredes J. B. privat til Universitetet, hvor han navnlig lagde sig efter filologiske og filosofiske Studier; 1777 udgav han en Oversættelse af Shakspeares «Hamlet», 1781 blev han Magister, og 1783 blev han Rektor ved Nakskov Latin-skole. Samme Aar ægtede han Marie Reersløv († 1817), en Broderdatter af den bekjendte kjøbenhavnske Borger Adolph Reersløv, i hvis Hus Michael Gottlieb Birckner blev opdraget (ovfr. S. 300). Som praktisk Skolemand synes B. ikke at have været heldig (Kirkehist. Saml., 3. R. II, 258 f.); hans Skole var ved at uddø af Mangel paa Elever, og han tilstaar selv i sine Skrifter, at Lærervirksomheden piner og kjeder ham. Med saa meget desto større Iver kastede han sig til Gjengjæld over theoretisk ethisk-pædagogisk Virksomhed. I «Minerva» findes fra hans Haand en Række Artikler om Skolevæsen, om Opdragelse, om Religion osv., og i Aaret 1792 udkom 1. Del af det Værk, der navnlig gjorde ham berømt i Samtiden: «Statens Ven», en filosofisk Afhandling i 3 Bind om Formaal og Betingelser for de menneskelige Handlinger, Individets som Slægtens. Allerede 1796 udkom 1. Del i 2. Udgave, 1797 fulgte 2. Del; 1802 blev Forfatteren titulær Professor, 1803 udkom et «Anhang»

«Om kritisk Filosofi og sund Sans», hvori den i selve Værket paabegyndte Bekæmpelse af den Kantiske Filosofis Lærdomme fortsattes. 1806 forflyttedes B. som Rektor til Fredericia, og 1811 fik han efter Ønske Afsked med Pension. 1809 havde han udgivet et Skrift «Om Krigen med England»; efter sin Afsked vedblev han at virke for sine Ideer ved forskellige større og mindre Skrifter: 1814 udkom saaledes 3. Del af «Statens Ven», 1815: «Om Penge, Levnedsmidler og Dyrtid» og «Om Historieskrivning», 1821 «Bibelen og Homer», 1824 «Musikkens og Sangens Bidrag til Menneskenes Forædling». Han døde 1. Febr. 1830.

B. staar som Forfatter paa «Oplysningstidens» almindelige Standpunkt, deler dens Interesser og fremsætter dens Tanker. Af hans Hovedværk, «Statens Ven», handler 1. Del om den private Lyksalighed. Paa Spørgsmaalet om, hvorledes vor Handlen skal være, svares der: Maalet for al menneskelig Handlen er faktisk og nødvendigvis Lyksalighed. Fraadseren og Drankeren, der hige efter Sansenydelser, den kristne, der stræber efter en evig Salighed, den opofrende Menneskeven, der tilbringer hele sit Liv med at besøge og trøste fattige og lidende, vel at mærke: fordi *det* fornøjer *ham* mest, godtgjøre alle Sandheden af den udtalte Sætning. Kun sætte de Lyksaligheden i et forskjelligt. Bestandig er Lyksaligheden dog at bestemme som en fortsat Række af Lystfølelser, «Fornøjelser». Men disse Fornøjelser kunne dels være af sanselig, dels af intellektuel, dels af moralsk Art, og da de sidstnævnte Arter til syvende og sidst ere de mest varige, gjælder det om at opdrage sig selv og alle andre til at finde mest Smag i dem. Den kaldes dydig, som finder mest Smag i at befordre saa vel andres som egen Lyksalighed. — Denne almindelige Tankegang faar saa sit Særpræg ved den flade Optimisme og den naive Selvtilfredshed, hvormed den nærmere udvikles. Erfaringen viser, at Mennesket af Naturen i det mindste er et *ret* godt Væsen, og Læren om Arvesynden kan derfor kun i højst afdæmpet Betydning være sand, ligesom det ogsaa er umuligt at tro paa en vred eller streng Gud. — Det var paa denne flade Selvtilfredshed, Kant gjorde en brat Ende ved sin Lære om «det radikale Onde» og sin strænge og absolute Morallære i det hele; B. blev derfor ogsaa angrebet af de danske Kantianere (bl. hvilke A. S. Ørsted) og svarede i 2. Udg. af sit Skrifs 1. Del og siden flere Steder med forskellige Modangreb paa Kant, i Regelen misforstaaende ham, men hist og her dog blottende virkelige Svagheder. 2.

Del af Statens Ven handler *om Rets og Stats Ophav*, et Spørgsmaal, som naturlig melder sig, naar man betænker, at Lyksalighedens Opnaaelse i høj Grad er betinget af de ydre Forhold, hvorunder Menneskene leve. B. antager i Lighed med Darwin Mennesket udsprunget af Dyreverdenen og fremhæver tydelig Kampen for Tilværelsen som fornemste Drivkraft under Udviklingen og Ophavet til alt godt, medens Fred let fremkalder Døsighed og Yppighed. I 3. Del forfølges Lyksalighedens Betingelser end yderligere, i det der her handles *om Næringsveje, Folkemængde og Rigdom*. — B.s Fremstilling er bred og uordnet; men han er i Besiddelse af en vis Selvstændighed og Kjækhed, og den stilistiske Form er næsten overalt naturlig, klar og hist og her endog overraskende yndefuld. 1. Del af Værket vakte derfor en ikke ringe Opsigt, og ogsaa 2. Del vakte en vis Opmærksomhed. Da 3. Del udkom, var Tidsaanden løbet fra Forfatteren; Romantikkens Sol havde spredt sin Morgenrøde over Landet, og for ethisk-national-økonomiske Betragtninger havde foreløbig ingen levende Sjæl Interesse.

Erslew, Forf. Lex. Petersen, Den dsk. Lit. Hist.

K. Kroman.

Boye, Peter Henrik, f. 1816, Forfatter. P. H. B., en Søn af ovenstaaende Adolph Engelbert B., er født paa Kjøbenhavns Vesterbro 19. Okt. 1816. Efter at han havde gaaet i den kjøbenhavnske Borgerdydskole, fuldførte han paa egen Haand sine Studier til Artium og dimitteredes saa 1837 af sin Fader til Universitetet. Aaret efter tog han Philosophicum og Philologicum, og i Foraaret 1844 underkastede han sig den latinsk-juridiske Embedsexamens theoretiske og praktiske Prøver. 1847 blev han Kopist ved Revisionen under det kgl. danske Kancelli, 1852 Fuldmægtig og 1854 Kontorchef; da Kontoret nedlagdes 1860, afskedigedes han, men tog nu Ansættelse som Revisor ved Overformynderiet. 8. Okt. 1853 ægtede han sin Faders Søskendebarn Henriette Louise Boye (f. i Drammen 16. Sept. 1822), Datter af forhenværende Rektor, senere Toldkasserer, Matth. Andr. B. og Joh. Margrethe Jakobe f. Birckner. — I Selmers «Nekrologiske Samlinger» har han skrevet «Til Erindring om Premierlieutenant Just Homann» og i J. F. Schouws «Dansk Ugeskrift» til sin Faders Meddelelser om Holberg leveret Bemærkningerne om Tersløsegaard. I «Nyt Arkiv for Søvæsen» har han i Forening med sin Fader skrevet en polemisk Artikel mod P. A. Munch og i «Nyt historisk Tidsskrift» «Nogle

Bidrag til Nakskovs Statistik i Begynd. af det 17. Aarhundrede og til denne Stads Præstehistorie». I 1852 fuldendte han og udgav efter sin Faders Død den af denne paabegyndte 2. Udgave af Holbergs Komedier i 1 Bind. Han har desuden skrevet forskjellige litterære Bladartikler og udøvet en Del kritisk Virksomhed. Størst Betydning har sikkert hans Bog «Om Karen Margrethe Rahbeks Brevvexling og hendes Korrespondenter» (1881), en kyndig og fin Bearbejdelse af de Rahbekske Papirer, som han havde faaet i Arv efter sin Fader. Han har ofte med lige saa stor Uegennyttighed som Beskedenhed staaet forskjellige af Litteraturens Dyrkere bi ved at meddele dem af sin rige og grundige litterære Viden. — *Han døde 7. Marts 1888*
 Erslew, Forf. Lex. Nic. Bøgh.

Boye, Vilhelm Christian, f. 1837, Arkæolog. Søn af Pastor Caspar Johannes B. (se ovfr.), født i Helsingør 28. Juni 1837, Student fra Borgerdydskolen paa Christianshavn 1855. Studerede tidlig i Musæet for de nordiske Oldsager og valgtes af C. J. Thomsen til Udgiver af «Oplysende Fortegnelse over de Gjenstande i Musæet, der ere forarbejdede af eller prydede med ædle Metaller» (1859), et Arbejde, hvortil Vedel Simonsen havde stillet Midler til Raadighed. Foretog for Musæet forskjellige Udgravninger omkring i Landet (jvfr. Oldskriftselskabets Tidsskrifter). Frivillig i Felttoget 1864. Da han ikke opnaaede nogen officiel Stilling ved Musæet efter Thomsens Død, søgte han sit Erhverv i forskjellig, væsentligst journalistisk, Virksomhed og opholdt sig i flere Aar i Haderslev som Medarbejder ved «Danevirke». Efter at være vendt tilbage til Kjøbenhavn blev han 1880 Bibliotheksassistent i «Athenæum» og i 1885 tillige Assistent ved Musæet for de nordiske Oldsager. 1879 ægtede han Mimi Drachmann, Datter af Lægen, Professor D. i første Ægteskab. — *Han døde 22 Sept. 1896.* Henry Petersen.

Boysen, jvfr. Boisen.

Boysen, Jasper, 1765—1818, Præst, var født i Flensborg 12. Sept. 1765 og tog 1788 den theologiske Examen i Slesvig, blev 1790 Diakonus i Witzwort i Ejdersted, 1798 Præst til Friderichsberg Kirke i Slesvig og Provst i Hütten Provsti, 1804 Hovedpræst ved Slesvig Domkirke og Provst for Gottorp. Han var et lyst Hoved og meget virksom, en udpræget Repræsentant for den i hans Tid herskende Rationalisme. Blandt hans Skrifter kan mærkes: «Abriss der christlichen Glaubens- und Sittenlehre nach reinen Grundsätzen»

(Altona 1797) og «Beiträge zur Verbesserung des Kirchen- und Schulwesens in protestantischen Ländern» (2 Bind, 1797—99). Det sidste Skrift udgav han i Forening med sin Broder, Diedrich B. Desuden var han Forfatter af mange andre Smaaskrifter vedrørende Kirke- og Skolevæsen. Da han følte sine Kræfter svækkede, søgte og fik han Forflyttelse til Borsfleth i Holsten, men Kræfterne toge stadig af, og 26. Juli 1818 døde han paa et Besøg i Altona. 1815 var han udnævnt til Ridder af Danebrog og 1817 til Konsistorialraad. I sit sidste Leveaar udgav han 95 latinske Theses, der skulde imødegaa Claus Harms' bekjendte Theses.

Provinzial-Berichte 1818, S. 558 ff. 802. Lübker u. Schröder, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. *H. F. Rørdam.*

Boysen, Nicolaus Theodor, 1797—1885, Præst, var en Søn af den foregaaende og fødtes i Witzwort 2. Febr. 1797. Gik i Slesvigs Domscole og blev 1813 Student i Kiel. Efter ogsaa at have studeret nogen Tid i Göttingen tog han 1820 theol. Examen paa Gottorp. Blev 1823 Præst til St. Michaelis, 1824 i Sehestedt og 1831, ligesom Faderen, Hovedpræst ved Slesvig Domkirke og Provst i Gottorp Provsti; fra 1834 Medlem af det gottorpske Overkonsistorium. I en Række Aar var han gejstligt Medlem af den slesvigske Stænderforsamling. 1838 viste han saa megen Billighedsfølelse, at han stemte for Bevilling af de dansktalende Slesvigeres Andragende om at faa dansk Retssprog, hvor Kirkesproget var dansk, — hvilket fra augustenburgsk Side paadrog ham Øgenavnet «der Volksthümler». Men senere sluttede han sig dog afgjort til de slesvig-holstenske Bevægelser, hvorfor han ogsaa 1848—50 var Medlem af den oprørske «Landesversammlung». Efter Slaget ved Isted blev han (1. Avg. 1850) afsat som Provst og Præst. Privatiserede derpaa en Tid i Wandsbeck, indtil han 1851 blev kaldet til Hovedpræst ved St. Jacobi Kirke i Stettin, hvor han 1883 fejrede sit 60 Aars Embedsjubilæum. Han døde 2. Febr. 1885 i Embedet.

Alberti, Schlesw.-Holst.-Lauenb. Schriftsteller-Lex. Wegener, Das wahre Verhältniss des Herz. v. Augustenburg S. 23 f. *H. F. Rørdam.*

de Boysset, Laurence, o. 1633—1728, Officer. Han var født i Frankrig og kom som Militær her til Landet i Christian V's Tid. Han blev ansat i Kongens Livregiment (Garden til Fods) 1683 som Kapitajn reformé, avancerede til Major 1684 og blev s. A. forsat til Prins Frederiks Regiment, hvorved han forfremmedes til Oberst 1697. I nogen Tid var han derefter ansat ved Generalitetet,

indtil han i Aaret 1700 fik Ordre til som Chef for en Bataillon at Kronprinsens Regiment at følge det Hjælpekorps, som under Hertug Carl Rudolf af Württemberg blev sendt til Sachsen. Aaret efter blev dette Korps indlemmet i den kejserlige Hær, som under Krigen med Frankrig stod i Norditalien under den berømte Eugen af Savoyen. 1703 afgik B. fra Hjælpekorpsset og blev s. A. Chef for Kronprinsens Regiment, der var fordelt paa de forskjellige Krigsskuepladser. 1706 blev han Chef for Sjællands gevorbne Infanteriregiments 2. Bataillon, der stod i Flandern, og s. A. blev han udnævnt til Brigadér. Han tog nu en virksom Del i Hjælpetroppernes Kampe i Holland og Flandern, blev 1709 Generalmajor og førte ved Krigens Slutning en Del af Tropperne til Bremen. Ogsaa i Krigene i Meklenborg og Pommern tog han senere Del og blev under Stralsunds Belejring udnævnt til Generallieutenant 1715. Han blev hvid Ridder 1717. Da Krigen var forbi 1720, trak B. sig tilbage fra Tjenesten. Han var 1691 bleven gift med Margrethe Elisabeth Stuart (f. 1653 † 31. Juli 1723), en Slægtning af Grevinde Moth, og havde 1714 kjøbt Basnæs Herregaard, som han efterlod sin Søn, Oberstlieutenant Chr. Fred. de B. B. var en i sin Tid meget bekjendt Mand og havde i sit bevægede Liv ogsaa taget Del i fredelige Idrætter. Han var saaledes fra 1712 Medlem af Direktionen for det vestindiske og guineiske Kompagni. Han døde 3. Febr. 1728 og blev begravet i Tjæreby Kirke.

P. F. Rist.

Braag, Laurentius Christian, f. 1827, Søofficer. Han er født 30. April 1827. Forældrene vare Kommandørkapitajn Robert B. (f. 3. Juni 1788 † 18. Maj 1842) og Anna Kirstine f. Børresen (f. 12. Okt. 1793 † 22. Febr. 1843). Han blev Sekondlieutenant 1847 og avancerede 1868 til Kapitajn, 1876 til Kommandør samt 1885 til Kontreadmiral. I Krigen 1848—50 gjorde han Tjeneste dels paa Korvetten «Najaden», dels paa Briggen «St. Croix», Linjeskibene «Skjold» og «Dronning Marie» samt mod Slutningen ved Marinekorpsset i Slesvig. Efter et Par korte Togter i 1851—52 var han dernæst 2 Aar i Postfart som subaltern Officer, senere fra 1855—58 næstkommanderende ved Kysttoldvæsenets østlige Distrikt efter forinden at have fungeret et Aars Tid som højstkommanderende paa Christiansø. I Tidsrummet 1858—64 for B. stadig til Søs med Marinens Skibe og blev i den anden slesvigske Krig Chef for Kanonbaaden «Krieger», der havde Station ved

Femern. 1866 var han Skoleforstander med Exercerfregatten «Jylland», derefter 2 Aar højstkommanderende for Vagtstationen paa Trekroner. Blandt hans senere Togter kan omtales, at han i 1869 var næstkommanderende med Panserfregatten «Danmark», som vesten for Irland maatte kæmpe med svære Storme, indtil den omsider slap ind til Queenstown. B. har været Chef for en stor Del af Marinens Skibe, saaledes 1870 for Panserskonnerten «Absalon» i Troppettransport, 1871 for Panserbatteriet «Gorm», 1872 for «Lindormen», 1875 for Korvetten «Dagmar» i Middelhavet, 1877 for Panserskibet «Odin», 1879 for «Helgoland», 1881 for Exercerfregatten «Jylland» og endelig 1882—84 tre Gange i Træk for Panserskibet «Tordenskjold». 1884 udnævntes han til Kommandør af Danebrog. 1886 overtog han det ansvarsfulde Hverv som Chef for Orlogsværftet, hvilken Post midlertidig havde været bestyret af Kontreadmiral Schiwe i den egentlige Værftschefs, Kontreadmiral H. Gardes, Fraværelse paa Togt i Middelhavet med Fregatten «Fyn». — B. er gift med Constantia Lorenzen, f. 27. Juli 1834, Datter af Søkrigskommissær Jakob L. (f. 12. Jan. 1797 † 12. Sept. 1856) og Henriette f. Schrøder (f. 12. April 1802 † 25. Sept. 1875). *C. With.*

Han døde 2 April 1904.

Brabrand, Frederik, 1714—99, Landsdommer, er født 17. Marts 1714 i Slagelse. Efter i en Del Aar at have været Forvalter paa forskjellige Godser købte han 1748 Sonnerupgaard i Sjælland, 1749 udnævntes han til Landsdommer, 1761 til Justitsraad, 1768 til Etatsraad og 1777 til Konferensraad; han var gift med Charlotte Sophie Qvandrup. I den store litterære Diskussion om Landbo-reformerne tog B. Del med et Par Smaaafhandlinger, i hvilke han viser sig som en moderat Reformven; først og fremmest vilde han, at Bonden ikke skulde være prisgivet Vilkaarlighed og Luner, hans Rettigheder og Pligter, og særlig da Hoveripligten, burde nøje bestemmes. Død 1799.

Worm, Lex. ov. lærde Mænd. Nyerup, Lit. Lex.

H. Hertel.

Brabrand, Johan Ludvig, —1804, Orientalist, var en Søn af den foregaaende. Han syslede med Studiet af de østerlandske Sprog, især Hebraisk, og brugte sine Kundskaber i dette Sprog til Oversættelser af flere gammeltestamentlige Bøger. 1777 udkom de smaa Profeter paa Dansk, Aaret efter Hagiograferne og 1781 Profeterne Esaias, Jeremias og Ezechiel. Samtiden satte ikke megen Pris paa disse Arbejder. Hans Recensent i de «lærde Tidender» mener, at det hverken var lykkedes ham «at gjøre den lærde

nogen synderlig Tjeneste eller at gjøre det dunkle tydeligere for almindelige Læsere». Imidlertid fik han som en Paaskjønnelse af sine Arbejder 1780 Titel af Professor. Han døde 1804.

Worm, Lex. ov. lærde Mænd. Nyerup, Lit. Lex. Lærde Tidender f. 1777, 78, 81 og 1804. *Fr. Nielsen.*

Brabrand, Michael, —1793—, The- og Porcellænsmand i Kjøbenhavn, blev en kort Tid meget omtalt her hjemme, da han (1793) kom paa Kant med Regeringen. Da han var bleven sat under Tiltale for flere Forseelser, iblandt andet for at have været med at købe falske Vidner i en Sag, gav han sin Forbitrelse Luft ved et Flyveskrift, som han udgav under Titel af «Den mishandlede danske Borgers Appellation til det danske Folk» (1793). Dette indeholdt saadanne Angreb paa Øvrigheden, at han blev fængslet, ved hvilken Lejlighed det kom til Opløb, som han sigtedes for at have faaet i Stand. Hans Lidenskabelighed bragte ham senere under hans Sags Behandling til at fremføre «skammelige og ærerørige Angreb paa Dommerne, endog for Retten». Ved Kommissionsdom blev han (Febr. 1797), omtrent 4 Aar efter sin Fængsling, dømt til at bøde sine 3 Mark og have sin Boslod forbrudt; men denne Dom blev det følgende Aar ændret ved Højesteretsdom til, at han skulde have Ære og Gods forbrudt og miste sin Fred. Uagtet der sikkert kun var lidet ved ham, ligesom ogsaa ved den i hans Sag komplicerede Kancelliraad Hans Holm, blev dog den Behandling, han havde været Gjenstand for, skarpt kritiseret i samtidige Tidsskrifter. *E. Holm.*

Brachrogge, Hans, —1619—, Sanger ved Christian IV's Hof, kom allerede som Dreng ind i Kantoriet, hvor han blev sat i Lære hos daværende Hoforganist Melchior Borchgrevinck og efter Læretidens Udløb 1611 fik Bestalling som Musikant (Sanger). Det følgende Aar sendte Kongen ham tillige med 3 andre Musikere til London, uden Tvivl for at de skulde drage Fordel af det høje Trin, hvorpaa Tonekunsten der befandt sig siden Dronning Elisabeths Tid. Opholdet i England varede i noget over 2 Aar. Efter sin Hjemkomst udgav B. «Madrigaletti a 3 voci. Libro primo. Novamente composti etc.» (Kbh. 1619). Den paatænkte Fortsættelse ses ikke at være udkommen. 1621 benaadedes han med et Vikarie i Roskilde, som var ledigt efter fhv. Kapelmester Trehous Død. B. vedbliver at anføres i Hofregnskaberne blandt Kapellets Sangere indtil 1638. *V. C. Ravn.*

v. Bracht, Christian (Frederik) Tønder, 1754—1821, Overrets-Justitiarius, Søn af en (fra Holland indvandret) Forgylder, fødtes 25. April 1754 i Kjøbenhavn, blev 1766 privat dimitteret, tog 1768 theologisk og 1772 juridisk Examen. Allerede 1771 blev han Volontær i det danske Kancelli; 1775 fik han Titel af Kancellisekretær, blev 1778 Kancellist, 1781 Protokolsekretær i Højesteret, 1784 Vice-Landsdommer i Laaland og Falster med Successionsret, 1794 Borgmester i Aalborg, 1797 Justitiarius i Christianssands Stifts Overret, 1808 Etatsraad, vendte i Avg. 1814 efter Norges Adskillelse tilbage til Danmark, hvor han imidlertid paa Grund af sin fremrykkede Alder ikke kunde opnaa ny Ansættelse, og døde 22. Marts 1821 i Kjøbenhavn. Han var gift med Anna Petrea Enevoldine Wichfeld, en Datter af Oberst, Kommandant paa Bornholm W.

Thaarup, Fædrenelandsk Nekrolog 1821—26 S. 3 f. Rhode, Saml. til Laalands og Falsters Hist., ved Friis, I, 66. Tauber og Nielsen, Personal-hist. Notitser om Embedsmænd i Aalborg S. 116 f. *G. Kringelbach.*

Brade, William, —1610—, Musiker, født i England, hørte til de mere fremragende Medlemmer af Christian IV's Hofkapel. Han var først ansat som Instrumentist i Aarene 1594—96 og derpaa atter 1599—1606, den sidste Gang med en forholdsvis høj Lønning. Noget senere træffe vi ham i Hamborg. Paa et i 1609 udkommet Bind Paduaner, Galliarder, Canzoner, Allemander og Couranter kalder han sig fyrstelig holstensk saa vel som Staden Hamborgs Violist og Musikus. I Febr. 1619 udnævntes han til kurfyrstelig brandenborgsk Kapelmester i Berlin; men han beholdt ikke længe denne Post, og i Avg. 1620 fik han da for tredje Gang Ansættelse som Instrumentist ved Hofmusikken i Kjøbenhavn, medens samtidig hans Søn *Christian B.* blev optagen i Kapellet som Lutenist. De afskedigedes begge Mikkelsdag 1622 tillige med flere andre af Kongens Musikere. W. B. skal være død i Frankfurt 1647. Af hans temmelig talrige trykte Kompositioner udkom de første i 1607; i Aarene 1609—21 udgav han foruden det ovenfor nævnte Værk flere lignende Samlinger, især bestaaende af alle Slags den Gang brugelige Danse for 5 à 6 Instrumenter. Hvad der gjør dem særlig interessante, er, at de indeholde engelske Melodier, hvoraf nogle omtales hos Shakspeare.

Møller, Cimbr. lit. II, 103. G. Grove, Dictionary of music and musicians I, 269. *V. C. Ravn.*

Bradt, Frederik Ludvig, 1747— , Kobberstikker, var født i Kjøbenhavn og Søn af Snedker Johan Just B. Han gjennemgik Kunstakademiet og fik dettes store Guldmedaille som Arkitekt, men opnaaede som saadan næppe nok Sysselsættelse, endsige Navn, skjønt han i 1789 opfandt «en ny Søjlcorden», der imidlertid intet Spor har efterladt sig. Han forsøgte sig ogsaa som Maler, men uden Held. Derimod var B. en habil Tegner og ikke uden Fortjeneste som Kobberstikker, i hvilken Egenskab han i 1786 blev Medlem af Akademiet i Kjøbenhavn, en Værdighed, han af ubekjendte Grunde faa Aar efter nedlagde. Allerede tidligere havde han haft Ansættelse som Dessinatør ved de kongelige Uldmanufaktur og havde paa den ringe Løn, han i denne Egenskab oppebar, giftet sig med Marie Louise Mayes (¹³/₃₀ Nov. 1779), hvis Søster samme Dag ægtede den navnkundige Skuespiller Fr. Schwartz. Hans Hustru døde i en Alder af 41 Aar, 16. Dec. 1786. B. synes bestandig at have siddet i trange Kaar. I de første Aar af indeværende Aarhundrede flyttede han til Hillerød, hvor han, lidende af Øjensvaghed, der forhindrede ham i at arbejde, mulig har henlevet sine sidste Aar. Hans Dødsaar er ikke bekjendt. I 1808 underskriver han i Hillerød en Forloverattest, i 1811 var han endnu bosat i denne By, men han findes ikke nævnt i Byens Dødsprotokoller. B. var Broder til Kobberstikkeren *Joh. Gottfred B.*, der i en ung Alder døde i Paris 25. Okt. 1770.

Kbhvns Skilderie 1830, Sp. 401 f. Weinwich, Kunstens Hist. i Danm. og Norge S. 174. 228. Meier, Wiedewelt S. 55 f. 244. Weilbach, Konstnerlex.

F. J. Meier.

Braem, Christian, 1683—1752, Præsident i Kjøbenhavn, en Søn af ndfr. nævnte Overkrigskommissær Gotthardt B. († 1702), fødtes 6. April 1683, blev 1712 Landsdommer i Nørrejylland, 1720 Justitsraad, 1726 Etatsraad og Justitiarius i Højesteret, adledes 1731, blev 1736 Præsident i Kjøbenhavn, 1737 Kommitteret i Indkvarteringskommissionen og Medlem af Sundhedskommissionen, 1743 Konferensraad, entledigedes paa Grund af svækket Helbred 1747 «i høj kongl. Naade» og døde 19. Avg. 1752 i Viborg. I Følge S. Vedel, Højesterets Hist. S. 217 ff., viste han sig i sin Stilling som Justitiarius som en meget energisk Mand, der ikke taalte noget Brud paa Disciplinen fra Assessorernes Side; desuden hævdede han med Frimodighed den principielle Nødvendighed af Højesteretsdommenes Uantastelighed over for den enevældige Konges Magtfuldkommenhed. Han var 3 Gange gift, 1. (28. Okt. 1707) med

Edel Elisabeth Gyldensparre, † 1717; 2. (1723) med Charlotte Amalie Span, der var Enke efter Justitsraad Hans August Pagelsen og døde 1729; 3. (18. Juli 1749) med Caspare Hermine Witt, f. 12. Dec. 1723, † 9. Jan. 1804 i Aalborg. Hans anden Hustru bragte ham Gaarden Nørtorp ved Thisted, som han imidlertid afhændede 1749.

Danmarks Adels Aarvog 1888, S. 93 f.

G. Kringelbach.

Braem, Gotthardt (eller Gødert), 1649—1702, Overkrigskommissær, var en Søn af ndfr. nævnte Gødert B. († 1655) og var født 26. Juli 1649 i Kjøbenhavn i Faderens andet Ægteskab. B. uddannedes udenlands til Handelen, vilde 1674 anlægge en Korduanfabrik, men blev 1676 Proviantforvalter, s. A. Krigskommissarius for Sjælland og hosliggende Øer, 1688 Kammerraad og Overkrigskommissarius i Danmark og 1690 tillige Landkommissarius for Sjælland, Laaland og Falster. Samme Aar kom han i Besiddelse af Herregaarden Lindholm ved Roskilde, blev 1697 Justitsraad og 1701 Etatsraad. Størst Adkomst til Efterverdenens Opmærksomhed vandt han sig vistnok ved sin Medvirksomhed i Oprettelsen af Kong Frederik IV's Landmilit. Samtidig med, at de fremmede Flaader i Sept. 1700 forlode Kjøbenhavns Red, lod Kongen nemlig udgaa et Kommissorium til Storkansleren Grev Reventlow og 10 andre højere Embedsmænd, af hvilke G. B. efter sin Rang nævnes næstsidst, til i Forening med den danske højstkommanderende, Hertug Ferdinand Vilhelm af Würtemberg, at finde Udveje til Rejsning af en større militær Styrke end den, man hidtil raadede over. Allerede Dagen efter, 8. Sept., var Indstillingen færdig, men var ikke underskrevet af 4 Medkommissærer, hvoraf B. var den ene, og blev henlagt. Men 11. i samme Maaned indgav B. et separat Votum, der i enkelte Punkter afveg fra Forslaget, og det overdroges nu ham og Stiftamtmanden i Sjælland, Otto Krabbe, at fremsende et nyt Udkast, der førte til Forordningen af 22. Febr. 1701, «Danmarks stærke Mur og Brystværn, saa længe Verden staar», som en samtidig (Dan. Paulli) udtrykker sig. Ogsaa i det omfattende Arbejde med at føre Forordningen ud i Livet deltog B. for Aarhus Stifts Vedkommende ved at indrullere Mandskabet og inddele Kompagnier og Lægd. — Ikke et Aar derefter døde B. 11. Juli 1702. Han var 2 Gange gift, 1. (1676) med Karen Lange (Villumsdatter) fra Asmild Kloster (f. 1656 † 1694) og 2. (1695) med Anna Cathrine Werdelmann. Af første Ægteskab havde han 12 Børn og af det andet 5; men kun den ene Søn, Konferensraad

Christian B. (se ovfr.), efterlod sig Sønner, og med den sidste af dem uddøde denne Linje af Slægten B. allerede 1790.

J. J. Bruuns hndskr. Ligpræd. i Univ. Bibl., Additamenta 4to Nr. 170.

Fr. Krarup.

Braem, Gotthardt Albert, 1710—88, Præsident i Kjøbenhavn. Han var Søn af ovfr. nævnte Konferensraad Christian B., var født 11. Febr. 1710, blev 1734 Kancelliraad, 1737 Assessor i Kammerkollegiet, 1739 Justitsraad, 1742 Etatsraad, 1753 Deputeret i Landetatens Generalkommissariat, 1754 Konferensraad, o. 1756 Assessor i Højesteret, 1766 Deputeret i det høje Krigsraad og 1767 i Generalitets- og Kommissariatskollegiet, 1769 Ridder af Danebrog; efter Revolutionen 17. Jan. 1772 blev han Præsident i Kjøbenhavn, som det synes til Belønning, fordi han anonymt havde tilskrevet Brandt et Par Breve, som fandtes hos denne efter hans Fængsling, og hvori han opfordrede ham til at styrte Struensee; disse Breve, der vidnede om deres Forfatters Iver for Kongehuset, udkom senere i Trykken. B., der 1774 var bleven Gehejmeraad, døde 17. Jan. 1788. Han blev 1741 gift med Johanne Marie Kjærskjold (f. 1717 † 1750), Datter af Justitsraad K. til Børglum Kloster. B. ejede Herregaarden Baggesvogn i Vendsyssel. Han skildres som en godgjørende og meget ærlig Mand, men tillige som en Bulderbasse og en Fraadser, hvorom hans Udseende bar Vidnesbyrd; han siges at have «ospist sin Herregaard i Kyllingefrikassé, som skal have været hans kjæreste Spise».

Danmarks Adels Aarbog 1888, S. 94. Personallist. Tidsskr. 2. R. II, 130 f.

P. Brock.

Braem, Gødert, 1601—55, Handelsmand, Broder til ndfr. omtalte Johan B., er født i Hamborg 18. April 1601, kom 1616 i Handelslære i Kjøbenhavn og gjorde siden i sin Broders Tjeneste Handelsrejser rundt omkring i Evropa; 1632 var han paa Spitsbergen. 1633 kom han til Kjøbenhavn og blev Medlem af det grønlandske og nordlandske Handelskompagni. 1637 bosatte han sig i Helsingør, hvor han 1639 blev Toldforvalter, hvilket Embede han dog kun beklædte et Par Aar. Efter sin Broders Død (1646) drog han til Kjøbenhavn og overtog en Del af dennes Handelsforbindelser, og her døde han 20. April 1655. 1633 blev han forlovet med en Datter af Borgmester Mads Ravn i Kjøge, men da Faderen ikke vilde afstaa hendes store Mødrenearv, toge han og hendes Stifmoder hende af Dage ved Gift. 1637 giftede han sig

med Anne Bruns, Enke efter Toldforvalter i Helsingør Abraham Mechlenburg, hvis Efterfølger i Embedet han siden blev, og, efter hendes Død, 1645 med Dorthe, Datter af Borgmester og Toldskriver Chr. Davidsen i Helsingør.

O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 222 ff. Christian IV's egenhænd. Breve 1632—35 S. 154 f. *O. Nielsen.*

Braem, Johan, 1595—1646, Handelsmand, Søn af Byfoged og fornem Handelsmand Gødert B. i Hamborg, er født i denne By 30. Avg. 1595. 18 Aar gammel nedsatte han sig som Kjøbmand i Lissabon og drog siden til Amsterdam, hvorfra han 1618 drog til Kjøbenhavn for at modtage en Plads ved det nyoprettede ostindiske Kompagni, hvis Direktør han senere blev. Endnu mere er hans Virksomhed i Nordpolaregnene bekjendt, i det han stod i Spidsen for de Kompagnier, hvis Opgave var Hvalfangst i hine Egne, hvortil han hentede kyndige Søfolk fra Biscaya. Hans dristige Skippere landede 1630 i Grønland og toge 1631 Spitsbergen i Besiddelse paa den danske Kronens Vegne, hvor de opnævnte en Kyst og en Havn efter Christian IV, der ogsaa begunstigede hans Foretagender med en Mængde Privilegier, ja endog overlod ham Orlogsskibe til Konvoi. Han og hans Broder Gødert fik ogsaa 1636 Privilegium paa Oprettelse af et guineisk og afrikansk Kompagni. 1625 fik han Overtilsyn med Postvæsenet, var Forpagter af de norske Kobberværker og var vistnok Datidens største Handelsmand i Norden. Medens han i de første Aar sikkert stadig var paa Rejser, tog han 1624 fast Ophold i Kjøbenhavn og giftede sig samme Aar med Marie, Herman Hegerfeldts Datter. Da hun døde Aaret efter, ægtede han 1626 Cæcilie (Datter af Jochum Brun), der døde et Par Aar førend han, hvis Død indtraf 1. Jan. 1646. Han begravedes i St. Petri Kirke, ved hvilken han var en af de «ældste», og hvis Prydelse skyldte ham meget.

O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 220 ff. Christian IV's egenhænd. Breve. *O. Nielsen.*

Braem, Johan, 1648—1713, Biskop. Han var en Søn af ovfr. nævnte Gødert B. († 1655) og blev født 12. April 1648 i Kjøbenhavn. 1661 kom han i Roskilde Skole. 1665 blev han Student og var en Tid lang i Huset hos den bekjendte Borgmester, senere Præsident, P. Resen. 1667 tog han theolog. Examen og tiltraadte 1668 en længere Udenlandsrejse. Han besøgte Leiden, hvor han foruden Theologi særlig studerede den Cartesianske Filosofi

og Mathematik. Senere fortsatte han sine Studier ved de engelske Universiteter og i Wittenberg. Efter sin Hjemkomst blev han 1674 Rektor ved Latinskolen i Helsingør, hvor han gjorde sig fortjent ved at ophjælpe Skolevæsenet. 1675 blev han Magister og udnævntes 1681 til Præst ved St. Peders Kirke i Næstved, men forfremmedes allerede s. A. til Præst ved Domkirken i Roskilde og Provst over Sømme Herred. 1682 ægtede han Mette Harboe, der var Enke efter hans Formand i Næstved, J. H. Kaalund. 22. Marts 1691 blev han udnævnt til Biskop i Aarhus og blev s. A. Dr. theol. per bullam. Som Biskop bestræbte han sig for at op- hjælpe Gejstlighedens økonomiske Vilkaar, ligesom han ogsaa fik oprettet en gejstlig Enkekasse for Aarhus Stift. Han restavrerede Konventsalen i Aarhus Domkirke. Mette Harboe døde 1709, og han overlevede hende til 21. Maj 1713.

Universitetsprogr. 1713. Skoleprogr. fra Roskilde 1860, S. 9.

S. M. Gjellerup.

Brahe, Axel, o. 1480—1551, til Krogholm og Vidskøfle, Ridder, en af de bekjendteste skaanske Rigsraader paa Reformationstiden, Søn af Hr. Axel Pedersen B. og Maren Lunge, forekommer allerede 1501 som Lensmand paa Haraldsborg ved Roskilde, 1505 paa Lykaa i Bleking, senere paa Lindholm i Skaane, svor i Begyndelsen af 1523 Christian II fornyet Troskab paa Lunde Landsting, men sluttede sig, strax efter at Kongen havde forladt Landet, til Frederik I, indtog med Magt Børringe Kloster fra den bekjendte Hans Mikkelsens Familie, fik det i Forlening og optoges i Rigsraadet. Da Søren Norby 1525 rejste den skaanske Bondeopstand, gik A. B.s Gaard op i Luer. Straffen over de frafaldne overdroges ham i Forening med Rigsmarsken Tyge Krabbe; ved denne Lejlighed kom hans Fætter Niels Brahes Gaard Vidskøfle, hvori han selv havde Andel, og mere Gods i hans Hænder (jvfr. Art. Niels Brahe). Under hele Frederik I's Tid indtog A. B. en betydelig Stilling, sendtes flere Gange i diplomatiske Sendelser til Sverige og fik 1531, da Christian II ventedes, tillige med Tyge Krabbe den øverste Magt i Skaane. Under Herredagen 1533 efter Kongens Død beseglede han Recessen af 3. Juli, hvorved man søgte at give Biskopperne deres fulde Magt tilbage, men deltog ikke i det katholske Partis mere yderliggaaende Skridt og nævnes heller ikke blandt Hans Tausens Dommere. Af samtidige Forfattere betegnes han ogsaa som en af de første Adelsmænd, der ligesom Mogens Gjøe og Erik Banner sluttede sig til den nye Lære. Under Greve-

fejden, da Oprøret i Malmø udbrød, søgte man at gribe ham, hvilket dog mislykkedes. Ligesom den øvrige skaanske Adel sluttede han sig kort efter til Grev Christoffer; men da svensk Hjælp nærmede sig, gik han tillige med den øvrige Adel over til Hertug Christian og var den skaanske Adels Fører i Slaget ved Helsingborg i Jan. 1535, hvor Marcus Mejer og flere af Lybekkernes Førere fangedes. Som Statholder i Skaane ledede han derpaa Belejringerne af Landskrone og Malmø. Efter Kjøbenhavns Overgivelse 1536 maatte han udstede Revers om ikke at modsætte sig Bispemagtens Afskaffelse, sendtes 1537 i diplomatisk Sendelse til Sverige, ledsagede 1538 Christian III til Fyrstemødet i Brunsvig og var i det hele taget den betydeligste Mand i Skaane lige til sin Død, 23. Febr. 1551. «Han var en ærlig, vis og gudfrygtig Mand, hjalp gjerne fattige Folk og Enker og levede gudfrygtelig i alle Maader», siges om ham i en gammel Optegnelse. Han var gift 1. med Anne Lavesdatter Brock fra Vemmetofte, † 1524, og havde med hende 6 Børn, 2. med den højt ansete Sophie Rosenkrantz, Datter af Holger Eriksen R. og den bekjendte Fru Anne Meinstrup, † 13. Nov. 1558. Med hende havde han ingen Børn, men blev Plejefader for hendes Broderbørn, de i Frederik II's Tid saa bekjendte Brødre Holger, Erik og Jørgen Rosenkrantz.

A. Heise, Fam. Rosenkrantz's Hist. II, 164 ff. 289 ff. og ff. Steder.

A. Heise.

Brahe, Axel, 1550—1616, til Elved, Rigsraad. Han var en Søn af ndfr. anførte Otte B. († 1571) og fødtes 28. Maj 1550 paa Knudstrup. Sin første Undervisning fik han i Aalborg, hvor Faderen var Lensmand, dernæst tjente han som Dreng hos Peder Bille til Svanholm, og endelig gjorde han Tjeneste hos forskellige udenlandske Herrer, deriblandt Grev Johan af Nassau (Prinsen af Oraniens Broder) og Grev Günther af Schwarzburg, hvilken sidste gjorde ham væragtig. Han rejste nu hjem og udrustede sig her med et lille Følge, hvorpaa han atter gik i fremmed Tjeneste, nemlig hos den senere Kurfyrste af Brandenburg Joachim Frederik, hos hvem han blev nogle Aar. Endelig blev han 1574 Hofsinde hos den danske Konge, men opgav dog snart igjen denne Stilling. Rugaard i Fyn havde han i Pant 1579—96, men Gaarden befandtes ved Afleveringen at være i uforsvarlig Stand, og han fik derfor Befaling til af sine egne Midler at istandsætte den. Desuden var han Lensmand paa Gudum Kloster 1582—85, Odensegaard 1585—95 (det sidste Aar tillige paa St. Knuds Kloster i Odense), Helsing-

borg 1595—1602 og Dalum Kloster 1602—16 (og tillige over Strynø 1613—16). Ved den store Rigsraadsudnævnelse 1596 blev han Rigsraad, og i det han saaledes i de sidste 20 Aar af sit Liv havde Sæde i Kongens høje Raad, tilfaldt der ham mange Hverv. Saaledes sendtes han 1597 til Hven for at anstille Undersøgelser i Anledning af Bøndernes Klager over hans berømte Broder Tyge, til hvem han i øvrigt ikke synes at have staaet i noget uvenligt Forhold. Han var en af Kongens Broder Hertug Hans' Ledsagere paa dennes ulykkelige Bryllupsrejse til Rusland 1602, en Sendefærd, der varede et helt Aar. Medens Christian IV 1606 var i England, var A. B. blandt dem, hvem det særlig overdroges at have et vaagent Øje med den politiske Situation. Næste Aar fulgte han Kongen til Norge. Under Kalmarkrigen var han en af Krigskommissærerne og beklædte Stillingen som en Slags Statholder i de skaanske Landskaber. Ligesom han tidligere havde deltaget i Møder med svenske Udsendinger, saaledes var han en af de 4 danske Fredskommissærer, der paa Grænsen førte de Underhandlinger, som endte med Fredslutningen i Knærød 1613. Han døde 14. Avg. 1616 paa Dalum Kloster og begravedes i Veflinge Kirke.

Foruden Fædrenegaarden Elved i Fyn ejede A. B. Orebygaard paa ^{Saaland} (Falster), som han arvede 1593, og Eskebjærg i Fyn, som han 1603 tilmageskiftede sig fra Kronen mod Katseløse paa Falster. I Odense og Kjøbenhavn havde han Ejendomme. — 20. Avg. 1575 ægtede han Mette Gjõe, der da var i Dronning Sophies Jomfrukammer og var en Datter af Falk G. til Skjærsø og Ide Ulfstand. Hun døde allerede 15. Nov. 1584 paa Rugaard efter at have født ham 6 Børn. 22. Juni 1589 stod hans Bryllup med Kirsten Hardenberg, Datter af Erik H. til Mattrup og Anne Rønnov. Ogsaa hun havde været i Dronningens Jomfrukammer. Hun skjænkede sin Mand 4 Børn og døde 1639 som den sidste af sin Slægt her i Landet. Blandt A. B.s 10 Børn vare de ndfr. nævnte Otte († 1611) og Tyge († 1640).

Vedel Simonsen, Rugaards Hist. II, 1, 35 ff. Vedel Simonsen, Elvedgaards Hist. I, 105 ff. Danmarks Adels Aarbog 1888, S. 109. *C. F. Bricka.*

Brahe, Henrik, —1587, til Vidskøfle, Rigsraad, var en Søn af Jens B. og Anne Bille. Den prægtige Fædrenegaard Vidskøfle, som Faderen havde begyndt at bygge, fuldførte Sønnen, og den staaar endnu som en af Skaanes stolteste Herreborge. Det skaanske

Len Borestad, som han 1565 havde faaet i Pant, ombyttedes 1567 med Fultofte og Heglinge i samme Landsdel, hvilken Forlening 1584 blev hans Ejendom ved Kjøb. 1572—78 var han forlenet med Halmstad Herred og 1579—87 med Bornholm; 1581 blev han Medlem af Rigsraadet. Han døde 19. Febr. 1587. — 4. Okt. 1574 havde han ægtet Lene Thott, en Datter af Rigsraaden Tage Ottesen T. og Else Ulfstand. Sagnet fortæller, at han forinden i 10 Aar var hensunken i en dyb Melankoli, saa at han sjælden taledede med nogen, og at han i al den Tid ikke var at formaa til at ægte sin Fæstemø. Hun døde 1599. Af deres Børn bleve kun 3 Døtre voxne, der alle gjorde anselige Partier: Anne B. ægtede Rigmarsken Steen Maltesen Sehested, Margrethe B. blev gift med Christian Barnekow (s. I, 537), og Else B. fik Rigsraaden Henrik Rammel til Mand.

Ljunggren, *Skånska Herregårdar IV: Widtsköfle*. Danmarks Adels Aarvog 1888, S. 114. *C. F. Bricka.*

Brahe, Jørgen, 1515—65, til Tostrup, Søn af ndfr. nævnte Tyge B. til Tostrup († 1523). Han blev gift med Inger Johansdatter Oxe, Søster til Peder O. 1523 arvede han efter sin Faders Død Tostrup i Skaane, som han ejede i Forening med sin Broder Otte. Fra 1535 red han i Kongens Gaard som kongelig Hofsinde og fik som saadan rig Lejlighed til at se sig om i Verden. 1538 var han med Kongen i Tyskland, 1548 ledsagede han Prinsesse Anna til Sachsen, og 1554 deltog han i Bryllupsfestlighederne i Meklenborg. Ridderlige Øvelser vare hans Lyst, endnu som 40aarig Mand deltog han i Turneringerne. Efter Faderen og Moderen arvede han store Rigdomme, som gjorde ham selvskreven som kongelig Lensmand. 1542—49 sad han paa Tranekjær, 1549—52 paa Odensegaard med Rugaard og St. Hans Kloster i Odense, 1552—57 paa Vordingborg og fra 1555 til sin Død som Dronning Dorotheas Lensmand paa Nykjøbing Slot paa Falster. I Skaane havde han store Len i Pant af Kronen, som han forstrakte med Penge, efter Moderen arvede han 1555 Elvedgaard, og af Kongen købte han 1550 Søllestedgaard. Slægtskabet med Peder Oxe bragte ham, ligesom Peder Oxes andre Slægtninger, i spændt Forhold til Kongehuset, og heri kan maaske Grunden søges til, at han ikke blev optaget i Rigsraadet, ligesom han heller ikke eftertragtede Ridderværdigheden. Hans Manddoms Tid falder i en Periode, hvor Adelen væsentlig levede for sine egne Interesser, og hele

Styrelsen laa i Kongens og hans tyske Raaders Hænder. J. B. var en dygtig og kraftig, men tillige raa og voldsom Natur. Det kjendetegner ham, at han, som ingen Børn havde, bortførte sin Brodersøn Tyge og opdrog ham i sit Hus. Talrige Retstrætter vidne om hans stridbare Sind. Erik Banner klagede over den «Hovmod», der var overgaaet ham af J. B., og Kongen fandt Sagen, hvis Beskaffenhed vi ikke kjende, saa alvorlig, at han øjeblikkelig sammenkaldte Rigsraadet. Bekjendt er hans Strid med Bonden Jørgen Olsen i Bladstrup, som han lod sætte i Stok og Blok, fordi han ikke havde sat Mærke paa sit Svin, og af hvem han krævede 58 Joachimsdaler i Erstatning. Han maatte give Pengene tilbage og yde Bonden Godtgjørelse for Kost og Tæring. Som Lensmand optraadte han med Kraft og Dygtighed, og da Syvaarskrigen udbrød, fik han Lejlighed til at udmærke sig som Krieger. Han kommanderede en Del af Herluf Trolles Flaade og erobrede i Forening med Otte Rud i Slaget under Øland 1564 Skibet «Makalös», ligesom han deltog med Hæder i Kampen ved Rygen Juni 1565, da Herluf Trolle blev dødelig saaret. Allerede 1564 var han bleven syg og hjemforlovet, ved hvilken Lejlighed han fik et smukt Skudsmaal af Herluf Trolle for sin Tapperhed. Nu fulgte han sin dødelig saarede Admiral til Kjøbenhavn, og kun to Dage efter dennes Død bortreves J. B. selv, 21. Juni 1565, af en Sygdom, som han havde paadraget sig ved at redde Kong Frederik, hvis Hest havde kastet Kongen i Vandet ved Højbro. Hans Enke overlevede ham og døde først 1591 (som Hofmesterinde hos Dronning Sophie) og i Besiddelse af store Rigdomme, for en stor Del arvede efter hendes Broder, Peder Oxe.

Danske Herregaarde VIII: Elvedgaard. X: Christianssæde. XVIII: Sølstedgaard.

Møllerup.

Brahe, Jørgen, 1554—1601, til Tostrup og Gundestrup, Søn af ndfr. nævnte Otte B. († 1571), fødtes 19. Febr. 1554 paa Knudstrup, var fra 1577 et Par Aar Hofjunker ved det danske Hof, deltog derpaa kort Tid i Krigen i Nederlandene, var 1588—91 Lensmand paa Landskrone og 1590—98 paa Varberg; men i Modsætning til almindelig Skik og Brug gik han derfra over til at faa smaa Forleninger, nemlig Rødinge (1592) og Rørum (1595), to Pantelen, der imidlertid indløstes 1598 fra ham, men af hvilke det første da overlodes ham uden Afgift. Begge disse Len laa i Skaane, og da hans Besiddelser, Tostrup, som han arvede efter

Faderen, og Gundestrup (Kulla-Gunnarstorp), som han giftede sig til, laa i samme Landsdel, har han vel af den Grund foretrukket dem for en større Forlening andensteds. Da Kong Jacob VI af Skotland 1589 uventet var kommen til Norge for der at ægte sin Brud, Christian IV's Søster Anna, var J. B. en af dem, hvem Regeringsraadet sendte til Oslo for at optræde som en Slags Værter over for den høje fremmede, og det næste Aar overværede han med mange andre danske Adelsmænd den skotske Dronnings Kroning i Edinburgh. Han døde paa Tostrup 4. Febr. 1601, og faa Uger efter (13. Marts) bortkaldtes hans Hustru, Ingeborg Nielsdatter Parsberg, hvem han havde ægtet 4. Sept. 1580. De begravedes samme Dag i Allerum Kirke ved Gundestrup. Deres eneste overlevende Barn, Sønnen *Tonne B.*, faldt 1611 for Kalmar, 20 Aar gammel. — J. B. opførte 1598 den anselige Tostrup Kirke. Taarnet paa selve Gaarden skal hans navnkundige Broder Tyge have bygget for ham, hvis Sagnet ellers har Ret. En Gaard, J. B. ejede i Helsingør, afstod han 1582 til Kronen.

Danmarks Adels Aarvog 1888, S. 111.

C. F. Bricka.

Brahe, Jørgen, 1585—1661, til Hvedholm, Rigsraad, Søn af Rigsraaden Steen B. (se ndfr.) og Birgitte Rosenkrantz. Han blev født 22. Maj 1585 paa Halsted Kloster paa Laaland, hvor Faderen da var Lensmand, opdroges en Tid hos en af sine Faddere, Jomfru Sophie Gyldenstjerne, der var Abbedisse i Maribo Kloster, og gik derpaa i Sorø og senere i Malmø Skole. Allerede i sit 14. Aar sendtes han til Udlandet med den bekjendte Historiker Pontanus som Lærer, besaa de vigtigste Stæder i Tyskland og Schweits med længere Ophold ved Universiteterne i Strasburg, Basel og Genf og gik derpaa til Frankrig, hvor han især opholdt sig i Orleans og Paris. Over Nederlandene vendte han derefter 1604 hjem til Danmark. Det følgende Aar blev han Hofjunker hos Christian IV. I denne Stilling, som han beholdt til 1614, kom han til at foretage forskellige Rejser, saaledes 1605 med en Gesandt til England, samme Aar med Kongen til Brunsvig og 1606 med ham til England, 1607 til Frisland, 1609 og 1613 til Tyskland. Som ansat i Hoffanen deltog han i Kalmarkrigen, blev under Kalmars Belejring af Kongen selv udnævnt til Fændrik og fik i Juli 1612 ved en Fægtning i Nærheden af Jønkøping sin Hest skudt under sig. Efter at have forladt Tjenesten ved Hoffet blev han 1614 Lensmand paa Rugaard,

ombyttede 1616 dette Len med Sæbygaard og atter dette 1617 med Hagenskov, hvilket Len han beholdt til sin Død.

Dels ved Arv, dels ved Kjøb erhvervede han efterhaanden ikke mindre end 9 Herregaarde, af hvilke Engelsholm i Jylland og Knudstrup i Skaane; de øvrige Gaarde laa paa Fyn, og imellem dem vare Hvedholm og Brahesborg de vigtigste. Han opførte Hovedgaarden paa Brahesborg og førte med kongelig Tilladelse 1645 en Del Stene med Indskrifter og udhuggede Figurer fra Levningerne af sin Farbroder Tyge Brahes Borge paa Hven til Hvedholm for at benytte dem til at opføre en Ladegaard. Hans betydelige Godsmængde beløb sig 1638 til henved 3200 Tdr. Hartkorn; han kom herved til at blive en af de indflydelsesrigeste Godsejere paa Fyn og fik i Folkeerindringen Navn af den lille Konge i Fyn; til Skoler og Kirker skjænkede han betydelige Summer. Ogsaa Kongen anerkjendte hans Indflydelse; han blev under Krigen med Kejseren 1627 udnævnt til Generalkommissær og beordredes i denne Egenskab en Tid lang til Kongen i Stade. I Juli s. A. rejste han med Christian Thomesen Sebested som Gesandt til England og Frankrig og kom først tilbage til Danmark i Okt. 1628. 1633 blev han Ridder, var 1634 med til at hente Hertug Ulriks Lig fra Sachsen og var samme Aar Generalmarskal ved den udvalgte Konge Prins Christians Bryllup. 1638—42 var han Landkommissær i Fyn. I Dec. 1644 udnævntes han endelig til Rigsraad, var mellem de Raader, som besørgede Regeringen i Kjøbenhavn, medens Rigshofmesteren og Kansleren 1645 vare sendte til Fredsmødet i Brømsebro, og fik samme Efteraar Fuldmagt til i Forening med Kansleren at afslutte en Traktat med den franske Gesandt de la Thuillierie. 1650 var han en af de Rigsraader, hvem det overdroges at gennemse Hannibal Sehesteds Regnskaber.

Der er næppe nogen Tvivl om, at han hørte til den Del af Rigsraadet, som skarpt vaagede over Adelstandens Rettigheder; saaledes modsatte han sig 1650 Ønsket om, at Prins Christian kun skulde vælges til Danmark, men ikke tillige til Norge, fordi dette Rige formentlig skulde være Kongehusets Arveland; i Rigsraadet ønskede han at se Repræsentanter for de fleste adelige Slægter. Som en af Førerne for den fynske Adel var han stemt for at begrænse dennes Ydelser i Penge og Korn, og dette synes at have givet Anledning til Bebrejdelser fra Kongens Side; for øvrigt var han meget sysselsat med forskjellige Projekter angaaende Militsen og Landets Forsvar og var tilbøjelig til at hævde Fyn en

særlig Stilling. Med Hensyn til Forholdet til Udlandet var han imod en krigersk Politik over for Sverige. Ved den svenske Konge Carl Gustavs Erobring af Fyn i Begyndelsen af 1658 blev han tagen til Fange, fik vel sin Frihed paa Æresord, men blev ved Krigens fornyede Udbrud i Efteraaret atter ført som Fange til Odense og udvexledes først 1660. Samtidig med den betydningsfulde Rigsdags Aabning i Sept. dette Aar fik han sit Len Hagenskov overdraget kvit og frit for sin og sin Hustrus Levetid; men Sygdom hindrede ham, der altid havde været af svagelig Helbred, i at indfinde sig i Kjøbenhavn ved det for Adelen saa skæbnesvangre Møde. Sandsynligvis har han kun med Sorg set dettes Resultat; men han overlevede det kun kort, thi allerede 12. Febr. 1661 døde han. — Han var ikke fremmed for litterære Sysler, oversatte en Del latinske Prædikener paa Dansk og skrev ombyggelige Dagbøger i Tidens almindelige upersonlige Stil. Gift 1615 med Anne Prebensdatter Gyldenstjerne († 1677).

Vedel Simonsen, Hr. Jørgen Brahes Lævnetsbeskrivelse, 1845. Aktstykker til Danmarks indre Forhold, udg. af Fyens Stifts lit. Selsk. II. *J. A. Fridericia.*

Brahe, Karen, 1657—1736. K. B. er født 1. Dec. 1657 paa Næsbyholm i Sjælland, hvorhen Forældrene — Preben Brahe (se ndfr.) og Susanne Gjõe — paa Grund af Krigen vare dragne fra Engelsholm (ved Vejle), og var tredje ældst af 7 Søskende. Hun tilhørte en Slægt, der saa vel paa fædrene som mødrene Side havde ikke ringe Sans for boglig Sysse, hvorom flere Familienmedlemmers i Manuskript efterladte Oversættelser af fremmede Skrifter bl. a. vidne. Moderen tog sig selv af Børnenes Opdragelse, og Karen lærte, foruden levende Sprog, saa meget Latin, «at hun med temmelig Færdighed kunde expediere sig deri». Hun begyndte tidlig at samle paa Bøger, og Moderens Fæster, den gamle Jomfru Anne Gjõe, der traf Karen paa Hvedholm (hvorhen Preben B. efter sin Moders Død var flyttet), besluttede derfor at testamentere hende sin betydelige Bogsamling, som Karen da ogsaa arvede efter Anne Gjøes Død i 1681. Efter Faderens Død (1708) flyttede hun til Østrupgaard (paa Fyn), der ved Skiftet efter Moderen var tilfaldet hende og en Søster; her døde hun ugift 27. Sept. 1736, 79 Aar gammel, og blev begravet i den nærliggende Høstrup Kirke. — K. B. var en energisk og i mange Henseender usædvanlig Kvinde. Hun styrede selv sit omfattende Jordegods, købte og mageskiftede; hun opdrog Søsteren Sophies Datter, Susanne

Bauditz, og førte en vidtløftig Brevvexling, navnlig med Præster, som hun i Kraft af sin dybe Religiositet satte Pris paa at drøfte theologiske Materier med; men hendes Navn er dog fortrinsvis knyttet til det af hende samlede Bibliothek, som hun selv havde stor Kjærlighed til. Dets Stamme udgjøres vel af Arven efter Anne Gjøe, men denne forøgedes i Aarenes Løb meget betydelig ved Kjøb rundt omkring, og Bibliotheket, der knyttedes til det af K. B. 8. Nov. 1716 oprettede Frøkenkloster i Odense, er af stor Interesse ved at indeholde en Skat af gammel dansk Litteratur, hvoriblandt enestaaende Sjældenheder; ogsaa Manuskriptsamlingen er i høj Grad værdifuld, og de forskjellige Haandskrifter indeholdende middelalderlige Folkeviser have været en Guldgrube for Udgiverne af disse. Frøkenklosteret bestaar endnu, ejende de samme Bygninger — den gamle katholske Bisperesidens — som i K. B.s Tid, og Bibliotheket har vedblivende sin Plads her.

Danmarks ill. Almanak f. 1858. Billeder af berømte Danske Mænd og Kvinder II, 173. C. H. Kalkar, Efterretninger om Odense Byes Bibliotheker, 1857, S. 1 ff. P. Hansen, Ill. dansk Literaturhist. I, 364. H. C. Vogelsang, Fortegn. over Haandskrifterne i Karen Brahes Bibliothek S. 9 ff.

Sophus Bauditz.

Brahe, Knud, 1555—1615, Søn af ndfr. nævnte Otte B. til Knudstrup († 1571) og Beate Bille, yngre Broder til Astronomen, født 24. Avg. 1555 paa Aalborghus, modtog som saa mange yngre danske Adelsmænd sin militære Uddannelse i Nederlandenes Frihedskrig, var derpaa Hofsinde hos Frederik II, men maatte paa Grund af et Kjærlighedsforhold til en Adelsdame, Sophie Mormand, atter i nogle Aar søge Udlandet, foretog store Rejser i de fleste vestevropæiske Lande og lod sig 1579 immatrikulere ved Universitetet i Padua. Efter Hjemkomsten blev han atter Hofsinde, senere Mundskjænk, hos Frederik II, blev 1589 Lensmand paa Aarhusgaard, derpaa 1602—15 paa Bygholm. I Kalmarkrigen tjente han som Ritmester og udmærkede sig navnlig i Fægtningen ved Varberg 21. Sept. 1611, da han og Ulrik Sandberg med deres to Rytterfaner afskare og til Dels fangede en tredobbelt svensk Styrke under Statholderen paa Elfsborg. — 1584 havde han ægtet Margrethe Eriksdatter Lange til Engelsholm, Enke efter Jens Kaas til Gudumlund og vistnok ogsaa til Kongstedlund. Herved kom han i Besiddelse af disse Ejendomme og 1611 tillige af sin Slægts gamle Ejendom Tostrup i Skaane ved sin Brodersøn Tønne Jørgensen Brahes Fald for Kalmar. 1592 opførte han den smukke Hovedbygning paa

Engelsholm, som hans Broder Tyge efter et Sagn skal have givet Tegningen til. For øvrigt havde han paa Engelsholm en Tid lang haft sin Svoger, Alkemisten Erik Lange, til Medejer, hvis romantiske Forhold til hans Søster Sophie Brahe skaffede ham adskillige Bryderier. Baade til denne Tyge Brahes Yndlings søster saa vel som til Tyge selv stod han lige til dennes Død i det venligste Forhold. Ogsaa Margrethe Lange var en lærd Dame, især bekjendt som Oversætterinde af franske reformerte gudelige Bøger. K. B. døde 3. Febr. 1615, hans Enke 1622; Ægteskabet var barnløst.

Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. V, 207 ff. Danmarks Adels Aarbog 1888, S. 112. *A. Heise.*

Brahe, Lave, o. 1500--67, til Krogholm og Vidskøffe, Ridder og Rigsraad, Søn af ovfr. nævnte Axel B. og Anne Lavesdatter Brock, var Hofsinde 1532 og deltog 1534 i Slaget paa Øxnebjerg, hvor han fik Hesten skudt under sig og tillige fik et Spydhug over Næsen, hvoraf han hele sit Liv bar Mærke. 1539 var han Fodermarsk, blev 1552 optaget i Rigsraadet og var 1564--65 under Syvaarskrigen Krigskommissær i Forening med Peder Bille og Steen Rosensparre. Han havde ret betydelige Forleninger: 1538--42 Gjelstrup i Ods Herred, 1544--67 Fultofte og Heglinge, 1551--67 Froste Herred, 1565--67 Vefre og Høgby i Oxie Herred. Efter Faderen arvede han Krogholm i Skaane, og ved sit Ægteskab med Fru Gjørvel Faddersdatter, Datter af Fadder Nilsson (Sparre) til Hjulsta og Botild Knudsdatter af Slægten Tre Rosor, blev han en af Danmarks rigeste Adelsmænd og ejede Godser baade i Norge og Sverige. Til Fru Gjörvels Stifsønner, af hendes tidligere Ægteskab med Trud Ulfstand, den bekjendte Lensmand paa Varberg Slot 1535, stod han i det fjendtligste Forhold. De øvede gjensidig Vold paa hinandens Ejendomme, saa at Kongen maatte lægge sig imellem og lade Rigsmarsken Erik Banner tvinge dem til Forlig. Forliget varede imidlertid kun kort. 1548 ledsagede L. B. tillige med sin Stifsøn Niels, Ulfstandernes Halvbroder, Prinsesse Anna paa hendes Bryllupsfærd til Sachsen. Paa Tilbagereisen døde Niels, og den ældste af Brødrene, Lave Ulfstand, lod nu udsprede det Rygte, at Hr. L. selv havde voldt Drengens Død. Paa Begravelsesdagen trængte han med sine Brødre og Svende ind i Domkirken i Lund, holdt med Magt Kisten tilbage, da man vilde sænke den i Graven, og lod den aabne for at se, om det var Broderens Lig, og erfare, hvoraf han var død. Det viste sig

nu, at han var død af Pest. Selvfølgelig kom Sagen for Kongens Domstol, men begge Parter frikjendtes for hinandens Tiltale, Lave Ulfstand, fordi — som det hedder — han hverken havde draget Sværd eller Kniv imod sin Stiffader, men ikkun givet onde Ord og modtaget lignende igjen. L. B. døde 5. Marts 1567 paa Krog-holm og blev begravet i Lunde Domkirke. Fru Gjørvel overlevede ham i henved 40 Aar og begravedes ved sin Ægtefælles Side i Lunde Domkirke, hvor man endnu paa den østlige Pille i Kirkens nordre Sideskib kan se hendes og Hr. L.s Portrætter.

Danmarks Adels Aarvog 1888, S. 101 f. Danske Herregaarde XVIII: Vemmetofte. Ljunggren, Skånska Herregårdar III: Krageholm. *Mollerup.*

Brahe, Niels, —1529, til Vandaas og Vidskøfle i Skaane, Søn af Niels B. til Vandaas og Magdalene Brems, Datter af Oluf Nielsen til Talge, der som Lensmand i Bergen ihjelsloges af Lybekkerne i Christian I's Tid. 1511 overlod N. B. til Kong Hans det Brev, hvori de tyske Oldermænd i Bergen forpligtede sig til at give Slægten Erstatning, men som endnu ikke var fyldestgjort. I en lang Aarrække (1514—22) havde han, der selv nylig havde udonet et Drab paa Adelsmanden Tord Jepsen (Sparre), en heftig Strid med Ærkebiskop Birger angaaende sin Hustru Anne Langs Gods paa Bornholm. Fjendskabet med Lybekkerne og Gejstligheden — den nye Ærkebisp, Aage Sparre, var en Broder til den myrdede Tord — har maaske bidraget til, at han, uagtet han 1523 havde svoret Frederik I Troskab, i Aaret 1525 sluttede sig til Søren Norbys Bonderejsning i Skaane, uagtet hans Fætter og Med-ejer af Vidskøfle, Axel Brahe, søgte at faa ham til at afstaa derfra, endogsaa med Løfte om at overlade ham Børringe Kloster og andre Forleninger i Skaane. Efter Forliget med Søren Norby flygtede N. B. i Tide, opholdt sig om Vinteren i Bleking hos Søren Norby, senere i Meklenborg og andre Steder, hvor han flakkede om i Nød; en Tid lang udrustede han med Hertug Albrechts Hjælp en lille Skude, hvormed han fejdede paa Kong Christians Fjender. Fraværende var han imidlertid allerede 1525 bleven dømt fra Ære, Liv og Gods, der tildømtes Kronen og for en stor Del kom i hans Avindsmænds, navnlig Rigsmarsken Tyge Krabbes, Hænder. Et Par Gange var han saa dristig at besøge sin ulykkelige Hustru i Skaane, men sidste Gang blev han med sin Skude opsnappet ved Trælleborg, sat i Fængsel i Malmø og til sidst, i Juni Maaned 1529, henrettet i Kjøbenhavn, efter at man ved utrolige Pinsler

havde søgt at aflokke ham Tilstaaelser om Christian II's Tilhængere; men med stor Fasthed udholdt han Pinslerne, som Hr. Tyge Krabbe havde sat i Værk.

Allen, De tre nord. Rigers Hist. V, 69 ff. A. Heise, Fam. Rosenkrantz's Hist. II, 167 ff. A. Heise.

Brahe, Otte, 1518—71, til Knudstrup, Rigsraad, en Søn af ndfr. nævnte Tyge B. († 1523), fødtes 2. Okt. 1518 paa Fædrengaarden Tostrup og kom 1529 i Huset hos Erik Banner. 1537—39 omtales han som Hofsinde. Sin første Forlening fik han 1540, da han sammen med Broderen Jørgen (se ovfr.) forlenedes med Storekjøbing i Skaane. 1544—55 var han forlenet med Gladsaxe i Skaane, og 23. Nov. 1544 stod hans Bryllup med Beate Clausdatter Bille (se ovfr. S. 211). 1548 fulgte han Hertug Frederik (senere Kong Frederik II) til Norge som Marskal. 1555—67 var han Lensmand paa Aalborg. Ved Kroningen 1559 var han blandt dem, der afsloge den tilbudte Ridderværdighed. S. A. forlenedes han med Han Herreds Provsti. I April 1563 blev han Rigsraad. S. A. blev han i Anledning af Krigen Proviantmester og fik sammen med 3 andre Rigsraader under Kongens Deltagelse i Krigsoperationerne Overtilsynet i Jylland; et lignende Hverv overdroges ham det følgende Aar. Da han 1567 ombyttede Aalborg med Helsingborg Len, som han beholdt til sin Død, kom han i Nærheden af Krigsskuepladsen og kom derved til at spille en aktiv Rolle i Krigsbegivenhederne. For at støtte Daniel Rantzau paa hans berømte Tog ind i Sverige afsendtes nemlig O. B. i Efteraaret 1567 sammen med Bjørn Kaas og Jørgen Marsvin i Spidsen for en større Styrke. 1. Dec. stode de i Smaalandene, hvor de udstedte en Proklamation til Befolkningen, men faa Dage efter maatte de ilsomt trække sig tilbage over Grænsen, tvungne dertil af et Mytteri mellem deres, for største Delen af udskrevne Bønder bestaaende Folk. 1569 overdroges det O. B., Jørgen Bille og Steen Bille at føre Tilsyn med den skaanske Grænses Forsvar. Den det næste Aar sluttede Fred kom O. B. ikke længe til at nyde godt af, thi allerede 9. Maj 1571 døde han paa Helsingborg Slot. Han begravedes i den ved Knudstrup liggende Kaagerøds Kirke, hvortil han havde faaet Patronatsret 1560.

O. B. ejede Knudstrup, som han ombyggede 1551, og Elved samt desuden Gods baade i Jylland og Norge. Af Kronen købte han 1568 i Forening med Peder Oxe alt Peder Christensen Dyres

Jordegods, som han i det hele efterhaanden ikke forøgede sine Besiddelser saa ganske lidt. 1565 arvede han efter Broderen Jørgen Rødinge Pantelen i Skaane, hvilket hans Enke beholdt en Snes Aar efter hans Død. I samme Landsdel forlenedes han 1569 med Froste Herred som Pant for 6000 Rdl. Han synes overhovedet at have raadet over betydelige Pengemidler. — Med Beate Bille havde han 6 Sønner og 5 Døtre; af disse maa fremhæves Sophie, af hine Tyge, Steen, Jørgen og Knud, der alle nævnes i det foregaaende eller følgende. Det var en dygtig Slægt, der udgik fra Barnekammeret paa Knudstrup; en af Sønnerne kastede endog Berømmelsens Glans over Navnet og Fædrelandet.

Vedel Simonsen, *Elvedgaards Hist.* I, 92 ff. *Danmarks Adels Aarvog* 1888, S. 104.

C. F. Bricka.

Brahe, Otte, 1578—1651. til Næsbyholm, Søn af Rigsraaden Steen B. (se ndfr.) og Birgitte Rosenkrantz. Han var født 12. April 1578, studerede ved forskellige fremmede Universiteter som Rostock, Heidelberg, Strasburg, Basel og Genf og berejste desuden Frankrig, England og Skotland; i et Par Aar gjorde han Tjeneste ved Kurfyrst Frederik IV af Pfalz' Hof. Derpaa deltog han i Kalmarkrigen og blev Fændrik ved det sjællandske Kompagni af Ros-tjenesten. Han samlede en stor Del Gods til Næsbyholm og blev 1622 Ejer af Ravnholt paa Fyn, hvilken Gaard han dog kort efter solgte til Holger Rosenkrantz til Rosenholm. 1632 udgav han en Samling Hus- og Kirkebønner; han døde 5. Juli 1651. Gift 1. 1603 med Margrethe Hansdatter Krafse († 1614), 2. 1618 med Karen Knudsdatter Rud († 14 Dage efter Brylluppet), 3. 1619 med Anne Nielsdatter Bild († 1656).

Jørgen Lauritsen, *Ligpræd. over O. B., 1655.* *Danske Herregaarde VI: Næsbyholm.*

J. A. Fridericia.

Brahe, Otte, 1579—1611, til Elved, en Søn af ovfr. nævnte Axel B. († 1616) og dennes første Hustru, fødtes paa Riberhus. Da han i sit 6. Aar havde mistet Moderen, kom han til Farbroderen, ovfr. nævnte Knud B., der satte ham i Huset hos Biskop Peder Vinstrup i Aarhus, hvor han gik i Skole. Efter derpaa at have været et Aar hos Faderen i Odense sendtes han 1594 til Udlandet for at fortsætte sin Uddannelse. Han besøgte Tyskland, Frankrig, Italien og Spanien, og i Padua var han et Aar (1600—1) den tyske Nations Consiliarius. Hjemkommen var han 1602 sammen med Faderen i Hertug Hans' Følge til Rusland. 1603—6 var han Hof-

junker og foretog i denne Stilling flere Rejser til Udlandet. For at uddanne sig som Krieger gik han derpaa til Nederlandene, hvor han først tjente Spanierne og siden deres Modstander, Grev Morits, der satte ham over en lille Afdeling paa 300 Mand. Efter Stilstanden 1609 blev han den brandenborgske Kurfyrstes General-Oberstlieutenant med Kommando over 2000 Mand. Med denne sin Herres Tilladelse ilede han hjem, da Krigen med Sverige begyndte 1611. 16. Maj kom han til Kjøbenhavn og begav sig øjeblikkelig til Lejren for Kalmar, men her gjorde en Kugle fra Slottet Ende paa hans Liv allerede Natten mellem 31. Maj og 1. Juni, just som han advarede Christian IV om Faren ved at være i den Skanse, O. B. var i Færd med at anlægge. Han var ugift.

H. Bang, Ligpræd. over O. B. Danmarks Adels Aarbog 1888, S. 110.

C. F. Bricka.

Brahe, Otte, 1582—1642, til Krogholm og Torbenfeldt, Søn af Peder B. og Margrethe Gjøe. Han var født 14. Sept. 1582 og gjorde i sin Ungdom en Del Aar Tjeneste hos Pfalzgreve Philip Ludvig, Hertug af Neuburg, af hvem han blev gjort væragsig, og derefter hos hans Søn, Pfalzgreve Ludvig Philip. Efter sin Hjemkomst deltog han i Kalkmarkrigen og blev Kornet ved det sjællandske Kompagni af Rostjenesten. 1617—23 var han Lensmand paa Koldinghus, i hvilken Stilling han gjorde sig meget afholdt, og derefter 1623—24 paa Kalundborg. Ved at gaa i Borgen for andre Herremænd ødelagde han sin Formue, saaledes at der blev gjort Indførsel i hans Godser, men erhvervede senere ved Arv efter sine Søstre Sophie og Anne B. Sæbygaard og Mørkegaard. Han døde 10. Juli 1642. Gift 1626 med Mette Jacobsdatter Rosenkrantz.

Anders Andersen, Ligpræd. over O. B., 1643. Danske Herregaarde VI: Frydendal. Dr. Otte Sperlings Selvbiografi S. 73 ff.

J. A. Fridericia.

Brahe, Preben, 1627—1708, Godsejer, var en Søn af ovfr. nævnte Rigsraad Hr. Jørgen B. († 1661). Han fødtes 18. Juni 1627, vistnok paa Hagenskov, tilbragte sin Ungdom paa unge adelige Herrers Vis med Studier i Udlandet, indskreves 1647 som Stud. juris i Leipzig og besøgte Tyskland, Frankrig og Italien. 1651 kom han hjem og fik sig 1653 overladt af Faderen Engelsholm, hvor han tog Bolig med sin Brud, Hofmesteren paa Sorø Falk Gjøes Datter Susanne (f. 1634). Under Svenskekrigen, medens

Eggen om Engelsholm til Bunds udplyndredes af Fjenden, boede han paa Næsbyholm sammen med sin Svigermoder Karen Bille († 1670) og dennes ^{Smærende} (ugift) Datter, Bogsamlersken Anne Gjøe. Efter Krigen deltog han i den københavnske Rigsdag og maatte aflægge Beretning om den for sin døende Fader. Efter ham arvede han Brahesborg og efter Moderens Død 1677 Hvedholm, hvor han opslog sin Bolig; men Gaarden brændte 1683. Efter at hans Hustru var død i Kjøbenhavn ligeledes 1683, skiftede han Godserne mellem sine Børn og forbeholdt sig kun Engelsholm, hvor han henlevede som Enkemand indtil 27. Marts 1708, da han døde, næsten 81 Aar gammel. Efter en foreløbig Bisættelse i Nørup Kirke begravedes han hos den øvrige Slægt i Hvedholms Sognekirke Horne. — Han efterlod sig af i alt 9 Børn kun 4 overlevende, af hvilke Sønnen Henrik forplantede Navnet, der dog allerede uddøde med dennes Søn Preben (se ndfr.) 1786. Datteren Karen (se ovfr.) har imidlertid bedst bevaret Mindet om sit og sine Forældres fromme, højsindede Husliv, hvis litterære Sysler har efterladt sig talrige Minder i hendes mærkelige Bibliothek. P. B. selv er Forfatter af nogle Betragtninger over Bønnen og Nadveren samt af nogle Salmer, skrevne i hans Ungdom. Til Text for sin Ligprædiken havde han valgt sig Davids 116. Salme, Vers 1—9 med dens Taksigelse til den Gud, som i sin naadige Barmhjertighed udfrir den enfoldiges Sjæl fra Døden.

Hofman, Fundationer I, 317.

Fr. Krarup.

Brahe, Preben, 1711—86, Godsejer. Han var Søn af Henrik B. til Hvedholm og Henrikke Sophie f. Bille og fødtes 9. Jan. 1711 paa Engelsholm. Han blev 1737 Lieutenant af Infanteriet, 1738 Sekondlieutenant i Fodgarden og 1743 Kapitajn ved det fynske nationale Infanteriregiment, men afgik 1754 fra Militæretaten med Oberstlieutenants Karakter. I Aaret 1737 havde han arvet Hvedholm, og efterhaanden kom han til stor Rigdom, i det hans mange Søkende døde før han; af disse var især Søsteren *Susanne B.* (f. 1700 † 1760) meget rig, da hun havde faaet Østrupgaard i Følge Testament, Stensgaard ved sit Ægteskab med Etatsraad Hein og havde købt Damsbo. Disse tvende Søkende oprettede 1751 af deres tre Godser: Hvedholm, Stensgaard og Østrup, et Stamhus med agnatisk-kognatisk Succession, hvilket Etatsraadinden ved Gavebrev 1758 forøgede med Damsbo. P. B. døde ugift paa Fyn 17.

Avg. 1786 som den sidste Mand af Slægten. Hans store Ejendomme tilfaldt for største Delen Familien Bille-Brahe.

Adresseavisen 1786, Nr. 174. Danske Herregaarde VI: Hvedholm. Danmarks Adels Aarbog 1888, S. 108. P. Brock.

Brahe, Sophie, 1556—1643, Datter af ovennævnte Otte B. til Knudstrup († 1571), var ikke blot kjødelig Søster til Astronomen Tyge B., men var ham tillige i høj Grad aandelig beslægtet, ligesom hun var knyttet til ham ved en inderlig Kjærlighed og en dyb Forstaaelse. Tidlig opnaede hun en ualmindelig Aandsdannelse, og har hun end ikke selv forfattet den latinske Text til det berømte Digt («Urania Titani»), som er skrevet i hendes Navn, saa vare Tankerne deri dog hendes. Ved Paavirkning fra Broderen blev Naturvidenskaben hendes Yndlingssysselsættelse. Han fortæller et Sted, hvorledes hun 17 Aar gammel hjalp ham med at observere en Maaneformørkelse. 1577 ægtede hun Otte Thott til Eriksholm i Skaane. Af dette Ægteskab fødtes 1580 den siden navnkundige Tage Ottesen Thott («Skaanes Konge»). Efter at S. B. 1588 var bleven Enke, delte hun sin Tid mellem Omsorgen for sin lille Søn, sin Have, der skal have været et Vidunder i Norden ved sine sjældne Planter og sindrige Anlæg, og sine Studier. Hun var kyndig i Lægevidenskaben og øvede den i Praxis, Kemien var hun godt hjemme i og meget hengiven til, og Astrologi dyrkede hun med en Iver, der endog af Broderen betegnes som overdreven. Hun havde selv den største Tillid til dens Resultater og var en Mester i at stille Nativiteter. Jævnlig besøgte hun Broderen paa Hven, men til sin Ulykke gjorde hun her Bekjendtskab med en ung Herremand fra Jylland, Erik Lange til Engelsholm, der ganske delte hendes Interesser. De bleve forlovede o. 1590; men derved blev det ogsaa indtil videre; thi Erik Lange kastede sig, understøttet af S. B., saaledes ind i Guldmageriet, at han bortdestillerede alt, hvad han ejede, og paa det nærmeste ogsaa hendes med, saa at han for at undgaa sine Kreditorer maatte søge ud af Landet i Haab om der bedre at nemme Guldmagerkunsten.

Ene sad S. B. nu tilbage med Sorg og Savn, medens pekuniære Vanskeligheder taarnede sig op om hende. Hendes Slægtinger gjorde deres Hjælp afhængig af, at hun skulde skille sig af med Erik Lange; men trofast, som hun var, vilde hun intet høre derom. Da hendes «gode Broder», som hun gjerne kaldte Tyge B., 1597 forlod Danmark, og da hendes Søn 1599 ogsaa rejste ud for at

søge Uddannelse, blev hun dobbelt enlig stillet. Syg af Sorg og Græmmelse kunde hun ikke længere udholde den sørgelige Ensomhed, men rejste bort i den Hensigt at opsøge sin Søn og forlovede og mulig finde Lægedom ved et udenlandsk Bad. Penge nød holdt hende imidlertid fast i Slesvig; men her traf hun Erik Lange; fattig og elendig var han, men det var dog ham, hun havde ventet paa, og hun lod sig derfor vie til ham i Ekernførde 1602. «Vil man sige, at saaledes naaede hendes trofaste Kjærlighed det Maal, hvorefter den gjennem lange Prøvelser havde tragtet? Vel sandt, men hun var imidlertid bleven 46 Aar gammel, og Udsigterne vare i alle Henseender slette. Under Sorg, Savn og Venten var Ungdommen gaaet hen. Da endelig Haabet gik i Opfyldelse, og Lønnen skulde blive hende til Del, var Haabet vissent og Lønnen fuld af Bitterhed» (J. L. Heiberg). Ikke længe efter skrev hun et langt Brev — et af de mærkeligste, vor Litteratur ejer — til sin Søster Fru Margrethe Brahe, Enke efter Christen Skeel til Fussingø. «I dette Brev opgjør hun, saa at sige, sit moralske Mellemværende med sin Slægt, der saa ofte havde bebrejdet hende, at hun ikke rettede sig efter dens Vilje, og som derfor tilføjede hende saa mange ubillige Krænkelser.» — Erik Lange kunde ikke blive i Hjemmet; han skal være død i Prag, hvor han vistnok har villet bevæge Kejser Rudolf til at støtte hans Guldmageri. Har S. B. fulgt ham? Vi vide det ikke. Et Sagn fortæller, at en Dag gik nogle unge Adelsmænd over Torvet i Prag, deriblandt Tage Thott til Eriksholm. Der sad en fattig Kone og solgte et og andet, — det var hans Moder. I mange Aar høre vi intet om S. B., indtil hun 1630 var med at udstede et Dokument om, at Tyge B.s Børn vare ægtefødte. Senere forekommer hun som boende i Helsingør. Skjønt højt oppe i Aarene havde hun bevaret sin Aandsfriskhed og betragtedes som en Mærkværdighed fra en svunden Tid. Fra Alkemia havde hendes Interesse vendt sig til en mindre farlig Videnskab, nemlig den adelige Slægthistorie, i hvilken hun med sine rige Minder synes at have været en Avtoritet. Hun døde, 87 Aar gammel, 1643.

Danske Mag. II, 194. III, 12 ff. 24 ff. IV, 270 f. Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnetsbeskr. S. 148 ff. Heiberg, Saml. pros. Skrifter IX, 275 ff. Friis, Breve og Aktst. ang. T. Brahe og hans Slægtinge, 1875. *H. F. Rørdam.*

Brahe, Steen, 1547—1620, til Knudstrup, Rigsraad, født 21. Dec. 1547 paa Gaarden Gladsaxe og en Søn af ovfr. nævnte Otte B. († 1571), hørte til sin Tids betydeligste Adelsmænd baade ved

sin Deltagelse i Statslivet og ved sin store Godsrigdom. I Mod-sætning til sin et Aar ældre Broder Tyge fik han en væsentlig praktisk Uddannelse. Efter Skolegang i Aarhus og Aalborg blev han sat i Huset hos Steen Rosensparre for at optugtes i Hof-tjeneste. Ved Kongens Medvirkning anbragtes han 2 Aar efter hos Grev Günther af Schwarzburg, med hvem han 1563 fulgte til Danmark, da Greven her overtog Stillingen som Feltøverste, og senere til Ungarn, og af hvem han, o. 21 Aar gammel, erklæredes væragsig. Omtr. 1569 tog han, som en kort Tid ogsaa havde gjort Krigstjeneste hos Prins Vilhelm af Oranien, til Kurfyrsten af Sachsen, ved hvis Hof han blev, indtil Faderens Dødsfald 1571 kaldte ham hjem. 1573—75 var han ansat ved det danske Hof, først som Hofjunker, senere en kort Tid som Skjænk. 1575 indtraadte han i Ægtstanden, og s. A. begyndte hans Forleninger, nemlig: Froste Herred i Skaane 1575—82, Vrangstrup i Sjælland 1577—78, Saltø sammesteds 1578—80, Kalundborg 1580—81, Ravnsborg paa Laaland 1581—88, Helsingborg 1588—92 og endelig atter Kalundborg 1592—1620. I Maj 1578 udnævntes han til Rigsraad, en Værdighed, som han beklædte i det ualmindelig lange Tidsrum af 42 Aar, og hvormed var forbunden Overtagelsen af en Uendelighed af Hverv, saa at han kom til at føre et højst uroligt Liv: han maatte idelig indfinde sig til Raadsmøder, Herredage, Retterting og Hoffester, maatte afholde Mønstringer over Adelens Ros-tjeneste, modtage og forhandle med fremmede Fyrster og Afsen-dinger, ja selv drage til fjærne Lande; først i sine senere Aar, da Alderen gjorde sin Indflydelse gjældende, fik han noget roligere Dage. Medens hans Virksomhed i Raadsalen for største Delen skjuler sig, kan her peges paa nogle af de mange offentlige Ærender, der betroedes ham.

1581 sendtes han til Warnemünde for at modtage og ledsage Kongens Svigermøder, Hertuginde Elisabeth af Meklenborg. 1585 gik han som Gesandt til Kejseren, og i Slutningen af samme Aar rejste han til Sachsen for at repræsentere Kongen ved dennes Søsters, Kurfyrstinde Annas, Begravelse. 1586 var han med at modtage Hertugen og Hertuginde af Meklenborg, der aflagde et Besøg her i Landet. 1589 fulgte han som Hofmester Skotlands vordende Dronning, Prinsesse Anna, til Norge, hvor de maatte overvintre, og hvor Kong Jacob VI opsøgte sin Brud; det følgende Aar ledsagede han Kongeparret ned til Danmark og der fra til Skotland. Baade 1591 og 1592 maatte han en Tid under nogle

Regeringsraaders Fraværelse «ligge i Regeringen» i Kjøbenhavn, og 1593 blev han virkeligt Medlem af Regeringsraadet, som førte Styret under Christian IV's Mindreaarighed. I 3 Aar, lige indtil den unge Konge 1596 selv overtog Regeringen, var S. B. Medlem af dette 4 Mands Udvalg, Højdepunktet af hans sociale Stilling; til Dækning af de betydelige Udgifter, der herved paaførtes ham, forlenedes han 1594 med Munkeliv Kloster og St. Hans Kloster i Bergen uden Afgift, hvilken Forlening han igjen maatte afgive 1597. 1592 var han i Sverige ved Hertug Carl af Södermanlands (Carl IX's) Bryllup. Ved Kroningshøjtidelighederne 1596 spillede han naturligvis en fremtrædende Rolle, og ved den da afholdte Ringrenden udmærkede han sig særlig, skjønt nu allerede til Aars. 1597 var han Medlem af det Gesandtskab, der med Hertug Joachim Frederik, Administrator i Magdeburg (senere Kurfyrste af Brandenburg), afsluttede Ægteskabskontrakten om hans Datter Anna Cathrines Giftermaal med Christian IV. 1599 var han Afsending i Sverige. 1602 ledsagede han Enkedronningen og hendes Datter Hedevig til Dresden, hvor den sidstes Bryllup med Kurfyrsten af Sachsen stod. 1603 deltog han i Grænsemødet i Flakkebæk. 1604 var han med Kongen paa Herredagen i Bergen, og 1606 fulgte han ham til England. 1607 repræsenterede han i Brunsvig Kongen ved dennes Søsterdatters Bryllup. 1611 var han under Kongens Fraværelse i Krigen en af Regeringsraaderne. 1619 var han Deltager i Grænsemødet i Ulfsbæk. Endelig døde han 11. April 1620 paa Kalundborg Slot; hans Lig nedsattes i Familiebegravelsen i Kaagerød Kirke ved Knudstrup.

S. B. var uden Tvivl en særdeles dygtig Mand, og han var en ærlig og retsindig Mand. Med en stærk Følelse for Betydningen af høj Byrd og egne Fortjenester forbandt han en dyb religiøs Tro og stor Godgjørenhed; i Familielivet synes han, trods en fremherskende Hang til Alvor, at have været mild og kjærlig. Forenede han i Tidernes Løb mange Hverv paa sin Haand, forstod han ogsaa at samle store Besiddelser. Efter Faderen arvede han Halvdelen af Knudstrup; den anden Halvdel afkjøbte han 1594 Broderen Tyge, inden denne forlod Danmark. Med sin første Hustru fik han Næsbyholm i Sjælland, hvor han opførte en ny Hovedbygning 1585, og en Gaard i Kjøbenhavn («Sigbrits Gaard»), og hans anden Hustru bragte ham de jyske Gaarde Barritskov, som han 1598 ligeledes ombyggede, og Bradskov. 1581 købte han Bregentved, og ved Arv tilfaldt ham Tersløsegaard i Sjælland

(o. 1604), Hvedholm paa Fyn (1611) og Engelsholm i Jylland (1615). — Han var 3 Gange gift: 1. (18. Sept. 1575) med Birgitte Rosenkrantz, f. 12. April 1555 † 9. Sept. 1588, Datter af Otte R. til Næsbyholm og Ide Gjõe; 2. (6. Sept. 1590) med Kirstine Holck, f. 10. April 1558 † 10. Febr. 1599, Datter af Hans H. til Barritskov og Margrethe Rotfeldt og Enke efter Hans Krafse til Egholm († o. 1587); 3. (30. Juni 1602) med Sophie Rostrup, † 18. Dec. 1632, Datter af Jørgen R. til Selleskovgaard og Margrethe Skeel og Enke efter Mads Sandberg til Løjstrup († 1597). Medens det sidste Ægteskab var barnløst, fødte den første Hustru ham 7 Børn, den anden 2. Blandt Sønnerne vare de ovfr. nævnte Otte († 1651) og Jørgen († 1661).

Th. C. Wegner, Ligprædiken over S. B., 1621 (optrykt i: Mindeblade om Næsbyholm, 1885, S. 9 ff.). Brasch, Gamle Eiere af Bregentved S. 205 ff. Hist. Tidsskr. 5. R. VI, 615 ff. C. F. Bricka.

Brahe, Steen, 1623—77, var ældste Søn af ovennævnte Hr. Jørgen (Steensen) B. († 1661) og blev født 28. Avg. 1623 paa Hagenskov. 1640 sendtes han for sine Studiers Skyld udenlands og blev s. A. immatrikuleret ved Universitetet i Leiden. Efter sin Hjemkomst fik han af sin Fader overdraget Herregaarden Knudstrup i Skaane og giftede sig derefter 6. Sept. 1646 med Sophie Rosenkrantz, en Datter af den lærde Holger R. 1653 blev han antaget til Ritmester ved et skaansk Kompagni af det nyoprettede nationale Rytteri, men fik allerede 1657 Afsked fra denne Stilling. Under Svenskekrigen tog han paa ny Tjeneste og sendtes 1658 med en lille Styrke til Laaland, hvor han dog kun kom tids nok til at tage Del i Nakskovs uværdige Overgivelse. Da Krigen atter brød ud, gjorde han under hele Kjøbenhavns Belejring Tjeneste som Generalkrigskommissarius. 1661 var han blandt de Adelsmænd, som forseglede Souverænitetssakten. Efter Freden fik han ligesom sine i Skaane bosatte Standsfæller Valget imellem enten at opgive sit Jordegods eller ogsaa, i alt Fald til en vis Grad, slutte sig til den nye Tingenes Orden. Han synes at have valgt det sidste; men hans Hjærte hang dog ved hans gamle Fædreland, og da den skaanske Krig udbrød, sluttede han sig ligesom Flertallet af sine Landsmænd, høje og lave, til den danske Sag og deltog som Oberst og kjæk Partifører med Hæder i Krigen, men døde endnu inden dens Slutning 26. Febr. 1677 i Christiansstad. — I hans Gravskrift hedder det, at han var Amtmand over

Assens og Hindsgavl Amter, men det er ikke lykkedes at finde nogen Udnævnelse for ham hertil. *Thiset.*

Brahe, Susanne, 1700—60, s. Preben Brahe (ovfr. S. 600).

Brahe, Tyge, —1523, til Tostrup i Skaane, ældste Søn af Hr. Axel Pedersen B., ægtede o. 1503 Magdalene Krognos, Datter af den rige Hr. Oluf Stigsen til Bollerup og ^{Sørensdatter} ~~Anne Mouritsdatter~~ ^{Knuds} ~~(Anne Mouritsdatter~~ ^{Glasse} ~~Gyldenstjerne)~~ «Brylluppet paa Bollerup» er blevet bekjendt ved sin overdaadige Pragt (jvfr. Brasch, Gl. Ejere af Bregentved S. 41 ff. 116 ff.). Ved dette Ægteskab fik han Knudstrup i Skaane og Halvparten af Karsholm. Efter Fru Magdalenes tidlige Død (1510) ægtede han 1513 Sophie Rud, Datter af Jørgen R. til Vedby og Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz, blev s. A. ved Christian II's Kroning Ridder, var forlenet med en Del Strøgods i de skaanske Provinser og med Isolte i Halland som Pantelen. Han svor ligesom sin Broder Axel Christian II fornyet Troskab 1523, men gik, da Kongen havde forladt Landet, over til Frederik I og blev optagen i Rigsraadet, men faldt s. A. 7. Sept. som en af den skaanske Adels Førere i en Træfning uden for det belejrede Malmø. Blandt hans Børn med Sophie Rud, der senere ægtede Rigsraad Erik Madsen Bølle, ere de ovennævnte Jørgen og Otte B. de bekjendteste; gjennem sidstnævnte blev han Farfader til Astronomen.

Vedel Simonsen, Elvedgaards Hist. I, 66 ff.

A. Heise.

Brahe, Tyge, 1546—1601, Astronom. Om denne Mand er det med Føje sagt, at blandt dem af vore Landsmænd, hvis videnskabelige Virksomhed har gjort dem selv og deres Fædreland berømte, er der næppe nogen, hvis Navnkundighed overgaar hans. Medens han levede, gjenlød hele den civiliserede Verden af hans Berømmelse, og fra forskellige Lande strømmede Folk af alle Stænder sammen til hans Opholdssted for at se og beundre hans mangfoldige Indretninger til Videnskabens Tarv; og endnu efter Aarhundreders Forløb er Mindet om, hvad han virkede, saa levende iblandt os, at hans Navn hos enhver fremkalder Forestillingen om Astronomi og astronomiske Bestræbelser.

Han var født 14. Dec. 1546 paa Herregaarden Knudstrup i Skaane. En Tvillingbroder til ham, som han mange Aar efter udgav et smukt Mindedigt over, kom død til Verden. Forældrene, Otte B. (se ovfr.) og Fru Beate Bille, hørte begge til gamle og berømte Adelsslægter. Da Otte B.s Broder Jørgen B. levede i

et barnløst Ægteskab med Fru Inger Oxe, havde han betinget sig, at hvis Broderen fik en Søn, skulde denne overgives ham til Opfostring. De ejendommelige Forhold ved T. B.s Fødsel have maaske bevirket, at Forældrene ikke kunde overvinde sig til frivillig at give Sønnen fra sig. Jørgen B. holdt sig imidlertid til Aftalen og fik ved List Barnet i sin Magt og beholdt det siden som sin Søn, hvori Forældrene da ogsaa fandt sig. Paa Jørgen B.s Herregaard, Tostrup i Skaane, Slægtens gamle Stamsæde, voxede T. B. da op. Men det er næppe uden Føje, at man har gjort opmærksom paa, at det maaske vilde have været gavnligere for ham, hvis han var bleven opdraget hjemme; thi iblandt sine mange Søkende vilde han vel have fundet mindre Lejlighed til at udvikle det Stivsind, som han senere ikke sjælden lagde for Dagen, og som hans Plejeforældre næppe tilstrækkelig have modvirket, medens det endnu var Tid, for ikke derved at give Anledning til Klage over Strænghed.

Faderen havde ønsket, at T. B. skulde blive Krigsmand; men Farbroderen, der bemærkede hans fortrinlige Evner og Lærelyst, bestemte sig til at lade ham faa en lærd Opdragelse. Han fik en Hovmester, som lærte ham Latin, hvilket Sprog han nemmede med stor Lethed og allerede tidlig tilegnede sig saa stor Færdighed i, at det blev som hans andet Modersmaal. At skrive latinske Vers var den Gang Dannelsens Blomst, og da T. B. af Naturen havde ikke ringe poetisk Anlæg, blev han en Mester i denne Kunst. Naar noget i hans senere Liv bevægede hans Sjæl, gav han stadig sine Følelser Luft i latinske Vers.

Allerede 13 Aar gammel (1559) ansaas han for moden til at fortsætte sine Studier ved Universitetet. Her var det ikke blot Professorernes Forelæsninger, der fængslede hans Opmærksomhed; han vendte ogsaa sit Blik udad, i det enhver mærkelig Naturbegivenhed tildrog sig hans Opmærksomhed i den Grad, at han begyndte at gjøre Optegnelser derom. Særlig vakte en betydelig Solformørkelse, der indtraf 1560, hans Interesse for Astronomien. Den Omstændighed, at den allerede længe i Forvejen var forudsagt, viste ham, hvor nøje man kjendte Himmellegemernes Bevægelser, og Beundringen over denne Videnskab bragte ham til ved Hjælp af nogle astronomiske Skrifter, saa godt det lod sig gjøre, paa egen Haand at sætte sig ind i de Grunde, hvorpaa disse Beregninger støttede sig, og de Metoder, hvorefter de udførtes.

Paa hin Tid fuldendte unge Adelsmænd saa godt som aldrig

deres Studier ved Kjøbenhavns Universitet; men saa snart de fandtes nogenlunde skikkede dertil, sendtes de enkeltvis eller flere i Følge udenlands med en Hovmester. I Begyndelsen af 1562 lod Jørgen B. sin Plejesøn da tiltræde en Studierejse til Tyskland. Hans Ledsager var den siden saa bekjendte Anders Sørensen Vedel, med hvem han drog til Leipzig. Plejefaderens Ønske var, at T. B. skulde uddannes til Statstjenesten, og han havde instrueret Hovmesteren i denne Retning; men T. B.s Lyst var de matematiske Videnskaber, særlig Astronomien. Herved fremkaldtes i Begyndelsen visse Rivninger mellem den unge Gransker og hans samvittighedsfulde Mentor; men T. B. sejrede. De Penge, hans Plejefader forsynede ham med, anvendte han til Indkjøb af Hjælpe-midler til sit Studium, særlig en lille Himmelglobus, og om Natten, naar alt hvilede, medens Himlens Stjærner talte, stod han op af sin Seng, fremtog sine Bøger og Instrumenter og betragtede med Henrykkelse den stjerneklare Hvælving. Ved at sammenligne Stjærnerne over ham med dem, der vare aftegnede paa Kuglen, blev han efterhaanden som hjemme blandt de Stjernebilleder, der viste sig for hans Øje. Herfra skred han videre, og skjønt de Hjælpemidler, han besad til Anstilling af Observationer, vare i høj Grad ufuldkomne, lykkedes det ham dog at finde adskillige Fejl i de da brugelige astronomiske Haandbøger, og dette opmuntrede ham til at skride videre frem ad den heldig betraadte Bane, da han saa, at her var en Opgave for ham at løse, og at der trængtes til nøjagtigere Iagttagelser end dem, man hidtil besad. Fra Aaret 1563 begyndte hans Observationer, som han siden med faa Afbrydelser fortsatte, saa længe han levede, og som have givet ham Adkomst til den beundrende Ihukommelse, som er bleven ham til Del. Der er en egen Ynde ved de første friske Drag af Videnskabens Væld, alle Sjælens Evner stille sig villig til Raadighed; det er ikke tungt at arbejde, thi Lysten driver Værket. Lyset vælder frem, og enhver ny Iagttagelse fylder Hjærtet med Glæde. For enhver Vanskelighed, der besejres, bliver Haabet fastere, og Fremtiden faar en lysere Tone. De Besværligheder, som Mangel paa Anerkjendelse eller Medbejleres Misundelse mangan Gang lægger i Vejen for den fremadskridende Videnskabsmand, kjendes endnu ikke, og Opdagerglæden giver Erstatning for alle Savn. T. B. var endnu paa dette første lykkelige Stadium af sin Bane; senere skulde han lære Bitterhederne at kjende.

Efter et treaarigt Ophold i Leipzig kom T. B., ledsaget af

Vedel, til hvem han efterhaanden var traadt i det venligste Forhold, 1565 tilbage til Hjemmet, ventelig fordi Farbroderen ønskede at se ham. Men da denne hans Velgjører kort efter døde, og da T. B. hos sine andre Slægtninger — paa en enkelt Undtagelse nær — ikke fandt nogen Sympathi for de Studier, der helt opfyldte ham selv, begav han sig 1566 igjen paa Rejser. Et halvt Aars Tid dvælede han i Wittenberg, hvor mange danske den Gang studerede; men da en smitsom Sygdom havde fordrevet ham der fra, begav han sig til Rostock. Her var det, at det Uheld ramte ham, at han, heftig som han var, kom i Strid med en anden ung dansk Adelsmand, Manderup Parsberg, og i et Sammenstød fik en Del af sin Næse hugget af, hvorved hans Ydre vanhædedes, da en kunstig Næse kun ydede ham en daarlig Erstatning for det manglende. Imidlertid fortsatte han sine astronomiske Studier, hvormed han forbandt astrologiske Beregninger, som den Gang vare i høj Kurs, da man gik ud fra, at Himmelklodernes Stilling og Bevægelse øvede en bestemt Indflydelse paa Menneskenes Skæbne, og at det derfor var muligt ved kunstige Beregninger at forudsige, hvad der til en vis Tid vilde ske. Tillige synes T. B. her at have faaet Smag for Kemi og Alkemi, paavirket af Professor Levinus Battus, der som en ivrig Ven af den paracelsiske Retning i Medicinen søgte at fremme disse Studier. Et nyt Besøg i Hjemmet ydede ikke T. B. den Tilfredsstillelse, han havde ventet, og han drog derfor paa ny ud til Rostock, senere til Wittenberg og endelig til Augsburg. Opholdet i den sidstnævnte Stad (fra Sommeren 1569) blev især tiltalende for ham, da han her ikke blot fandt god Lejlighed til astronomiske Observationer og videregaaende kemiske Forsøg, men ogsaa stiftede Bekjendtskab med flere ansete Mænd, der delte hans Interesse for Astronomien, navnlig tvende Medlemmer af Stadens Raad, Brødrene Hainzel. Den ene af disse ejede et Landsted, i hvis Have han besluttede at lade opstille nogle af T. B. konstruerede Instrumenter, der gjorde det muligt at bestemme Stjernernes Plads og Afstande med meget større Nøjagtighed, end det hidtil havde været muligt. I Augsburg begyndte T. B. ogsaa paa Forfærdigelsen af sin berømte store Himmelglobus, et Mesterværk for sin Tid, paa hvilket Resultaterne af hans omhyggelige Fixstjerneobservationer senere efterhaanden bleve indgraverede.

Disse forskjellige Foretagender maatte henlede Opmærksomheden paa den unge Videnskabsmand, der ved sin hele Aandsretning og ved sin grundige klassiske Dannelse ragede højt op over de fleste

af sine Standsfæller. I den behagelige Omgang med Mænd, der delte hans Interesser, havde han vistnok dvælet længere, hvis ikke Budskabet hjemme fra om hans Faders vaklende Helbredstilstand havde kaldt ham til Fædrelandet. I Slutningen af Aaret 1570 var han paa Helsingborg Slot, hvor Faderen var Lensmand, og da denne døde nogle Maaneder efter, maatte Begravelsen og Opjørelsen af Boet for længere Tid holde ham fast. Han blev sammen med Broderen Steen B. Ejer af Fædrengaarden Knudstrup, og her ses han da ogsaa jævnlig at have opholdt sig; men da hans Morbroder Steen Bille til Vandaas, der, i Modsætning til hans øvrige Slægtninger, agtede og yndede hans Studier, tilbød ham Bolig paa sin Forlening, Herrisvad Kloster, i Nærheden af Knudstrup, saa modtog han gjerne Tilbudet, navnlig da Morbroderen gav ham Lejlighed til at fortsætte sine astronomiske Observationer og tillige lod en Bygning i Nærheden af Gaarden indrette til kemisk Laboratorium for ham. T. B. havde nemlig i den sidste Tid med saa stor Iver kastet sig over kemiske og alkemistiske Forsøg, at det næsten syntes, at han skulde drages bort fra Betragtningen af Himmelfænomenerne. Da var det, at en ydre Begivenhed atter med Magt og for stedse gjorde Astronomien til hans Hovedopgave. En Aften i Nov. 1572, da han forlod sit Laboratorium for at begive sig tilbage til Gaarden, vendte han som sædvanlig Blikket opad og blev i Stjernebilledet Cassiopeia en usædvanlig klar Stjerne vár, som han aldrig før havde set. Han vilde ikke tro sine egne Øjne, men maatte dog til sidst, da andre saa det samme, tilstaa, at her var fremkommet en Stjerne af første Rang, som ikke før havde været synlig.

Denne Begivenhed blev af afgjørende Betydning for T. B., i det den ligesom nødte ham til med Kraft atter at tage fat paa sine Observationer for nærmere at bestemme denne Stjerne. Da han ved et Besøg i Kjøbenhavn meddelte sine Venner, Professor Johannes Pratensis, den franske Gesandt Charles Dançay o. a., sin Opdagelse, og de havde overbevist sig om Rigtigheden deraf, lode de ham ikke Ro, før han gik ind paa, at hans Iagttagelser over den nye Stjerne bleve offentliggjorte, helst da det viste sig, at andre, som uafhængig af ham havde iagttaget Stjernen, ingenlunde havde givet tilfredsstillende Oplysninger om den. Ved dette Skrift («*De nova stella*», Havn. 1573) blev den almindelige Opmærksomhed henledet paa T. B. og da ikke mindst i Fædrelandet, hvor man hidtil ikke havde været tilbøjelig til at værdsætte hans

Studier efter Fortjeneste. Nu kom Astronomien paa én Gang i Mode, og det blev god Tone at tale om Himmellegemernes Bevægelse og at finde Betragtningen af Stjærnehimmelen overordentlig interessant. Man trængte ind paa T. B. for at faa ham til at holde Forelæsninger over hans Videnskab. I Begyndelsen vægrede han sig, men da Kongen ogsaa anmodede ham derom, gav han efter og begyndte i Slutningen af Sept. 1574 en Række Forelæsninger ved Universitetet om Theorien for Planeternes Bevægelse. Endnu er den Tale bevaret, hvormed han indledede disse Forelæsninger, og den er værd at læse, da den giver fortrinlig Oplysning om hans Betragtning af de matematiske Videnskaber, særlig ogsaa af Astrologien.

Imidlertid havde T. B. etableret egen Husstand, i det han (o. 1573) havde indgaaet Forbindelse med en Pige af ringe Stand ved Navn Kirsten, hvilket, saa trofast og kjærlig hun end vistnok har været, dog senere forvoldte ham sure Timer, da han derved lagde sig ud med sin Slægt, og da i Tidens Løb det vanskelige Spørgsmaal paatrængte sig, hvorledes Børnene af denne Forbindelse vare at betragte. Foreløbig maatte denne Begivenhed styrke hans Ønske om at finde en fast Virkeplads. Han søgte den først i Udlandet. 1575 drog han til Kassel, hvor Landgrev Vilhelm af Hessen, der selv dyrkede Astronomien, modtog ham paa den venskabeligste Maade; siden besøgte han Basel, en By, der behagede ham saa meget, at han bestemte den til sit fremtidige Opholdssted. Imidlertid drog han dog videre gennem Schweits til Venedig, hvor han opholdt sig i nogen Tid, og der fra tilbage til Tyskland, hvor han besøgte sine Venner i Augsburg og tog den dygtige Maler Tobias Gemperlin i sin Tjeneste. Der fra rejste han til Regensburg for at overvære Kejser Rudolfs Kroning, i det han kunde gjøre Regning paa her at træffe Mænd, som det var vigtigt for ham at komme i Forbindelse med. Her lærte han bl. a. Kejserens Livlæge Thaddæus Hagecius at kjende, hvis Venskab siden gavnede ham meget. Derimod traf han ikke, som han havde haabet, Landgreven af Hessen; men denne havde allerede antaget sig hans Sag ved saa indtrængende at anbefale ham til Frederik II, at Kongen efter hans Hjemkomst 1576 tillagde ham en aarlig Løn af 500 Rdl. og senere afgiftsfrit forlenede ham med Øen Hven, for at han der kunde indrette alt, hvad han troede fornødent til Astronomiens Fremme, ligesom Kongen ogsaa tilsagde ham Er-

statning for de Omkostninger, han kunde have med Bygninger og andre Indretninger.

Planen om at tage Bolig i Basel blev altsaa opgivet, medens T. B. derimod 8. Avg. 1576 i mange anselige Mænds Nærværelse, ved sin Ven Charles Dançay, lod Grundstenen lægge til det siden saa berømte Uranieborg. Bygningen blev imidlertid først færdig 4 Aar derefter. Men da var hele Anlægget ogsaa blevet et lille Vidunder i Norden, saa symmetrisk, saa kunstfærdig og med saa stor Omtanke var denne ejendommelige og enestaaende Bygning indrettet, saa mange mærkelige Indretninger og Instrumenter indeholdt den, og saa mange sindrige Indskrifter fandtes, der maatte vække Læserens Eftertanke og vidnede om den videnskabelige Idræt, som her øvedes, og den Mester, som var Sjælen i det hele. Ikke blot den egentlige astronomiske Virksomhed gav Uranieborg en ejendommelig Betydning, men T. B.s foretagsomme Aand knyttede efterhaanden dertil forskellige kemiske og industrielle Anlæg, hvoriblandt Bogtrykkeri og Papirmølle, hvilke i høj Grad maatte forøge den Tiltrækning, som dette mærkelige Sted øvede paa Samtiden.

«I 20 Aar» -- siger A. D. Jørgensen — «var nu T. B.s Navn og videnskabelige Arbejder knyttede til den lille, forhen kun lidet paaagtede Ø. Den hæver sig over Vandfladen som et mægtigt Orlogsskib, med vid Udsigt til alle Sider; rundt om dens høje Skrænter drager hundrede Sejlere frem og tilbage Dag ud og Dag ind, Aar ud og Aar ind. I store Mænds Liv kan ofte det tilfældige vidunderlig slutte sig til det væsentlige og alt ligesom forme sig til at frembringe noget stort og ualmindeligt. Saaledes staar T. B.s Liv paa Hven som en skøn Digtning i vor Historie. Som en Eneboer i en Hovedstad sad han paa sit Slot; ene med sine Bøger, sine Lærlinge og sine Stjerner, i Stand til at udstyre sit Hjem saaledes, at det blev et Billed paa hans Livs- og Verdensopfattelse; -- og dog midt i den travleste Samtid, i Nordens Midtpunkt og Rigets Hjærte. Et fyldigere Udtryk kunde han ikke nogetsteds have fundet for sin ejendommelige Natur, urolig og vanskelig som han var, jævnlig paa Færde, jævnlig paa Udkig efter den store Menneskeverden, og dog indad vendt til de stilleste Granskninger, Mennesketanken kan sysle med. Han har naaet et udødeligt Eftermæle, ikke blot ved sin sjældne Lærdom og Skarp-sindighed, men ogsaa ved sit Liv og Levned; thi man vil aldrig trættes ved at dvæle ved dette ejendommelige, forunderlig fængslende Minde fra Videnskabens fjærne Barnealder.»

Enhver, der sysler med Aandslivets Historie i Danmark, maa bemærke det Opsving, som den videnskabelige Sans vandt ved T. B. I Erkjendelse af denne hans Betydning tilbød Kjøbenhavns Universitet ham paa Dr. Niels Hemmingsens Forslag Æresposten som dets Rektor (1577). Vel undskyldte han sig for at modtage den ham tiltænkte Hædersbevisning; men naar han samtidig tilføjede, at hvis han i Fremtiden kunde være Universitetet til nogen Nytte, skulde han altid findes rede til at tjene det, saa var det ikke noget tomt Ord; thi den Skole for unge Matematikere og Astronomer, som han stiftede paa Uranieborg, kom i den følgende Tid til at danne et væsentligt Supplement til den endnu mangelfulde Uddannelse i disse Fag, som Universitetet kunde byde. Og ikke faa af de Mænd, som i den første Del af det 16. Aarhundrede indskreve deres Navne i vort Fædrelands Lærdomshistorie (som Christen Longomontanus, Gellius Sascrides, Niels Lauridsen Arcander, Cort Aslaksen, Iver Hemmet, Johannes Stephanius, Poul Jensen Kolding o. a., ikke at tale om forskellige fremmede), begyndte deres Bane som Disciple i T. B.s Skole paa Hven.

I Frederik II havde T. B. en trofast Velynder, og det var betydelige Indkomster og Forleninger, som Kongen efterhaanden lod ham tilflyde; og han trættedes ikke, skjønt B.s Administration af de ham betroede Len ofte gav Anledning til grundede Klager. Ogsaa Dronning Sophie skjænkede hans Arbejder en særdeles Opmærksomhed. Hun besøgte ham gjentagne Gange paa Hven. Den første Gang var hun der (1586) tillige med Kongen. De bleve da paa Grund af Storm nødsagede til at opholde sig der i et Par Dage, og det var maaske ved denne Lejlighed, at Kongen gav T. B. Elefantordenens Kjæde. Siden, da Dronningens Forældre, Hertug Ulrik af Meklenborg med hans Gemalinde Elisabeth, vare i Besøg hos hende, førte hun dem over til T. B. for at lade dem se hans forskjellige Indretninger, især de kemiske Laboratorier, for hvilke Hertugen navnlig interesserede sig. Blandt de mange andre mærkelige Besøg, som T. B. modtog paa Uranieborg, kan særlig nævnes den skotske Kong Jacob VI (1590) og den unge Kong Christian IV med tre af Regeringsraadets Medlemmer (1592). I det hele kan det siges, at næppe nogen fremragende Udlænding kom til Danmark uden at besøge Hven i de Aar, da T. B. boede her.

Disse Aar stundede imidlertid mod Enden; thi vel havde Regeringsraadet med Niels Kaas i Spidsen efter Frederik II's Død

(1588) skaffet T. B. en kongelig Gave paa 6000 Rdl. til Betaling af den Gjæld, han ved sine Bygningsarbejder havde paadraget sig, og senere havde det givet ham et af hele Rigsraadet stadfæstet Tilsagn om, at man af yderste Evne vilde hjælpe til, at hans Bygninger og Instrumenter skulde holdes ved lige paa Statens Bekostning, og at man vilde formaa Kongen til, naar han blev myndig, at stifte nogen vis Rente og Indkomst til den astronomiske Kunsts Fortsættelse og Vedligeholdelse paa Hven; men der var dog Tegn, der tydede paa, at T. B. ikke var ret tilfreds. Da Niels Kaas døde 1594, faldt hans bedste Støtte. Kort efter maatte han paa Grund af Pengemangel afhænde sin Andel i Fædrengaarden Knudstrup til Broderen Steen B. Kun Retten til fremdeles, som forhen, at skrive sig «til Knudstrup» forbeholdt han sig. Samtidig indtraf en Begivenhed i T. B.s Hjem, der voldte den stolte og irritable Mand en stærk Ærgrelse, i det den Forlovelse, der var sluttet mellem hans ældste Datter, Magdalene, og en af hans tidligere Medarbejdere, Dr. Gellius Sascrides, opløstes, uden at det lykkedes T. B. at faa den Oprejsning, han ønskede. Da nu dertil kom, at man ikke længere viste sig tilbøjelig til at se igjennem Fingre med den Maade, hvorpaa han handlede med sine Forleninger, og da flere af hans Indkomster bleve ham berøvede, ikke at tale om, at Christian IV, efter selv at have overtaget Regeringen med Christian Friis til Borreby som Kansler, ikke viste sig villig til at stadfæste Rigsraadets ovennævnte Løfte, og da endelig Kejser Rudolfs Vicekansler, J. Curtius, under et Besøg hos T. B. paa Hven havde givet ham Haab om, at Kejseren vilde tage sig af ham, saa bestemte han sig 1597 til at forlade det ham forhen saa kjære Uranieborg.

Han tog først Bolig i en Gaard, han havde i Farvergade i Kjøbenhavn (hvor nu Vartov er); men da Fortrædelighederne ogsaa fulgte ham her, fragtede han et Skib til at overføre ham selv med Familie og de af hans Studenter og Tyende, som vare villige til at følge med, samt hans Bohave, Instrumenter, Bøger, Haandskrifter og Bogtrykkeri til Rostock. Her var det hans Agt at tøve i nogen Tid for at se, om man ikke i hans Fædreland vilde betænke sig og kalde ham tilbage under saadanne Vilkaar, som kunde tilfredsstille ham. Han fik Hertug Ulrik af Meklenborg til at skrive til sin Dattersøn, Kong Christian IV, og forestille ham, hvor stort et Tab, det vilde være for Danmark, om den udmærkede Astronom, hvis Lige næppe skulde findes, maatte vende Fædrelandet Ryggen

af Mangel paa tilstrækkelig Understøttelse for sine Studier. Selv skrev T. B. ogsaa til Kongen, og efter en Slags Undskyldning for sin Bortrejse mindede han om, hvad der i Fortiden var lovet ham, og anholdt om Kongens Gunst, da han helst saa, at Fædrelandet nød godt af den Ære, som hans videnskabelige Virksomhed kunde kaste over det, forudsat at dette kunde ske «med lidelige Vilkaar og uden hans Skade». Da det imidlertid varede længe, inden der indløb Svar, og da han vel ogsaa tvivlede om, at det vilde blive gunstigt, saa havde han samtidig Blikket vendt andensteds hen. Saaledes gjorde han Skridt for at vinde Understøttelse af den svensk-polske Konge, Sigismund, og for at faa en Ø ved Düna eller Weichselens Munding til Anlæg af et nyt Uranieborg. Da Pesten i Efteraaret 1597 gjorde Opholdet i Rostock uhyggeligt for ham, begav han sig efter Indbydelse fra den lærde Henrik Rantzau med alt sit til dennes Slot Wandesborg ved Hamborg. Her modtog han Christian IV's Svar, der var i høj Grad afvisende, da Kongen, fortørnet over den Selvfølelse og Mangel paa Underdanighed, som han mente at spore i T. B.s Brev, lod ham høre, hvor lidet hans Undskyldning betydede, da han var dragen bort uden Kongens Vidende og Vilje. I strænge Ord foreholdtes det ham, hvor egenraadig han havde handlet med sin Forlening Hven, hvor hans hensynsløse Adfærd havde givet Anledning til Bøndernes bitre Klagemaal. Hans egen Klage over, at han havde maattet sælge sit Arvegods for at holde sine Instrumenter ved lige, afvistes med den Bemærkning, at han efter sin Udrejse af Landet havde tilbudt fremmede Herrer og Fyrster mange Tusende Daler til Laans, «sine Børn til bedste og ikke Riget til nogen Ære eller Kunsten til Forfremmelse». Det var Kongen imod, at han betlede om Hjælp og Ansættelse hos fremmede Fyrster, som om Danmark ikke formaaede at sørge for ham. Vilde han tjene som en Mathematicus og gjøre det, han burde gjøre, da skulde han først tilbyde Kongen sin Tjeneste og *bede* derom, «som en Tjener bør at gjøre», og ikke stille Fordringer. Først naar det skete, vilde Kongen erklære sig derpaa.

Under Indtrykket af dette strænge Brev, der ikke indeholdt nogen som helst Hentydning til T. B.s Fortjenester eller den Glans, hans videnskabelige Arbejder havde kastet over Fædrelandet, var det, at han skrev sit bekjendte latinske Digt (smukt gjengivet paa Dansk af J. L. Heiberg), hvori han foreholdt sit Fædreland den

Uret, man gjorde ved at forstøde dets kjærlige og højt fortjente Søn. Og skjønt han endnu nogle Gange ved fremmede Fyrsters Intercession søgte at indvirke paa Christian IV, maatte han dog nu for Alvor i Udlandet søge sig en ny Virkekreds. For at berede sig Vej dertil, udgav han en Beskrivelse af sine Instrumenter og en haandskreven Fortegnelse over de af ham bestemte Fixstjærner. Med disse Vidner om sit fremragende Geni og store Flid henvendte han sig til forskjellige formaaende Mænd, deriblandt til flere i den kunstelskende Kejser Rudolfs Omgivelser.

Bestræbelserne førte endelig til det Resultat, at T. B. under ærefulde Betingelser i Foraaret 1599 kom til Prag, hvor Kejseren sædvanlig opholdt sig. Her begyndte han nu sin Virksomhed paa ny, hvilken s. A. forlagdes til Slottet Benátky, 5 Mile fra Prag, hvor alt skulde indrettes efter hans Ønske. Han fik imidlertid at føle, at det ikke var let at gaa ind under de fremmede Forhold, helst da Kejserens abnorme Sindstilstand og Finansernes usle Forfatning gjorde alt vaklende. Vel samlede T. B. atter sin Familie og en Kreds af Disciple og Medarbejdere, deriblandt den berømte Joh. Kepler, om sig, og hans Arbejder kom ogsaa i Gang, men Tilfredshed fandt han ikke. Den Modgang, han havde haft, synes at have forøget hans indre Uro og pirrelige Mistænksomhed. Efter atter at være vendt tilbage til Prag døde han her 14. Okt. 1601. Han naaede en Alder af 54 Aar, «et kort Liv, hvis man sammenligner det med den Alder, mange opnaa, — langt, dersom man udmaaler det med, hvad han i det havde udrettet». Hans Lig blev med stor Højtidelighed stedet til Hvile i ^{Tein} Hovedkirken i Prag. Efter hans Død købte hans Enke et Landgods i Böhmen; men hun var, som en af hendes Døtre skriver, «altid saa meget sorggiven, siden Vorherre kaldte vor sal. Fader», og hun døde faa Aar efter (1604). Ingen af deres Børn fik Hjem i Danmark.

T. B.s Verdenssystem har, som bekjendt, ikke staaet sin Prøve; men hans utrættelige og skarpe Iagttagelser have grundlagt den nyere Astronomi, og blandt Danmarks Sønner har der været saare faa, om ellers nogen, hvis Navn har været videre kjendt og højere æret.

Gassendus, Tychonis Brahei Vita, Ed. 2., Hagæ Com. 1655. Danske Mag. II og 4. R. II. Pedersen, T. Brahes Liv og Levnet, 1838. Friis, T. Brahe, 1871. Dagbladet 1884, Nr. 352. (Svensk) Hist. Tidskr. 1886, S. 250 f. Favaro, Carteggio inedito di T. Brahe con G. A. Magini, Bologna 1886.

H. F. Rørdam.

— Det karakteristiske for Tyge Brahe, det, der gjorde ham til den fremragende *Astronom*, han var, var ikke saa meget nye geniale Tanker som den Udholdenhed, hvormed han fuldførte sine Arbejder, og den Omhu, hvormed han undersøgte alt og sammenlignede sine Maalinger med de hidtil antagne Theorier. Stemmede hans Maalinger ikke overens med Theorien, vidste han altid at rette eller forbedre denne og det med saa megen Omsigt, at der ikke kan angives noget Punkt af Betydning, hvor han med de Midler, der stode til hans Raadighed, burde være kommen til et andet Resultat end det, han fandt. Selv naar han forkastede det kopernikanske Verdenssystem og satte sit eget i Stedet, maa man indrømme, at vel havde Kopernikus med et lykkeligt Blik saa at sige gjættet sig til Sandheden, men at B. med de Hjælpemidler, der stode til hans Raadighed, og med Datidens Kjendskab til Fysik ikke kunde indrømme Rigtigheden af det kopernikanske System. Irradiationen, der bevirker, at et stærkt lysende Legeme synes større, end det i Virkeligheden er, da Lyset breder sig paa Øjets Nethinde, var fuldstændig ubekjendt. Naar derfor B. og hans Hjælpere overensstemmende fandt, at en Stjerne af 1. Størrelse havde en Diameter af 3 Bueminutter, maatte de antage, at dette Maal var rigtigt. Dersom Jorden bevægede sig om Solen, skulde en Stjerne, naar den blev set fra to diametralt modsatte Punkter af Jordens Bane, synes at have flyttet sig et Stykke lig med det dobbelte af Stjernens aarlige Parallaxe. Nu viste B.s Observationer ingen saadan Forskydning af Stjernen, den maatte da efter den Nøjagtighed, hvormed Observationerne vare udførte, antages at være mindre end 1 Bueminut, og følgelig maatte, hvis det kopernikanske System skulde være rigtigt, en Stjerne af 1. Størrelse have en Diameter mindst 3 Gange saa stor som Jordbanens, og denne Antagelse ansaa B. med rette for absurd.

Hans Observationer omfattede alle Dele af Astronomien. Saa vel Solen og Maanen som Planeter, Kometer og Fixstjerner bleve observerede og alle med en indtil da ukjendt Nøjagtighed. Hans første Observationer af virkelig videnskabelig Betydning ere af den nye Stjerne, han første Gang saa om Aftenen 11. Nov. 1572. Denne Stjerne blev vel ogsaa observeret andensteds, bl. a. af Thaddæus Hagecius, Maestlin, Fabricius og Leovitius, men ingen havde fulgt Fænomenet saa udholdende eller givet saa nøjagtig en Beskrivelse deraf som B., og hans første Arbejde, «*De nova stella anni 1572*»,

vakte derfor fortjent Opsigt, da man her for første Gang fandt fuldstændige og paalidelige Oplysninger om et saadant Fænomen.

Afhandlingen «De nova stella» blev senere aftrykt i et af B.s Hovedværker: «Astronomiæ instauratæ progymnasmata», i hvilken Bog B. har givet største Delen af Resultaterne af sine astronomiske Undersøgelser. Trykningen af dette Værk udførtes, efterhaanden som de enkelte Afsnit vare fuldførte; den blev begyndt paa Hven, men sluttedes først efter B.s Død. — B. begynder sine Undersøgelser med en Bestemmelse af Uranieborgs Polhøjde, hvortil han dels observerede Solens Højde i Meridianen ved Sommer- og Vintersolhverv, dels Polarstjernens Højde i øvre og nedre Kulmination. Da den første Methode gav ham en o. 4 Minutter mindre Værdi for Polhøjden end den anden, sluttede han, at dette maatte tilskrives Refraktionen, der paavirkede Stjærnerne ulige meget i forskjellig Højde. Han undersøgte Sagen nærmere baade ved at følge Solen fra dens Kulmination til dens Nedgang og ved Observation af Circumpolarstjærner og dannede de første Refraktions-tavler, der give temmelig gode Værdier for denne Korrektion, uagtet B. havde en fejlagtig Opfattelse af dens Væsen, i det han antog, at den var afhængig af det paavirkede Himmellegheds Afstand.

Det næste Arbejde var at bestemme Solbanens Elementer. Han benyttede hertil talrige Observationer, deriblandt 10 Bestemmelser af Jævnøgns punkterne, og gav en Soltavle, der stemmede særdeles nøje med de observerede Steder. Ved Sammenligning mellem sine Bestemmelser og de, der vare fundne af hans For-gængere, Hipparch, Ptolemæus og Albategnius, bestemte han Aarets Længde. Da han saa, at den af Kopernikus fundne Størrelse af Ekliptikas Skraahed afveg betydelig fra den, han selv havde fundet, formodede han, at Aarsagen til Afvigelsen maatte være en fejlagtig Bestemmelse af Polhøjden af Frauenburg, hvor Kopernikus havde anstillet sine Observationer. Han sendte derfor en af sine Elever, Elias Olai Cimber eller Morsing, til Frauenburg for at bestemme Polhøjden paa ny. Det viste sig, at Kopernikus havde antaget Frauenburgs Polhøjde $3\frac{1}{2}$ Minut for lille, og at hans Bestemmelse af Ekliptikas Skraahed efter at være korrigeret for denne Fejls Indflydelse stemmede nær overens med B.s.

Efter Solen kom Turen til Maanen, hvis Bevægelse er betydelig mere indviklet og endnu den Dag i Dag bereder Astronomerne betydelige Vanskeligheder. Allerede Hipparch havde set, at man

her ikke kunde hjælpe sig med en simpel cirkulær Bevægelse, og angivet en Ulighed i Maanens Længde, en anden blev fundet af Ptolemæus, men videre kom man saa ikke i de følgende 1400 Aar, indtil B. tog denne Sag under fornyet Behandling. Af talrige Observationer udledte B. nøjagtigere Værdier af de to hidtil kjendte Uligheder og fandt tillige to nye, Variationen (der dog maaske har været kjendt af den arabiske Astronom Abul-Wefa) og den aarlige Ligning, og end videre en Variation af Maanebanens Skraahed.

Kjendskabet til Fixstjærnernes nøjagtige Pladser paa Himmelen er af høj Vigtighed, dels for selve Fixstjerneastronomien (f. Ex. Præcessionen), dels for Bestemmelsen af Planeters og Kometers Steder, i det disse henføres til Fixstjærner i Nærheden. De nøjagtigste hidtil bekjendte Kataloger, Ptolemæus' (Hipparchs?) og Ulugh-Beighs, gave ikke saa nøjagtige Positioner, som B. behøvede; han besluttede sig derfor til at udarbejde en ny Stjerne-katalog. Det gjaldt herved først om at forbinde nogle Fundamentalstjærners Sted med Solen. Da Solens Afstand fra Foraarsjævndøgnsunktet, dens Længde, var kjendt fra Soltavlerne, vilde en Stjærnes Længde findes gennem lette Regninger, naar man først observerede Solen, derpaa efter Solnedgang Stjærnen, og man tillige kjendte Mellemtiden. B. forsøgte først denne Methode, der ogsaa var anvendt af Landgrev Vilhelm af Hessen, men saa snart, at han ikke kunde faa Mellemtiden tilstrækkelig nøjagtig bestemt, uagtet han var i Besiddelse af saa gode Ure, som det paa den Tid var muligt at faa. Han fandt da, i Foraaret 1582, da Venus var synlig en stor Del af Dagen, paa at sammenligne dens Sted med Solen og derpaa efter Solnedgang, naar Stjærnerne vare komne frem, at sammenligne disses Sted med Venus'. Der maatte da tages Hensyn til Venus' Bevægelse i Mellemtiden, men dette var ikke vanskeligt, da den var saa lille, at en Fejl i Tiden her kun fik meget ringe Betydning. Af 7 Aars Observationer udførte paa denne Maade med Assistance bl. a. af Longomontan bestemte han meget nøjagtige Positioner for 21 Fundamentalstjærner, til disse føjede han et stort Antal af de øvrige Fixstjærner og dannede saaledes en Katalog paa 777 Stjærner, som blev trykt i «Progymnasmata». Hertil føjede Kepler senere efter andre af B.s Observationer 228 Stjærner. En Katalog indeholdende disse og de i Kassel observerede Stjærner udgaves senere af Albertus Curtius («Historia coelestis ex observationibus T. Brahei 1582—1601», Augsb. 1666); en senere Udgave af B.s

Katalog ved Baily findes i «Memoirs of Royal Astron. Soc.» XIII (1843).

Anden Del af «Progymnasmata» dannes af den allerede 1588 udkomne, paa Hven trykte «De mundi ætherei recentioribus phænomenis». Den indeholder B.s Observationer og Undersøgelser over Kometen fra 1577. Man ansaa den Gang alt, hvad der var under Maanen, for jordisk og forgængeligt, alt, hvad der stod højere, for himmelsk og uforgængeligt. Kometerne troede man vare Dunster eller lignende i Jordens Atmosfære. B. viste her, i det han dels sammenlignede to Observationer, tagne med et Par Timers Mellemrum, og i det han tog Hensyn til Kometens Egenbevægelse i Mellemtiden, dels ved Sammenligning med flere fremmede Astronomers Observationer, at Kometen havde været fjærnere end Maanen og saaledes var at anse for et virkeligt Himmellegeme. Han forsøgte endogsaa at bestemme den Bane, hvori Kometen bevægede sig. Samtlige B.s Kometobservationer ere publicerede af F. R. Friis («Observationes septem cometarum», Havn. 1867).

Endelig maa B.s Planetobservationer nævnes som den Del af hans Arbejder, der fik størst Betydning for Astronomien. B. havde hyppig observeret Planeterne, særlig Mars, den af dem, der viste de største Afvigelser fra de beregnede Steder, i det det var hans Hensigt, naar han havde samlet tilstrækkeligt Materiale, at udarbejde nye Planettavler. Det var til Assistance ved Udarbejdelsen af disse, at han ved sin Ankomst til Prag antog Kepler. Han naaede kun at faa Kepler gjort bekjendt med Observationerne inden sin Død. Hans Ønske om, at Kepler ved Udarbejdelsen skulde lægge hans og ikke Kopernikus' System til Grund, blev ikke opfyldt, men hans Ære som Grundlægger af den nyere Astronomi er derfor ikke ringere, thi uden hans nøjagtige og talrigere Marsobservationer havde Kepler ikke fundet sine Love.

B. har saaledes paa ethvert Punkt af Astronomien ydet Observationer, der i betydelig Grad overgik hans Forgængeres. Dette vilde han dog ikke have naaet alene ved sin Flid og Omhu med Observationerne, men han indsaa strax, da han begyndte at observere, at det tillige gjaldt om at fremstille saa nøjagtige Instrumenter som muligt. Saaledes undersøgte han allerede, medens han studerede i Leipzig, en Jacobsstav (Radius astronomicus), som han havde faaet af Scultetus, og beregnede en Tabel over de Korrektioner, som han paa Grund af Instrumentets Ufuldkommenhed maatte tilføje til Aflæsningerne. Han var saaledes den første Astronom,

der korrigerede for Delefejl; nu til Dags sker dette ved ethvert Instrument, der skal give fine Maalinger. Det var dog først, da han byggede Uranieborg, og Frederik II's Gavmildhed havde sat ham i Stand til at realisere sine Idcer, at han til fulde viste sin Duelighed i Konstruktionen af Instrumenter. Han opstillede her talrige Instrumenter, der efter hans Anvisning forfærdigedes af de mest fremragende Mekanikere, bl. andre af den ogsaa som Matematiker berømte Justus Bürgi. Blandt de mærkeligste Instrumenter, han byggede, er Qvadrans muralis sive Tychonicus, et Instrument, hvormed han maalte Stjernernes Højder under deres Passage gennem Meridianen og Tiderne for disse Passager, og som i Tidernes Løb har udviklet sig til de moderne Observatoriets Hovedinstrument, Meridiankredsen. Det synes at have været kjendt af Araberne, men at være gaaet fuldstændig i Glemme, saa Æren for original Opfindelse tilkommer B. fuldt. — End videre byggede han Qvadrans azimuthalis, svarende til Theodolithen, hvormed han maalte Stjernernes Højde og Azimuth. Til nøjagtigere Indstilling konstruerede han et særligt Sigtmiddel, Pinnacidier, og for at faa en saa nøjagtig Aflæsning som muligt forsynede han Instrumenternes Kredse med Transversaler, en Opfindelse, der rimeligvis er gjort af Purbach eller Regiomontan, og hvortil B. har haft sit Kjendskab fra Scultetus. Disse Instrumenter vakte kans Samtids højeste Beundring og vare i lang Tid de Mønstre, hvorefter de senere Astronomer lode deres Instrumenter udføre. En Beskrivelse af Observatorierne Uranieborg og Stjerneborg og de derværende Instrumenter har B. udgivet 1598 i Wandesborg («Astronomiæ instauratæ mechanica»).

Foruden Astronomien dyrkede B. med megen Iver Kemi og Alkemi. Han selv satte disse Videnskaber lige saa højt som Astronomien og ansaa dem for at staa i en vis Relation til denne, hvad der bl. a. fremgaar af Indskrifterne paa to Figurer over Indgangene til Uranieborg, den ene forestillende Kemien med Indskrift «Despiciendo suspicio», den anden Astronomien med Indskrift «Suspiciendo despicio». Han vides dog ikke at have udrettet noget af Betydning for Kemien. — Derimod har han gavnet Meteorologien, i det han fra Okt. 1582 lod en af sine Disciple føre en meteorologisk Dagbog, der fortsattes til 1597 (udg. 1876 af Videnskabernes Selskab).

Efter Afrejsen fra Danmark lod B. sine Instrumenter og Manuskripter føre til Prag. De bleve efter hans Død solgte til Kejser Rudolf II for 20000 Rdl., som B.s Familie havde meget vanskeligt

ved at faa, om den overhovedet nogen Sinde fik hele Beløbet. Instrumenterne bleve formodentlig ødelagte efter Slaget paa det hvide Bjærg; kun den store Globus blev senere af Christian IV's Søn Hertug Ulrik bragt tilbage til Danmark, hvor den gik til Grunde under den store Ildebrand 1728. B.s Observationer og Haandskrifter bleve overgivne til Kepler, der deraf fandt de efter ham opkaldte Love og beregnede de Rudolfske Tavler. Observationsbøgerne bleve af Keplers Søn solgte til Frederik III og findes paa en ringe Del nær paa det kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn.

Hans Brevvexling med Landgrev Vilhelm og Rothmann er udgivet af ham selv («*Epistolæ astronomicæ*», Uranib. 1596). Andre Breve ere udgivne af F. R. Friis (1876—86) og Favaro (1886).

Delambre, *Histoire de l'astronomie moderne* I, Paris 1821. H. Godfray, *Lunar theory*, London, New York, 1871. *Aug. Svedstrup.*

Brahe, Tyge, 1593—1640, blev født 1. Jan. 1593 paa Odensegaard, hvor hans Fader, ovennævnte Axel (Ottesen) B. († 1616), da var Lensmand. 1615 blev han Hofjunker, men tog 3 Aar efter Afsked fra Hove for at ægte den 17aarige Birgitte Brock, Datter af den bekjendte Dagbogsforfatter Eske B. Brylluppet stod 6. Sept. 1618, og Aaret efter forlenedes T. B. med Skive Len, som han 1632 ombyttede med Tryggevælde. Fru Birgitte døde 4. Avg. 1639, og hendes Død gjorde megen Opsigt, i det den formentes at skyldes en urigtig Behandling fra vedkommende Læges Side, hvorfor ogsaa T. B. siden rejste Tiltale mod denne, men lod paa andres Forbøn atter Sagen falde. Fru Birgitte har efterladt sig et sjælden smukt Eftermæle som en ualmindelig from, godgjørende Kvinde, til hvis Ros det blandt andet maa fremhæves, at hun paa Mattrup lod indrette en Skole for Bønderbørnene. Hendes Ægtefælle overlevede kun kort sin Hustru, thi han døde alt Aaret efter 22. Avg. under et Ophold paa Vedtofte. Han skal have haft megen Sans for videnskabelig Syssel og navnlig have delt sin store Farbroders og Navnes Lyst til Astronomien; det var ham, der foranledigede, at den lærde Ole Worm udgav sin Forklaring over den bekjendte Runesten paa Tryggevælde. Derimod var han en meget slet Husholder, og skjønt han havde arvet betydelige Godser, nemlig Tostrup og Gundestrup i Skaane efter sin Faders Slægt, Mattrup i Jylland og Eskebjærg og Vedtofte i Fyn efter Moderen, Kirsten Hardenberg, samt Vemmetofte i Sjælland og maaske Alnerup, Ellinge og Ørtofte i Skaane efter sin Svigerfader, saa at hans Jordegods beløb

sig til henvend 3000 Tdr. Hartk., undgik han dog ikke den økonomiske Ruin, som paa den Tid hjemsøgte den langt overvejende Del af hans Standsfæller. Letsindige Forløfter for Slægt og Venner ødelagde hans Kaar saa grundig, at der ved hans Død fandtes en Gjæld paa 360000 Kr. En Del af Arvingerne vilde derfor have Arven og Gjælden frasagt, andre ikke, og derved foranledigedes et skandaløst Optrin ved hans Jordefærd i St. Knuds Kirke i Odense.

Brasch, Vemmetoftes Hist. I, 143 ff.

Thiset.

Braker, Hinrich, —1728, Præst, var født i Flensborg af Borgerslægt og blev 1690 Lærer ved sin Fødebys lærde Skole, efter at han forud havde været Huslærer hos den bekjendte Bog-samler Marqvard Gude. Efter Tilskyndelse af Præsten Holländer i Sørup og andre opvakte drog han 1692 til Berlin, hvor han kom i Huset hos den berømte Theolog Phil. Jac. Spener, Pietismens Fader, af hvis Forkyndelse han blev stærkt greben. Da han kom hjem 1694, begyndte han at holde gudelige Forsamlinger og at prædike om det tusendaarige Rige, hvorfor han for mange blev en mistænkelig Person og beskyldtes saa vedholdende for Kiliansme og Pietisme, at han maatte se at rense sig, hvis hans Fremtid ikke skulde forstyrres. I flere Skrivelser til Generalsuperintendent Josva Schwartz og Konsistoriet i Flensborg søgte han at vælte Beskyldningen fra sig, men maatte dog møde to Gange (1695 og 96) for Synoden i Rensborg for at tilbagekalde Ytringer, der ansaas for kjætterske. Siden foregik der imidlertid et stort Omslag med ham, saa han selv blev en af Pietismens ivrigste Modstandere, hvilket han jævnlig paa en drøj Maade fik at høre, særlig af den bekjendte Sværmer Otto Strandinger, med hvem han havde mange Kontroverser. 1699 blev han Adjunctus ministerii hos Sognepræsten ved St. Nicolai Kirke i Flensborg, Hr. Samuel Thomsen, hvis Datter han ægtede (noget som antoges at have bidraget væsentlig til hans Omslag), 1703 Diaconus og 1707 Sognepræst ved samme Kirke, i hvilken Stilling han døde 1. Dec. 1728. Han var en stridbar Mand, men ikke uden en vis Begavelse som tysk Poet og efterlod flere trykte og utrykte Digte.

Møller, Cimbr. lit. Jensen, Kirchl. Statistik d. Herz. Schleswig S. 871.
Burchardi, Ueber Synoden S. 51 ff.

H. F. Rordam.

Bramhelst, Christian Frederik, 1815—69, Officer. B., født 17. April 1815 i Kjøbenhavn, er en Søn af Frederik Andreas B., Vexelmægler, og Andrea Henriette f. Faith, Datter af Provst F.

for Slaglille og Bjernede Menigheder. Udnævnt til Sekondlieutenant i 1834, gik han indtil 1836 paa den kgl. militære Højskole, ansattes s. A. ved Livregimentet og kom derpaa til forskellige Rytterafdelinger, i det han i 1844 forfremmedes til Premierlieutenant. I 1848 stod han ved $\frac{2}{3}$. Dragonregiment og kom ved Oprørets Udbrud i Fangenskab, hvorfra han først udløstes ved Slutningen af Felttoget. I 1849, da han atter var til Tjeneste ved 3. Dragonregiment, ægtede han Johanne Nicoline Sophie Sundbye, Datter af Christian S., Sognepræst til Barløse, og rykkede derpaa under Rye i Felten. Han var saaledes med ved Kolding, Dons, Alminde og Overfaldet ved Nørre Snede, hvori B. særlig udmærkede sig. Det følgende Aar deltog han i Slaget ved Isted og Forpostfægtningen ved Krop. Efter Krigen gjorde B., som i 1849 havde erholdt Ritmesters Karakter, Tjeneste ved det holstenske og fra 1852 ved det 2. Dragonregiment, hvorved han deltog i Felttoget 1864, i hvilket han en Tid var Forpostkommandør. B., som i Slutningen af 1864 erholdt Majors Karakter og blev ansat ved 5. Dragonregiment, havde i 1860 været Medlem af Kavallerikommissionen, hvornæst han indtraadte som Medlem af Forsvarskommissionen af 1866. Forfremmet til Oberst i 1867 og ansat som Chef for 2. Dragonregiment, blev han ligeledes Medlem af Rytteriets Reglementskommission af 1868, men døde 24. Okt. 1869.

P. N. Nieuwenhuis.

Bramhelt, Georg Theodor, f. 1823, Officer. B., Broder til den forgaaende, er født 7. Marts 1823 i Kjøbenhavn og ansattes ved Udnævnelserne til Sekondlieutenant i 1840 ved Dronningens Livregiment, i 1842 ved 17. Bataillon, der havde Garnison i Glückstadt. Ved Oprørets Udbrud søgte han at undgaa Fangenskab, men blev indhentet og kun løsladt paa den Betingelse ikke at bære Vaaben imod Slesvig-Holsten; B., som samme Aar udnævntes til Premierlieutenant, kom saaledes paa 3 Rekrutskoler og ansattes i Marts 1849 ved 5. Reservebataillon, hvormed han deltog i Kampene ved Kolding, Gudsø, Forsvaret af Fredericia og Slaget 6. Juli. I Maj 1850 blev han Kompagnichef ved 5. Bataillon og deltog med dette i Slaget ved Isted, der paa samme Dag bragte ham Ridderkorset og Kapitajnschargen. Efter Krigen gjorde B. Tjeneste ved forskellige Afdelinger og blev i 1861 gift med Betty Margrethe Bredsdorff, Datter af Sognepræst Thomas Christian B. til Vissenbjærg. I 1863 ansattes han ved 19. Bataillon, hvormed

han deltog i Felttoget 1864, og kom derefter til 9. og 30. Bataillon. Udnævnt til Oberst i 1868, blev han Chef for 8. Bataillon, i 1879 for 27. Bataillon og i 1880 for 7. Regiment, hvornæst han i 1882 udnævntes til Generalmajor og Chef for 2. jyske Brigade og i 1886 til Chef for fynske Brigade. B. blev i 1885 benaadet med Kommandørkorset af Danebrog. † 30 Dec. 1894. *P. N. Nieuwenhuis.*

Brammer, Gerhard Peter, 1801—84, Biskop. Han blev født 5. Maj 1801 i Hillerød, hvor hans Fader, Henrik Joachim B., var Lærer ved Latinskolen; hans Moder, Susanne Marie f. Jensen, Datter af Provst Johannes J., skal gennem sin Moder have været en Ætling af Hans Tausen. B.s Fader døde, da Sønnen kun var $\frac{1}{2}$ Aar gammel, men hans Moder giftede sig igjen (1804) med Dr. med. Joh. Boëtius Fangel, som blev Fysikus i Stavanger. Med sin Stiffader kom B. til Norge, men efter et Aars Forløb blev han atter faderløs, da Dr. F. 1805 døde af Brystsyge. Hans Moder rejste næste Aar tilbage til Danmark, og B. kom da i Huset hos sin Morfader, der den Gang var Slotspræst i Hillerød; efter at have gennemgaaet denne Bys Latinskole blev han 1818 dimitteret til Universitetet. I hans Skoletid havde Grundtvigs «Bibelske Prædikener» gjort et stærkt Indtryk paa ham, og Reformationens fest 1817, ved hvilken Claus Harms udsendte sine Theses i Luthers Aand, bragte ham til at tænke paa en fremtidig Præstegjerning.

Da han var bleven Student, gav han sig efter nogen Vaklen til at studere Theologi, og 1822 blev han theologisk Kandidat. Som saadan blev han Lærer i dansk Sprog og Deklamation, senere ogsaa i Historie og Geografi, i v. Westens Institut, og der havde han H. L. Martensen, J. H. Paulli og P. Faber blandt sine Disciple. Martensen giver ham det Vidnesbyrd, at han «var meget elsket, fordi han viste sine Disciple en sand Deltagelse», og B. fortæller paa sin Side, at han gennem Martensens danske Stile tidlig blev opmærksom paa dennes fortrinlige Evner. I Kandidataarene kom B. i nøjere Forhold til Sibbern, og da han fik Bolig paa det gjenopbyggede Borchs Kollegium, lærte han Johannes Hage og C. E. Scharling at kjende, og især med den sidste sluttede han et fortroligt Venskab. Under B.s Ophold paa Kollegiet faldt den store Kirkestrid, der knyttede sig til Grundtvigs «Kirkens Gjenmæle». Allerede i sin Studentertid var B. kommen i Forbindelse med Grundtvig (jvfr. Brevene i Theol. Tidsskr. for den dsk. Folkekirke III, 612 ff.),

og sine første Forsøg som Prædikant havde han forelagt denne, der imidlertid var forflyttet fra Præstø til Kjøbenhavn. I Aaret 1823 deltog B. i Pastoralseminariets Øvelser, og 15. Dec. 1823 (Theol. Tidsskr. II, 293) holdt han en Prædiken over Matth. 10, 32—33, der af Pastoralseminariets Leder, Stiftsprovst H. G. Clausen, blev stærkt dadlet, fordi den formentlig indeholdt «Obskurantisme og fanatisk Vedhængen ved forældede Dogmer». Denne Prædiken bragte B. i en heftig Ordstrid med Stiftsprovsten, og da han anden Gang (22. Maj 1824) skulde prædike i Seminariet, vilde Clausen hverken selv kritisere Prædikenen eller tillade Alumnerne i Seminariet at gøre det. Paa Grund af B.s lutherske Orthodoxy, der var bleven vitterlig for alle ved Sammenstødet i Seminariet, og paa Grund af hans personlige Forhold til Grundtvig opfordrede en Kreds af dennes Venner den unge Kandidat til at tage Del i Kirkestriden ved at skrive et Modskrift mod Peder Søfrensens ironiske Pamflet. Men B. afslog det. Forholdet til Grundtvig var nemlig stærkt kølnet, først maaske fordi Grundtvig, som denne selv siger i et Brev til B. (Theol. Tidsskr. III, 620), «for Guds Riges og B.s eget bedste Skyld», havde sagt denne nogle «ubehagelige Sandheder», men rimeligvis ogsaa, fordi B. i theologisk og kirkelig Henseende følte sig mere og mere frastødt af Grundtvig. Han siger selv, at han i den følgende Tid trak sig helt tilbage fra Grundtvig, hvem han betragtede som «frafalden sig selv».

1826 blev B. ordineret Kateket og Førstelærer ved Borger-skolen i Nakskov, og i denne Stilling vandt han (1829) den theologiske Licentiatgrad for en Afhandling om de saakaldte Johannes-kristne. 1830 blev han kaldet til Forstander for Skolelærerseminariet i Snedsted og til Sognepræst for Snedsted og Nørhaa. I dette Dobbeltembede virkede B. til stor Velsignelse, og tillige fik han Tid til at udarbejde sin «Lærebog i Didaktik og Pædagogik» (1838), der i flere Udgaver har været brugt ved Seminariernes pædagogiske Undervisning, indtil den for ikke længe siden blev afløst af Professor Heegaards Opdragelseslære. B.s Pædagogik er et fortjenstfuldt Arbejde, som røber en ikke ringe pædagogisk Erfaring; men Biskop Mynster havde sikkert Ret, da han (Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid S. 367) ankede over «vel mange Distinktioner og Definitioner, som, især da de ere knyttede til fremmede Navne, maaske mere ville hindre end gavne Bogens Læsere ved at tilegne sig Bogens Indhold». Ved Reformationsfesten 1836 erhvervede B. den theologiske Doktorgrad for en Afhandling om Venskabet, og

1842 blev han kaldet til Sognepræst for Vemmelev og Hemmershøj; men inden han endnu havde tiltraadt dette Embede, blev han (1843) udnævnt til Biskop over Laalands og Falsters Stift som «sin faderlige Ven» Dr. Rasmus Møllers Efterfølger. 2 Aar senere blev han forflyttet til Aarhus Stift, og som Biskop der virkede han med utrættelig Nidkjerhed i over en Menneskealder.

Efter Bruddet med Grundtvig havde B. nærmest sluttet sig til Mynster, og mange Breve vidne om det gjensidige Venskabs- og Højagtelsesforhold, der i Aarenes Løb udviklede sig mellem disse to Mænd, der kunde mødes i en politisk og kirkelig Konservatisme. Medens B. var i Snedsted, var der i Sognet begyndt en stærk religiøs Opvækkelse, som B., og især hans Hustru, i Begyndelsen fulgte med milde Øjne. Da imidlertid baade en af Seminariets Lærere (se I, 180) og flere af dets Elever toge fremragende Del i de gudelige Forsamlinger, som Opvækkelsen affødte, greb Kancelliet ind, og B. skrev ogsaa «Et Par Ord om gudelige Forsamlinger» (1837). I det lille Skrift paaviste han Forsamlingslivets Skrøbeligheder, og siden den Tid advarede han ofte unge Præster mod de opvakte, der «ville herske over deres Præst med et Jærnscepter». Hverken Pietismen eller den grundtvigske Bevægelse fandt derfor Naade for hans Øjne, naar han som Biskop visiterede sit Stift; men selv de, der følte sig frastødte af hans myndige og fornemme Væsen, kunde dog ikke nægte, at han var en dygtig Administrator af det store Stift, saa lidt som de kunde miskjende hans ypperlige Gaver som Kateket og hans Evne til ved Kirkevisitatserne at tale et varmt og indtrængende Ord. Lejlighedstalen laa i særlig Grad for ham, og derfor var det ikke et Tilfælde, at han blev Udgiver af flere Samlinger af Lejlighedstaler fra forskjellige Prædikanter. Men hans Postil (1841) og flere enkelte Prædikener vidnede tillige om den Alvor og Dygtighed, med hvilken han selv forberedte sig til Prædikenerne ved de sædvanlige Gudstjenester; og da han havde ombyttet Præstegjerningen med Tilsynsembedet, blev han, efter Mynsters Ord, en af de Bisper, «der jævnlig prædike Guds Ord».

B. var Medlem af den Kirkekommission, der 1853 blev nedsat til Overvejelse af vore kirkelige Forhold, og efter sin hele Grundbetragtning kom han til at høre til den mest konservative Fløj af Forsamlingen. I Aarene 1857—72 plejede han ved Sommertid at samle Landets Bisper med Undtagelse af Martensen til private Bispemøder i Aarhus, og paa dem drøftedes da de kirkelige Forhold

i en snæver Kreds. Da Kirkeforfatningssagen 1858 blev et i høj Grad brændende Spørgsmaal, skrev han et lille Skrift, «Indlæg i Kirkeforfatningssagen», i hvilket han anbefalede Menighedsraad og hævdede det mislige i «at bygge ovenfra» ved Oprettelsen af et Kirkeraad (Synode). Professor H. N. Clausen, der baade direkte og indirekte var udæsket, svarede med et «Sendebrev til Biskop B.», i hvilket han dels gjorde Indsigelse mod enkelte Paastande af B., dels udtalte sig imod «et mystisk Væsen», som han mente selv at have særligt Kald til at bestride, nemlig «en vis højkirkelig Aand, som kan træde frem i meget forskellige Nuancer og Grader», og som især «havde givet sig Udtryk i Betænkningen (over Kirkeforfatningssagen) fra Aarhus Landemodes Majoritet».

Med Martensen, der 1854 afløste Mynster som Sjællands Biskop, kunde B. ogsaa dele baade kirkelig Grundanskuelse og kirkepolitisk Syn. Efter Martensens Ønske blev det B., som fik det Hverv at indvie sin forrige Discipel til Bispeembedet, og de to Bisper skiftede jævnlig Breve, ikke blot om Tidens kirkelige Spørgsmaal, men ogsaa om adskilligt andet; «thi B.», siger Martensen, «havde megen Sans for det individuelle, og hans Venner kunde tale til ham om deres individuelle Glæder og Sorger og altid finde Deltagelse». De to bispelige Venner kunde navnlig mødes i en fælles Uvilje over for det meste af det, der kom frem fra den grundtvigske Side. Allerede i 1852 havde B. (Nyt theol. Tidsskr. III, 284 ff.) over for Birkedal og Viborg i Anledning af den saakaldte Stige-Sag (Helveg, Den dsk. Kirkes Hist. efter Reform. II, 732 ff.) hævdet Sognegrænsens Betydning over for alle Tendenser til Sognebaandsløsning, og da hans Kollega Biskop Kierkegaard som Kirkeminister forelagde Valgmenighedsloven, fandt denne Lov i B. en lige saa ivrig Modstander som i Martensen. Kort efter dens Vedtagelse advarede B. end videre i et Hyrdebrev (6. Jan. 1869, aftrykt i «Dansk Kirketidende» 1869, Nr. 6) mod nogle Udtalelser om de sidste Ting og om Nøddaaben, der nys vare fremsatte i Dr. Skat Rørdams «Den kristelige Lære, fremstillet i Sammenhæng». Dr. Rørdam gav siden i sit «Forsvar imod Biskop, Dr. theol. G. P. Brammers Angreb paa «Den kristelige Lære»» et alvorligt Svar paa den skarpe Forømmelse.

Ogsaa med sin bispelige Nabo Laub i Viborg stod B. i venlig Forbindelse, og i Laubs Sygdomsforfald indviede han 1876, med kun en Dags Varsel, den gjenopførte Viborg Domkirke. En anden af hans nære Venner var Komponisten A. P. Berggreen,

med hvem han kunde mødes i fælles Kjærlighed til den Kirkesang, der her hjemme fandt sit klassiske Udtryk i Berggreens Koralbog. Den bedste Trøst under Livets og Embedets Møjsommeligheder fandt han dog hos sin Hustru, Nicoline Henrikke Høst (Datter af Justitsraad C. J. H.), som han havde ægtet 1826, og med hvem han levede et langt og lykkeligt Samliv, der ikke blev formørket derved, at hun saa med langt mildere Øjne paa Grundtvig end hendes Ægtefælle. Efter hendes Død (1860) udgav han som Manuskript for Venner nogle af hendes «*efterladte Bønner og Afskedsord*».

Skjønt Biskop B. i en sjælden Grad i sin Alderdom bevarede sin Aandsfriskhed, maatte dog ogsaa han til sidst føle Aarenes Vægt, og 1881 søgte han sin Afsked. Da han 1876 fejrede sit 50 Aars Jubilæum som ordineret Mand, oprettede Præsterne i hans Stift et Legat for forældreløse Præstedøtre, og ved den Lejlighed udtalte de det Ønske, at denne Hædersgave «*skulde vidne for Efterslægten om, at de B.s Tilsyn undergivne Præster vidste at paaskjønne den Krafts, Kjærligheds og Sindigheds Aand, hvoraf hele hans Virksomhed havde baaret og bar saa umiskjendeligt Præg*». Da han nedlagde sit Embede, udtalte Ministeriet Hans Majestæt Kongens allerhøjeste Paaskjønnelse af hans lange Bispestyrelse, og selv tog han i et bevæget Farvel Afsked fra de Menigheder, i hvis Midte han saa længe havde levet og virket. Efter sin Entledigelse tog han Ophold i Vejle, og der nedskrev han sine Barndoms- og Ungdomserindringer. Han døde ²17. Jan. 1884.

1852 var han bleven Kommandør af Danebrog, 1878 Storkors.

Biskop Dr. G. P. B.s Ungdomsliv, fortalt af ham selv, udg. af J. Kok, 1884. Breve til ham findes i Breve fra J. P. Mynster (1860); C. N. L. Mynster, Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid (1875) og Theol. Tidsskrift for den dsk. Folkekirke III og IV. Jvfr. desuden: Elvius, Danmarks Præstehist. 1869—84 S. 3 ff. Erslew, Forf. Lex. Illustr. Tid. 1881, Nr. 1136. *Fr. Nielsen.*

Bramsen, Knud, —o. 1607, Præst, var født i Haderslev, hvor hans Fader, Anders B., der døde 1539 i Stubbekjøbing, var Borger. Studerede i sin Ungdom i Kjøbenhavn, hvor han navnlig sluttede sig til den som Salmedigter bekendte Mag. Hans Thomesen. 1563 immatrikuleredes han i Rostock. 1566 kaldte Hertug Hans paa Haderslevhus ham til Skolemester ved den af Hertugen oprettede Skole i Klosteret Bordesholm i Holsten. 1568 kom han til Wittenberg, vistnok i den Hensigt at fortsætte sine Studeringer. Her tog han Magistergraden og udgav en Samling latinske Sørgedigte («*Næniæ*», 1569), der i personalhistorisk Henseende ikke er

uden Interesse. Efter sin Hjemkomst blev han Konrektor ved Haderslev Skole, og 1575 kaldte Hertug Hans ham til Præst i Øsby ved Haderslev; samme Aar ægtede han en Datter af Præsten Erik Madsen i Tuntoft (Nordborg) paa Als. Af dette Ægteskab var bl. a. Sønnen Anders B., der 1608 efterfulgte Faderen som Præst i Øsby.

Kirkehist. Saml. 3. R. I, 70 ff.

H. F. Rørdam.

Bramsen, Louis Ernst, 1819—86, Brandforsikringsdirektør, født 30. April 1819 og Søn af Kontorchef L. E. B., har haft en ikke ringe Betydning i den danske Forsikringsverden. Det var en livlig Mand med mange Interesser, som kæmpede med stor Energi for sine Ideer, saaledes Ophævelsen af Forsikringsmonopolerne. Efter at det Monopol, som det københavnske Brandassurancekompagni for Varer og Effekter besad, var ophørt i 1863, stiftede han «Nye danske Brandforsikringsselskab» (Jan. 1864), hvis Direktør han var til sin Død, 2. Juli 1886. I 1846 havde han løst Borgerskab som Grosserer i Kjøbenhavn; blev sardinsk Konsul 1859 og italiensk Konsul 1861, men søgte allerede i Dec. s. A. om Afsked og beholdt den, i det han samtidig udnævntes til Consul honoraire. Han var gift med Camilla Lassen (Datter af Avditor N. F. L.), f. 1820 † 1879. — En af hans Sønner, *Ludvig Ernst B.* (f. 9. Sept. 1847, gift med Maria Schack, f. 1846, Datter af Overretsprokurator Carl S.), har ligeledes gjort sig bemærket som sagkyndig i Forsikringsvæsenet. Efter en fleraarig Uddannelse i Udlandet knyttedes han til «Nye danske Brandforsikringsselskab», først som Sekretær, senere som Direktør. Han var en af Stifterne af Forsikringsforeningen i Kjøbenhavn, i hvis Forhandlinger han har taget livlig Del. Foruden en Række Blad- og Tidsskriftsartikler, navnlig fra Krigsaaret 1870—71, har han leveret en velskreven Afhandling om den tyske Lov om Ulykkesforsikring (1884) samt «Et Alvorsord til Arbejderne» (1885, af «en Arbejderven»), i hvilket bl. a. det socialistiske Partis Ledelse kritiseres.

H. Westergaard.

Brand, Poul, 1654—87, Læge, Søn af Sognepræst Niels B. og Margrethe Pedersdatter, blev født i Sønderborg 15. Marts 1654. Efter at have studeret ved forskellige Universiteter i Holland, England og Tyskland (Jena og Leipzig) blev han i 1675 indskreven ved Kjøbenhavns Universitet og tog sammesteds i det følgende

Aar den medicinske Doktorgrad med en Dissertation om Hypokondri. I 1678 var han ansat som Feltmedikus og blev i 1680 udnævnt til Stadsfysikus og Garnisonslæge i Bergen, hvor han døde pludselig 29. Sept. 1687. Han var gift 2 Gange, 1. med Sophie Amalie Wulf, der døde paa Barselseng 21. Marts 1682, i hvilken Anledning han i Amsterdam udgav en Klagesang («qverela»); i 1687 blev han paa ny gift med Cathrine Hansdatter Schmit. Han skildres som en begavet Mand og en dygtig Læge. Flere Skrifter af ham, dels af medicinsk, dels af andet Indhold, nævnes i Nyerups Lit. Lex.

Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen II, 78 f.

F. C. Kier.

Brandarsen, Laurens, —1496, Provinsialvikar. Denne Mand, hvis Navn i samtidige Kilder vistnok kun forekommer i den latinske Form Laurentius Branderi, gjorde sig i sin Tid navnkundig ved sin brændende Iver for Klosterlivets Tilbageførelse til sin oprindelige Strængighed. Han tilhørte Franciskaner- eller Graabrødreordenen, med hvilken det var gaaet som med saa mange andre Munkeordener, at den oprindelige Tugt i Tidens Løb var sluppet betydelig. I Christian I's Tid kastede L. B. sig med ualmindelig Kraft over den Opgave at bringe de danske Graabrødreklostre «til Observans». Kongen støttede hans Bestræbelse, men Munkene modarbejdede den af al Magt. Ved personlig Henvendelse til Ordenens Generalminister i Venedig og til Paven lykkedes det dog L. B. at udvirke en Fuldmagt, der satte ham i Stand til, trods megen Modstand og mange Forfølgelser, at trænge igjennem med sine Reformplaner i en Del af de danske Graabrødreklostre. Første Gang vi træffe ham (1468), var han Guardian i Kolding og, som det synes, samtidig Lektor ved Klosteret i Ribe. Ved tvende Skrivelser af 14. Nov. 1468 til Kardinalen af Mantua og til Provinsialministeren for Franciskanerne her i Norden lykkedes det Christian I at skaffe L. B. Pladsen som Guardian for Graabrødreklosteret i Odense, hvilket da havde til Følge, at dette Kloster Aaret efter blev bragt til Observans. Siden virkede han paa forskjellige andre Steder; Dronningerne Dorothea og Christine støttede hans fromme Bestræbelser; og gjentagne Gange var han Provinsialvikar for de reformerede Klostre; men han døde dog som «simpel Broder» i det af ham reformerede Kloster i Roskilde, 4. Dec. 1496.

Script. Rer. Dan. V, 519 ff. VIII, 444 ff.

H. F. Rørdam.

Brandes, Carl Edvard Cohen, f. 1847, Forfatter, Politiker. Edv. B. er yngste Søn af Grosserer H. C. B. og Emilie f. Bendix. Hans ældre Brødre ere de ndfr. nævnte Georg B. og Ernst B. Han er født 21. Okt. 1847 i Kjøbenhavn og blev Student fra det v. Westenske Institut 1865. B. drev først filologiske Studier, læste Sanskrit under Professor Westergaard og hørte samtidig Forelæsninger over slaviske Sprog og klassisk Filologi, gav sig senere ogsaa af med Arabisk og Persisk. 1872 tog han en Magisterkonferens i østerlandske Sprog med Sanskrit som Hovedfag. Han oversatte «Lervognen» (1870) og Kalidasas «Kongen og Danserinden» (1874); skrev som Afhandling for Doktorgraden en mytologisk Monografi, «Ushas og Ushashymnerne i Rigveda», og blev kreeret ved Universitetets Jubelfest 1879.

Den litterære Bevægelse, som hans Broder Dr. G. B. vakte her hjemme i Slutningen af Treserne og Begyndelsen af Halvfjerdserne, fandt en ivrig og trofast Tilhænger i ham, og ligesom han efter Broderen overtog Hvervet som Theateranmelder i «Illustr. Tidende» (Okt. 1871 — Jan. 1873), saaledes begyndte han ogsaa — efter Hjemkomsten fra en Rejse til Frankrig og Italien 1873—74 — sammen med ham Udgivelsen af den Brandeseske Bevægelses Hovedorgan, Maanedsskriftet «Det 19. Aarhundrede». Fra Efteraaret 1875 blev han tillige Medarbejder ved «Morgenbladet», hvori han skrev litterære og dramaturgiske og lejlighedsvis ogsaa politiske Artikler. Fra Okt. 1879 blev han tillige Medarbejder ved Ugebladet «Ude og hjemme» og skrev heri næsten hver Uge Theaterkritikker, indtil Bladet gik ind (Sept. 1884).

Politikken havde imidlertid mere og mere draget ham til sig. «Det forenede Venstre» sprængtes i Foraaret 1878 i den Bojsen—Holsteinske og den Berg—Hørupske Gruppe, og B. arbejdede da paa en nærmere Tilslutning mellem den sidste Gruppe og det litterære Venstre, der hidtil havde holdt sig borte fra al Politik. Under et Besøg af Bjørnstjerne Bjørnson samme Efteraar rettede han ved et Gilde for denne, som litterære Venstremænd havde arrangeret, men hvori ogsaa Berg, Hørup og enkelte andre radikale Politikere deltog, et Angreb paa disse for deres Mangel paa Interesse for Litteraturen og det litterære Venstres Forfattere, og dette blev det første Skridt til en nærmere Tilslutning mellem politiske og litterære Venstremænd. Ved Suppleringsvalget i Sept. 1880 opstilledes B. som Folketingskandidat i Svendborg Amts 6. Kreds (Langeland) og blev valgt. Han er siden gjenvalgt 4 Gange i

samme Kreds. Fra Jan. 1881 til Dec. 1883 var han derpaa sammen med Berg og Hørup Udgiver af «Morgenbladet», indtil Bruddet mellem disse to Politikere indtraadte, og Berg skaffede sig af med sine to Medudgivere. Med den B. egne Energi arbejdede han strax paa Oprettelsen af et nyt radikalt Venstreorgan, og fra Okt. 1884 begyndte han sammen med Hørup Udgivelsen af «Politikken», hvori han siden da har været en meget flittig Medarbejder og skrevet en stor Mængde Artikler af litterært, kritisk og politisk Indhold. — Som Politiker er han vel ikke kommen til at spille nogen fremtrædende Rolle, men ved Klarhed over sit Maal, Fasthed i Anskuelser og forstandig Opfattelse af de skiftende Situationer har han vidst at skaffe sig Indflydelse blandt sine Meningsfæller. Han tager sjælden Ordet i Tinget, men naar han taler, høres han med Opmærksomhed baade af Partifæller og Modstandere, fordi han altid giver vægtige Bidrag i en mønsterværdig Form til det paagjældende Æmnes Belysning. — Det samme kan siges om hans journalistiske Produktion. Ere hans Domme som Kritiker end ikke altid frie for Paavirkning af hans personlige Antipathier og Sympathier, ere de dog altid lærerige og interessante, fordi de bunde i et bestemt og klart æsthetisk Grundsyn og støttes af grundig og alsidig Dannelse.

Ved Siden af den journalistiske Virksomhed har B. fundet Lejlighed til at skrive et Par Bøger om Skuespilkunst — «Dansk Skuespilkunst» (1880) og «Fremmed Skuespilkunst» (1881) — samt en Række Skuespil: «Lægemedler» 1880, «Gyngende Grund» og «Et Besøg» 1882, «Garman & Worse» (sammen med Kielland) 1883, «En Forlovelse» 1884, «Et Brud» 1885, «Kjærlighed» 1887 og «Overmagt» 1888. De dramaturgiske Skrifter ere fremgaaede af en levende Interesse for den sceniske Kunst og grundige Studier af den baade her hjemme og i Udlandet, hvor Forfatteren gjentagne Gange har opholdt sig hovedsagelig for det samme. Flere af Karakteristikkerne forme sig til livfulde Portrætter, udførte i Taines Maner paa Grundlag af Karakterens «herskende Evne». Skuespillene, hvoraf flere have været opførte paa det kgl. Theater, hente deres Motiver fra Bourgeoisiets Hverdagsliv, hvis Bornethed, Konveniensmoral og Mangel paa Dybde fremstilles og angribes. B.s stærkt udviklede kritiske Sans er næppe fremmende for hans egen digteriske Produktion. Yngre Forfattere af hans litterære Retning have derimod ofte faaet Raad og Vejledning hos ham. J. P. Jacobsen havde i ham en trofast Ven.

B. har været to Gange gift, 1. (2. Febr. 1873) med Harriet Camilla Salomonsen († 23. Juli 1879) og 2. (20. Avg. 1887) med Ingeborg Charlotte Gad.

M. Galschiøt.

Brandes, Ernst Immanuel Cohen, f. 1844, nationaløkonomisk Forfatter. Født 1. Febr. 1844, Broder til foran nævnte, Vexellærer, har beskæftiget sig en Del med økonomiske Studier, der dels have givet sig Udslag i en Række Avisartikler, dels i en i 1885 udgiven Bog: «Samfundsspørgsmaal». I denne gives der en Kritik af Værdilæren og Malthus' Befolkningslære, der uden at bringe noget egentlig nyt og uden at tage tilstrækkeligt Hensyn til den senere Tids videnskabelige Udvikling er tiltrækkende paa Grund af Fremstillingens Liv og Energi.

H. Westergaard.

Han døde 6. August 1892.

Brandes, Georg Morris Cohen, f. 1842, Æsthetiker og Litteraturhistoriker. G. B. er født i Kjøbenhavn 4. Febr. 1842 i en begavet jødisk Kjøbmandsfamilie (Broder til de to foregaaende) og blev Student 1859. Tidlig litterært bevæget, særlig ved Læsning af Heiberg og Kierkegaard, kastede han sig, efter en kort Tid at have studeret Jura, over æsthetiske og filosofiske Studier (Spinoza, Hegel, Feuerbach), besvarede Universitetets æsthetiske Prisspørgsmaal om den historiske Roman 1862, hvorfor der tilkjendtes ham et meget hæderligt Accessit, og om Skæbnebegrebet i den antike Tragedie 1863, for hvilken Afhandling han fik Guldmcdailen, og tog 1864 Magisterkonferens i Æsthetik med Udmærkelse.

Stærkt bevæget af filosofiske og religiøse Problemer gjennemlevede han nu en frugtbar og smertelig Gjæringstid, i hvilken Grundlinjerne til en Livsanskuelse, der maatte føre bort fra den æsthetisk-metafysiske Aandsretning til en mere positivitisk Verdensanskuelse, udformede sig hos ham. Da han, samtidig med at han i talrige Bladartikler og ved den polemiske Piece «Dualismen i vor nyeste Filosofi» (1866) tog ivrig Del i Bekæmpelsen af den Nienske Filosofis Principper og optraadte som litterær Kritiker (Anmeldelser i «Fædrelandet» og «Dagbladet», Theaterkritikker i «Illustr. Tidende»), begyndte at studere fransk Kritik og engelsk Filosofi, fik denne Verdensanskuelse stærkere Rod og fastere Form. I «Kritikker og Portrætter» (1870), i hvilken han samlede sine fine og aandfulde Kritikker fra Slutningen af Treserne, og i hans Doktor-disputats: «Den franske Æsthetik i vore Dage; en Afhandling om H. Taine» (1870), finde vi en stigende Sans for, at Litteraturen

skal staa i Forhold til Virkeligheden og Livet, og efterhaanden en varm Tilslutning til den psykologisk-kulturhistoriske Litteraturbetragtning. Paa en større Udenlandsrejse fra Foraaret 1870 til Efteraaret 1871 (Paris, Rom) ligesom ogsaa ved personligt Bekjendskab med fremragende Repræsentanter for det moderne realistiske Aandsliv (Mill, Taine, Renan) fik han en levende og daadslysten Følelse af at befinde sig i Opposition mod det hele i Danmark herskende Idéliv. Vi forekom ham som udespærrede fra Evropas frie Aandsliv, som siddende fast i den Reaktion mod det 18. Aarhundredes Aand, af hvilken man andensteds for længst havde arbejdet sig ud. Der trængtes til nyt Liv, til en ny Virkelighedens Digtning, til en Kreds af Forfattere, der havde Mod til fuldt og helt at sætte Individualiteten ind, til nye Ideer og en ny Sprogform. Men vi sade lunt og tilfredse inden Døre, og Døren var lukket. «At aabne Døren indenfra», at vise Vejen til den frie Tanke og Humanitetens frie Udfoldelse, at give Stødet til en ny Virkelighedens Litteratur, der var vor og ikke blot vore Fædres, — det var den Opgave, B. følte som sin. «Hovedopgaven vil blive gennem en Mangfoldighed af Kanaler at lede de nye Strømninger, der have deres Udspring i Revolutionen og Fremskridtsideerne, her ind og standse Reaktionen paa de Punkter, hvor dens Opgave historisk er endt.» B. lagde Planen til sit Hovedværk: «Hovedstrømninger i det 19. Aarhundredes Litteratur», og Nov. 1871 begyndte han under stor Tilstrømning sine Forelæsninger over 1. Del: Emigrantlitteraturen, og gjorde Rede for sit Formaal og sine Ideer. Angrebene paa Hjemmets Litteratur, den stolte Hævden af den frie Tanke, den varme Tilslutning til forskellige Emancipationsideer, den dybe Skepsis lige over for Avtoriteten og B.s radikale Individualisme, den afvisende Holdning over for Kristendommen, der betragtedes som en for længst afdød, med «den moderne Videnskab» uforenelig Livsanskuelse, de mange æggende radikale Udtalelser af social, politisk, religiøs og litterær Natur, det paa en Gang fængslende og uvante i den aandfulde kulturhistoriske Litteraturbetragtning, den kjække, paa en Gang berusende og tirrende Veltalenhed vakte paa den ene Side begejstret Tilslutning og vandt B. en Kreds af Ildtilbedere, paa den anden Side stærk Modsigelse (i hvilken ogsaa D. G. Monrad deltog) og fremkaldte efterhaanden en bitter Polemik, under hvilken det fortræffelige ved det nye psykologisk-kulturhistoriske Syn glemtes over Udenværkerne. I én Forstand naaede B. dog, hvad han vilde: at blive en Vækker og Strømbryder, den

tændende Gnist, der betegner Litteraturens Omslag med den nyere unge Litteratur i Halvfjerdsindstyverne. Medens vi i Naturvidenskab, sammenlignende Sprogvidenskab og Filosofi ingenlunde vare udespærrede fra nyere Ideer, nyere Metoder og fri Forskning, var Litteraturen ganske vist formel, mat, hensygnende. De store gamle vare døde eller trætte, de yngres Stemme paa faa Undtagelser nær Efterklang. B. blev Høvding for det unge Danmark, en Fanebærer, der vakte Jubel og Forbitrelse, og i uafbrudt Produktionstrang fuldførte han de 4 første Dele af «Hovedstrømningerne»: 1872 udkom «Emigrantlitteraturen», 1873 «Den romantiske Skole i Tyskland», 1874 «Reaktionen i Frankrig», 1875 «Naturalismen i England». 1874 stiftede B. i Forening med Broderen Edvard B. Maanedsskriftet «Det 19 Aarhundrede», der samlede de unge Forfattere, som sluttede sig til hans litterære Skole. Den i Længden trættende Kampstilling i Forbindelse med den Omstændighed, at B. til Dels af social-politiske og religiøse Grunde ikke blev Hauchs Efterfølger paa den æsthetiske Lærestol, der vedblivende holdtes ubesat, gjorde ham Opholdet her ubehageligt. I Efteraaret 1877 forlod han Danmark og drog til Berlin, hilsende sit Fædreland med den ensidige, men tankevækkende Monografi «Søren Kierkegaard» og den fine og kjærlig forstaaende Bog «Danske Digtere» og hilset ved en Adresse fra 45 bekjendte Mænd med en Tak for hans omfattende Virksomhed, hans Mod, Fasthed og pletfrie Uegenyttighed. Fra Berlin, hvor han var en skattet Medarbejder af de store Tidsskrifter, udgav han de fortræffelige Karakterbilleder «Esaias Tegnér» 1878, «Benjamin Disraeli» 1881 og «Lassalle» s. A. (tidligere i «Det 19. Aarhundrede») og udarbejdede det 5. Bind af «Hovedstrømningerne»: «Den romantiske Skole i Frankrig» 1882. En Kreds af Venner sikrede imidlertid B. en Slags privat Professor-gage for en Række af Aar, og 1883 kom han tilbage til Kjøbenhavn. 1883 udgav han «Mennesker og Værker i nyere evropæisk Litteratur» og «Det moderne Gjennembruds Mænd». 1884—85 udkom «Berlin som tysk Rigshovedstad, Erindringer fra et 5aarigt Ophold», 1884 det udmærkede Festskrift «Ludvig Holberg» og 1888 «Indtryk fra Polen» og «Indtryk fra Rusland». 1876 havde B. ægtet en tysk Dame, Henriette Strodtmann, f. Steinhof.

B.s Betydning for nordisk Aandsliv er flersidig: 1. I «Hovedstrømningerne» oprullede han et stort anlagt Billede af Ideernes og Følelsernes Bevægelse i dette Aarhundredes Litteratur og aabnede Øjet for nye Syner og nye Ideer; 2. i sin frugtbare Forfatter-

virksomhed, ved sine Forelæsninger og ved sin store Evne som personlig Vækker har han været en indflydelsesrig og aandfuld Talsmand for Realismens almindelige litterære Princip: Fordringen paa Naturiagttagelse og den fulde Indsættelse af den kunstneriske Individualitet i Værket; og 3. i Litteraturbehandlingen har han indført en ny Methode: den psykologisk-kritiske. Men for at forstå B.s Stilling og det Røre, han vakte, maa det mærkes, at denne rige Livsgjerning udførtes under Brydningen af to forskellige Strømme i hans lidenskabelige og stærkt stemningsbevægede Personlighed: den centrale — en stor Kritiker med sjælden Evne til at se, et fint psykologisk Blik og en overordentlig bøjelig, vid og indtrængende Sympathi, og den periferiske — en lidenskabelig polemisk agitatorisk Fritænkter med stadig opdukkende Lyst til at gaa ud over det æsthetisk-litterære Omraade og ud fra dette virke som radikal Samfundsreformator med Krav paa den mest ubetingede Frihed for Aand og Individ. Denne Dobbeltthed gaar mer eller mindre igjennem hele hans Produktion og forklarer den højst ulige Bedømmelse, der er bleven ham til Del.

Imod en formel og hensygnende Idealisme hævdede B. Realismens Aand og gjorde sig til Talsmand for den levende Model, for Betydningen af Virkelighedsstudiet og Iagttagelsen, den dristige og energiske Gjengivelse i digterisk Sammentrængen af det sete og oplevede, tilspidset i den Sætning, at en Digter egentlig kun kan give sin Samtid og sig selv som den Virkelighed, han alene fuldt kjender. Derfor maa Digteren mættes af sin Tid, føle dens Lykke og Lidelse og kraftig bevæges af dens Strømninger, i det en Litteratur *nu* kun ret viser sin Livskraft ved at «sætte Problemer under Debat». Men medens *Polemikeren* for at bryde Strømmen ofte optraadte stærkt imod vor ældre Litteratur og navnlig ikke ret var i Stand til at dele Lys og Skygge lige mellem sin Skole og andre uden for Skolen («Det moderne Gjennembruds Mænd»), viste *Kritikeren* i en Række fortrinlig karakteriserende Monografier, at han netop havde en sjælden Evne til med fin og dybt forstående Sympathi at værdsætte vor ældre Litteratur. I den Gruppe af B.s Skrifter, der dannes af hans Karakteristikker af danske og nordiske Forfattere, ere de, der tegne vore ældre Forfattere: Henrik Hertz og Aarestrup (i «Æsthetiske Studier»), Rahbek, H. C. Andersen, Goldschmidt (i «Kritikker og Portrætter»), Hauch, Bødtcher, Chr. Winther og Paludan-Müller (i «Danske Digtere») og Schack Staffeldt (i «Mennesker og Værker»), hvori ogsaa den fortræffelige Skildring

Goethe og Danmark), netop de, der ved skarpsindig Analyse, fin og kærlig Forstaaelse og aandfulde Sammenligninger altid ville staa som noget af det værdifuldeste, dansk Litteraturkritik ejer, ligesom de ogsaa ere mere objektive end de tilsvarende Fremstillinger af de unge: J. P. Jacobsen, Drachmann, E. Brandes, Schandorph, Skram (i «Det moderne Gjennembruds Mænd»).

Størst Betydning har B. imidlertid ved i Norden at have indført en *ny litterær-kritisk Methode*. Medens J. L. Heiberg havde været et Mønster paa den æsthetisk-formelt-tekniske Kritik, der, efter begrebsmæssig at have deduceret Digtarterne ud af Poesiens Idé, bedømmer Kunstværket efter, om det svarer til sin Kunststarts Begreb eller ikke, indførte B. den psykologisk-kritiske Methode, der gennem Værket søger tilbage til Forstaaelsen af den kunstneriske Individualitet. B. var med Hensyn til denne Methode paavirket af Taine og Ste. Beuve, men han har omformet den ejendommelig og selvstændig. Medens Taine i sin historisk-psykologiske Litteraturbehandling søger tilbage til Samfundstilstande, Folk og Race, og Ste. Beuve saa ensidig opsøger Frembringeren, at hans Kritik opløses i Psykologi, ser B. ligelig paa Værket og Frembringeren for æsthetisk-psykologisk at forstaa begge og Forholdet mellem dem. Hans herskende Evne er Blikket for det individuelt-psykologiske, men han søger ikke blot psykologisk at forstaa Forfatteren som Menneske, men ogsaa æsthetisk som Kunstner. I det han for at forstaa Værket søger tilbage til den frembringende Personlighed, belyser han ogsaa denne ved dens Sammenhæng med Tidens Aand, herskende Følelser, Livsanskuelser, Interesser og Ideer, opsøger det typiske i Forfatteren og i hans Karakterer og benytter overalt til Belysning den sammenlignende Methode. Med smidig og omfattende Sympathi, med skarpt Blik for Sammenhængen mellem Personligheden og Værket opklarer han den ejendommelige Brydning mellem Forfatteren og hans Stof, som den viser sig i Valg af Æmne, i Typer og Typiseringen, i Indholdets Udprægning i Form, Stil osv. Denne Kritik er dels Videnskab, thi hvor meget en saadan Kritik efter sin Natur end maa løbe Fare for at blive subjektiv, er her dog noget, der lader sig konstatere og kontrollere, dels Kunst, thi ingen Videnskab alene finder Vejen til en sammensat menneskelig Aand, — det er psykologisk-æsthetisk Videnskab, der for at haandteres med Frihed og Sikkerhed kræver en lykkelig Forening af en Psykolog, en Kritiker og noget af en Digter.

B. fandt dog først efterhaanden sig selv. Medens det centrale i hans Personlighed havde aabenbaret sig i kraftigt Anlæg i «Kritikker og Portrætter», traadte det periferiske stærkt frem i de første Dele af «Hovedstrømningerne». Det var forstaaeligt, at Angriberne holdt sig til det periferiske, og de havde let nok ved at paavise den Tendens, B. aldrig havde lagt Skjul paa. Den store psykologiske Kritiker havde ret boltret sig i det polemisk-negative og derved skadet Kritikken. Ikke blot var Anlægget af «Hovedstrømningerne», der opfattedes som en Kamp mellem Reaktionens og Fremskridtets Aand, polemisk tilspidset og delvis fortegnet, men Bedømmelsen var væsentlig bestemt ved polemiske Hensyn. B. vilde give en sammenlignende psykologisk Litteraturbetragtning med det Formaal at fremstille de Følelser og Ideer, der gennem de i Hovedværkerne givne Typer give Tiden dens Præg og afsløre dens Psykologi, og hans omfattende og prompte Viden gjorde ham det muligt at finde og fremstille den genetiske Sammenhæng mellem det beslægtede og belyse Typerne ved Sammenstillinger og Sammenligninger, der naa ind til fine Nuancer. Men i de første Bind traadte Hensynet til den kunstneriske Frembringer tilbage for Følelsernes og Ideernes almindelige Bevægelse, og Vurderingen med dens Fordeling af Lys og Skygge bestemtes ud fra det radikale Syn paa Frihed og Fremskridt, Samfundsliv, Religion og Politik, B. selv hyldede, og det gjaldt for ham om gennem Fremstillingen af de fremmede Forfattere at ramme vore hjemlige Forhold. «Opfattelsen af Poesi og Kunst var», som B. aabent indrømmer, «betinget ved Tendensen.» Først da B. fra Værkets Typer førtes til Forfatterens Type, og det blev hans Opgave psykologisk at forstaa, hvorledes Forfatterens Produktion fremgik af hans Liv, fandt han fuldt ud sig selv. Dette nye æsthetisk-psykologiske Synspunkt traadte allerede tydelig frem i Fremstillingen af Byron («Naturalismen i England»), viste sig slaaende i «Søren Kierkegaard», til Dels i de fortrinlige psykologiske Analyser i «Danske Digtere», i den fra svensk Side stærkt kritiserede «Esaias Tegnér» og i «Den romantiske Skole i Frankrig». Nye Udgaver af de første Bind af «Hovedstrømninger» bleve reviderede fra dette nye Standpunkt, der ogsaa indvirkede paa B.s Opfattelse af Poesien overhovedet. Det er dette nye Synspunkt, der giver B.s Karakterbilleder deres fængslende Tiltrækning og stiller «Hovedstrømningerne» som et Hovedværk i dansk Litteratur, ligesom det ogsaa ved talrige Oversættelser har vundet sig en Hædersplads i

andre Litteraturer. Der kan selvfølgelig strides om Livsanskuelsen, der kan gøres Indvendinger mod Planen, mod Tendensen i de tidligere Udgaver, mod det af og til subjektive og polemiske, der kan ankes over ufuldstændig Kildeangivelse og en stundum noget souveræn Brug af andres Aandrigheder — hvilket sidste dog ikke har saa stort at sige over for Anvendelsen af den nye psykologiske Methode, der giver Værket dets Værd og gør alt nyt —, som «Hovedstrømningerne» foreligger, er det et Værk af Aand: ved det psykologiske Blik for Sammenhængen mellem Personligheden, Tiden og Omgivelserne, ved de klare og vækkende Billeder, ved den Frihed, som det fuldstændige Herredømme over Stoffet giver, ved de fine Sammenligninger mellem de forskellige Litteraturer, Karakterer og Typer, ved den genetiske Forstaaelse af en litterær Idés Kilde og Forgreninger. Og Indholdet er baaret frem i en paa én Gang bestemt, pointeret, klar og livlig og tillige fin, bøjelig og farverig Fremstillingsmaade, som det er lykkedes, oprindelig maaske naaet af B. ved ihærdig Øvelse efter fremmede Mønstre, men ogsaa noget støttet af hans Races Ejendommeligheder, smidig at bøje sig om Individualiteten, naa ind til de fineste Træk og finde Ordet for dem. B.s Mangler, en vis Ulyst til eller bristende Evne for det systematiske, belærende, bestemte Oversigter og afsluttende Resultater, det subjektives Overvægt over det objektive osv., skyldes til Dels selve de Evner, der ere hans Rigdom og Styrke, baade som Kritiker og som personlig Vækker, som Mæevtiker: det digteriske i ham og Blikket for det individuelt-psykologiske. Naar man ikke mere almindelig har forstaaet at skatte disse Egenskaber, uden hvilke det bedste ikke naas, saa skyldes det dog ikke blot, at han som Frembærer af noget her nyt maatte blive et Stridens Mærke, men ogsaa den anden, periferiske Side af hans Væsen: det lidenskabelig-polemiske, agitatoriske, iltre og stemningsbevægede. Medens B. i Virkeligheden har arbejdet sig frem til en fyldig, overskuende, mere systematisk og videnskabelig Holdning, i hvilken det, vi have fundet som hans Styrke, er traadt renere og renere frem, har han samtidig i tilspidsede Forord, i Dagbladsartikler osv. givet sig hen til hint polemiske, ensidige, æggende og tirrende; det gode som det slette har faaet Næring fra Stemningsmennesket i ham, og Modstanderne kunne stadig finde nye Angrebepunkter i dette periferiske i hans Personlighed og i Sindets Hede overse det centrale og værdifulde. Og nægtes kan det ikke, at denne Ubillighed har faaet noget Skin af Ret ved mange af hans Til-

hængerens Holdning, i det disse netop ogsaa særlig have hyldet det periferiske i ham, fordi det satte Følelser og Lidenskaber stærkere i Bevægelse.

Ude og Hjemme V, Nr. 240. Tilskueren 1888. *Mag. h. T. Cl. Wilkens.*
1892.

Brandes, Ludvig Israel, f. 1821, Læge. Han er født i Kjøbenhavn 26. Okt. 1821 som en Søn af Klædchandler Joel Israel B. og Emilie f. Frænckel, blev 1839 dimitteret fra Borgerdydskolen i Kjøbenhavn og tog Lægeexamen 1845. Efter en Studierejse til Udlandet og en fleraarig Kandidatfunktion paa Almindeligt Hospital fungerede han som Underlæge i Hæren i Felttoget 1848, fik 1848 Licentiat- og 1850 Doktorgraden, var derefter Reservemedikus paa Almindeligt Hospital og senere paa Frederiks Hospital, praktiserede i Kjøbenhavn privat og som Distriktslæge og blev 1863 Overlæge ved Almindeligt Hospitals 1. Afdeling og Lemmestiftelse. 1869 fik han Professortitelen. Den medicinske Litteratur skylder ham foruden hans akademiske Dissertationer og forskjellige mindre Afhandlinger en udførlig Haandbog i Sygdomslæren (4 Bind, 1859—66). Med utrættelig Energi har han arbejdet, litterært og fornemmelig praktisk, i filantropisk Retning, og mellem de vigtige Institutioner, der ere kaldte til Live ved hans Initiativ, maa særlig fremhæves Kjøbenhavns Sygehjem, som hvis lægekyndige Direktør han siden dets Fuldførelse i 1859 fremdeles har virket, og den gjensidige Hjelpeforening for kvindelige Haandarbejdere (stiftet 1867). *Han døde 17 Sept. 1894.*

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 5. Udg. Erslew, Forf. Lex.

ful. Petersen.

Brandis, Christian August, 1790—1867, Filosofhistoriker. B. er født 11. Febr. 1790 i Hildesheim, hvor hans Fader, ndr. nævnte Joachim Dietrich B., den Gang var praktiserende Læge. Hans Moder var Juliane f. Link, en Søster til den tyske Botaniker H. F. L. B. studerede først i Kiel, siden i Göttingen Filologi og Filosofi og erhvervede sig ved en Afhandling om Eleaterne 1813 den filosofiske Doktorgrad ved Kjøbenhavns Universitet. Allerede samme Aar blev han her Lektor i Filosofi og Adjunkt ved det filosofiske Fakultet, men beholdt kun denne Stilling til 1815, da han efter Begjæring fik sin Afsked og drog til Udlandet, hvor han fremtidig tog Ophold. Først gik han til Berlin, ved hvis Universitet han privat holdt Forelæsninger («Von d. Begriff d. Geschichte d. Philosophie», Kopenhagen 1815). Paa Opfordring af Niebuhr fulgte han 1816 med det preussiske Gesandtskab som Legations-

sekretær til Rom; men ogsaa denne Stilling opgav han snart. 1818 blev han extraordinær og 1822 ordinær Professor i Filosofi ved Universitetet i Bonn og udgav sammen med Niebuhr 1827—30 «Rheinisches Museum für Philologie, Geschichte und griechische Philosophie», ligesom han efter Berliner-Akademiets Opfordring sammen med Imm. Bekker begyndte at samle Materiale til Berliner-udgaven af Aristoteles, der udkom i 4 Bind 1831—36. Fra 1837—39 var B. Kabinetsraad hos Kong Otto af Grækenland, hvorefter han atter overtog Professoratet i Bonn, hvor han virkede til sin Død, 24. Juli 1867. Blandt hans Skrifter maa end videre fremhæves: «Mittheilungen über Griechenland» (1842), «Handbuch d. Geschichte d. griechisch-römischen Philosophie» (1835—60) og «Geschichte d. Entwicklungen d. griechischen Philosophie» (1862—64), lutter dygtige Arbejder, der dog nu ere overgaaede af E. Zellers.

Erslew, Forf. Lex. Nord. Convers. Lex. Allg. Deutsche Biographie III, 245.

K. Kroman.

Brandis, Joachim Dietrich, 1762—1845, Læge, var født i Hildesheim 12. Marts 1762 af en anset patricisk Familie og studerede ved det den Gang i sin Glans staaende Göttinger-Universitet, hvor navnlig den berømte Naturforsker og Filosof Blumenbach ogsaa som Lærer udøvede en stor og vækkende Indflydelse. Efter at han havde taget Doktorgraden her i 1786 og derefter en kort Tid virket som Privatdocent, praktiserede han nogle Aar i Hildesheim og Brunsvig samt som Badelæge i Driburg, publicerede 1795 sit første betydeligere Skrift, «Über die Lebenskraft», og skred samtidig til en Oversættelse af Erasmus Darwins «Zoonomia», blev 1799 Stadsfysikus i Holzminden og ansattes 1803 som medicinsk Professor i Kiel med den anselige Titel af Arkiater. Her udfoldede han en betydelig Virksomhed paa forskjellige Omraader; det slesvig-holstenske Sundhedskollegiums Oprettelse skyldtes væsentlig hans Initiativ, og han blev selv stillet i Spidsen derfor. Under Prinsregentens og Udenrigsministeren Grev Chr. Bernstorffs Ophold i Kiel udførte han den Bedrift at redde sidstnævntes Gemalinde af en meget farlig Sygdom (Steffens, Was ich erlebte V, 242), hvorved han vandt en stor Avtoritet, ogsaa ved Hoffet, og 1810 blev kaldet til Kjøbenhavn som Dronningens Livlæge. Her opnaede han nu ikke blot de til en saadan Stilling hørende Titler (1811 Etatsraads-, 1828 Konferensraadstitelen) og Ordener (Kommandørkorset 1836),

men han hævdede sig tillige en vis videnskabelig Avtoritet, saaledes at han efter speciel Opfordring i nogle Aar holdt Forelæsninger ved Universitetet og 1819 blev Medlem af det danske Videnskabernes Selskab samt Æresmedlem af det medicinske Selskab, ligesom han ogsaa vedblev at virke som frugtbar Forfatter, fremdeles paa Tysk. Hans Skrifter i denne Periode, hvoraf «Über psychische Heilmittel und Magnetismus» (1817), «Nosologie und Therapie der Cachexien» (2 Bind, 1834—39), «Über Leben und Polarität» (1836) kunne fremhæves, slutte sig nær til den da i Tyskland dominerende Naturfilosofi og vise ved Siden af den for denne Retning karakteristiske abstrakte Mysticisme en betydelig spekulativ Begavelse og Skarpsindighed. Ved sit 50 Aars Doktorjubilæum (1836) hædredes han med et Jubeldiplom fra Göttingen, fra Københavns og Kiels Universiteter med Æresdoktordiplomer. Størst Betydning havde han dog i København som praktisk Læge, og i en Aarrække, indtil O. L. Bang i saa Henseende blev hans Efterfølger, var han den, hvis Bistand man fornemmelig tyede til i meget farlige medicinske Sygdomstilfælde; hans originale, deciderede og overlegne Personlighed indgød en urokkelig Tillid. Med hans geniale Originalitet var ogsaa en livlig humoristisk Evne forbunden, hvorpaa Oehenschläger i sine Erindringer (III, 36 f.) giver flere karakteristiske Exempler. Han døde 29. April 1845 og havde været 3 Gange gift, 1. (1788) med Juliane Schnecker, f. Link, med hvem han havde sin berømte Søn Christian August B. (se ovfr.), 2. (1790) med Henriette Vilhelmine Wortmann († 1817) og 3. (1818) med Jane Markoe († 1865).

Smith og Bladt, Den danske Lægestand, 4. Udg. Erslew, Forf. Lex. Vidensk. Selsk. Forhandl. 1846, S. 39 ff.

Jul. Petersen.

Brandis, Juliane Henriette (Henny), 1819—74, Forfatterinde. Frøken H. B., født i København 24. Marts 1819, var Datter af ovfr. nævnte Konferensraad Joachim Dietrich B. og dennes tredje Hustru, Jane f. Markoe. I sine Forældres Hus færdedes hun mellem interessante æsthetiske Personer og beundrede meget sin Fader som litterær Mand. Dette i Forbindelse med hendes egen livfulde, ærgjerrige, higende Natur bragte hende til at skrive og udgive tre Fortællinger: «Triumf» (1870), «Lys og Skygge» (1871) og «Gamle Jomfru Trægaards Erindringer, optegnede af hende selv» (1874); men disse Bøger give kun et svagt Indtryk af det

Vid og Spil, der rummedes i hendes urolige og noget excentriske Natur. Efter Faderens Død 1845 boede hun sammen med Moderen til dennes Bortgang 17. Sept. 1865, efter hvilken Tid hun levede alene, dog med mange Venneforbindelser i fremragende Kredse. Hun var Klosterfrøken i Vemmetofte, dog uden at have opnaaet Bolig der. 27. Okt. 1874 døde hun af Kræft. *Nic. Bøgh.*

